

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

DL 42225.1

**HARVARD COLLEGE
LIBRARY**

**FROM THE BEQUEST OF
JAMES WALKER
(Class of 1814)**

President of Harvard College

**"Preference being given to works in the Intellectual
and Moral Sciences"**

classics

Naregatsji Gregor.

ՄԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ

Ն Ը Խ Ն Ե Ը Յ

ԳՐԱԳՐՈՐ ՆԵՐԵԿԸՅ

„Grigor Narekatsi“

Gregorius Naregatzi, Saint.

ՄՐԲՈՑ ՀՕՐՆ ՄԵՐՈՑ

Գ Ր Ի Գ Ո Ր Ի

ՆԵՐԵԿԵՑ ՎԵՆԻՑ ՎԵՆԵԿԵՆԻ

*The Literary Works
of
Our Vinted Father
Naregatzi Gregor
Venice
St. Lazarus
1840 — 1199*

Ի ՎԵՆԵՑԻՆ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՄՐԲՈՑՆ ՂԱԶԱՐՈՒ

ՅԱՄԻ 1840 ՌՄԶԲ

"Grigor Narekat'si"

~~Our Sainted Father's~~

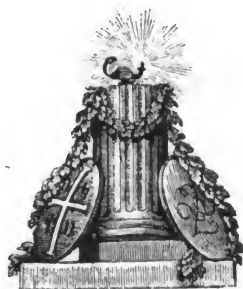
Gregorius Naregatz'i, Sain t.

ՍՐԲՈՑ ՀՕՐԸ ՄԵՐՈՑ

Գ Ր Ի Գ Ո Ր Ի

Ն Ե Ր Ե Կ Ը Յ Գ Լ Ե Ն Ի Ց Գ Լ Ե Ն Ը Կ Ը Ն Ի

ՄԼՏԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆԻՐ

Ի ՍԵՆՆԵՏԻԿ

Ի ՏԳԱՐԱՆԻ ՍՐԲՈՑԸ ՂԱԶԱՐՈՒ

ՅԱՄԻ 1840 ՌՄԶԹ

Laborious theses
of useful teachings, of
soul-winning repentance,
of advice for the condemned
soul that is penitent, of
rules on conduct, of ready
answer, of revelation of
the invisible, of consolation
of sins.

Disclosing of mysteries, the
spread of secrets, exposition
of the hidden, strong salves
for incurable diseases, eff-
ective remedies for incom-
prehensible pains, possibilities
of diverse fatigues and
dangers in confronting
the powers of Nature,

occasions of tears and
causes of prayers.

The Book on Lamentation
is given by the request
of the Monastic Fathers
and the many Hermits.

Naregatzi Gregor (George)
Hermit

303

22

805

807

808

809

Գ Ր Ո Ւ Թ Ւ Ւ Ն Վ

ՅՈԳՆԱԹԱԽԱՆՁ ԲԱՆԻՑ ՕԳՏԱԿԱՐԱՑ,
ԱՊՍԸԱԽԱՆԱՑ ՀՈԳԵՇԱՀ, ԽՐԱՏՈՒՑ ԱՆՁԻՆ ՍՏԳՏԱՆԱՑ,
ՋՂՋԱԿԱՆԱՑ, ԿԱՆՈՆԱՑ, ԿԵՆԱՑ, ԿԱՄԱՌՈՐՈՒԹԵԱՄԲ
ՅԱՆՁՆԱՌՈՒԹԵԱՆՑ, ԱՆԵՐԵՒՈՒԹԻՑ ՅԱՑՏՆՈՒԹԵԱՆՑ,
ՄԵՂԱՆԱՑ ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԵԱՆՑ և
ՅՈՒՑՄՈՒՆԻ ԳԱՂՏՆԵԱՑ, ՏԱՐԱԾՄՈՒՆԻ ԾԱԾԿԵՑԵԼՈՑ,
ՅԱՆԴԻՄԱՆՈՒԹԻՒՆԻ ԹԱԳՈՒՑԵԼՈՑ, ՍԳԵՂԱՆԻ
ՋՕՐԱՌՈՐԻ ՎԻՐԱՑ ԱՆԲԺՇԿԱԿԱՆԱՑ,
ԴԵՂԻ ԱՋԴՈՂԱԿԱՆԻ ՑԱՌՈՑ ԱՆՏԵՍԱԿԱՆԱՑ,
ՀԱՐԱՌՈՐՈՒԹԻՒՆԻ ԲԱՋՄԱՄԱՆԵԱՑ ԵՐԿԱՆՑ, ՎՏԱՆԿԻՑ
Ի ԴԻՄԱՑ ԿԱՐԵԱՑ
ԱՄԵՆԻՑ ԲՆՈՒԹԵԱՆՑ, ԱՌԻԹԻ ԼՐՏԱՊՈՒԱՑ,
ՊԱՏՃԱՌԻ ԱՂՕԹԻՑ -

Ի ԽԵԴՐՈՑ ՀԱՅՑՄԱՆՑ ՀԱՐՑ
ՄԻԱՆՁԱՆՑ ԵՒ ԲԱՋՄԱՑ ԱՆԱՊԱՏԱԿԱՆԱՑ
ԱՍԱՑԵԱԼ

ՄԵՏԵԼՆ ՈՂԴԵՐԳՈՒԹԵԼՆ

Գ Ր Ի Գ Ո Ր Ի

ՆԵՐԵԿԵՑ ՎԱՆԻՑ ՎԱՆԵԿԱՆԻ

Գ Ր Ի Գ Ո Ր Ի

ՆԵՐՆԿԱՅ ՎԱՆՈՒՑ ՎԱՆԱԿԱՆՈՒ

ՄԱՏԵԱՆ ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԵԱՆ

ԲԱՆ ԱՌԱՋԻՆ

Ի ԽՈՐՈՑ ՄՐՏԻՑ

ԽՕՍԳ ԸՆԴ ԱՍՏՈՒԾՈՑ

Ա. **2** ԱՅՆ հառաչանաց հեծութէ սրտի՝ ող-
բոց աղաղակի քեզ վերընծայեմ, տեսողդ դաղանեաց.
և մատուցեալ եղեալ՝ ի հուր թախծուծեան ան-
ձին տոչորման՝ զպտուղ ըղձից ճենձերոյ սասա-
նեալ մտացս, բուրվառաւ կամացս առաքել առ
քեզ: Եւ հոտոտեսցիս հայեսցիս, գթած, քան ՚ի
պատարազն բոլորապտուղ մատուցեալ ծխոյն բար-
դութե: Ինկալ զսակաւամանեայ բանիցս յօղուած
քեզ ՚ի հաճութի, և մի ՚ի բարկութի. ելցէ ՚ի խո-
րոց աստի զգայութեց խորհրդակիր սենեկին՝ վաղ-
վաղակի ժամանել առ քեզ՝ կամաւորական նուէր
բանական զոհիս, ողջակիղեալ զօրութի ճարպոյ՝ որ
յիսն է պարարտութիւն: Եւ ՚ի դնելս իմ ընդ քեզ
դատ խառնեալ աղերսիւ, հզօր, մի իբրեւ զհամբար-
ձումն ձեռաց ամպարշտեան (Յակոբու, ըստ բողոքե-
լոյն) Եսայեայ, և զանիրաւուին Բաբելոնի՝ տաղտկաւ
ը քեզ երևեսցի. զոր առակ եւթանամներորդի երկ-
րորդի սաղմոսին ազդէ. այլ իբր զբուրեալ խոհնկն
հաճոյական ՚ի խորանին Սելովայ, զոր Ղաւիթն

կանգնեալ նորոգեաց տապանակին հանգստեան 'ի գերութենէն դարձելոյ, որ 'ի վերստին գիւտ կո-րուեալս հոգւոյ առակի, ընդունելի կամաց քոյ լիցի:

Բ. Բայց քանզի ձայնդ ահաւոր դատաստանիդ հատուցման՝ ուժգինս հնչեցեալ 'ի ձորն վրէժխըն-դրութե, կրկինս ինձ երկնէ մարտից յարուցմունս, այժմէն գուշակեալ շարժմունս յուզմանց ներհակա-կանաց, որ յիմումն անձին ցուցանի, խռովութիս ամբոխից, հարեալք ընդ միմեանս զէն առ սուսեր՝ խորհրդոցն հոյլք, չարեացն ընդ բարինս, և գե-րեալ զիս 'ի մահ ըստ հին դիպուածոյն՝ որ նախ քան զչնորհին ժամանել առ իս. զոր ընտրեալն առաքե-լականացն դասուց (Պաղոս՝ առօրինակեալ զՍ) ու-սէս, զՎՅի փրկուին յաղթող ցուցանէ: Ս ասն զի թէ մերձ է օր նոն, որպէս գիր ասէ, 'ի հովիտն անձուկ ասպարիսին (Յովսափաթու և հեղեղատին Նեղրոնի, փոքր հանդիսարանացն իրաւանց ժամադրութեց, որ կենցաղականաւ այսր յաւիտենիւ զհանդերձե-լոցն ինձ կերպարանեն, ապա ևս յաւէտ մերձեցաւ 'ի վերայ իմ արքայութիւնն նոյ մարմին եղելոյ, մե-ծապէս գտեալ զիս առիթ մնասուց՝ բազմաց տոկո-սեաց՝ զանազան մասանց յանդիմանողաց ճշմարտա-պատմից, քան զձեռին նորին վերականցումն անդ ու-րեմն երբեմն 'ի հարուածս եղովմայեցւոց և փղշտա-ցւոց, և այլոց բարբարոս ազգաց: Վ անզի այն ըն-տրութիւն ամօք չափեցաւ, իսկ պատուհաս իմումն պարտուց առանց աւարտման ունի զսահման: ԲՏ, գուր և որոգայթ անձողոպրելի, ըստ մարգարէին և առակողին. տագնապաւ մեծաւ առ դուրս ինձ հա-սեալ՝ զամօթն մշտնջենաւոր աստէն գծագրել: Օ որ միայն քո է հրաշագործել պտուղս դեղոց 'ի հնարս կենաց ամենավարան տարակուսանաց հո-գւոց վտանգից, քաւիչ ամենայնի՝ գովեալ 'ի փառս անձառս անսահմանելի բարձրութե, յաւիտենաց յաւիտենից:

ԲԱՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

Վերստին յաւելուած կրկին հեծութեան նորին հսկողի
առ. Նոյն ազերս մաղթանաց բանի .

Ի ԽՈՐՈՑ ՍՐՑԻՑ

ԽՕՍԳ ԸՆԴ ԱՍՏՈՒԾՈՑ

Ա. Եւ արդ քանզի առ բարձրեալն ան յօդա-
ւորականն շրթամբք կարդաս, որ գործովք միայն
գրաւի և ոչ ստեղծաբանութեամբ կաշառի, որ
յիգիպտոս միշտ ունիս զսրտիդ զգարձն, զի՞նչ օրի-
նակ առ այս քեզ նմանագոյն և յարմարական աս-
տանօր եդից՝ անձն իմ պարտաւոր, պատժակիցս
կործանեցելոյն Սողոմայ, ըմբերանեալ դատախազս
Սինուէի, անարի բարբարոսս քան զտիկինն հարա-
ւային, վատթարագոյնս քան զՎանան, յամուե-
ցեալս քան զՍմաղէկ, անբժշկականս քաղաք դրօ-
շելոց, նշմար մնացեալ ապստամբութե հինն Սրայէ-
լի, յիշատակարան պահեալ՝ ուխտազանցուէն (՝) ու-
դայ, կշտամբեալս գեր քան զ՝) ուր, տարամեր-
ժեալս քան զ՝) այդան, խորթաբարոյս քան զ՝) ալի-
լեա, աններերիս քան զանհաւանն Սափառնաուժ,
պարսաւեցեալս իբր զՎորազին, բամբասեցեալս ը
Սեթսայիդայ, անպարկեշտ ծաղկեցեալ ալիքս Սփ-
րեմի, աղու աղաւնիս միշտ յիմարութեամբ՝ այլ ոչ
հանդարտութեամբ, ի կորեանց առիւծուց անձնա-
կան օձս եղեռնային, կերպս ձուոց քարբից լցեալ
ժանտութե, պատկերս վերջին հարուածոցն Սըու-
սաղէմի, ըստ բանին տէրունի՝ և տեսանողացն ձայ-
նի, տաղաւարս մերժեալ՝ հասեալ ի կործանումն,
խորտակեալ դրացս վստահարան, և կրկին ծըր-
դեալ շինուածս խօսուն, թողեալ ժառանգութիս
յարմարական, մոռացեալ տունս անակերտ, ըստ
բանից նախագրեցելոցն՝ Սոփէսի, Սաւթայ և Սը-
րեմիայի, յարկս բանական՝ ունողս բորոտութեան,
հարուածեալ խրատու քերմանն, օրինիւ կազդու-
րեալ, օժեալ կաւովն՝ ողորական հեղութե՞ն, անձաւ

րակ գտեալ յեւ Տնարից, քակտեալ վերստին ձեւամբ շինողին, արտաքս ընկեցեալ իրաւացի հատուցմամբ հրամանաւ հզօրին 'ի տեղի անսուրբ, հերքեալ տարագրեալ խտրոցաւ մեծաւ՝ ամենայնիւ առանց խնայելոյ, ծածկեալ դրամս յերկրի չարեօք, ըստ աւանդակորոյս ժխտողին՝ որ յաւետարանին ցուցանի :

Բ. Եւ դու անծ, անծ հոգւոց և ամենայն մարմնոց՝ ըստ դաւանելոյ անծաշնորհին, երկայնամիտ և բազումողորմ՝ ըստ սքին (}ռնանու ձայնին, շնորհեա կատարել՝ 'ի քոյդ հաճութե օրհնեալք կամաց՝ զսկզբնաւորեալ մատեան մաղթանաց այսր ողբերգութեան : Եւ ընդ լալովս երմանել բանիս 'ի նախնութեաց չուս աստիճանաց օթեանացս պատրաստուե, 'ի կատարածն ժամանելոյ հաւաքման հնձոցն, դարձայց բերկրեցեալ լուծք քաւութե՝ պտղոյն երանութե որայիցն բարուե : Ս'ի տացես ինձ արգանդ սրտի անտրդի՝ իբր Խորայելի, և ստինս աչաց ցամաքեալ՝ ով ամենագութ : Եւ ըր բանական մաղթողիս՝ հզօր և ողորմած, նախ քան երկնի, և երկին երկրի, և նա ցորենոյ և գինւոյ և ձիթոյ, և նոքա Խորայելի : Եւ երկնաւորացն աղերս որ առ քեզ՝ հոգւոյս ազգեսցե, քան թէ տարեբաց ապականացուաց : 'Իու ստեղծիչ՝ և ես կաւ, բաց տարակուսելոյս 'ի մօտս մաղթանաց այսր հեծութեան՝ կամս քաղցրութեան՝ զօրանալ աստէն. զի մի 'ի բանալ վերնայինն երկնի՝ անընտիր գտեալ կրթութեան վայելման լուսոյ, իբր զնիւթ մանոյ սպառեցայց ջընջեալ 'ի միջոյ : Ս'գի զրկելոյս, ըստ մաղթանաց գոման ասողին, և ոյժ թալկացելոյս, և կեանք մաշելոյս՝ մտացս խղճիւ, այլ ոչ տաժանմամբ կրից՝ աշխատուէր զքեզ խնդրելոյ, առ զաւանդ մաղթանացս, և տուր զողորմութի քո շնորհացդ. ընկալ զփոքրս 'ի տկարէս, և շնորհեա զմեծդ առ 'ի հզօրէդ. զօրացո դբանս զջման, առաքեալ 'ի մեզ հոգի 'ի բարձանց՝ անծաշունչ պատգամքս 'ի սմա երեւոցս : Ս'արգեւեա բարերար՝ զառակն Եսայեայ, լուսաւորեալ առ ճմարտուին, մատուցանելով մահու արժանոյս՝ ընդ պղնձոյս գոյի անարգս ձայնի՝

զոսկի քո շնորհի, ընդ անդարդուն երկաթոյս սեւութե գունոյս՝ պղինձ պճներն, ցոյցբ առաքինութե, հրաշեկ ի բանանու։ Ինդէր կարծրացուցանես ըզսիրտ եղկելոյս՝ չերկնել՝ի քէն, անճառ և ահաւոր։ Եթե եղեց անպտուղ՝ի փոքր վաստակոյս՝ իբր ապաջան սերմանող անբերրի երկրի։ Եթե լիցի ինձ երկնել և ոչ ծնանել, ողբալ և ոչ արտասուել, խորհել և ոչ հառաչել, ամպել և ոչ անձրեւել, ընթալ և ոչ հասանել, ինձ ձայնել և քեզ ոչ լսել, պաղատիլ և անտես մնալ, կողկողել և ոչ ողորմել, աղաչել և ոչ ինչ օգտել, զոհել և ոչ ձենձերել, զքեզ տեսանել և դատարկ ելանել։ Եւր ինձ նախ քան զկարդալս իմ առ քեզ՝ միայնդ հզօր։ Դի զանվճար տանջանացն տոյժս՝ ընդ թուով աւուրց մեղօք կեցելոյս չարագործիս ինձ հատուցաներ։ Եկեցո զիս գթած, լուր ինձ ողորմած, մարդասիրեա ներող, ինայեա երկայնամիտ, պաշտպանեա ապաւէն, բարերարեա հզօր, ազատեա ամենակալ, կենագործեանորոգող, վերականգնեա ահաւոր, լուսաւորեա երկնային, բժշկեա հնարաւոր, քաւեա անքնին, պարգեւատրեա առատ, շնորհազարդեա աննախանձ, հաշտեա անախտակիր, ընկալ անոխաւ կալ, սրբեա ի պարտուց օրհնեալ։ Եթե յառեցից զաչս իմ, նայեցեալ ի հայեցուածս երկուց վտանգից յաւուր թշուառութեան, զքոյդ տեսից փրկութի՝ յոյս և ինամակալ։ Եթե նկատեալ դիտեցից ի վեր յամենագրաւ ուղին սոսկալի, հրեշտակ քո խաղաղութեան քաղցրութե ինձ պատահեցէ։ Եւր ինձ տօր ի յերկն աւուր շնչոյս արձակման՝ մաքրութե ոգի լուսով ամբարձեալ ի յերկնաւորացն երջանկաց՝ պարգեւօք սիրոյ քոյ եկեալ հասեալ։ Եւ յարդարոցն կատարելոց՝ կարեաց ինձ կրցորդ ժամանեցուցես։ զանակնկալն բարի՝ չարիս ի յուսահատութեանն աւուր շնորհեցես։ Եւ լիցի քեզ, բարեբանեալ, որ փրկուիդ ես ամենայնի, եթե անտացեալս քո ոչխարի՝ գազան դժնդակ տացես ուղեկից, մեղօք մեռելոյս՝ անախտ կեանք, կործանելոյս պարտեօք՝ փրկութի։

Գ. Եւրդեւք մոռասցիս զբարերարելդ՝ անկալու-

Թիւն : անտեսեսցեն՝ զգթասիրելի՝ խնամող . այս
լայլեսցեն զմարդասիրելի՝ անփոփոխ . նհանջեսցեն
զկենադործելի՝ անվախճան . Թողուցուս զողորմու
Թիւնդ՝ երջանիկ պտուղ : Եղաւողեսցեն զքաղցրու
Թեդ բարեշնորհ ծաղիկդ . անպատուեսցեն զնիւթ
պանծանաց քումդ ճոխուէ . յեղանակեսցեն զփառս
հերաց քումդ բարձրութե . ոչ պահեսցես զվայելչա
կան զարդ պայծառութեան քումդ պսակի : Եթե
ողորմածացն է երանութի, իսկ դու բնաւ իսկ ար
քայուի լցեալ փափաքմամբ, ոչ զբողոքն պարգեւե
ցես փրկութի . ոչ մատուցանիցես դեղ վիրացս, ոչ
սպեղանիս խոցուածոյս, ոչ դարման տկարութեանս .
ոչ ծագեսցես լոյս 'ի խաւարի՝ յուսացելոյս 'ի քո զօ
րութիւնդ՝ կենաց պարգեւդ տիեզերաց, որ միայնդ
ունիս փառս ինքնութեամբ իսկութեք և յարակայ
մշտնջենաւորութեք, վկայեալ 'ի բնաւից, օրհնեալ
և փառաւորեալ յերիս յաւիտեանս, և անդր քան
զպայման սահմանի իմանալեացն յաւիտենից . ամէն :

ԲԱՆ ԵՐՐՈՐԴ

Վերստին յաւերլած կրկին հեծութեան նորին հսկող
առ նոյն աղերս մաղթանաց բանի .

Ի ԽՈՐՈՑ ՍՐՏԻՑ
ԽՕՍՔ ԸՆԴ ԱՍՏՈՒԾՈՑ

Ա. ՏԵՐ իմ տէր տուիչ պարգեւաց, ինքնա
բուն բարի, ամենից տիրող հաւասարապէս, միայն
արարիչ զնաւս յոչէից, փառաւորեալ, անքնին,
ահեղ, ահարկու, սոսկալի, հզօր, սաստիկ, անտա
նելի, անմերձենալի, անըմբռնելի, անիմանալի, ան
ճառելի, անտեսանելի, անզննելի, անջօշափելի, ան
որոնելի, անսկիզբն, անժամանակ, անշամանդաղ
գիտութի, աներկեւան տեսութի, ճշմարիտ էակա
նութիւն, բարձր և խոնարհ, օրհնաբանեալ գոյու
թի, անստուեր ծագումն, ամենափայլ ճառագայթ,
խոստովանեալ լոյս, անտարակոյս վստահութի, ան

տարտամ հանգիստ, անյեղի կնիք, անսահմանե-
լի տեսիլ, վկայեալ անուն, ճաշակ քաղցրութեան,
բաժակ բերկրութեան, հաստիչ հոգւոց հաց, օտար
մթուէց սէր, աներկբայ խոստումն, ծածկոյթ ցան-
կալի, զգեստ անկապուտ, օթոց բազմալի, զարդ
փառաց, ձեռնկալու մեծ, ապաւէն գովեալ, ան-
նուագերի շնորհ, անպակասելի գանձ, անապական
անձրեւ, արփիացնցուղ ցօղ, ամենատեղաց դեղ, ձրի
բժշկութիւն, կրկնաձիր առողջութիւն, վեհագոյն խրա-
խոյս, անպատիր կոչումն, համօրէն աւետիս, ստոր-
կամեծար թագաւոր, աղքատասէր պաշտպան, մըշ-
տահարուստ տուիչ, անխափան դիմեցումն, աննա-
հանջելի հրաման, անհամառօտ յոյս, երկար տեսու-
ղութիւն, անզղջական տուր, ամենաբաշխ աջ, ար-
դարակշիռ ձեռն, անաչառատես ակն. միւթարու-
թեան ձայն, սփոփանաց լուր, բերկրութեան բե-
րումն, անուն կենդանի, նախախնամող մատն, ան-
զայթագղելի ելք, անխարդախ բնթացք, կենդա-
նարար կամք, աննենգելի խրատ, աննախանձ պա-
տիւ, լայնական հնարք, անձկական պայման, անգտա-
նելի հետք, աներեւոյթ շաւիղ, անչափազիր պատ-
կեր, որքանուի անսահման, աննմանական տիպ, ան-
զուգական գութ, ողորմուի բազմազեղ, խոնարհու-
թիւն տօնելի, համբոյր փրկական: Այլ ևս քան զայս
ազգամունք վկայեալանք՝ անութեդ նուիրելիք. օրհ-
նեալ, գովեալ, բարեբանեալ, քարոզեալ, աւետա-
բանեալ, հռչակեալ, հնչեցեալ, պատմեալ, անխա-
բելի կամօք աղաչեալ, և որ ինչ առ մեզ բերին առ-
'ի քէն հոսմունք քաղցրութեւն, զոր հանդերձելոցն ճա-
ռից լուսաբանեն կերպաւորութիւն. որով զուարթ-
ցուցանիս 'ի փրկութիւն իմ, երանութիւն, իբր 'ի պա-
րարտութեան իմեքէ ախորժ տենչանօք լցեալ. զի
ոչ իմովս ինչ սնոտիապատուաստ փառատրիս եր-
գով, այլ զի պատճառ իմն առցես զփոքրս աղերս՝
մեծիդ փրկանաց:

Բ. Այլ քանզի առ ան հասակ տնկեցեալ յերկրի
ազգ բանականաց՝ այս պատուէր նկարագրական նռ-
րոգ մատենի ողջոց նուագի, որ զամենեցունց ունի
զկրից պատահմանց նշաւակեալ յիւրում պատկե-

րի, իբր կցորդ մեծ գիտական կարեաց համայնից, առ բոլոր գումարս բազմահոլով տիեզերակոյտ քրիստոնէից, առ նախնի ժամն ժամանողաց, և առ երկրորդ կոչեցեալ չափու արբունն, առ որ ՚ի կատարած աւուրն կարեալ՝ սակաւաձեռն ծերու թիւն, առ պարտաւորս և արդարս, առ ինքնարգոյ բարձրայօնն և սխալեալ անճաղատ գտեալն, առ բարինն և եղեռնագործս, առ նկունս և առ արիս, առ ստրուկս և ներքոյանկեալս, առ սեպուհս և գերաշխարհիկս, միջակայնոց և պայազատաց, շինականաց և տոհմականաց, արուաց և իգաց, հրամայողաց և հնազանդելոց, գեր ելոց և նուաստից, վեհից և փոքունց, պատուականաց և ռամկաց, ձիավարօից և սոսկականաց, քաղաքականաց և գեղջկաց, արքայից գոռողութեց ՚ի սանձս ահաւորին ըմբռնեցելոց, միայնացելոց՝ վերնականացն խօսակցաց, մաքրականաց տիրանուէր զգաստուէց, քահանայական երջանկակրօն ընտրութեց, այցելութեանց բարեգգեթօից դիտողութեց, աթոռակալութեց նախագահից սրբանուէր տեսողութեց . որոց ոմանց աղերս աղաչանաց, և ոմանց խրատ բարեաց առ դէմն աղօթից այսու մատենիւ մատակարարեցի, ձեռնարկեալ հոգւոյդ զօրութեամբ՝ կորգել ինձ մաղթանս բազմադիմիս, և ամենեցուն սոցին խնդրուածս՝ գրութութե մեծիդ յանդիման լինել սովաւ հանապազ:

Գ. Եւ արասցես զսոյն ընթերցողացն ՚ի սիրտս յըստակս՝ բժշկութի հոգւոց և մաքրութի յանցանաց, թողութիւն պարտուց և արձակուրդ մեղաց կապանաց: Եղիցի բղիւմն արտասուաց սովաւ վարժելոցն, և պարգեւեալ տացի ՚ի ձեռն սորին աղաշաւ ըղձից: Շնորհեացի տէր և ինձ քննոսին առ ՚ի քէն զգջումն կամաց, և նոցա իմովս ձայնիւ շունչս բարեհամբոյրս . նուիրեսցի վասն իմ այսու մատենիւ պաղատանք նոցին, և բանիւս այսու հեծութիւնք նոցին ընդ իմ խնկեսցին: Եւ համբոյր ճաշակման այսր ողբերգութե, շնորհ լուսոյ քոյ մտեալ բնակեացէ: Եւ ելցեն ինձ բարեպարիշտք ընծայիլ սովաւ, ընկալ կենդանեօքն վասն քո, գթած, և զիս ընդ նոսին . եթէ աստս ինչ սրբանուէրս կաթուածոց ա-

չաց սովիմբ բերիցի, եղիցի 'ի քէն խնամակալ՝ և յիս անձրեւեալ. եթէ գրեսցի և 'ի փրկութիւն կարգեսցի հաղորդելոցն յայս կիրս կենաց, արասցես կամաւ քո օրհնեալ՝ և ինձ համարեալ: Եթէ հեծուիս անձահաճոյս 'ի ձեռն այսր բանի 'ի գաղտնեաց ուրուք յառաջ եկեսցէ, օգտեցայց քե բարձրեալ՝ և ես ընդ նմին. եթէ ձեռն մաքուր՝ խնկով հանդերձեալ առ քեզ համբարձցի, հասցէ միասցի ընդ իմն ճայնի և աղաչողացն աղերս յառաջ մատուցեալ: Եթէ պաղատանս բազմադիմիս ընդ իմն երկնեսցի, լիցի և ինձ քե և վասն սորին կրկին նուիրեալ. եթէ յարգեսցի այս անձին բանի պատարագ՝ քեզ 'ի հաճուի, նախայլոցն ընդ իս քե ընծայեսցի: Եթէ 'ի տխրանաց ինչ ձանձրութի ոք նուաղեսցի, կանգնեսցի վերստին հաստարանաւ այս հառաչանաց՝ 'ի քեզ յուսացեալ. եթէ համբարտակն վստահութե մեղօք յատակի, այսու արձանօք պատկանեցելովք աջով քո պաշտպան՝ դարձեալ կառուցի: Եթէ յուսոյն ձգարան սուսերբն յանցանաց հատեալ կտրեսցի, կցեսցի դարձեալ միւսանգամ կամօք ամենակալիդ բարւոք պատուաստեալ. եթէ վտանգ մահու անձնական ցաւոյ զօք պաշարեսցէ, գտցէ փրկութի սովաւ առ 'ի յոյս կենաց՝ յաղօթեին առ քեզ կեցուցիչ. եթէ տագնապաւ ոք տաքակուսի 'ի սիրտ խոցիցի, քաղցրութեամբ քո՝ սովաւ ապրեալ ողջացցի: Եթէ անբաւելի կորստեամբ պարտեաց՝ յանդունդս ոք խորոց իցէ ընկլուզեալ, եկեսցէ 'ի լոյս կարութիւ այս հնարից՝ քե պատսպարեալ. եթէ թմբրութե խաբից խաւարին գործոց իցէ ոք փնասեալ, զօրասցի անդրէն վասն քո՝ միայն ապաւեն 'ի քեզ ապաստան եղեալ: Եթէ պահպանակն վստահութե զանձն ուրուք լքցէ, ընկալցի այսու միջնորդիւ ձեռն քո զնա՝ ամփոփեալ 'ի նոյն հաստատութե. եթէ ամայի 'ի զգուշութե պահողացն ոք դեգերեսցի, ապասեսցէ սովիմբ առ 'ի նոյն դարձ նորու գողիդ: Եթէ սարսուռ դիւային ջերման՝ դողութե ինչ զօք խռովեսցէ, սթափեսցի 'ի սոյն յայս նշան խոստովանեալ և երկրպագեալ խաճիդ խորհրդոյ. եթէ անօրէնութեան մրրիկ խորտակիչ հոգմոյ

յանկարծ բախեսցէ զհաստուածս մարմնոյ շինուածոյ մարդոյ յերկրային ծովուս, հանդարտեսցի անդրէն ղեկաւ այս թւոց 'ի քեզ պատկանեալ:

Դ. Եւ արասցես լինել ղեղ կենաց առ հնարս ցաւոց հոգւոց և մարմնոց քոց ստեղծուածոց՝ զայս կարգեալ սահման ողջոց մատենի սկզբնեցեւոյ յանուն քո՝ բարձրեալ: Սկսեալս իմ դու կատարեալ եղիցի հոգի քո խառնեալ 'ի սա. շունչ զօրութե մեծիդ միասցի 'ի քո ինձ շնորհեալ ստեղծաբանուին. զի դու տաս զօրութի վհատեալ սրտից, և ընդունիս փառս յամենեցունց. ամէն:

ԲԱՆ ՉՈՐՐՈՐԻ

Ճերստին յաւելուած կրկին հեծութեան նորին հսկողի առ նոյն աղերս մաղթանաց բանի.

Ի ԽՈՐՈՑ ՍՐՏԻՑ

ԽՕՍՔ ԸՆԴ ԼՍՏՈՒԾՈՑ

Ա. Եւ քանզի սկիզբն կալայ խօսել ընդ քեզ՝ որ 'ի ձեռին ունիս զշունչ կենդանութեան հոգւոյս բազմամողի, յիրաւի սարսեալ դողացեալ տաղնապաւ մեծաւ յաւէտ երկնչիմ. վասն զի ահաւոր և անտանելի և 'ի սահմանէ բանի փախչելի յիշատակ անճողոպրելի անաչառդ քո ատենի՝ 'ի կըշտամբումն իմ պարտաւորի՝ արարիչ երկնի և երկրի: Եւ զի և չեք իսկ բժշկութիւն բազմամտանգ սաստկութե վերացս անողջանալի, խայթմանց խաժուածոյ մահաբերին բերանոյ ժանեաց՝ որսողին զանձն իմ 'ի կորուստ: Եւ անաւանդ զի ոչ գոյ պատասխանի, ըստ առակողին, յաւուր պատերազմի, և ոչ բանիւ իրաւանալի, և ոչ վերարկուաւ պատասպարելի, և ոչ դիմակօք կեղծաւորելի. ոչ առ երեսս բանիւք մատչելի, և ոչ կերպարանօք երբեք խաբելի, ոչ յօդուածովք բանից ստելի, ոչ արագմամբ ոտից փախչելի, ոչ թիկանց դարձուցանելի, ոչ դիմաց ընդ երկիր մածուցանելի, ոչ բերանով ընդ հող հաստե-

լի , ոչ 'ի խորս երկրի զօղելի : Վանդի մերկ են քեզ
 ծածկեալքն , և հրապարակեալ են աներևոյթքն . ար-
 դարութիւն իմ նուազեալ և իսպառ ունայնացեալ .
 մեղանքն յայտնեցեալ և յաւէտ առաւելեալ . չարիքն
 իմ մնացական , և ես կորստական . իրաւանցն կշիռ
 պակասեալ և անիրաւունքն իսկոյն զօրացեալ . բա-
 րեացն բերք հալեալ , և սխալմունքն արձանացեալ .
 աւանդն կորուսեալ , և դատակնիքն այժմէն գտեալ .
 մահուն մուրհակ գծեալ և աւետեացն կտակ եղ-
 ծեալ : Վարերարն տիրեցեալ , և բանսարկուն ուրա-
 խացեալ . հրեշտակաց գունդն թաղծեալ , և սատա-
 նայ խնծողիւք պարեալ . վերնական զօրքն ողբացեալ ,
 և ստորնայինքն բերկրեցեալ . սպանողին մթերք
 լցեալ , և պահողին գանձն կապտեալ . օտարին կողմն
 կանգնեալ , և ստացողին պարգև մատնեալ . հաստո-
 ղին ձիր մոռացեալ , և կորուսին հաղթն պահեալ .
 երախտիք փրկին հենգնեալ , և բերար զուարթա-
 ցեալ : Կենացն աղբիւր փակեալ , և գոռողին ժանգ
 ժանդիս ժամանեալ :

Բ . Եւ արդ ոչ պապէն ըղձալի էր , ըստ գրոյն
 կանխութե նախաձայնելոյ , ոչ ստեղծանին երբէք
 յարգանդի և ոչ նկարին 'ի յորովայնի , ոչ 'ի ծնունդ
 յառաջագայիլ և ոչ 'ի լոյս կենաց հասանիլ , ոչ 'ի
 թիւս մարդկան գրիլ և ոչ 'ի հասակ աճման ամ-
 բառնալ , ոչ 'ի պատկեր գեղոյ զարդարիլ և ոչ բա-
 նիւ հանդերձաւորիլ , քան թէ այսպիսեաց սաստկա-
 գունից և սարսափելեաց ըմբռնիլ պարտուց , զոր և
 ոչ վիմաց կարծրութի բերէ , թող թէ մարմնոց լու-
 ծականութի :

Գ . Եւ արդ տուր բարեգութ՝ աղաչեմ զքեզ ,
 տուր ինձ ողորմութի , որ զայսոսիկ դու ինքնին բե-
 ղէն քոյովդ բանիւ մեզ սահմանեցեր ասելով , թէ
 տուք զայդ նուէր յանուն փրկութե ձերոյ նոյ , և
 տուրք եղերուք . զի զողորմութի կամիմ , և ոչ զպա-
 տարադ : Եւս բարձրացիր վերստին ինկեալ այսր
 յիշատակաւ , որ ունիս զամենայն , և 'ի քէն է նամ , և
 քեզ փառք յամենեցունց . ամէն :

ԲԱՆ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

Վերստին յաւելուած կրկին հեծութեան նորին հսկողի
առ նոյն աղերս մաղթանաց բանի.

Ի ԽՈՐՈՑ ՄՐՏԻՑ
ԽՕՍԲ ԸՆԴ ԱՍՏՈՒԾՈՑ

Ա. Եւ արդ ես երկրածինս մարդ՝ կենցաղա-
կանաւ անկայուն գոյիւ զբաղեալ, և յիմարու-
թի՞ պատրողականաւ գինեաւս յիմարեալ, որ ա-
մենայնիւ ստեմ, և ոչ միով իւրիք ճշմարտեմ: Վրան-
դի որովք դիմօք վերագրեցելովք նշանակօք աղար-
տեցելովք՝ յանդգնեցայց լինել յանդիման քում
դատաստանիդ, ով իրաւադատ ահաւոր, անձառ, ան
պատում, հզօր անձ բոլորից: Վրանդի դասեալ աս-
տըստին՝ ի սոյն զապերախտութի մեղուցեալ անձինս
առ քումդ երախտիս, ցուցից զիրաւունս քո միշտ
զօրացեալ և զանիրաւունս իմ յաւէտ պարտաւորեալ:
Որ արարեր զիս ի քո պատկեր պանծալի՝ ի ձեռն վե-
հիդ տպաւորութե, զտկարս օժանդակելով:

Բ. Օ արդարեցեր բանիւ, փայլեցուցեր փշմամբ,
մտօք ձոխացուցեր, իմաստիւք աճեցուցեր, հանձա-
րով հաստատեցեր, ի չնչականացն որոշեցեր, հոգ-
ւով իմանալեալ խառնեցեր, իշխանականին գոյիւ
պճնեցեր, ծնար հայրաբար, սնուցեր դայեկապէս,
տածերստացողապէս, տնկեցեր զամպարիշտս՝ ի քումդ
գաւթի, ջրովն կենաց ոռոգեցեր, աւազանին ցօղով
մաքրեցեր, կենացն վտակաւ արմատացուցեր, հա-
ցիւդ երկնայնով ջամբեցեր, անձային արեամբդ ար-
բուցեր, անհպիցն և անհասանելեացն ընտանեցու-
ցեր, զաչս երկրեղէն ի քեզ համարձակեցեր, լու-
սովդ փառաց վերածածկեցեր, զհողանիւթ մա-
տունս անմաքուր ձեռացս ի քեզ մատուցեր, զմա-
խիրս անարգ մահացու՝ իբր զնշոյլ լուսոյ յարգե-
ցեր, զհայր քո հզօր ահաւոր օրհնեալ մարդասիրա-
պէս և անարժանիս իմոյ անձին կնքեցեր: Այ կիզեր
զբերանս լցեալ նանրութի՞ ի ժառանգակիցն կար-
դալ զքեզ, ոչ կշտամբեցեր զյանդգնեալս ի քո

կցորդութիւն, ոչ ստուերացուցեր զտեսիլ աչացս 'ի քումդ ակնարկութի, ոչ արգելանաւ կապանաց ընդ մահապարտացն տարադրեցեր, ոչ խորտակեցեր ըզդաստակ բազկիս՝ որ անմաքրապէս առ քեզ համբառնայր, ոչ մանրեցեր զոստս իմոց մատանցս 'ի շօշափելն զգանդ կենաց, ոչ պատեցին զինև մառախուղք 'ի ձօնելն զքեզ՝ ահաւոր, ոչ փշրեցեր ըզպարս ատամանցս յըմբռնելն զքեզ՝ անսահմանելի, ոչ գնացեր բարկութեամբ խոտորնակ՝ խոտորնակի ընդ քեզ հետեռոյս, իբր ընդ վրիպեալ տունն Նարայելի, ոչ խայտառակեցեր 'ի հարսնաբանիդ զանարժանս քումդ պարերգուէ, ոչ 'ի գձուձ հանդերձին տեսիլ զանօրինեալս յանդիմանեցեր, ոչ կապանօք ձեռացս և ոտիցս յարտաքին խաւարն հալածեցեր :

Գ. () այս ամենայն մասունս բարեաց և զներելոյդ երկայնմտութի ընկալեալ 'ի քէն՝ բարերար, օրհնեալ և յամենայնի միշտ երկայնամիտ, փոխադրեցի փնասկարս պարտեաց՝ անթիւս և բազմօրինակ անօրէնութիս, մարմնականաց և անձնականաց՝ ամենակիր բազմածուփ խորհրդոց յուզմանց երկրաբարշուէց : () այսոսիկ քեզ, անծ իմ և նոր, ընդ այսքանեաց բարեաց փոխաբերեցի. զայս քեզ ինձէն հատուցի չաւրիս, ըստ մոլիսխեան յանդիմանութեն առակի, մռացեալ գիմաստութի և սիրողս յիմարութե : () այսց բարեաց երախտեաց կաճառս՝ ընդունայնութե գնալցիւք՝ չարաչար ունայնացուցի. զայս լուսաւորութի շնորհաց անձառից 'ի բարձրելոյդ խնամոց բարդեցեալ՝ մրրկաւս խելագարութե ցնդեցի : Նշեալէս բազում, անգամ ծանուցար կարկառմամբ ձեռին քո այցելութե ձգել զիս առ քեզ, ոչ հաւանեցայ ըստ մարգարէին որ զՆարայելէ ամբաստանութեան. և թէպէտ խոստացայ դաշնաւորեցի քեզ հաճոյանալ, և ոչ ընդ այսմ սահմանաւ ուխտիւ փակեցայ, այլ դարձեալ զնոյն նիւթ եցի չարիս, անդստին յոճն առաջին մատեայ, փշոցն մեղաց հերկեցի զանդաստան սրտիս յորմանն արդիւնատրութիւն : Նշեալ ելանէն առածք անարեալ քբ մարգարէիցն . քանզի քնացեր յինէն խաղողոյ, և ես ընդ այնորիկ փուշ

չառաւիղեցի . դարձայ յանախորժ դառնուի՜ն պտղոյ՝
այգիս օտարացեալ . բուռն հարի զանհաստատ հող-
մոյ , որովք միշտ տատանեալ այսր անդր տարաբե-
րիմ . ըստ ձայնի երանելոյն ( ) որայ ընդ շանապարհ
իմն անդարձ գնացի . 'ի վերայ աւազոյ շինուածս յի
մարութեան կառուցի : Այնատարր հետովք խա-
բեցայ կենացն անձկալեաց հասանել . փակեցի ին-
ձէն զելիցն ուղեորութի . բացի կամաւ զկորստեան
խորխորատն : Խցի զպատուհան լսելացս իմոց առ
բանիդ կենաց ընդունելութի . կափուցի զաչաց հող-
ւոյս հայեցուած առ 'ի զկենացն դեղ նկատել : Այ
ընդոստեայ 'ի Թմբուլութեց լքմանէ մտացս 'ի պատ-
գամ փողոյդ ահաւորութե . ոչ զգաստացայ 'ի բո-
ղոր գուժի հրափորձական աւուրն ընտրութեան . ոչ
երբէք զարթեայ 'ի նիրհմանէ քնոյն մահացուի , որ
'ի կորուստն կարապետ : Այ ետու հանգիստ քոյ
հողւոյդ 'ի մարմնեղէնս տաղաւարի . ոչ ընդ բնութի
շնչոյս խառնեցի զմիան շնորհաց քուժդ պարգևի .
իմոյս ձեռօք կոչեցի կորուստ , ըստ առակողին , զհո-
գիս կենդանի մահացուցանել :

Դ. Եւ զինչ է ինձ սակաւս և նուազագոյնս , յօ-
ղել սահմանս կսկծելիս չափաբերականս , մինչ ան-
ցեալ է ըստ քանակութի և վրիպեալ ըստ բժշկու-
թիւն : Եւ քո է ընձեռել կեանս հոգւով մեռե-
լոյս , և անոխակալութի մատչել առ այցելութի դա-
տապարտելոյս որդի այ կենդանոյ . քեզ փառք յա-
մենայնի . ամէն :

ԲԱՆ ՎԵՑԵՐՈՐԴ

Վերստին յաւերուած կրկին հեծութեան նորին հսկողի
առ նոյն աշերս մաղթանաց բանի .

Ի ԽՈՐՈՑ ՄՐՏԻՑ

ԽՕՍՔ ԸՆԴ ԱՍՏՈՒԾՈՅ

Ա. ԻՍԿ արդ զինչ բարւոք գոյ առ այս , կամ
որ օգուտ ինձ առ սոյն սահման ընթացից ձայնիս

հեծուլթեան՝ Լբանել, և ոչ զամբարեալ շարաւ մա-
հացու վիրիս՝ խարանաւ բանիս արտաքս հերքել, և
կամ զծանրուլի սրտիս մթերեալ ցաւոյս հոգեկան
խիթոյս, իբր տաղտկացուցանողական հնարաւորութիւն,
մատնամուխ զգուանօք փսխել:

Բ. Եւ քանզի ոչ գտայ արժանի պարծելոյ՝ ի փառս
ընդ սքնն դաս, որոց լի են բերանք նոցա ծաղու, և
չթուներ իւրեանց ցնծութիւն, ըստ աւակողին և սաղ-
մոսողին, ի կարգն երկրորդ դիմեցից՝ զնմանիսն իմ
յիշատակել համայն աստանօր. թէպէտ առ իմում
թերութիւն բարուց անբարեաց՝ և նոքա յաղթականք
իցեն, իբր ապաշաւեալն քան զանապաշխարն: Տօ-
նելի եղև Սանասէ առ իմոց պարտուցս առաւելու
թիւն. պատուեցաւ և փարիսեցին առ դժնէիս ամ-
բարշտութիւն. զօվեցաւ անառակ որդին առ անդար-
ձիս ուխտազանցութիւն. յիշատակեցաւ կեղծաւո-
րութիւն որդւոյն Սմասեայ առ անշորհութիւն ապախ-
տաւորիս. օրհնաբանեալ եղև աւագակն, որ դատաւ
խազն է անհաւատից. պատուեցաւ և կինն պոռնիկ՝
սկզբնամայրն ապաշաւողաց: Ոչ պակաս քան զՓա-
րաւոն զստեղծօւած սրտիս իմ խտացուցի. բոա օ-
րինակի խռովութիւն մրրկաց ծովու ծփեցայ. ոչ այն-
քան սարսեցի և պատկառեցի ի սաստկութիւն քօւմդ
հրամանի, որքան արեք ծովուն յեզերացն: Ինդ
թիւս չափուց կշռութիւն առ իմն գործոց՝ և աւագոյն
կոյտ սահմանեցաւ. պակասեաց անբաւիցն շիղջ
առ համբարս իմոցս անօրէնութեց:

Գ. Օ ի թէպէտ և յոյժ բազում են մանունքն ի
յափունս ջրոյն համահաւաքեալք, այլ ուրոյնք և
առանձնականք ի ծննդոց աճելուէ. իսկ մեղանք ի-
մոյս յանցանաց՝ անթիւք. զորս անհնար է առնուլ ի
միտ: Ոմն և ծնունդք իւր, ոմն և շառաւիղք իւր,
ոմն և բիծք իւր, ոմն և արկածք իւր, ոմն և փուշք
իւր, ոմն և արմատք իւր, ոմն և հաստուածք իւր, ոմն
և պտուղք իւր, ոմն և նշխարք իւր, ոմն և ճիւղք
իւր, ոմն և ոստք իւր, ոմն և արմկունք իւր, ոմն
և ճիրանք իւր, ոմն և մատունք իւր, ոմն և խլրտ-
մունք իւր, ոմն և զօրութիւնք իւր, ոմն և ազգմունք
իւր, ոմն և նշմարանք իւր, ոմն և տիպք իւր, ոմն և

մնացուածք իւր , ոմն և ստուերք իւր , ոմն և մթու-
թիք իւր , ոմն և յարձակմունք իւր , ոմն և հնարք
իւր , ոմն և պատիրք իւր , ոմն և դիտմունք իւր , ոմն
և դիմեցմունք իւր , ոմն և չափք իւր , ոմն և խորք
իւր , ոմն և գարշութիք իւր , ոմն և կայծակունք իւր ,
ոմն և կիրք իւր , ոմն և մթերք իւր , ոմն և գանձք
իւր , ոմն և ցնցուղք իւր , ոմն և աղբերք իւր , ոմն
և գիւտք իւր , ոմն և շանթք իւր , ոմն և հրդեհմունք
իւր , ոմն և պատկառանք իւր , ոմն և վիհք իւր ,
ոմն և անդունդք իւր , ոմն և բորբոքմունք իւր , ոմն
և աղջուծիւնք իւր , ոմն և ամպրոպք իւր , ոմն և
կայլակք իւր , ոմն և հոսմունք իւր , ոմն և հե-
ղեղք իւր , ոմն և սառնամանիք իւր , ոմն և դը-
րունք իւր , ոմն և շաւիղք իւր : Հնոցն և տապ իւր ,
հրատն և գոլորշիք իւր , հալոցն ճարպին և ճեն-
ճերմունք իւր , օշինդրն և դառնուծի իւր , կործա-
նիչն և հնազանդեալք իւր , բռնաւորն և յեւու-
ղակք իւր , գողոցն և սպառազէնք իւր , աւազա-
կապետն և գումարտակք իւր , գաղանն և կորիւնք
իւր , խածանողն և ծակոտուածք իւր , ապականա-
գործն և նմանիք իւր :

Դ. Երդ այսորիկ պետք են գլխաւորութեանց ա-
պականողաց ոգւոց համայնից , դասեալք ը ինքեամբք
նուաճուիք մասանց՝ իւրաքանչիւրդ՝ ի սոցանէ բիւրք
բիւրուց և հազարք հազարաց . իսկ զհամայնիցս թիւ
նա միայն զօրէ իմանալ , որ զառ ՚ի մէնջ չեուծիւնն
գրեալ իբր զէուրի գործոց տեսանէ : Եւ արդ եթէ
ոք զանձն ոչ խաբեսցէ , և առ երեսս ոչ կերպարա-
նեսցի , և կեղծաւորաբար ոչ անհաւատեսցէ , և
մարդ զինքն ծանիցէ , և հասարակաց բնութիւն վա-
րեսցի , և երկրածին զանձն դիտեսցէ , և ՚ի չափու
իւրում կանոնին կացցէ , իմացի ծանիցէ զնախա-
թիւ մասունս արկածիցդ վերագրելոց , թէ ոչ ընդ-
ունայն ինչ գրեցի և կամ զքնաւ իսկութին սահմա-
նեցի , որ ՚ի մերս բնուն պտուտկի ազգի ազգի վրի-
պականութի . այլ ՚ի բիւրուցն արգասեաց չարեաց
չափ մի երեւեցուցի , զի նորօք և զայնն իմաստասի-
րեսցիք , թէպէտ և ոչ բաւանդակապէս :

ԲԱՆ ԵՒԹՅԵՐՈՐԴ

Վերադառնալով կրկին հեծութեան նորին հսկող
առ նոյն աղերս մաղթանաց բանի։

Ի ԽՈՐՈՑ ՍՐՑԻՑ

ԽՕՍԲ ԸՆԴ ԱՍՏՈՒԾՈՑ

Ա. Եւ զի մի զփրկութեանն վստահութիւնն 'ի սպառ կտրեցից, և ապազէն եղեալ մատնեցայց այս. քանեաց աներևութից ընդդիմամարտից, որք ոչ այլ ինչ են՝ քան թէ ընտանիք թշնամիք ինքնածին բուսեալք զոր վերագրեալք սահմանեցին՝ զորքանութիւնն պատկերին ձեռն եղեալ ահարկուս, ցուցից առ սմին բազմաբոյլ բռնութեան մարտկացդ՝ զօրեղ ախոյեանս անձականս՝ ամենայադէտղս և անպարտելիս, թէ և կսկծելիս կիրս և դժուարակութ պառուղս ծառոց անհասանելեաց, և անկոխ ճանապարհաց երկք և տաժանմունք։ Վանդի զայն ամ գունդս չարուէ բանսարկուին զօրաց՝ սակաւ մի արտօսար կաթուածոց աչաց, իբր զձձիս զեռունս բազմոտանիս խխայթից երկրի տկար խլրտմանց՝ անկեալ 'ի վերայ ծորումն ձիթոյ կամ դոյզն դեղ ինչ սատակչական, ցամաքեցուցանէ. և դոյզն մի հառաչումն սրտի հեծութե ելեալ 'ի յոգւոյ, իբր շնչումն հարաւային ջերմութե խառնեալ յարևու, զսառնամանեաց սաստկութիւն հալէ. քանզի ըստ միումդ նմանութե հեշտածինք են, և ըստ միւսումդ դիմադրութե դիւրամեռք։

Բ. Եւ երբէք կասեցից դատել զդատապարտեալս՝ բանից կոկծմամբ, պարտել զպարտաւորեալս՝ իբր զփնասակար անփրկանաւոր անհամոգելի. վասն զի զմանս սատակեալ 'ի յիմոց նեղչացն, ոմանց զօրութի տամ կենդանանալ առ հոգւոյս կորուստ։ Տունկս դառնոստեան, որ զգարչութի անառակ վարուց ծաղկեցի. բարունակս ապականաբեր և մահողկութեան, որ զկորստեան գինին երկնեցի. Վանանու զաւակս և ոչ չնուդայի, լն առից

մեծին՝ Վանիէլի . որդիս գեհէնին , և ոչ արքայունէ .
 ժառանգս դժոխոց , և ոչ փառացն փափաքելեաց .
 նիւթս տանջանացն , և ոչ հանգստեան : Լպերախ-
 տըս առ երախտաւորդ , ապաշնորհս առ բազմա-
 պարգեղ , միշտ մեղուցեալս առ երկայնամիտդ , դառ-
 նացուցիչս քաղցրութե բարերարիդ , ծառայս չար և
 վատ , ըստ տէրունեան յանդիմանութեն , իմաստունս
 զչարիս գործել ըստ Լսայեայ նախասացութեանն ,
 ժիրս առ ժանդադործութիս զազրունէ : Փոյթս առ
 'ի բարկացուցանել զտէրն , մշտաշարժս առ գիւտս
 սատանայականս , հանապազորդեան վիշտս ստացո-
 ղին , թոյլս առ բարեացն թռիչս , ծոյլս առ եբանու-
 թին ընտրութեան , դանդաղս առ դիտմունս խոս-
 տացելոցն , անարիս առ կարիս պիտանեացն և օգտա-
 կարացն , պաշտօնեայս տիրադրուժ երախտամոռաց :

Գ . Լլ այ անձինս մեղաւորի , զի զարարիչն իմ բար-
 կացուցի . վայ որդւոյս կորստեան , որ զկենդանութեն
 ձիր մոռացայ . վայ պարտապանիս անհամար բիւ-
 րուց քանքարաց՝ որ ոչ գոյ հատուցանել . վայ բեռ-
 նակրիս ծանրութե մեղաց դժնեից , որ չունիմ գառ-
 նալ առ հանգստարարն . վայ փնասակարիս տէրու-
 նեան պարտուցն , որ չիք հնար յանդիման լինել
 հօրին . վայ եղէգնախուիւ կիզանողականս նիւթոյ ,
 որ տոչորելոց եմ 'ի գեհէնին . վայ ինձ առ այս յի-
 շատակ , զի նետք բարկութեանն այ պրեցելովք են
 գործեալ . վայ յիմարութեանս , որ ոչ մտառեցի ըզ-
 ծածկեցելոցն յայտնութե հանդէս . վայ ամբարշտիս ,
 զի միշտ անդադար ոստայնս չարեաց կկեցի . վայ
 զմարմինս պարարողի կերակուր որդանցն անմահից ,
 կտտողացն թունաւորաց զիմորդ համբերեցից . վայ
 ինձ առ արբումն մահուն բաժակի , որպէս գյաւիտե-
 նականն տուժեցայց . վայ ինձ առ ելս անարժան հոգ-
 ւոյս յեղկելի մարմնոյս , իբր դատաւորին ճշմարտի
 յանդիմանեցայց . վայ ինձ առ նուազութի իւղոյն
 լապտերաց , զի անարծարծելի է աղօտանալն . վայ
 ինձ առ ճեպ տագնապի ահին պակուցման , յորժամ
 առագաստին մուտն փակեացի . վայ ինձ առ ձայնին
 ահաւորուի դողացուցչաց և սարսափելեացն բանից՝
 երկնաւոր թագաւորին վճռաւ կնքելոյն , թէ ոչ գի-
 տեմ զքեզ :

ԲԱՆ ՈՒԹԵՐՈՐԴ

Վերստին յաւելուած կրկին հեծութեան նորին հսկողի առ նոյն աղերս մաղթանաց բանի.

Ի ԽՈՐՈՑ ՍՐՏԻՑ

ԽՕՍՔ ԸՆԴ ԱՍՏՈՒԾՈՑ

Ա. Եւ արդ զինչ գործեսցես անձն իմ կորուսեալ, կամ ո՛ւր թաքիցես, կամ զիմորդ ապրեսցիս, կամ որպէս ելցես՝ ի մեղաց բանդէ: Վրանդի բազում են պարտիքդ և անթիւ հատուցմունքն, սաստիկ կշտամբանքն և անվախձան նախատինքն. անողորմ են հրեշտակքն և անկաշառ դատաւորն, հզօր ատեանն և անաշառ բեմն, քստմնելի սպառնալիքն և անողորմ հատուցմունքն, ահարկու հրամանն և մերկապարանոց յանդիմանութիւնքն. հրեղէն են գետքն և անանցանելի են վտակքն, թանձրամած խաւարն և արտաքոյ այցելութեան մառախուղն. ապականութեան է գուքն և մշտնջենաւոր է տագնապն, ամենազրաւ տարտարոսն և անգերծ սառնամանիքն: Եւ արդ արդարեւ քեզ են գանձեալ դառինքս այսոքիկ դժնդակք և տարժանելի օթեանք անրմբերելեացդ պատուհասից, ով անարժան անձն իմ մեղաւոր, չարագործ, պոռնիկ, բազմաբիծ, և սահման անդաստանի բնաւին անմաքրութեան: Եւ զարդիւնս գործոց ձեռաց քոց ժառանգես՝ թիւրեալդ ի յուղղութեանց և զառածեալդ ի մաքրութեանց, տարազրեալդ յարդարութեանց և ի կարգաց պարկեշտութեանց, ունայնդ ի լիութեց հոգեպարզ և հարստութեց, նախանձարկու բարերարին և ամենակալ թագաւորին:

Բ. Եւ քանզի կառուցեր քեզ անել արգելան և անփախչելի որոգայթ, խոստովանեալ քեզէն զանբժշկականդ քո վէր և զանօրինակդ հարուած, վկայելով զանձինդ զպարտականդ մահու զանբուժելիդ բեկութիւն, ով չարդ ի բարեաց, ով դառնութիւդ ի քաղցրութեց, ով խաւարդ ի լուսազար-

մից, ով կապտեալդ 'ի պճնելոց, ով դսրովեալդ 'ի գովելոց, ով անբարիշտդ 'ի բարեպաշտից, ով շըն չականդ 'ի բանականաց, ով անմիտդ 'ի մտաւորաց, ով անհանձարդ յիմաստնոց, ով անմաքուրդ յընտրելոց, ով մահացուդ 'ի կենդանեաց, ով խոհերականդ 'ի սրբոց, ով արբշիւդ 'ի պարկեշտից, ով կեղծաւորդ յարդարոց, ով անպիտանդ 'ի պիտանեաց, ով անարգդ 'ի փառաւորաց, ով նուազդ յառաւելութեց, ով գերիդ 'ի գերագունից, ով նուաստագոյնդ 'ի վեհից, ով աղքատդ յընչեղաց, ով անարժանդ 'ի փրկութեանց, ով տնանկդ 'ի բարձրութեց և 'ի հոգեւոր հարստութեց, և հատուածեալդ յօրհնելոց:

ԲԱՆ ԻՆՆԵՐՈՐԴ

Վերստին յաւելուած կրկին հեծութեան նորին հակողի առ նոյն ազերս մաղթանաց բանի:

Ի ԽՈՐՈՑ ՍՐՏԻՑ

ԽՕՍՔ ԸՆԴ ԸՍՏՈՒԾՈՑ

Ա. Եւ արդ զինչ արժանաւոր ըստ քեզ բամբասանս շարագրեցից 'ի կտակ մաղթանաց մատենի այսր ողբերգութեան, ով անձն իմ թշուառ, ամենապատկառ և առ պատասխանիս բանից անբարբառ, անպիտան նոյ և սքցն մասնակցութեան: Օ ի թե թէ զլիճ մի ծովուց 'ի յորակութիւն գեղոյ յեղեղեցից, և զդաշտս ասպարիսօք բազմօք սահմանեալ 'ի տարածումն լայնուն քարտենի չափեցից, և զպուրակս յորունց անտառաց շամբից եղեգանց 'ի հատուածս գոյութե գրչաց կազմեցից, և ոչ զթիւ մի 'ի բարդեւոյն անօրէնուէց զօրեցից ընդ գրով սահմանի գրաւել: 'Լ, ա' զի թէ զմայրս Լ ի բանանու 'ի մի լուծ կընոց զօրեցից, և կամ զլեառն արարատեան 'ի կէտ ամբարձման նժարի միոյ արդարութե միջնորդ կացուցից, ոչ հաւասարէ այնր հարթութե համագուգակցել:

Բ. Ն՝ առաւ ամբարձուղէն՝ ստուարաստեղն՝ տերեւալից՝ ունայն 'ի պտղոց, նմանակից յաւէտ հարազատ այնր թղենւոյ՝ զոր Խորն գօսացոյց. քանզի սաղարթօք վարսից, այս է՝ արտաքին դիմօք բարեշուք կերպից՝ իբր պսակաւ իմիք պաճուճեալ, բացականացն գոս բաղձալի. իսկ եթէ մերձեսցի տնկողն խուզել զինդրելին, գտցէ զքեզ ունայն 'ի բարեաց և դարչելի 'ի գեղեցկութեանց, ծաղր տեսողաց և նշաւակութիւնք նախատողաց։ Օ ի եթէ ապաժաման յանդգոյժ ժամուն հերպանծ տունկն պտղակորոյս անկենդան, որ դոյզն պատկերն է անպատրաստից, եկն ընդ անիծիւք, և կամ երկիր ոռոգեալ ցօղով, և ոչ բազմապատիկ զաւանդս արգասեաց երկրագործութեան տաճողացն մատուցանէ՝ լքեալ մոռանի, իսկ դու՝ ով անձն իմ եղկելի, սահման բանաւոր և տունկ կենդանի՝ և ոչ 'ի ժամու իւրում պտղաւոր, իբր ոչ զնոյն կրեսցես պատիժ նախնում առակիդ։ Վ ան զի զհամայնն ընկալար 'ի քեզ անպակաս յառաւելութեց, սկզբնաւորեալ 'ի մարդն առաջին և մինչև 'ի սպառումն ծննդոց նորին, զբերս գործոց նանրուեց և զգիւտս նորոգս՝ ատելիս և անախորժելիս հաստողին զքեզ այ։

Գ. Ն՝ վասն զի եդի զքեզ նպատակ հանդէպ երեսաց տեսութե մտացս՝ անձն իմ անպիտան, վիմօք ձգելոց արձանաց բանից, իբր զանրնդել գազան վայրենի՝ անողորմաբար զքեզ քարկոծել։ Որ թէպէտ և ոչ պատահիմ անուանիլ արդար, սակայն յառաջնումն պատասխանւոյ՝ իբր ընդ ոսոխի ումեմն՝ ընդ անձին յօժարամիտ կամօք ոգորիմ, ըստ իմաստուէն բանի. և զյոյզս մտաց խորհրդոցս գաղտնեաց իբր զգլխաւորեալ յանգաւորուի չարութե գործոց խոստովանեալ, քեզ տարածեցից՝ ան իմ և Խոր։ Օ ի որով չափով չափեցից զանձինս ստգտանք, 'ի քոյդ անտուազ գթութեց պարէն չափեցայց՝ ընկալեալ ըզնորհդ յաճախագոյնս ընդ մեծագունիցս պարտեաց։ Ն՝ որքան վիրացն հարուածք անբժշկականք և անհնարաւորք ճարակեսցին, այնքանեօք չափովք կրկին առ սմին և իմաստք արուեստից բարձրեալ բժշկիդ բարեհոգեակեալ լուսաւորեսցին. և 'ի պարտուցն

առաւելութիւն, նոյնքան փոխատուելի առատատրութիւն բարեբանեալ միշտ պսակեցի, ըստ խնկաւորդ քումառակի։ Օ՛ի քո է փրկութիւն, և 'ի քէն է քաւութիւն, և աջով քո նորոգութիւն, և մատամբ քո զօրեղութիւն, և 'ի հրամանաց քոց արդարութիւն, և յողորմութեանց քոց ազատութիւն, և յերեսաց քոց լուսաւորութիւն, և 'ի դիմաց քոց զուարճութիւն, և հոգւովդ քո բարութիւն, և օծմամբ իւղոյ քոյ սփռութիւն, և յօղով շնորհի քոյ՝ զուարթութիւն. և դու տաս մխիթարութիւն, և մոռացուցանես զվհատուի, և բառնաս զխաւար վշտաց, և զհեծութիւն ողբոց 'ի ծաղր փոխես։ Եւ քեզ վայել է օրհնութիւն գովութեամբ հանդերձ յերկինս, և յազգս հարցն և 'ի ծնունդսնոցս, և յաւիտենից յաւիտեանս. ամէն։

ԲԱՆ ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ

Վերստին յաւելած կրկին հեծութեան նորին հսկողի
առ. նոյն աղերս մաղթանաց բանի։

Ի ԽՈՐՈՑ ՍՐՏԻՑ

ԽՕՍՔ ԸՆԴ ԼՍՏՈՒԾՈՑ

Ա. Եւ արդ քանզի միապէս մատնէ կորստեան և զղջումն ուժգնապէս և մեղանչելն միլեզնաբար. զի թէ և օտարացեղ իմն են 'ի միմեանց այլայլութիւնք նմանութեցն, սակայն զկերպարանս երկաքան չիւրոցն առ միմեանս եղեալ, զմի և զնոյն վհատութեան ծնունդս արտադրեն։ Օ՛ի միմն զհզօրին ձեռն իբր ապիկար թերահաւատէ, իսկ միւսն ըստ նմանութեան քառտանեաց պաճարեղինաց յանդգայս եղեալ, զյուսոյն առասան խզէ. վասն որոյ ընդ առաջնումն միշտ փաղաքեալ՝ հանապազ խնդայ սատանայ, իսկ երկրորդաւն՝ ըստ նմանութե լափլիզող դժոխորովայն գազանի՝ իբր կերակրով արեամբ պարարի։

Բ. Եւ արդ իբր զգանեալ բազմահարուածեան հեծանաւ և յափն մահու ժամանեալ, դոյզն ինչ

դարձումն չնշոյ ընկալեալ և յոգի կենդանի եկեալ
կազդուրեցայց , պատսպարեցայց , կանգնեցայց , յա
րեայց յանկենդանականս կորստենէ , օժանդակեալ
Վ՛շի ձեռամբն՝ որ գթածն է յամենայնի . ՚ի բարե-
րար յերկնաւոր հօրէն՝ փրկութեան և բժշկութեան
պտուղ ընձեռեալ ինձ մեղուցելոյս , ախտացելոյս
և մահացելոյս : Եւ սկզբնաւոր ողբերգութեան այսր
աղերսանաց՝ զհաւատոցն շինուած կառուցից . քան
զի և ոմն ՚ի նախնեացն սոբիմբք զինեալ , փոխեցաւ
իսկոյն յանմահականն վիճակ վերին . զապաշխարու-
թեն դեզ ընկալեալ , ապաշաւանաց թոշակաւն ըզ-
գրաւականն անեղծութեան աստէն ժառանգեաց , ՚ի
վեր քան զորոց առաքեալ ընդ նմին ցուցանէ , որք
զհանդէսն մրցանակին յերկրի կատարեալ , ապա-
գայիցն և երկնաւորացն յուսոյ հաւատացին , և ան
տեսիցն ճոխութեամբ փարթամացան : Իսկ զխրա-
խոյս տէրունի պաշտելի բանին յիշեալ առ սմին ,
զի ամենայն ինչ հնարաւոր է այնմ որ հաւատայն ,
է զի և զչարսին ընտրականացն բարեմասնութեան նյ
հաճեւեացն զննեալ աստանօր , զայս պատկեր բանի
ընկալաք նախնի գահերէց առ ՚ի սրբութեցն մուտ
սովիմբ հանգերձել . առանց որոյ և ոչ նորն փառաց
զիրսն առ մեզ հրաշագործեաց զօրութիւնս , եթէ
ոչ նախ լծակից խնդրեաց բարերարութեանն իւրոյ
զհաւատսն մեր . ուստի և կեանս ընձեռել զօրէ ինքն
իշխան բաւականութեամբ առնթեր գոլով նյ .
քանզի հաւատաք քո կեցուցին զքեզ , օրհնաբանեալն
նյ բերան վկայեաց : Վանզի արդարեւ սեռն տե-
սութի և կատարեալ իմաստութիւն և առ նձ ըն-
տանութիւն և բարձրելոյն ծանօթութի՝ հաւատոց
մասն՝ երջանիկ և ընտրեալ անուն , որ յարաձգեալ
մնայ անվթար և անփակելի , պատուակից գոլով սի-
րոյ և յուսոյ : Օ ի եթէ փոքու սերմանի գոյի հա-
տի մանանխոյ չափոյ նուաստի հաւատք զլերանց մե-
ծութիւն փոխէ զօրեղապէս ՚ի սիրտս ծովու , ապա
յիրաւի ընկալաք զսոյն սկզբնաշաւիդ առաջնորդ կե-
նաց՝ աներկմիտ պաշտօն առ նձ , որ զապառնիսն և
զծածկեալսն առանց երկբայութեան ՚ի հոգւոյն աչս
տեսանէ , Եւրորդութեանն փառատրելի անուամբն

պատուեալս հաւատք՝ ընդ սիրոյն դասեալ և յուսոյ։
 () ք թէ և զերիսն հատուածս առանձնաւորականս
 'ի մի և 'ի նոյն խորհուրդ դիտեսցես, յաւէտ մե-
 ծասցիս նոքօք 'ի յած . քանզի թէ հաւատաս 'ի նա,
 և սիրես . որով և յուսաս աներեւութից պարգեաց
 նորին : 'Եւս փառք յաւիտեանս . ամէն :

ԲԱՆ ՄԵՏԱՍԱՆԵՐՈՐԻ

Վերստին յաւելուած չորկին հեծութեան նորին հսկողի
 առ նոյն աղերս մալթանաց բանի .

Ի ԽՈՐՈՑ ՍՐՏԻՑ

ԽՕՍՔ ԸՆԴ ԱՍՏՈՒԾՈՅ

Ա. Եւ արդ ես յետինս դաւանողաց՝ ունայն
 'ի բարեաց, նայեցեալ խորհրդով մտացս 'ի սկզբնա-
 ւորն իմ՝ եղելութիւն 'ի ձեռն ձեռին ստացողին
 իմոյ յանէից յուսով հաւատամ : 'Յի 'Վշտի առնել
 զոր կամի : 'Քանզի հաւատացի, վասն որոյ և խօսե-
 ցայ խրատեալ 'Պաւղոսիւ, ուսեալ 'ի 'Պաւթայ, թէ և
 արդ կենդանի մաղթանք նոցա այց ինձ արասցէ . որ
 պէս հաւատովք ճանաչել զնա, և զգորութի յարու-
 թէ նորա, ըստ առաքելոյ, և զհաղորդութի չարչա-
 րանաց նորա, և որ զկնի բերին ասացեալքն : 'Արդ
 է ամին և յոյժ նմանատիպ՝ հաւատալն իսկապէս և
 'ի նորօգս այս փոխադրութի, որ 'ի մեղացն 'ի քա-
 ւութիւն, և 'ի չարագործութենէ յարդարութի, և
 յանմաքրութի 'ի սրբութի, և յանբաւելեացս պար-
 տեաց մահու յանցանաց՝ յանդատապարտն երանու-
 թիւն, և 'ի ծառայական կապանացս յերկնաւորն ա-
 զատութիւն : 'Քանզի զիմորդ ոչ արդեւք չքնաղ քան
 զքան՝ և 'ի մթուէ երկեանութե խաւարի զտեալ՝ և
 'Ետուծով օժանդակեալ և օգնեալ սիրտ մեղաւորի, որ
 ընդ մարմնապէս ծիծաղելն՝ առ նմին հեծէ հոգեպէս :
 Ար թէ պէտ և յամբարձմանէ բարձրութե գերազու-
 նիցն կայից՝ ստորասուզեալ ծանրութի յանդնդային
 վճին խորխորատ գբոյն կործանման, նորագիւտ մե-

ղօքն անջրեւօք, ունի և նշխար նշուլից՝ փրկութե կենաց հպաւոր, իբր կայծակն լուսոյ պահեցեալ՝ ի միտս և յոգի, որպէս զհոգին նշանաւոր և զարմանաւոր թանձրամած՝ հրաշիւք մակարդեալ վեհին հրաւմանի՝ ի յատակս ներքինս նիրհեալ ջրհորոցն։ Ուստի և մեղուցելոյն իսպառ թաղծելոյ, և անկնկալութի բարուոյն բարձելոյ, և համարձակութի շնորհին լքելոյ, յուսալ վերստին անդրէն միւսանգամ նախադարգեւիցն փառազարդութեց դարձեալ հասանել քանզի և յածուստ անդուստ հանդերձի և այս՝ ներգործիլ առ սոյնս . վասն զի սա գտուողին զօրութի ամենահար աւետարանէ։ Յոր խունկ հաճութե մեծապէս հոտոտի անձ, քան յամենայն բուրումն անուշից, և քան ի խառնեալն երբեմն ազացմամբ ի սպաս խորանին, որ է կերպարան անձանց խոնարհից զիջեալ բեկութի՝ առ ի միութի նոյն նմանութե։ Եւստ որում հարցեալ փրկչին ամենից՝ ցոմանս ախտացեալս տեսանեւօք, հաւատայք ասելով առ այդ թէ կարող եմ առնել ձեզ զայդ, ոչ պարգեւաց աչաց նոցա լոյս, եթէ ոչ նախ զհաւատոցն գրաւ ընկալաւ։ Վասնզի զինչ քան զմեռելութի քառօրեայն գիոյ առ կենդանութիւն մեզ անյուսազոյն, առ որ կանանցն ժամանելոց ի յոտս արարչին հաւատոցն հանդերձանօք, անյապաղաբար զփառացն այ տեսին զհանդէս՝ ի յեղօրն կենդանութի։

Բ . Իսկ աստուտին անկապուտ շնորհին մնացելոյ զկնի մեղանացն՝ հզօրագոյն են վկայք։ Եւստ ի նոյլք, զկնի ի հարոն, յետնոցա՝ յաւիթ, դարձեալ և յետրոս . ընդ որս և փոքրն ի ղիւազար, որ ի մեծէն այ ողորմեալ մեծագունիցն վկայեցաւ։ Եւստ լորդ է առ այս և բանն առակի անառակ որդւոյն . թողում զպոռնիկն՝ որ ի նոնէ գովեցաւ, և զմաքսաւորն՝ որ ի բարեգործէն յիշատակեցաւ, և զաւագակն երջանիկ՝ որ յարձակումն վերջին շնոյն հաւատովքն պսակեցաւ, և զոր անբաւելին են պարտիք՝ զհաղորդեալքն սպանման մահու արարչին . առ որս և գլխաւորն ընտրելոց Պաւղոս, որ երբեմն նախնին էր անօրինաց։ Յորոց ոմանք ծանօթութի օրինին գլուխաւք անդրէն կանգնեցան բիւրապատկեան գերաւ

զանցու՞թքան զնախակրօնիցն առաւելութիւն : Իսկ որ նախ քան զօրինակին տուչութիւն՝ զաւանդն պահեալ հայրենի մերձաւորագոյն գոլ պատուիրանի սկզբնահօրն դաւանուէ , որ և զնախնւոյն պարտիս ինքեան վարկուցեալ , զնորայնս իւրովքն տուժեաց կրից տաժանմամբ , ոչ քաւեցաւ միայն ծածկեալ՝ ի յերկրի , այլ չարչարելեաւն մարմնով՝ բանականաց բնութե կենաց կարապետ՝ յաղթող զօրապէս բռնութեան մահու փոխեցաւ : Իսկ ոմանք՝ ի բուսոյ տհաս հասակին չարութեամբն յերկարաձգեալ , ի կատարեալ տիս ժամանակին ոչ ի բարձրութեանն կայից հոսեցան , քան թէ՝ ի ստորնականաց թշուառութեանց դժնէից կենացս ի կամարն երկնից համբարձան : Եւ թէ այն ժամանեաց կանխաւ՝ զօրացեալ ի չարեացն դարձ , որ մինչև յոսկեղէն նիւթ յեղանակեալ հողոյս գոյուէ , և պատկերն արքունի ի պատիւ կերպիս մերոյ նկարեալ արքունականն քանգակուածով , անկորուստ և անփոխադիր և յաղթող դաւաճանութեան զմերս ենթադրեալ բնութի , ապա առաւել յուսալի է այժմ՝ մերկապարանոց լուսաւորութիւնքօզ և անվերարկու՝ նորամբ՝ իշխու ուխտեալ . որով և միշտ հաստատեալ պահի ի մեզ բանն նորունի , ըստ մարգարէին ձայնի , ուխտ խաղաղութե և կնիք հաստատութե առ հաշտարարն միջնորդ՝ երկնային անմահ կենդանի և մշտնջնաւոր բարեխօս : Իսկա ուրեմն ըստ այսու կանոնի ճշմարտագունի , և անփոխադրելի սահմանի , և արարչաւանդ պայմանի , համբուրեմ հաւատոց շրթամբք զպատկեր բանիս , և ակն ունիմ փառացն չնորհի . քանզի արդարեւ յարդարացունքն զմեզ նոյն ոչ ոք զօրէ դատապարտ առնել , ըստ առաքելական բանին սահմանի :

Գ . Եւ յայս անստուերագիր վստահուի ապաստան , կամ կործանեալ՝ կանգուն , թշուառացեալս՝ յաղթող , վրիպեալս՝ ի դարձն կենդանական , ամենաթշուառ չարագործս՝ ի յոյսն , մահու մատնեցեալս՝ ի կեանսն , ընդ ապականութիւն վաճառեալս՝ ի ձիւրն , դժոխային գործովք գրաւեալս՝ ի լոյսն , ստորնասէր անասնակենցաղս՝ յերկինս , կրկին գայթակղեալս՝ ի վերստին փրկութիւն , մեղօք կապեցեալս՝

'ի հանգստեանն խոստումն, անբժշկական վիրօք վա-
րանեալս՝ 'ի դեղն անմահացուցիչ, ստամբակեալս
վայրագութիւն՝ 'ի սանձան հանդարտութե, սրացեալս
վարատեան՝ 'ի կոչումն, ապառուժ զժնդակս՝ 'ի
հեղութիւն, ընդդիմաբան լուտացողս՝ 'ի ներումն :
Ի ՎՅԻՅ (Յ) 'ի հայրնորին հօր և ահաւոր, յանուն
և 'ի կամս բարերարութե հոգւոյն ճշմարտի . օրհնա-
բանեալ իսկութեանն և մի անծութեն՝ զօրութիւն և
արքայութիւն, մեծութիւն և փառք յաւիտեա-
նըս . ամէն :

ԲԱՆ ԵՐԿՈՏԱՍԱՆԵՐՈՐԴ

Վերստին յաւերած կրկին հեծութեան նորին հսկողի
առ. նոյն աղերս մաղթանաց բանի .

Ի ԽՈՐՈՑ ՍՐՏԻՑ

ԽՕՍՔ ԸՆԴ ԸՍՏՈՒԾՈՑ

Ա. Եւ արդ քանզի յաւէտ յառաջնում զըզջ-
մանն յուսահատութեանն բանիւ լքայ, և տարա-
կուսանաց հեծանաւն 'ի մահ ձաղկեցայ, աստանօր
'ի յուսոյն կերպարան փոխեալ՝ յարգահատել հա-
մարձակեցայց, զլքրորդութիւնս կարդալով յօգ-
նականութիւն ինձ մեղաւորիս : Որ և անդստին իսկ
յօրհնաբանեւն և 'ի դաւանեւն զկենդանարարն
բնաւից անձ, իսկոյն և կոչումն ընտանի ձայնի ահա-
ւորութե անուան չնորհաձիրն բարերարի՝ մահացե-
լոյս է կենդանութիւն, ըստ մարդարեւին նախաճառու-
թեան, թէ որ կարդայ զանուն ան, նա կեցցէ : Իսկ
ես ոչ միայն կարդամ, այլ նախ հաւատամ մեծու-
թե նորին . ոչ եթէ վասն պարզեաց նորա մատու-
ցեալ յողորմ զեգերիմ, այլ իբր զկենդանութի իս-
կապէս, և զչնչոյ տուրեառութի հաւաստի, առանց
որոյ ոչ է շարժողութի կամ ընթացուի . զի ոչ այն-
քան յուսոյն հանգուցիւ, որքան սիրոյն կապանօք
բերիմ : Այլ 'ի տուրսն, այլ 'ի տուողն յաւէտ կարօ-
տիմ . ոչ փառքն են ինձ անձկալի, այլ փառաւո-

րեալն է համբուրելը . ոչ կենացն փափագանօք , այլ կենարանին յիշատական միշտ ճենճերիմ . ոչ վայելցն տարփանօք հեծեմ , այլ հանդերձողին տենչանօք յերկկամանց աստի կականիմ . ոչ զհանգիստն խնդրեմ , այլ զհանգուցին զերեսս աղաչեմ . ոչ հարսնարանին խնձոյիւք , այլ փեսային անձկութիւն մաշիմ : Ի ձեռն որոյ զօրութե վստահապէս ակնկալութիւն վերագրեցեալդ յանցանօք բեռանց՝ աներկ միտ յուսով հաւատամ՝ ի կարողին ձեռն ապաստանեալ , ոչ քաւութե միայն հասանել , այլ զնոյն ինքն տեսանել յողորմութիւն և ՚ի գթութի և յերկնիցն ժառանգութի , թէպէտ և յոյժ եմ տարագրելի :

Բ . Եւ արդ բազում պատկառանօք ամաչեցելոց դիմաց կորացեալ , զմիջնորդ ազգման կափուցմանց երկակի շրթանցս՝ արժանափակ աղիւիւ կարկելոց՝ առ անհամարձակ լեզուիս շարժութի , նորոգեցից ՚ի յերգ հառաչման պաղատանաց յեղանակութեանց աղիողորմ հեծեծանաց՝ ՚ի բարձունս աղաղակելոյ :

ՄԱՂԹԱՆՔ ԶՕՐԱՒՈՐՔ
ԱՐՀԱՒՐԱՅ ԳԻՇԵՐԱՅՆՈՅ

Գ . Ինկալ քաղցրութեամբ , նոր նձ հզօր , զգառնացողին զաղաչանս . մատիւր գթութեամբ առ պատկառեալս դիմօք . փարատեա , ամենապարզե , զամօթական տխրութիւն . բարձ յինէն , ողորմած , զան բերելի ծանրութիւն . անջրպետեա , հնարաւոր , զմա հացու կրթութիւն . աւարեա , միշտ յաղթող , զխաբուղին հաճութիւն . բացադրեա , վերնային , զմոլելոյն մառախուղ . կնքեա , կեցուցիչ , զկորուսչին ընթացմունս . ցրուեա , ծածկատես , զըմբռնողին չար գրտմունս . խորտակեա , անքնին , զմարտողին դիմեցմունս : Տեառնագրեա քո անուամբդ զլուսանցոյց երդ յարկիս . պարփակեա քո ձեռամբդ զառաստաղ տաճարիս . գծագրեա քո արեամբդ զմուտ սեմոց սենեկիս . կերպացո զքո նշանդ ՚ի հետս ելից մազթողիս . ամբացո քո աջովդ զհանգստեանս խշտի . մաքրեսցես ՚ի հաղբից զծածկարան անկողնոյս . պահեսցես քո կամօքդ զտառապեալ անձն ոգւոյս . անխարդախ ա-

բասցես զքո շնորհեալ շունչ մարմնոյս . կացուսցես շրջափակ զպար զօրուդ երկնայնոյ . կարգեսցես 'ի դիմի ընդդէմ դիւացն դասու : Տուր հանգիստ բեր կրուծէ մահահանգոյնս նիրհման 'ի խորուծէ գիշերիս , բարեխօսուծք հայցուածոց սէյ անծանիդ և ամենայն ընտրելոց : Լ՛միտիեալ պարուրեա զպատու հան տեսուծեանց զգայարանացս իմաստից անզարհուրելի զետեղմամբ 'ի ծփական խռովուծէց , կենցաղական զբաղմանց , անըջական երազոց , խօլակահաց ցնորից , յիշատակաւ քո յուսոյդ անջնասելի պաշտպանեալ : Եւ սթափեալ վերստին 'ի ննջմանէ ծանրուծեան ամենազգաստ արթնուծք , հոգենուրդ զուարթուծք 'ի քեզ արձանացեալ , զայս ձայն մաղթանաց բուրմամբ հաւատոց քեզ , ամէնօրհնեալ թագաւոր փառաց անձառից , փառաբանողաց երկնազումար խմբից երգակցեալ , յերկինս առաքել : Օ՛ի դու փառաւորեալ ես յամենայն արարածոց յաւիտեանս յաւիտենից . ամէն :

ԲԱՆ ԵՐԵՔՏԱՍԱՆԵՐՈՐԴ

Վ Էրստին յաւելուած կրկին հեծուծեան նորին հսկողի
առ . նոյն աղերս մաղթանաց բանի .

Ի ԽՈՐՈՑ ՄՐՏԻՑ

ԽՕՄՔ ԸՆԴ ԱՍՏՈՒԾՈՑ

Ա . Լ՛ծ բարերար հզօր ահաւոր , հայրդ բարի ողորմուծեանդ շնորհի , որոյ անունդ իսկ մեծիդ զգծուծիւն և զընտանուծի աւետարանէ , քաղցր դժնէից և անգոհացողաց : Ինդ քեզ և որդիդ քո իբրեւ զքեզ , զօրաւոր ձեռն իբրեւ զքոյդ , անժամանակ տէրուծեամբ ահեղ , ընդ արարչուծեանդ քում բարձրացեալ : Եւ հոգիդ սբ ճմարտուծէ բղիսեալ առ 'ի քէն անսպառուծք , կատարեալ իսկուծի գոյի , էուծիւն մշտնջենաւոր , հաւասար քո անիւ , փառակից որդւոյ քոյ տէրուծք : Երբեակ անձնաւորուծիւն՝ համայն անքնին , տրոհեալ 'ի դի

մաց՝ ուրոյն զատուցմամբ . իսկ միաւորեալ Համա-
գումուլութիւն, նոյնազոյ բնութիւն տիրապէս, անշփոթ
և անանջրպետ՝ միով կամօք և կցորդութիւն . ոչ երի-
ցութիւն ուսմանն 'ի յուսմանն և ոչ քթութեւ մի ական առ
նուագութիւն միոյն ժամանեալ, քան թէ պատճառ
սիրոյ երկնայնոյ անստուեր լուսոյ՝ որ առ մերն է ծա-
նօթութիւն, միով պսակաւ սրբասացունէ անսկզբնա-
բար անժաբանեալ : Վննգի արդարեւ վերաձայնեալս
այս խոստովանութիւն երեքփառատրեանդ դաւա-
նուն զվէմն հաւատոյ Պետրոս երանեաց . իսկ զգա-
տապարտելոյս անձն մեղօք՝ բարեհրամանքո ակնար-
կութեամբ, ով ինդրողդ գերելոյս, հրաշմանորոգ ար-
դարացուցէ : Վննգի թէպէտ և քո իցեն պարգևք,
և քո ողորմութիւն, այլ ոչ 'ի պարգևան ես այնքան
հուշակեալ, որքան յողորմութեն . զի երկրորդն ըզ-
քոյդ յաճախէ զփառս, իսկ առաջինն զձգնաւո-
րացն յայտնէ զգործս . զի պարգևք՝ վաստակոցն են
փոխատրութիւն, իսկ ողորմութիւն՝ մեղուցելոյս բա-
րերարութիւն :

Բ . Եւ արդ մի զօրասցին մարդկայինս գործք ա-
ռաջի քոյոցդ շնորհաց, անձ գթութեց, թէ և անդր
իսկ իցեն քան զօրէնս հասարակաց բնաւորականս
հոսմանց . այլ յաղթող եղեալ քոյդ երկայնմտունէ,
նուազ եղիցի առ քումդ մասին բնութացք երկրա-
ծնաց : Վննգի և որ մաքրութիւն պերճանային օրի-
նականացն վատահութիւն, 'ի լուսաւորել քոյդ ար-
դարութե գուշակ ներկայիս, ամենանուազ անձկու-
թեամբ լքեալ հրէութիւն յետնեալ, և յաւէտ բնդ
տարադրական ողորմելոցն, առաւել նոքա գտան կա-
րօտեալ մարդասիրութե : Եւ քանզի ամենայն ինչ
հնարաւոր է քեզ, բարերար, լուր պաղատանաց գոչ-
ման հեծութեանս՝ որ կարդամս առ քեզ . ողորմեա,
կեցո և մարդասիրեա : Օ ի քո է երկայնմտութի,
քաղցրութի, փրկութի, քաւութի, և փառք յամե-
նեցունց յաւիտեանց ազգաց . ամէն :

ԲԱՆ ԶՈՐԵՔՏԱՍԱՆԵՐՈՐԴ

Վերստին յաւելուած կրկին հեծութեան նորին հակոդի
առ նոյն աղերս մաղթանաց բանի.

Ի ԽՈՐՈՑ ՍՐՏԻՑ

ԽՕՍԻՔ ԸՆԴ ԱՍՏՈՒԾՈՑ

Ա. ՊԱՂԱՏԻՄ առ քեզ լուսոյ ճառագայթ, ար-
քայ երկնաւոր, գովեալ անպատում, որդի անձառ-
մեծիդ նայ. խոնարհեցո զունկն քո՝ բարձրեալ բարե-
գութ, կենաց ապաւէն, նորոգ մերձեցեալ կրկին առ
տանօր 'ի հառաչումն նուաղս ձայնի վերաւորելոյս :

Բ. Ոչ ցուցեալ է երբէք, եթէ աղաչեաց զքեզ 'ի
ձեռն աւազակացն սրոյ խողխողեալն, քանզի կար-
կամեալ էր. ոչ ձայն պաղատանաց զկնի արձակեաց,
քանզի անկուինչ էր. ոչ մատամբն տատանելոց
զաղէտ վտանգին յայտնեաց տեսողիդ, քանզի խոր-
տակեալ էր. ոչ աչս կողկողազինս արտասուօք ող-
բոց՝ բարերարիդ յանդիման կացոյց, քանզի փասա
պարտ էր. ոչ 'ի պատգամ բանից միջնորդի զողոր-
մածիդ կամս հաճեցոյց, զի անայցելու էր. ոչ հայ-
թայթ մամբ խորտակեալ մարմնոյն արիւնեանդ ներ-
կուածով ձորձոց զթածիդ զսիրտ ճմլեցոյց, վասն
զի անյոյս էր. նա և ոչ ծնգովքն հաստատուք իբր
գարշապարաւ ոտին վարեցաւ, այն զի անյարիր էր.
քանզի կիսամեռն ասել կենդանւոյն՝ սակաւ ինչ
նուազ է 'ի մեռելութենէ : Ս'անաւանդ զի 'ի քոյոցդ
խրատեալ բանից, և բարերարեալ քոյդ ողորմու-
թք, և փառօք քո լուսազարդեալ, ոչ միայն զի ոչ
վերջացաւ 'ի հակառակն քո ընթացից, այլ ստահա-
կեալ ապստամբութք յիւր թշնամեացն թիւյաւե-
լաւ, ընդ նոսին դաշնաւորեցաւ, միաբանեաց ատե-
լեացն քոց :

Գ. Իսկ դու բազմապարզ և, բարերար, անոխա-
կալ, ամենակեցոյց, ոչ միայն զի ոչ պահեցեր զչա-
րագործին մեղաց յիշատակ, այլ և ոչ բանիւ յան-
դիմանեցեր. ոչ ոտն հարեր անկելոյն, այլ կարեկ-

ցաբար մատուցեալ զծայրագոյն ցուցեր զինամսն :
 Այլ քահանայապէս ըստ ահարողիւնեան տկար օրի-
 նին՝ զօրաւոր առ մահուն պաշտօն՝ դատաւարտին
 անիծիւք և բռնալիւր քարանցն ձգմամբ՝ ի խորտա-
 կումն խոցելոյն արագեալ մատեար . և ոչ որպէս
 դետականն կարապետային անկատարագործ՝ ի յեր-
 կուցն միջի բաժանեալ խտրոց , հնոյն լուսն և նո-
 ղոյս սկիզբն , ունայն ի հոգւոյ յապաշխարանն հան-
 դիսացեալ՝ զվիրաւորելոյն տեսեր զվտանգ , զի մի
 սատակիչն օրինակուի տապարաւն արմատակտրաւ՝
 զմահուն պաշտօն ի բեզ նկատեալ , յառաջ քան
 զփորձ առակայիցն սատակեսցի . այլ հեթանոսացն
 պահպան անուն ասորեստանեայցն , որք ի հրէիցն ըն-
 կալեալ զօրէնս ամբողջ պահեցին , զոր նոքա մոռա-
 ցան , նոյն կցորդեալ մարմնոյդ վերարկուաւ մե-
 րակերպարան խառնութիւն , զազատարարն գծագրե-
 ցեր զաւետիս առ օտարազգիսն . և անաբարդ ներ-
 գործութիւն անապականաւ ձեռն կարկառեալ , յա-
 րուցեր զմարդն նախնի մեղուցեալ ի մահ իւրովքն
 ծննդովք : Ատրումեցելոյն սիրտ բերկրեցուցեր , և
 զվհատեալն հաստատեցեր , և զթշուառացեալն միան-
 գամ՝ կրկին զուարթացուցեր : Աւազանին կենա-
 րար օծմամբն և բաժական լուսոյ լցեր . հացիւղ-
 երկնայնով արարչականք քոյին մարմնով նոր յեղա-
 նակեցեր : Ա երակացութեամբ երջանկացն ազանց
 ընտրելոյ յանձանձեցեր , զրգեցեր և խնամարկե-
 ցեր : Հանդարտութեաց գրաստուն տաժողութեամբ
 անզգուելի պահեցեր , մինչև յարկն լուսոյ ածեր :
 Ա ձեռն երկաքանչիւրոց միջնորդաց՝ նախնեաց և երկ-
 րորդաց տուչութե կտակաց կենդանականաց , մար-
 դասիրապէս դարմանատրեցեր : Առ որպէս երբեմն
 ընդ Ա՝ ովսէսի՝ թեւ տարածեալ արծուոյն օրինակա-
 ընկալար զնա , և ի հանգիստն հանդարտուէ երկրին
 բարութեան առաջնորդեցեր , և զբանին կերակուր
 ջամբել հրամանատրեցեր վարդապետութեց :

Դ. Առ արդ որ զնաւն ծայրագունին բարութե
 լուսոյ յամենայնի բովանդակապէս հրաշագործեցեր ,
 զօցտողին զգանձ քեզ սեպհականեալ՝ զքո ստա-
 ցուածն առ քեզ դարձուցեր , կեցո և զիս մաքրեալ

'ի մեղաց պարտեաց, որ ձրի պարգեւս և անպատ-
րաստից . ընդ որոց և ինձ տացես քաւութիւն և
բժշկութիւն , բարեգութ , զօրեղ անքնին , ան-
եղծ , ահաւոր , օրհնեալ միշտ յաւիտենից յաւի-
տեանս . ամէն :

ԲԱՆ ՀՆԳԵՏԱՍԱՆԵՐՈՐԴ

Վերստին յաւելուած կրկին հեծութեան նորին հսկող
առ. նոյն աղերս մաղթանաց բանի .

Ի ԽՈՐՈՑ ՍՐՏՆՑ
ԽՕՍՔ ԸՆԴ ԱՍՑՈՒԾՈՑ

Ա. ԻՍԿ զարձեալ աստուատ վերստին առ. նոյն
հեծութիւն սրտիս վտանգի ինձէն մատուցեալ, սո-
վին նուազաւ 'ի նոյն ոճ՝ բանի՝ զամենապարգեղ-
արգահատեցից, տագնապեալ ոգւոյս վտանգիւ 'ի
սպառ . իբր մեռեալ կենդանւոյ անմահիդ մաղթեմ
այ խոստովանեալ ընդ փառացիք զիմն անարգու-
թիւն, և առ չարեօքս իմովք զքոյդ բարութիւն .
որովք յաղթեալ գտայ քան թէ բժշկեալ, և ամա-
չեցեալ քան թէ համարձակեալ, ուխտակորոյս ա-
ւանդամոռաց :

Բ. Իսկ կրկին առաւին որ առ իս, որ ոչխարին
տրուակն տարացուցիւ , որ յետին անգգայութեանն
էր մատնեցեալ՝ մոլորեալ , և 'ի լերինս ուր ոչ է
այցելութի՝ ընդ գազանականացն դիւաց և կռոցն
վայրենութե թափառեալ, ոչ մերձաւոր գոլ սակաւ
մի հօտին , ոչ բան ունէի, որով և զցաւոցն աղէտ
պատմէի , ոչ ձեռն ձգողական, որ համերցն է ազդու
դական : Իսկ դու միայն գովեալդ յսկզբանցն յա-
ւիտեանց և յարդի ծնելոցս, գտեալ ըստ մաղթա-
նաց գոչման երգողին՝ զիս զմեղուցեալս յամնոյն
մոլորութե , ինչամոլորէն տեսչութի կամաց հովիւ
կոչեցաք . և ոչ միայն հոգացաք , այլ և խնդրեցեր .
և ոչ գատեր միայն , հրաշագործ , այլ անձառեղիճ բա-
րեբարութի սիրոյ 'ի կենդանարարդ քո յուս բար-

ձեր, և ընդ երկնային զօրուն գասեցեր 'ի հայրենիդ քո ժառանգութիւն: Եւ արդ դու հզօր կենարար օրհնեալ այցելու զթածդ յողորմութե, եթէ զնոսա ընկալար զապաքանեալն աղերսանաց, որ մինն 'ի միջոց մահու սահմանի էր չարչարեցեալ, իսկ միւսն ըստ անբանիցն անզգայութե վտարանգի բացամեր ժութք յանբնական վայրի վարանեալ, 'ի բառաչ ձայնի բարբառոյ, որ անկերպաւոր աննշանական, անծային բարեխնամութեք տնտեսեցեր զտիեզերա հրաշն խնամողութի առ կորուսելոյն մեծ թշուառութի, յայտնեաց վերստին և արդ զթութեցդ խորք և բարերարութեցդ հոսանք՝ առ անօրինեալս առաւելութք վերագրելոցդ օրինակութեամբ, առ բազմօրինակ մահու պարտականս, առ որ 'ի բարութեանց խառնից քաղցրութեց յատուկ համն չար, առ անգամս մարմնոյ արժանաւորս հատման, առ համաշարակ ամենաբոլոր ախտացեալ հոգիս վիրաւոր, առ հաւասարեալս անզգայութեց անամնոց, առ օտաւ րացեալս յընտանուէ իմաստնոց, առ անմահնս հանգունակից բանաւորութեց: Որ եթէ տարացոյց գոյր, ես ասէի. թէ նմանակից գոյր իմ, պատմէի. թէ հանգունակից գոյր, ես ճառէի. թէ հաւասար գոյր, ես գրէի. թէ զուգագործ գոյր, ցուցանէի. թէ օրինակ գոյր, ես ազդէի. թէ յանցեալն, հայթայթէի. թէ 'ի ներկայումս աստ, ես յուսայի: Բայց քան զի անցեալ է ըստ օրինակ, և հրաժարեալ ըստ նմանութի, զոր միայն քո է քաւել, բժշկել և կենա գործել, կենդանարար համայն մեռելոց, նորոգութիդ տիեզերաց:

Գ. Օ ի եթէ սքն սրտի տեսութք երջանկին 'Իաւթայ անօրէնութի չարեաց բարձրացեալ ասի քան զգլուխ, և ըստ ծանրութեց բեռանց դժուարակրելոց յանցմունք մեղաց, իսկ որ առ իս կրին սխալմունք գերազանցէ քան զհեղեղին ջրակուտակ տիեզերասոյզ ամենասպառ ծովուն յորդութի, և գլխոց լերանց վերադրէ: Եւ շնչեցէ օդ քո քաղցրութի իբր առ Եդիւն, և որ զլերինս հալէ զօրութի, ցամաքեցուցանել զլիղջս ջրակոյտս բազմակոհակս՝ և երկրակործան իմոցս պարտեաց և լեռնանկարկաւ:

բարձրութեան մեղացս ամբարձելոց : Եւ համառօտեալ զբան քո հզօր՝ ամենակար հնարաւորութիւն հակիրճ հատուցմամբ , արասցես ահա ելս քառուէ , ըստ մարդարեկին , առ երկարաձիգս անօրէնութիւն . և ներելով իմս յամառութե , ով երկայնամիտ ողորմած օրհնեալ , թողցես միանգամայն , բարեգործեացես իսկապէս , հատցես բոլորովին զանվճարելի պարտուցս զարժանահատոյց տոկոսեացս տոյժս տարժաւ նակիրս : Եւ զի և չիք իսկ առ քեզ ցասուցն սրտի , և կամ բորբոքուցն բարկութեան , որպէս ոչ կրին նենգութիւնք և կամ նշմարանք մթութեան . քան զի կեանք են 'ի կամաց քոց և լոյս , և ոչ արարեր զմահ և ոչ խնդաս ընդ կորուստ մարդոյ ըստ 'Իսաթի և Սողոմոնի :

Դ . Եւ թէ մարդկան կարգեցեր զայս կէտ սահմանի մեծի պայմանի՝ 'ի բարեվիճակդ քո կանոնաց՝ ոչ փոխատրել անդրէն չարի չար , այլ եւ թանամանիցս եւ թն թողուլ անդուստ 'ի յաւուր զիրաքանչիւր մեղանաց զպարտս . և այդ բան առ մեզ , որ միշտ 'ի բնութե ունիմք բնաւորաբար ուղերձեալ զբիծս չարեաց անհամար բիւրուցնորոգ յայտնելոց , որք օրի նաւորին երեկն յանդաստան սահմանի ամենաբոյս փշածին բնութեն , ըստ անսուտ քո վկայութե , որ թէ միտք մարդոյ 'ի խնամս չարի են արձանացեալ 'ի մանկութե : ( ) Ի որ զկատարեալ մաքրութին ունէր աւետարանիչն կենացդ բանի (Յովհաննէս , և զինքն ընդ հասարակաց բնութե լծակցեալ , հաստատեաց զճշմարտութիւն քո առ իմս ստուիյոյժ արդարացեալ . թէ ասեմք , ասէ , մեղս ինչ մեք չունել , սուտ առնեմք զնա : Եւ արդ կատարեալ է բան քո խնկեալ , և 'ի գլուխ ելեալ անպակաս 'ի ստուգութենէ առ իմս մոլորութիւն և դժնդակ անիրաւութիւն : Ս ան ողոյ խնայեա յիս ողորմութեամբ , քաղցրութեան ճաշակաց աղբիւր , միայն օրհնեալդ յամենայն յաւիտենից . ամէն :

ԲԱՆ ՎԵՇՏԱՍԱՆԵՐՈՐԴ

Վերոտին յաւելած կրկին հեծութեան նորին հսկող
առ նոյն աղերս մաղթանաց բանի.

Ի ԽՈՐՈՑ ՍՐՏԻՑ
ԽՕՍԲ ԸՆԴ ԱՍՏՈՒԾՈՑ

Ա. Եւ արդ դու միայն ան երկնաւոր՝ բարձրեալ,
բարեգործ. քո է զօրութիւն, քո ներողութիւն, քո
բժշկութիւն, քո առատութիւն, քո եւս պարգեւք, քո
միայնոյ եւ ձիրք ձրի, քո քաւութիւն, քո պաշտպա-
նութիւն, քո հնարք անիմանալիք, քո արուեստք ան-
գտանելիք, քո չափք անչափելիք, դու սկիզբն և դու
կատարած : Վննդի ոչ երբեք ստուերացուցանէ
զլոյս ողորմութե քո՝ խաւար սրտմտութե. վասն զի
ոչ ես գրաւեալ ընդ մասամբք ախտից՝ ՚ի վերդ քան
զբան : Պատկեր անպարագիր անդր քան զորքանու-
թի կշռութե, անչափ լայնութիւն փառաց, անտար-
բափակ ընդարձակութիւն հատու զօրութե, անամ-
փոփելի առաւելութիւն բացարձակութե, անտկարա-
նալի բարերարութիւն գթութե : Վու դարձուցաւ
նես, ըստ մարգարէին, յայդ զստուերս մահու. որ
իջեր կամաւ ՚ի տարտարոսն ներքին արգելականացն
բանտի, յորում և մաղթանացն դուռն էր աղիւեալ,
և գերեալ անտի զմեծերիցն կապուտ վտարանդե-
լոցն հոգւոց, սուսերք հրամանի յաղթական բանիդ
զկապ սատակման մահուն խղեցեր, և զմեղացն կար-
ծիս ցրուեցեր : Վարձ առ իս՝ որ զընդամ զընդա-
նաւ վհիս տղմասիդ գգոյս յերկաթս մեղաց, վերա-
ւորեալ խոցմամբ սլաքաց բանսարկուին նետից :

Բ. Եւ դու յամենայնի տէրդ բարերար, լոյսդ ՚ի
մէջ խաւարի, օրհնութեդ գանձ, ողորմած, գթած,
մարգասէր, կարող, զօրաւոր, անպատում, անքնին,
անձառ, բաւական ըստ սնն Յակոբայ, անհնարիցդ
ամենից դիւրապատրաստ հնարաւորութիւն, հուր ծա-
խից զիւրիւս մեղաց, ճաճանց կիզանող ընդ հանրա-
կան թափանցանցութե խորհրդոյ մեծի, յիշեալ զիս

յողորմութե քո, օրհնեալ, և մի յիրաւունս քո: 'ի ներողութե քո, և մի 'ի հատուցմանս. յերկայնմտութեան քան 'ի հաւաստութե: Եւ ի կշռեսցես զմեղանաց իմոց ծանրութի, ընդ քաղցրութե քո և մի ընդ արդարութե: Ղի առ սակ նախնուն՝ յոյժ է նուազեալ, իսկ 'ի ներհակ վերջնոյս՝ յաւէտ ծանրակիր:

Գ. Եւ զմատիւր առ իս, բարութի, որպէս յունկանն բժշկուի հակառակ քո համբարձելոյն. բարձ 'ի մեղուցելոյս զհոգմ մահու խռովութեանս, զի հանգիցէ յիս ամենակալ հոգիդ խաղաղութեան: Եւ քեզ փառք յամենայնի, յաւիտեանս յաւիտենից. ամէն:

ԲԱՆ ԵՒԹՅՆԵՒՏԱՄՆԵՐՈՐԻ

Վերստին յաւելուած կրկին հեծութեան նորին հսկողի
առ նոյն աղերս մաղմանաց բանի:

Ի ԽՈՐՈՑ ՍՐՏԻՑ
ԽՕՍԲ ԸՆԴ ԵՒ ԱՍՏՈՒԾՈՅ

Ա. Եւ զի աղաչեմ զխնամակալդ վտանգաւորաց տաժանեւեաց կրից թաղծութեց հոգւոց վշտացելոց, մի յաւելուի հեծութեանս ցաւ, մի խոցեր զվիրաւորեալս, մի դատապարտեր զպատժեալս, մի տանջեր զչարչարեալս, մի գաներ զհարուածեալս, մի գլուրեր զանկեալս, մի կործաներ զգայթաղեալս, մի մերժեր զհեռացեալս, մի տարագրեր զհալածեալս, մի ամաչեցուցաներ զպատկառեալս, մի կշտամբեր զհարթուցեալս, մի խորտակեր զբեկեալս, մի խռովեցուցաներ զամբոխեալս, մի ալեկոծեր զբացեալս, մի սասանեցուցաներ զդողդեալս, մի շփոթեր զմրրկեալս, մի կեղեքեր զգիշատեալս, մի ջաղջախեր զբեկեալս, մի գօշեր զմորմոքեալս, մի կուրացուցաներ զխաւաքեալս, մի զարհուրեցուցաներ զապշեալս, մի խորովեր զխարշատեալս, մի մահացուցաներ զհեւանդս, մի բեռանց ծանրութեան մատնէր զտկարս:

Մի անուր յաւելլուր կարկամեալ թիկանցս, մի կըրկ նակի ողբումն դառն հեծուլթեանս, մի ուժգնապէս վարեացիս առ հոգս, մի սաստկապէս առ մոխիրս, մի անաչառապէս առ ստեղծուածս, մի ահարկուլ թեամբ առ փոշիս: Մի ընդհարկանիւր խստութիւն ձեռք ընդ փոքուս, լոյսդ ընդ ստորնականիս, բնուլ թեամբ բարիդ ընդ ի բնէ չարիս, ողկոյզդ օրհնուլ թէ ընդ պտղոյս անիծից, քաղցրութիւնդ իսկապէս ընդ համայն դառնութեանս, փառաւորեալդ անփոփոխ ընդ ամենեւին անարգիս, կենացդ նշխար ընդ կաւոյս զանգուածոյ, տէրդ տերանց ընդ տղմիս երկրայնոյ, աննուազ լիութիւնդ ընդ չքաւոր ստրկիս, անկապուտ ճոխութիւդ ընդ անպատասպար տառապելոյս, անկարօտ բարութիւդ ընդ ամենաթշուառ աղքատիս: Յանգի ո՞վ որ հասեալ յառաւօտ՝ և ի ծագման լուսոյն խիթայ մթանալ, և կամ ընթեւ րակաց կենաց՝ մահանալ, կամ ազատուէ՝ և պարտաւորիլ, կամ շնորհաց՝ և դատապարտիլ, կամ փրկութեան՝ և մատնիլ, կամ նորոգման՝ և եղծալ նիլ, կամ օրհնութեան՝ և տարագրիլ, կամ բժշկութեւ և վերաւորիլ, կամ լիութեւ և նուազիլ, կամ յաճախուէ հացի՝ և քաղցնուլ, կամ գետոց հոսանաց՝ և պասքիլ, կամ մայրենի գլուխ՝ և նենգիլ, կամ խնամոց անծան աջոյդ՝ և զգուիլ:

Բ. Այլ արդ ընդ ախտացելոյն սաստկապէս մարմնոյն բորոտուիլ հոգւոյս վտանգաւ և ես պաղատիմ, տէր եթէ կամիս, կարող ես զիս սրբել: Ինդ աչաջուանց նեղելոց մշտագիշերն խարխափանօք՝ մեծաւ կական ձայնիւ հառաչեմ. ոչ որդի անուանեմ՝ Իսաութի, այլ ծնունդ էիդ նոյ դաւանեմ. ոչ միայն ռարբի կոչեմ, որ վարդապետացն է պատիւ կարծողաւ կան զիսկն գիտելոյ, այլ տէր երկնի և երկրի հաւաւ տամ: Այ ձեռինդ միայն ձգմամբ հպաւորութեան, ով բարեգութ անձ մերձաւոր, այլ ի բացեայ գոլով միջոցաւ մեծաւ՝ ակն ունիմ զօրեւքս բանիդ առ իմ բժշկութի: Այ թէ ինչ խտրոց կասկածանաց միջոցի բանի, որ երկմտութեն կարծի նշանակ, ի մէջ արկանեմ կամելոյն և ողորմութեն, այլ կամիս որ պէս բարեգութ, և կարես որպէս զարարիչ - ասա

բանիւղ, և բժշկեցայց: Մնդ հարիւրապետին հաւատոց և ես լծակցեմ. ոչ մինչ անձուկ միայն բացակայութիւն հեռի լինելով խորան 'ի խորանէ հաւատամ ազգէլ քոյ կարողուեղ առ յարուի և բժրշկուի, այլ 'ի վերինն երկնի բազմելով և 'ի ստորինն երկրի բովանդակ, առ հրաշիցն սքանչելութի ոչ ունիմ հատուցանել:

Գ. Շնորհեա ինձ, որպէս դատակնիք բանին քո վճռեաց առ պոռնկին ընդունելութիւն, հնգից հարիւրոց դենարաց պարտուց շնորհաբաշխութի՝ անձ բարութեց և տէր երանութեց, որ յաճախն ընձեռել՝ բազումն փառաւորիս, և 'ի շատն մատուցանել՝ նովին չափ սիրիս, և յառաւելն ողորմել՝ կրկին բարգաւաճիս, և յայսքան բարիս իրաւամբք գովիս, և անի տէր գովով հաւասարորդ ճանաչիս, և որ զգլորն ունիս՝ ընդ մերումն կռիս, և անձառելեալ ձրիւ մերայնովքս վճարիս, և ընդ երկրաւորիս զանվախճանն պարտ վարկանիս, և մեծագրեալ քո ըզմերն՝ վեհս գոհաբանիս, և 'ի սակաւուն տուչութի դոյզն փառաւորիլ ոչ ամբարտաւանիս: Մքա և ինձ զնոյն գլծուի ունորիս զգործս անհամար պարտուց. զի և 'ի ճառս երախտեաց քումդ պարգեաց՝ նորին իսկ սակով սիրելն կարգեսցի. և քեզ փառք յամենայնի. ամէն:

ԲԱՆ ՈՒԹԵՒՏԱՄՆԵՐՈՐԴ

Վերստին յաւելուած կրկին հեծութեան նորին հսկողի առ նոյն աղերս մաղթանաց բանի.

Ի ԽՈՐՈՑ ՍՐՏՑԻՑ

ԽՕՍՔ ԸՆԴ ԱՍՏՈՒԾՈՑ

Ա. ՄԴԵՆԵՍԻՍ ԵՍ ԾՆՈՒՆԴԱՄԵՂԱՅ, ՈՐԴԻՍ ՄԱՀԱՅՈՒԼ ԵՐԿԱՆՑ, արդարեւ անսահման բիւրուղ քանքարաց տուժից գոլ հատուցանող 'ի միում աւուր: ՄԿԼ ՈՇԹԵՑ առ փոքրկուծի մարդկային մտաց հայցեմ ներութի, պի առ աննուաղ լիութի փրկչիդ (ՅԹԻ ՎՅԹԻ

պաղատիմ մարդասիրութիւն . որ չէի երթեմն՝ և ստեղծեր, չմաղթեցի՝ և դու արարեր, չե ես եկեալ ՚ի լոյս՝ և տեսեր, ոչ յայտնեցեալ իմ՝ և գթացար, ոչ կարգացեալ՝ և խնամարկեցեր, ոչ համբարձեալ ձեռն՝ և նայեցար, ոչ պաղատեալ՝ և ողորմեցար, ոչ կերպացեալ ձայնիս՝ և լուար, ոչ հեծեծեալ՝ և ունկնդրեցեր, գիտելով զարդեան դիպուածոյս՝ և չանտեսեցեր, նախահայեացդ աչօք նկատեալ զպատժապարտիս չարագործութիւն՝ և յօրինեցեր : Այլ արդ զքո արարեալս և զքե փրկեալս և զայսբանեաց խնամոց յանձանձեալս մի՝ ՚ի սպառ կորուսցէ մեղացն հարուած գիւտք բանասրկուին, մի՛ յաղթեցէ յամառուէս իմոյ մառախուղ՝ ներողութե քո լուսոյ, մի սրտիս կարծրութի՛ երկայնամիտ բարութեդ, մի մահացու մեղիս՝ ամենակատարգ լրութե, մի տկարութիս նիւթոյ՝ անպարտելիք բարձրութե :

Բ . Ահա կարկառեմ զկարկամեալ բազուկս հոգւոյս յանուն քո, հզօր արացես ողջ իբրեւ զառաջեմն մինչ ՚ի գրախաթին փափկուէ զպտուղն կենաց կթեի : Այնչեանդեալ գօսացեալ ՚ի կոր կործանմամբ ընդ կնոջն տագնապելոյ՝ կայ անուղղելի հոգւոյս թշուառութի, ընդ երկիր պշուցեալ մեղացն կքմամբ՝ առ տանայական բուռն կապանօք, զի մի զերկնայնոցդ ընկալցի զօղջոյն . խոնարհեաց առ իս, միայն ողորմած, զի բարձրացուցես զփայտս խոնարհ բանաւոր անկեալ, և զջորացեալս ծաղկեցուցես ՚ի բարի կրօնս վայելքութե, ըստ անձաբանութեան ԾԺՄԱՐԴԱՐԵԼԻՆ : Արպէս զի ծնէ կոյրն անլուսաւոր՝ չու նիմ տեսարան, որով զստեղծչիդ նկատեալ զկերպ մաղթեցից, հզօր բարեգութ, միայն դու պաշտպան ակնարկեալ խնամովք անձառ քոյ սիրոյ՝ ՚ի շնչական խօսուն քո անօթս, յանէից գոյաւորութիւն լուսոյ հաստեցես : Ինդ երկոտասանամեայ չարեօք չարչաբեալ վշտագին կնոջն տանջեցէլոյ՝ գետովք մեղանաց արեան հեղեղիմ . հայեաց ՚ի բարձանց անմատոյց լուսովք պարածածկեալ, ուր ոչ է քղանցք ձեռաստեղծական վերարկուի ձորձոյ, այլ տարածուին հրաշից ամենայն ուրեք զօրացեալ : Այլ օձու-

Թեամբ իւղով պատժապարտս ընդ մեղաւորին մատուցեալ առ կենդանաձիր ոտից դարչապարդ՝ զկաթիւն աչացս վարսիւք հերացս ընծայեցուցանեմ, այլ զամբիծ հաւատս ամբարձմամբ բազկացս ստոյգ դաւանմամբ հոգւոյ ողջունիւ շրթանց կափուցմամբ զերկիր համբուրեմ, խառնեալ հեծուծի աղբերցս արտաստուաց՝ բժշկութիւն հոգւոյս աղերսեմ: Ա՛յ առ նեալ մեղանօք հոգւոյս գոյութիւն լուծեալ մեղկութեամբ, և յերկուց կայից միայնակողմամբ անհաստատ հետովք, զընթացից գործին՝ նահանջմամբ չարին՝ զհետեւականն բարձողութի շինուածոյ մարմնոյս՝ առ ելս ծառոյն կենսառիթ պողոյն խափանեցելոյ, պատսպարեսցես անգրէն վերստին, միայն հնարաւորդ առ ՚ի փրկութիւն: ( ) փառաբանարան հաստուածոյ կերպիս ՚ի քէն եղելոյ՝ ամբափակ խրցմամբ համրացոյց արգել հողմն բանասարկութիւն. հոգիդ քո ազդեալ մեծդ ողորմութեմ, ըստ յաւետարանին բժշկեցեցելոյ, հրաշափառապէս բարեգործեսցես բանդ կենդանի՝ ինձ խօսողութի անսայթաքելի: Անկեալ կամ չարեօք ՚ի մահիճն արտից ընկողնոց մեղաց՝ դիկենդանի և խօսուն մեռեալ, կարեկցեալ իմումս թշուառութեան՝ ողբականօք քրուանաց ձայնից, ով բարեբար որդի նայ, օրհնաբանեալ աչացդ ցօղով վերականգնեսցես ՚ի կենդանութի, իբր զսիրելին՝ ի յանձնչափան մեռելութենէ: Ատոյգ դառնացողս ՚ի դբի մեղաց կամ տարակուսեալ, ձեռն մատուցեալ՝ աշուն անստուեր որդի բարձրելոյ, հանցես զիս ՚ի լոյս քուծի նշուից: Անդ աղիողորմ թշուառութե կանչանման ձայնի այրւոյն ՚ի Ապրիլ մօր միամօբին, տառաւանմամբ մատանցն, կոծմամբ կրծիցն, հօսմամբ ատրտաստուացն, տուայտանօք տխրութեան գիւմացն, և ես պաղատիմ վերջին հեծուծա, տուր յառհաստեղոյս զքաջալերութի մխիթարութե գթած քո բանիդ, ասելով և ինձ գովեալդ բարի ստեղծիչ աշխարհի, թէ մի լար գերի բազմաց ողբալի. որով ընդ պատանւոյն կենդանացելոյ ՚ի վշտացելոյ ծնողին սփռփանս՝ զամենապարտ ոգիս ընկալայց ՚ի քէն ընդ նմին կրկին նորոգեալ: Անդ այսակիր անզգայելոցն դիւալլուկ և քարակոչկոճ՝ հեղձամղձուկ եղկե-

լի անձանցն , քստմենք զիսախուիւ հերացն , վայրենեւրեւ բանդագուշելոցն , 'ի քէն ողորմեալ փրկիչ բոլորից , իբրեւ զնոսին առ քեզ դիմեցից . հերքեալ մերժեսցես զգուռդս չարացն ապականողաց 'ի թոխորանէս , զի ժամանեալ հոգիդ քո բարի այսրէն հանգիցէ , լցեալ զմարմինս մաքրութիւն շնչոյս՝ զգեցմամբ անդամոցս , զգաստ արասցես զխեղազարեալս ամենաթշուառ : Ընդ գերեցեալ դժոխաբնակաց վըտարանդելոցն հոգւոց արգելեալ կամ 'ի վտանգի . զճառագայթ ողորմուէ փառաց քոց ծագեալ՝ լոյսդ իմ անձկութե , 'ի կապանաց օցտողին զերծեալ զիս ապրեցուցես : Կաղտնորոգայթ աներեւութեբակ վրիպակ արահետ դարչութիւ մեղացս ջրգողեցեալ ոգւոյս կերպարան կայ 'ի տագնապի . զծածկեցեալն 'ի տեսողութեանց զչարագործին թիւնիցն այտուցմունս , քո ինքնաւորդ զօրեղութիւն որդի նյ , գթածաբար առողջացուցես : ( ) քաղմազան տարազացեղիցն զանազանից աստաւորութեանց մահացուցաւ նողաց իւրականօք կորստեան բերիւք , դժնդակարմատն շառաւեղօք հաստատեցելովք 'ի յանդաստանի անօրէն մարմնոյս , տարակորզեսցես 'ի ձեռն ձեռինդ ամենակալի , որ արօրադրեալ միշտ՝ և մշակես զսահմանս հոգւոց առ բանիդ կենաց արդիւնատրութիւն :

Գ. Եւ քաջգի անցաւ ըստ նմանութի օրինակուէց յանցուածոցս վէր , ըստ ճարակողն քաղցկեղի , առ բնաւ անդամս մասնաւորեալ զախտին տարածումն , չիք սպեղանի իբր Խարայելի առ անչափութիւն խաւրանացն մատուցանել . 'ի խարսխաց բարձիցս մինչեցափն կառուցման լրութեան անդամոցս չէ առողջութի , այլ ամենեւին անբժշկուի : Իսկ դու՝ ողորմած բարերար օրհնեալ և երկայնամիտ թագաւոր անմահ , լուր պաղատանացս արգահատութե սրտիս վտանգի , որ կարդամս առ քեզ տէր 'ի նեղութե :

ԲԱՆ ԻՆՆԵՒՏԱՄՆԵՐՈՐԴ

Վերստին յաւելուած կրկին հեծութեան նորին հսկող
առ նոյն աղերս մաղթանաց բանի :

Ի ԽՈՐՈՑ ՍՐՏԻՑ

ԽՕՍԲ ԸՆԴ ԱՍՏՈՒԾՈՑ

Ա. ԱՅԵԱՑ ամենահայեաց տեսութիւն կենաց
բարութեան յուսոյ 'ի մեծաբարբառ աղաղակ ցա-
լագնեալ անձինս հեծեծանաց : Ահա մեծութի,
անուն ահաւոր, բարբառ կենդանի, լուր ցանկալի,
ճաշակ ախորժեղի, կոչումն պաշտելի, բարուն խոս-
տովանելի, ազգումն խնկելի, իսկութիւն դաւանե-
լի, էութի փառատրելի, գոյութի օրհնաբանելի,
տէր (Յո ընդ հօր քում գովեալ և երկրպագեալ, և
ընդ հոգւոյդ սէջ բարձրացեալ և վերաձայնեալ, որ
միայն մարմնացար վասն մեր ըստ մեզ, զի արասցես
զմեզ վասն քո ըստ քեզ, լոյս ամենայնի, յամենայ-
նի ողորմած, հզօր, երկնային, և այժմ զլուծեալ և
զխորտակեալ հողանիւթ անօթս՝ անօրէն հրաշա-
կերտութի, աղաչեմ գթած, նորոգ հաստատեա :
( ) քոյին պատկերս մեղօք հնացեալս՝ 'ի քրայս հա-
լոցաց կայծակամբ բանիդ, պաղատիմ առ քեզ,
վերստին ձուլեա : ( ) խախտեալ շինուածս քումդ
հանգստեան խորանի մարմնոյս՝ պահպանաւ հոգւոյս,
մաղթեմ բարերար, 'ի բնակութիւն քեզ մաքրա-
գործեա : ( ) 'ի հատուցաներ չարեացն իմ գործոց
զնոյն փոխատրութիւն : Արեալ եմ ըստ մարգա-
րէին բանի՝ և ոչ 'ի գինւոյ. թափեա զմրուրս ան-
րէնութե թմբուրութե մահու բաժակիս՝ ազատարար
հրամանաւդ ամենակեցոյց, զի մի գթոյդ քամեցից 'ի
վերջին աւուր յետնում հատուցմանն :

Բ. Արդար ես յիրաւունս քո, և յաղթող 'ի դա-
տաստանի. եթէ մահու մատնես, չմարիտ են գործք
քո. եթէ դատապարտես՝ աստուտ սկսեալ զտան-
ջողականն կշտամբուի, ստոյգ են հատուցմունք քո.
եթէ յանդունդս խորոց սուղեսցես, թէ զկենդանու

Թի շարժմանս բարձրեա, Թէ զբանիս զօրուի ունայնացուցեա, Թէ զաչացս պատուհանս ստուերացուցեա, Թէ զկենացն ճաշակ 'ի քեզ ինքն ամփոփեցեա, Թէ զհասարակաց կերակրոյս դարմանս բարձրեա, Թէ զաւուրցս հարստութիւն համառօտեցեա, Թէ ընդ իջման քաղցրութեցօյ՝ և հուր տեղացեա, Թէ 'ի լուութենէ բանի քոյ սովեցուցեա, Թէ զականջացս դրունս խցցեա, Թէ զշնորհիդ ձիր կտրեցեա, Թէ զգետին յատակի ոտիցս սասանեցուցեա, Թէ յանձկալի երեսաց լուսոյդ քոյ հանցեա, Թէ 'ի համօրէն աշխարհէ աստի հերքեցեա, Թէ փայլատակմամբք հրոյ պակուցեա, Թէ անբժշկական ցաւօք դատեցեա, Թէ դիւաց չարաց մատնեցեա, Թէ զազանաց ժանեօք մանրեցեա, Թէ հողմով ցասման հոսեցեա, և Թէ այլ ինչ նորոգ արարած տանջանարանաց կազմեցես՝ չար քան զտարտարոն և սաստիկ քան զգեհնն, Թաւաւորագոյն քան զորդունն, տարակուսելի քան զխաւարն, երկիւղազին քան զխորխորատն, ողորմելի քան զմերկութիւն, վճկայեմ անձամբ անձին՝ յոյժ պարտապան գոլ սօցա :

Գ. Եւ քանզի յաւէտ տպաւորագոյն են նմանութիւն փոխադրութեցն առ ազգակցութի մեղանացս՝ իբր պատկերակիցք միատեսակք զուգաշաւիղք նշանակիչք այսր խորհրդոյ, արդ կարեւոր է խոստովանել և յանդիմանել զերեսացն ծածկոյթս առ ծանօթութիւն խնդրողին : Երպէս՝ զի ոչ ջերմն սիրով առ ընկերին կարիս մատուցայ, յիրաւի 'ի նախնունն վտանգին տաքնապեալ սառնում : Եւ զի ոչ զցանկանն խրոխտականութի սանձեցի, յարժանի կրեմեղկելիս զանզովանալի զկիզումն : Եւ քանզի ոչ սիրեցի զլուսոյդ աւետիս, արդար հատուցմամբ 'ի մըթութի ըմբռնողական միգին կորստեան վրիպեալ դանդաշեմ : Եւ զի ոչ խորեցի զմանունս փոքունցն յանցանաց, իբր անշնառակարք վարկանելով, պատկանապէս 'ի խաճանողականացն զազիրն զեռնոց խթեալ խոցստիմ : Եւ զի ոչ ձեռն կարկառի առ կիրս վտանգաւորին՝ այց առնել նմին, 'ի գէպ իսկ ըստ գծադրութե այսր օրինակի ապականուէն գբոյ նուիրեալ մատնիմ :

Դ. Եւ արդ ոչ յանձնուտ ամենաբարի գանձուցդ չարիս, և ոչ 'ի լուսոյդ նշուողից խաւար, և ոչ յապաւինութենդ գայթապուի, այլ ես ինձէն կորցուտեան որդիս գտի զայսոսիկ. մեղանք անօրէնութեն իմոյ գանձեցին նիւթեցին զայսքանեաց բարկութեն մթերս. հոգւոյ իշխանին մոլորութեն հնազանդեալ, թողի զտեղի քո նորա, ըստ գրոյն խրատու յանդիմանութեն: Եւ բանդի յայտնեցաւ յետուստ գաղտնեաց առականաց մարմնոյս անդամոց, և արկաւ զեքեսօք կերպիս անվայելուչ ստուեր ամթոյս, ըստ մարգարէին առակի, տգեղս ցուցեալ զիս ամենեկին իբր մերկացեալ խայտառակեցելոյ պոռնկի, ծագեալիս զլոյս քաւութեն արքայ երկնաւոր. զի թօթափեալ զմեղաց փոշիս, ըստ աւետեաց ձայնին դարձելոցն 'ի Նաբելոյնէ, նստայց վերստին կանգնեալ 'ի հողոյ, և 'ի հաստատութի յուսոյդ հիմնացեալ անսասանելի, ըստ եսայեան բանին, զգեցեալ զգորութի բաշկի կարութեն նախնում մաքրութեն, վասն մեծութեն փառաց քաղցրութեն ամենապարզե քոյ անձութենդ. օրհնեալ յաւիտեանս. ամէն:

ԲԱՆ ՔՍԱՆԵՐՈՐԴ

Վերստին յաւելուած կրկին հեծութեան նորին հակող
առ նոյն աղերս մաղթանաց բանի.

Ի ԽՈՐՈՑ ՍՐՏԻՑ

ԽՕՍՔ ԸՆԴ ԱՍՏՈՒԾԱՅ

Ա. Տի՛ր տէր անոխակալ և երկայնամիտ, ներող, բարեբու, հօր, ողորմած. ահա ճշմարտութեք են գործք քո, և խոստովանեալ դատաստանք քո. վկայեալ են ընտրութիւնք քո՝ տեսողդ ծածկութից: Ինդ երից երջանկաց մանկանցն՝ որք կիզանողաւկան բոցոյն փորձեցան և ոչ փնսեցան 'ի Նաբելոյնէ, զնոցա թախծութեն զերզն հառաչեմ, մեղայ, անօրինեայ, յանցեայ, ապստամբեայ, և պատուիրանաց քոց ոչ անսացի: Եւ բանդի մաքուր

գոլով 'ի ֆնասուց նոքա, և զայս խոստովանութիւն գոչէին, իսկ ես ընդ նոցայն՝ նովին աղերսիւ ձայնակ ցեալ սմին ողբոց երգուէ, և այլ յաւելից՝ ամենապարտս մահու : Ինդ 'Դանիէլի երանեալ և սք մեծ մարգարէի, որ 'ի քում հարազատութե ազգականութե տանն (}ուդայի՝ շառաւիղ ընտրեալ, զնորայն առեալ ընդունական և նուիրական բանից պաղատանս, իմովս պատժականութե գոյմամբ հեծութեա և այլ կրկնեցից : Ի մէջ գիտութեա՝ անպատշաճականս գնացի, զարտուղի սխալեալ դժնդական պէս . այս է ամենայնիւ ամենայն իրօք մեղանչելն : Իստ սահման կշռութե կամաց քոց արտաքս վազեցի . որ է հաւաստի կերպարան բասիր անօրէնուէ : Ինգիտիցն չափոց չարութե գործոց լրումն յաճախութե նիւթեցի . որ է ճգրիտ պատկեր յանցաւորութե : Եպառնացար, և ոչ զարհուրեցայ . արգահատեցեր, և ոչ երբէք լուայ . որ է ապտամբութե յայտնի նշանակ : Իեզ արգարութի հանդերձեցեր, բարերար, և ինձ ամօթ և պատկառանս պատրաստեցեր . քեզ փառս վայելականս, և ինձ նախատինս յարմարաւորս . քեզ քաղցրութե յիշատակ, և ինձ մաղձ քացախեալ 'ի կատարածի . քեզ բարեբանութի անլուելի, և ինձ ձայնս ողբոց աղաղակի . քեզ օրհնութիս երգոց խնկելի, և ինձ մերժումն տարագրութե . քեզ իրաւունս բազմարժանիս, և ինձ պատասխանատուութիս ամենավարանս . քեզ բարձրութիս անճառ գովեստից, և ինձ զաճիւն լիզելոյ պատիժ ձաղանաց :

Բ . Եւ արդ ընկալար դու բարեաց ընտրութեց անկշիռ սահման՝ զքոյոցդ ախորժականաց կնդրկաց պտղոց վերառեալ ըստ քեզ, և ես զիմոյս աստէն առսմին պարսաւանս յոգունս կրկնակի բարդեալ ինձ ըստ իս : Իսկ եթէ անարատիցն մաղթանաց այս էր յանճնաւորն, իսկ ինձ զորս հիւսեցից շարս և տողս բանից դարովականաց, որ քան զամենայն դժնեայս յաւէտ վրիպեցայ : Եւ որեցայ անառակ ընթացիւք 'ի միտս վայրենիս . յանդգնեցայ չթամբք խօսից 'ի բանս երկրաւորս . զակատեցայ անկասելի 'ի պատկառելեացն գործոց : Վքացայ, վերացայ, որ յետ

սակաւ մի ժամանակի 'ի հող մահու եմ իջանելոց .
 գողոռացայ , բարձրացայ , որ և ոչ զգրաւական հոգ-
 ւոյս տուրեւառութե շնչոյս ունիմ 'ի ձեռին : Ի՞նչ
 բարտաւանեցայ փոշիս շնչաւոր , ամպարհաւաճեցայ
 կաւս ճախաւոր , հպարտացայ հողս անարգութեան ,
 'ի վեր ամբարձայ մոխիրս մերժելի , բազուկ կառու-
 ցի բաժակս մանրելի : Տարածեցայ առաւել իբր վեհ ,
 և դարձեալ իբր զհերքեալ առ իս ինքն ամփոփե-
 ցայ : Բարկութեն բոցով ցոլացայ տիղմս բանաւոր .
 իբր զանմեռ ոք մեծամտեցի , որ ընդ քառոտանեաց
 մահու եմ փակեալ : Վերկս արկի կենցաղոյս սիրոյ ,
 և 'ի քեզ թիկունս փոխանակ դիմաց դարձուցի . 'ի
 թռիչս մտաց ընդ խաւար խորհրդոց սլացայ . զան-
 արատ հոգիս մարմնոյս փափկութի յաւետ վտտե-
 ցի . զգօրութի աջական կողմանս տկար արարի , ահե-
 կանացս կայից ուժգնութի տալով յաղթեցի : Օքեզ
 իսկ տեսի հոգացեալ վասն իմ , զոր չէ աստ գրելի , և
 ոչ պատկառեցի . իբրեւ զհաւ վայրենի սրացայ , ըստ
 ովսէեանս բանին առ Լափրեմ , 'ի նախնին իմ սովո-
 լուի : Յաղութարանն վայրի ընդ պատաղմունս այսր
 կենցաղոյս շրջանակեցայ . ոչ կացուցի յոտին զերի-
 վար մտացս երասանաւ բանին : Ինդ հին չարութեցն
 նորոգ ինքնաստեղծութիւնս գտի . անուրս ըստ Յո-
 բայ ծանուունս և անտանելիս ինձէն ինձ աաստկացու-
 ցի . առիգած անկարկատելի , ըստ Լըրեմիայի , զանձն
 իմ արարի . իբր զվիժած անգրեղի կոչման , ըստ առա-
 կարկուին , 'ի մարդկանէ համարոյ եղծայ . իբր զհան-
 դերձս ինչ ապարահից , ըստ եսայեան բանին , զազ-
 րացայ . որպէս զթրծեալ աման խեցեղէն փշրեցայ
 անարծարծելի . ըստ բամբասանացն Լըդոմայ 'ի մար-
 դարէէն զչորրորդ չափն անօրէնութեան սատակման
 ինձ պատրաստեցի : Եւ զի՞նչ ստութիւն առ այս՝ և
 զայս յաւելուլ ընդ այս . քանզի զվրանն իսկ դիւա-
 նուէր Սողոքայ առի ինձ այսրէն՝ առ դժոխոցն ժա-
 ոանգութի , լքեալ զերկնայինն յեղանակաւ իմն .
 օրինակի նմանակիր ձեակերպութեան , որպէս առակ
 պատկերի աստեղն Սեփանայ բաբելականի՝ յԵս-
 րայէլէ պատուեցեալ ցուցաւ 'ի Սինայ :

Գ . Իսկ արդ զի 'ի նախնի շնորհին համարձակու-

Թէ դարձեալ փոխեցայ, զրկեցայ, ելայ, հեռացայ, բաժանեցայ և անպատուաստելի կտրեցայ, արդ ընկալ զիս տէր վերստին կերպարանեալ 'ի պատկեր հոգւոյ, զանարժանս կենաց իբր զմահապարտ, իբր զչարագործ, իբր զպատկառեալ, իբր զկոխան եղեալ բանասարկուին, որպէս զանբժշկելի մանրեցեալ, որպէս զհասեալ յատակս մահու, որպէս զգարշեցեալ, որպէս զխոտան գտեալ քո կոչմանդ, որպէս միանգալ մայն 'ի կորուստ վարեալ, որպէս դեգերեալ, որպէս վանեցեալ, որպէս տարակուսեալ, որպէս թշուառացեալ, որպէս վհատեալ, որպէս կործանեալ, որպէս խորտակեալ, որպէս բեկեալ, որպէս զթախծեալ, որպէս յոգի տրտմեցեալ, որպէս թշնամանեալ: Իսկ դարձեալ ակնարկելով քո՝ գթած, մարդասեր, հզօր, 'ի յաղերս բանիս՝ որպէս զղջացեալ, որպէս խոստովանեալ, որպէս 'ի յոտս քո դիմեցեալ, որպէս զապաշխարեալ: Որ կշռես, գրես և մեծ համարիս զհառաչ հոգւոյ և զազդումն շնոց հեծութեան, զկսկիծ շրթանց, զպապքել լեզուի և զտխրականութիւն երեսաց, զկամս խորհրդոց և զյօժարութիւն խորութե սրտից: Որ փրկութիդ ես անձանց, և տեսող ոչ գործեցելոց, և ստեղծիչ բոլորից, և բժիշկ վիրաց աներևութից, պաշտպան յուսացելոց, և բարեխնամող տէր ամենեցուն: Եւ քեզ փառք յամենայնի, յաւիտեանս . ամէն:

ԲԱՆ ՔՍԱՆԵՐՈՐԴ ԱՌԱՋՆԵՐՈՐԴ

Վերստին յաւերած կրկին հեծութեան նորին հոգով
առ նոյն աղերս մաղթանաց բանի:

Ի ԽՈՐՈՑ ՍՐՏԻՑ

ԽՕՄՔ ԸՆԴ ԱՍՑՈՒԾՈՑ

Ա. Եւ քանզի ես ինձէն անձամբ իմով ինքեալ
գրաւ 'ի մահ՝ ոչ կացի երբեք 'ի յոտս մարդոյ, և ոչ
սիրտ բանականի ստացայ, ըստ գրոյն, և բանգի
ոչ փոփոխեցայ 'ի նախակարգելոցդ, և ոչ ընդ բար-

ւոր ուղին ընթացայ, ընդէր ոչ զխոտորնական հե-
տոցն խաւարայնոց զդէմն ցուցից 'ի սահման կարգի
այսր ընթերցուածոյ : Եւ որս ածեալ յարմարեալ
առ սոյն զկերպարան տեսակի բանիդ երեսաց, ըստ
վերագոյնդ նշանակելոյ անփոխադրելի պահելով,
խոստովանեցայց վերստին դարձեալ աստանօր զմնա-
ցեալ չարութեանցն պիծս, զոր յաջորդաւդ է իմանալի :

Բ . ( ) տար ժանտագործս արժանապատիժս՝ աճե-
ցուն արարի գնացիւք անսաստուծեան զգունդն Բե-
լիարայ : Ապաւս կայծից և ցոյցս վազից խաղալ-
կացն դիւաց գարշելեաց ճարտար խաբողաց ծուլու-
թիւս իմով շնորհեցի : Վասն գաղտնիս և խոցուածս
անյայտս 'ի կործանեցելոցն դահճաց ընկալայ : Այ-
հերբեցի զվանեալսն խաչին Վճի, քան թէ անդրէն
առաւել կրկին իսկ զօրացուցի : Այսն իմոյ հիշոյս
անօրէնութեանունդ Վճի հայհոյի 'ի մէջ այսականաց,
որպէս վասն Խորայելի 'ի մէջ չեթանոսաց : Նարուածս
հարուածոց փասակարս ապականութեանց ժանգոյ
և թրթրոյ և այլոց կերչաց վատնողաց զծաղիկ հոգ-
ւոյս, ըստ սքնի Նովելեայ հրաշական ողբոցն, որ 'ի
ցոյցս երկրի վասն Խորայելի՝ յառակս հինից և չա-
րաց հոգւոց, յիս ինքն տնկեցի . ստեղծանել զնոսա
պատրաստեցայ, քան թէ սատակել : Բեւրս կու-
տեալ հաւաքեցի անձին իմում մարտիկս մահազէնս .
կտամբիչս ինձ գոյացուցի անիրաւս և անպատկա-
ռելիս . ներհակս ինձ զօրացուցի ապառուսմն և ան-
կուռելիս . դառինս ինձ առի մասունս ընդ քաղց-
րաւենեացն ճաշակաց, առ ստացողն միշտ նենգա-
ւորս, և առ բանսարկուն յաւէտ հաւատարիմս :
Եւ աղ աղէտիս, վիշտ վտանգիս, խաւար ամօթոյս,
մութ պատկառանացս . զիմիդ և առ բանիս յան-
դիմանութի համարձակեցայց . մեծ է ձայնս գուժի,
և անբերելի բողոքս աղաղակի : Վանգի թէ զհոգիս
էր զիմ տեսանել, տգեղս և նուաղս և ամենեւին
ներգեւեալս, ցաւովք հեծուես 'ի վերջինս վարեալ
վարանումն, և մրձոտեալ աղտեղեալ գունով զազ-
րութե իբր զպաշտօնատար մեհենի . վասն զի նոյն
է սպաս տանել ճուլեալ պատկերի, և մեղաց ախ-
տի : Եւդ էս գնացի ընդ այս ճանապարհ կորստեան

հետոյ խաւարի . ետու զբաժինն քո ցանկալի յանապատ անկոխ, ըստ մարգարէին որ առ քահանայսն Խորայէլի ամբաստանութէ :

Գ. Լա զիարդ ասացից անձին իմում մարդ՝ գրեալ ընդ անմարդիս . և իբր անուանեցայց բանական՝ անբանիցն յիմարութե կցորդեալ . և որպէս կոչեցայց տեսանողական՝ մթացուցեալ զլոյսս որ յիս . և ընդէր համբաւեցայց զգայական՝ զիմաստիցս զրոշնս փակեալ . կամ որովք ցուցայց տպաւորութի նկարագրուե անեղծին շնորհի՝ անձամբ ինձէն յոգի մա հացեալ . նա և ոչ շարժողական և կամ շնչական ունիմ անուանել, թող թէ հոգեկան կամ մտաց ընդունական . անպիտանս՝ ի թիւս անթոյ, անարգս՝ ի քարինս որմոց, արհամարհեալս ի կարգս կոչեցելոց, վատթարս ի յազգս հրաւիրելոց, արհաւրօք մահու պակուցեալս, անխրախուսելի ի բոլորեցունց՝ ցաւովք և տանջանօքն Լորուսաղէմի ըստ Լաբիւայի բանին խրատեցեալ, պակասեալ աւուրցս ի հեծութէ, և ընթացք ամացս ի հառաչմանէ, ըստ նուագարանաց երգողին : Իբր ասուի ի ցեցոյ և փայտ ի յորդանէ, ըստ իմաստնոյն բանի, ի խիթ մանէ սրտիս հալեցայ . իբր զոստայն սարդից մաշեցայ, ըստ սաղմոսողին, և խոտան գտայ . իբր զամպ առաւօտեայ և զցօղ վաղորդայնի, ըստ մարգարէութեանն ձայնի, սպառեցայ : Եւ ոչ ի մարդոք ունիմ զլոյս, եթէ անիծեալ ի տեսանողէն անյուս սաղրելի վհատիմ, այլ ի քեզ տէր իմ ոգեսէր, որ ընկղմեալ ի քոյդ գթութեանց բարեաց անբաւից, և ի բեւեռելոյն ժամու ի խաչին մաղթեցեր մեծդ օղորմուե առ հայր քո բարձրեալ՝ քո շարճարողացն : Երդ շնորհեա ինձ յոյս բաւուե, կեանք և ապաւեն, և ի տուր շնչոյս թշուառի՝ առից զոգիդ քո բարի : Լա քեզ ընդ հօր հոգւովդ սրբով՝ զօրութի, յաղթութի, մեծութի և փառք յաւիտեանս . ամէն :

ԲԱՆ ՔՍԱՆԵՐՈՐԴ ԵՐԿՐՈՐԴ

Վէրապին յաւերած կրկին հեծութեան նորին հսկողի առ նոյն աղերս մալթանաց բանի.

Ի ԽՈՐՈՑ ՍՐՏՏԻՑ

ԽՕՍԲ ԸՆԴ ԱՍՏՈՒԾՈՑ

Ա. ԴԱՐՁԵԱԼ այլաբանեցից 'ի նոյն շարունակ բարդեալ զկշտամբանացս եղանակ դարձեալ անձինս, ածեալ մատուցեալ կրկին կացուցեալ նովին պատկերաւ 'ի նոյն պայմանի. Թերեւ գրեցէ ինձ ամենագէտն զայս յանդիմանութեան դատակնիք կսկծեցուցանողականս բանի ճշմարիտ խոստովանութի համայնից գործոց գաղտնութեց չարեաց:

Բ. ԴՆԼ ոմն ձիս խօսնական կարծրերախ սանձաւ կոտոր արձակեբասան, յովանակս անհամբոյր վայրենական և անկրթական, երինջս աւողական անուղղական և անվարժական: Դարդս մոլեգնական տարագրական և կորստական, մանուկս մեղանչական անխրատական և վարատական, տնտեսս մահապարտական տարտամական և անգործական, բաւականս անասնական գաղանական և անմաքրական: Զիթենիս ամայական անպողական և կործանական, մարմինս հոգւոյս իմ Թախծողական դատողական և տանջողական, խոցեալս անբժշկական անխնամական և անկանգնական: Սկի շարս կայսերական՝ արդվատնական և անգտական, ծառայս սխալական փախրստական և Թշուառական:

Գ. ԴՏԱ ես ինքն ինձէն կամաւորապէս անձնամատն և մարմնակործան, հոգեկորոյս և միշտ մտախաբ, կամակոր իսկ և սրտաբեկ, ուշամոռաց և հանձարագրաւ, զգայազիրկ և իմաստասպառ, յայրատատես և եղեռնալուր: Ես աստուստ և անդուստ բնաւիւք բորբոքմամբ մահաբեր երկամբք վնասեալ, ոչ միովիւիք տեսութեամբ 'ի գործ ընտրուէքեզ պիտանացուս, տէրդ բոլորից. ողբամ զորովայնն, որ երկնեացն զիս. աշխարեմ զստինմն, որ դիւ-

ցուցին . ընդէր ոչ մաղձ մակարդեալ ընդ կաթինն ձգեցի, և զիսորդ ոչ դառնութի ինձ ընդ քաղցրութե ջամբեալ մատուցաւ : ( ) Ի եթէ ես ինձէն անձին իմում գգնեայ դատախազ համբարձայ այսքանեօք բանիւք, և ունիմ տակաւին զսուր բարկուէս անխոնարհելի, ո՞վ ոք 'ի յերկրածնաց աստի զիս ողորեսցէ . զամխայտառակեցից, զքնաւ էութիւնս դատեալ տուտեցից, զհամօրէն զմասսակարացն ըզգունդ գանեցից, զխոցողացն զինուորութեց դատաւ խաղեցից, զգայականացն գլխաւորութիւնս կշտամբեցից : ( ) Եղայ ամենայնիւ յամենայնի, ողորմեա գթած . ոչ նոր ինչ գտեր յիս գյանցանացս պարտեաց մառախուղ, այլ նոյն եմ յաւէտ նովին պատահամբ պարտաւորութե, անկեցելի ձորձով սխալեալ առաջի քո՝ անփոփոխելի, և դու միայն իսկապէս գթած օրհնեալ մարդասէր, ընդ աջմէ իմոյս փրկութե կանխեալ ներութե անայլայլելի :

Դ. Երդ մատո, ինամակալ, հզօր, երկնաւոր, բաւրի, ամենից հաստիչ յոչեից, զբանիդ զօրուէ իմաւ տից կայծակն 'ի գործի ազդման լեզուիս շարժուէ, առիթ մաքրութե յամենուստ զգայականաց գոյաւորութեց յիս մասնաւորելոց՝ քո ձեռակերտից, սուքօք առ 'ի քէն եղելովք և բժշկելովք կրկին հանդերձանօք, անպակաս ձայնիւ, անհատ բարբառով, քեզ վերընծայել գոհաբանութի 'ի փառս մեծուէ հօրդ քոյ նյ մերոյ, յաւիտեանս . ամէն :

ԲԱՆ ՔՍԱՆԵՐՈՐԴ ԵՐՐՈՐԴ

Վերսին յաւելուած կրկին հեծութեան նորին հսկողի առ նոյն աղերս մաղթանաց բանի .

Ի ԽՈՐՈՑ ՍՐՏԻՑ

ԽՕՍՔ ԸՆԴ ԱՍՑՈՒԾՈՑ

Ա. Տիւր անձ ամենայնի, զօրաւոր յամենայնի, անպարագիր և անվայրափակ տեղի ամենեցուն . բաւոր իսկութե հուպ յամենեւին, անուրեք վայրից,

և չիք սահման առանց քո լէ երեւեալ երբէք, և ոչ տեսականութիւն առանց քո ծագման լուսաւոր : Փառք ահաւորուէ, անուն անհասութեան, կոչումն մեծութե, ձայն անբաւութե, խկուի անքննութե, անմատչելի հեռաւոր, և անընդմիջելի մերձաւոր, տեսող հեծութե, նկատիչ թշուառութե, մտաւկաց թախծութե, ամենաբոյժ հնար անճարութե, հայր գլութեց, ծագող ողորմութե, նծ մխիթարութեան :

Բ. Հայեաց տէր ողորմութե 'ի պատկեր վշտաց դառնութե բազմալտանդ կրիցս կարեաց, զոր հանդէպքո տարածանեմ . կցորդակից լեր բժշկապէս, և մի 'ի խոյզ ընտրութե կոչեր դատաւորաբար : Ղդարեւ մեծ է վտանգ տարակուսանաց ցաւոց այսր վարանման, յորժամ իցէ մարմինն մեղք գրաւեալ, և անձն 'ի գործոց չարեաց ոչ մեկուսացեալ, գործնականացն գործի սովորութիւն կարեաց կապեալ, զանգուածն հանդերձանաց մահացու կրիւք շաղախեալ, զգայութիւն սրտին իմաստից խեթիւ խոցութեալ . ահնկալութի բարեացն բնաւին բարձեալ, և 'ի բանականութեն ընդ անասունս դասակարգեալ, և զազիր գարշութի ընդ գոյութեն շարամանեալ, և տեսականացն ողջ ելով իմանալիքն վիրաւորեալ, և 'ի սաստկութենէ յանցանացն յիշատակի յաւետյուսահատեալ, և տաքնապաւ նախագործելոցն միշտ տարակուսեալ, և յատկուի աղերսին 'ի սպառազտորեալ, և խղճիւ մտացն յուզմանց կրկին ճենճերեալ, և ձեռն 'ի մաճի գործոյն գլեռնոցն հետազօտեալ, և կերպ 'ի յառաջ դիմեալ ողք 'ի վերջ կոյս յետահարեալ, և գիտութեամբ էիցն 'ի էիցն միշտ խաբեցեալ, և 'ի մտացն մարտ 'ի փոքունցն յաղթահարեալ, և 'ի թառանջ սրտին հագագին դուռն հրդեհեալ, և խոնաւ զօրութիւն քմացն ամենայն ուրեք տոչորեալ, և անարե մի գով յամենայն մասանց պարփակեալ, և լայնութի ահնկալութեանն ամենեւին 'ի սպառամիտեալ, և անբերելեացն տոյժ 'ի զգալիսն տպաւորեալ, և եղկութի կորստեանն 'ի յուշ անդ եկեալ, և դատականիք հատուցմանն 'ի դիւանի մտացն գրեցեալ, և

բարերարին ակն 'ի ցասումն իմն երեւցեալ, և լոյսն բնութի զանկուածոյ հողոյս զայրացեալ, և ահաւորութի էին ընդ փոքրկութի բնութես ընդհարեալ, և միշտ որոտմամբ բանից բանաւոր մոխրոյս բարկացեալ, և իրաւանցն վիմօք զարժանիս մահու կոշկոճեալ, և որ իմն է տաղանդ՝ յանառակս աստէն կորուսեալ, և պատուական իրին ստացուած իբրեւ անարգ յերկրի թաղեալ, և տաժանմանցն արգասիք ծուլութեանն մթով ծածկեալ, և իբրեւ զ'ի բաց բարձեալ նշմարան ճրագի չերեւեալ, և պատասխանարան լեզուիս՝ յիրաւանցն օտար՝ կարկեցեալ, և անհամբոյր շրթանցս դրութիւն օրինաւոր դատմամբ պապանձեալ, և յուզմունք մտացս՝ 'ի զանազան մասունս ցնդեալ, և զկեան 'ի վերայ օգտին ոչ ինչ գիտացեալ, և 'ի կշռութիւն բարւոյն ընտրութեան յիմար երեւեալ, և ընթացք ելլցն նհանջմամբ չարին խափանեալ, և վառարան իւղոյն աճիւնովն հնոցի լցեալ, և անուանս գիր 'ի կենաց մատենէն եղծեալ, և կշտամբանք ընդ երանութեան անդ արձանացեալ:

Գ. Եթէ զինուոր տեսանեմ, մահու ակն ունիմ. եթէ պատգամաւոր, խստութեմ. եթէ մատենագէտ, մուրհակի կորստեան. եթէ օրինաւոր, անիծից. եթէ աւետարանական, փոշոյ ոտիցն թօթափելոյ. եթէ բարեկրօն, յանդիմանութեան. եթէ ապառուժ, կսկծման: Եթէ ջրովն ընտրութեան փորձիմ, խորտակիմ. եթէ դեղ ինչ դատման ձգեմ, սատակիմ: Եթէ բերս նկատեմ բարութեան, 'ի կարծեաց չարեացս փախնում. եթէ ձեռն համբարձեալ, կորաւ նամ. եթէ փոքր ինչ խրտուիլ, սարսեմ. եթէ սակաւ մի թնդիւն, ընդոստիմ. եթէ 'ի խրախճանս ըմպելեաց հրաւիրիմ, դողամ. եթէ մեծիդ յանդիւման լինիմ, սարսափեմ. եթէ 'ի հարցումն բանի կոչիմ, կարկիմ. եթէ իրաւամբք քննիմ, համբանամ: Եւ որ այսքան ամենաթշուառ և ողորմագին տալակուսանացս 'ի վերայ միմեանց բարդելոց, որք զստորե զգայականաց սրտիս գոյութեմ 'ի ներքուստ անտուստ անբժշկական ցաւօք՝ աներեւակի նետիւք խոցոտեալ, անարտաբերելի մշտակիր յաւրամնաց

Հանապազամուխ բեւեռեալ աստուտ ընդ հոգւոյս ,
լցեալ շարաւով կրկին հարուածով , վտանգ սատակ
ման մահու գուշակեն : ինարախ մթերից պատեալ
զերկաթով գաղտնեացս ծածուկք ազդեն ինձ տագ-
նապս՝ վերս պահեալս անխնամարկելիս ընդ ելշնչոյս
տուրեւառութե . յորոց նեղուէց չարաչար ճնշեալ
աղաղակ ձայնիս , խառնեալ արտասուօք՝ կողկողա-
գին թախծանօք հոգւոյ , բարեգործիդ հնարաւո-
րուէ յերկրաստեղծիցս նահատակաց ընդ իմ մաղ-
թողաց , վերջին հեծութիւն և ես ընդ նոսին արտա-
սուօք ողբոց ամենեքումբք նուիրողք՝ զաղերսանս
րդձիցս՝ ի ստորնայնոցս աստի յերկինս առաքեմ :
(Նորհեա տէր անդորրութիւն կենաց հանգստեան
ողորմելի վաստակեցելոյս՝ ի յընդունայն երկրագոր-
ծութիւն , համայնդ յամենայնում , ամենայնիւ ստա-
ցեալ քեզ փառս :

ԲԱՆ ՔՍԱՆԵՐՈՐԻ ԶՈՐՐՈՐԻ

Վերստին յաւելուած կրկին հեծութեան նորին հսկողի
առ նոյն աղերս մաղթանաց բանի .

Ի ԽՈՐՈՑ ՍՐՏԻՑ

ԽՕՍԻ ԸՆԴ ԱՍՏՈՒԾՈՑ

Ա . Եւ արդ որո՞ց խնդրոց արժանաւոր վարկա-
նելով զիս մատչեմ աղերսել , արքայութեանն յոր-
մէ վրիպեցայ , եթէ փառացդ վայելութեան յորմէ
զրկեցայ , թէ կենացդ անմահականաց յորմէ հեր-
քեցայ , թէ ընդ հրեշտակնս պարակցութեան յոր-
մէ տրոհեցայ , թէ ընդ արդարնս մասնակցութեան
յորոց ճեղքեցայ , թէ ուր որթոյն կենդանւոյ յոր-
մէ քանցեցայ , թէ ոստ տնկոյն բերկրութեան յորմէ
զօսացայ , թէ ծաղիկ փառացն շնորհի յորմէ թա-
փեցայ , թէ պանծանացն ժառանգաւոր յորմէ կորա-
ցայ , թէ հայրենի ծոցոյն հարազատ յորմէ ընկեցայ ,
եթէ զգեստո՞ղն լուսոյ պարծիմ յորմէ մերկացայ ,
եթէ ՚ի ստացո՞ղ դարձին յուսացայ յորմէ խորթա-

ցայ , եթէ 'ի լուսոյն իղձս դիմեցից յորմէ մեկնեցայ , եթէ ( ) իսուալի յոսկերան յօգիմ յորմէ մերժեցայ , եթէ 'ի թեւս նորա մերժիմ յորմէ օտարացայ , եթէ յապաւէնն ապաստանեցայց յորմէ խեթացայ , եթէ 'ի փրկութեն նորոգուի յորմէ մահացայ , եթէ 'ի զգաստութեանն զուարթութիւն յորմէ ես լքայ , եթէ 'ի կանոնն կենացն ուխտի յորմէ փոխեցայ , եթէ 'ի սահմանն հաստադրական յորմէ սահեցայ , եթէ յանշարժ վիմին պնդութի յորմէ սասանեցայ , եթէ 'ի շարս դումարտակին յորմէ հոսեցայ , եթէ 'ի քաղաքն անդրանկաց շինիմ յորմէ գերեցայ , եթէ հանապազորդեան հացին աղօթեմ զոր ոչ վաւ տակեցայ , եթէ փոխադրութիւն երկանցն խնդրեմ յոր ոչ քրտնեցայ , թէ պարգեւօքն պսակեցայց յոր չհանդիսացայ , թէ արձան ինձ կենաց գրեցից յորմէ ջնջեցայ , թէ զերախտեացդ ձիր յիշեցից զոր միշտ մոռացայ :

Բ. ՐՆՏԱ Հատու ե կամ խղեցաւ լար կենաց յուսոյն , տիրեցայ 'ի բորոտութեանցն գարշութէ համայն ախտացեալ , ամենայնիւ սպառեալ զմարմինս ապականութիւնն շրջապատեալ՝ մեռոյց նա : 'Նոյզն պալար փայլունակ տգեղ լնացեալ , մնացուած ինչ պահեալ նախունակ երկդիմի կերպին , որ զկրկին անմաքրուին նշանակէ , պարծանացն նշոյլ ամենեւին ինձ չիջաւ , փրկութիւն մատնեցաւ , բարին ստուերացաւ , եւք կենացն բնաւին փակեցաւ , մխիթարութիւն բարձաւ , դատաստանին ատեան մերձեցաւ , թոյնք մահուն ինձ արծարծեցաւ , սպանեալն կրկին ինձ կենդանացաւ , լաստին դադարք վիմօք խցաւ , շաւիղն յուսոյն կուրացաւ , շնորհին ծածկոյթ յինէն մերկացաւ , փառացն վայելուի ստուերացաւ , հանձարն առաջնորդական խափանեցաւ , կշտամբանացն փուշ բազմացաւ , անօրէնութեն ուղէշ ծաղկեցաւ , բոց գեհենին ինձ բորբոքեցաւ , ծառայութեն լուծ սաստկացաւ , ստրկութեն կապ զօրացաւ . ունոյն յարկին կառուցման ահա անկաւ , բարձրութեն վստահարան կործանեցաւ , ընտանութեն միաւորութիւն անջրպետեցաւ , սրբութեն սիրող հոգին նայ տրտմեցաւ :

Գ . Եւ քանզի զվերջինն համբուրեցի դառնուի , տանջանա՝ խէթս՝ տխրուիս , վիշտս հոգեկանս , ցաւս անխնամարկելիս , տարակոյսս անյուսադրելիս , ամօթանս անպարուրելիս , խայտառականս անվերարկելիս , պատկառանս անհամարձակելիս , փախուստս անդառնալիս , հալածանս անմարդասիրելիս , երկայն ուղեորութե ապաձեռն անթոշակութիս , իսկ դու փրկուածի զօրութի և օգնութի , ողորմութի լուսաւորութի քաւուի և անմահութի տէր (Ես Վհ , որդի այ կենդանոյ , արարիչ երկնի և երկրի , որ ընձեռես ջուր պապելոցն 'ի ծարաւուտ վայրս անապատի , օրհնեալ , բարեգութ , հզօր , մարդասէր , երկայնամիտ , ինամակալ , հնարաւոր , այցելու , պաշտպան աննախանձ , պահպան յաղթող , կեանք անկորուստ , միջնորդ երկնային , լիութի աննուազ , երանութի տօնելի , ձեռն ձգեալ սիրոյ ողորմութե քոյ աջոյ՝ ընկալ և մատո քաւեալ և սրբեալ զիս զամենապարտս՝ բանգ կենդանի՝ առ հաւասարապատիւ քո հոգի , զի քե վերստին հաշտեալ լիս դարձցի : Եւ 'ի ձեռն քո իւրովն կամօք մաքուր նուիրեալ , զօրեղն ինքնութեամբ զիս հօր ընծայեալ , անդէն առ նմին նովիմբ միշտ 'ի քեզ շնչոյս ողջունիւ կապեալ ընդ շնորհիդ՝ 'ի քեզ միանալ անբաժանելի : Ա՛յ ասն որոյ քեզ ընդ հօր բուժ հոգւովդ սրբով երբեանք անձնաւորութեանդ 'ի միում բնութե և 'ի մի անծուծե փառք , և 'ի ստեղծականաց էից գոհաբանութի յաւիտեանս յաւիտենից . ամէն :

ԲԱՆ ՔՍԱՆԵՐՈՐԴ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

Վերստին յաւելուած կրկին հեծութեան նորին հսկող
առ նոյն աղերս մաղթանաց բանի .

Ի ԽՈՐՈՑ ՍՐՏԻՑ
ԽՕՍԲ ԸՆԴ ԱՍՏՈՒԾՈՑ

Ա . Եւ քանզի 'ի վերայ պսքանեաց գերութեանց ամենաթշուառ վտանգաւորիս մի զմիով

եւ ի եւր առնելոյ, զոր զկերպարանս անցիցն 'ի մաւ
նէ վերաճառեալքդ նախագրեցին . ուստի և փո-
խեալ զեղանակ բանիս՝ այլ ոչ զեղկութիւն աղէտիս :

Բ . Եւ զի ծով է ինձ ծփանաց կենցաղոյս բեր-
մունք յոյժ նմանագոյն . յորում կոհակօք բազմօք
անթիւ դիմեցմանց տատանեալ հոգիս 'ի յայտմ աշ-
խարհի մարմնոյս շինուածով իբր 'ի նաւակի : Օ որ
Լսայիաս մարգարէ զյանկարծադէպ կատարածն
որ 'ի պարսկականն հինից՝ Լըուսաղէմի և Սամա-
րիայ կործանմանն, նմանութիւն այս օրինակի կեր-
պաւորեցոյց . որ և առ իմն հոգեւորական խորտա-
կումն զուգաձայնել՝ ոչ է սխալական : Վանգի մինչ
դեռ չուէի ես յանհոգութե անտարակոյսն վատա-
հոգութիւն, դոյզն կասկած արկածից 'ի միտ բերելով
առ խորոց փոքր միջոցին, որ 'ի մէջ հանգստեանն
և աշխատուէն, իբր այն թէ հասեալ իցեմ, ձմեռն
յամարանի բքաբեր հողմով ժամանեալ երեքա-
լեանն դիմակցութիւն ամբոխեաց զհանգարտութիւն :
Եւստի նաւն 'ի բախմանէ վայրենի ալեացն խորտա-
կեցաւ : Իսկոյն ձեռնարկութի քայքայեցաւ, կայմն
ամբարձման 'ի կայից իւրոց խլեցաւ, առաքաստին
թռչարան յանկարկատելի ծուէնս պառաւեցաւ, շի-
նուածոյն շուք անզարդեցաւ, առասանք ձգողակա
նացն խզեցաւ, տեսարան գլխոյն դիտակի խոնարհե-
ցաւ, ասլաւանդակին պարան կտրեցաւ, ապաւինու-
թիւն խարսխին լուծաւ, լուծք ստուարք ամոլիցն
կցորդութե բաժանեցան, սամիք ուղղացն հետոյ
գալարեցան, լաստ հիմանն հաստարանի ընկղմե-
ցաւ, ղեկացն կառուցմունք անդրէն սուզան, չուոցն
յարմարութիւն պակասեցան, ողնափայտին պատսպա-
րան իսկոյն բեկաւ, կապարանք զըստին հաստուածոյ
յօշատեցաւ, գոգք ամփոփման ծոցոյն կազմածոյ ան-
արգեցան, խեղ շրթանցն եզերաց խախտեալ ու-
տեաւ, պաղպաղունք բազմականացն անկեալ բար-
ձաւ, վանդակապատին վայելուի յատակեցաւ, գա-
հաւորակին հանգստարանն շփոթեցաւ, մածմունք
տախտակաշարք 'ի միաբանութեց միմեանց անջատե-
ցան, հեղոյսք սնդման բեւեռացն քարշեցան : Երգա-
սիք իրին յիշատակարան ողբոց ինձ նմանեցաւ : Եւ

ւուղիդն հանդէպ նաւին դեգերեալ ողբայ, ձեռն 'ի ծնօտի եղեալ՝ արտասուաց գետտ իջուցանէ : 'Լըշմարք սակաւ մնացուածոցն՝ 'ի ծայրից ծփմանց ազդելոյ ծովուն, իբր խողխողեալ բանաւոր, ողորմագին թախծանօք հեծէ : 'Լ ասն զի թէ զբարի նաւապետն երկնաւորօքն զօրօք յաշխարհիս ծովու առ 'ի զխորտակեալս իմ տապան իմանալի գոյուէս առցէ աշխարել բանիս յարմարուն, ոչ ինչ վրիպեցէ 'ի ստուգուէ : 'Բանզի արդարեւ ելաց բարեգութն տէր յառակ մարդկութեանս զթաղեալ ազգակիցն, ելաց առ նմին և զյորուսաղէմ մոլեալ և զէ՛նուդաս մոլեգնեալ, յորոց երկուցն կորեաւ վստահութիւն յօրինակ նմանութեան աղարտեալ նաւի. իսկ միւսն հասեալ յատակս անդնդոց՝ առասան յուսոյն ձեռամբ ունողին յանքոյթն արտաբերեաց խաղաղուն :

Գ . 'Լըդ իցէ թէ յաւելից հայել զբազմախորտակելի տապանակ մարմնոյս իմոյ նորոգեալ : 'Իցէ արդեւք տեսանել զփշրեալս նաւ ողբալի հոգւոյս ողջացեալ : 'Իցէ արդեւք տեսանել զբաժանեցեալս միջոցաւ մեծաւ՝ վերստին կցեալ : 'Իցէ արդեւք տեսանել զյորճնաթախիծ սիրտ վշտացելոյս բերկրեցեալ : 'Լըդ իցէ ակն ունել նայել զյաւելտ խաթաբեալ կերպարան բնութեանս կրկին հանդերձեալ : 'Իցէ արդեւք թէ տեսից զբակտեալ տաղաւար թըշուառացելումս միւսանգամ կանգնեցեալ : 'Իցէ արդեւք յուսալի նայել զտարամերժեալ գերիս ազատեալ : 'Կաբէն գուցէ ակն ունել զանկեալս 'ի շնորհէդ լուսոյ դարձեալ կազդուրեալ : 'Լըդեւք տեսից զվայելութիւն ընտանիդ քո պայծառութեան յողորմութիւն ինձ երեւեցեալ : 'Ի թէ տեսից երբէք զամենատխուր կերպարան հոգւոյս իմոյ ժպտեցեալ : 'Լըդեւք լուսոյց ընդ ձայնի գութիս աւետեաց համբաւ ինձ առաքեցեալ : 'Լըդեւք տեսից զբիւրակործան փասեցեալս անթ կազմեցեալ : 'Իցէ թէ տեսցեն պատուհանք աչացս իմաստից ըզմուրհակ պարտուցս իմոց պատառեալ : 'Ի թէ յայտնեսցի՞ օրն իմ անձկութեան շնորհին քաւութեան բարւոք ինձ ծագեալ : 'Լըդեւք մտից 'ի խրախճանունի խորանին լուսոյ բև առաջնորդեալ : 'Իցէ թէ

կենդանի լինիցին ոսկերքս, ըստ խզեկիէլի, ցամաքեալքս 'ի կենդանութեանց եկաւորութեամբ աղդողական շնչոյս զօրացեալ: Իցէ՞ թէ յաւելից հայել 'ի տաճար՝ Թ. քո, աղաղական մարգարէին 'ի պորտոյ կիտին, հերքեալս 'ի լուսոյ որ կամ առաջի քո ամաչեցեալ: Եթէ լինիցի խաւարամնունդս մթացելոյ ծագման առաւօտ: Եթէ հասցէ՞ տեսանել զտագնապեալս մշտասառոյց յեղանակս զարնանն մօտ: Եթէ տեսից զցօղ անձրեւոյն կանաչացուցանողն հոգւոց ինձ արօտ: Եթէ իցէ՞ արդեւք նկատել զգազմաւաբեկ հերքելի ոչխարս վերստին կամաց գթութեան քո հօտ:

Դ. Եւ քանզի ըստ բանին {Յօբայ շուրջ պատեալ են չարեացն հնարք ընդ որ ոչ կարացից անցանել. իսկ եթէ լոյս ողորմութեան բարերար կամաց քոց ցուցցի, գթութեան քոյ դուռն բացցի, ճառագայթ փառաց քոց ծաւալեսցի, ինամբ ձեռին քոյ յայտնեսցի, արեգակնադ կենաց օր տարածեսցի, առաւօտիդ ըղձալի տեսիլ մերկասցի, առատութի քաղցրութեան քոյ աղբերասցի, վտակ արարչիդ կողից հոսեսցի, ծորումն անապակ սիրոյ քոյ հեղցի, ծագումն աւետեաց շնորհի քոյ երևեսցի, պարգևիդ քո ծառ ծաղկեսցի, մասունք օրհնեալ մարմնոյդ բաշխեսցի, համառօտեալն ակնկալութի հանդիպեսցի, հատուածեալ ձայն ողջունի քոյ Թ. լուիցի, հեռացեալդ խաղաղութիւն մերձեսցի. յայտոսիկ յաւէտ սովին սահմանաւ երանականաւ հաւատ ընկալեալ յուսոյ հաստատոյ, ապաւինեալ 'ի հոգիդ քո՝ Թ. որ ընդ հօր քում պաշտի ձայնիւ քաղցրութե ընդ քեզ փառատրեալ 'ի լոյս անմատոյց, որով կեանք և երանութի քաւութի հանդերձ ընծայեալ ինձ մեղաւ պարտիս. յաւանդ անկորուստ ընդ իս պահելով առհաւատցեայ շչմարիտ յիշատակի, 'ի ձիր անեղծութե անուամբդ անձառելեաւ ահաւորութեան հզօրի սփյ միայնոյ և անքննելի տէրութեան երրեակ անձնաւորութեանդ՝ որ եսդ յիսկութե յէութե և յարակայութի բարձրութե քաղցրութե ողորմութեամբ և մարդասիրութե պսակեալ հանդերձեալ և թագաւորեալ: Եւ յո առ ամենեսին ամենայնիւ

յամենայնի կարող ես, գթած . և քեզ վայել է փառք
յայտմ յաւիտենի և 'ի հանդերձեալ մշտնջենաւո-
րութիւնս յայտնութե աւուրն մեծի, յաւիտեանս .
ամէն :

ԲԱՆ ՔՍԱՆԵՐՈՐԴ ՎԵՑԵՐՈՐԴ

Վերստին յաւելուած կրկին հեծութեան նորին հսկող
առ. նոյն աղերս մաղթանաց բանի.

Ի ԽՈՐՈՑ ՍՐՏԻՑ

ԽՕՍՔ ԸՆԴ ԱՍՏՈՒԾՈՑ

Ա . Եւ արդ ստուգապէս և իրաւաբար, ընդ որս
որք ըստ ձայնից կողկողանայն և զբանիցն յարմա-
րութիւնս հանդերձեն , 'ի նոյն գիր բերեալ զա-
ւարտմունս տանցն , որովք առաւել սաստիկ մոր-
մոքեալ ճմլեցուցանեն զաղէտս կարեացն սրտին ըզ-
ձից առ արտասուացն բղիւմունս . ուստի և բազմեալ
իմ'ի գլուխս պարու ալմբից դասու այնր երախա-
նաց՝ որք զլալեացն յեղանակեն բանաստեղծութի ,
և ես ընդ նոսին նոցին հեծուք աւաղական ձայնաբ-
կութեամբ զանձինս տարածանեմ զվշտակրութի ,
որ ոչ բնաւին մեռեալ աշխարհի , և ոչ իսկապէս
կենդանի այ , ոչ ջերմսոսկ և ոչ ցուրտ յատուկ , ըստ
առակի աւետարանչին գրեալ 'ի յայտնութեանն .
երիցս ատենը երբեակ տէրութեն և ամենատես ա-
րարչութեն : Եւ այս են պատկանեալ թախծակա-
նացն կերպադրուիք , կրկին ողորմելի այսու երևե-
ցեալ՝ որ 'ի մի գիծ սահմանեալ կացուցանեն զթշուա
ուռեցն զօրինակ, այսպիսի կցորդութե շաղկապեալ :
Բ . Պարտուցն ժխտեալ տաղանդացն՝ ճեպով
մեծաւ 'ի տուժի , ես ապիկար մատնեալ անարժան
գործովքս յիրաւի, վատնիչ արքունի գանձուց կրկնաւ
դատ և անթափելի , պատասխանատու մեծին ըմբռ-
նեալ անհրաժարելի, բեւր քանքարոյ խնդիր՝ ես չու-
նիմ կշիռ մի ունկի : Ինքարեխօս կապեալ 'ի պա-
հետ դառն արգելանի , հեծումն և վաստակ ցաւոց

Ճաշակեալ յաննշոյլ բանտի, անապաւէն տանջեալ անթռակ կամ ողորմելի. այլ յեղանակ ինձ ողբա-
կանաց աստուստ կնքեցի, փոխատրեցի սովին բար-
բառով կոծ կսկծելի, կարգադրեցի շրջաբերութիւն
'ի նոյն պայմանի, անհատական թիւ խորհրդական
երկեակ տասնեկի: Ըջատութեանն հնոց յամե-
նուստ մասանց մրրկի, անպատասպար թշուառ վտան-
գեալ սրտիւ 'ի գրաւի, տարակուսեալ հոգւով ա-
պաշնորհ այր 'ի վրիպակի, անխնամել հայցմամբ դա-
տաստանն յինէն պահանջի: Եղաց և մահու գի-
նուք զգայարան գաղտնեացս խոցի, անփրկելի մատ-
նեալ բռնուէ չարեացս գերի, սուր սուսերաւ սաս-
տից գոյութի բնութեանս յօշատի: Ելչատակաւ
բեմին աստստին 'ի դատաստանի, անծագելի մռայլ
չարատես աչացս երևի, անձեռնկալ կապեալ եղկե-
լիս 'ի տարակուսի, ահարկութիւն դիմաց պատկերի
վերնոյն տեսանի: Եոյժ անարև և անվերարկու 'ի
տարտարոսի, անապաւէն մոլար մորմոքեալ 'ի հուր
գեհէնի, անյայտնելի կորուստ կործանեալ 'ի մեղաց
վհի: Եհա զոր ունիմ արծաթ անպիտան ոչ երբէք
յարգի, և ոչ ընդունի և կամ համբարի 'ի գանձ
տէրունի, հայցուած պղտոր և ձեռն անմաքուր ան-
նուիրելի: Եյլ բեկեալ սրտիւ մատանց տատան-
մամբ յոյս առեալ դարձի, զգէմս 'ի յերկիր եղեալ
պաղատիմ մօրբդ 'իսի, բարեխօսեա մաղթեա քա-
ւութի ինձ մեղաւորի՝ դու զօրաւոր փրկանակ կե-
նաց իսկուհի երկնի, քեզ օրհնութիւնք ձայնից և
բուրմունք խնկոց 'ի յերկրի, և անուշից իւղոց մա-
տուցումնն յամենայնի:

Գ. Երգ յասացեալ ողբոցս հիսուած այլ մասնյալ
ւելի, բարերարին շնորհաց արտասուաց պտուղ մա-
տուցի. զկորստեան խորս չափելով զորքանն երբէք
ոչ գտի, մասնաւորօք բանիւք 'ի հանդէս նորինջա-
նացի, զմտացս արագեալ զթեւս յերևոյթ իրին ոչ
հասի, զուշին պարտութի յանվթարեւեացն բաժակ
բարկութեան 'ի ձեռն իմ առի, զտարտամուծիւն
տարակուսանացս իբր ճաշակումնն մահու արբի. և
այժմ զյանցիցն յաճախութի ողորմելի ձայնիւ յերգ
արկի: Եներևոյթ կրակարան տապոյ բորբոքմամբ

մեծաւ անդուլանալի, անտեսական իմն քրայս հալոցաց սաստիկ եւացմամբ անշիջանելի, սլաքս նետից պատկանեալ դեղովք 'ի շտեմարան խորութե սրտի, խիթք ցաւոց խոցոտման մահու 'ի գնացս երակաց գոյութեան լերդի, կիրք երկանց անճարակ ճեպոյ 'ի պատուած աղեացս անելանելի . անզօրելի դեղոց ջերմութի 'ի յերիկամանց մասունս երկակի, անհնարաւոր դառնութի մաղձի 'ի նախադուռն իմոյս կոկորդի : Ըլաղս ձայնից լեռցանողաց 'ի փողս շնչոյս խոշորս հնչի, բազմահատուած էութի բնուէս ներհակք միմեանց 'ի պատերազմի, երկչոտութեամբ կարծեաց վարանեալ ամենայնիւ կայ 'ի վտանգի . հարազատաց դաւաճանութի անհաշտելի 'ի կոտորուածի, ոչ մեռեալ և ոչ կենդանի թաղեալ 'ի մեղաց գարշութե տղբի, կասկածաւոր պատժապարտութե վերակնարկելով քեզ բարերարի, յանակն կալս կենաց վհէ արտաբերել 'ի լոյս անձկալի :

Դ . Երբն ինքն որ զայս բան տպաւորեաց՝ ընդ երկնակացըն պսակեսցի, ակնարկելով քո ողորմութե անարատիցըն հաղորդեսցի, վասն զենման նայ բանիդ՝ բարեգործեալ քե կենդանացի . օրհնութիւն գովեալ քո շրթանց 'ի գլուխ բաշխողի այսր մատենի, հաստատեսցի ըղձականութի սողոմոնեան բանիս առակի, նկարագրեա հոգւով քո բարձրեալ 'ի նորոգումն անեղծանելի . զի դու միայն ես երկայնամիտ ներող, քեզ փառք յամենայնի . ամէն :

ԲԱՆ ՔՍԱՆԵՐՈՐԴ ԵՒԹՆԵՐՈՐԴ

Վերստին յաւելուած կրկին հեծութեան նորին հսկողի
առ նոյն աղերս մաղմանաց բանի .

Ի ԽՈՐՈՑ ՍՐՏԻՑ
ԽՕՍԲ ԸՆԴ ԱՍՏՈՒԾՈՑ

Ա . Երբն քանզի ընդ ողբաձայնիցն բանաստեղծութեց վերբնծայելոց զգրութի թուոցս յարմարեցի կտկան և հեծութիւն, հառաչանք կողկողա-

գինք, դառնութե լալումն և արտասուաց երգ, դարձեալ սկսայց զճառ պաղատանացս խոստովանօրէն զըջականաբար զգաղտնածածուկն յայտնաբարձառ զի անդրադարձուի՞ սկզբամբն և վերջաւորօքն բառիւք, զնոյն համաձեռութի մի թախանձ նմին մաղութանաց հոգեկեցոյցն խոնարհուե աստանօր եղից :

Բ. Սեղայ մեծիդ բարերարութե՛ անարգս մեղայ, մեղայ ծագմանդ ճառագայթից՝ խաւարս մեղայ, մեղայ շնորհացդ անբաւ երախտեաց՝ արդարեւ մեղայ, մեղայ սիրոյդ վերնում գթութե՛ յայտնապէս մեղայ, մեղայ ստացողիդ յոչութե՛ ստուգապէս մեղայ, մեղայ գերունակ գոգոյդ գրգանաց՝ անբաւ մեղայ, մեղայ աննուազ լուսոյդ վայելման՝ նենգողս մեղայ, մեղայ ճաշակման անճառդ կենաց՝ բազումս մեղայ, մեղայ անհաս պարգևացդ ճրից՝ հանապազ մեղայ, մեղայ գովեալ մարմնոյդ նոյ՝ մահու չափ մեղայ, մեղայ պաշտելի արեան արարչիդ՝ իսկապէս մեղայ : Մհարարեւ օրհնեալ է հատուած բանի յուսադրական սրտի այսր մեղայի, սոյն սա պատուելի աւանդ, անմոռաց պատուէր, հայրենեացն տուր, նախահարցն օրէն, համայնից թոշակ, անհերքելի բան, զօրաւոր պատասխանի, կենդանութե կամուրջ, ախորժելի վերնոյն, սիրելի սրբոց, անխցելի կապ, հրաշալի բարբառ, անշրջելի պատճառ, բաղձալի աղերս, փափաքելի սեղան, սրբտաբէկ հնչումն, անհնարից ճարակ, կարծրութեան վանիչ, անծապաշտից սահման, հեթանոսաց գիրք, վաղնջուց կանոն, քրիստոնէից հարազատ, արարչութեանն յաղթող, անջրպետ հօր, խտրոց ահաւոր, արուեստ բարձրութե, խորութի անչափ, հիացման տեսիլ, խորհուրդ կնքեալ, ընդ որ չիք ումեք անցանել, եթէ ոչ անըմբռնելի մոաց արագման զսածանիցէ : Ձայն բարեպատեհ հրաշաւորական, որ ոչ յիշատակեցաւ ի վերջին դատակնիք դատունքելոյ . գուցէ առ նմին խզեալ համառօտ զվրիժակն իրաւանց մահուն հասելոյ, յորմէ ընտրութիւն ապագործ եղեալ, զսահմանն յաւիտեանական քակտեսցէ : Օ արդ փառաց մեծութե, որով նոյն ինքն անութիւն պսակեալ բարգաւաճի : Վանդի ով որ

դիմեալ կալաւ զեղջերաց սեղանոյ այսր սրբութե ,
 և ոչ առժամայն պրծեալ ի պատժոց անարատ գտաւ :
 Իսկ եթէ Լճար զարմեան , և Սաուղ կիսեան , և
 Յուդա սիմոնեան , ասելով զսոյն ոչ արդարացան , և
 ես վկայեմ իրաւամբք խոստովանեալ զայս պայման
 բանի , զի ակամայիցն բռնադատելոց ոչ է կատա-
 րեալ սէր , ուստի և ոչ բովանդակապէս փրկութի :
 Իսկ ես կամու համբուրեմ դարձեալ կրկնելով զեր-
 ջանիկ բանիդ զսկրտութե հարազատս :

Գ . Սեղայ երախտեացդ մոռացութե վերստին
 մեղայ , մեղայ մարմնոյ ձեռն յոգի հարեալ յիմարս
 մեղայ , մեղայ առ կեանսդ դրժողութե իսկ և իսկ
 մեղայ , մեղայ բանիդ ապախտ առնելոյ՝ չարաչար
 մեղայ , մեղայ ի յօր սատակման ինձէն ստիպեալ
 վատթարս մեղայ , մեղայ պարտականս անկենդան
 մահուն՝ ձաղէիս մեղայ , մեղայ անպատկառս քո
 բարձրութեան՝ տաղտկալիս մեղայ , Ս երջին ինձ
 կրկին աշխարհոգեոր՝ զի ի կորուստ և ի կործա-
 նումն ինձ երեւեցաւ , զի անդարձս վարատեցայ , զի
 որդիս թշնամի գրեցայ , զի ի բարձանցն երկնից ըն-
 կեցայ , զի փուշս վարուց դիզի : Եւ ես առ սմին
 ողբք աղաղակի , զի անձամբ զանձն անարգեցի , զի
 բազինս կորուսչին գտայ : Եւ իմն կսկիծ դժնդակ
 սրտի , զի զիս ունին առ որ չեմ , զարտաքնայար-
 գար բաժակս անմաքուր , զըռեալ որմն գարշունակ ,
 զսինս պարծանօք պաճուճեալս , զոյսս ի մույլ
 շրջեալ , զգերանակիր ակնս թշուառացեալ , զջահս
 փառաց շիջեալ , զամենայնիւս յամենայնի ամենայն
 իրօք մշասակարս , առ տնօրինականսն տերունականս ,
 առ յայտնութիւնսն անձայինս , առ երեւմունսն ա-
 րարչագիրս , առ խոնարհութիւնսն սարսափելիս , առ
 այն զոր տեսի աչօք իսկ իմովք , առ որ մեծ է պա-
 տասխանատուութիւն քան առ համօրէն աւետարա-
 նին զարմանս , հիացմունս , հոգս հալոդականս , ան-
 դաճմունս անհնարաւորս , թուականութիւնս մտաց
 անբարդելիս , ելմունս անկատարս , իջմունս անհաւ-
 տատոս , յուսահատութիւն յարմարականս , յանդի-
 մանութիւն պատշաճականս , ձաղանս պատեհագոյնս ,
 նզովս իրաւացիս , անէծս արժանահասոյցս : Եւ դ

այսոքիկ են մեղաւորիս իմ կշտամբուլթիք, և ինքնա
հարուած տանջանաւորութի :

Դ. Եւ քանզի կարող ես զայս ամ զպարտս թո-
ղուլ, և զխայթուածս մահու բժշկել, նոր ողորմու-
թեց, ամ բոլորից, ՎՆԹ թագաւոր բարձրեալ հօր
որդի, ստեղծիչ գթած բարերար, օրհնեալ առատ
հարուստ, ահաւոր հզօր ողորմած, տեսուչ ձեռն-
կալ հաստիչ, ապրեցուցիչ դարմանիչ կեցուցիչ, եր-
կայնամիտ անոխակալ ապաւէն, բժիշկ գովեալ երկ-
նաւոր, անձառ լոյս կեանք, յարութիւն նորոգու-
թիւն քաւութի. եթէ հայեսցես մարդասիրութե,
լստ որում քոյդ են սովորութիք, նայեսցեալ ի քեզ
կողկողիմ և ես. եթէ լուիցես, հաւաչեմ. եթէ
ունկն մատուցանիցես, պաղատիմ. եթէ անսայցես,
աղերսեմ. եթէ ներեսցես, աղաչեմ. եթէ առ իս
դառնայցես, գոչեմ : Եւս եթէ անտես առնիցես,
կործանիմ. իսկ եթէ առ ոտն հարկանիցես, լամ.
եթէ զոգեպահն ոչ ընծայեսցես, մեռանիմ. ապա
եթէ ահարկու դէմն ցուցանիցես, սատակիմ. իսկ
եթէ սաստեսցես, դողամ. եթէ խեթիւ տեսանես,
սոսկամ. ապա եթէ սաստկանաս, սարսափեմ. եթէ
հալածես, հեծեմ. իսկ եթէ ընդ վայր հարկանիցես,
հերքիմ. եթէ զողբոց վհատութիս ոչ առցես, տազ-
նապիմ. եթէ խտանաս, փախնում. ապա եթէ
սպառնաս, ընկճիմ : Իսկ եթէ քննես, քարկոծիմ.
ապա եթէ ուժգինս ակնարկես, սուղանիմ. եթէ ոչ
անխայեսցես, մերժիմ. եթէ կոչեսցես, խիթամ.
իսկ եթէ աչս յառեսցես, ամաչեմ. եթէ ձայն տա-
ցես, երկնչիմ : Ո բարեացն պարգև մատնեալ, գե-
րանուին թողեալ, զշնորհն լքեալ, զուխտն ցրեալ,
զաւանդն կենաց մոռացեալ, զհամարձակութեանն
վստահութի կորուսեալ, զստեղծիչդ էիցս բարկա-
ցուցեալ, զանձառուի շնորհին ընդոտնեալ, զպատ-
ուոյն պատկեր այլայլեալ : Իսկ եթէ առ այս խեղդ
մահու հեծութե ցաւոյ մարդասիրեալ՝ առ իս ժա-
մանեցուցես, նոր ՎՆԹ, զազդեալն գիր խանիլ ի
յիս, եթէ բժշկութի դադարեցուցանէ զմեղս մեծա-
մեծս, որով ամենառատ քաղցրութեամբ պատուա-
տեալ ի քեզ, զքոյդ կերպարան լուսոյ նկարեալ

յողի՝ վերստին գտեալ անդեցայց քաւեալ, և ստեղծեալ կրկին՝ ի փրկութիւն անմահից կենացն անախտականաց . և քեզ ընդ հօր հոգւովդ սրբով փառք յաւիտեանս . ամէն :

ԲԱՆ ՔՍԱՆԵՐՈՐԴ ՈՒԹԵՐՈՐԴ

Վերստին յաւելուած կրկին հեծութեան նորին հսկո՞ղի առ նոյն աղերս մաղթանաց բանի .

Ի ԽՈՐՈՑ ՍՐՏԻՑ

ԽՕՍՔ ԸՆԴ ԼԱՍՏՈՒԾՈՑ

Ա. Եւ արդ զորս յայտնեցից, և յաղաքս ոյց նշաւ հակեցից, և վասն որպիսեանց ճառեցից, և զորքան ծածկեալս մերկացուցից, և կամ վասն որոնց խոստովանեցայց . զներկայիցս՝ զոր արդէն ունիմ, թէ զանցելոցն՝ զոր մթերեցի . զապագայիցն՝ յորոց կասկածեմ, թէ զբաղմաստս հարժուեցն՝ յորոց գլորեցայ . զփոքրն ինձ համարեալ՝ որ է այ մեծ գրեցեալ, թէ զանկերպագրելին չիշատակելի . զնուա՞ն՝ որ է առաւել, թէ զթեթեալոյսն՝ որ են ծանուցք . զհոգեկանանցն կրից կորուսաց, թէ զմարմնականաց ախտից սպանողաց . զառ դրունս հեշտականացն, թէ զծայրակոտոր փնասակարութեցն . զաներևութիցն, թէ զտեսանականացն . զառ ձեռն հպաւորուի, թէ զառ նոյն ինքն շուռ հեռաւորութի . զլայնականն դիւրին խածմունս, թէ զերկարաւորն նետաձգուի . զխորուութեանն զանշափութի, թէ զամենածախն յայտնատեսիլ . զյոբնագլուխն պոռնկութի, թէ զառողջութեն անբժշկութի . զպարարումն չարին մարմնովս, թէ զսովիւն բարւոյն հոգւովս . զնամոնփն հանդիսանալ յոչ ակորժելիսն այ, թէ զբռնադատութեն քողամբ ձգելն՝ ի նոյն մոլեգնութի . զառ ի մահն մեղաց, թէ զընդունայնութեն կարծեաց :

Բ. Եւ արդ արեւ որպէս կամաւ խելագար զերծեալ՝ ի ձորձոյ, զառականացս տեսիլ յանդիմանեցի, զընդդէմն գործեալ իմաստնոյն, որ թէ հանձարեղքն

վերարկեցեն զամօթս իւրեանց, օտարացեալս 'ի կրօնից, հեռացեալս 'ի կարգաց, 'ի սրբութեան սուրբ, 'ի կուսութեան մամաքուր, յարդարութեան ամբարիշտ, 'ի բարեպաշտութեան փաստապարտ, բերանովս մերձ առ ստացողն և հեռի երիկամամբք, շրթամբքս պատուամատոյց, ըստ մարդարէին, այլ ոչ եթէ սրտիւս : Եւ եթէ պարտ է զքստմնելին ասել աստանօր, չար քան զտանջանսն յանդգնութի, իբր զուր իմն պաշտօնատարս նոյ, 'ի միտս անկայունս երկեակ ճանապարհաւ մահու վարանեալ՝ ջանամ և ոչ ինչ օգտիմ, պնդիմ և ոչ հասանեմ, փութամ և ոչ ժամանեմ, անձկամ և ոչ տեսա նեմ, փափաքեմ և ոչ հանդիպիմ, կարօտիմ և ոչ պատահիմ, ունիմ զամենայն երկրի, և եմ պատգամաւոր աղօթանուէր ամ աշխարհի : Եւ թող զբազումս զայսոսիկ, բարերար, և մի ունիցիս . դիւրինք են քեզ զսոսին եղծանել, քան ինձ տաժանաւորս աջով նկարել . վասն այնորիկ գրեցի առանց խնայելոյ, զի դու առատասկէս ջնջեսցես, օրհնեալ, որ վասն մեր մեղաւորացս երկայնամիտ անուանեցար, ըստ մաղթանաց բանի հեծութե սրտի Եզրի երջանկի, յոյժ նեղեալ անձն և ձանձրացեալ ոգի բանին յիշատակաւ, որ զսոյն պատմէ . յամ կրից մահացուցանողաց վտանգեալ, անկեալ 'ի վիհ գարշութե մեղաց անդնդականաց ապականութեց . քան զի չհաւատամ, թէ լսես իսկ ինձ, ըստ Եօրայ ձայնին : Եւդ ես ինձէն ինքնադարով անձնադատ գերի՝ կամաւորապէս մատն եղեալ բնութեանս, արգելի փակեցի կնքեցի առ յինէն յամենայն մասանց զկենացն հնար, զի 'ի փրկութի մեղօք կապելոյս կըրկին մեծացիս գովեալ :

Գ . Եւ քանզի 'ի մարդարէէն բարւոք խրատեալ փորձ գտցուք, մաղթել ընդ նմին հոգւովքս երգեալ՝ յուսով հաստատնով 'ի քեզ ապաստանեալ . առէք ընդ ձեզ բանս, ասէ Սվետէ, և դարձարուք առ տէր անձն, և ասացէք ցնա, կարող ես թողուլ զմեզս . զի ընդունիցիք զբարիս, և վայելեսցեն 'ի բարուէ անձինք ձեր : Եւհա անձն խօսեցաւ, և ով է որ ոչ լուիցէ . նոյն ինքն վկայեաց, և ով է որ ոչ

հաւատասցէ : Ըրդ այսօրիկ վճիռ պաշտելի , նուիրեալ պայման , սահման նոյնագոյ , կենաց աւետիս , կէտ տէրունի , դուռն բարութե , սփոփանաց հրաւեր , ճշգրիտ պատկեր , անստգիւտ գանձ , անմոռաց յիշատակ : Ըսու առսոյն և ես հաւատ ընկալեալ , աստուած վկայեմ սմին՝ ընդ մարգարէին , կարող ես յամենայնի թողուլ զմեղանս բազմաբեղունս . և ևս զօրասցիս կրկին բարձրացեալ՝ առ ամենաթշուառ կործանեալ հոգիս : { Եւ ամենայնի իշխես , ամենայնի բաւես , ամ ուրեք հասանես , ամենից բռնութեց յաղթես , զամ կարծրութիւն փշրես . զամ ընդդիմահար վանես , զամ խստութի վառնես , զամ սրացեալ ընդոտնես , զամ դառինս անուշես , զամ դժուարամոգքելիս քաղցրացուցանես , զամ զպարտս չորհես , զամ յանցանս թողուս : Կարող ես , զօրաւոր , հզօր , հնարաւոր , ամենարուեստ , զամենեցուն զմեղս ընկղմել և չքացուցանել բառեալ 'ի միջոյ , իբր զճաճանչ փոքու կայծակնս սահմանեալ 'ի չափ ոչէից՝ անկեալ ընկլուզեալ կորուսեալ 'ի տիեզերաւ տարածն ծովու :

Դ . Ըրդ բանիւ մաղթանաց վերծանողացն այսմ մատենի , ողորմեա վասն խաչի և չարչարանաց մահու որդւոյ քոյ , հայր գթութեան : Կիլեզն առաքողի ողբերգութեան ձայնի այսմ արտօսարածին նուագի , որ զայս դեղ փրկութեան կենաց մեզ յարմարեցոյց , եղիցի բժշկեալ յանուն քո հզօր : Եւ հետս ելից խոստովանութե մեզ նկատեցոյց այսու պայմանաւ պատշաճակնաւ , լիցի անարատ յիւրոցն պարտեաց : Եւ զհպարտութեանն թեւս հարթել մեզ վարդապետեաց 'ի սոյն կանոնի կենաց պատգամի , եղիցի զերծեալ 'ի չար կապանաց մահու արկածից սկզբնականաց վերջնոց և միջնոց , Եւրորդութե բարեգործեալ , 'ի նորոգութի լուսաւորութե . ընդ որում և մեք գրեսցուք երջանիկ գտեալ ընդ սմին :

Ընդդիմամարտ դիւաց այս նուագ արթից , և գիւսարտու ջերմաւ տաքնապ ակտաւորութեց Լստուծով փարասիչ :

Ե . Ըրդ այսքանեացն անբաւից հրաշից հանդերձից հայր ամենաստեղծ՝ անունդ ահաւոր , ձայն սար-

սափեւի, կոչումն ընտանի, բան համբուրեւի, ազգումն սքանչեւի, հրաման սոսկալի, էութի անքննեւի, գոյութի անձառեւի, իսկութի անբաւեւի, զօրութի անզննեւի, կամք ամենաբարի, տէրութի անսահմանեւի, մեծութի անչափեւի, բարձրութի անբովանդակեւի, որքանութի անկշռեւի, առաւելութի անհասանելի, պատճառ որդւոյ հայրութի, այլ ոչ նախադրութի. քեւ և 'ի ձեռն քոյդ անպարագիր զօրութեդ սաստեա տազնապող և դիւական տէնդիս ջերմութե, որ սպրդեալ մոծաւ ընդ մեղաց, զի փախիցէ 'ի մարդոյս՝ զարհուրեալ 'ի սխրալի և յանբաւեւի արեան վտակի գառինդ երկնաւորի, որով սրսկեալ միանգամ 'ի մշտնջենաւորս համայն մաքրեցաք :

2. Եւ արդ յայսց պատկառելի խոնարհուէ արարչակերտս խորհրդոյ, ամաչեսցէ սատանայ 'ի գործս չարեաց իւրոցն հրեշտակաց. տանջեսցի և հալածեսցի, հեռացեալ և արտաքս առաքեալ 'ի շինուածոյ խորանէ քումդ բնակութեան յարտաքին խաւարն : Եւ ջնջեալ մաքրեա զարտասուս ողբոցս 'ի դիմաց մերոց, և զհառաչումն ձայնիս հեծութե 'ի սրտից մերոց : Եւ յիշատակաւ հարման հեղուսիցն քրատմնափուշ տաժանատեսիլ ոգեպահանջից, որով պընդեցաւ միածինդ քո յաշտարակ խաչին, ցաւեսցի չարին : Եւ 'ի կողահերձ սայրասուր սլաքէ ուժգին բախմանէ, որով զվէրն մեծ ընկալաւ, 'ի սպառսատակեսցի սկզբնարար մահուն : Եւ զի խոնարհեցոյց զգովեալն գլուխ յաւանդել զոգին 'ի ծոց քո, բարձրեալ, ապստամբութի անբարի բարուցն իւրեւրայ 'ի կոր կործանեսցի, ամիւ հերքեալ 'ի կորուստ : Եւ զի ղողեալ ծածկեցաւ անմահն իսկութիւն յորովայնի երկրի, այսու ամբարձեալն հպարտութի կարծեալ գողոցին 'ի յատակս մահու գժոխոց միւսիս ստուերին յառեալ դիտեսցէ. և յիշեսցէ զառաջին հարուածն անբժշկական, որով մահացաւ դիմամարտութի թիւնից վիշապին կենարարն կրիւք ամենազօրին : Եւ ասն զի 'ի փառս քո, հայր ողորմութեան, իբր 'ի գովեստ որդւոյ քոյ հոգւովդ սրբով զայս խոստովանիմ. քանզի ոչ պիտակ ինչ

սոսկ զօրութեն ունի զմիւսմէն առ մի խորհրդականն խորութեան, այլ զանսկիզն բանդ անձնաւոր ընդ անժամանակդ հօր փառաւորեմք : Եւ քեզ միայնոյ տք Երրորդութեդ, հաւասարապատիւ տէրութեդ, համաբուն անբաժին ինքնութեդ՝ օրհնաբանութի, գոհութի, զօրեղութիւն և անճառ վայելութի մեծութե, բարեվիճակ հարթութե, զուգակշիռ հաւասարութե յաւիտեանս . ամէն :

ԲԱՆ ՔԱՆԵՐՈՐԴ ԻՆԵՐՈՐԴ

Վերստին յաւելուած կրկին հեծութեան նորին հսկողի
առ նոյն աղերս մաղթանաց բանի .

Ի ԽՈՐՈՑ ՍՐՏԻՑ
ԽՕՍՔ ԸՆԴ ԱՍՏՈՒԾՈՑ

Ա. Եւ արդ դու միայն սկիզբն բարեաց, գթութիւն անճառ, որդի բարձրեալ միոյդ նոյ, որ զողջոյն զօրն թողութեան ցուցեր փրկարան, և ոչ կորստեան դատապարտարան, յեղանակեալ ինձ զաւուրն չար առ մեծ աւետիս ակնկալութե : Իժիշկ ախտացելոյս, հովիւ մոլորեալ ոչխարիս, տէր ապաւինեալ ծառայիս, գինի անապակ մեծ տրտմեցելոյս, սպեղանեաց դեղ վիրաւորեցելոյս, ազատութի մեղօք գրաւելոյս, օրհնութի բարեաց մերժելոյս, կնիք շնորհաց խոտելոյս, օծումն կոյման կապտելոյս, կանգնուումն վերստին կործանեցելոյս, պատապարան հզօր գլորեցելոյս, օժանդակ վեհ գայթակղեցելոյս, դուռն բարձրութե տարակուսելոյս, սանդուխք երանութե եղկելոյս, ճանապարհ շաւղաց մոլորելոյս, թաքաւոր ներող պարտելոյս, քաղցր յուսադրութիւն լքելոյս, ձեռնկալ կենաց հերքելոյս, մեծդ միայն և ամէնառատ, որ զյիութիւն բարեաց սահմանեալ հեղուս անչափ յաճախութեք քան զոր ինդրեմք և իմանամք, ըստ Սլաւոսի գոհաբանութեն : Ի՛նչպիսիք իննուց յըսնից և թուոց երից և չութեակ տասանց՝ ի վաղորդայնէ տունջեանն առ մուտս արևուն, անդուստ առ նմին յաւէտ կարկառմամբ

իսկ և իսկ 'ի սոյն անարգել սրտիւ, 'ի վեր է քան զազերսանաց անկնկալութի մարդկան, բարեգործել միմեանց չնորհատրութի . իսկ առ իմն թշուառութե և անարգութե զքոյդ եղեալ փառս, ամենակարող զօրութի ահեղ, բոլորից անձ, օրհնեալ տէր ՎՆԽ, որովք սահմանեցի կշուութի չափոյ հաստողիդ ընդ հողոյս հաւասարութի կցորդեալ : Վանգի մնաս յայսոսիկ անբաւ և անհետազօտելի, ամենեկին բարի անմասն բարկութե խաւարի, ուստի յոյժ նուազ են քում մեծութե աստեղացն թիւք, զորս գոյացուցեալ յօգնից յորջորջմամբ անուանց կնքեցեր, և կմ հիւթ երկրի 'ի յօգս հեղեալ, զոր 'ի չգոյից հաստեալ տարածումն յատակի կառուցեր, քան ինձ նախագրեալ համարդ սակաւութե, որովք քեզ նմանիլ վարդապետեցեր :

Բ . Ի՞հա ծածկեցաւ և ընկղմեցաւ 'ի քոյդ լոյս կա մաց երկայնմտութե՝ հանուրց չարութի, իբր գոյն մնայլ 'ի տապ արեռ, և որպէս աստուստ իսկ կիրք ընութեց զհասարակաց բարուց ցուցանէ : Վանգի ուղ որ 'ի մարդկանէ մեղաւ, և ոչ զղջացաւ . ուղ որ զազրացաւ, և ոչ ամաչեաց . ուղ որ գարշեցաւ, և ոչ պատկառեաց . ուղ որ սխալեաց, և ոչ ապաշաւեաց . ուղ որ կործանեցաւ, և ոչ հեծեծեաց . ուղ որ գայթակղեցաւ, և ոչ ստրջացաւ . ուղ որ պարտեցաւ, և ոչ ինքեամբ ըմբերանեցաւ . ուղ որ պատրեցաւ, և ոչ յոգւոց ելաւ . ուղ որ ճաշակեաց լեղի, և ոչ դառնացաւ . ուղ որ անկաւ 'ի բարձրութենէ, և ոչ ընդոստեաւ . ուղ որ կորոյս մեծութիւն, և ոչ աշխարեաց . ուղ որ զրկեցաւ յերանութե, և ոչ ելաց . ուղ որ կապտեցաւ 'ի չնորհէ փառաց, և ոչ ողբաց . ուղ որ գտաւ ինքեան փնասակար, և ոչ ըստգտաւ . ուղ որ մերժեցաւ յերեսացն ան, և ոչ հառաչեաց . ուղ որ լուաւ զան սպառնալիսն, և ոչ սոսկացաւ . ուղ որ ընդ մի չարեացն՝ հազարս չաւաղեաց . ուղ որ մերկացեալ յաւուրս ձմերայնոյ, և ոչ զոփացաւ . ուղ որ անօրինեցաւ, և ոչ քարամբ զմիտն կոծեաց . ուղ որ ետես զստրուկն յիւրում մեծութե, և ոչ զկծեցաւ . ուղ որ կատարեաց չարիս, և ոչ զինքն իսկ նզովեաց . ուղ որ անտացաւ, և ոչ զանձն դարովեաց . ուղ որ յամօթալեացն գործեաց, և ոչ զիւրն մարմին

ճաղեաց. ով որ 'ի պատկառելիսն հպեցաւ, և ոչ զօրն իւր անիծեաց. ով որ զգործեցեալսն յիշեաց, և ոչ տապացաւ. ով որ զգաղտնիսն մտաբերեաց, և ոչ խորովեցաւ. ով որ զծածուկնսնկատեաց, և ոչ մահ կորստեան խնդրեաց. ով որ զաներևոյթսն կերպաւորեաց, և ոչ կրկին յերկիր կորացաւ. ով որ ընդ մեղացն հեշտութե բոց անշէջ հնոցի ոչ խառնեաց. ով որ զգիտասակարսն բնութեանն, և ոչ պապակեցաւ. ով որ զկամաւ ներգործեալսն, և ոչ սատակման ինքեան աղօթեաց. ով որ զանճառելիսն, և ոչ խռովեցաւ. ով որ զանկրելիսն էութեանն, և ոչ թախծեցաւ. ով որ զմեծամեծն, և ոչ մաշեցաւ. ով որ զանբծութեն ասպականարարսն, և ոչ տոչորեցաւ. ով որ զտարագրութեն պատճառ յանցմունս, և ոչ տագնապեցաւ. ով որ զերեսացն աղտեղի տեսիլ, և ոչ բարկուէ վերնոյն զանձն պարտ վարկաւ. ով որ զմի 'ի կարևորացն մեղաց յաչս կերպացոյց, և ոչ զինուք մահու խոցեցաւ. ով որ զխայտառականացն, և ոչ վայս վհատութե ընդ հեծութիս ձախնին հիւսեաց. ով որ յարքայական գահոյիցն տնանկացաւ, և ոչ կարկամեալ 'ի վայր գլորեցաւ. ով որ ընդ պսակին պերճութե հող 'ի գլուխ եղեալ, և ոչ կրկին չարչարեալ յոգի մահացաւ. ով որ ընդ պաշտառ պատմութեանին քրճաղգած եղեալ, և ոչ տխրեցաւ. ով որ զկեանս իւր կորոյս, և ոչ արեան արտասուս երկնեաց. ով որ ընդ արկանելեաց լուսոյ խաւար գգեցաւ, և ոչ նուաղեցաւ. ով որ 'ի վերայ սգոյ սիրելւոյ ոչ թառամեցաւ: Ահա այս կերպարանք ճշգրտագոյնք պարտաւորիս յանդիմանութե, տխուր դէմ, քաղեալ ճաճանչ, ցամաքեալ խոնաւութիւն, երիթացեալ շուրթն, անշքեալ տիպ, տրտմեցեալ ոգի, այլայլեալ ձայն, կրկնեալ պարանոց: Եւ զի թէ որ զիսկութիւնն իսկ նշանակեսցէ, ոչ անօրինէ. անամբարտաւան միտ, անհրպարտ սիրտ, անխնդրող պարգևի թշուառ, անաղերսալի պապեալ, ինքնակշտամբելի դեգերեալ, իրաւամբութ սովեալ, արդարալուկ քաղցեալ, պատշաճադատ հարուածեալ, ինքնավկայ մահապարտեալ, արժանապէս հանեալ, անձնանէծ եղկելի:

Եւ զայս թարգմանեալ ցուցանէ արդարագործ փա-
րիսեցին կշտամբեալ, և մեղապարտ մաքսաւորն բա-
րեհամբաւեալ :

Գ. Եւ արդ եթէ զչարիսն՝ հնարաւորութիւն բան-
սարկուն զտողին զմեզ գայթակղեալս, զիւրսն 'ի
մեզ սերմանիս առ օրն համարեսցի, զիարդ ոչ զբա-
րիսն տնկեալս 'ի մեզ հոգւոյ արուծիւնս 'ի խնամա-
կալութեմ կամաց կեցուցչիդ օն և օն գրեսցես, տէր
բարեգութ, հզօր և յաղթող, բաւիչ մեղուցեւոց,
կարող յամենայնի առ ամենայն փրկութի : Եթէ
զանդունդս առ երկինս փոխես, և կամ զխաւար
մթուծեան 'ի լոյս հաստատես, եթէ զգառնութի
լեղւոյ 'ի մանանայի քաղցրութի կազմես, և կամ
զկոծ սաստկութեմ վշտաց 'ի պարս դասու բերկրու-
թեմ հարսանեաց կարգես, զիւրինք և հնարաւորք են
քեզ այսոքիկ . և ևս քան զսոսին բաւես առ նոսին
տիրեալ համայնից ահաւորապէս . և քեզ փառք յա-
ւիտենից յաւիտեանս . ամէն :

ԲԱՆ ԵՐԵՄՆԵՐՈՐԴ

Վերստին յաւելուած կրկին հեծութեան նորին հսկողի
առ նոյն աղերս մաղթանաց բանի .

Ի ԽՈՐՈՑ ՍՐՏԻՑ

ԽՕՍՔ ԸՆԴ ԱՍՏՈՒԾՈՅ

Ա. Եւ արդ ճշմարտեսցի բան քո, ողորմած բո-
ւորից անձ, ներող և օրհնեալ, 'ի բազմագթելին
դարձաւորութիւնս աւուրն պատկերի զղջման մեղա-
ւորին . թէ և առ յետին իսկ շունչն իցէ ընտրու-
թի, և կամ 'ի մէջ չարութեանն փոխադրութիւն :
Ս'անաւանդ զի դժնեայ կցորդս այս անձնիշխանա-
կան՝ միշտ մարտիկ, խաբող շողօքորթ, յարեալ
'ի ստուռի, ըստ առակողին արածող հողմոց, դժուար
ունեւի հաստողին փախչող, գերեալ որսողին մո-
լեկան մարմնոյս, ներհակ տնկակից, յոգնապատճա-
ռեան ամենավարան, զոր քո է գիտել զքանեացն

յաճախութիւն : Եւ զկնի մեղանացն , ողորմագինս իմն
ողբարկութիւն վհատականս տաժանակոծս բազմա-
ւաղելիս , քո առաջի Թոր գթարկութիւն գրեալս արտա-
սուօք , Թառնաչս Թշուառութեց կարգելոց անբաւ-
չար վտանգից մեղսատագնապ պատկառեցելոյն ,

Բ . Եւ զի մի կրկնաբանութիւն 'ի շատխօսութիւն
կրթեացի , առաւել քան զսոյն այսու ողբալի , քան-
զի ոչ երբեք համարձակի խնդրել իւր զարբայուն ,
այլ զտանջանացն Թեթևուն . ոչ ընդ կենդանեացն
'ի լոյս , քան Թէ ընդ գերեզմանականացն զգայա-
կան չնչոյն 'ի խաւար . ոչ ընդ ամբարձեալն , այլ
ընդ բեկեալն և ընդ խորտակեալն : Եւ հանգըս-
տեան իւրում վաստակեալ , 'ի խրախութե ինքեան
տրտմեցեալ . դիմօք ժպտեալ , և մտօք խոցեալ .
կերպ 'ի ծաղր , և աչք 'ի յողբումն . երեսք զսփո-
փանս ձեացուցանէ , և արտասուքն զդառնութիւն
սրտին ճշմարտէ : Եւ մականակք երկու յերկոսին ձե-
ռին , մինն արեամբ և միւսն կաթամբ . երկու բու-
րանոցք կայծակնաւորք , մինն խնկով և միւսն ձեն-
ձերիւ . սկաւառակք կրկին կրաւորականք համոց ,
մինն քաղցու և միւսն դառնութե . բաժակք զոյգ առ
երկուս բերմունս , մինն արտօսք և միւսն ծծումբ .
տաշտք կրեցեալք 'ի ծայրս մատանց , մինն գինի և
միւսն լեղի . դրունք տեսանելեաց ներհակաց , մինն
'ի լաց և միւսն 'ի վրիպումն . խանութք հալոցակա-
նաց հակառակութեց , մինն արծարծէ և միւսն շիջու-
ցանէ . հայեցուածք դիմաց երկուց , մինն դոյզն ու
ղորանօք և միւսն անխայելի բարկութեամբ . համ-
բարձումն երկակի բազկաց , ոմն 'ի հարուածս և ոմն 'ի
մերժումն . դէմք կրկնակի կերպից , մինն տխրեալ և
միւսն ցասուցեալ . կշտամբանք ընդ միոյ երկու , մինն
աստեացս և միւսն ապառնեացն . ապաւինութիւն կար-
ծողականք , մինն գոնէ և միւսն Թերևս . 'ի մի բե-
րան երկակի բարբառ , մինն եղկութիւն և միւսն
խռովութիւն . երկուս ազգմունս 'ի միում սրտի , մինն
կեղակարծ յուսոյ և միւսն ճգգրիտ կորստեան . ամպ
լրթագոյն ահագնատեսիլ կրկին տեղացմանց , մինն
նետս և միւսն քարինս . որոտումն ահեղ երկոցունց
բերմանց , մինն կարկուտ և միւսն հրացան . ցայգ

ցաւագին երկուց վտանգից, մինն լալոյ և միւսն մահոյ . առաւօտ սգոյ երկուց բողոքմանց, մինն սաստից և միւսն սպառնալեաց . արեգակունք երկու 'ի յերկուց ծայրից, մինն խաւարի և միւսն կիզման :

Գ. Եթէ հարուածոց աջ կառուցանի, ինքեան վարկանի . և եթէ ձեռն պարգեւածիր, ոչ իւր ակն ունի : Ի պարծանս ուրուք կորանայ, յամբարձումն գլխոյ ընկճի, 'ի չարեացն յիշատակ հեծէ, 'ի ճառս մաքրոց պատկառէ, 'ի պատմութիւնս հանդերձեւոցն երբրի : Եթէ օրհնի յումեքէ յայտնի, 'ի ծածուկ զանձն անիծանէ . եթէ գովեստ յումեքէ լսէ, պարսաւանօք զինքն կտամբէ . եթէ դարովեսցի սաստկապէս, ինքեամբ ինքեան վկայէ . եթէ ձաղեսցի ուժգին, սակաւ հատուցումն առաւել պարտուցն գրեսցէ . եթէ ըզձումն մահու ինքեան լսիցէ, այո ասէ, և դարձեալ կրկնէ . և եթէ որոգայթ մահու ճայթեսցէ յերկնէ, հազիւ զդէմն համբաւնայցէ : Օ իւրոց իրաւանցն մատեան խփեալ, զպատասխանութեն յոյս լքուցեալ, զհամարձակութեն ընթացս փակեալ : Եւ եթէ ոչ էր անփրկանաւոր կորուստ գերելոյն, զիւրովին երթալ ոչ ինչ դանդաղէր : Եւ դարեւ վայ մեղաւորին՝ որ տարակուսեալ կայցէ 'ի վերայ երկուց ճանապարհաց, ըստ հոգեւից բանի իմաստնոյն :

Դ. Եւ արդ զիմրդ ոչ ողորմեսցիս, բարեգութ, այսքանեացս ձայնարկութեանց կողկողագինս հեծեծանաց, որ անուամբս այսու մեծացար, եթէ ողորմած եմ ես տէր : Եւ հա առ չարութի գերելոյս բարութի քո, առ մահապարտիս դառնութի քաղցրութի քո, առ կորուսելոյս յայտնութիւն ճառագայթ քո, առ յանդգնելոյս մոլութիւն ողորմութիւն քո, առ խակութի փաստակարիս հեղութիւն քո, առ կործանելոյս այցելութիւն աջ քո, առ ընկզմելոյս վերբերութիւն ձեռն քո, առ բժշկութի անողջանալի խոցուածոյս մատն քո, առ պահուցելոյս պաշտպանութիւն ոգի քո, առ ապախտաւորիս իմ վստահութիւն երկայնամտութի քո, առ օծումն ամենադժնէիս զօրութի քո, առ մեղաւորիս քաւութիւն հրաման քո, առ փախուցելոյս ապաւինութիւն ոտք քո, առ

սրացելոյս պատսպարութի բազուկ քո, առ վրիպելոյս առաջնորդութիւն լոյս քո, առ տարակուսելոյս հնարաւորութի հանձար քո, առ անիծելոյս կրկին ստացումն օրհնութիւն քո, առ վհատելոյս քաջալեւութի խրախոյս քո, առ վշտագնելոյս մխիթարութի բաժակ քո, առ նեղելոյս ընդարձակութի կամք քո, առ ատեցելոյս կոչումն սէր քո, առ հաստումն սասանեցելոյս բան քո, առ հոգւով վիրաւորելոյս կաթուած արեան քո, առ աներեւոյթ մթերս ցաւոցս ակնարկութիւն քո, առ յուսահատելոյս անդրէն ընտրութիւն իշխանութի քո, առ պատուաստումն կտրեցելոյս կցորդութի քո, առ խաւարաւ մահու ծածկելոյս նշոյլ կենաց քոց, առ խռովեցելոյս իմ հանդարտութիւն խաղաղութիւն քո, առ վայրագութիւն օտարացելոյս ողջոյն քո, առ մոլորելոյս դարձաւորութի ձայն քո: Օ ի դու տիրես ամենայնի գթութեմ, և չիք ՚ի քեզ մասն ինչ խաւարի. և ոչ է բարութի առանց քո, և քեզ վայելէ փառք յաւիտեանս. ամէն:

ԲԱՆ ԵՐԵՄԵՆԻՈՐԴ ԼԱՌԱՋՆԵՐՈՐԴ

Վերստին յաւելուած կրկին հեծութեան նորին հսկողի
առ նոյն աղերս մաղթանաց բանի:

Ի ԽՈՐՈՑ ՍՐՏԻՑ

ԽՕՍԳ ԸՆԴ ԼԱՍՏՈՒԾՈՑ

Ա. Լ. Ի արդ քանզի բազմացուցի պայմանաւ բանիս զաղէտ տագնապի հեծութեան ձայնիս մեծ հառաչանացս անսփոփելի իմոյս վտանգի. զի դու ողորմած սկզբնահայրդ խոստովանութեան անյայտ ծածկութից որդի նայ կենդանւոյ տէր (Ես ՎԵՄ, քաղցրութեամբ նայեսցիս բաւել: Երդարեւ կարող ես, չճմարտապէս բաւական ես, եթէ կամիս՝ հնարաւոր ես. կամիս առաւելապէս, որպէս և կարես: Հարստանաս մեծապէս ընդ տալն քան եթէ ընդ առնուլն, բազմանան քեզ գանձք ՚ի ցրուելն

քան 'ի ժողովելն, յաճախեն ստացուածք քո 'ի սփռելն քան 'ի ճշգրտելն, կուտին քեզ համբարք 'ի տարածանելն քան 'ի շտեմարանելն : Հաւատամ այսմ ամենայնի՝ գտանել քե ելք փրկութեան . հաւատամ անարգս ընդ պատուականին, յուսամ ընդ Մ. Բրահմու և ընդ Մ. Նայի . զի մինն բանիդ քո հաւատաց և միւսն բահանայապետին բարբառոյ անսաց : Ս' ասն որոյ և ոմն 'ի խորին ծերութե անհամար որդւոց հայր հաստատեցաւ, զառանցեալն և զամուլն արգանդ Սառայի՝ անդաստան պողածին արդեան օրհնութե բազում ժողովրդոց մարգարէից սբց և թագաւորաց ընտրելոց հայել յուսացաւ : Սակ միւսն զանհանդերձելի երկիր որովայնին սենեկի եւթնեակ զաւակօք բարգաւաճեցոյց, որ է թիւ մի անբաւութեան զնաւն նշանակելոյ գէութի, անծութեն յարակայութե սահման անհետազօտելի, և աւազանին նորածին որդւոց անհատ յորդութի : Մ. յս թիւ պանծալի, որում ոչ է կէտ կցորդի և ոչ սպառուած վախճանի, այլ կոյս ոմն է ուրոյն ընտրութե նուիրեալ յաւէտ անձառ վիճակաւ համայն յաւիտենիւ, դժուարաթարգմանելի մերոց իմաստից :

Բ . Մ. Դ. համարեա յարդարուի անյուսալի փրկութե հոգւոյս զամենավարան ձայն կողկողանաց սրտիս հեծութե, ընդ նախագրելոցն երջանկաց եղեալ և դասեալ զայս դաւանուի փոքր հաւատոց իմոյս խորհրուածոց . զի կեցից և ես առ նոքօք բերկրեալ ընդ նոսին, բուռն հարեալ քան զիմոց գործոց ըզքոյդ շնորհաց : Ս' անաւանդ զի կրկին բարձունքեն և փառաւորք և քան զչափ կշռութեան բանի գերագոյնք, իմումն խռովութեան հաշտարանք և հզօրապէս քաւարանք, և կարծեաց թերութեան մըտաց սլացեալք . ընդ արեան քո ահաւորի և ըստ մարմնոյ ծնողդ քո խնկելի . պարք առաքելոցն, դասք մարգարէիցն, գունդք մարտիրոսացն՝ ձիւաւորեալքն հետեակ սպառազէն արիութեամբ մերկամարտիկն մրցութեամբ, գումարք միանձանց, բոյլք բանակաւ նայ ընտրելոց, ժողովք բարեկրօնից, հոյլք հոգեղևնաց յերկրէ երկնաւորաց, զինուորութիւնք վեր-

նականաց ընդ մեզ կցորդելոց , աւանդք երախայրեաց , մատուցմունք զուարակաց , լուցմունք զամբարաց , բուրմունք խնկոց իւղոց հանդերձանօք , յաղթանակք փրկական նշանաց , կառուցմունք խորանաց անժառնակաց , ձեռք քահանայից շնորհիւ կատարելոց : Իւ շարժումն անձին յիշատակ այ , առ փոփոխումն գարշապարի , առ կարկառումն աջոյ և ամբարձումն բազկի , առ բարիս գոհունի , և առ գթել աղաչանք , առ բանս ընտանիս , առ խօսս հասարակաց , առ ճայնս բնաւորականս , առ գործոց յաջողուածս , առ առաքինութե ջերմութիս , որ 'ի տունջեան և 'ի գիշերի՝ ընթացմունս օգտակարաց հոգեւորաց՝ քեւառաջնորդեալք . 'ի նիրհել և 'ի զարթուլ , 'ի պաւտերազմի ազգաց , 'ի մարտս դիւաց , 'ի հակառակութիս հերձուածողաց , առ փոքունս , առ մեծամեծս , առ ձգումն ըմպելեաց և ճաշակումն կերակրոց , և որ ինչ միանգամ 'ի կիրս մեր կերպանան , եթէ հեշտականս եթէ տատամսելիս . վասն ոմանց աղօթս՝ մնալ 'ի նոսին , և յաղագս ոմանց՝ զի գերծ արասցես սքանչելապէս հնարիւք անձառիւք . հաւատացեալ յամենեցունց , թէ բաւական ես յամենայնի , կաթնաբոյծ հասակաց , տիոց պատանեաց , մտաց վայրենեաց , ստամբակաց գոռոզաց . մինչ զի առ թատերս տեսարանաց , և առ կոյտս խառնիճաղանճ՝ բազմութեց , և կամ առ կաքաւս կայթից անախորժականաց կամաց հզօրիդ՝ ոչ ես մոռացեալ :

Գ . Ի՞նչ դու ստացար զամենեսեան , և քո են ամենեքեան , և ողորմեսցիս ամենեցուն՝ միայն բարեգութ . զի թէ և մեղիցեն , քո են . վասն զի 'ի բուժ համարի են . քանզի գիտեն զզօրութի քո , ըստ առակողին մաղթանաց : Երբու՞ և ես կցորդիմ թշուառս բանիւ վկայեալ սորին յանցաւորապէս . յանդգնիմ ասել , թէ որ կարդայ զքեզ գովեստիւ , ծանուցեալ զքեզ թէ իցես , թէ և եւթեամբք իցէ վարակեալ կրկնապատիկ պատժաւորութեամբ , առ այս օրինակ կիրթ ձեռնարկուն , զիմիդ ոչ քո իցէ : Երբ և տեսանել 'ի մէջ արջնատես ալուաւուց՝ սպիտականիչ երամս աղաւեսաց , 'ի մէջ խրոխտականաց ձիոց անմաքրից՝ որոջս հանդարտաբարս , 'ի

Թիւ շանց գաղանականաց զառինս նուիրելիս, հեղութի՛ի խստութե, կատարելութի՛ի Թերութե, խոնարհութի՛ի յամպարհաւաճութե, ճշմարտութի՛ի ստութեան, միամտութի՛ի մանկութե, անբժուութի՛ի յայլամտութե, բարօրութի՛ի չարութե, պարկեշտութի՛ի լկտութե, ողորմութի՛ի յանգթութե, ապաշաւանք յանյուսութե, քաղցրութի՛ի բարկութե, հաշտութի՛ի Թշնամութե, անոխութի՛ի խաժանողութե, քաջալերութի՛ի լկութեան, օրհնութի՛ի նեւտաձգութեան : (}որ ոչ բաւականացայ երբեք ՚ի դատել ճշգրտապէս, Թէ ո՞վ յերկրածնաց աստի կանխեսցէ Ժառանգել զքեզ, որ միայն անաշառաբար կշտամբես իրաւամբք զարդարութի՛ի առամպարիշտ մաքուրն և առ պոռնիկ զջնացեալն . առ ամենեսին բարեգործ՝ միայն Թագաւոր օրհնեալ ՚ի բարձունս և յամենայն յաւիտեանս . ամէն :

ԲԱՆ ԵՐԵՄՆԵՐՈՐԴ ԵՐԿՐՈՐԴ

Վերսին յաւելած կրկին հեծութեան նորին հսկողի
առ նոյն աղերս մաղթանաց բանի.

Ի ԽՈՐՈՑ ՍՐՏԻՑ

ԽՕՍՔ ԸՆԴ ԼՍՏՈՒԾՈՑ

Ա. Եւ արդ ես յետնեալս ՚ի նախադրութեանց արժանաւորաց գրեալ ինձէն ընդ պարտաւորսն պատժոց, հայցեմ զողորմութի՛ի ընդ ամենեցուն մաղթանաց . ընդ նկունս և անհամարձակս, ընդ տկարսն և փոքրկունս, ընդ ընկեցիկսն և արհամարհեալս, ընդ տարագրեալսն և առ քեզ դարձեալս, ընդ երկուացեալսն և ճշմարտեալս, ընդ կործանեալսն և յարուցեալս, ընդ ընկճեալսն և հաստատեալսն, ընդ գլորեալսն և կանգնեցեալս, ընդ մերժեալսն և ընկալեալս, ընդ ատեցեալսն և կոչեցեալս, ընդ ապշեալսն և զգաստացեալս, ընդ անառակեալսն և զըսպեալս, ընդ հեռացեալսն և մերձեցեալս, ընդ հերքեալսն և սիրեցեալս, ընդ պատկառեալսն և զուար-

Թացեալս , ընդ ամաչեցեալսն և խնդամտեալս : Լ՝ՍԼ ես պատմեմ աստանօր դարձեալ՝ ոչ զմեղսն Երուսաղէմի , ըստ մարդարէին հրամանաւութեանն որ առ ժողովուրդն նախնի , և կամ տանն Եկեղեցու զանօրէնութիւնս նորա , այլ իմոյս ժամանեցից յայտնութե . քանզի աւաղ ընդ աղէտս մահու յարելով ըստ մարդարէին , յանդիմանեցից զիս ինքն ինձէն իմովս ճայնիւ ըստ սաղմոսողին . որպէս զի յանձնառական յայտմ համայնապատում խոստովանութենէ ոչ կարօտացեալ կրկնակին , միանգամայն ՚ի սպառ սրբեցայց օրհնեալ հրամանաւ էիդ :

Բ . Եւ արդ կրկնելով ծուր բարերարիդ քաղցրութեան , տարածեալ զանձն իմ առաջի , զի մահ դլորմանն ցուցից կերպարան . որ ՚ի հող խոնարհեալ մածայ ընդ երկրի , և ընդ անցաւորս այս կենցաղ կորստեան՝ անասնական գետնաբարչուէ սողնոյ սահեցմամբ՝ կամօք բւեռեցայ : Լ՝ՍԼ ՚ի քեզ տէր յեցեալ իբր ՚ի հաստարան կենաց դաւազան ՚ի յարմատոյն Լ՝աւութի ընծիւղեալ մարմնով անձառ շաղկապմամբ յանեղ անծութիդ , կանգնեցայց անդորէն կիսայար՝ պատկառեալ ՚ի քոցդ երախտեաց ՚ի վայր կորացեալ դիմօք , աչք ՚ի բարձունս յառեալ ողորմագին տեսութիւն ՚ի քեզ մերձդ ՚ի հեծութի , բնաւին ողորմութի , բոլորովին քաղցրութի , զլիճ լուսոյս արտասուօք լցեալ՝ պաղատանս յուսոյ առաջի մեծիդ վերընծայեցից : Եւ ամենառատ աննուազ երկայնամտութիւն՝ քո դառնացուցչիս , միայն դու ՚ի յամենայնի սահման փրկուէ , ան բոլորից , անձառ մեծութի , անբովանդակելի բնութի , անքննելի իսկութի , հզօր զօրութի ; կարող բարերարութի , անպակաս լրութի , անձառ ժառանգութիւն , վայելչական վիճակ , առատ պատրաստութի , անստուեր իմաստութի , տենչալի տուրք , անձկալի ձիր , բաղձալի բերկրութի , անտխուր հանգիստ , անտարակոյս գիւտ , անկապուտ կեանք , անծախելի ստացուած , անփոխանորդելի բարձութի , ամենարուեստ բժիշկ , անսասանելի հաստատութիւն , դարձուցիչ մոլորելոց , գտիչ կորուսելոց , յոյս ապաւինելոց , լոյս խաւարելոց , քաւիչ մեղուցելոց , ծածկարանդ փախուցելոց ,

անդորրիչ խռովեցելոց , փրկուիդ մահացելոց , արձակիչդ կապելոց , ազատիչդ մատնելոց , պատապաւրանդ սահեցելոց , վշտակիցդ գայթաղելոց , երկայնամուտի տարակուսելոց , լուսոյ տեսակ , ցնծութե ցոյցք , օրհնութե անձրեւ , հոգի երեսաց , զօրութիւն դիմաց , հովանի գլխոյ , շարժարան շրթանց , ազգումն բանի , կառավար անձին , բարձումն բազկի , ձգումն ձեռին , երասանակալդ սրտի , ընտանի անուն , մերձաւոր ձայն , կցորդուի հարազատ , ինամւածութի հայրենի , խոստովանեալ անուն , պաշտեցեալ պատկեր , անպարագիր տիպ , երկրպագեալ տէրութի , բարեբանեալ յիշատակ , ինդուն մուտք , անվրէպ շաւիղ , փառաց դուռն , ճմարտութե ճանապարհ , երկնաձեմ սանդուղք : Եւ այլ բազմուի բանից գովեստից անհամար կարգաց և տանց անբաւից , զոր ոչ բերե բերան երկրածին , և ոչ տանի գործի մարմնեղէն , և ոչ կշռեն իղձք հոգեղէնք :

Գ. Եւ քեզ հայր ամակն տեսողի , անդ ամենայնի . նայեա 'ի պաղատանս հառաչման ձայնի քոյոց ծառայից , և եթէ յաղախնաց ոք աղաչեսցէ : Եւ ընկալ զցօղ ողբերգութե լալոյ արտասուաց աչացս ցանկասիրի՝ յանարատ ոտս մարդեղունքոյ , ՎՊ , և օրինակաւ խորհրդոյ հերաց կնոջն յանցաւորի՝ զառ քեզ դարձն և զգաւանութի , և համբուրիւ շրթանցս առ ճաշակ փրկութե կենացդ հաղորդունք համաշնչապէս զանքակ միութի . և զնոյն գթութի նորին ողորմութեամբ ընկալեալ 'ի քէն , բարեբար , գրաւականեսցես զմեծդ պարգև ընդ փոքու հաւատոցս . և 'ի ձեռն գթութեան սիրոյ քոյ առ քո անձկալի անունդ խոստովանեալ ծառայիս , դարձցին ձմերունք հոգմոյն խստութե 'ի յօդ հանդարտութե , և մրկին սաստկութի 'ի սիւք ախորժութե , և կարծիք երկիւղին 'ի մեծ վստահութիւն , և պատուհաս պատժոյն յերանութեան պատահումն , և վտանգք թախծանացն 'ի հոգեւոր խրախճանութի , և ալեկոծութի ծփանացն 'ի խոր խաղաղութիւն , և ղեկացն թեարկմունք յանքոյթ նաւահանգիստն , և բերք բեռանցս մեղաց փոխարկեսցի 'ի թռչակ շնորհաց : Եւ յայսբանեացս ամենից բիւրուց բարութեցս 'ի

քէն եղելոց՝ մեծասցի անուն հզօրիդ ինկեալ և խոստովանեալ, ամաչեսցէ բանսարկուն չարեաց՝ հերքեալ և հալածեցեալ, ունայնասցին մուրհակք մեղաց, խղեսցին հաղթքն, որոշեսցին որոգայթքն, կապտեսցին կապանքն, վանեսցի վիհն, վերասցին փնասքն, պարսեսցին պատրանքն, ջրեսցին մեղքն, պատառեսցին պարտիքն, խորտակեսցի լուծն, քակտեսցին քեղիքն : Եւ ընդ մուայլ մթութեան չարեացն յանցանաց և դիւացն բանակաց պաշարողաց՝ արեւ փառաց քոյ, ժամանեսցէ կեցուցանել փրկել և լուսաւորել, յաջմէ և յահեկէ, 'ի դիմաց և 'ի թիկանց . և եղիցի նշոյլ առաւօտու հոգւոյ դարնայնոյ ընդ անկալութե սպասողացն բուսի երեւման : Եւ զու ես բարերար առ ամենեւին, և հրնարաւոր են քեզ ամենայնք . և ամենեցուն զկեալն կամիս և զփրկութիւն բազմաս :

Դ . Ո՛վ ամենապարգև ձեռն Յօի Իշի, և առ իս դարձցիս կարկառամար շնորհի աջոյդ քոյ Կոյ բնակեալ միացեալ, և ոչ հեռացեալ յանձկութե սրտէ սիրոյ սենեկիս . և անեղծական բո նկարագիր՝ նըշխար պանծալի լուսոյ քրիստոնէական փրկաւէտ կոչմանս՝ ընդ իս պահեսցի, միջնորդեալ ընդ քեզ 'ի մատեան յաւիտեան կտակաւդ կենաց հոգւոյդ աւետեաց երկնից յօրինողիդ : Եւ քեզ միայնոյ պատճառիդ, և միոյդ 'ի միոյ պատճառէ, և ունողիդ բզպատճառ միոյ, երբեակ անձնաւորութեանդ և միոյ անձնութեանդ վայելեն փառք յերկնաւորացն վեհից, 'ի սրբոցն դասուց, յաւիտեանս յաւիտենից . ամէն :

ԲԱՆ ԵՐԵՄՆԵՐՈՐԴ ԵՐՐՈՐԴ

Վերադառնալ յաւելուած կրկին հեծութեան նորին հսկողի առ նոյն ազերս մաղթանաց բանի .

Ի ԽՈՐՈՑ ՍՐՏԻՑ
ԽՕՍԳ ԸՆԴ ԼԱՍՏՈՒԾՈՑ

Ա . Եւ զյարմարութիւն պաշտաման բանիս 'ի խայրեաց հոգւոյս քեզ նուիրելոյ, օրհնեալ բարե-

դուծ, կցորդելով ընդ ինկազգեստինցն զուգամասնապէս խառնեսցես 'ի յանուշուծիւն կազմուծեան իւղոյն Ս'արիամիւ կնոջ բարեպաշտի: Աոր հաւասարեալ նոյնուծք ընդ երջանիկ պոռնկացն 'ի քէն ընկալելոցն յաւետահրաշ յարգանօք, պարարեսցիս մեծապէս իմովս բանիւ նուաստիւ, ընկալեալ յանհաս և 'ի բարեբանեալդ գլուխ բարձրելոյդ, անկրտամբելի 'ի բամբասանաց սաղմոսին, մի օծցէ զտերև ոստոց գագաթան եւղ մեղաւորին: Այլ արասցես զօրանալ կրկին յաճախուծեամբ բուրման խոստովանուծեան այսր մատենի 'ի բազումն ազգեալ, համասփիւռ ամենատարած և աշխարհալիւ տանն տեսակաւ, ըստ օրինակի համեմատուծեանոցայն յիշատակի: Անշի դուռնոյն տէր զգաստացուցիչ նախնի չարախորհից կանանց մեղաւորաց, որոց առակեալ զմարգարէին կերպարան՝ քումդ ճմարտատիպ պատկերի յեղանակեցեր, անտուստ առ սոսին անձառներգործուք 'ի յիս վերաբերեալ զծայրագոյն շնորհին կատարումն: Անդ անասնական գարւոյն կերակրոյ զբազմահամբար պտուղ ցորենոյդ կենացդ հացի, ընդ ապականացու արծաթոյն՝ զարքունականդ պատկեր, ընդ յիմարարար թմբուէ գինւոյն՝ զբաժակդ արեան արարչիդ, ընդ իւղոյն առելոյ 'ի յայրատ կնոջէն հնոյ ժողովրդեանն՝ զօծումն շնորհին առ իս դարձելոյ, ընդ գերծման գլխաշուք կտաւոյն՝ զանապականուծեան վերարկուն, ապարանջանին պճնուծք՝ զթուխս բարեմասնուծեան, օրինիւն և աւետարանան՝ հանդերձ գործնական առաքինուծքն, ընդ ունկանն գնդի վայելչականն զարդու՝ զանստուեր յիշատակ տէրունականդ ձայնի, ընդ քայլուս պերճուծեան լանջացն՝ զյոբնահաւաք աւանդս ուղղուծէ քոյինակրօն լծոյդ քաղցրուծէ:

Բ. Այց զի՛ է յայտոսիկ ինձ պարծել, և ոչ վերջս տին 'ի սոյն պատկառել: Այլ յայլ օրինակ փոխեալ զմատեան մաղթանաց այսր ողբերգուծէ, որ ինչ ինձ է յարմարաւոր, ամենայնիւ հատուցից ըզպատիժ պարտուցս իմոց մեղանաց, 'ի մարգարէիցն տառից բերեալ համառօտս՝ 'ի սոյն յարկ մուծից սաստիկ դատախազ. ընդ ողբոց նոցին լծակցեալ,

քան թէ ընդ բերկրունն նոցա պարել . յորս հառա-
չանս , ձայնս հեծութե , բողոքս բարկութե , նախա-
տինս խորտակման , լալումն կարեոր : Եւ մեծիդ
այ գթութի ամենաժաման՝ կանուխ ազգեցաւ յիմ
յուսատրութի , առ որս՝ զջմունս , խոստովանու-
թիս , աւետիս , պարգևս , լուսոյ երևմունս , խրա-
խոյսս անձայինս , փառաց ժառանգութիս , հրաշից
յայտնութիս , սքանչելեաց տեսութիս . յորոց ոմանք
յոյս ընձեռեն , և ոմանք վհատութիս բազումս մա-
տուցանեն . յորս ես կամաւ կործանեալ՝ կորստեանն
վիճակեցայ : Օ՛ր եթէ զգեստ այ զվարագուրին
պատրուակ ասաց խղիկէլ , յորում արար ժողո-
վուրդն կուռս կարկատունս , որով պոռնկել ասէ 'ի
նոսս , իսկ ո՞րքան պատիժ անմաքրութես եղիցի զանձ
զգեցողիս ներքոյ և արտաքոյ : Օ՛ր արմանամ , թէ
զիմորդ ոչ կիզում . հիանամ , թէ ի՞բբ ոչ այրիմ .
ափշիմ , թէ ո՞րպէս ճափշտակիմ՝ տանջեալ , լքեալ ,
չարչարեալ , ջաղխեալ , մանրեալ , խորտակեալ , կըտ-
րեալ , բաժանեալ 'ի յօրինակէ ժանեաց կորուս-
չին , ըստ գրոյն : Եւ այս միայն է պահեցեալ ինձ
նոյլ յիշատակի փրկութե յուսոյ , զի քնեան աւե-
տարանն կեանս է ամենեկին , 'ի կերպարանաց պատ-
կերի բանին ծանուցեալ . որով առ մեղանսն դարձն ,
առ պարտինն շնորհն , առ եղծումն նորոգութիւնն ,
առ անօրէնութիւնն քաւութիւնն , առ վէրն բժշկու-
թիւնն , առ վտանգն անդորրութիւնն , առ պատիժն
ներումնն , առ պատերազմն հանդարտանալն , առ
հուրն անձրեն , առ պատուհասն պարգեն , առ ակն
կալուրն սատակմանն՝ ձիրն , առ գործարան մահուն
կենացն ազատութի :

Գ . Եւ զմեն է ինձ զայսքանեաց յիշմանց 'ի թիւ
արկանել , և ոչ զանձառելիսն աստանօր դասել :
(Եւ յատակաւ հօրն բարձրելոյ՝ յորդին կցորդութի ,
յանուն միաժնին՝ առ հայրն ընտանութիւն , սոցին
ակնարկութիւնն ընդ հոգւոյն հաղորդութիւն . խաչին
փրկանք , բանին սփոփութիւն , բարւոք վարձ կամացս
առ կռուրի գիտողին , աւազանն կենդանարար՝ հաշ-
տութեանն միջնորդութիւն , և այլք ամենայնք ան-
թիւք բարիք 'ի բարեբարէն բարդեցեալք , ազատք 'ի

Հարկէ, արձակք 'ի լծոյ, իշխանականք և ոչ իշխեցեալք: Այսոքիկ են, որ ինձ 'ի մէջ դառնութեամբս հեռանս անտարակոյսս աւետարանեն. քանզի եթէ ոչ զայսոսիկ ունէի, կանխաւ արդեւք կորուսեալ էի իսկ և իսկ ըստ բանի երգողին: Այս փոքրկութիւն որդւոյ զհայր փառաւորեմ, ոչ նուաասուիչ հոգւոյ զորդի նախագասեմ. համափառ ունիմ զերեսեան՝ և նոյն արարչութիւն: Վնանք և 'ի դէմս հոգւոյն սնչ այս են աղաչանք, նախնծայ սկզբան պատարագին՝ յորում գառնդ երկնաւոր զենանի, զայս աղօթեցի:

Աղօթք, որ նախ քան զպատարագն մատուցանի:

Դ. Ամենակալ բարերար մարդասէր անձ բոլորից, յօրինող երեւութից և աներեւութից, փրկող և հաստատող, խնամող և խաղաղարար, հօր հօր հոգի, հայցեմք բազկատարած մաղթանաց գոչ մամբ հեծութե յանդիման եղեալ քեզ ահաւորիդ: Այսոքիմք մեծաւ դողութիւն սաստիկ երկիւղիւ մատուցանել նախ զբանականս զայս պատարագ քում անգինին զօրութեդ, իբր աթոռակցի փառակցի և արարչակցի հայրենի անկապուտ պատուոյդ, և քննողի ծածկութե խորոց խորհրդոց ամենակատար կամսց հօրդ՝ Ամենուկի՛ն՝ զքեզ առաքչի, փրկչի և կենդանատուի՛ն և արարչի ամենայնի: Ի ձեռն քո ծաւառցաւ մեզ երբեակ անձնաւորութիւն միասնական անձութեդ, յորոց մի և դու ճանաչիս անհաս: Վե և 'ի ձեռն քո առաջինքն նահապետական տոհմին շառաւիղք՝ տեսանողք անուանակոչեալք, զանցեալսն և զգալոցսն, զեղեալսն և զոչ գոյացեալսն անստուերաբար բարբառով բանի վերապատմեցին: Ոգի նոյն բարոգեալ զքեզ՝ Սուրբ, որ 'ի գնայն քո 'ի վերայ ջրոցն, անպարագիր զօրութիւն, ահեղ շրջարկութիւն տաժողականաւ՝ թեւապարփակ պաշտպանողօրէն գթասիրեալ 'ի ծնունդս նորոգս՝ զաւազանին խորհուրդ ծանուցեր: (Յոր կերպարան օրինակութեան՝ նախ քան զկառուցանել զլոյծդ մածուած վերջնում վարագուրիդ՝ յօրինեցեր, կա-

ըող տիրապէս, զգուշանդակ բնութիւն ամենից բնաւից բոլորից գոյից ամենայն էից յանէից : Եւ ստեղծանին 'ի նորոգութի յարութե ամենայն եղեալքս առ 'ի քէն յայնմ ժամանակի, որ է օր վերջին այսմ կենցաղի, և օր առաջին երկրին կենդանեաց : Վեզ հնազանդեցաւ միութեամբ կամացն որպէս հօրն իւրում ազգակիցն քո, էակիցն հօր անդրանիկն որդի մերովս կերպիւ. զքեզ աւետարանեաց ճշմարիտ անձ հաւասար և համազոյ հօր իւր հզօրի, և զառ 'ի քեզ հայհոյութիւնն անբաւելի քարոզեաց, և իբր զանձամարտիցն զքո հետեւելոցն չարաբանական բերանս կարկեաց, և զիւրն շնորհեաց արդարն և անարատն գտիչն անմի, որ վասն մեղաց մերոց մատնեցաւ, և յարեաւ վասն զմեզ արդարացուցանելոյ : Եւ մի փառք 'ի ձեռն քո, և քեզ բարեբանութիւն ընդ հօր ամենակալի, յաւիտեանս յաւիտենից. ամէն :

Դարձեալ կրկնեսցի 'ի նոյն կարգ բանի, մինչև վստահութիւն լուսոյ հրաշապէս յայտնեսցի ազգեալ, աւետարանել վերապի զկրկին խաղաղութիւն :

Ե. Եւ զաչեմբ և աղերսեմբ արտասուալից հաւաքմամբ յամենայն անձնէ զփառաւորեալ արարչութիւն անեղծ և անստեղծ անժամանակ հոգւոյդ զթաժի որ բարեխօսդ ես վասն մեր յանմոռն հեծութիւն առ ողորմածդ հայր. որ զսուրբն պահես, և զմեղուցեալսն մաքրես և տաճարս կազմես կենդանի և կեցուցիչ կամաց բարձրեալդ հօր : Եւրդ ազատեա զմեզ յամ անմաքուր գործոց, որ ոչ է հաճոյքումդ բնակութե. և մի շիջցին առ 'ի մէնջ լուսոյդ շնորհաց փայլմունք 'ի տեսականացս աչաց իմաստից. վասն զի զքեզ ուսաք միանալ 'ի մեզ 'ի ձեռն աղօթից, և ընտիր վարուց խնկելոց : Եւ քան զի մինդ յարորդուէդ պատարագի, և միւսդ ընդունի՝ հաճեալ ընդ մեզ հաշտարար արեամբ անդրանկի իւրոյ, իսկ դու ընկալցիս զմեր պաղատանս, և յարդարեսցես զմեզ օթեւանս պատուականս ամենայն պատրաստութիւն 'ի վայելումն ճաշակման երկնաւոր գառնիդ, առանց պատժոց դատապարտու-

Թէ ընդունել զայս անմահացուցիչ մանանայս կենաց նորոյ փրկութե : Եւ հալեացի 'ի հրոյս յայսմանէ գայթաղութիս մեր , որպէս մարգարէին կենդանախարոյկ կայծակամբն 'ի ձեռն ունելեացն մատուցման . զի յամենայնի քոյդ քարոզեսցի գթութիւն , որպէս որդւովդ նոյ՝ հօր քաղցրութի . որ զանառակ որդին մերձեցոյց 'ի հայրենի ժառանգութիւնն , և զպոռնիկսն յառաջեցոյց յերկնային արքայութիւնն արդարոցն երանութեան : Եւ այո և ես մի եմ 'ի նոցանէ . և զիս ընկալ ընդ նոսին իբր մարդասիրութե կարօտեալ մեծի , շնորհօք քո ապրեալ , զարեամբ Վշոյի ստացեալս : Օ , ի յայսմ ամենայնի՝ յամենայնի ծանկիցի քո անձութիւդ ընդ հօր փառաւորեալ համապատուաբար 'ի մի կամս և 'ի մի իշխանութի գովուն . զի քո է գթութի և կարողութի և մարդասիրութի , զօրութի և փառք յաւիտեանս յաւիտենից . ամէն :

ԲԱՆ ԵՐԵՄՆԵՐՈՐԴ ԶՈՐՐՈՐԴ

Վերափն յաւելած կրկին հեծութեան նորին հսկողի առ նոյն աղերս մաղթանաց բանի .

Ի ԽՈՐՈՑ ՄՐՏԻՑ

ԽՕՍԲ ԸՆԴ ԵՍՏՈՒԾՈՑ

Ա . Եւ առ այսոքիկ թշուառացեալ շնչոյս իմոյ իղձք , և առ քեզ դաւանութիւք յարմարականք , որ բովանդակես բանիւ զամենայն՝ անձ , զոր 'ի նախնին ճառեալ և յերկրորդումս ցուցից : Եւ յանդիմանութիս գրաբանականս՝ 'ի կոյտս բազմութե ազգաց , և թարգմանութիս ժողովրդոց , զայս արգահատութիս մաղթողականս նուիրեցի , զոր ներքնաշարեալքդ սահմանադրեն գոհաբանութիւք :

Ի հանդիսարանս խօսից ատենի բանս մաղթանաց , որով հոգին նոյ հաշտեալ հասանէ յօգնականութի :

Բ . Եւ զայսմ զանափոփոխելի տէրութիւն ամենազօր հոգւոյդ հզօրի , առաքեա զցօղ քաղցրութեան

քոյ, և բարեգործեա 'ի յանձին և յիշխանական ազգման զգայուն զամենալից շնորհս բազմապարգև քո ողորմութե : Եւ հերկեա զբանական անդաստան մարմնեղէն կարծրացեալ սրտիս՝ յընդունակութի արգասեաց հոգեոր սերմանդ : Վճռմ ամենիմաստ էութեդ խոստովանիմք զամենայն պարգևս 'ի մեզ ծաղկեալ և աճեցեալ . որ ձեռնադրես առաքեալս , լցուցանես մարգարէս , ուսուցանես վարդապետս , բարբառեցուցանես համբոս , և բանաս զփակեալ ականջս խլից . որպէս ազգակիցն քո էակիցն հօր անդրանիկն որդի քոյին գործակցութեամբ ներգործելով զայս ամենայն , քարոզեաց զքեզ անհաւատարակից իսկուեդ հօր : Շնորհեա և ինձ մեղաւորիս խօսել համարձակութեամբ զկենդանարար խորհուրդ աւետեաց աւետարանիդ , հետեւել արագութեւիք ընթացիւք մտաց ընդ անհուն ասպարէզս քոյինաշունչ կտակարանաց : Եւ 'ի մատչել իմ 'ի զլուս հանդիսի մեկնութե բանի՝ նախաժամանեսցէ առ իս գլխութի քո , խօսելով յիս զարժանն և զպիտանիմն և զհաճոյսն քո 'ի ժամանակի , 'ի փառս և 'ի գովեստ անուութեդ քո , և 'ի լուութի շինութե կաթողիկէ եկեղեցւոյ : Եւ կարկառեա 'ի վերայ իմ զամենամերձ աջ քո , և զօրացո զիս շնորհօք գլխութեդ քո . փարատեա 'ի մտաց իմնց զմէզ մթութե մոռացութե , ապաքինեալ ընդ նմին զխաւար մեղաց , ամբառնալ ուշիւ իմաստիցս՝ 'ի կենցաղոյս երկրէ 'ի բարձունս : Եւ ուսաւորեա 'ի յիս վերստին զծագումն անստուեր հրաշից գիտութե անուեքոյ , հօր , արժանի լինել առնել և ուսուցանել յօրինակ բարեաց անասէր լսողաց : Եւ քեզ ամենայն փառք յամենայնի ընդ հօր ամենակալի և ընդ որդւոյդ միածնի և բարերարի , այժմ և յանվախճան յաւիտեանս . ամէն :

Եւ զհաւատոյ սահման բանի ընտրութե շնորհի կենաց կանոնի առ համագոյ՝ Եւրրորդութեն՝ զայս վարդապետեցի , զոր շաւիղ կարգիդ վերանկարէ :

Երրորդութի անայլալական նորոգ ստեղծարանութեան ազդեալ յայ, յոր ինչ 'ի Նիկիայն սահմանեցաւ հաւատ :

Գ. Խոստովանիմք և դաւանեմք, պաշտեմք և երկրպագեմք զզուգափառ միութիւն ամենափրկ Երրորդութեանն, անձառ և միշտ բարի, նոյնագոյ, հաւասարապատիւ, անհաս իմաստից թեւոց սլացման, 'ի վեր քան զօրինակ և անդր քան զմանութի, գերազանց գոյով սահմանի անպարագիր բացարձակութեամբ, յառաջ քան զհիմն յաւիտեանցս անտարրափակ էութեանց ստեղծականացս կարգաց, օրհնաբանութի անթարգմանելեալ ամենահարուստ մեծութեամբ յաւիտ պսակեալ հաստիչ ժամանակաց և որ 'ի ժամանակի են կերպաւորեալք, ինքն պատճառ հանդերձիչ և յարմարապէս յօրինիչ տեսականաց և աներևութից : Ոչ անուամբ չափեալ և ոչ յորջորջմամբ նշանակեալ, ոչ որակութի նմանեալ և ոչ քանակութի կշռեցեալ, ոչ օրինակաւ ձևացեալ և ոչ որպիսութեամբ ծանուցեալ, ոչ 'ի թերութի տարածեալ և ոչ 'ի լրմանե ամփոփեալ, ոչ ուրեք երբեքի գրաւեալ և ոչ 'ի տեղւոյ վայրի երևեալ :

Դ. Հայր գթութեանց՝ ունող ամենայնի, և անհաշուրց որ յերկնի և որ յերկրի, բաց 'ի բանէն միայնոյ՝ որով զամենայն ինչ ունի. ստեղծիչ և տուիչ շնչոց ամենից, բաց 'ի հոգւոյն իսկակցէ որով զհամայնն կազմեաց :

Ե. Սբ. Սբ. յերջանկափառ համազօր ահաւորութի երիցն անձնաւորութեանց խոնարհեալ 'ի վերուստ անտուստ 'ի ստորինս, որ էրն իսկ 'ի բնէ անբաժ 'ի ներքնոցս՝ անկապուտ մնալով փառացն աթոռոյ, և անկարօտ դիմացն ծնողին սիրոյ, մտեալ 'ի սենեակ կուսին արգանդի պարզաբար, և ելեալ անտի յօդաւորաբար մարմին հապէս անորոշելի, անթերի մարդկութեամբն և անպակաս անձութի : Սբ. որդի հօրն միայնոյ, և միածին անդրանիկ անամայր տիրածին կուսին, արարիչն յեղականումն մարդ ելով ճշմարիտ սկզբնածին. ահա ոչ զկնի եղելոց եր-

կրաստեղծիցս նմանութե, այլ նոր և չքնաղ, Թա-
գաւորաց վեհափառ, որ ոչ ցուցաւ 'ի դարս, և ոչ
գոյացաւ 'ի ժամանակս, անդրանիկ ըստ սաղմոսողին,
քան զամենայն Թագաւորս երկրի. անապական խառ-
նութեամբ կերպացեալ զմերս 'ի մարմնի, ըստ օրինի
հոգւոյ ընդ մարմնոյ, և ոսկւոյ ընդ հրոյ, և կամ
յայտնապէս իսկ ասել՝ լուսոյ ընդ օդոյ, ոչ փոփո-
խեալ և ոչ անջատեալ: 'Եւ ինքն եկեալ կամաւո-
րութե 'ի խաչն մահու, իբր զգառն անարատ 'ի սպանդ
վարեցաւ, և հանդերձեաց զօրեղ ինքնիշխանութե
զարարածոց իւրոց փրկութի. չարչարեալ իսկութե
կենդանեօք՝ եղաւ 'ի շիրմի անորոշելի յածութեն.
եւ օրեայ Թաղմամբն 'ի դժոխս՝ սանդարամետակա-
նացն վհատելոցն բանտարգելիցն քարոզեալ ցուցաւ
նորոգութեն և լոյս: 'Եւ աւարտեալ զտնօրինակա-
նացն զփրկանաւորն զտնտեսութի, անձապէս վերա-
կենցաղեաց. և կառավարեալ 'ի Թեա հողմոց՝ երեալ
'ի 'Քրովէս ամպով անքնութե ծածկեցաւ. համ-
բարձեալ գեր 'ի վերոյ ան երկնի, նստաւ ճոխու-
թե յաթոռն իւրական սկզբնաժառանգ հօրն հա-
ւասարութե, յորմէ և բնաւ իսկ ոչ մեկուսացաւ,
անկորուստ առեցելովն և աննուազ սեպհականօքն:
Որով և եկեսցէ 'ի դատաստան հատուցման, քննել
զծածկեալն կռութեամբ չափոյ արդար իրաւանց.
որում սպասեմք և յոր աղօթեմք, հաւատացեալք
յամի՝ անմիւ ամենակալ տէրուն նորա. որ արդարեւ
մինն է միայն 'ի միայնոյն՝ 'ի միոյն փառակցուի յա-
ւիտեան երկրպագեալ:

Զ. Նարեբանեմք միշտ և օրհնեմք ընդ որդւոյ
և ընդ հօր և զհոգի էուն նոցին, ամենազօր, ճմա-
րիտ, կատարեալ և Խր, որ յանէից գոյացոյց զը-
լոր եղեալքս ամենայն. ինքնագործ հոմիշխան եր-
կուցն և ս ընդ նմին անեղծ և անսահման Թագաւո-
րութե. որ ինչ պատճառն առաջին և բանն ահա-
ւոր նորին ինքնութե, նոյն ինքն և հոգին բարձրա-
ցեալ: Նարի ինքնակալ, ամենից բաշխիչ զհօրն
պարգեւս 'ի գովեստ անուան փառաց միածնին. որ
ազդեաց յօրհնան, չնչեաց 'ի մարգարէսն, փմամբ
ազգակցին տպաւորեցաւ յառաքեալն, կերպիւ ա-

ղաւանդ ցուցաւ 'ի Յորդանան 'ի մեծութիւն փառաց եկեղն, փայլեաց 'ի գիրս աւանդականաց, արար հանձարեղս, զօրացոյց իմաստունս, լցոյց վարդապետս, օծ արքայութիւն, օժանդակեաց թագաւորս, ետ վերակացուս, հրամանատրեաց փրկուիւն, շնորհեաց ձիրս, հանդերձաւորեաց քաւութիւն, զմկրտեալսս 'ի մահն Վշի' 'ի բնակութիւն իւր մաքրազարդեաց . զոր հայր և որդի, զնոյն և հոգին ներգործեաց, և ինքն է ան ինկեալ տիրապէս ամենայն յամենայնի :

Է. Վանդի ոչ նախաթուելովն յԵրրորդութեն որ մեծ ինչ քան զմիւսն, և կամ զինի անուանին նուաստագոյն առ նմանն, և կամ 'ի մինն ասելով խառնակութիւն գոյ դիմացն, և կամ յերկնս տրու հոմն ուրոյնութիւն եւ կամացն : Վանդի անմեծար հայր ամենայնիւ, եթէ ոչ զբանն ունիցի ինքեան զօրութիւն . որպէս ոչ գոյով ընդ նմա հոգւոյն՝ անհազագ ոմն և անկենդան և առ ամենայն հրաման նուազեալ : Իսկ բանն եթէ ոչ անուամբ հօրն ծանիցի, որք ոմն և կամ լքեալ և կամ 'ի մահացուէ ումննէ ուէի : Բայկէս և հոգին եթէ ոչ 'ի պատճառէն նշանակեցի, ապաշուք ոմն թափառեալ իբր զուսն ինչ անդասելի : Եւ եթէ որ հակաճառական բանիւ յաւակնի կապտել զհայր 'ի յիւրմէ բանէն, որ թէ էր երբեմն յորժամ և չէր, և անբանութեանն բամբասանօք պատուել վարկանի զվեհին մեծութիւն, և կամ ստրկութիւն տացէ բղխողին՝ ոչ բնաւորաբար գոյով հոգեւոր, որով այլ իմն գոյութիւն օտար մեծանել և կամ ամբոխսումն ինչ այլայլական յանարատ պատիւ միութեամբ Երրորդութեն, զայնպիսիսն քարամբք պարսից հաւատոյ բանից, իբր զգիտեալ դեւս դիմամարտիկս գաղանականս, հերքեալ 'ի միջոյ 'ի բաց հալածեմք, եղեալ 'ի նզովս զնոյնս ընդ նոսին՝ փակեմք ընդդէմ նոցին զկենացն մոռտ եկեղեցականս գաւթի : Բաւտի զմբ Երրորդութեն փառաւորելով 'ի նոյն տէրութիւն միակցորդ հաւասարութե, զուգաձայն սրբաբանութե, հանգուստիպ հարթութե, օրհնեալ և փառաւորեալ յերկնի և յերկրի, 'ի ժողովս անդ-

բանկացն, և յազգս երկրածնացս բանականաց, յա-
ւիտեանս յաւիտենից. ամէն :

Ը. Երդ զայս գոչումն ծածուկ խորհրդոց կեր-
պաւորելոց յայսմ մատենի՝ ամենալուր ականջաց
մեծիդ նայ ընծայեցուցի. սովիմք սպառազինեալ, և
ապա մօտի 'ի հանդէսն : Եւ ոչ եթէ կարօտեալ
իմոյս ինչ ձայնի այսու մեծանաս, որ մինչև ստեղ-
ծեալ էր քո զամենայն՝ նախ քան զլինելն երկնի
փառաբանչօքն անմահից և երկրաստեղծս բանա-
ւորօք, դու քեզէն 'ի քումդ լուծե փառաւորեալ
իսկ էիր. այլ զի զմերժեալս զիս յարգեսցես, անձառ-
քաղցրութի, ճաշակել զքեզ բանիս հաղորդութի :
Իսկ զինչ պարտ իցէ ըստ արքունական հրամանիդ
կենաց կանոնիդ ասել Դոնայի տէր, և զհրամայ-
եալ պատուէրդ ոչ առնել. որ ինձէն իսկ զիս զոս-
կեղէն տախտակս խօսուն՝ նուիրեալ քումդ սատ-
գամի, զգրեալս մատամբդ նայ՝ եղծի, որ և խորտա-
կէն է իրաւացի. և ես տխրատեսակ մրով զերկ-
րորդն նմանութի առեալ հայթայթեմ : Եւ արդ
քանզի բազմօք պաղատեցայ դրուակօք խանդաղա-
տականօք, որ ոչ է գրեալ 'ի յայս կարգ ձայնի,
լուր, բարեգութ, ըստ սմին բանի այնմ ամենայնի :
Եւ ինչ և այս աղերս բարբառոյ հայցման աղօ-
թից յօդեալ ընդ նոսին. Թերևս 'ի մաքրոց և 'ի
կամարարից այս նուէր հացի պանից բաղարջուց
իւղով զանգեղոց 'ի սեղան փառացդ քոց մատիցէ :
Թ. Եւ դու բարերար և յամենայնի մարդասէր,
Բար մի՛ նայ միոյ, հօր և ամենակալ, որ յաղթես
գթութեմ իննամոց քաղցրութեան քո, ոչ հասարակա-
կանաց միայն մարդկութեւ իմոց գոյակցաց, առ որս
յաւէտ է ամբոխութի և բիւրամասնեայ հակառա-
կութի, այլ և հրեշտակացն անախտականուն, նաև
և ևս քան զայս՝ սրբասնելոցն անարատութե. յորոց
մի էր և Հեղիաս, որոյ ցոյցք խստունէն 'ի Բորեբ
լէրինն նշանակեցաւ յերիս օրինակս, 'ի շարժումն
մեծ, 'ի հողմն ուժգին, 'ի հուրն կիզանողական.
Իսկ քոյդ հեզութի երկայնմտութե՝ 'ի հանդարտու-
թի մեղմութե օդոյն քաղցրութեան. քանզի կամաց
ողորմութեց դու միայն ես, ըստ գրեցելուն : Եւ ասն

զի թէ և հաճոյք գտան մերասերքս առաքինութիւնս
յեղանակեալ յայլ նմանութի վերնային, սակայն
երկրածինք են և նոքա, ընտրեալք 'ի մարդկանէ .
իսկ դու ոչ ունիս չարանալ իսկութիւնք բարիդ , յա-
մենայնի օրհնեալդ , ամենեւին փրկութիւդ , ամենայ-
նիւ հանգիստդ , համայնից անդորրունիդ , համօրէն
ախտացելոց դեղ առողջութեան , աղբիւր ջրոյ կեն-
դանւոյ ըստ խրեմիայ : 'Խարձ առ իս և ողորմեա
ինձ , որ այնքան ծարաւես պապիս անկարօտդ ան-
լիմուս փրկութե , մինչ զի զուարթնոցն երկնից ան-
մահից օրհնաբանողաց բան իմն ընծայեցեր մարդ-
կօրէն փրկական քահանայապէս և քաւչապետաբար՝
անեղծական յարակայութիւն մշտնջենաւոր պաղա-
տանս օրհնեալդ քո գթութե 'ի մերոց դիմաց կեն-
ցադականաց վասն իմ լքելոյս հաշտութե մաղթել ,
ողորմեա խրուսաղէմի . որ է լուսաւոր խորհուրդ
յայց ելանելոյ մեծիդ յայտնութե առ հրեշտակա-
կանն թափուր տեղի ստորանկելոց 'ի ձեռն մարդ-
կան՝ քո կցորդութիւն աւետարանեալ առակաւ այսր
օրինականս , խրուսաղէմի :

Ժ . 'Ղդարեւ լուար բարեգութ , անսացեր թա-
գաւոր , ունկնդրեցեր կեանք և յոյս , 'ի միտ առեր
երկնաւոր , յարգեցեր հզօր , նկատեցեր ծածկա-
գէտ , տեսեր խնամակալ , կարեկցեցեր անպատում ,
խոնարհեցար միշտ բարձրեալ , նուաստացար ահա-
ւոր , յայտնեցար անձառ , ամփոփեցար անսահման ,
քանակեցար անքնին , մածար ճառագայթ , մար-
դացար անմարմին , շօշափեցար անքանակ , կերպա-
ւորեցար անորակ , լցեր իսկապէս զաղաչողացն բաղ-
ձանս : 'Խու իսկ եղեր թշուառացելոյս ինձ՝ ձայնիւ
զուարթնոցն՝ բարի բարեխօս , միջնորդ կենդանի ,
պատարագ անմահ , սպանդ անվախձան , նուէր մաք-
րութե , ողջակէզ անծախ , բաժակ անսպառ : 'Տա
ողորմած , մարդասէր , օրհնեալ , միշտ կատարեսցես
առ մեղուցելոյս զբարեբաստութի կամաց քոց կեն-
դանատուաց , գովեալ երկայնամիտ . և քեզ վայել
է փառք յաւիտեանս . ամէն :

ԲԱՆ ԵՐԵՄՆԵՐՈՐԴ ԷԻՆԳԵՐՈՐԴ

Վ Էրստին յաւելլած կրկին հեծութեան նորին հակող
առ նոյն աղերս մաղթանաց բանի .

Ի ԽՈՐՈՑ ՍՐՏԻՑ

ԽՕՍԲ ԸՆԴ ԱՍՏՈՒԾԱՅ

Ա. Եւ արդ , տէր զօրութեանց , մեծութիւն
ահեղ , անտարակոյս տեսաւորութիւն , կամք ամեն-
ընդարձակ , առատութիւն անպակաս , ո՞վ որ զօրեսցէ
տօնել հանդիսիւ պարերգութիւն 'ի միոյ կաթուա-
ծոյ ցօղոյ քումդ բարուն , որ ցանկ դեգերիս պատ-
րաստել պատճառս հնարից իմում փրկութիւն : Եւ
զոր մեծն է գրեցից պատմել յապառնիսն . քանզի
ոչ անուանեցար հրեշտակասեր , և որ զպետութիւնս
նոցունց հաստատեցեր , այլ և գերկինս ղամբարօք
նոցին զմատանց քոյ գործ , ոչ գրեցեր երբեք սի-
րել զնոսա . այլ առեր 'ի պատիւ մեծաց գովեստից
առաջին դասեալ զմարդասիրուն : Եւ ամն որոյ կր-
կին մեծացուցեր քեզ անուն անձառ 'ի խորհուրդս
սոսկալիս . գերկնայինս լուսակերպիցն կօչեցեր ըզ-
նոսին սպասաւորս և գլխաւորս յատուկ մատակա-
րարութեց . իսկ զստորնային ծնունդս մահկանա-
ցուաց տիրական և շծական պաշտելի անուամբդ
պերճացուցեր : Եւ ցեալ վերստին ըստ սահման կըշ-
ուութե չափոյ , լայնեցեր քեզ կտակս գրոց ճառից
անբաւից զանապակ ծորմանն ծայրագունին վեր-
նում բարութեանն : Եւս և 'ի մարդանալդ քո միդ-
յեութե՛ն , ոմանց վասն ինքեանց և կիսոց վասն այ-
լոց զեղեր առատութիւն զտուրս կենաց , արուեստս
բազմօրինակս , սքանչելիս շծագործս , նշանս ճշմար-
տատեսիլս : Եւ պէս զի թէ անդամալուծին պակա-
սելոյն 'ի հաւատոցն՝ հոգաբարձացն առաջարկութիւն
զցոյցս յուսոյն՝ գթացեալ ողորմեցար , և որչափ զօ-
րեսցէ առաւել բան քո ամենակար առ ախտալից
մարմնոյս մաքրութիւն աղաղակողիս հառաչման . քան
զի արդարեւ մեծ են չափք հրաշից , բան զանմաք-

րեալս հոգի որ հաստեւ, զըւացեալս պատկեր ան տիրելի աղտոյ ներգործել. նա զի և երկրորդս առաւելութեամբ յաւազանին չնորհ յաճախեալ զփառան հայրենի բարձրացուցանէ :

Բ. Վառ եւ տէր որ սրբեւ զմեզ, որպէս ընտրեցելոյն քո նախատպաւորեցեր Սուսէսի. դու եւ, որ ՚ի մեղս և յանօրէնութիւնս վերակացու եղեր տոհմին հակոբայ, մինչ յեզիպտացւոցն երկրի ընդ խաւարն հեթանոսաց ընտանենային: Վառ եւ, որ օրէնս գէտ առնես զմեղաւորսն ՚ի ճանապարհի, ըստ բանի երգողին Վառեայ. դու եւ որ փոխատրես զքաղեղէն սրտից կարծրութիւն ՚ի լոյծ կակղութե մարմնոյ գոյութե բանի ընդունելութե: Վառ եւ, որ բաւես ընձեռել սիրտ այլ, և ճանապարհ մի՝ երկընչել ՚ի քէն զթովանդակ կենացն սահման. դու եւ, որ տաս զերկիւղ քո ՚ի միտս խտուութե առ քեզ ուշունել հաւատովք, ըստ մարգարէիցն ձայնի :

Գ. Օրհնեալ քո շրթանցդ զաշխարհաստեղծ բերանոյդ զմօծեղէն անձրեացդ զկեցուցանողդ կաթուած մատո լսելեացս դրանց բացարան, որով զօձին խորամանկուի բանասրկութիւն թիւնից բարձցես և բժշկեսցես: Վնասկալդ ձեռօք զխօսականացս շարժողական գործի ըմբռնեալ ազդեալ զօրութիւն ձայնի, որ տաս բնաւից ընտրութիւն բանի. զի դաս տիրակեալ զպատշաճականն՝ մի յանդգնաբար խօսելով իբր զնախնին լբայց ՚ի յուսոյդ, և անբանութե մատնեցայց վանեալ յորսողէն: Վառաւորեա վերստին զխաւարեցեալ հոգւոյս աչս կենդանաբաշխ աջոյդ կարկառմամբ, զի մի համարձակութեն շիջեալ լապտեր շնամամբ վիշապին՝ ՚ի ներքոյ գրուանին ստորածածկեցայց: Բարձ զանօրէնութիւն իմ, տէր, և ընկեա ՚ի խորս ծովու. որ է փոքր առակ մեծութե քումդ անբաւութե, ըստ մարգարէին, զիմ ընկղմել չարութիւն: Վանգնեա կործանեալս անձին նշան վատահութե, զի մի յուսահատութեն կոթող կառուցեալ զծածկեցելոցն բողբոսեցէ: Բաց, հզօր և գթած, զբժշկարանիդ կենաց վարդապետարան, զի զառ ՚ի ներքոյսն մշակութե կորուսչին սերմանց՝ մանկաղաւ կամացդ հուս առ արմատ խու-

զեալ հնձեցես : 'Իհմ եղեալ հետեւել առ քեզ բոլորիցդ անձ' պետրոսեան օրինակութեամբն, 'ի կենցաղիս ծովու մեղանացս ալեաց ընկլուզայ . մատոժամանեա զաջդ կեցուցիչ յօգնականութի ինձ սասանեցելոյս : Ինդ քանանուհւոյն ձայնի 'ի խորոց սրտիս պաղատիմ, սովեցելոյս ասպականասպաս կաղ կանձողական ամէնաթշուառ վտանդաւորիս, ապրուստ կերակրոյ փշրանաց հացի 'ի բազմազեղք սեղանոյ մասնաւորեցես : Ի՞րա փրկութիւն նիւթոյ խորանիս որդւոյս դառնուե, որ եկիր ինդրել և կեցուցանել զիս զկորուսեալս : Օ ի քո է մեծութի, յաղթութի և զօրութիւն, և դու ես քաւութիւն և բժշկութի, նորոգութիւն և երանութի, և քեզ վայել է փառք և երկրպագութիւն յաւիտեանս . ամէն :

ԲԱՆ ԵՐԵՄՆԵՐՈՐԴ ՎԵՑԵՐՈՐԴ

Վերստին յաւերած կրկին հեծութեան նորին հսկող
առ նոյն աղերս մալթանաց բանի .

Ի ԽՈՐՈՑ ՍՐՏԻՑ
ԽՕՍԲ ԸՆԴԻ ԱՍՏՈՒԾՈՑ

Ա . Եւ քանզի անթիւ ես յաճախեցեալ և գերազանցութեամբ միշտ առաւելեալ փրկանաւորդ արգասիք շնորհաց առ պարտուցս իմոց առաւելութի, չարչարանացդ հանդէս և յանձնառութիւն : Օ ափդ ամբոփիչ ամենից հոգւոց գոյից արարիչ 'ի գործարանի մահուն նշանի խաչին հեղուսեր, զի զձեռնարձակութիւն իմ ընդդիմութեան կամաց քոց լքես : Օ ընթացողականդ լծակցութի երկոցունց ոտիցդ կեցուցողաց՝ յանարգելութեանս պատճառ 'ի պատժարանի փայտին մածուցեր, զի զփախուցեալս վայրագութի թշուառացելոյս գրաւականեսցես գթածաբար :

Բ . Այ գօսանալ ձեռաց կուփողացն հրամայեցեր օրհնեալ գաղաթանդ, որ զթղենւոյն տունկ առժա-

մայն չորացուցեր, զի և զառ իս ներելոյդ օրինակ կանխաւ աւետարանեսցես : Այ գանողացն ապիրատութի զխոստովանեալդ անձ սպառնացար, որ զարուսեակն մթացուցեր, զի մահացելոյս անձին բարութի հանգստեամբ հանդերձ գործեսցես : Այրգ հայհոյցացն հնարաւոր չարաբանութի կապտեցեր, որ զլուսնին պատկեր երանգաւ արեան գունեցեր, զի զանհամարձակ լեզուս'ի գովեստ քեզ զօրացուցես : Այ նախատողացն մոլեգնութեան սաստեցեր, որ զտարերս սասանեցեր, զի զթշուառացեալս գլուխ գլխութեդ օծմամբ իւղեսցես : Այ 'ի մալորեցուցին կարդալ զքեզ անասպանիցն՝ զօգուած ծնօտիցն բաժանեցեր քակտեալ 'ի միմեանց, որ զկարծրութի վիմացն հերձեր, զի զանունակս բարեաց հոգիս՝ 'ի բերմանէ ընդունայնութե ողորմութեամբ հանդարտեցուցես : Այ զպահապանացն սուրս ընդերաց իւրեանց մատուցեր, որ զորովայն օձին սահեցման հողոյ մատնեցեր, զի զտառապեալս մարմնոյ ոսկերս իբր 'ի գանձարանի պահեալ, կենաց յարութե արժանացուցես : Այ 'ի կնքեւն զշիրմին փականս կենդանակիր քո գերեզմանին՝ անգրէն յորսայսեալ զնոսին յանդունդս երկրի սուգեցեր, զի 'ի տապա նակի անձինս զնշխար լուսոյդ հանգուցես : Այ 'ի համբաւեւն զքեզ կորուսեալ, և իբր զերկրաւոր մարմին գողացեալ, համայնաջինջ և ամենասպառ զսերմն ծննդոցն կրճատեցեր, զի զիս զանարժանս յիշատակի ընտրուէ բարեաց՝ անկորուստ և անջնա սելի ընդ փրկեցելոցն հաղորդեսցես : Այ յարծութոյն կրկնակապէն կաշառածգութիւն, որ 'ի գանձարանէ հօր քում նուիրանաց քեզ գրաւ մատնուէ և անարգութե մասնաւորեցին՝ զուրացողացն մոլեգնեւոյ, ըստ հին հարուածոց հանոյն Ապլաբուն 'ի յարձան քարի յեղանակեցեր, զի զիս զվրիպեալս 'ի հաստատութեց և ընդ իշխանութե մահու վաճառեալս՝ արեամբ քո փրկեալ, 'ի հաստատուի վիմիկ կառուցես : ( ) Եհնեալ կրկին, օրհնեալ վերստին, յամենայնի միշտ օրհնաբանեալ՝ յաւիտեանս յաւիտենից : ամէն :

ԲԱՆ ԵՐԵՄՆԵՐՈՐԴ ԵՒԹՆԵՐՈՐԴ

Վերադառնալով յաւերած կրկին հեծութեան նորին հսկողի
առ նոյն աղերս մաղթանաց բանի.

Ի ԽՈՐՈՑ ՍՐՏԻՑ

ԽՕՍԻ ԸՆԴ ԱՍՏՈՒԾՈՑ

Ա. Երբ այդ գումարտակ վերադասեցեալ բա-
րեշնորհութեան քոյդ պարգեւաց առ իմն երախտիս,
ով ամենազուծ բարերար գովեալ և ամենազօր,
թէ և սակաւ շարագրեցան աստանօր եղեալ, այլ
արքայազունք են և իշխանականք ինքնակալութեց,
որդիք զօրութեանց, ծնունդք վեհից, մեծափառք,
լուսանորոգք և հրաշապատիւք. յաղթողական վեր-
ամբարձուք դրօշիւք հռչակեալք ըստ գլխոց գլխոց
պսակապաճոյճ գեղազարդելոց, բերեալ ընդ ին-
քեանս անթիւ պետութիւն օրհնաբանողաց, համբոյրս
հեզս երջանիկս և խաղաղականս անձային հարազա-
տուեց այնոցիկ նահանգաց, զորոց մարգարէն մաղ-
թեաց ասելով, զարթո տէր զգօրութիւնք, և եկ կե-
ցուցանել զմեզ. որք յոյժ զօրէն հալածել զմեզս, և
զանյուսուէն կարկուտ հալել և փախուցանել, քան
թէ նախամարտիկն զինուորութի երկնային պարուն
զգիշերավարն խաւարասէր սկզբնաներհակ բարոյն
այս. ի՛նչ անգի և զքնաւն այսքանեացս ձրից որ ի բարձ-
րելոյն ինձ անձրեւեցաւ տկարիս, թշնամւոյս և ա-
պախտաւոր ծառայիս, անճառ է ասել. իսկ եթէ հա-
մարձակեսցի որ զօրել խօսել, զսակաւս ի բազմացն
քան թէ զիսկութի համանգամայնիցն. առ այսոսիկ
զառաջին նիւթն յիշելով յորմէ հաստեցան, իբր
զտկար որ նկուն ի զօրութէ մեծէ հերքեալ պար-
տեսցի:

Բ. Եթէ պէտ և այսպէս գրեցի, և դարձեալ
գնոյն վկայեմ առ թերի խակութիւն հոգոյս՝ և կա-
տարելութիւն հաստողիդ, և առ բարիսն իմ չար-
ժանութիւն, սակայն ամենալոյս աննախանձ և բազմա-
զեղուն գովեալ արարչութեդ զօրեղութե վանեալ

են կարծրութիւնք արտաբերուէ սրտի բանասարկուին. որ քարին առակաւ՝ յուսահատն վհատուէ, սպառնամբ խոպանման աղբերացս երկուց, որ 'ի գգայականս Եդեմայ բղխել պատրաստեաց տնկողն, զի ուռգեալ ծաղկեսցի նովաւ՝ որ 'ի յիս բարեգործութե կենսատունկն դրախտ, ահա մի ցամաքուք արտասուացս՝ աղանդահնար պատրանօք՝ չարաչար խորամանկեսցե վերստին հանել 'ի փափկութե նախնում վիճակին : Իսկ յորժամ կացցե նծ համբարձեալ հրաշիւք արուեստից 'ի մեջ աստուածոց հաշտարանացն խաղաղութք, բարձեալ ընդ ինքեան զնորհացն կտակաւ որ ամենայն փնասկարութիւնք խարդախութեց և կարճմտութիւնք սրտնեղութեց իբր ընդ վիմեղէն լերին պնդուէ բախեցեալ ցնդին, ջրոյ օրինակաւ սակաւու հեղեալ, և կամ հողոյ խոր տակմամբ փշեալ :

Գ. Ի՞նչ չե իմ կշտամբանքս՝ ըստ ձայնին Եօբայ՝ 'ի մարդկանէ իցեն, այլ յամենատես աչաց վերին հրամանիդ, մտեալ ընդ խղճիս տագնապ երկիւղիս, սոսկամաստանեալ յամենայն կարծեաց. ապաւինիմ և արդ անձամբ բեկելով 'ի յոյսդ հաստատութեան կենդանի անեղծ. զի ողորմութե նայեցեալ 'ի յիս իբր 'ի պարտաւոր կորստեան պատժոց, առաջի բարերարութեան երկնայնոյդ յանդիման եղեալ ապա ձեռն անթողակութե, զքոյդ երախտիս անպատում փառաց բերելով ընդ իս՝ յուշ քեզ արկանեմ. որ ոչ մոռացմամբ զբաղեալ նիրհես, և ոչ թարթափ մամբ աչաց ընդմիջեալ՝ զհեծութիւն կրից անտեսես : Երացոյինէն, աղաչեմ զքեզ, խաչիւղ լուսոյ զխեղճ վտանգիս, հոգարկութե տրտմութեդ՝ զտարակուսելի տխրութիւս, փշանիւթ պսակաւն՝ զբողբոջ մեղացս, զարկուածով գանին՝ զհարուած մահուս, ապտակին յիշմամբ՝ զկարիս ամօթոցս, թըշնամանօք թըոյն՝ զանգոսնելի զարշուութիւս, լեղւոյն ճաշկամամբ՝ զհոգւոյս դառնութի : Ի՞նչաք ես այս նմ բարութիւնք անբովանդակելիք՝ այ միոյ միածին որդի. առ որովք զբարութիւս իմ յիշատակեալ՝ զամենօրհնեալ անուն քո կարգամ բարձր աղաղակաւ իմանալեացս պաղատանօք : Տես 'ի խոստովանութի

զղջման պարտութեան ամաչեցելոյս, և տուր ողորմութի որդւոյս սատակման մահուն անմահի . զի 'ի բազմութե իմոցս մեղաց՝ վերստին կրկնեալ նովին աճեցմամբ առաւելութե՝ քո ողորմութիդ աւետարանեսցի, հռչակեալ հնչմամբ ահաւորութե յերկնի և յերկրի : Եւ քեզ ընդ հօր հոգւովդ սրբով փառք յաւիտեանս . ամէն :

ԲԱՆ ԵՐԵՄՆԵՐՈՐԴ ՈՒԹԵՐՈՐԴ

Վերստին յաւելուած կրկին հեծութեան նորին հսկողի առ նոյն ազերս մաղթանաց բանի .

Ի ԽՈՐՈՑ ՍՐՏԻՑ

ԽՕՍԳ ԸՆԴ ԱՍՏՈՒԾՈՑ

Ա . ԵՍՑ արդ որպէս երբեմն յայլ ընթերցուածի որ 'ի սկզբնաւորականացն կարգի՝ զմեղանացն զխաւարային ծնունդս գլխաւորացն օրինացն մարմնականացն անդամոց գրեցի, յորոց տիրեցայ ժառանգս մահու, նոյնպէս և յայսմ սահման ընտրութե բանի զլուսածնելոցն զազատարարն օրէնս հոգւոյն կենաց որ 'ի տէր (Յ) յիշատակեցից նուազս յոքունց, իբր յանբաւ բազմուեց ծովու կաթիլ մի առեալ :

Բ . Վրանգի են արդարեւ կայսերականք ոմանք 'ի բարձրութեն գահի բազմեալք, թռակաւն շնորհաց լցեալք և հարստացեալք : Իսկաւորն և սիրեցեալք իւր, արքայն և պատուաւորք իւր, պսակեալն և իշխանականք իւր, բարեհռչակեալն և հնչմունք իւր, յաղթողականն և փողք իւր, զօրաւորն և մարտիկք իւր, գովեցեալն և փառք իւր, փեսայն և պարաւորք իւր, դշխոյն և օրիորդք իւր, փեսաւերն և հանդերձանք իւր, ազատութիւնն և շնորհք իւր, այցելութիւն և ձեռն իւր, խոստումն և քաւութիւն իւր, պահպանութիւն և աջ իւր, պարգեւն և զարդ իւր, նշանն կենաց և ամբողջ իւր, կնիքն և նկարագիր իւր, ամպն և հովանի իւր, արուեստն և

Տրաշք իւր , հոգին և անեղծութիւն իւր , բանն և կատարած իւր , ուխտադրութիւն և լրումն իւր , զօրութիւն և հրամանք իւր , լուացարանն և սքանչելիք իւր , մանանայն և անապականութի իւր , վէճն կենդանի և վտակք իւր , սիւնն հրոյ և ճառագայթ իւր , որոտումն և ազգմունք իւր , յոյսն վերին և փրկութիւն իւր , ծառն օրհնութե և պտուղք իւր , բարունակն և բարուիք իւր : Եւ զի մի զքնաւն ասելով յամենայնէն վրիպեցայց , իբր յարեգակնէ այլալեւալ աչաց տկարուի , 'ի շատն ասել լռեցից և 'ի սակաւն ժամանեցից , բաւականացեալ ամէնապիկար կարիւ :

Գ. Բայց աւաղ յաւէտ աստանօր թշուառացելումեղկելի անձինս , քանզի կարգ բանիս բերէ ինձ խառնել ընդ ձայն աւետեացս բողոք գուժիս . վասն զի ընդ այսոսիկ առնթեր սորին գայ արդարութիւն և կշիւքն , վճիռն և հատուցմունքն , բնութիւնն և լոյսն , յանդիմանութիւն և զամբարքն , մերկութիւն և պատկառանքն , յայտնութիւն և ամօթն , ամբիժն և վաստակքն , թիւրեալն և պատիժքն :

Դ. Դարձեալ վերստին աշխար կրկին եղկելոյս , քանզի գայ հասանէ առ հասկ հասակիս անհնարին բարկութիւն մանգաղն առ հունձսն , դատաւորն առ ատեանն , հզօրն առ բեմն , սպառնացեալն առ կորուստն , բազուկն առ դատաստանն , գաւազան խրատուն առ հարուածն , սպառազինութիւնն առ նախանձն , հովիւն առ ընտրութիւն : Վասնզի բանն զոր խօսեցար ընդ իս , նա դատի զդատապարտեալս 'ի վերջնումն աւուր հատուցմանն : Եւ կանխեա , բարեգութ , նախընծայ քաղցրութեամբ առ նուազ հեծութի վարանական երկիւղիս , և զօրութի ընձեռեա ձեռամբդ օրհնութեան 'ի յետին տագնապիս առաջինդ քո օգնութի միտիւթարել , բժշկել , քաւել և կենագործել : Եւ քեզ փառք յամի յաւիտեանս յաւիտենից . ամէն :

ԲԱՆ ԵՐԵՄԵՐՈՐԴ ԻՆՆԵՐՈՐԴ

Վերստին յաւելուած կրկին հեծութեան նորին հսկողը
առ. նոյն աղերս մաղթանաց բանի.

Ի ԽՈՐՈՑ ՍՐՏԻՑ

ԽՕՍՔ ԸՆԴ ԱՍՏՈՒԾՈՑ

Ա. Եւ քանզի զկերպարանն առաջին լքի 'ի ֆասակարին թելադրութենէ իմովն ծուլութեամբ կորուսեալ 'ի սպառ, ցուցից արդ այժմուս զհնոյն յիս տեսակ. ողորմելի հեծութիւն թախծեալ 'ի հոգի, անաչառ խայտառականօք հրապարակաւ 'ի յեկեղեցիս բազմութե ազգաց վերապատմեցից բարձր ձայնիւ, բարբառով մեծաւ աղաղակելով:

Բ. Եւ ատեանս չնչական բարդեալ 'ի յինքեան ներքոյ և արտաքոյ ողբս և վայս և ձայնս, ըստ տու մարի տեսլեանն Եզեկիէլի, քաղաքս անպատուար և անմահարձան, յարկս ունայն 'ի դռնափակաց ամբողութեց, աղս տեսակաւ այլ ոչ համեղութիւն, ջուրս աղտաղտին անախորժելի ծարաւեաց արբման, գետինս անօգուտ հերկադործութե, սահմանս լքեալ հեղեղավայրս կնիւնոյ, խոպանացեալ և տատասկաբեր անդաստանս, անծախնամ երկիրս անձնաւոր՝ որ բանասարկուին պատրանաց մշակեցայ, եւղընծիւղ փայտս պտղակորոյս, հատանելի ծառս ունայնաբոյս, կրկնամեռ խօսուն տունկս անոյս, ամենաշէջ ճրագարանս անլոյս: Եւ վերստին առ սոյն բերելով զայս նմանուի աւաղականաց, բազմօք կրկնեցից. որ ամօթոյնդառն պատուհաս պահեալ կայ հիւրոյս, կրկնաւոր ատամանց և անկէտ լալումն աչաց եղկելոյս, հայրական ցասումն անսպուծելի՝ դառնութե որդւոյս, ապականուին աննորոգելի՝ մեղուցեալ մարմնոյս, նոր կշտամբուի գտողիս չարեաց՝ ախտացեալ հոգւոյս, տարտամ տաքնապի տարակուսանաց՝ ելից գերելոյս, զոր երկնային զօրքն մատուցանեն թշուառացելոյս, 'ի խրճուէնս որոմանցն վկայելով՝ վտանգեցելոյս, 'ի ձայնս ահարկու զանբժկուին աղղել լքելոյս,

Գ. Մէջա արդարեւ երգս կատակերգութեան ջնարակն չար պոռնկի, յածեալ և կոծեալ քաջ հնչեցուցեալ ողբս ողորմելիս և զկծեցուցիչս, ըստ առաւելոր բանին խոստայնայ՝ որ ի պատգամին Տիւրոսի։ Օ ի թէ նա զդիպուածն փոքր անցից ապառնեացն ի մօտոյ իմն տպաւորեալ, բողոքէր դիմակս դիմակս կերպից կերպից աւաղականաց, ըստ կոծողացն կաքաւելոյ, իսկ առ իս ողբափս և որպիսին ձայնս մրմնջեցից վհատեցուցիչս։ որ զալստեանն իմն սպաւեալ առանց վրիպանաց, մնացի անպատրաստ և անհանդերձելի։ Մըդ եթէ զգատաստանացն ահաւորութի կրկնեցից, բազմացուցից ինձ աշխարհ։ ապա եթէ զփորձն իսկուք ցուցից, յաճախէ ինձ երկիւղ։ իսկ եթէ զկերպարանացն տեսիլ գրեցից, առաւել լուռ ինձ հատուցմունք, զի կանխաւ նկատեալ զսոյնս և ոչ անազան ապաշաւեցի։ Մըլ ինայեալ իս, գրեթե, մարդասէր, հզօր, բարերար, ամենապարզ և Վրժ թագաւոր, օրհնեալ յաւիտեանս։ ամէն։

ԲԱՆ ՔԱՌԱՄՆԵՐՈՐԻ

Վերսին յաւելուած կրկին հեծութեան նորին հակողի առ նոյն աղերս մաղթանաց բանի։

Ի ԽՈՐՈՑ ՍՐՑԻՑ

ԽՕՍՔ ԸՆԴ ԱՍՑՈՒԾՈՑ

Ա. ՄԵՆԱԿԱԼ ան բարերար ստեղծիչ բողոքից՝ լուր հառաչանաց ձայնիս վտանգի, և յերկիւղէ տաքնապի ապագայիցն կարծեաց փրկեալ կարող զօրութիւն զերծեալ ի պարտեաց։ քանզի բաւական էս յամենայնի առ ամենայն հնարս զօրանալ անբաւ մեծութիւն և իմաստութիւն անսահմանելեալ։

Բ. Եւ քանզի ուշիւ մտացս տեսեալ ի հեռուստ զհանդերձելոցն հանդէս ահաւորափայլ, նկատեմ ինձէն աստանօր կանխաւ զտիւն լուսոյ սրբացն յուսոյ, զօրն խաւարի պատժապարտիս պատուհասի։ ուստի ոչ զօրէ ոք յէկեցս առ պատասպարան փախըս։

տեան . ոչ անդունդք խորոց , ոչ վիհք վհից , ոչ բարձրութիւնք լեւանց , ոչ անձաւք քարանց , ոչ կարծրութիւնք արձանաց , ոչ ծերալք ծակաց , ոչ փապարք փոսից , ոչ սորք հեղեղաց , ոչ բաւիղք խորշից , ոչ շտեմարանք յարկաց , ոչ ծածկութիւնք սենեկաց , ոչ եմակք հովտաց , ոչ ծործորք դժուարաց , ոչ վերադրութիւնք բլրոց , ոչ արձակմունք շնոց , ոչ անբաւութիւնք ծովուց , ոչ սահանք յորձանաց , ոչ հեռաւորութիւնք եղերաց , ոչ ողբաժողո՞ւմնք ձայնից , ոչ հեղեղք արտասուաց , ոչ տատանմունք մատանց , ոչ համբարձմունք ձեռաց , ոչ պաղատանք շրթանց :

Գ . Լայոցիկ սաստկութեց մասանց անձողոպրեւաց դուռ ես , տէր Վ.Յ , հնարք և դադարք դիւրութե և անդորրունե փրկունե ամենամեղս հոգւոյ . արդհայեա 'ի յանգերծ վտանգիցս շրջադրութի' միայնդ քաղցր առ ամենեսեան : Խղեա սուսերաւ յաղթական կենազէն խաչիդ զցանցս վարմիս , որ յամենայն կայից պաշարեն 'ի մահ զգերիս , և հան 'ի յանդորր զոտս սասանեալ թիւր ընթացողիս : Բռնեա զհրաւտապ ջերմնական տոչորումն մղձկեալ սրտիս , մերժեա զգիւնային չարահնարութեանս շշուկ քո պարտաւորիս , հալածեա զյուսահատ անձկուն հոգւոյս մթուին չարի կենակցիս , ցրուեա զծխամած թանձրութիւն բռնութե մեղացս երեւոյթ մտելոյս 'ի յիս , կորո զգաղիր թխատիպ կրիցս ապականութես կարիս : Երրոգեա զպատկեր լուսոյ պաշտեցեալ փառաց մեծութե անուան հզօրիդ յոգիս , զօրացո ըզնորհիդ փայլումն 'ի գեղ դիմացս և 'ի կերպարան տեսութե մտացս հողեղինիս , յարմար յերկրմամբ կացո յարդարեալ՝ որ զքոյդ բերե նկատումն՝ նշուլազարդ մաքրութե զտեալ զմուսլս մեղաւորիս , անձային կենդանի անեղծ երկնաւոր լուսով քո ծածկեալ յօրինակս երիս : Օ ի դու միայն ես օրհնեալ ընդ հօր 'ի գովեստ հոգւոյդ սրբոյ յաւիտեանս յաւիտենից . ամէն :

ԲԱՆ ՔԱՌԱՄՆԵՐՈՐԴ ԱՌԱՋՆԵՐՈՐԴ

Վերստին յաւելուած կրկին հեծութեան նորին հսկողի առ նոյն աղերս մաղթանաց բանի.

Ի ԽՈՐՈՑ ՍՐՑԻՑ

ԽՕՍՔ ԸՆԴ ԱՍՏՈՒԾՈՑ

Ա. ՈՐԴԻ այ կենդանւոյ օրհնեալ յամենայնի, հօրդ ահաւորի անքնին ծնունդ, որ տկարանայ առ 'իբէն և ոչ ինչ. որ 'ի ծագել անստուեր նշուլից ողորմութե քոյ փառաց՝ հալին մեղք, հալածին դեք, ջնջին յանցանք, խզին կապանք, խորտակին շղթայք, կենդանածնին մահացեալք, բժշկին հարուածք, ողջանան վէրք, բառնին ապականութիք, տեղի տան տխրութիք, նահանջին հեծուիք, փախնու խաւարն, մեկնի մէգն, մերժի մառախուղն, փարատի մուայն, սպառի աղջամուղջն, վերանայ մոլթն, զնայ գիշերն, տարազրի տագնապն, չքանան չարիքն, հալածին յուսահատութիքն, և թագաւորէ ձեռն քո ամենակար, քաւիչդ ամենայնի :

Բ. Որ ոչ եկիր կորուսանել զմարդկան ոգիս, այլ կեցուցանել. թող ինձ զանթիւ չարիսն իմ բազում ողորմութեք, զի դու միայն ես յերկնի անձառ, և յերկրի անդնին, 'ի տարր գոյի, և յեզրս ծագաց աշխարհի, սկիզբն անի և յամի ամենայն լրմամբ, օրհնեալ 'ի բարձունս, և քեզ ընդ հօր և հոգւոյդ սրբոյ փառք յաւիտեանս. ամէն :

ԲԱՆ ՔԱՌԱՄՆԵՐՈՐԴ ԵՐՐՈՐԴ

Վերսին յաւելուած կրկին հեծութեան նորին հակողի
առ նոյն աղերս մաղթանաց բանի.

Ի ԽՈՐՈՑ ՍՐՏԻՑ
ԽՕՍՔ ԸՆԴ ԱՍՏՈՒԾՈՑ

Ա. Ի ԺԸԿԱԿԱՆ կրթականութեան ամենափորձ
հնարաւորութիւն պատճառ կենաց անախտականաց,
թագաւոր զօրաւոր երկնաւոր՝ տէր (}ՅՎՐԾ. ԹԺ.
ամենեցուն, իմանալեաց և տեսականաց. ահա դու
'ի յիս ըստ մարգարէին՝ որ ընդ ասելոյն՝ նոր կցոր-
դութիւն. առ որ բարեգարդ դաշամբ այս բանի ընդ
քեզ միութիւն, լուսաւորեցայց կրկին ողջացեալ շնչով
և մարմնով, ամենայնիւ կարող և անվանելի :

Բ. Եւ ոչ կարօտանաս սպեղանեաց առ պատրաս-
տութիւն պատանաց հոգեկան վիրաց, ոչ ժամանակի,
ոչ միջնորդի, ոչ աւուրց երկարաձգութեան, ոչ փո-
փոխս մատուցանելոյ, ոչ հատման, ոչ խարման, ոչ
սրագործութեւն, ըստ երկրաւորս դեղատուութեան,
առ որս միշտ է վրիպութիւն և ամենասխալ տարակու-
սութիւն : Եւ քեզ արարչիդ հոգւոց և մարմնոց
թմ ինչ լուսաւորեալ է, ամենայն ինչ առաջի է,
թմ ինչ գրեալ է, ամենայն ինչ դիւրին է, հա-
մայնն հնարաւոր է, իմաստն գլխաւորեալ է, խոս-
տումն լցեալ է, կամեն կատարեալ է, քո կտակն
աւետարան է, քո վճիռն ազատութիւն է, քո մա-
տեանն շնորհ է : Եւ փակեալ ես ընդ օրինօք, ոչ
պարունակեալ ես ընդ կանոնաւ, ոչ արգելեալ ընդ
նուազութեւն, ոչ խոնարհեալ ընդ հնազանդութեւն,
ոչ պարագրեալ ընդ փոքրկուր. ոչ չափեալ ես ընդ
սահմանաւ, ոչ վրիպեալ՝ի բարկութիւն, ոչ այլայլեալ
ինչ՝ի ցասմանէ, ոչ սխալեալ՝ի խստութիւն, ոչ ամ-
բօխեալ՝ի խռովութիւն, ոչ դղրդեալ յանգիտուէն,
ոչ փոփոխեալ յողորմուէն, ոչ պակասեալ՝ի բարձ-
րութիւն, ոչ լքեալ յայցելութիւն, ոչ տկարացեալ՝ի
փրկութիւն : Եւ ու սկիզբն և լուսն ամենայնի, և ի
քէն է ամենայն. և քեզ փառք և երկրպագութիւն
յաւիտեանս. ամէն :

ԲԱՆ ՔԱՌԱՄՆԵՐՈՐԴ ՉՈՐՐՈՐԴ

Վերստին յաւելուած կրկին հեծութեան նորին հսկողի
առ նոյն աղերս մաղթանաց բանի։

Ի ԽՈՐՈՑ ՍՐՑՑԻՑ

ԽՕՍՔ ԸՆԴ ԱՄՏՈՒԾՈՑ

Ա. ԱՄՏՈՒԱԾ անսահման, ծնունդ այ հարա-
զատ անթարգմանելի, արարիչ բնաւին եղելոց,
Վէն թագաւոր, լոյս ՚ի խաւարի սրտից մթացելոց.
ընդ մեզ լրմամբ և ընդ առաքելի իսկութիւն, մե-
րայնուլս զքոյինսդ ծանուցանող հրաշապէս։ Հայր
քո օրհնեալ երկնաւոր անճառ՝ որ առաքեացդ զքեզ
՚ի վերուստ, ում փառակիցդ ես արարչութիւն. այն-
քան հոգացաւ փրկութե իմոյ տարագրեալ գերւոյ,
մինչև զքեզ իսկ մատնեաց մարդկան։ Իսկ դու կա-
րող գորով ՚ի վեր քան զվիշտս, զտնտեսութեանն ա-
ւարտեալ խորհուրդ՝ հաճեցար ընդ պարտեցելումս
զմահուն ճաշակել բաժակ անթերի մարդկութիւն և
անպակաս անթութիւն։ Եւ հոգիդ տք կենդանարար՝
որպէս քո և հօր քոյ իսկակից, և համապատիւ էող-
ութիւն ծնողիդ և ծնիցելոյդ։ Եւ Նորորդութի կատա-
րեալ ՚ի դիմաց երկց անորոշելի հատուածոց, անըս-
կիղքն և անժամանակ, բնաւին բարերար, համայն
կենդանարար, բոլորից խաղաղարար, ստեղծիչ գոյից
և յօրինիչ ամենից, անքակութիւն և միով բնութիւն
փառաւորեալ։

Բ. Իսկ եթէ հայրն գթած երկնաւոր հօր՝ մին
յէտութիւն՝ վասն մահապարտիս յանցանաց մատոյց
զմիայնակ ծնունդդ յանքնին ծոցոյն, ոչ անխայեալ
յորդիդ ՚ի համապատիւդ և ՚ի սիրելիդ, այլ կամաւ
նուիրեաց մահու չարչարողացն զինու, ըստ մարգա-
րէութեան Օ աքարիայ. վասն զի զարթնուլ սրոյն ՚ի
վերայ հովուին, և հարկանիլ նոյն ինքն հօտապե-
տին, և ցրուիլ ոչխարացն հօտին, որպէս օրինակն
նուրբ նախագրին և ուխտադրութիւն խորանին և
նուիրումն արեան սպանդին և առակ խորհրդոյ

աբրահամեան պատարագին , զփրկութի թշուառացելոյս 'ի կամաց կեցուցիդ յառաջագոյն նկարագրէր . և արդ հիմ տրտմիս անձն իմ կործանեալ ոչ յածուստ հնարաւորութեց , այլ 'ի քումդ ինքնագործ հակամիտութեց . կամ ընդէր զիս խռովես՝ յուսահատութի սատանայականաւ զմիտս հարեալ . յուսա յաճ , խոստովան լեր նմա , և նա հոգայ վամն քո , ըստ դաւթեան սաղմոսին , և այլ մարգարէի կենսախորհոյսն բանի :

Գ. Իսկ յեղանակ ինամարկելոյ հաստողին 'ի վեր է բան զսահման կշռուէ մտաց հրեշտակաց և երկրականաց . և եթէ բերս կրկնեսցի , ոչ լինի չափեալ . քանզի անբովանդակելոյն և բարերարեւն է անձառելի : Եւ զի ոմն օրհնեալ զոմն օրհնաբանեալ յերրորդական համագոյուէն առաքեաց . իսկ նա 'ի հաճութի կամաց առաքելն մեռաւ . և միւսն ահաւոր 'ի յերկուցն հաւանութի՝ մեծաջան բաղձանօք մաղթէ : Իսկ համաբարւոյ միակամութեանն ցուցակ՝ առ 'ի զնոյն բարի ներգործել , որպէս հոգին կենդանւոյն և բանն բանականին , պայծառութիւն փառացն և կերպարան էութեանն : Իւ կեանսն փոյթ , առ ողորմութիւն սթափ , առ ձեռն կալութիւն պատրաստ , առ փրկութիւնն կազմ , առ առատութիւն յորդ , առ յաճխութիւն զեղուն , առ անբաւութիւն լի , առ աննուազութիւն փարթամ , առ երկայնմտութիւն ճոխ , առ անհասութիւն բարձրեալ . մի Երրորդութի կատարեալ 'ի յանձանց երից , օրհնեալ յաւիտեանս . ամէն :

ԲԱՆ ՔԱՌԱՄՆԵՐՈՐԴ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

Վերադառնալ յաւերած կրկին հեծութեան նորին հակողի առ նոյն աղերս մաղթանաց բանի .

Ի ԽՈՐՈՑ ՄՐՏԻՑ

ԽՕՍՔ ԸՆԴ ԱՍՏՈՒԾՈՑ

Ա. Եւ արդ յոյս բարեաց տնկեալ 'ի սրտի՝ անձն իմ կործանեալ , և զօտեաւն հաւատոց պըն-

դեալ զերիկամանցդ երկակի մասունս՝ զկրկնապրդ-
տոր խորհրդոցդ զցանկականիդ գործարան , խոս-
տովան լեր բարերարին այ՝ զմտացդ իբրև զգործոց ,
զխորհրդոցդ իբրև զլուծեանց , զանտեսիցն իբրև
զյայտնեցելոց , զսրտիդ ծածկուծից իբրև զբարբա-
ռումն ձայնից , զակնարկուեցդ իբրև զարդիւնակա-
նաց մեղանաց , զազդել շրթանցդ իբրև 'ի գլուխ ե-
լելոց չարի , զոտիցդ հետոց իբրև զպատուիրանաւն
այ վազողաց , զձեռացդ ձգումն առ ցասումն իբրև
'ի հեղումն արեան գործողի , զծիծաղելն բնաւին
իբրև զկամաւորական լքումն շնորհի , զերդմնականն՝
որ թէ 'ի հանդէպս թէ 'ի տարադէպս՝ իբր զգոր-
ծակցութիւն խաբողին , զամբարտաւանութիւն իբր
զհին կործանիչ նախաստեղծին բարձրութե , զսրտին
նեղութիւն իբրև զթերութիւն հաւատոց , զմեղկութիւն
իբրև զպարտուի զօրաւորին պնդութե , զտրտունջն
առ վտանգս կրիցն՝ իբր զուրացուի ուխտին որ առ-
տէրն , զապարասանութիւն իբր զթոռն իմն անգթու-
թեն , զամբարհաւաճութիւն իբր ոչէիւք առ վեհն
գոռոգութիւն , զհպարտութիւն իբր զկամակոր հարա-
զատ գտողին չարեաց , զակամայիցն ընդ կամա-
ւորացն , զբռնացելոցն ընդ հաւանականացն , զե-
կամտիցն ընդ բնաւորականացն , զանօրէնութիւնն ընդ
ապաստուածութեն , զփոքունն ընդ սաստկագունիցն ,
զնուագունն ընդ յովովիցն , զանճառիցն իմոց իբր
զճառելեաց գիտողին , զանգրեւոց փաստուցն իբր
զնկարեւոց տեսողին 'ի յարձան մագնեստիս վիմի ,
զթեթեւագունիցն առ խտիր մտաց իբր զստուար
ծանրութիւն բեռանց , զինդիր չափոյ ծածկելոցն իբր
զճշդով պահանջումն սատերն սակի 'ի բերանոյ կի-
տին կորիւնի չորեքդրամեան կշռութն , զանդնդակա-
նացն գործոց իբր 'ի յականջս այ արագ ժամանելոց :

Օ աշտոսիկ յաճախեա կուտեա կրկին յանձնառու-
թեամբ , վերստին պատմեալ աստանօր մեծաւ հե-
ծութիւն զէնոցն իբր զեղելոց , ընծայեալ այ զպար-
տութիւն վանեցեալ անձինդ . զի ընկալիս 'ի փոխա-
տուէն զշնորհօք թողուի պարտուց մեղաւորին , զոր
տերն արդարացոյց և հրաշափառապէս հռչակեաց ,
ամենապատիկ ներբողիւ կրկնեալ զգովեստ զղջմանն
քան զպարսաւանս մեղացն :

Բ. Բարդեա և Ղիզեա անձինք մեղապարտի բամբասանս յոքունս զքոյսն խոհերս բազմամասնեայս, անձն իմ կշտամբեալ յոքնախթանդ բանիւ . զաւրուածին, զանօրէնուին, զվրիպուին, զառ ՚ի մարտին հանդիսէ փախուստ, զպարտուին, զմոլեգնուածին, զամբարշտուածին, զապշուածին, զթմբրուին, զքունն արթնական, զառ ՚ի յընթացն զխրհուսմն, զխորհուրդն օտարոտի, զբանիցն նանրուածի, զզարուածէն հաճուածի, զյամենալն ՚ի նմին, զփափագելն նյ առեւեացն, զաներկիւղուածին, զանաստուածին, զանհարթուածին, զթերուին, զթիւրուածիւնն, զլուծուին, զճգուին, զանկապ արձակումն, զծիծաղականն, զվնջողականն, զկատակերգականն, զգայթագղականն, զպտրողականն, զանդէպ քաջութիւնն, զանյարմար մարտն, զառանց օրինի աւրիւնն, զխեղճմունս հոգւոյն, զտատանողականն զերկչոտուածիւնս, զբազմաստեղնեան ճիւղն զրահետականս, զանպատկառ փարաքմունս, զգժտուածիւնն, զգժդմութիւնն, զանդատ առեւելութիւնն, զմարմնջմունսն դիւրմբունողականս, զփոքունցն զանկշուովս, զխոստմանցն դրժողութիւս, զուխտիցն մոռացութիւս, զնմանեացն այլակերպութի, զկեղծեացն քողարկութի, զփառամոլութեն մորոտութի, զյօնիցն յաւակնութի, զապիրատութիւնն, զինքնասիրութիւնն, զնախագահիցն տենչութի, զհատուցանելն եղեռնականացն, զնոցինսն զանշահղճատանն, զվայրապար բերմունսն, զընթացակցութիւնն խորամանկութե բանսարկութիւն, զբանին սերմնակաւութիւն, զվաճառումն կենացն ընդ գնոց սատակմանն, զկուրուստ աւանդիցն, զհայրենեացն ծախս, զկապարանն ձգողական, զփոկով լծոյ երնջոց անխզելի ըմբռնմամբ զանօրէնութիւս, զյարաթաթաւ տղմաբնակութիւս, զլքումն լաւացն, զընթադրութիւս անկարծիցն, զլնի դարձին առնոյն դարձ դաժանական, զնորոգ մտացն, զօտար խորհրդոցն, զանկայուն կամացն, զհաշման հագագին, զէութի շնչոյն, զւնն քան զսահման կանոնացն դրութե՝ զիշխանականին զամենասփիւռ բացարձակութիւն, և զոր չէ ճառելի և կամ գրելի և կամ պատմելի և կամ յերեսս դիմաց բերելի :

Գ. Եւ արդ զհարդ բժշկեսցիս, անձն իմ եղկելի,

'ի յայսքանեաց տիգաց խոցոտեալ, բարձեալ թողեալ այր մի տարագիր անողջանալի, ըստ մարգարէին . քանզի մի 'ի վերագրելոցդ բաւականապէս զօրէ սատակման, թող թէ այսքան դասք սպանողաց դժնէից դահճաց շուրջ պաշարողաց : Ս'անաւանդ զի ոչ այսու եւեթ նմանագրութեամբ կռի տարացոյց տարժանեցելոյս, այլ զոր օրինակ անթիւ բազմութիւն կայտառաց կարճաց խայթողականաց՝ 'ի ստորին մասունս ծայրից տտնոցն զօրհասական թոյնս բերելոց, և յաման մաշկեղէն արկեալ ամփոփէ զելիցն շաւիղ կապարանին շրջափակութեամբ, ցուցանի արտաքուստ բարիոք, իսկ 'ի ներքուստ համբարք չարի և պահեստ կորստեան և կոյտ կսկծման և գործօնեայք սատակման և մշակք մահու : Ի՞նչ այսոքիկ են ամբարեալքն քո անօրէնութեան տաժանեաց թշուառաքիրան թռակք, անձն իմ պարտաւ կան կրկին սատակման . որ կամաւորաբար ընկալար 'ի բեզ, զոր թշնամին սերմանեաց 'ի վերայ ցորենոյն՝ յագարակի աշխարհիս . ով այր անմաքուր՝ ամբարիշտ և ծոյլ, բնաւին ատեցեալ, սիրողդ մտացդ ակորժմամբ զլցեալն նմ անառակութիւն, և զոր առաքեալ ցուցանէ զթիւս բանիցն սարսափելեացն կշտամբողաց, աստուստ սկսեալ մինչև 'ի կատար կանանի այնր պայմանի, և որ հասեալ են, արև, յայն իրաւանցն վերայ, եթէ որք զայսպիսիսն գործեն և կամ կամակից են, արժանի են մահու : Ի՞նչ ես ինձէն զիս ինքն պարտ վարկայ կրկին հատուցման կորստեան սատակման 'ի մահ դատապարտուէ . այլ անխայեա յիս ողորմութեամբ՝ բարեգութ, կենդանի, հօգոր, կամարար, կարող, հնարաւոր, օրհնեալ յաւիտեանս . ամէն :

ԲԱՆ ԲԱՌԱՄՆԵՐՈՐԴ ՎԵՑԵՐՈՐԴ

Վերստին յաւելուած կրկին հեծութեան նորին հակող
առ նոյն աղերս մաղթանաց բանի.

Ի ԽՈՐՈՑ ՍՐՑԻՑ
ԽՕՍՔ ԸՆԴ ԼԱՍՏՈՒԾՈՑ

Ա. Երբ վերպետար ես յաւէտ ամենապատիժ,
միշտ դժնեայ վայրենաբարոյ անձամբ անձին մահու
կշտամբիչ, արածողս զերամակս զաղիրս վայրագա-
սունս խողից արօտականաց գարշուէ մեղաց նախատ
վարձկանութեանց, հովիւս տաճողական զհօրանս
ուլուցն ամայաբնակաց՝ի վրանս հովուացն, ըստ եր-
գոյն երգոց առ իս առակին. որ ոչ իսկ ծանեայ զիս
երբէք գիտել, թէ յով և յոյր պատկեր և վասն ոյր
գոյացայ:

Բ. Եհա՛ ի յոտս տանողականս կրողաց երկուց
միակցորդ խորհրդականաց, ըստ ձեռն հրեշտակի
կառուցար, իբր ի թռիչս թեւոց կրկնաբարձ բազ-
կաց վերատանողաց յաշնարհն հայրենական հայել,
ով յիմար, զիմրդ քեզէն կորացար յերկիր, զաս-
տեացս միշտ հոգացեալ դիպուածս, ընդ ցիւռ անա-
պատականս համարեցար: Իբր զճրագ բազմաբե-
րանեան ի յաշտանակի մարմնիդ հաստեցաւ գրչ-
խոյդ բոլորութի, զի և այսու ի յօրինակէն շնորհէ
մի օտարացիս զնձ տեսանել, և զմնացականացն
իմաստասիրել: Բանականութեն յարգանօք կրկին
ճոխացար, զի գյաղթանակ բարեմասնութեն որ առ
քեզ եղեն՝ անարգել լեզուով խօսեսցիս: Ձեռինդ
հաստմամբ յարմարոստեան մատանցդ շառաւեղօք՝
զգործնականացն տնօրինել զտնտեսութի, իբր կցորդ
համացեղութի ամենաբաշխ արդյն այ՝ նձ կոչեցար:
Երից հարիւրոց և տասանց վեցից յօդիւք շաղկա-
պեցար, յարեալ ի քեզ ընդ նոսին ի նոյն և պատ-
շաճական մասունս չափոց աղղողականաց հինգ ըզ-
գայութեց, զի մի և երեւելիդ նիւթականութի քուլմդ
տեսուէ՝ մտացդ դիտման անդատ եղիցի. զի ոմանք

ստուգարք են և զօրաւորք , և այլք փոքունք են և պիտանիք , կէսք կարծրակերտք և աղդողականք , են և գողտրականք և պատուականագոյնք , դարձեալ կարեւորք և պատկառելիք : Իսկ Թարգմանութիւնք սոցին տեսութե 'ի քեզ են նկարեալ իբր յարձանի անջնջականի անձն իմ եղկելի . որպէս զի և տարր ժամանակաց և շարունակ հետեման աւուրցն առ պսակ ամին , իբր կանոնաւ իւրք սահմանեալ մասամբքդ՝ անսխալ և անայլայլելի պահեսցի :

Գ . Ինքեալ այլօրինակ հոգեւորական , որ զսիրոյն յօգուած շաղկապէ 'ի մի առ եկեղեցի , քե խորհրդածի . իբր զի առանց բնաւից զուգամասնութե կապակցել լծով հաւանականաւ զվեհն ընդ փոքուն , ֆնասեալ է հաստուածոյն անարատութի յա նուն ԲՇԹի ժողովելոցն . որպէս 'ի հատումն և 'ի նուազութի միոյ յանդամոցս անարգացս պատուաստելոցս 'ի մարմնի , կրճատեալ իմն է յօրինուած կազմութե մարդոյդ քում սենեկի զգայականի , և շրջեալ է ընտանութի պատկերին յանարգ փոփոխութի : Եւ արգայսպիսեօք , և ևս բազմօք անզուգական հրաշակերտութե եղական պատկեր ն)՝ կշտամբեալ 'ի սպառողի իմ գեթի . և Թէպէտ յառաջին նմանութն կողպտեալ գտար պատուիրանին յանցաւորութե 'ի դրախտին կենաց , այլ աւազանին լուսազարդ շնորհիւն զհոգւոյն փշումն առեալ , և նմանութի ես կերպարանին . և արդ ընդէր կորուսեր զփառմն երկնաւորս , իբր նախաստեղծն երբեմն զվիճակն երկրաւոր յԼճին դարաստանի . ընդէր փակեցեր քեզէն քեզ զերկին , և զվերելիցն դուռն աղիւսեցեր . ընդէր խառնեցեր ընդ ջրոյն մաքրուէ զախտ արտասուացդ տարժանուէ . ընդէր զլուսեցեալ զձորձ վերարկութին գարշելի գործովք զազրացուցեր , հիմ զեգեալ հանդերձին մեղաց պատմուչան անառակ վարուք քեզ արկեր . ընդէր զտանողացդ ոտից սրբութի ճանապարհան ժանդից աղտեղեր . ընդէր կրկնեցեր իրաւադատին զուխտազանցութիւն հին պատուիրանին . ընդէր մերժեցար 'ի պտղոյն շնորհաց , իբր զԼճամ 'ի ծառոյն կենաց . ընդէր նենգեցեր քեզէն քո կամաւ զանստուեր յուսոյն յարակայութիւն . ընդէր

պատկառանք անհամարձակելիք քոյին դիմացդ նը-
պաստեցեր . ընդէր զինեցար ընդդէմ քո ներհակ,
ով ընդունարան խելագարութե . ընդէր որսացար 'ի
ծուղակ մահու՝ թողեալ զարահեան վստահութե .
ընդէր կարթիւ պատրանաց ածար հաղորդդ մարմ-
նոյ կենդանարարին : Եւ վերստին յուսացեալ 'ի նա
կարողա նմա ապաւինելոյս քաւիչ նորոգիչ փրկիչ
կեցուցիչ և կենդանարար, ողորմած խնամող մար-
դասէր և անոխակալ բազմադուծ , օրհնեալ յաւի-
տեանս . ամէն :

ԲԱՆ ՔԱՌԱՄՆԵՐՈՐԴ ԵՒԹՆԵՐՈՐԴ

Վերստին յաւելուած կրկին հեծութեան նորին հսկողի
առ նոյն աղերս մաղթանաց բանի .

Ի ԽՈՐՈՑ ՍՐՑԻՑ

ԽՕՍՔ ԸՆԴ ԱՍՏՈՒԾՈՑ

Ա. Եւ արդ զինչ գոյ ասել ամաչեցելոյս յերե-
սաց մեծիդ ահաւորութենէ , բայց եթէ համրանալ
և հող 'ի բերան եղեալ լուել 'ի սրտի , ըստ մարգա-
րէութեն խրատու , ահա 'ի բարւոյն կարկառեալ 'ի
յոյս : Իսկ եթէ զփականս շարժողութեան շրթանցս
բացից , բռնադատեցից խօսել կամեցեալ , դարձեալ
զնոյն ձայն կրկնական եղերերգուէ լալեաց բազ-
մութե խէթ մտացս յառաջադրէ :

Բ. Եւ արդ ողբակից մեծ մեղաւորին անօրինե-
լոյ կամաւ առ 'ի մահ՝ զնորին գոչումն երկրորդեցից
և ես ընդ նմին . մեղայ տէր մեղայ , և անօրէնուեց
իմոց ինձէն վկայեմ : Հիւսեալ ընդ նմին զբանս յիս-
ներորդի սաղմոսին , անթիւս գրեմ զպարտուցս սակ
անձինս մեղաց՝ քան զհիւղ երկրի հողմահոս փոշոյ
ընդ օդս ամենայն տարածեցելոյ :

Գ. Եւ արդ յերկինս և առաջի քո , ընդ անառակ
որդւոյն պատկառեցելոյ հայրենի գթոյդ վերստին
դարձեալ թախանձ արկանեմ . զողորմելին ձայն ա-
ղերսանաց արտօսարածին ողբովք գոչման 'ի տխուր

դէմն մատուցեալ առաջի քոյ տարածանեմ, հայր
գթութեանց , նո՛ր բոլորից , չեմարժանի կոչիլ և ոչ
բնաւին առ այս անուանիլ , ոչ միայն որդի , այլ և
անպիտան ապաւան վարձկան : Ի՛նչպալ զսովեալս
տարագրական , պարտական մնասուց . և զգաւ քաղ-
ցոյս լկանաց նեղոյս նուաղեցելոյս՝ կենաց քո հա-
ցիւդ բժշկեսցես : Եր ընդ առաջ քո ողորմութեա՛ր
ի սկզբնաւորս ապաւինուե . զգեցո , գթած և անու-
խակալ , անօրինեալս մեղապարտի զնախակապուտ
հանդերձին ծածկոյթ . աւանդակորոյս ձեռացս աղ-
տեղեալ մեղօք՝ զինիք մատանւոյն համարձակութե
ամենառատ կամօք մատուցես . զգարչապարացս
թշուառութի մերկութե ոտիցս՝ պատսպարութե աւե-
տարանական ամրավերարկու օղիցս կօչկաց ՚ի յօ-
ձին թիւնից միշտ ամրացուցես : Ս զուարակդ պա-
րարակի եղինդ երկնայնոյ , որ է միածին որդիդ քո
օրհնեալ իսկապէս մարդասիրութե , կարօտելոյս բա-
րեաց նուիրեա . որ մատուցեալ միշտ և անպակաս
մնայ ՚ի լրութեան , յարակայ զենեալ ՚ի սպանդարաւ
նի անթիւ սեղանոց անսպառութե , բոլոր յամենե-
սին և բնաւ յամենայնում , էութե յերկինս և իս-
կութե ՚ի ստորինս , աննուազ մարդկութեամբ և
անթերի նո՛րութե . փշեալ և բաշխի ՚ի մասունս
անհատս , զի զհամայնն հաւաքեսցէ առ ՚ի նոյն մար-
մին իւրումն գլխոյ . քեզ փառք ընդ նմին , հայր ողոր-
մութե , յաւիտեանս . ամէն :

ԲԱՆ ՔԱՌԱՄՆԵՐՈՐԴ ՈՒԹԵՐՈՐԴ

Վերադին յաւելուած կրկին հեծութեան նորին հսկողի
առ նոյն ազերս մաղթանաց բանի .

Ի ԽՈՐՈՑ ՍՐՏԻՑ

ԽՕՍՔ ԸՆԴ ԱՍՏՈՒԾՈՑ

Ա . Ի ԱՐԶԵԱԼ , հզօր , անսկիզբն , անեղ , ան-
բովանդակելի , աննիրհելի ակնդ նկատող , ծնող
անքնին փառաց միածնիդ . իրաւացուցես զիմն ո-

դորմուծի հերքեցելոյս ընդունելութեան առ երկնայինս և առ երկրաւորս : Տօնեա զկեալս կորուսելոյս վերնականացն պարերգութեամբ, աւետարալնեա բանիւդ օրհնութե՛ն զկենդանութի իմ մահացելոյս, զբարեբաստութի կամացդ յայտնեա, գովեալ բոլորից գոյից եղելոց, ստացիր անուն բեզանձառ և ինձ թշուառիս նորոգ փրկութիւն, կորուսցես զգիր մուրհակի մեղուցելոյս ամբաստանութեան, զվճիռ հոգւոյս մահու ջրեսցես կայլակօք արեան որդւոյդ սիրելոյ, վստահութի փրկութե բարեաց արեամբ Վ՛սի քո նկարեսցես, ցոյց զսքանչելիս քո բարեգութութեդ ՚ի ճաշ հարսանեաց քում հարազատի : Ս՛ի փակեսցես դիմելոյս առ քեզ զառաքաստ սրահի կենացդ յարկի, մի տրոհեսցես ՚ի բազմականացդ և ՚ի բարեացդ քո զրկեսցես, մի պահեսցես ՚ի գանձարանիդ զնիւթեալ իմ պարտուցս անօրէնութի, մի կնքեսցես ՚ի քսակ բարեացդ զգալութեց իմոց գարշութի, մի երկարս ինձ զվէր մեղացս ՚ի յախտալից մարմնիս ծածկեսցես, մի գփրտութի նեխութե ցաւոցս ինձ տնկակից մահու մնացուցես, այլ բարձ բանիւ քոյդ ողորմութե գժանտութիս ապականարար, որպէս զի զատեալ ՚ի հիւծմանց խիտից՝ առողջութեն պատրաստեցայց . հնարաւորեա, գթութեցդ հայր, մեծ խոցուածոյս զօրեղ սպեղանիս, կարեւոր կործանմանս՝ բարի այցելութիս : Ս՛ի քո եմ, տէր ոգեսէր, թէ և առ մի նուազ բեւրս մեղիցեմ, բայց ոչ գրեցայց համայն մեղուցեալ, տուիչ կենաց իմոց բարերար, ՚ի շնորհ պարգեաց կենաց քոց ապաւինեալ . զի ճանաչելդ զքեզ բովանդակ արդարութի է, և գիտել զգօրութիդ քո՝ արմատ անմահութե, որպէս և կանխաւ իսկ գրեաց իմաստունն . և դարձեալ՝ տիրելդ քո, ասէ, ամենեցուն, խնայել տայ քեզ յամ . և դարձեալ, մօտ է քեզ յորժամ և կամիս կարող գտանել :

Բ . Ըյս Սողոմոնի յուսոյ աղերսանք իմոյս առեալ տիպ . քանզի ոչ այլ ոք բազմամեղ որքան զնա ինձ զուգաշաւիղ . երբեմն որդի, ապա ատելի . երբեմն միջնորդ խաղաղուն այ ժողովրդեանն, և յետոյ խտրոց որոշման բազում խռովութե . երբեմն

օրէնք կենաց կացեալ, և յետոյ մուրհակ մահու հաստատեալ . զերկնաւորին պաշտօն ընդոտնեալ, և զօտարին անուռն ծանուցեալ : Եւ պատճառ օցտող, անկարօտ զրկող, անսովելի գող, գրգեալ տրտնջող, փափկացեալ փախստական, սեղանանենգ սարտուցեալ, անպատասխանի ֆնասապարտ, քաղցրամնոյց հայհոյիչ, զաւակ հայրատեաց, կտակարանացն մատնիչ, Սովսէսի չարախօս, մոռացող երախտեացն, իմաստուն սխալական, ամենագէտ յանցաւոր, ամօթապարտ զղջացեալ, տարակուսեալ աշխատող, աղաչաւոր կռապաշտեալ, յամբային դարձաւոր, կաղակարծ ընկալեալ, կասկածաւոր հաշտութի, յապայս յիշատակ, յերկբայս փրկութիւն, չաւատալի գիւտ, ՚ի մասնէ մնացուած, խարդաւանեալ գերի, կիսակտուր պրծեալ, կամաւոր անձնամատն, տրամարդի յղփացեալ, բազմավրէպ հանճարեղ : Ի յընթացս բանից երկեակ որոշմանց՝ ամենայն ուրեք բանս արկեալ որդոց և ձաղանաց, մեծ պարսաւ և փոքր գովեստ՝ իբր ՚ի վերայ ինքնագրաւ կորստականի, երգիծանութի խառնեալ ընդ աշխար . բան նորա թեւադիր բարգաւաճութե ամենայն հասակի, և խոտորումն նորին ՚ի շրթունս բնաւից թաւանչ թախսծութե ողորմելիս իմն ազդեալ :

Գ . () արմանամ, վհատիմ տարակուսեալ ապշու թեամբ . զի թէ նա այնքան գթեաց, ինձ զինչ պատահեսցէ . զիմորդ անկաւ ամբարձեալն, զիմորդ սասանեցաւ հաստատեալն, զիմորդ կործանեցաւ կառուցեալն, իբր օտարացաւ ծանուցեալն, զիմորդ զակացեցաւ զաւակն ընտրութեան, զիմորդ արացաւ մերձաւորն, զիմորդ աղօտացաւ փայլեցեալն, զիմորդ պատանդեցաւ ազատեալն, զիմորդ անօրինեցաւ ուսուցիչն, զիմորդ նուաղեցաւ հոչակեալն, զիմորդ անարգեցաւ փառաւորն, զիմորդ փոքրկացաւ մեծատունն, զիմորդ ամբարշտեցաւ բարեպաշտն, զիմորդ ամբարհաւաճեցաւ ընտրողն, զիմորդ ունայնացաւ պատարունն, զիմորդ կտրեաց զուխտն որ ընդ բարձրելոյն : Ստակառեմ ասել, թէ և ընդ սանդարամետականին կապեցաւ . զի՞ կայր նորա և կռոց, ուստի սէրն ընդ պատկերաց, վասն էր կամքն ընդ

խտրանաց . զիւրդ ոչ յիշեցաւ յանդիմանութիւնս Սամուէլի առ Սաւուղ եղեալ, հմայք, ասէ, մեղք են, և ցաւս և աշխատութի ածէ թերափ 'ի վերայ . զիւրդ ոչ հայրենի յանդիմանութիւն, կուռք, ասէ, հեթանոսաց դէք և անշունչք են, և նման նոցա լիցին պաշտօնեայք նոցա : Տէր միայն ածէր զնոսա, Սովսէս նախագրեալ յառաջաձայն ձաղանօք սաստիկս իմն ամբաստանէ, ոչ էր ընդ նոսա ասէ Խծս օտարոտիս, զոր ոչ ճանաչէին հարք նոցա : Ուր է մահամատոյց այլազնեայ արձանն Փազովլայ, ուր տգեղն և անպանծալին սիդոնացւոց իգական ամենանզով ձուլածոյն, ուր կանացի կերպին անգրեղն խայտառակութիւն զազիր տեսակին, որով ամօթոյ մարգարէքն զանանօրէն դիմեցունմն անխտրաբար յանուն չարութեան անժուժկալ դիւին անաւարար ձօնեալ մոլէին : Տարաւ գէուծի բարեբաստութեն' որ զնախնին որսաց 'ի կորուստ, յաղթեաց մեծութիւն իմաստիցն առաւելութե, գերեաց գոռոզութիւն, յիմարեցոյց փափկութիւն, վանեաց արծաթն ծառայեցուցիչ, յոգի դատեցաւ զայրն տօնելի հին զէնն կործանողին, 'ի գրկացն այ հանեալ 'ի յոտս ստամբակին գլխեցոյց, մեռոյց մեղկութիւն, թմբեցոյց ծուլութիւն, արբեցոյց շուպտութիւն : Ով դիւրապատիր մարմին երկրածին, որովք ձայնարկութեամբք զքեզ աւաղեցից . քանզի ոչ տիրապէս առ նա հանդիպի ընդդիմաբանութիս, այլ ամենից սխալողաց՝ կամաւ վրիպելոց . վասն զի նովաւ է իմանալ, թէ անիրաւ է պարծել յիմաստս մարմնոյ, եթէ ոչ լստուծով դատեալ ընտրեսցի . որ զի թէ առ այս պայմանի յիմար որ իցէ, և 'ի հաստէն կամս յուսասցի, ոչ ևս 'ի նորայոց անտի ինչ կրեսցէ :

Դ . ԼՄԼ քանզի սաստիկս և քստմնելիս ունի Սովսէս զգարձին իւրոյ յիշատակարան ինքնապարտան կշտամբութեամբ, իբր մեռեալ իսկապէս համայն աշխարհիս անձնասիրութեան . զոր եթէ զիսկն որ նկատեսցէ, Ունայնուքն է իմանալի . այլ և 'ի մատեանս քահանայիցն և 'ի գիրս Լքիայ սիլոնացւոյ, յորում զփոյթն իւրում բնութիցն արտասուելիս իմն յեղանակէ . զուր ջան, անօգուտ վաստակ, ան

միտ հետեւումն, անշահ արշաւանք, անկայուն երկք, օտարին իմաստք, ոչնչից հոլովք, բամբասելի բերք, անյարմար վարկածք, անոտի սերմանիք, աւազափուլ շինուածք, ապականացու ստացուածք, քամահանաց տաժանմունք, ինքնամարտ կռիւ, ընդ ոգւոյ իւրում դատ, ընդունաֆնաթու պիւրտն, ֆնասակար փափաք, կորստական շաւիղ, վրիպակ ճանապարհ, կործանական կրթութիւնք, միտրապատիր վարժութիւնք, հանապազասակ տեսութիւն, ակնայայրատ պջրութիւն, պոռնկակերտ կերպարան, ախտաբորբոք նիւթ, դժնեատեսիլ գոյն, յոքնատխուր գեղ, յոլվամեղձ ծուխ, շոգի ցնդելի, վաճառ մերձ 'ի յառ, տաղաւար քակտելի, ընդվայր աղաղակ, անպատճառաւոր ծաղր, արհամարհելի ասպարէզ, անձնավաճառ դիր, սատակչական ելք, անձմ մտածմունք, ստայօդ ճառ, զայրացուցանող զրոյցք, եպերանաց խճբիծ, խելագարութեան խնդիր, ամօթանաց ցոյցք, խայտառականաց յայտնութիւնք, առակ ապառնեացն, ապաշաւանաց գործ, ըմպահանաց պատմութի, հեղգացելոց օրինակ, խորխորատ ծածուկ, որս խաւարային, մահադուշակ վիհ, անյատակելի անդունդք, ուղեկցութի սպանողաց, յիմարութեան բարբառմունք, դարանակալաց վայր, խարխուլ յարկ, շինուած սասանեալ, կամուրջ խախտեցեալ, երևոյթ փախչելի, խաբող շողորթութ, անոպայ մատնիչ, ընդդէմ բարձրելոյն հակառակութի: ( ) այս ամ մասունք բանից խոստովանական կանոնադրութի, 'ի սիրտս բնաւից նախասերմանեաց ( ) ողովոզս կանոնադիր դարձելոց զղջման . որպէս զի մի պարծեսցի որ 'ի մարդկանէ բամբասաւորօք զինուորեալ նետիւք՝ զանձն և զընկերն խոցոտելով . քանզի կռապարիշտ է քողով ծածկեալն, որ զկերպարանն միայն ունի, և զոչ ախորժելիս ստեղծչին կատարէ :

Ե . Եւ արդ նա՝ որ ոչ այնքան մեղաւ որքան զղջացաւ, մի 'ի սպառ պախարակեսցի . այլ յիշեսցի այրն այն 'ի բարի, իբրեւ զհիմն յուսադրութե 'ի տէրունի ոտն գիմելոց, յորժամ հոգւոյն էջ յայցելութի անձնութեան անբաժանելեալ՝ կենադործել զանդ խոստովանեալն . զոր մեռեալքն ահա կեն-

դանեացս անտարակոյս բերին աւետիս : Ինչ ուրում մաղթեալ իմ պարտաւորի՝ իմաստութեն ոչ ժամանելոյ, 'ի մեղանացն մասն կարգեալ, բարեբանեալ մեծիդ պաղատիմ . լից զնուազդ իմ բանազրութի 'ի յերջանկին հանճարեղութի . նիւթեսցին ներկայիս հայցմունք 'ի բարգաւաճին յարգաւորութիւն՝ 'ի գերաշխարան արքային աղերս . այցելուի խնդրոցս դիցի քո ընտրեցեալ վեհ արքայորդւոյն, զոր միածնիդ օրինակեցեր : Նարեանն կցորդութէ զքո փառակիցդ ճաշակեցաք . տուր փրկուի քոյոյ ծառային, ամենահար, զօրեղ, ահաւոր, 'ի ստեղծողիդ փառս աճեցուցեալ զանքաւելի մեղացն ջնջումն : Նիշատակաւ խորհրդոց բարեաց՝ ընդ ողորմեալսն նորոգեսցես . որ ամենահամախորժաճաշակ բազմապաճոյճ առակագրուէ զձեռնիդ քո քարոզեալ 'ի մատնան լուսազարդ կտակի, եկեղեցւոյ ընծայեաց հետս բարութե՝ խոստովանութի մատչել առ քեզ, հայր : Քանզի ոչ հեռի յողորմութենէ առ այս ցոյց բանի է իմանալի, թէ անյուսութեանն կաթուած չէր անկեալ 'ի յեռանդն սրտին ըղձից, որ զձեպ զղմանն փոքր ինչ կասեաց :

Ձ . Ինչ 'ի յուշ բերեալ զոր 'ի քեզ անճառելի բարեմասնութիւն, զգթութի քո ողջունեսցես . որով զկոչկոճեալն 'ի բազում դարուց՝ բամբասանաց քարաձգութիւն, երանութի վերարժանացո . որ յոքնահասան արտասուաց ելիւք զմեջ յատակի յարկին հեղեղեալ ապարանիցն իւր խրախճանութե՝ սաստկակակիծն ապաշաւանօք, հօրն կրիցն գերազանցեաց ողորմելի ոգւոյն հեծութիւն . զոր 'ի յաչաց բանիդ քո արտօսը՝ առ որ մերովս 'ի յիւրն անտակրեաց, երկայնամիտդ ներողութի միացուցեալ խառնեսցես, գթած . և զանյարմարն առ նա կարծեցեալ զսաղմոսին բարեբանութի, 'ի փառս էակցի որդւոյդ կնքելով նովաւ կեցուցես զնա քաղցրութեամբ ընդ աղքատս ժողովրդոց : ( ) այս պուտեռիկոս ոմն բարեշնորհ արգահատէր ընդ Սողոմոնի, ամենայնիւ վարձս վարկուցեալ համակցորդ գուգաճայնութիւն իբր կենդանեօք նովաւ ընդ նմին վասն նորին աղերսել առ քեզ, զոր յաւելուած կարգիդ տնտեսէ : Քանզի և

աւստացւոյն 'ի նմանէ ստեղծեալն բազմահրաշա-
ւորն մարգարէաճառն պատմագրուի անծովէն ար-
դարացուցիչ՝ զՍողոմոնն ողորմեալ կարգէ . որ զի ան-
պարսաւ է աղօթեալն , քան չարաբանեւն վասն նորին :

Է . Օ որ և ես մաղթեմ մեծ վստահութիւն նմանա-
կից այսր Հեծովթէ և զիմն ընդ նմին ընծայել գո-
լումն . զի թէ կորուսցես զմեզ դատեալ ըստ գոր-
ծոց , ոչ պակասին փառք քո , զի իրաւամբք քո ճա-
նաչիս . իսկ եթէ գտցես , այնքան բարձրանաս , որ-
քան մեծուէդ քում վայել է . քանզի յաւէտ օրհ-
նաբանելի ես դու երկրորդաւս՝ ողորմածովեամբ ,
քան նախահրաման սաստկութիւն : 'Եւ արձիր տէր՝
դարձիր քաղցրութիւն 'ի խնամս գթութեան ձրի և ամէն .
առատ պարգեւօք սիրոյ միսթարել յաւէտ գտըրտ-
մեալքս համաշաւիղ տաճնապաւ տապոյ տոչորման
անբժշկականի : 'Ձեռն եղեալ փրկութեան նորոգե-
ցես վերստին , քաւեալ և պատսպարեալ 'ի մեղսա-
կործանս խորտակմանէ : Եւ քեզ միայնոյ սկզբանդ
և անսկզբանդ , ընդ սկզբանդ և սկզբնաւորիդ սկրզ-
բանց՝ սք Եւրորդութեդ և միում աստուածութեդ
փառք և իշխանութիւն յաւիտեանս յաւիտենից . ամէն :

ԲԱՆ ՔԱՌԱՄՆԵՐՈՐԴ ԻՆՆԵՐՈՐԴ

Վերադառնալ յաւելուած կրկին Հեծովթեան նորին հսկողի
առ նոյն ազերս մաղթանաց բանի .

Ի ԽՈՐՈՑ ՍՐՏԻՑ

ԽՕՍՔ ԸՆԴ ԵՍՏՈՒԾՈՑ

Ա . Եւ արդ մի տիրեսցես անօրէնութիւնք քում
պատկերիս կայսերականի արքայութեանդ վերնում ,
ան բոլորից լուսոյ . մի կապտեսցէ գոռոզն ապրս-
տամբ զգարդ փշմանդ շնորհի 'ի քո ստեղծեալս կեր-
պէ . մի թագաւորեսցէ մեղքն խափանեալ մարմնոյս
մահացուի առ 'ի գրաւել զիս 'ի նոյն : 'Ձիք իմ թա-
գաւոր առ իշխել շնչոյս բաց 'ի քէն , 'Քն , որ ան-
բռնադատ հնազանդեցուցանես լծոյն քաղցրու-

Թէ, որ բաւանաս զկարիս մեղաց ամենակարգ բանիւ, որ արեամբդ քո ստացար և մարմնովդ կերակրեցեր. որ կարգեալ սահմանեցեր ուխտ կենաց ան փոխադրելի, որ յոգի քո կնքեալ կցորդ քեզ գրելով, հօր քում մատուցեր ժառանգակցապէս. որ յանուն զենման միշտ յիշատակաւ քո չարչարանաց առ նոյն բարերար աղօթել համարձակեցեր, ստեղծիչ ամենից և կեանք : 'Խու ես անձ ամենայն հոգւոց, որ մեծացուցեր զայս տուրս շնորհաց քան զամենայն գործոց քո հրաշս. ոչ զերկինս իւրովքն զարդուք և հրեշտակացն պայծառութիւնք, ոչ զերկիրս և զմարդկութիւն և որ առ սոսա են զարմանուիք, ոչ զսահման լայնութե ծովու և որ 'ի նմա են եղելութիւնք, ոչ զանդունդս աղեւիքն հանդերձ և որ 'ի նմա են անբաւուիք, ոչ բարձրացար յօրինմամբ այսքանեօք վեհիւք՝ որչափ ադ իմն կարեկցութիւն, յասելն քո որ մարդարէիւն՝ քաղցրութեց յուրոյ բարութի, ո՞վ է անձ իբրեւ զիս կարող թողուլ միշտ զմեզս և ջնջել զանօրէնութիւն : 'Տա արդ խնկեալ են բանք քո, ողորմած, և խոստովանեալ բարերարութիւնք, փառաւորեալ խորք խորհրդոցդ, և երկրորդապէս զեղմունք շնորհացդ :

Բ. 'Մղարեւ ոչ ոք բաւէ յէիցս թարգմանել խօսիւք նիւթական լեզուի 'ի մասանց այտի քումդ զթուութեանց զոր առ իս ցուցեր, յօրինիչ. քանզի և մեծ իսկ է զօրութի՝ զհնացեալն անդրէն նորոգել ըստ առաջնութե պայծառութե, քան յանգոյից ստեղծագործել : 'Եւ զի ոչ է քո տկարութի, որ զօրութիւնդ ես ամենայնի, առ որ բան քո միայն ազդեալ զլրութի գործոցն գլխաւորէ, ահա յարիցես փառաւոր լինել, բարեգործ, 'ի ստացուածս այս կրկին անյուսալի փրկութեւս. զի իրաւամբք ուխտի բարձրացի՝ հաստատուն եղեալ մեծապէս օրհնաբան աւետեաց քո ձայն 'ի քաւելոյդ շնորհ ծանուցեալ, ողորմութե լուսովդ ուղերձեալ, քան 'ի ճանապարհ ստեղծանելոյն : ( ) ի առ մինն արարիչ միայն ճանաչիս, իսկ առ միւսն՝ առաջնով կոչմամբն և երախտաւոր. ընդ կերպացուցանելոյն և քաւիչ, ընդ նորոգելոյն և բարերար, ընդ հաստեղն և ողորմած,

ընդ կազմելոյն և հնարաւոր, ընդ յօրինելոյն և հեզ, ընդ նկարելոյն ամենազօր, ընդ առաջնորդելոյն և լոյս, ընդ տածելոյն հովիւ, ընդ դարմանելոյն խնամիչ, ընդ ողջ պահելոյն բժիշկ, ընդ ձեռնկալուէն զօրավար, ընդ անպարտութեանն թագաւոր, ընդ արարչութեանն քաղցր, ընդ ամենատուր պարգեւացն առատ, ընդ միշտ անսալոյն ներող, ընդ ոչ բարկանալոյն անոխակալ, ընդ կարեացս վշտակցելոյ ծածկագէտ, ընդ յանձանձելոյ գթոցն ապաւէն, ընդ գեւրունակ գորովայն անձ, ընդ անսպառ բաւութեն՝ օրհնեալ յամենայնի :

Գ . Ընդ որպէս ստեղծեր մինչ ոչն իսկ էի, և ծանուցար ինձ գոյացուցիչ, և այժմ՝ զհոգի մազթողիս մարմնոյս տաղաւարաւ յարդարեա անդրէն վերըստին յանարատութի մաքուր սրբութե նախնի լինելութեն . զի բազմասցի առաւել աճեցուն եղեալ յաճախ տուճութի անսահմանելի քոյդ սքանչելեաց նորոգ ներկայիս, քան զանցելոց հնոցն ստուերականաց : Եւ ընդ ճառելոյս զթիւս մեղացս՝ որքան մտացս թեւս ընթանայ զանբերելիսն յիշատակել, արդարացայց յանուն քո հզօր . և ՚ի պատմելս ինձէն զանձինն իմոյ բիծ, և դու թողցես զամբարշտութի բազում մեղանաց խոստովանելոյս, հզօր, ծածկատես, ամենափրկիչ . զի մի ծայրագոյն լրութե աւետեացս, դարձեալ նախնունն կարօտացայց՝ երանելով սաղմոսիւն զչնորհօք փրկեալսն մկրտութեն . և փշովք մեղաց յոգի խոցոտեալ, ձեռն քո մխեսցի յիս առաւելապէս այժմէն վերստին, ծանրս առնելով զըեռն պարտեացս քան զքաղցրութիւն պարգեւացդ, այլ ազատեա զիս օրհնաբանեալ հոգւովդ սրբով, աղաչեմ զքեզ՝ տէր ամենայնի, յօրինաց մեզացն և մահու : Բաւ լիցի, թէ անկցի ընդ տկարութե սահմանաւ ճշմարտութեդ ծագումն իբրեւ զգրոյն օրինակ . քանզի ուր քաւութի է թագաւորեալ՝ վտարեալ են մեղք, և ՚ի խրախոյս կենդանի բանիդ՝ ոչ է յուսահատուի, և ամբարձեալ քոյոցդ չնորհաց՝ հալածեալ են պարտիքն, և մերձ գոլով ձեռինդ անձ ոչ գոյ անհնարութի, այլ ամենեւին լուսաւորութի, բովանդակապէս զօրութի, անպարտե-

ը կարողութի : ՎՆ է փրկութի , կենդանութիւն ,
նորոգութի , ողորմութի , միանգամայն և քաղցրութի ,
արքայութի , անեղծութի և փառք յաւիտեանս . ամէն :

ԲԱՆ ՅԻՄՆԵՐՈՐԴ

Վերադառնալով յաւերժութեան նորին հսկողի
առ նոյն աղերս մաղթանաց բանի .

Ի ԽՈՐՈՑ ՍՐՏԻՑ

ԽՕՍՔ ԸՆԴ ԼՍՏՈՒԾՈՅ

Ա . Լ՝ 81, արդ , քանզի որպէս ոչ է առանց ՎՆի
այ ոգւոց փրկութիւն , և ոչ առանց տեսման աչաց՝
առ լոյս զուարճութիւն , և կամ առանց արուսե-
կին նշուլից արեւու երբէք քաղցրութիւն , այսպէս
և ոչ առանց խոստովանութեան ծածկութից և
ստգտանաց անձին՝ քաւութիւն : Օ՛ի զի՞նչ օգուտ
քեզ է մաքրութիւնդ , եթէ ընդ փարիսեցւոյն դա-
տեսցիս , և կամ զի՞նչ փնասեսցեն զիս պարտիքս ,
եթէ ընդ մաքսաւորին գովեցայց , և կամ ո՞ւր ասի
պարսաւեալ մարգարէն Յովէլ՝ երիցս կրկնելով
զանձինն եղկուի , և կամ զի՞ գուցէ սրբոյն դատաս-
տան առ 'ի յիշատակ աւուրն մեծի , և կամ իբր
արդեւք անմաքուր իմասցիշըթամբք խապի՝ հեռին
'ի գործոց տանն խորայէլի , և զիմրդ անծ պարտա-
ւոր պաշտի աղամեան մարմնովն՝ իմոյս կարեկցեալ
յանցաւորապէս առ հայր աղօթել , և կամ յորս
թարգմանի առած առակին , թէ սիրտ իմաստնոյն
'ի տան սգոյ , և սիրտ անմտին 'ի տան ուրախութե :
Օ՛ի որ զսխալէն Դժամայ անձին իւրում ոչ գրեւ
ցէ , և զմեզս ամենից ինքեան ոչ համարեսցի , իբր
երջանիկն արքայից զհարցն , կորոյս զիւրն արդարու-
թի՝ որպէս անախտակիբ գով բնութե . և ոչ բերկ-
րի սիրտ առ զուարթութի երեսաց աւետեօք յաւ-
սոյն , ըստ ասացելոյն , եթէ ոչ յառաքելոյն ՎՆի ու-
սեալ՝ ամիւ ահա ըստ այ տրտմեսցի :

Բ . Լ՝ րդ ըղձալի է ինձ յաւէտ աստանօր խորատն

Հին՝ նորոգ ընկալեալ՝ հոգեոր հանձարեղին , զոր տէրն իսկ երկրորդեաց , երթալ նստել ոչ յառաջին բարձին հպարտից ընդ ամբարշտացն նանրախորհուրդ ժողովելոց , ուստի Վաւթիւթ և Արեւիկա ուխտիւ կանոնի սահման հաստատեալ հրաժարեցուցին , այլ ընդ զջաջեալսն սրտիւ պատկառեալսն մեղօք՝ և ՚ի դատաստանաց մեծին պակուցեալ ահիւ հատուցմանն , յետնոցն հաւասարեալ աստէն ՚ի յերկրի կամաւ խոնարհուէ , ուստի բարձրեալն ան պարեալ բերկրի . որով ընդ նախադասեալսն ՚ի բազմականսն երանութեան համարձակեցայց , թէ ես և թէ նա հետեւեալ սովիմք : Այլ որ զերծեալ ՚ի բամբասանաց բանի մարգարէին , որ ՚ի վէսս ոմանս ակնարկի . մի յիս , ասէ , մերձենար . մաքուր եմ , և ո՞վ զիս տեսանիցէ : Այլ զանկշիռն խոնարհութիւն երջանկին Վաւթիւ ինձնպատառեալ ասել ընդ նմին , ես իբրեւ զանասուն համարեցայ հերքեալ ՚ի զգայութէ , և հասին չարիք ինձ շուրջմանակի . և նեխեցան և փտեցան վէրք իմ ՚ի յանգգամիս անբժշկութի , և զայլոց ոմանց ընտրելոց ՚ի յասորեստանի՝ զկամաւորն կշտամբութի մեղապարտութե անձանցն անաւրատից . ընդ որս և զԱզրի մեծի քահանայի զասելն՝ ես ինձէն առեալ բարբառիմ , թէ և ոչ զերեսս բաւական իցեմ համբառնալ ՚ի վեր առ բեզ ան :

Գ . Արդ ես ճշգրիտ պատկեր ամենայն երկրի՝ զիմն խառնեալ ընդ նոցին պարտիս , և ՚ի նոցայոցն զառ իս դառնութի կրկին առաւելեալ , նոքօք հեծեծեցից . թէպէտ և չէ ինչ պիտոյ գարշութե գունոյ՝ դարձեալ տգեղութի : Նա արդ մեղայ , զի անմտութի գործեցի զոչ հաճոյսն քո բազմօք սխալեալ յանցաւորութեամբք , նայեա յիս , գթած , որպէս երբեմն յուրացութեն ըմբռնեալ Պետրոս , զի յոյժ ունայնացայ : Առաւորեա ինձ զողորմութեդ քո ճառագայթ , ամենեւին բարերարութի . զի ընկալեալ զօրհնութիւն քո , տէր , արդարացայց կեցից և մաքուր եղից յանստեղծիցն քո իմոց լկողաց : Եւրեմի համարձակութիւն զմեղապարտ ձեռինս հաստուած առ բեզ տարածանել , մինչև մատուցես զօրհնեալդ քո զաջ ՚ի նորոգութի դատապար-

տելոյս : Ի՞նչ յաղթեալ վերստին իմումս յամառութե քոյին հեղութիւն առ իս ժամանեալ մարդասիրապէս . և զամենայնս յամենայնի ամենայնիւ քո կարողութիւն՝ զառաջին չարիսն միջնովքն և վերջնականօքն թող ինձ , հնարաւոր անհասից Վճռաբաւոր լուսոյն արդարոց :

Դ. Նեմ արժանի յիշել զանուն քո օրհնեալ , զի փնասակար եմ բարեգործիդ մահու հարուածոց առ կնիքն , առ շնորհն , առ փշուամն , առ պարգեւն , առ աւանդն , առ ձիւրն , առ անունն , առ որդեգրութիւնն , առ պատիւն արքայական , առ պատկերն , առ դրոշմն , առ օծումն , առ ճոխութիւնն , առ համարձակութիւնն , առ ընտանութիւն , առ կեանսն , առ լոյսն , առ երանութիւն , առ յոյսն , առ փառսն , առ անխոնարհելի բարձրութիւն , առ պսակն անկապտելի , առ խոստմունսն ծածկեցելոցն , որ քե տէր Վճռաբաւոր Բաւարականեացաւ ինձ յամառելոյս իժիս և քարգիս՝ ունկնախից և լսելափակ անլուր ականջացս . որ միշտ յառաւելութե քումդ բարութեանս յոքնապատիկ յաւէտ քան զսոյն չարիքն իմ՝ յաճախեալ , ի սպառ կործանեցին , մերժեալ ի կենաց ընդ մահ կապեցին , ծառայ կարգեալ ապականութե : Եւ արդ դու միայն իրաւակէշիւ և ճշմարտադատ բարերար՝ օրհնեալդ ի գթութե , մեղայ քեզ անօրինեցայ անիրաւեցայ . վասն որոյ և եղծայ զեղծայ յանցեայ ամբարշտեցայ . և ոչ լուայ խոստովանեալ և երկրպագեալ գովեալ քո բանիդ , որ դու իսկ երևեցար անձառեւեալ քո սիրովդ , զոր գրեւն իսկ մեծ է , և նշանակեւն սարսափելի : Վեզ արդարութիւն և փառս և մշտնջենաւոր գովութիւն , և ինձ պատկառեցելոյս ի քէն , ինամակալ , քառութիւն և ողորմութիւն և բժշկութիւն , օգնութիւն և պահպանութիւն սրտի և ոգւոյ . բարեբանեալդ յամենայնի յաւիտեանս . ամէն :

ԲԱՆ ՅԻՄՆԵՐՈՐԴ ԱՌԱՋՆԵՐՈՐԴ

Վէրստին յաւելուած կրկին հեծութեան նորին հսկողի
առ նոյն աղերս մաղթանաց բանի.

Ի ԽՈՐՈՑ ՍՐՏԻՑ
ԽՕՍՔ ԸՆԴ ԱՍՑՈՒԾՈՑ

Ա. Եւ արդ առ երկրածինն որ պաղատեցայ
այրս մահաճացու ամենապատիր, եթէ ընդունայն է ա
ղաղակէն. առ մահկանացո՞ւ բանական, եթէ սուտ
իցէ փրկութին առ յուսոյն վստահութի. առ մարդ
որ եղծական, եթէ ընդ տկարութե բանին և նանիր
է զօրութին. առ իշխանս երկրաւոր գահից, եթէ
անցաւոր է ընդ ինքեանս և իւրեանցն բարութի. առ
եղբայր որ հարազատ, եթէ կարօտ է կամելոյն առ
անձինն անդորրութի. առ հայրն իմ երկրաւոր,
եթէ պակասեալ են ինամականքն ընդ աւուրցնուա
ղութեն. առ մայրն իմ որ երկնեաց, եթէ կասեցան
գթութիքն ընդ նահանջել կենդանութեն. առ թա
գաւորութիւնս աշխարհի արդեւք, որք զմահացու
ցանելն միշտ արուեստաւորեն քան զկենազործելն.
այլ առ քեզ բարերար անօրհնեալ ՚ի բարձունս,
որ կենդանի ես և զկենդանութի տաս ամենայնի, որ
և յետ վախճանին զօրեա անեղծապէս նորոգել:

Բ. Եւ եթէ փախնումք ՚ի քէն, դու զկնի ընթա
նաս. եթէ տկարանամք, զօրացուցանես. եթէ վրի
պիմք, շաւիղ դիւրութեան ուղղես. եթէ պատկա
ռիմք, քաջալերես. եթէ ախտանամք յանձն և ՚ի
մարմին, բժշկես. եթէ զարշանամք մեղօք, մաքրես.
եթէ ստեմք, քո ճմարտութիւն արդարացուցանես.
եթէ յանդուռս ներքինս սուգեալ գլորիցիմք, յեր
կինս ցուցանես. եթէ ՚ի կամաց մերոց ոչ դառնամք,
դու դարձուցանես. եթէ մեղանչեմք, ողբաս. եթէ
արդարանամք, ժպտիս. եթէ օտարանամք, սգաս.
եթէ մեղծենամք, տօնես. եթէ տամք, ընդունիս.
եթէ յամբարանամք, երկայնամտես. եթէ մեք ժպտեմք,

դու առատապէս չնորհեալ ընձեռես . եթէ լքանիմք, տրտմիս . եթէ արիանամք, խնդաս :

Գ. Որպէս հարկերդ երկրորդ սաղմոսն օրհնաւ բան հրաշաւորական զվհատելոյս զսիրտ սփոփէ, և մեծ յոյս կենաց աւետարանէ առ փրկութեն հանդէս . որ յաղթականն է դիւաց և տարակոյս բան սարկուին . որ իբր զխաչին տէրունինչան բարեբախտ պանծալի սքանչելափառ, անխոնարհելի բարձրութի լուսոյ և անպարտելի վերնոյն զօրութի կանգնեալ է ախոյեան անվանական և անշարժական ամենայնիւ յաւիտենական ընդդէմ անբարի բարուց բոլորութեն Ռեւելարայ, որ ունի յինքեան գանձս հոգեւոր օգտից գիտողաց մտաց ընծայեալ զպարտումն մահու և զլուծումն մեղաց, և յոյսս կրկինս յերկուս յաւիտեանս, և զնորոգումն խոստման անեղծութե արդարոցն, կանոնս բարեհրաւերս և կենդանատուրս գրեալս հոգւովն նոյ . որպէս ամենայն իսկ երգ սաղմոսացն մաքուր որտից է տեսանելի կտակ կենաց մարդկան նկարեալ :

Դ. () Ի թէ 'ի նախնումն տկար կերպարանն զայս աւետիս և վստահութի ընդգոգեալ ունէր՝ կործան ման մահու նախաժաման մեծ աւետագիր և կեանս երկնակրօնս վերնակենցազս միշտ անձառելիս, և այն՝ ջնջական գիրն և յեղանակաւոր օրինակն, և պաշտօնն դատապարտիչ վհատութե յանցաւորացն, և խափանելի կտակն երկրային, և տկար հաշտարարութի միջնորդացն, և թերութիւն բանից մազթռղացն : (Որ զի թէ V)՝ անասէի փրկութի խոստովանելի է անտուստ վկայեալ յետ այնքանեաց մեղանաց անբժշկականաց . որ արեամբն արդարոց ելից զնուիրեալն մեծի թագաւորին հրաշանուն քաղաք հայրենի, ըստ մարգարէագիր անսուտ պատմութեն . որ և զմեծն իսկ տեսանողաց բազմերախտիս ձեռնկալութեան խնամողօրէնն պաշտպանուէ նախնակերտ յարկին տեսութե, մանկավարժ ինքեան և նախնի, մեքենայիւ մահու սղոցեաց, 'ի յերկուս մասունս խզեալ դժնդակ տանջանօք մաշեաց, իբր խորհրդով ապստամբութե զլուսոյն փրկանակ կտրեալ : Իբրով զգար յաւելուածն մոլեգնական՝ զբրէական

վերնամարտութիւն 'ի բարձրեալն յանդգնութիւն . քանզի ոչ պատկառեաց երբէք զստեղծողին պատիւ և զանուն յիւրաքնակ խորանէն մերժել . հալածեալ զայ հոգին , Ռեւիարայ զանձն դաւանեաց : Վրանզի զնոյն տաճար տիրական ինկարկութեան հաստողին սահման՝ հռչակաւորն երկրի տեսարան՝ զսարսափելին ազանց սրբարան , ուր տեսիլք հրեշտակականք և անձային հրամանք յաղթողականք լուսաւորապէս յայտնութեամբ ազդեալ երևեին , զայն վայր երկնամասն ահաւոր պանծեալտես՝ Վեւանայ ումիմն քառադիմակի նախանձարկու պատկերի աւերածոյն անապատի պաշտօնետեղ գարշելի և գիւռաձենձեր զոհարան պատրաստեալ կազմեաց : Օրկեալ զարքայն երկնաւոր 'ի յարքայականն կայից , զամենահարուստն՝ ունայն 'ի ստացուածոց իւրոց , զտա նուտէրն՝ անհանգիստ և թափառական տատանեալ , Ռեւիդգեբուղայ ձեղուն նկարեալ , և զանունն ահեղ վտարանգի արարեալ . գերի տարեալ զաւանդ գովելոյն , ողբալի զողորմածին մասն նուազեցուցեալ . աղուեսուն փոքու ապարանք զսրահն լուսոյ կարգեալ , և բնակից ունողին և ոչ գլխոյն տաղաւար յիւրայոցն եղեալ . հատեալ զցանկ հզօրին , բախտից հմայից զսեղանն մեծախորհուրդ արեանն սրսկման երևեցուցեալ : Այնեալ հետս բազումս ընթացելոց 'ի գայթակղութիւն կորստեան հօտին սատակման , մոլորութե բուռն վարդապետ , և այն՝ գիտութե կրօնիցն օրինաց , հայր ունելով զմեծն Ռեւիդգեբուղայ զնմանակիցն Վաւթի :

Ե . Ռեւիդգեբուղայ զտմունս չարեաց , որ և զայ պատիւն՝ որ զարքայուն փառս ընծայեաց նմա , հայհոյեալ և թշնամանեալ , և զաղօթկերացն բազմութի սուսերաւ մահու խողխողեալ : Նստանի դաւաճան , մերձաւոր վատնիչ , հարազատ սատակիչ , կցորդակից սպանող : Ընծ ոչ գոյր դառնալ , զի ուրացեալ էր զնա . զՍբրահամ ոչ էր յիշել , զի խորթացեալ էր 'ի նմանէ . Սահակաւ ոչ էր աղօթել , զի նզովեալ էր 'ի նմանէ . Սարայելիւ ոչ էր պարծել , զի տարագիր էր անուան կոչմանն մեծախորհուրդն շնորհի . զգաւթեան երգ ոչ էր նուագել ,

զի կշտամբիչ էր նորին . 'ի քաւարանն ոչ էր մեր ձենալ, զի պղծեալ էր զնա . 'ի տապանակն անձա գիծ ոչ էր ապաւինել, զի ընդ գարշուէն ճուլածուին էր փոխանակեալ . առ Սոփսէս ոչ էր կարդալ, զի անքաւելի էր պարտիքն որ առ նա . առ Մհարոն ոչ գոյր աղաչել, զի փնասապարտ էր առ նա . առ մեր ձաւոր մարգարէիցն գունդ ոչ էր դիմել, զի սպաւնող էր նոցա : Եւ նորա քաւութի մեղաց, և արքայուի թագաւորուէ վերստին պարգեւեալ տուաւ . զի բեզ, բարերար, բազմացուցես կարգեսցես գովեստս անձառա և անլուելիս 'ի յազգս տոհմից և 'ի դարս ժամանակաց, և զգուռն յուսոյն մտից անփա կելի պահեսցես 'ի փառս քոյդ բարձրուէ և 'ի փրկութի դատապարտելոյս, անմահութեց պարգեւաց տուիչ Վր, գովեալ յաւիտեանս . ամէն :

ԲԱՆ ՅԻՄՆԵՐՈՐԴ ԵՐԿՐՈՐԴ

Վերստին յաւելուած կրկին հեծութեան նորին հսկողի առ նոյն աղերս մալթանաց բանի .

Ի ԽՈՐՈՑ ՍՐՏԻՑ
ԽՕՍՔ ԸՆԴ ԱՍՏՈՒԾՈՑ

Ա . ( ) Ի Հ Ե Ա Լ տիրաբար 'ի քուժդ էութեան, անսահմանելի և անփոխադրելի իսկապէս բարի, պաշտօն խնկելի և երջանկութիւն խոստովանելի աւմենայն երկրի, երկայն յուսոյ ամենապատրաստ տեւտութիւն, գթած ողորմած, որ ոչ պահես ոխս բազմութեան ամաց մեղանաց քթթել մի աւան, որ հրաշաւորս զարմանալիս գեր քան զամենայն ազնիւս նախնեացն անսահման առաւելութեամբ կրկին ընդ միոյ հաճեցար հեղուլ զողորմութեան վերահաս վտակս ամենախնկաւորս 'ի շնորհաբաշխութեան նորում : Եւ զանտուտ զմոտս լուսարանի պատուհանին անձկութե նշուղիցն աղօտականաց, չափով գիտութեցն ըստ Սողոմոնի, և իւր իսկ նմին և ինձ ընդ նորին բացեր ընդարձակեցեր թշուառացելումս

զառաքաստն անջրպետարան ելիցն ողորմութե ձրի պարգեացն անժականաց . զոր ընդ մէջ իմն մասնաւորօք աւետաւոր յիշատակաց և 'ի հնունձն զայսր տպաւորութի օրինակաւ նկարագրեր, զդարձարուքն առ իս և ես դառնամ առ ձեզ . և յորժամ դարձցիս և հառաչեսցես, յայնժամ կեսցես : Այս զի և զաղջամիջ ջին սեռութի գունոյն փոխարկել 'ի ձեան պայծառութի, և զարանցն արեամբ ներկելոցն յեղանակել 'ի պատահունձն գեղման, ըստ Ասայեայ և լաբարիայ, և 'ի մէջ բարկութեն դարձեալ զոյգ զողորմութիւն . քանզի անապատանալ քաղաքացն Խորայէլի և դարձեալ բնակիլ, և ճանապարհացն ամայի լինել 'ի չգոյէ մարդկան և անդրէն հետեւիլ, և լքանիլ 'ի սովոյն ոգւով և դարձեալ զօրանալ ձեռամբ, և գնալ այ 'ի տեղի իւր զայրացմամբ և դառնալ ողորմութիւն, ըստ ներողութեան գելմն, և 'ի մէջ սաստիցն սպառնալեացն կրկին պաշտպալնութի, և 'ի սրտին խռովութե յուզումն ինամոց գթութեան :

Բ . Միս մարգարէիցն ձայն ինկելի, որ զօրհնեալդ քո գալստեան զազատարարդ հրամանս կանխաւ ազդէին, և զոր չէ բանիւ նիւթեղէն լեզուի ընդ թիւ արկանել վասն անբաւութե, փոքունք են և նուազունք օրինակք և նմանութիւնք, հինք և ժամանակաւորք առ աւետեացդ քո յայտնութիւն և խաչիդ փրկագործութիւն : Ար յամենայն վայրի կառուցեր զխորանն վկայութե արեան քո ուխտի, որք մեծաբարբառ միշտ աղաղակեն քան զդատակնիք մահուն հաբելի զպաղթանակ բարեաց քումդ հանդիսի, կեանս կրկինս և անմահականս շնորհաց, մկրտութե, յարութե, նորոգութե, առ քեզ ընտանութե, ընդ հոգւոյդ սոյն միութե, քաւութե, ազատութե, լուսաւորութե, մշտնջենաւոր մաքրութե, իսկապէս երանութե, ընդ վերնայնոցն կցորդութե, անկապուտ փառաց, 'ի շրթունս մեր ձայնիւ բարձրելոյն հաշտեցուցիչ բանից աղաչանք : Այլ զոր ահաւորն է ասել, կարգեմ աստանօր յիշատակ եղեալ մեծիդ երախտեաց, աստուած իսկ լինել ընտրութե շնորհին, և ընդ հաստողիդ միանալ տերունի մար-

մնոյդ ճաշակմամբ, և ընդ լուսոյդ կենաց խառնութիւնը կատարումն երջանիկ խոստմանն, ըստ Պաւղոսի բանին, ոչ ունէր օրէնն : ԴՆԼ դու, փրկուի, եկիր հայրենիդ քո հարստութիւն, արարեր և կատարեցեր զլուսոյն յերկարաձգութիւն, որ առ քեզ պահեալ անհամառօտելի, քաւիչ ամենայնի : Եւ քեզ փառք ընդ հօր քում 'ի գովեստ բարեբանութե հոգւոյդ քո սրբոյ, յաւիտեանս յաւիտենից . ամէն :

ԲԱՆ ՅԻՄՆԵՐՈՐԴ ԵՐՐՈՐԴ

Վերստին յաւելած կրկին հեծութեան նորին հսկող
առ նոյն աղերս մաղթանաց բանի.

Ի ԽՈՐՈՑ ՍՐՏԻՑ
ԽՕՍՔ ԸՆԴ ԱՍՏՈՒԾՈՑ

Ա. Տիւր տէր զօրութեանց, բոլորից գոյից Թա-
գաւոր, օրհնաբանեալ ողորմութիւն, անձ ամենե-
ցուն, որ յաղթես սահմանի լայնատարած ընդար-
ձակութեան, ամենայն անբաւութեանց դու ես որ
բանութիւն . մինչ զի կարծրն քեզ հոսանուտ է, և
լոյծն քեզ պնդակաղմ, և չիք քո իր անհնարաւո-
րական, յաղթող զօրութիւն ահեղ . հուրն ցօղ իմն է
զովական, և անձրեն բոց կիզանողական : Օ քարն
բաւես ցուցանել կերպարան ազդման, և զբանա-
կանն դնես անխօս և անշունչ արձան : Օ պարտա-
ւորն ողորդեալ պատուական առնես, և զկարծե-
ցեալն մաքուր՝ իրաւամբք քննեալ դատիս : Օ մա-
տուցեալն 'ի մահ՝ բերկրութիւն բարեաց արձակես, և
զամաչեցեալն՝ զուարթ տեսութիւն փրկիդ հաստատես :
Օ անտաքեալն բազմահաւաք՝ երջանիկ կարգես, և
գառաջատեալն դարձեալ անդրէն 'ի յետս նահա-
ջես : Եւ յորժամ սպառին առ 'ի մէնջ բարիքն,
զառաւել զարմանալիսն յայնժամ ներգործես . քան
զի վասն քո գիտես Թողուլ զմեզս և ջնջել զանօրէ-

նուութիս , և քաւիչ լինել անիրաւունց և զմեղս մեր
ոչ յիշատակել , ըստ Եսայեայ և Երեմիայ :

Բ . Եւ առ շնորհ նորոգ փրկութեա քաղմօք գո-
հաբանութիւն հետեւեալ , 'ի յաճախութի անբաւիցն
լռեալ առ սմին իսկոյն կարկեցայ . քանզի կրկնեալ
զլուսոյդ անսպառ բարիսդ , որ 'ի քէն առ իմ յա-
մառս թշուառութի , քոյին աղերսիւ առ քեզ մաղ-
թեցից , յարմարեալ դարձեալ 'ի նիւթս բանիս ըզ-
տառ ողբերգութե ասր մատենի , լցից թախծուիք
և հեծեծանօք : Եւ առեալ խառնեցից 'ի տուռ-
ղիդ հաճութիւն ընդ ցաւոցն զդեղն , ընդ վհատու-
թեն զխրախոյսն , ընդ յուսահատութն զյիշատակ-
անուան հաստողիդ , ընդ տխրութեա զսփոփանսդ ,
ընդ իմումն դառնութե զքաղցրութի կենարարիդ ,
ընդ պատիժ օրինին զշնորհն , ընդ պարտս անիծիցն
զազատարար օրհնութիդ , ընդ մարմնոյ մահուն զա-
մենայնիւ նորոգութիդ :

Գ . Հաւատամ հզօրիդ բանի , ռեստի վկայեմ .
լուր լուռէ սրտիս , տէր Հո , որ հնչումն է առ քեզ
մեծութե ձայնի երկար գոչելոյ : Եւ մարմնակից և
պատկերակից մեր եղեալ , և բահանայապետապէս
անօրինակդ զօրինակին խորտակեալ զլուծ , ընդ
զենման մահու անասնոցն՝ բարեբանեալ մարմնոյդ
նուիրմամբ անմահապէս միշտ մատուցանիս , և ան-
նուազաբար քաւութի շնորհես , ոչ սակաւամեղիցն
միայն , այլ և որոց հատեալ է ակնկալութիւն առ
ելս կենաց : Օ ի որքան զօրէ մարմնոց անդամոց
առ մեղս կենդանութի , թէ և բիւրուց ամաց ունի-
ցի յերկարաձգութի , յորժամ անդ բոլորեցուն վն
սորին կամաւ և յօժարութե զենումն ընկալեալ , մա-
հու համբերես բաշխեալ 'ի քաւութի : Օ ի ոչ եթէ
մաքրութեդ աղբեր պարտական գոյ մահու յոր ըստ
օրէ կատարին , այլ կամօք քովք՝ հոգւոյդ գոր-
ծակցութե՝ 'ի հաճութի հօր և 'ի մեր հաշտութի
ցանկ մատուցանիս : Իսկ եթէ ամենիցդ անքնին՝
իմովս վասն իմ առ իմ փրկութիւն , 'ի գէմն իմ ,
իբր թէ ընդ քոյդ էութե ես իցեմ մարմնով պա-
րունակողիդ կցորդ միացեալ . և դու , բարեբար , յա-
ղագս իմ 'ի յիմն կերպի փոխանակեալ ընդ իմում

պարտեաց , և մահ ընկալեալ անպարտդ զմահա-
պարտիս փնասուց պատուհաս , և 'ի յիմ անուն յան-
ցաւորապէս , որպէս թէ կամաւ ընդ քեզ ես կրի-
ցեմ , բազումս մեռեալ և մնաս կենդանի . ոչ ուրացո-
ղացն ձեռօք , այլ դաւանողացն հաւատովք անծապէս
նուիրեալ և 'ի մասունս անհատս բաշխեալ :

Դ . Ըսէր ոմն ողորմաւոր՝ չաւատալեացն պաշտօ-
նատար . մեծ ինձ և անկռեղի առ սմին դատէր ան-
յարմարագիր անձին յուսադիր , հաւատամ զփառս
և զերջանկութի , քան թէ մարտիրոսութի իսկ՝ թող
թէ ուղղութիւն մնա թշուառութեան յանցաւոր մար-
մինս վախճան ընդունել : Իսկ զանձառութիւն խոր-
հրդոյս այսու դիտեցի . դաւանէր իսկոյն , որ զի և
մաքրոցն անձինք առանց նուիրման այսր յիշատակի
չէ են իսկապէս կատարեալք 'ի սպառ , եթէ ոչ ընդ
այս հրաշակերտութիւն մեծութե հոգւով խառնեա-
ցին : Ըսա թէ մեղաւորիս մասին կրկին մատու-
ցար բաժին ասելով յուսայր , իբրեւ այն թէ ես ինքն
եղեր ճշմարտիւ , գրաւեալ զիմս դաժանութի ընդ-
քում համեղութեան , պատարսգեալ քոյինանիւթ
զանգուածոյ նշխարաւդ կենաց լուսոյ : Ըսա առ-
նային 'ի վերնատանն նախանուէր բարեհնորհու-
թե՛ անհնարաւոր ախտիցն ճարակ՝ զմարմին և զա-
րիւն իւր բաշխեաց 'ի քաւութի , 'ի վեր կարծեցու-
ցանէր քան զնահատակի վկայեցելոյ արեամբ կա-
տարմամբ . յուսոյս օրինակ յարգաւորութե՞ գրել
զիս 'ի փառս , այսմ փրկանօք հաւատալի երեւցու-
ցանէր , քան թէ քաւելոյ և ողորմելոյ և շնորհելոյ ,
որչափ անձականիդ առ մարդ զօրութի , և տիրական
անձախառն մարմնոյն կամաւորական նուիրումն առ
անասնական սպանդին մատուցումն , և անմահս առ
մահկանացուս , լոյսն ահաւոր առ ստուերայինս , յա-
ւիտենականն քան զանցաւորս , բարձրեալն քան զեր-
կրաւորս , անստեղծն քան զեղականս , բարին իս-
կութե՞ քան զթիւրեալս բնութե՞ , մանաւանդ զի
իւր է կամելն և իւր կենագործեալն , օրհնութեանն
առիթ քան զանիծիցս պատճառ :

Ե . Ըրդ տուր խոցելոյս 'ի սիրտ և յոգի , աղա-
չեմ գթած , զառ 'ի յերկնուստ . ընծայեալ զգեղդ

կենաց , մատիւր քաղցրութեամբ առ խնտացեալս մեղօք ,
բաւեա 'ի պարտեաց՝ ամենակատար բաւականութի :
Իսկ առ 'ի յինէն այս է ճշմարիտ և անխաբէի
կերպարան բանի , որ զի հաստիչդ ամենից 'ի մթն
բնակես . և ըստ տարազու սերմանն և հնձեն է իրա
ւացի , ըստ ճշմարիտ բանին Պաւղոսի , և աչացաւացն
'ի տապ արեւու ոչ է զօրութի : Իսկ դու , բարերար
հաստիչ յոչէից , յարգես յաւետ իսկապէս համայն
և զդաւանելն զքեզ՝ բաւական առ կենդանութի .
և ոչ ես ընդ սահմանաւ փակեալ օրինի , այլ յաղ-
թես՝ մանաւանդ թէ խզես զկապ կանոնի , և դու
միայն մնաս պայման աւետեաց համօրէն յանցաւու
րաց տարակուսելոց : Եւ քեզ ընդ հօր՝ հոգւովդ
սրբով փառք և իշխանութի յաւիտեանս . ամէն :

ԲԱՆ ՅԻՄՆԵՐՈՐԴ ԶՈՐՐՈՐԴ

Վերստին յաւելուած կրկին հեծութեան նորին հակողի
առ նոյն աղերս մաղթանաց բանի .

Ի ԽՈՐՈՑ ՍՐՏԻՑ

ԽՕՍԲ ԸՆԴ ԵՍՏՈՒԾՈՑ

Ա . Եւ արդ յամենայնի առ ամենայն ակնկալու
թի քո է ողորմութի , սկզբնալոյսդ աչաց տեսանե-
լեաց և սրտի իմաստից (Եւ . քո է բարերարութի ,
կեանք և անմահութի : Դարձ առ իս գթութի , և
հանդերձեացես դառնալ առ քեզ ինձ կրկին բեր-
կրութի . զի առանց քոց կամաց ոչ ունիմ լինել
նորոգ փոփոխեալ . և եթէ ոչ կամք քո գթասցին ,
ոչ զօրեմ փրկիլ մահու պարտականս . և եթէ ոչ
կառավարդ յարդարեացես պատրաստել ինձ հետս
ճանապարհի՝ որ առ քեզ բերէ , վիհ է ինձ խորոց
յաջմէ և յահեկէ :

Բ . Իհա ոչ պարծիմ ամենայն իրօք նախատեալս ,
ոչ պանծամ դարովեալս , ոչ խրոխտանամ լքեալս ,
ոչ մեծաբանեմ պապանձեալս , ոչ ըմբոստանամ ձա-
ղեալս , ոչ երջանկանամ եղկելիս , ոչ արդարանամ

ամբարիշտս : Օ՛ի ոչ երբեք հարթ ընթանայ երիվար առանց սանձակալի , և ոչ նաև համբառնայ հանդէպ առանց ուղղչի , և ոչ արօր կշիռ ինչ գործէ առանց մաշակալի , և ոչ երկուորեակք լծոցն 'ի ճահ ճեմեացին առանց եզողի , ոչ ամպ վերաչուէ առանց հողմոյ , ոչ աստեղք ցնդին և կամ գումարին առանց ժամանակին , ոչ արեգակն փոխաբերեալ ուր շրջանակի առանց տարրական օդոյ , և ոչ ես նոքօք հանդերձ առանց բարեգործիդ հրամանաց ակնարկութե : Օ՛ի դու միայն ես տուիչ կենաց բանականաց և խնամիչ կարգաց հոլովման արարածոց , և 'ի քէն է ինձ փրկութի , ըստ սաղմոսողին . և դու ձայնես բարբառ խնդալից աւետեաց հնչման յականջս լսելութե ամենայն հասակի , Լիպյք 'ի հանգիստ իմբնաւին աշխատեալք , և ես մաքրեցից զձեզ 'ի պարտեաց : Իսկ զի՞նչ օգուտ 'ի լուացմանէն , եթէ կրկնակի զազրացայց . և կամ որ օգուտ 'ի ճաշակմանէն , եթէ գեհնին մատնեցայց : Լա կամ զիմորդ յԼճրահամ պարծեցայց խորթացեալս 'ի գործոց նորին որդիս գարշութե հօր ամուլհրհացւոյ , և մօր քետացւոյ կամ քանանացւոյ , ըստ մարգարէին որ առ իս յանկաւոր ձայնի . Ժառանգս մեր ժեղի եթովպացի և ոչ սենեկին Սաուայի , ըստ տեսանողին առ իս առածի , եղբայրս Շամրնի և կամ Վոմորայ , համբակս անյուաց և անաղելի՝ խակակութ պօրտոյն խակութ Ոողայ և Ողողեայ , ըստ Լգեկիէլի կրկնանախատն կշտամբութե :

Գ. Լա քանզի 'ի ծուփս բազմավտանգս արէտանջ հողմոյ սաստկապէս զգուեալ ուժդին լլկանօք 'ի սպառ տագնապմամբ 'ի ծովին , փոխեալ ընկեցեալ 'ի վտակն վայրենական ողողիչ . առ որս զմատուռն ձեռացս այսր անդր տարաբերեալ , իբր 'ի հոսանաց բռնութեց գարնանազայր գետոց , արտաձգեալ յա կամայ ընթացս ողորմագին գլորման , ջրակուլ ոգեւ պառ պղտորարբուք , դաժանահոտ սկախառն միամուարմատ խառնախուիւ մահաբեր երկամբք վաճեալ , ըստ որոց յուղիւիցն հեղեղիցին հեղձուցեալ : Լսսու առակաւ և ես եղկելիս՝ խօսին և ոչ իմանամ , գոչեն և ոչ ինչ լսեմ , բարբառին և ոչ զարթնանամ ,

հնչեն և ոչ փոխադրիմ, փողեն և ոչ գումարիմ, վիճաբարիմ և ոչ ևս զգամ, կռոցն դարչուն նմանեալ թափուր յազգմանէ բարեաց իմաստից : Արդարեւ չար առաւել յաւէտ իսկապէս քան զօրինակդ ճշմարտութիս, ատելի և մեղադրելի և ատենին Վրժի արժանապէս մատնելի :

Դ. Այլ քանզի անդառնալի ուղւոյն յիշատակ աստեացս պարտեաց զայս կտակ թողի որոց ընթեռնուն, իմովս բանիւ առ անձ կարդալ հանապազորդութիւն, այս կացցէ սահման յանձնառական խոստովանութիւն մշտնջենաւոր ձայնարկու առաջի քո, ամենակալ . զոր դիրդ ընդ մարմնոյս և բանդ ընդ հոգւոյս զանսահմանելիդ միշտ թախանձեսցէ, իբր յանեղծական մաղթողէ ընկալեալ աղերս 'ի յիմոյս ձայնէ, բարեգութ, մարդասէր, օրհնեալ յաւիտեանս . ամէն :

ԲԱՆ ՅԻՄՆԵՐՈՐԴ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

Վերստին յաւերած կրկին հեծութեան նորին հակողի առ նոյն աղերս մաղթանաց բանի .

Ի ԽՈՐՈՑ ՍՐՏԻՑ
ԽՕՍԲ ԸՆԴ ԱՍՏՈՒԾՈՑ

Ա. Այլ վասն զի սլացեալ ոգւոյս թեօք 'ի թիւս անբաւից ծննդոց մարդկան՝ եղի 'ի կշիռս իմանալեացս մտաց, ոչ գտի համեմատ զոք ինձ պարտաւոր . և առ այս զդաւթեան սաղմոսին զբանն 'ի յերգ ինձ առի դառն կշտամբուն՝ դաւազանաւոր գործավար . ո՞վ յարիցէ ընդ իս 'ի չարիս հաւասարել յանօրէնութիս : Այլ քանզի այս ըստ սմին մասին կնքեցաւ և ճշմարտեցաւ առ այրս մահու, և ես վկայեմ կրրկին հաստատեալ . առ այսր իրաւունս գրեմ՝ ինձ միայնոյ գեղծանիլ 'ի սպառ, քան իմովս բանիւ բազմաց տարագրիլ . թերեւս սովիմք առ այսու արդեւք և ինձ չնորհեսցես, չնորհողիս զպարտիս իմոցն :

Բ. Այլ արդ զի՞նչ քեզ աղերս հաճոյական 'ի յայսմ

և 'ի սոյն, և ծովն անուշից ընդունելի խնկոց մատուցից, գովեալ թագաւոր երկնաւոր ՎՆ, եթէ ոչ զառ 'ի յինէն անիծեալն օրհնել մաղթեմ, զկապեալն արձակել, ազատել զդատապարտեալն, բարեգործել զնզովեալն, պսակել զթշնամանեալն սփոփել զտրտմեցեալն, դարմանել զխորտակեալն, խնամել զսարտուցեալն, պատսպարել զնենգեալն, զվիրաւորեալն 'ի մարմին՝ յոգի բժշկել: Եթէ օրհնութե բանիւ առ ոք մատուցայ, լուիցես. իսկ եթէ անիծիւք, մի հայեսցիս ընդունել, գթած: Եւ տառապեալս ամենաթշուառ 'ի վերջին սպասաւորուն մաղթանաց այսր մատենի 'ի բովանդակ մտաց շնորհացի իմոցն՝ փակեալ առ 'ի քէն զանիծիցն դժընդակ ըղձիցն չարաշուք ձայն. և դժնից նենգողացն իմոց՝ ընդ բարին 'ի բոլոր սրտէ հաշտութե արդահատեցի, վասն որոց և ծուր պաղատանաց կրկնեցի. որչափ դու ինձ ահա յայց ելեալ առաւել ողորմեսցիս ըստ քոյդ մեծութեան, գովեալ խնամակալ, կեանքդ՝ մահացուիս, հզորդ՝ տկարիս, ամենակարգ՝ վարանելոյս, իմաստութեանդ աղբւր՝ յիմարիս և թմբերեցելոյս: Վանգի յաւէտ սխալեալ անկայ իբրեւ զողողակ մթային ոչ ընդելական 'ի հաղթ մահուան զգայապէս, չիմացայ զկորուստն, չգիտացի զորդայլն, չտեսի զըմբռնող որսոյն ծածուկ մեքենայս, չկարծեցի զխաբուսն կերպարանաց կեղծաւոր վարմին, չնկատեցի զգայթագղուն շուրջանակի, չջշափեցի զպատանդիչ զցանցարկ կարթին, ժամանեցին ինձ չարիք, և ես ոչ կարացի ճանաչել, ըստ սաղմոսողին:

Գ. Վանգի և որպէս իմաստակի ումեմն արտաքնոյ բարւոք թուեցաւ, չար ասել զմահ առ չիմանալոյն պատճառի, և ես վկայեմ իմովս բանիւ. քանզի իբր զանգայ պաճարս անասնոց մեռանիմք և ոչ զարհուրիմք, կորնչիմք և ոչ հիանամք, թաղեցեալ լինիմք և ոչ խոնարհիմք, տարագրիմք և ոչ տագնապիմք, եղծանիմք և ոչ զղջանամք, մաշիմք և ոչ մտառեմք, պակասիմք և ոչ պատրաստիմք, գնամք և ոչ զգուշանամք, գերիմք և ոչ ևս զգամք: Իսկ հանգիստ ասել երջանկին: Երբայ զվախճան մար

դոյ, և ես խոստովանիմ զսոյն ընդ սփն, ևթէ ոչ ունէի զբեռն արխատութե մահացու գործոց ըստ անձնեալ : Ս'անաւանդ զի որոգայթն գաղտնի և հնարադիրն աներեւակի, տարր ժամանակիս յանէից, անցեալն անյայտ և ապառնին կարծողական, ես անհամբեր և բնուի թերահաւատ, ոտք անհաստատք և միտք ցնդեալք, կիրք հարկաւորք և բարք անժուժկալք, մարմին մեղսամակարդ և յօժարութիւն երկրասէր, դիմամարտութի տնկակից և խառնութիւն ներհակական, բնակութի կաւեղէն և անձրեք ուժգնակիք, կարիք անթուելիք և պատահարք ամենազրաւք, միտք չարախնամք և տենչմունք բարիատեացք, կեանք առօրեայք և զմբաղք սակաւաւորք, խաբմունք յիմարուն և խաղալիք տղայականք, աշխատութիւնք ընդունայնք և վայելմունք երազականք, համբարք ոչընչից և պահեստք հողմոց, նմանութիւնք ստուերաց և կերպարանք ծիծաղելիք : Վ'անգի իբրեւկն եհաս պատուիրանն, ըստ պաւղոսեան բանին, անպատրաստ գտեալ զիս ինքեան, մեղքն կենդանացան յանդիմանեալ յարդարութեցն, և ես մահացայ կենացն և կենդանացայ կորստեանն :

Դ.Ս'ողացան օտարք, չարին գումարք, զստացուածս սրտիս իմաստից, ըստ գրոյն կանխաբանութե . որով եկն եհաս իսկոյն աստանօր իմաստութե ինձ նուազանալ, ըստ առակողին, և առաւելուլ ոչ բարւոյ ցանկութիւն : Ոչ յառեցի զակն ոգւոյս 'ի գլուխն իմ կենաց Վ'ժ, որով ընդ ուղիղն հետեցայց : Վ'ան զի կամելով ուժգինս ընթանալ ընկլայ սաստկապէս, յանչափն ձգտիլ իմոյն ոչ հասի, 'ի մեծագոյնն ամբառնալ աստուտ գլորեցայ, յերկնային ուղւոյն անդնդոց մատնեցայ, 'ի զգուշանալն առաւել յաւէտ ֆնասեցայ, յանարատն պահիլ մանր խորտակեցայ, կարծելով ընդ ահեակն մրցիլ յաջն գթեցի, 'ի զերկրորդն խուզել զնախնին կորուսի, 'ի խնդիր սակաւուն 'ի կարեւորացն զրկեցայ, 'ի յուստին պահել դաշինն դրժեցի, առ սովորուէն կտրիլ կորուսիս գտի, 'ի փոքունցն փախուցեալ մեծամեծացն մատնեցայ, զոր ես ինքն ինձէն ստեղծեալ չաւալար դատախազ անձին կարգեցի : Յորոց փրկել

զմատնեալ գերիս դու միայն զօրեսցես, կենաց մատուցեալ զընծայեալս մահու զհոգիս . զի դու միայն, տէր Յիս, ճանաչիս բարերար, անսահման փառօք ընդ հօր և հոգւոյդ սթյ օրհնեալ յաւիտեանս յաւիտեանից . ամէն :

ԲԱՆ ՅԻՄՆԵՐՈՐԴ ՎԵՑԵՐՈՐԴ

Վէրստին յաւելուած կրկին հեծութեան նորին հսկողի առ նոյն աղերս մաղթանաց բանի .

Ի ԽՈՐՈՑ ՍՐՏԻՑ

ԽՕՍՔ ԸՆԴ ԱՍՏՈՒԾՈՅ

Ա. ԻՍԿ զառիթմն մահու դիպուածս դժոխարմատ ծառոյս դառնութե պտուղք, ընտանիք թշնա միք, հարազատք հակառակք, և որդիք դաւաճանողք, ստորագրեցելովք մասամբդ նշանակեցից՝ գրեալ յանուանէ, որ են այսոքիկ :

Բ. Սիրտս նանրախորհուրդ, բերանս չարախօս, ակնս յայրատատես, ականջս վրիպալուր, ձեռնս մահաձիգ, երիկամունքս անփորձ, ոտնս մոլորաշաւիղ, ընթացքս աներկեւղ, հետք խտորնակ, շունք ծխախառն, գնացք խաւարային, գոյութի լերդի վիմական, խորհուրդ ծորեալ, կամք անկայուն, չար անփոփոխ, բարեմասնութի սասանեալ, անձն տաւազիր, աւանդ վաճառեալ : Պազան վերաւոր, թռչուն նետահար, փախստական քարավէժ, ըմբռնեցեալ փնասապարտ, աւազակ ծովակուր : Օխնուոր նենգաւոր, մարտիկ անպատրաստ, սպառազէն անժուժկալ, մշակ հեղգացեալ : Լղութեան անխրախօս, բեմական ստորնաքարչ, քահանայ անկնդրուկ, օրինական աննուէր : Վպիր կշտամբեալ, իմաստակ խելադար, ճարտասան անճոռնի : Սերպ անպատկառ, դէմք անամսթ, երեսք լարլռեալ, գոյն անհամբոյր, տիպ տմարդի, գեղ ծանակեալ : Խորտիկ խանգարեալ, ճաշակ գարշեցեալ, այգի գաղձնաւոր, որթ որդնահար, պարտեզ փշա-

բեր , հասկ ուտճահալ , մեղը 'ի մկանց ճարակեալ ,
անպատասպար անկեալ : Սնապարծ յուսահատ , ան-
համոզելի նզով , անհաշտական բաժանեալ , ունայ-
նաբան շաղակրատ , պաճարամիտ գոռոզ , անամո-
րէն ապիրատ , դժոխային ագահ , աներասան յան-
դուգն : Սոլեզնուծի անանձ , ձեռնաձգութի սպա-
նող , տատասկացան երկրագործ , երջանկութի եղ-
կելի , մեծութի վատթարեալ , վայելչուի անշքեալ ,
կարողութի տկարացեալ , բարձրութի խոնարհեալ ,
փառաւորութի ընդոտնեալ , պատուիրանազանցու-
ծի յարակայ , սխալմբ ինքնակամ : Ստակարար
կամակոր , խորհրդակից նենգաւոր , բարեկամ հա-
տուածեալ , հազարապետ գողամիտ , մերձաւոր կծծի ,
բաշխող ժլատ , վերատեսուչ կարկամ , ոգի անախ-
տակիր , իղձք անսէր , բարբ ատեցող , աղիք անգթա-
կանք , գնացք անխոհեմ , աներեւոյթք փասեալք ,
ծածուկք անիծեալք , դիպուածք թշնամանեալք :
Սաճառական վատնիչ , շահարար շուայտեալ , պաշ-
տօնեայ արբեցող , գանձուց ոստիկան երկմիտ , պատ-
գամաւոր բանսարկու , դոնապան քնէած , աղքատ
հպարտ , մեծատուն ժխտող : Սիւնապետ անօրէն ,
պահապան մատնիչ , բնակակից չարախօս , սուրհան-
դակ անժաման , թղթաբեր պարտաւոր , առաքեալ
խռովարար , միջնորդ անիմաստ : Սքայ արտա-
լած , թագաւոր թարմատար , կայսր ոգէկործան ,
իշխան տիրադաւ , զօրավար զրկող , դատաւոր ակն-
առու , ռամիկ ինքնագործ : Սխալատողի ծաղը , սի-
րելոյ աշխար , բանագորի դսրով , յանդիմանչի դատա-
խազութի : Սանդի և 'ի վեհագունիցդ կոյմանց եր-
ուրեք արդեւք զի էի , իսկ 'ի վատթարականացդ մա-
սանց եկն երբեմն եհաս զի եղէ : Սքոյ պաքան փա-
սակարութիք խարդախուէց յաճախագունից , յորոց
յոմանց խաբեցայ իբրեւ գլխմար , և յոմանց տիրե-
ցայ իբրեւ զտկար՝ կամաւ մատնեալ գիս ինքն մահու :
Գ . Սքոյ զորս 'ի վերագրելոցդ մասանց քեզ ատե-
լեաց և իմ կորուսչաց 'ի սպաս պաշտաման քեզ
ընծայեցից , զորպիսիս ապականութե պարագրեալս
ամենասուրբդ քո մեծութե հանդէպ կացուցից , և
կամ որքանեօք երկայնմտութե համբերեսցես այսբա-

նեաց պարտուց , զբռնն ներես , զրպէս լուեսցես , զհաւրդ իսկ անսայցես , իբր ոչ մատնեսցես հարուածոց գանից զարժանիս սատակման մահու : Եւրդ այսոցիկ աննշոյլ մթութեց հոգւոց խաւարի ողորմութիւն լուսոյ քոյ պատահեսցես բժշկել քաւել և կենագործել , զօրեղութիւն անվթարելի . և քեզ փառք յամենայնի . ամէն :

ԲԱՆ ՅԻՄՆԵՐՈՐԴ ԵՒԹՅԵՐՈՐԴ

Վերստին յաւելուած կրկին հեծութեան նորին հսկողի
առ. նոյն աղերս մաղթանաց բանի .

Ի ԽՈՐՈՑ ՍՐՏԻՑ

ԽՕՍՔ ԸՆԴ ԱՍՏՈՒԾՈՑ

Ա. ՔՐԻՍՏՈՍ անուն ասաւոր , մեծութեան տեսակ , անքնին բարձրութեան պատկեր , անսահման զօրութիւն , կերպարան փրկութիւն լուսոյ , պաշտպան կենաց , դուռն արքայութիւն վերնում հանգրտեանն , ճանապարհ հանդարտութեան , ապաւինութիւն նորոգ և անտխրական երանութեան , ամենակալ ինքն իշխանութիւն բոլոր էականութեան , օրհնութեան կոչումն , աւետեաց ձայն , բերկրութեան բարձառ , անմահութեան դեղ , որդի անճառ ան միոյ . որ ինձ անհնարին է , քեզ դիւրին է . որ ինձ անհասն է , քեզ սահմանեալ է . որ ինձ անանցն է , քեզ հպաւոր է . որ եղկեղոյս ինձ ծածկեցեալն է , բուժի երանութեան մերձաւոր է . որ ինձ անկարելին է , քեզ կատարեալ է . որ ինձ անկշռելին է , բուժի անճառութեան չափեալ է . որ ինձ յուսահատութեանն է , քեզ սփոփանաց է . որ ինձ անբժշկականն է , քեզ անվտանգելի է . որ ինձ հեծութեան է , քեզ խնդութեան է . որ ինձ ծանուցեալ է , քեզ թեթեւագոյնեալ է . որ ինձ եղծեալն է , բուժի զօրեղութեան գրեցեալ է . որ ինձ կորուսեալն է , քեզ ըմբռնեալ է . որ ինձ անճառն է , քեզ համարեալ է . որ ինձ մռայլն է , քեզ ճառագայթ է . որ ինձ անթիւն է , օրհն

նեալդ քուժ ձեռին բովանդակեալ է . որ ինձ սոսկալին է , քեզ հեշտալի է . որ ինձ փախչելին է , քեզ վանելի է . որ ինձ անմատոյցն է , քեզ դիւրահերքելի է . որ ինձ մահաբերն է , քուժդ էականուէ զօրութե ընդ ոչ գոյսն համարեալ է :

Բ . Եւ զու , ողորմած անձ բոլորից տէր (Յո Վրօ , և այսմ զօրէս առ ելիցն հնար՝ եթէ գլխասցիս . վասն անուան փառաց մեծութե հօր քոյ օրհնելոյ , վասն կամաց գլխութե ոգւոյդ քոյ սրբոյ , տես 'ի տաժանաւորս կրից յանդիմանական յայտնութի , և 'ի խորոց սրտի ինքնամատոյց դատախազուի . նայեա 'ի բնութե ամենապատաղ խակութի , և պարզեա բժշկութի վիրացս և հնարաւորութի կորստեանս , զերծումն բազմամասնեայ մահուս և շաւիղ կենաց ապականելոյս , նորոգութի եղծմանս և մուտք յուսոյ ամբարշտելոյս : Եթէ ես զաննմանն ինձ կամս ցուցի , որչափ առաւել դու զնաւորականսդ քո զննտանի բարերարութիսդ . եթէ 'ի փռոց պտուղ ընծայեցաւ քաղցրուն , որչափ առաւել 'ի ծառոյդ կենաց՝ ճաշակ անմահութե . եթէ ես իմոց ատելեաց ողորմութի մաղթեցի , դու քոյոյս զիարդ ոչ կրկին մատուցես , հօր , յանուագդ առատութե :

Գ . Եւդ տես 'ի քոյդ մեծութի , բարձրեալ , նայեցեալ 'ի յիմն փոքրկութի . ընկալ զսակաւ խոտաւանութիս անհամար մեղացս , որ զնաւն համայն տեսանեա . և որպէս զ՝ իմին գլխէ ոչ գրեցեր , և զաւաղոյս փոքու սասանել մի համարեսցիս . և իբրեզ՝ խաւթին՝ ընդ մեղայն ասել իսկոյն անցուցեր զպատիժ պարտուցն , և առ իմ ձայնիս հեծութի զնոյն գործեսցես , երկայնութի . որ տաս ամենեցուն առատապէս անաչառութի որպէս յաղթող բարի բազմիմաստ , և ոչ նախատես զյետնեալ ստրուկս որպէս ողորմած և ամենաստեղծ . ստացիր վերստին , և մի կորուսաներ զբուծեալս արեամբ քո , գլխած : ( ) Ի քո է փրկուի , և 'ի քէն է քաւութի , և քեզ վայել է փառք յամենայնի յաւիտեանս . ամէն :

ԲԱՆ ՅԻՄՆԵՐՈՐԴ ՈՒԹԵՐՈՐԴ

Ղերտին յաւելած կրկին հեծութեան նորին հսկող
առ. նոյն աղերս մաղթանաց բանի.

Ի ԽՈՐՈՑ ՄՐՏԻՑ
ԽՕՍԲ ԸՆԴ ԱՍՏՈՒԾՈՑ

Ա. ( ) ԲՆԵԱԼ տէր ( ) Ընդ հօր, 'ի կամս հա-
ճութե հոգւոյդ քո սթ. և օրհնեալք ամենայն առ
'ի յօրհնելոյդ օրհնեցան. օրհնեալ միայն որդի օրհ-
նելոյ. չիք իմ թագաւոր իշխեցող շնչոյս բաց 'ի քէն,
Վր: Լսս է օրհնութիւն ( ) ակորայ, ասէ ( ) սայի,
յորժամ բարձից զմեղս նորա:

Բ. Լրդ ողորմեաց ինձ, տէր բարեգութ, ըստ նախ
նիդ քո սովորութե, և օրհնեա զանօթս քո բանա-
կան, ըստ ձայնին ( ) ակութի և ըստ ( ) ովսէսի. զի բա-
նիւդ քո փրկութե ժամանեալ հասից քաւութեան
օրհնեալ առ 'ի քէն: Ընդայն ինձ հրաշագործեա,
ողորմած արքայ երկնաւոր, որպէս անկելոցն 'ի բազ-
մաժամանակեայ մահաճն խշտիս, ժողովելոցն 'ի
սրահին ( ) ակեզգայ: ( ) որոց մի էր և կրկին թերա-
հաւատն՝ երից տասանց և ութի միոյ ամօք ախտա-
ցեալ յօգիցն լուծմամբ, որում ոչ անխայեցեր
զըժկութեն ձեռնտուութի, իբր գիտելով զանբոյժ
չարութին՝ որ նիւթեացն քեզ յաւուր մատնութե
դառն գիշերին տիրամարտութե երախտաւորիդ,
մեծիդ և բարերարիդ: ( ) ր թէպէտ և կանխաւ իմն
զգուշացուցեր, թէ մի մեղանչեր, զի մի կրկնեսցին
կրկին քեզ չարիք, ոչինչ վերջացաւ լինել ձեռներեց
սկզբնաւոր անհամբուրելի դատողացն զքեզ 'ի խա-
չին: Եւ դու այնպիսւոյ անյարիր ջատուկ մահու
ծնգեցեալ չարաշուք առն ողորմեցար, անձառ բա-
րութի, սխրալի մարդասիրութի, սարսափելի ներդ-
ղութի, սոսկալի երկայնմտութի, անբաւելի քաղց-
րութի, փառատրելի հեզութիւն: ( ) միշտ յաղթիս
'ի գթութե և ոչ թշնամանիս, սլարտիս յողորմու-
թե և ոչ պարսաւիս, բռնադատիս 'ի մարդասիրու-

Թեանէ և ոչ անգոմնիս, հարկիս 'ի բարութի, և ոչ հայհոյիս, ստիպիս 'ի սիրոյ և ոչ բամբասիս : Պաղատիս դարձին իմ առ քեզ և ոչ ձանձրանաս, արագես զկնի ապերասանիս և ոչ լքանիս, ձայնես չսողիս և ոչ սրտմոխիս, փութաս մեղկելոյս և ոչ խափանիս : Եւ չարս ես բարի, առ ամենապարտս ես ներող, առ մեղաւորս ես քաւիչ, առ խաւարեալս ես լոյս, առ մահացեալս ես կենսի :

Գ . Եւս են գիրք ամենայն հոգեշունչ օգտակարութեան, որ յաճախ ծնանին երկնաւոր պտուղս անձառս և զարմանալիս : Եսա և ինձ թշուառացելումս, օրհնեալ ամենապարգև, արի առ զմահիճս խշտացդ մեղաց 'ի վայր կործանմանդ, և հետեւալ ժամանեա յանդորր հանգիստ անաշխատ կենաց : Խղեսցես ամենակարող սուսերաւ բանիդ հրամանի զերիզապնդեալ մահազգեստս պարփակութիւն գրծոխագնեայ կապանացս, և լոյծ ինձ զհանգոյցս խեղդողականս ոգեպահանջ սաստկութեան, առաքելով զարժանաւորս մահու յաղատութիւնս վերին անանց բերկրութեն, կենսաբեր և անձային քո բանիւդ : Եւ տակաւ տակաւ ազգեսցես, և մի օր 'ի յօր յերկարաձգեսցես, զի մի ստուար ծանրութի բեռանցս մեղաց տիրեսցէ թիկանցս ազգերաց, և կործանեալ զին կորացուցէ հայել 'ի գծոխս, և ուժգնակի գոռոզ բռնութեամբ անպարապ հոգեւորական զինուն արարեալ՝ մահու ծառայեցուցէ : Եւ օգնեա ինձ, բարի վշտակից հեծութե կարեացս մահու երկանց, առեալ յինէն զփայտ սատակմանն, որպէս երբեմն յուսոյ պահակին . որով կառուցես զվայելականն յաղթանակի արի զօրութեն, անդապէս հաւատով յուսոյն կարծրութե ընդ քեզ բեռեւ անսայթաքելի : Եւ քեզ ընդ հօր հոգեւովդ սրբով փառք և իշխանութի յաւիտեանս . ամէն :

ԲԱՆ ՅԻՄՆԵՐՈՐԴ ԻՆՆԵՐՈՐԴ

Վերստին յաւելուած կրկին հեծութեան նորին հսկողի
առ նոյն աղերս մաղթանաց բանի .

Ի ԽՈՐՈՑ ՍՐՏԻՑ
ԽՕՍՔ ԸՆԴ ԱՍՏՈՒԾՈՑ

Ա . ՆԱԽԱՏԱԾ և վկայեմ մտաց գիտութեամբ՝
'ի քէն ազդեցեալ ոգւոյս իմաստիւ ուշիւս տես-
ման , զի բղձալի են քեզ , բարերար , աղաչանք մե-
ղաւորաց քան զինդրուածս արդարոց : Օ ի մինն
զպարտութիւն անձինն յայտնեալ շնորհիդ քո սպա-
սէ , առ որ ծանուցեալ զքնութեւն չափ , և մեծ կըշ-
տամբիչ աստէն համբարձեալ ինքնողոր մարտակից
նմին իսկ ինքեան և դառն դարովիչ և ծածկատես
դատախազ : Իսկ միւսն յարդիւնս բարեացն իւրոց
նայելով , յանձին հարեալ ձեռն վստահութե , մե-
ռանայ զսահման բնութեն , և պարգևաց քան ողոր-
մութե դիտեալ ակն ունի : Ա՛յ անն որոյ առ մինն ան
թիւ են ստեղծուածք ճառից , որ զողորմութեցդ
քո փողով բարբառոյ ազդէ . իսկ առ միւսն լուեալ
են քոյդ , անքնին ահաւոր և ամենախնամ , ամաչեմ
ասել թէ և երկրաւորիս գործոց պատմութիւն զքոյդ
յառաջեալ : Ի՛քդ արի տէր , և մի՛ զօրասցի քան
զքոյդ աջ հողեղինի . մի՛ կշռեսցին ողորմութեք քո
ընդ ջանից մարդկան :

Բ . Եւ արդ առողջքն անդամօք անկարօտք են
բժշկութե , և տեսանողականքն աջօք չունին պէտս
առաջնորդի , և փարթամքն ընչիւք ոչ դեգերին առ
դուրս լիոցն , և ամենայնիւ յղփացեալքն ոչ սպա-
սեն փշրանաց սեղանոյ հացի , և սքքն վարուք ա-
պէնիարզ են ողորմութե : Եւ արդ ինձ գլխացիս
ողորմել , բարձրեալ երկնաւոր հզօր , ամենատխուր
վարանեցելոյս : Ի՛նչպիսի թէ էի իբրեւ զճճօր , ասէի
զանձն իմ իբրեւ զնա արդար և անարատ . թէ էի
իբրեւ զԱ՛ռվսէս , ասէի վստահութե զնորայսն , ծանիցէ
տէր զայնոսիկ որ իւրն են . թէ էի իբրեւ զ՛Լաւիթ ,

ասէի՝ արարի զիրաւունս և զարդարուի, և դարձեալ զմեծն բան զքնութի մարմնոյ, զմեզս թէ տեսանէի 'ի սրտի իմում, մի լուիցէ ինձ տէր . թէ էի իբրև զ) շղիս , ասէի զանձն իմայր նյ . թէ էի իբրև զ) շրեմիս , զքոյդ շչմարտութի յանձն օրինակէի . թէ էի իբրև զ) շղեկիս , պարծէի զբարեոքն և զիրաւացին՝ զնացի առաջի քո արդարութի . թէ էի իբրև զ) աւղոս , ասէի զիս բնակարան ազգարան և ընդունարան նյ բանին : Մ, յլես անօրէնս 'ի մէջ գիտութե օրինացն , ոչ միայն չունիմ զանձն իմ քեզ ընծայել յարգանօք բանից իբրև զնոսա , և զքնաւին չարս որպէս զբարինս զայնոսիկ առաջի քո յիշատակել , այլ և ոչ զամենուստ գոյից զբարեհոգակեալ անունդ հզօր ամբարշտեալս ընդուով գովել : Իսկ դու առ ամենայն հնարս զօրաւոր՝ մատո ինձ ոգի փրկութե , աջ պաշտպանութե , ձեռն այցելութե , հրաման բարութե , լոյս ողորմութե , բան նորոգութե , պատճառ քաւութե , գաւազան կենաց օգնութե : Օ ի դու ես յոյս ապաւինուե , տէր Յս Կիս , օրհնեալ ընդ հօգևովդ սրբով յաւտեանս յաւիտենից . ամէն :

ԲԱՆ ՎԱԹՍՆԵՐՈՐԴ

Վերստին յաւելած կրկին հեծութեան նորին հսկողի առ նոյն աղերս մաղթանաց բանի .

Ի ԽՈՐՈՑ ՍՐՏԻՑ

ԽՕՍԲ ԸՆԴ ԵՍՏՈՒԾՈՑ

Ա. Եւ արդ որպէս զի ոչ վայելէ օրհնաբանութի 'ի բերան մեղաւորի՝ 'ի շչմարիտն առակէ կանխաւ իսկ ուսայ , զիարդ յաւելից կրկնել զնոյն գովութի աղաչաւորս բազմապատկառ , որ հանապազ ընդունիմ անեծս 'ի սազմոսիս բարեբաստութեան : Օ ի իբր երգեցից ինձ վտանգս և արձանացուցից նախատինս , և 'ի մերկութես գրկի փուշս ընդ շուշանաց ժողովեցից . զիարդ ընդ Վաւթի համարձա

կեցայց ասել, թէ զատամունս մեղաւորաց փշրեսցես. զհաւրդ դարձեալ, թէ մի անօրէնք բնակեսցեն առաջի աչաց քոց. զհաւրդ, թէ դատ արա ինձ տէր ըստ արդարութեան քո, ըստ անբծութեան իմոյ որ յիս. զհաւրդ, թէ կատարեսցին չարիք 'ի վերայ մեղաւորաց. զհաւրդ, թէ խորտակեսցին բազուկք մեղաւորի և չարի, և զայն որ զկնի. զհաւրդ, թէ տեղասցէ 'ի վերայ մեղաւորաց որոգայթ հուր և ծծումբ. զհաւրդ, թէ սատակէ տէր զչըթունս նենգաւորս և զլեզուս մեծաբանս. զհաւրդ, թէ փորձեցեր զսիրտ իմ և ոչ գտեր անիրաւութիւն. զհաւրդ զյաջորդն սմին, թէ ես պահեցի զճանապարհս խիստս. զհաւրդ զեմն, թէ ես արդարութեւն երեւցայց երեսաց քոց. զհաւրդ, թէ և ես եղէց անբիծ ընդ նմա. զհաւրդ զմիւսն, թէ հատուցէ ինձ տէր ըստ արդարութեան իմում և ըստ սրբութեան ձեռաց իմոց. զհաւրդ անձամբ ինձէն զստութիւն իմ ծանակեցից՝ ասել ընդ սթն, թէ լուացայց սրբութեւն զձեռս իմ. զհաւրդ 'ի մէջ նանրուէ զամբարշտացն աթոռս բամբասեցից. զհաւրդ զերջանկին պարծանս թշուառացելումս կերպաւորեցից, թէ դատ արա ինձ տէր՝ զի ես յանբըծութեան իմում գնացի. զհաւրդ օտարս 'ի բարեաց՝ գիտողիդ գաղտնեաց արգահատեցից, թէ մի համարիր ընդ ամբարիշտս զանձն իմ. զհաւրդ ես ինքն գորով զայլս անիծեցից, թէ տուր նոցա տէր զգործս նոցա, և 'ի կարգ բանիցն համարձակեցայց :

Բ. Վանգի թէ զյետինս բանիցն առաջնովքն աստանօր եղից, կրկին ծանրանան ինձ ցաւք և յաւախեսցեն դառնութիւնք : Վայց 'ի շեղջեցելոցն արտասուաց՝ դոյզն մի չափեալ, բաւականացայց հանապազորդեան յանդիմանութեւն սաղմոսարանին բնտառի ձայնիւն, որ զպարտաւորեալս միշտ կշտամբէ. առ որս և սպառուած քառասներորդի իններորդի հատուածի բանի յանդիմանողի զիս գարշեցուցեալ, հանապազ խայտառակէ. խցեալ զբերանս 'ի փառաբանութեան, եղկելի զանձն իմ ցուցանէ, անձային ձայնիւն դատախազեալ, յակնկալուէ կենաց լքանէ, միանգամայն և վիրգս մահու ինձ իբր 'ի պատնշէ առաքէ : Վանգի թէ չար է անէծս առնուլ յօտա-

րէ , ապա անձամբ զանձն անիծանել կրկին չարա-
չար . իսկ եթէ չառնուլ նախատինք 'ի մերձաւորաց
օրէնք են , ապա 'ի տեսողէն հայել զայսոսիկ , կրից
արեան տաժանմունք , վիշտք աղէտից և խէթք մտաց :
Քայց թէ առ խոնարհուածէ անձին իւրում մատ-
նեսցի , ցնեալ և կշտամբեալ անիծիւք 'ի լեզուէ
իւրմէ , 'ի խոստովանեալ և յամէնիշխան շրթանց
բերանոյ վերնոյն օրհնեսցի . զի ճշգրտեալ թարգ-
մանեաց զգարձն իւր առ նա՝ զհետս կենաց ոչ լքա-
նելով . սահմանաւն սիրոյ զպարտեացն արմատ կըր-
ջատեաց , ոչ տիրեալ 'ի խարդաւանաց չարաբա-
նողաց . ոչխար հօտին Վ'ոյի գտաւ բժշկեալ՝ դիմելով
'ի յաղն բուժիչ աղեացն արկածից : Քայց ևս ան-
բանական բարոյից է՝ ասուն կենդանեաց 'ի մէջ դա-
լարոց ծաղկածին վայրից կենաձիր բանից թրմ-
բրութիւն մտաց 'ի յարօտս մահու ճարակել :

Գ . Եւ արդ քանզի իմ է առակս վերջին կշտամ-
բողական , և առ իս ակնարկէ զգիպուածոցն չար
պատահմունս , որ ինձէն անձին նիւթեցի միշտ զեղ-
մունս կիզանողականս հրոյ տոչորման , հոսեալ 'ի
յերկնուստ զգոյիւ գազաթանս իմաստնարանի բազ-
մակիս : Վ'անզի զիմրդ 'ի յարդիւնս ինձ օգտից
սաղմունս եկեսցէ , յորժամ անպտուղ 'ի բազմերգու-
թէն լինիցիմ , ոչ նուագել հոգւով , ըստ թելադրե-
լոյն Պ'աւղոսի . զիմրդ ընդ մարգարէին ևս զտէրու-
նին խառնեցից մեծս մեղաւորաց՝ նկունս պիտա-
նեաց , ասել ընդ սրբն , թէ 'ի բաց կացէք յինէն ա-
մենեքեան որ գործէք զանօրէնութի . զիմրդ ոչ ու-
նելով 'ի բազմացն պատուիրանաց կատարեալ՝ չոր-
հին և օրինին՝ բարբառեցայց զերջանկին , որ նախ
ինքն արար զոր մեզ կանոնեաց , թէ քանզի ծառայս
քո պահեցի զայս , և որ զհետն քան ասացեալքն .
զիմրդ թափուրս 'ի լուծեանէ իմաստից կենաց ընդ-
երկիւղածս նոյն օրհնեցից . զիմրդ ընդ մեծին մաղ-
թանաց զիմս յօղեցից , թէ զմին խնդրեցի 'ի նոնէ՝
զտեսիլ վայելութեան նորա և զհրամանատրութի
տաճարի նորա . զիմրդ 'ի հրաժարելին ինձ ձեռ-
նամբեցից , յորժամ լսեմ , թէ ուղղոց վայել է օրհ-
նութիւն . զիմրդ շրթամբք իմովք զանձն իմ անի-

ծից՝ ասելով զկնի յոլովից առեալն, [Թէ երեւք նոն 'ի վերայ չարագործաց՝ սատակել զյիշատակս նոցա յերկրէ . զիւրդ զմիւսն դարձեալ, [Թէ չարք վաղ վաղակի սատակեսցին . զիւրդ զկերպարանացն իմ նմանութիւն, [Թէ բազուկք ամբարշտաց խորտակեսցին . զիւրդ սատակման ինձ պաղատեցայց, [Թէ ահա մեղաւորք կորիցեն . զիւրդ զբազմայածեան լեզուս 'ի յօրհնեալն բան միեցից, [Թէ ասացի պահել զճանապարհս իմ, զի մի մեղայց լեզուաւ իմով . զիւրդ փռովք մեղաց հեղձեալս զանարատին պարծեցայց, [Թէ այլ զիս յանբծութե իմում ընկալար . զիւրդ ես մեղաւոր և կրկին պատժաւոր զհանգունակիցսն դսրովեցից ապրել 'ի նոցունց, [Թէ 'ի մարդոյ մեղաւորէ նենգաւորէ փրկեա զիս նծ :

Դ. Օ իւրդ իբր ոչ կռապաշտեալ անպատկառապէս պերճացայց ունայն պանծանօք ասել ընդ Ղաւթի, միթէ մոռացեալ իցէ մեր զանուն նյ, կամ ձգեալ զձեռս 'ի մաղթանս օտար աստուածոց . քան զի որ 'ի մեղս գարշութե խոնարհեսցի, առաջի կայ նորին կառուցեալ առեալ 'ի պաշտօն յաւմանականացն ախտարծարծիցն պոռնկապատիր պատկերացն կերպարան՝ Լստարտայ և Վամովսայ և Սեղբումայ արուարձանի և Սարահատայ [Թարմատարի, ընդ զազրոտեացն կանացեաց՝ իշանդամիցն պատկառանք անվերարկու ծանակութիւնք : Իբր ոչ պատկառեցից սովիմբ ասել ընդ նահատակին, որ զայս դիմագրաւութիւն առ բարին ունէր միշտ, [Թէ վասն քոյ մեռանիմք զօրհանապազ, և որ 'ի կարգին է սորին սաղմոս : Իբր յիմարս յարս և վատ[Թարս ասել ժպրհիմ, [Թէ բերան իմ պատմեսցէ զիմաստուութիւն և սիրտս զհանձար . իբր մարդելոյզ կերպարանաւոր՝ զմարդահաճոյիցն ոսկերս ցրուել մաղթեցից . իբր զկրկին երկրորդեալն մեծանունն բարութիւնս, [Թէ հաճոյ եղէց առաջի նոն յերկրին կենդանեաց : Օ իւրդ ունողս անբաւից մեղաց զարդարոյն առեալ կարդացից, [Թէ ոչ մեղք իմ և ոչ յանցանք, առանց մեղաց ընթացայ և ուղիղ եղէ . զիւրդ զիս ինքն մատնեցից կորստեան յասեւն զայս բան, [Թէ մի ողորմիր գործողացն զանօրէնութիւն .

զիւրդ , թէ որպէս հալի մոմ առաջի հրոյ , այնպէս և մեղաւորք յերեսաց ւայ . զիւրդ գրգեալս ապականացու փափկութեամբ՝ սահմանեցից զանմանն ինձ բան , թէ խոնարհեցուցի պահօք զանձն իմ , և զազգակիցս նորին ընդ նոյն , թէ ես 'ի նեղել նոցա քուրճ զգեանուի , և իբրև զսգաւոր և զտրտում խոնարհ առնէի : Որպէս հանդարտեցից զնմանեացն իմ պատիժ միշտ յիշատակել , թէ սակայն մըուր բարկութեն ւայ ոչ սպառեսցի , և արբցեն 'ի նմանէ ամենայն մեղաւորք երկրի . իբրև զեմն առ սմին , թէ զեմն եղջերս մեղաւորաց փշտեսցես : Օ իւրդ զապերախտութին Յակոբայ 'ի ճառ առեալ հենդնեցից , որ ընդ ստուերին զճմարտութին ընկալեալ , մոռացալ ընդ նոսին նոցին թերութիւն զերախտիսն Վիտի անձայնովքն արուեստիւք խաչին փրկանօք , քան նոքա զգորաւարութին Ուվսէսի ցպոյն սքանչելեօք , որ զօրինակն նկարագրէր տէրունական տնտեսութեն : Օ իւրդ զյարուցելոցն 'ի վերայ դիւաց զաղէտս ցուցից , իբր նոքա զօտարացեղից խուժադուժ ազգացն ասելով , թէ արկին զգիականս բարեացն որ 'ի մեզ՝ կուր փնասակարացն թունոցն , այս է՝ այսոցն օղայնոց . որպէս զանկեալ զսերմն բանին 'ի ճանապարհին , և զմիաբանեալ զկամն ընդ չարին՝ սքանուանեցից . իբրև զնմանակիցն առ 'ի նոյն շաւիղ չարին պատերազմի՝ գուպար գաղտնամարտ մտացս օցտելոց , զոր ես զօրացուցի գործակցեալ հնարից բանսարկութին : Այլ ոչ ունիմ աղերսել , թէ մի լուեր և մի դադարեր , ան . և խորհեցան 'ի վերայ սքց քոց և ասացին , զոր 'ի կարգէ սաղմոսին է աղութել : Վնանդի յոյժ պատեհագոյն է առնուլ զայսոսիկ 'ի վերայ բռնութե մոլեկան դիւաց միշտ ճակատելոց առ ներկայիս խռովութի , և ընդ նոսին նոցին մշակաց :

Ե . Յորոց դու , տէր Վսորդի բարձրեալ մեծիդ ւայ , պահեսցես և ամրացուցես երկնային զօրուդ շըրջափակութի՝ յամենայն ընթացից խաբողին հողմոց խաչիւդ լուսոյ զմեզ պաշտպանեալ . որ զի թէ և գտցին յիս անօրէնուիք բազմօրինակք , այլ ոչ հայհոյութիք : Որ ոչ հանգեար 'ի կորուստ նմանեացն

իմոց ամբարշտելոց , այլ ամենագորով թախանձ մամբ ընդ եղծման ջրօղոյն զազրագործաց կրկին վշտացար, տաղտկալի զմահոյ նոցա դիպուածն քեզ գրեցեր, ասելով զգարմանալին խողաց բան, ածեալ զմտաւ ոչ ևս յաւելից անիծանել զերկիր վասն գործոց մարդկան : Եւ միւիթարիս մեծ իմն պարարեալ ընդ կեանս անմաքրից և պարտաւորաց սատակման . որ երբեմն առական դժմենւոյն զանխայելն 'ի կործանելին ցուցեր, օղորմած , և առ այլ ումեմն նեղեցար սաստիկ վտանգեալ ընդ յամրանալ անձրեկին առ ուրացողացն գարման : Եւ ճառելիս ցուցեր բարութեան տեսակս յիշատակաց տօնելիս 'ի վերջին աւուրս . քե 'ի ձեռն առաքելոցն քոց' ողջոյնս հասարակաց անհամբուրիցն հեռաւորաց քաղցրաշաշակս հրամայեցեր : Եւ հա և յիս ցօղեա կենդանի զհայրենի գթութեցդ զսէր, զի և ես փրկեցայց քաւեալ ամէնառատ քո այցելութիւնդ : Եւ քեզ ընդ հօր հոգւովդ սրբով փառք յաւիտեանս . ամէն :

ԲԱՆ ՎԱԹՄՆԵՐՈՐԴ ԱՌԱՋՆԵՐՈՐԴ

Վերտին յաւելած կրկին հեծութեան նորին հակօժ առ նոյն աղերս մաղթանաց բանի .

Ի ԽՈՐՈՑ ՄՐՏԻՑ

ԽՕՍՔ ԸՆԴ ԱՍՏՈՒԾՈՑ

Ա. Եւ ընդէր է ինձ բնաւն որ 'ի սաղմոսին այնպիսեաց բանիցն 'ի կիր արկանել, որ 'ի նախատինս միանգամայն և 'ի նշովս ինձ յարակային, հանապազ երգել իմովս տաւղօք : Վանգի զիարդ արդեւք զշուք երջանկին ինձ դատապարտելոյս նմանեցուցից' ասելով ընդ նմին , թէ ոչ մերձեցաւ առ իս թիւրեալն սրտիւ : Օ իարդ զկարգադրութիւնս տանցն'ի յայտմանէ զկնի թուելոցն զարհուրեցուցչաց ընդակից կայից կանոնաց օրինաւորին՝ զինուորին և թագաւորին և մարմնական հրամանատուին , որք և երկնայնոցն եւն համբուրելիք ասելով, ոչ յուսա-

Հատ եղէց 'ի կենաց պատմողս աւետեացս և նորոյս աշակերտ անմամն յամենուստ բարեկարգութեց : Օ իմրդ ըստ իրաւախորհ արդարոյն , ընդդէմ մեղաւորացն մահու զինեցայց առական առաւօտին սկիզբն արթնութեանն միշտ պատրաստական լինելոյ , որ և ոչ զանդամս մարմնոյս գանեալ խրատեցի . զիմրդ մասնակցեալ մեծին արութեմ սատակեցից 'ի քաղաքի նոն զանօրինեալն , որ և ոչ զբուսեալ բիծս հոգւոյս իմոյ մեռուցի : Օ իմրդ ստեցից գրողին չե յայտնելոցն , թէ զմոխիր որպէս հաց կերայ . զիմրդ , որ ոչ միացուցի յիմոցս կրից կաթիլ մի պղտոր ընդ յստակ արտօսր աղբերց երգողին՝ աւսեմ ընդ նմին , թէ զըմպելիս իմ արտասուօք խառնեցի , և արտասուօք իմովք զանկողինս իմ թացի : Օ որս ինձ գրեցից մեղօք մահացեալս , յորժամ սիրողն այ 'ի բոլոր սրտէ գլանցմունս նախնեացն իւր վարկանիցի , թէ մեղաք մեք ընդ հարս մեր՝ անօրինեցաք և յանցեաք , և որ 'ի վախճանն յանգի սաղմոս իրաւամբք առ իս , քան առ Խարայէլ : Որովք յարգեցայց դասիլ ընդ բարին , յորժամ մարդկային հնարից այս դեղ պատուեցաւ՝ որ ոչ յիս գտաւ , 'ի գարշութեմ կերակրոց 'ի մահ սովեցեալք և յաճախուէ ճգանց 'ի հոգւոց նուաղեալք , ըստ խտրութեմ ինքնօրէն կրօնից հրէից և հեթանոսաց : Օ իմրդ արդարութի իմ մնայ յաւիտեանս , զոր ոչ բնաւ իսկ կատարեցի :

Բ . Եւ զի մի տաղտկացայց յամեալ 'ի բանիս , 'ի հաւառօտեւ զսոյն փութացայց : Օ ինչ ունիմ ասել 'ի տեղի բանիցն՝ զոր նծաշունչ ձայնն նուագեաց օրհներգոյն 'Իաւթի , թէ բոլորով սրտիւ իմով խընդրեցի զքեզ . զիմրդ ընդ սմին զմեծն քան զայս , թէ յամենայն ճանապարհէ չարեաց արգելի զոտս իմ . իբր ընդ եգեալս և զայն մատուցից , թէ 'ի սրտի իմում թաքուցի զբանս քո , որպէս զի մի մեղայց քեզ : Որպէս զունայնութեանցս իբր զլուութեց ճառեցից ընդ պարս մաքրոց , թէ 'ի պատուիրանաց քոց իմացեալ , ատեցի զամենայն ճանապարհս չարաց : Օ իմրդ զհեզոյն ճշմարտութիւն իմում ստութեմ մշտնջենական երգմնահարութիւն

կարգեցից՝ ուխտեալ ընդ հաւատարմին, երդուայ զոր հաստատեցի պահել զդատաստանս արդարութե քոյ։ Օ իմրդ ինձ հրեշտակ մահագոյժ անհրաժեշտ վճռի՝ զբանին պատգամ կրկնեցից, թէ հեռի է՝ ի մեղաւորաց փրկութի։ Օ իմրդ չարս իսկապէս՝ զբարեացն գրեցից՝ որք ՚ի տնէ առնուին զնոյն հատուցումն՝ զայս տուն յեղյեղել, թէ բարի առնէ տէր ուղղոց սրտից։ Օ իմրդ զհամառօտն փոխատրութի անաշառութե՝ վրիպեցելոյս ինձ սահմանեցից, թէ զթիւրեալն յափշտակութե տանի ընդ այնոսիկ, որ գործեն զանօրէնութի։ Օ իմրդ զանձազգեստին պանծանս ամաչեցելոյս ինձ պատուաստեցից՝ ասել զնորայն, թէ տէր ոչ բարձրացաւ սիրտ իմ և ոչ զբօսան աչք իմ, և որ յետ սորին պատմին ասացեալքն։ Օ իմրդ զանճառն քան զմարմին բան՝ ՚ի ցոյցս առից քաջաւերութեան վհատելոց ես զանձ գեհեմին, ասել ընդ օծեալն նայ հոգւոյն, թէ յառաջագոյն տեսեր, զի ոչ գոյ նենգութի ՚ի լեզուի իմում, ՚ի սկզբնաւորն նախաձայնեալ սաղմոսիս մինչև ՚ի լրումն աւարտման բանիս։ Օ իմրդ զասակցութե դժնէից մարդոց համաբան այրս մահու և որդիս սատակման բարբառիմ զբարեշնորհին, ոչ ահա զատելիս քո տէր ատեցի, և զմնացուածն սորին կարգի։ Օ իմրդ մեծան վստահութեամբ տօնելի վեհին, անձն իմ և դու աշխար աշխարհի, զանդատ քո ոգի յառաջ ընծայեալ՝ մեծացուցանես ընդ պսակելոյն, թէ փորձեա զիս տէր և տես, թէ իցեն անօրէնութիւնք ՚ի ձեռս իմ, և զյաւելուածն որ զհետ սորին։ Օ իմրդ ես գոլով և յայլոց աղօթեմ ապրել՝ յուսացելոցն յանձնախակցեալ, պահեա զիս տէր ՚ի ձեռաց մեղաւորի և ՚ի մարդոյ չարէ։ Օ իմրդ համբարձայց ընդ փառաւորեալն մաղթել նայ, թէ դու ես յոյս և բաժին իմ յերկրին կենդանեաց։ Օ իմրդ իբր հանդիսացեալ ընդ ճգնաւորին՝ զմրցանակն յաղթանակի թագաւորին մատուցանելով՝ զառաւելեալն քան զօրինակ աղերս աղօթից, թէ ինձ սպասեսցեն արդարք քո մինչև հատուցես ինձ։

Գ. Իարեբանեալ է և այս իմաստ հոգեւոր և տէ-

բունի գործոյն նմանի, որ զփորձիչն պատկառեցոյց, յորժամ զամենայն արհամարհիցէ և զսկզբնապատճառն եղեւոյց միայն ընտրիցէ ասելով, [Թէ երանի ժողովրդեան, որոյ տէր անք է նոցա :] Եւ է և այս բարձրութիւն շնորհի և զգուշական համարձակութիւն երանութիւն, [Թէ սիւք քո օրհնեսցեն զքեզ :] Զճաշի է և այս ընտանութիւն մերձաւորական հոգեւոր հաղորդութեւն յանձն յուսալ և 'ի նոյն արձանանալ բանիւ սաղմոսին բերկրեալ, [Թէ զկամս երկիւղածաց իւրոց առնէ տէր . և զկարգ բանին կատարէ, մինչև զողբալին և զցուարձալին ազդեսցէ, [Թէ պահէ տէր զամենեսեան որ սիրեն զնա, և զամենայն մեղաւորս սատակէ տէր . 'ի գլուխս լրման գրոց նուագարանաց սաղմոսին՝ իբր [Թէ զօրինակն իսկ եցոյց վերջին հատուցման արդարոց և մեղաւորաց :]

( ) Ուղեակցորդք են միմեանց և զինի երգեցեալքս . զի [Թէ ընդունի զհեզս տէր և խոնարհ առնէ զամբարտաւանս մինչև յերկիր, ապա ինձ ո՞րքան եղկու [Թիք կան առաջի . իսկ եթէ հաճի տէր ընդ ժողովուրդ Խբ, և բարձր առնէ զհեզս 'ի փրկութեւն, ապա հերքեալս 'ի բարեմասնութեց ես ո՞ր հաստատեցայց . իսկ եթէ օրհնելի է անք 'ի սքս նորա տիրապէս, ապա օտարս ես 'ի մաքրութեց ընդ ո՞րս դասեցայց . իսկ եթէ 'ի կանխերգիցն մերձ այսր եղից յիշատակարան ինձ կշտամբուե, [Թէ սիրեցէք զտէր սիւք նորա, զի ստուգութիւն խնդրէ տէր՝ և կրկին հատուցանէ ամբարտաւանիցն, ապա յորո՞ւմ գնդի ես գտայց զերեալս 'ի զաղտնեաց գտողին չարեաց :]

Վանդի զոր օրինակ տատանին տաքնապաւ տերեք տնկոց եղեւին ծառոց շարժեալք 'ի հոգմոց ուժգին բախեւոց հոսեալք 'ի խոնարհ, այնպէս ջանացաւ ջարդել զընթացից իմոց վերարձակութեւն քաջաբեր ուղէշս՝ զյարմարեալս ձեռամբ անեղ մշակիդ : ( ) որ հաստատեսցես արմատացուցեալ վերստին դարձեալ նոր պտղաւորութիւն անապականաւ, յանդաստան կենաց խնամոց քոց կամացդ ամենապարգև [Թագաւոր Վրիստոս, օրհնեալ յաւիտեանս . ամէն :

ԲԱՆ ՎԱԹՄՆԵՐՈՐԴ ԵՐԿՐՈՐԴ

Վերստին յաւելուած կրկին հեծութեան նորին հսկողի
առ նոյն աղերս մաղթանաց բանի.

Ի ԽՈՐՈՑ ՍՐՏԻՑ

ԽՕՍՔ ԸՆԴ ԸՍՑՈՒԾՈՑ

Ա. Եւ արդ ընդէր ոչ 'ի վերագրեցեալն սաղ-
մոս նախաճառական և յայլ մարգարէիցն մասն ինչ
յօդեցից: Վրանդի զինչ վայելումն իցէ կերակրոյն,
եթէ անգգայեալ ցաւովք ուտիցեմ. և կամ զոր
չահ սաղմոսն ունիցի, եթէ ոչ 'ի միտ առնուցում:
Վրանդի նզովեմ զիս ինքն 'ի նոսին և ոչ իմանամ,
լուացեալ լինիմ և ոչ պայծառանամ, արևու ծա-
գեալ և ոչ լուսաւորիմ, մեղը ճաշակեմ և ոչ քաղց-
րանամ, ռետնիւ ընանիմ և ոչ բժշկիմ, միշտ կան-
խեմ 'ի նոյն և դատարկ երեւիմ, հանապաղ ձաղիմ
և ոչ երբէք խրատիմ, ողորիմ դարձեալ և ոչ զգաւ
տանամ:

Բ. Եւ արդ մեղք և անօրէնութիւնք իմ յիս, և
ես մաշիմ 'ի նոսին, ըստ մարգարէին որ 'ի դիմաց
պարտաւորացն բանի և տէրունական առակին հին
տկոցն և նոր գինւոյն: Այս ամեն զի եթէ սատակին անօ-
րէնք և մեղաւորք 'ի միասին, ըստ Եսայեայ ձայնին,
ապա և ինձ գծնէիս նոյն բաժին հանդերձեալ պա-
հի: Վրանդի ասեմ զսաղմոսն, եթէ հատուցանէ այ-
նոցիկ՝ որ առաւել առնեն զամբարտաւանութիւն. և
կցորդեմ սմին զընթերցուածն, եթէ օր տն 'ի վերայ
հպարտից և ամբարտաւանից. ասեմ, եթէ օտար ե-
ղեն մեղաւորք 'ի մօրէ, և որ ինչ կարգ սորին ցու-
ցանէ. յարեմ առ սմին, եթէ կործանեցին անօ-
րէնք երկրի, և ամբարիշտն բարձցի յերկրէ, և ան-
իրաւք մերժեցին 'ի նմանէ: Աղբ ինձ կարգացէք
առ ձայնն, եթէ զոր օրինակ վառի եղէգն 'ի կայծա-
կանց հրոյ, այնպէս այրեցին մեղաւորք 'ի բորբո-
քեալ բոցոյն. լացէք առ սաղմոսն, եթէ արկցես 'ի
վերայ նոցա կայծակունս հրոյ. աշխարս պատմեցէք

'ի բանս անծեան վճռին մարգարէիւն ազգեցեալ, թէ ոչ կամիցիք լսել ինձ, սուր կերիցէ զձեզ . կոծեցարուք առ սաղմոսն, թէ մահ հովուեսցէ զնոսա . ադի արտասուս ողորմ հառաչմամբ ընդ հեծութիս իմ յարմարեցէք, յորժամ բարձրեալն ընդ խորայնի և ինձ ասասցէ բանիւ սաղմոսին, թէ ժողովուրդ իմ ոչ լուաւ ձայնի իմում . աւաղ կարգացէք թշուառացելոյս, յորժամ այլ մարգարէ զնոյն դիցէ, վայ նոցա զի վազեցին զինս : Բարբառ փողեցէք 'ի սիրտ միշտեալ նոր աղաղակի, յորժամ տեսանողն Խտուծով ամաչեցուցեալ զիս կշտամբեսցէ ընդ ապարասան տանն (Յակոբայ, տեսէք արհամարհողք զարմացարուք և եղծարուք :

Գ . Եւ դարձուցես և ամփոփեսցես զբարձրացեալ զսուր բարկութե ահաւորիդ սպառնալեաց 'ի սարտուցելոյս յերեսաց մեծիդ, և խնամովք աջողբ բարեբաշխութե առ իս ժամանեալ օծուին կենաց պարգևատրեսցես քո աղաչողիս : Եւ քեզ փառք յերկինս 'ի բարձունս, և 'ի մահացուաց յերկիր 'ի խոնարհ, 'ի սահմանս բոլոր ազանց և յամենայն յաւիտեանս . ամէն :

ԲԱՆ ՎԱԹՄՆԵՐՈՐԴ ԵՐՐՈՐԴ

Վերստին յաւելուած կրկին հեծութեան նորին հսկողի
առ նոյն ազերս մազթանաց բանի .

Ի ԽՈՐՈՑ ՍՐՏԻՑ

ԽՕՍԳ ԸՆԴ ԱՍՏՈՒԾՈՅ

Ա . Բարբառ և բազմագութ, մարդասէր և երկայնամիտ միայն թագաւոր, ընդ հօր քուժ պատուեալ և օրհնաբանեալ տէր ամենայնի, որդի նյ կենդանոյ . անպատճառ դ միշտ իմում կորստեան, որ ամենեւին անփորձ ես 'ի չարեաց, որ ոչ կամիս զմահ մեղաւորի, որ փրկութի են 'ի քոց կամաց ընծայեցեալ, որ դարձուցանես զմրրիկ մեղաց 'ի յօդ բաւութե, որ զհօւր բարկութե յանձրե փոխար-

կես : Որ զլեւոնեալ զկիկնսն 'ի բարեաց՝ կրկնակի գոյիւ նահանջեր երկեակ բնութի 'ի նոյն արձանի , ոչ իսկապէս ընդ անպարտմն , և ոչ համայն ընդ պատժաւորմն : Որ զլուծութիւն ծովուն սահմանաց իբր զկարկառս քարանց կառուցեալ յեղանակեցեր . որ զկարծրանիւթ վէմն անապատին 'ի վիժակա վտակաց հոսեալ բղխեցեր : Որ զձորդանանու ջրոյն սրաշարժ վայրեկութի՝ հրաշաւոր անդրադարձութեամբ 'ի յեանորդս հեթանոսաց լուացումն աւազանին 'ի թիկունս առաքեցեր : Որ զպատուաստեալ պարիսպն Լըիքովի , յօրինակ կործանման բռնութեն սատանայի՝ իբր զթեթեւութի յարդի ցնդեցեր . որ զլիսսակար ջուր նորին 'ի յառակ այլայլութեան առ 'ի բարին փոխարկութե՝ քանանացոցն փրկութե խոր հրդական աղիւն համեմեալ անուշեցեր : Որ զԼեւային գառնութի , իբր զմտաց անհաւանութի , կեանացն փայտիւ 'ի քեզ յարմարեալ պիտանի արարեր : Որ զառեալն 'ի գետոյն՝ 'ի գծագրութիւն անսահմանդ քո հրամանի անորակիդ գունակութե՝ 'ի նոր երանգ բոսորային մածեր արիւն 'ի ցամաքի : Որ զանկենդան ցուպ գաւազանին , 'ի կերպառութի առ 'ի զքոյդ մերովս նկարագրիլ , այլ և յօտար ազնիցն ընտրութի , 'ի տիպն ապաթոյն կերպիւ վեշապի նմանեալ ցուցեր : Որ զերջանիկ ձեռն աջոյն Լ'ովսէսի , 'ի ցոյցս տեսութե ապագայիցս հրաշից մարդեղունեդ քո , բարձրեալ , և քեւ անտաւոր մարմնոյս մաքուր լինելոյ անփոփոխ փոխատրութե՝ կրկին գուշակեցեր : Որ յայսքանեացս շրջադրութիւն բարեխնամապէս արուեստիւ սիրոյ զանակնկալն գիւտ մեղաւորաց կորստականաց նշանակեցեր , օրհնեալ ամենագութ :

Բ . Որ բուսուցանես յերկրէ դալարի զմեռեալն յանշնչականէն , որ զանշարժն իբր զընթացող կառավարես , որ յանարգ արգանդէ կոչես քեզ պատկերակիցս , որ տաս պատանեկաց աղօրիս ըմբռնիսն իս , որ յայտս մաքուրս հերս ընծայես , որ զսաղարթ սեւութե վարսից 'ի ձեան կերպարան զարմա նագործես , ցուցեալ թէ առ ամենայն սահման հեռաւորական յաղթող ես հզօր . որ փոփոխես զշրբ-

Թունա բնաւորականս, ըստ բանին {Յորայ, 'ի կամս
հաւատարիմս : Ար սասանես զերկիր և զսիւնս նո-
րին 'ի հիմանց, նշանակեալ հաստաւածին գոյիւ՝ Թէ
գու միայն մնաս անկորնչելի . որ հորովես զտարերս
իրբ և զաւցաւորս, և դարձեալ 'ի նոյն կապես իբր և
զյարակացս, յայտ արարեալ՝ Թէ և առ մեղաց բազ-
մու Թի դիւրապէս ունել կամ Թողուլ գոյնպէս զօ-
բաւոր իցես : Ար զարուսեկին անգգայ էու Թի իբր
երաւանաւ իմն դատարարակես, երեւցուցեալ ամբ
իրի կերպիւ, Թէ զնուէս չար դիմեցումն յորժամ
և կամիս հանդարտ առնիցես : Ար զանբարբառ բո-
լորակ լուսնին կարգես ունայնս և պատարունս,
լուսաւորեալ զպատճառն առ աւետիս տեսողաց՝
Թէ 'ի նուազու Թէ բարեաց զպարտաւորս մարմին
դու ածես 'ի լրութիւն առաջնատեսեցծ հարստու-
թեն : Ար զպատկերս անխօս աստեղաց իբր զչասակս
գոյզն հօտից տրոհես և ժողովես, յոյս իմն կենաց
առ այս խորհրդաբերեալ, քաղցրահայեաց տեսուի,
Թէ և անաղաչաւորաց լեզուաց կարողապէս բաւես
ողորմել : Ար 'ի մէջ մահու և կենաց շաւիղ վստա-
հու Թէ ուղղես 'ի ծովու, վկայութի եղեալ հաւաւ
տի, Թէ և յանկասկածաւորն վայրի քե պաշտպա-
նիմք ամբայ Թագդելի . որ իբր զջուր կաթնայից 'ի
հրոյ եռացեալ, որպէս զմեղաց մրրիկ պզտորեալ՝
բանիւ կամաց քոց խափուցանես : Ար հայիս յերկիր
և տատանես զսա, զի անբանիւն զմտաւորս զգաս-
տացուցանես . որ իբր զակատ մի անձուկ նաւի 'ի
վերայ շարժու Թէ ալեաց՝ զանբաւ Թանձրուի գետ-
նոյս գլորդես, որով ծանուցեալ լինիս ամենից հաս-
տուածոց՝ Թէ իցես աներկբայելի, որ 'ի բան քո զօ-
րեղ հիմնացեալ ունիս զամենայն : Ար սերմանես
զարտաշնչացեալ մարմինս յերկրի, և զնոյն անկո-
րուստ պահեալ կրկին կենդանաճնես, որ ապակա-
նացուս աւանդեալ՝ անեղծս ստանաս, որ ընդ մա-
հացու նիւ Թոյս՝ զնշխարդ կենաց խառնես, որ հրա-
մանաւ ակնարկու Թէ 'ի խուն վայրկենի կազմեցեր՝
պատրաստ կացուցեր զանգարդու Թի ամենից եղա-
նակաց : Վր է զօրու Թիւն և կարողութի, որ շրջա-
նակես զժամանակս ամաց հոլովման աւուրց յայլ

նմանութիւն ըարեպատեհ տեսողութեան . որ կարդաս զանմուռնչան իբրեւ զկենդանիս . որ ազգես միայն , և նոքա ընթանան , որ միայն հենուս անկանես ան . ճառ արուեստիւ հնարագիտութեան մէջ և առաւօտ : Որ յետ նախակարգ յօրինուածոյն առաջնատեղծ լինելուն , արարեր զփառաւորեալն մեծաւ մեծս հրաշակերտիցն հանգիսից , ըստ գրոյն երջանկութե կանխահիացն զարմացման , այլ իմն գոյացութի տօնելի տեսակի անեղծ աշխարհագործութե ևս քան զսոյն 'ի մարդանալիքո , որոց ոչ գոյ թիւ :

Գ . Որ ահա զգնաման մեր քեզ գրեցեր , որ զարդաւորութիւնն քո մեզ շնորհեցեր , որ ընդ քեզ կրեցեր զհաշտութեն մերում փրկանակ , որ ոչ երբեք լքանիս յողորմութե , դարձո զամբարշտեալս 'ի պաշտօն բարի երկիրդի , զթմբեալս 'ի զգաստուի արթնութե սրտի , զանմաքուրս 'ի սրբութի պայծառութե կերպարանի , զբազմաբիծս յանբծութիւն հանդարտական յբ պատկերի , զբեկեալս յողջութիւն , որ 'ի դիպմանց ոչ խորտակի , զլացեալս 'ի խնդութիւն զուարթութե անտխրելի , զյուսահատեալս 'ի սէր միաւորիչ անքակտելի , զամաչեցեալս 'ի վստահութի հաստատութե անշարժելի , զխաւարեալս 'ի լոյս երանութեան անմեկնելի , զմահու գերեալս 'ի կեանս որ ընդ եղծմամբ ոչ անկանի : Օ 'ի փառաւորեսցի անուն քո , Յօ , խոստովանեալ յամենայնի ընդ հօր և ընդ հոգւոյդ սբջ 'ի բարձունս երկնի և 'ի ստորեւ երկրի և 'ի բնակիչս նոցա , յաւիտեանս յաւիտենից . ամէն :

ԲԱՆ ՎԱԹՄՆԵՐՈՐԴ ԶՈՐՐՈՐԴ

Վերադառնալով յաւելուած կրկն հեծութեան նորին հսկողի առ նոյն ազերս մաղթանաց բանի .

Ի ԽՈՐՈՑ ՍՐՏԻՑ

ԽՕՍՔ ԸՆԴ ՎՍՏՈՒԾՈՑ

Ա . Եւ արդ առ ամենայն բան յամենայնի ուղիղես , ան , իրաւամբք դատիս , արդարութիւն կշռես ,

Ճշմարտութեամբ չափես , օրհնութեամբ հետեւիս , բարեւոք ընթանաս , ստուգութի սիրես , յատկութի կամիս , լուսաւորութիւն համբուրես , փորձիւ յանդիմանես , երկայնմտութեամբ քննես . ոչ ունիս նենգութի և ոչ գողոգութի , այլ ամենեւին հեղութի , հանդարտութի և ողորմութի :

Բ . Երգարացար վերին իմաստութի անայլայլական հօրդ հանձարոյ՝ կրկին վկայեալ անդեղջ գովեստիւ յորդեգրելոցն շնորհօք , ըստ բանին սրբութեան՝ որ աւետարանաւն կենաց 'ի բէն ընկալաք . որ ոչ 'ի կոծեւն ողբացի , և ոչ 'ի փողեւն կաբաւեցի : Եւսացեր անօրինիս՝ թէ մի անօրինիր , և ես 'ի նոյն չարիս պնդեցայ . մեղաւորիս՝ թէ մի ամբառնար եղջեւր 'ի բարձունս , և ես զընդդէմնս քեզ գործեցի , և ոչ զգացի երբէք զառածեալս , թէ 'ի ձեռին քո են եղջեւրք արքայութե հպարտից ամբարձելոց , խոնարհեցուցանել և բարձրացուցանել , ըստ Եմբակումայ , 'Իսաութի և Օպարիայ : ( ) օրհնութի ինձ կամեցար , ողորմած , և ես անիծեալս՝ մեծ տարագրութե խոտորեցայ յարժանին ինձ մասն . սիրեցի բարկութի և ոչ բարութիւն , շօշափեցի ըստ գրոյն զխաւար և ոչ զլոյս , կենդանի ձայնիդ քո , գթած , ապառու մի պատասխանեցի : ( ) որդնն անմահ ասացեր բանիւ Եւսայեայ , և զհոգնն անշէջ և զկտամբութիւնն անվախձան և զտեղին յաւիտենից և զօրինակ նմին սոսկալի , և ես ոչ իմացայ ըստ սաղմոսողին և ոչ մտառեցի , այլ 'ի մռայլ մտաւորական կուրութե դնացի : ( ) ուցեր մարգարէիւն , թէ զօրհնութի ստացի որ զօրէնս դնէ , և ես համառօտել զնոյն փութացայ : Երձան հոգեւոր վիմի գրեալ մատամբ քո , տէր (Յս Բ' , զ') Իսաութի իւրովքն բանիւք կանգնեցեր , առեւտրի ինքեան ընտրութեւն առ սոյն , թէ պահեցի զօրէնս քո յամենայն ժամ , յաւիտեան . անդարդարձութե բանին միջնորդեալ զկրկին հաստատութեւն , թէ և յաւիտեանս յաւիտենից . ընդ որս և զսորին նմանիս պարծանաց առ իմս խրախոյս , և ոչ զկծեցայ . ձեպեցայ 'ի տօնս Բահաղու և ոչ այլ . 'ի յերկուս հետս երկմտութեան կրկին կաղացի կասեալ 'ի բարեաց , ըստ երգիծանելոյն Հեզիու :

Ունիմ զՄովսէս իւրովքն օրինակօք եկեալ 'ի մեռելոց, և զտառս մարգարէիցն գրեալ 'ի յոգի, և զմատենս առաքելոցն ընդ մտացս մատն յեռեալ, և զտէրդ հասարակաց կտակաւն աւետեաց յարուցեալ 'ի Թաղմանէ անթիւ ննջեցելովք, և անհաւատագոյն քան զհնգեսին եղբայրակցութիւս այնք մեծատան, որ է առակ իմն յարմարական, նմանեալ զգայականացն մասանց անողորմիցն յղփացելոց, մնացի իբրեւ զսալ դարբնաց անոստ՝ յամառեալ քարացեալ սրտիւ, որպէս օրինակն է Ռեքիարայ, և ոչ ապաշխարեցի :

Գ. Եւ զգդեա վերստին առ սոյն կերպարան լքեալ կրկին ողորմութի բարի, ահաւոր, մարդասէր, խնամակալ, կենդանի, սուրբ, լուսաւոր և անվախճան Թագաւոր, զօրութի պանծալի խաչիդ խորհրդոյ, 'ի կարծրացեալս մեղօք անբեր անդաստան երիկամանցս յիմարութե և անպտուղ սրտիս լքութե . զի առեալ նպաստ օժանդակութե 'ի գթութե կամաց ամենակալիդ, որոտացէ բղիեսցէ հոգիս, ընծայեալ աչաց վշտագնեցելոյս վտակս արտասուաց արբուցանողաց ինձ 'ի փրկութի և 'ի մաքրութի, և քեզ 'ի հաճութի ընդունելուն, ամենապարգեւ տէրդ բոլորից, փառաւորեալդ յաւիտենից . ամէն :

ԲԱՆ ՎԱԹՄՆԵՐՈՐԴ ԷԻՆԳԵՐՈՐԴ

Վերստին յաւելուած կրկին հեծութեան նորին հսկողի առ նոյն աղերս մաղթանաց բանի .

Ի ԽՈՐՈՑ ՍՐՑԻՑ

ԽՕՍՔ ԸՆԴ ԱՍՏՈՒԾՈՑ

Ա. Եւ արդ ես նախնիս ամբարշտաց, գլուխս մեղաւորաց, պետս անիրաւաց, առաջինս պարտաւորաց, պատկերս յանցաւորաց, ատտիկեցիս ըստ վատթարութեան՝ այլ ոչ ըստ բարեբաստութեան, ահա զանճառիցն իմնց ճառեցի, զպատկառելիսն խայտառակեցի, զգաղտնիսն հրապարակեցի, զծա-

ծուկն յայտնեցի, զթաքուցեալն ցուցի, զամփոփեալն տարածեցի, զդառնութեանս մաղձ ժայթքեցի, զգործակցութիւն չարին մատնեցի, զամբարեալ թարախ վիրիս բամեցի, զխորս պարտեաց իմոց ծանուցի, զպատրուակն կեղծեաց առի, զքող տղեղութեն վերացուցի, զամթալեացն զգեստ մերկացուցի, զգարշելին յանդիմանեցի, զմրուրն մահու փսխեցի, զպալարս հոգւոյս խաժուածոց քահանայապետիդ Վճիբացի: Նանձինս վտանգ ոչ ան խայեցի, մարմնոյս սիրոյ ոչ աչառեցի, զարմատն հնուէ տեսիլ արարի, բնուէս կարեաց ոչ ողորմեցայ, զմիաբանուէն կապ խզեցի, զգղեակ սրտիս քանդեցի, ընդ կամացս որոյ իբր ընդ դարանակալի մահու կուռեցայ, զպահեստ անյայտիցն արտաքս հանի, ըզմթերիցն գանձ՝ մեծին գուշակեցի, զգատախազն դատաւորին հանդէպ կացուցի, զապառնեացն զգործ այժմէն իսկ գտի, զդաշն կործանողին կտրեցի, զուխան խաբողին ցրուեցի, զկատարած մարտին յաղթուէ ՚ի քեզ տէր Նապաստանեցի, զպատերազմին խուժը գրգռեցի, զդիմադրուի դիմեցմանն՝ բանիդ նոյ յուսացայ, զխաւարասիրացն փաղանդ լուսեղինացն զինուոց սադրեցի:

Բ. Աւարդ, ստեղծիչդ ամենայն եղելոց Վճորդի բարձրեալդ նոյ, զատեն դարովեալս յայսպիսեաց բանից և զհարուածեալս յայսբանեաց գանից մի կշտամբեացես կրկնակի դատել ՚ի մեծի աւուրն: Մհա, հզօր անքնին անձառ բարերար թագաւոր անմահ, առ այս կերպ պատկառանաց ինքնապարսաւս խոնարհութեան, որ ինձէն զանձն մեծաւ ձաղանօք յոգի դատեցի, լից նուազօք այսր մատենի անարգանօք ամօթոյ զդէմն սատանայի, և զերեսս կերպի պատկառեցելոյս նշանաւ խաչիդ զօրացո: Սիսակն կնիքդ լուսոյ ՚ի գեղ տեսակիս, ամբութեդ նշան հաստատեցի ՚ի տիպ դիտակիս, երևակ կենացդ փայտի ձեւացի ՚ի պատկեր այտիս, արուեստդ հրաշից ՚ի ձաւատիս շուք նշանակեցի: Սի այլայլեացի յինէն դրոշմդ լուսապաճոյճ, մի բարձցի ՚ի տեսանելեացս բթաց ձաճանչդ օրհնութե, մի մերժեցի ՚ի գլխոյս առհաւատչեայդ վստահութե, մի սասա-

մեցայ և կործանեցայ . ես մոլորեցայ , ես մատնեցայ , ես մերժեցայ , ես խորթացայ , գերեցայ , և գայթաղեցայ . ես նզովեցայ , ես թշուառացայ , արբեցայ և վատթարացայ . ես ընկլուզայ , ես խաբեցայ , ես անօրինեցայ , ես ապականեցայ , մահացայ և 'ի սպառ եղծայ . չիք քո առ այս ինչ մատն չարի , որ ես միայն անփոփոխ բարի : Երբ կամք քո յիս , և խաւարն ինձ ճառագայթ . ճրագ յուսոյ քո անդ , և գիշերն վաղորդայն . մարմնոյ քո հաղորդեալ , և յամօթոյն կարծեաց ապրեալ : Իսկ ես ոչ գրեմ զանճն իմ կենդանի վասն անփախչելի վախճանին , դարձեալ զի ոչ վարկանիմ կորուսեալ վասն աներկեւան նորոգմանն : Եւ քաւեալ համարիմ ինձ զելս կենացդ վասն անքաւելեացն պարտեաց , դարձեալ բացեալ ինձ ըզդրախտն՝ վասն փրկութեն աւետեաց . քանզի ոչ այնքան վճատուէն գոյժ տաղնապէ , որչափ փրկութեանդ քաջալերեալ ձեռն կարկառէ : Երբ տուր , տէր , տուր ողորմութի , առ ամենայն ձայն գոհաբանեալ , օրհնեալ յաւիտեանս . ամէն :

ԲԱՆ ՎԱԹՄՆԵՐՈՐԴ ՎԵՑԵՐՈՐԴ

Վերստին յաւելուած կրկին հեծութեան նորին հսկողի
առ նոյն աղերս մաղթանաց բանի .

Ի ԽՈՐՈՑ ՄՐՏԻՑ

ԽՕՍԻ ԸՆԴ ԱՍՏՈՒԾՈՑ

Ա . Երբ որ դք և առցէ զայս դեղ մաղթանաց այսոր մատենի պարկեշտականի պաղատել սովաւ , եթէ 'ի մեղաւորաց իցէ մատուցեալն , եղէց և ես իմովս բանիւ կցորդեալ նմա . իսկ եթէ յարդարոց գուցէ յառաջեալն , գտայց և ես սովիմք ընդ նմին ողորմեալ նովաւ : Եւ յաթէ երջանկասցի այնպիսին ինքեամբ՝ ինձ միայնոյ գրեալ զեղկութիւն , և ես ինձէն վկայեմ այսմիկ : Եւ այց յիշեսցէ նա զյոռմոն և զբանս նորա զհոգեշունչս , թէ ո՞վ դք վրս .

տահասցի սիրտ՝ Թռ ունել, և կամ ո՞վ պարծեսցի մաքուր լինել 'ի մեղաց, և զի ոչ յարեաւ մարդ երէրածին ազատեալ 'ի պատախանեաց. և ոչ ընտիր՝ ինքնարշաւ վազիւքն, և ոչ՝ թէ և 'ի թռիչս ամբարձման թեւոց բերիցի. առ որ զգոյշ լինիցի կրկին երկուցեալ 'ի վիմին իսկ հաստատութե՝ ուսեալ 'ի Վաղոսէ, Գուգէ անկեալ՝ յերկիր՝ սահմանադի պարձ կանանի իրաւադատի կշռեալ նմանեացի: Այլ առցէ զայս կշտամբութի մաքուրն՝ նիւթ պսակաց, առ 'ի չիջանել անընտրողաբար յանձեռնհասն բարձրութե. և պատժապարտն՝ առիթ ազատութե, որով ամբարձեալ 'ի կործանմանէ հոգեարական մահուն՝ ապրեացի յուսով: Իսկ ինձ եղիցի պատգամս այս բանի արձան փորագրեալ ամենեւին անեղծանելի, որ փոխանակ իմոյ եղկելոցս անձին մահացուի՝ անդադար հնչմամբ հեծուէ լարոյ առանց լուելոյ միշտ աղաղակէ. լիցի և ոսկերացս քակտեցելոց 'ի հոգապատեան շիրիմ՝ վերարկուին՝ անմուռն ձայնիւ զայս խոստովանել. հասցէ և մարմնոյս 'ի հող լուծելոյ՝ բարբառով իմն անաղքելեաւ ծածկատեսիլ զսոյն պաղատել:

Բ. Տէր գթուէց, աղբւր ողորմութեց, պարգևք բարութեց, որդի բարձրելոյ տէր (Յս Գ՝, ողորմեա խնայեա, մարդասիրեա, նայեա 'ի վտանգս, ակնարկեա 'ի բեկութիս, խոնարհեաց 'ի թշուառութիս, տես 'ի տարակոյս անձեռնհաս տաքնապիս, հասիր հաղորդել կորստաւանս կարեաց: Շօշափեա բժրչկապէս զամենաթշուառ ախտաւորուն, ունկն մատուցես քաղցրութիւն ողորմագին հեծութեա, լուր 'ի խորոցն անդնդոց մահուն գերեզմանի անմուռնելի հառաչմանս, մտցէ յսկանջս ամենալուր լսելեացդ ձայն պաղատանաց վատնեալ անգամոցս: Այս վասն զի գրաւական կենդանութեա անապական է, անոխոփոխ լիցի և սիրոյդ քո գթութի. կցորդ ընդ հեզութիւն տաժանաւորս տկարութե: Ա՛հ եռեալ պատկերիս մի ոխս պահեսցես, ընդ անշունչ կերպարանիս մի՝ 'ի դատ քննութե մտցես, մահու տանջեցելոցս մի հարուածս յաւելցես, ընդ բեկեալ խեցեղէնս անթոյս մի ուժգնութիւն մարտիցես, վճառ կաշկո-

Ճելոյս մի բարկութի կրկնեացես , կործանեալ շինուածոյս մի պատուհաս մատուցես , շանս սպանելոյ մի քարինս արձակեացես , լուոյս ջախջախելոյ մի սառածիկս որոտացես , հոգոյս անպատուելոյ մի իբր ամբարհաւաճի ուժգինս մոռնեացես : Օ մեկերս մերժելի մի 'ի դատ ընտրութե կոչեացես , զփոշիս ցնդելի մի իբր զքո գիմամարտ գտցես , զտիզմն տաղտկալի մի իբր զոտիս վարկանիցիս , զգարշուձին անգոսնելի մի իբր զքոնամարտիկ վանեացես , զխեթս 'ի բաց ընկենելի մի նիւթ գեհնին պահեացես , զայս քանեաց բազմապատիկ բանից կշտամբեալս մի վերստին յանդիմանեացես :

Գ . Միս ամենաթշուառ և խաւարարգել շիրմին են ահա սրտաբեկ և յոքնաթախիծ արդահատուիք . հաստատեացէ օրհնեալդ քո բան անփոփոխական լինել , բոտ սրտի արդահատելոյս . բանդի և այժմ մինչ կենդանեօքս խօսիմ , մեռեալ եմ անհասիղ . որպէս 'ի կորուստ մահուն աստակման՝ ամենազօրիդ հրամանի անեղծ եմ հաւատովքս : Միդ աղաչեմ զքեզ , տէր { Ծ Վ Ծ , հայեաց յիս ողորմօւք , և մի թողացուցես լինել տնակից ինձ Ռեղիարայ . և ըզմահաղեկոյց տալանին աղգումն անկենդանաւորն թնդման թշուառն թաղման՝ աղաղակ ձայնի հաւաքման լալեաց քեզ հաշտեցուցլաց՝ յարգեացես լել , միայն բարեգործ , հոգեսէր , հզօր մարդասէր . և հոգիդ քո բարի ընակեացէ ընդ իս՝ լոյս առնելով ինձ 'ի խաւարին : Ս՝նասցեն ընդ իս կենարար քո կրից պաշտեցեալ մասունք . զի իբր զաւանդ գանձու զիս պահեալ 'ի քեզ , կենաց նորոգման ընծայեցուցեն . օձառք անվատնելի զինուց ինձ պատկանեցին , ընդ իս յարակայեալ քարինք պարսից հոգեոր հնարից՝ զարին հալածել զդունդ : Ս՝արան որ առ իս քե , տէր , վանեացի . զի եթէ յարիցէ 'ի վերայ իմ պատերազմել , տեսեալ զքաղաքն ունայն 'ի զօրաց և զաղգողականացն գործի առաձայն , զքեզ տէր ունիմ մշտնջենաւոր և աննիւրհելի պահապան :

Գ . Օ ի եթէ այժմ իսկ կանխաւ արագեալ յաւաքբան զօրն կատարածի , և անշաւիղ արգելան ինձ պատրաստեացէ , առաքեմ զաղօթմն տէրու

նականս նմին գան մահու . եթէ 'ի վայր զիս հնարի կործանել , զծնրադրութիւն արարչին . եթէ 'ի մռխիր երկրի թաւալել ձեռն բերիցէ , երեսացն նայ 'ի նոյն մածուցումն զնա հերքեսցէ . եթէ վաստակս ինձ ցաւոց նիւթեսցէ , քրտունքն յուռթի արեամբն զանգեալ փրկչին աշխարհի զնա խուռեսցէ . եթէ յընթացից բարեաց զշունչս իմպատանդեսցէ , կապանք ամենաստեղծին զիս արձակեսցէ . եթէ յուրացութիւն պարգեաց լուսոյն բռնադատեսցէ , հայհոյութեանն համբերութիւն յածամարտին՝ զնոսին ընդ նոյն կարկեսցէ . եթէ հարուածսնետից գաղտնաձիգ զինուց ինձ արձակեսցէ , կարթ հնարից աղեղան փառաց հօրն կապարձից նմին պատահեսցէ : Եթէ քողով լուսոյ խաւարականի մտանել ընդ աչս անաւ մօթեսցի , կոփումն գլխոյն ձորձով պատեցեալ լըրմանն ամենից զնա տանջեսցէ . եթէ մոլեսցի գլխտա հուռթի ձեռինս կապել , եղէգն մատուցեալ 'ի յաջգոյացուցչին զնա չարչարեալ ըմբերանեսցէ . եթէ ձաղանօք այլպանման զիս կատակեսցէ , տանելն ծաղու ամենազօրին զնա հենգնեսցէ : Եթէ բժժաւնօք ինչ յուռթից կախարդել խորամանկեսցէ , ապտակն դիմաց հզօրին նայ զնա սաստկապէս ամաչեցուցէ . եթէ 'ի մոլտս գիշերային մթութե խաւարաւ խաբէութեան լկնեալ մարտիցէ , 'ի ճառագայթից լուսոյ երեւմանք , տէր , խայտառակեսցի . եթէ 'ի միջօրէական տապոյ փորձութեցն արեգակնակէզ վատնիչ խորշակին զիս 'ի յարմատոց խախտել կարծիցէ , 'ի զօրութե նշանիդ լուսոյ խլեալ դօսասցի : Եթէ 'ի փշմանն շնորհէ ունայն զիս առնել հնարաւորեսցի , թուքն զոր ընկալաւ տէրն քրովելից ընդ մեղաւորիս զնա պատկառեցուցէ : Եթէ ժամնիք խածողք ինձ ցուցանիցէ , լուռութիւն երկնաւորին բերանոյ զնա պապանձեցուցէ . եթէ խածմունս աղուականս հոգւոյս ազդեսցէ , բեւեռացն հարմունք հաստողին բնաւից զնա կսկծեցուցէ : Եթէ յընթացս անիրաւութեց խորհրդոց զիս մոլորեցուցէ , սեւեռք ոտից անհասանելոյն զնա կապեսցէ . եթէ հրապոյրս ինձ դժնեայս արբուցէ , քացախն ընդ լեղոյն խառնեալ 'ի յարբումն բարերարին՝ զնա

դառնացուցէ : Եթէ առաջին ճաշակմամբ փայտին զիս գտցէ, սոսկալի խորհրդով խաչին ըմբռնեալ 'ի սպառ պարտաւորեսցի . եթէ ընդվզել ընդդէմ հնազանդութեան հրամանի զանձն իմ ուսուցէ, բերումն պարանոցի անսահմանելոյն զնա կործանեսցէ . եթէ 'ի մահ սատակման զիս վանեալ վիրաւորեսցէ, ստուար տէգ զինու մխելոյն 'ի կողստեղծչին Վառնայ զնա հերձեսցէ . եթէ երկամբք վշտաց դժոխականաց զիս պարփակեսցէ, պատանացն կտաւ էից ունողին զնա ըմբռնեսցէ . եթէ յատակս մահու հայել զիս խարդախեսցէ, բնակել կենդանւոյն 'ի վէմն մահու զնա մեռուցէ . եթէ խնդասցէ ընդ մարդկսրէնս իմ գայթաղուի, կրկին կորասցի կարկամեալ կամաւ, յորժամ անմահն անձ յարուցեալ փառօք ընդ իւր նորոգեաց զնաւ մահացեալ : Եթէ ընդ լուծանել փոքր կապանաց հազարամէից բերկրեսցի, գողացի կրկնեալ վերստին իսկոյն ընդ վերջին շղթայս անգերծ տազնապին ըմբռնման սաստկագունի յանվախճան տանջանարանին : Եթէ ընդ առաջին հարուածն դժուարեսցի, գոյժ կորստեան յետնում սատակմանն անշէջ գեհնին, որ պատրաստեալն է նորա և նորին հրեշտակաց, նմա պատմեսցի, որ յաւուրն մեծի մեծին ատենի :

Ե . Իսկ ինձ ապաւինելոյս 'ի քեզ տէր (Ես , միայն թագաւոր ինքնակալ զօրեղ , արարիչ երկնի և երկրի և ամենայն զարդուն որ 'ի նմա , որ զալստեանդ քոյ ակն ունիմ և ողորմութեան փրկչիդ սպասեալ յուսամ . 'ի յոտս քո անկանիմ , և զգարչապարիդ հետս համբուրեմ , զպարտութիւնս խոստովանիմ և զմեղանս հրապարակեմ , կտամբանաց քարամբք կոծիմ և հառաչանօք սրտիս տապանամ , 'ի խել խնձիս խոցոտիմ և բոցով շնչոյս ճենճերիմ , աղիցողով արտասուացս պրիմ և երկկամանցս ազգմամբ կիզանիմ , յուսակտուր օդով ցամաքիմ և դառնաշունչ հողմով շիջանիմ , թախանձանաց բանիւս երերիմ և կողկողագին հեծութեամբ դողամ , տաժանելի կրիւք տուայտիմ և տազնապաւ հոգւոյս տատանիմ , 'ի կոծ մրրկաց ծփիմ և 'ի բախմանէ ալեաց սասանիմ , 'ի լուծէ համբաւոյն սար

սեմ և յիշատակաւ ահին կորնչիմ, կերպարանօք
ատենին հալիմ և սպառնալեօք մեծիդ մեռանիմ,
լուր բազմագութ, քաւիչ, մարդասէր և երկայնա-
միա, քաղցրութի անձառ, օր քարի և տիւ տենչա-
լի: Վանգի կարող ես յամենայնի և առ ելս շնչոյս
իմոյ՝ փրկութեան մեծի. և քեզ ընդ հօր հոգւովդ
սրբով փառք յաւիտեանս. ամէն:

ԲԱՆ ՎԱԹՄՆԵՐՈՐԴ ԵՒԹՆԵՐՈՐԴ

Վերսին յաւելուած կրկին հեծութեան նորին հսկողի
առ նոյն աղերս մաղթանաց բանի.

Ի ԽՈՐՈՑ ՍՐՑԻՑ

ԽՕՍՔ ԸՆԴ ԱՍՏՈՒԾՈՑ

Ա. Ի ԱՅՑ քանգի յոյժ արդար է բան իրաւանցն
Վ. Եի այ առ իս քան առ սկզբնահայրն չարեաց սա-
տանայ. զի վասն նորա յայն սակա յայտնեցաւ, զի
լուծցէ զգործս նորին. և վասն իմ՝ զի զհնացեալ
պատկերս նորոգեսցէ. առեալ զկերպարանիս բո-
լոր հաւթի կերպին իսկութե մեծին այ՝ միացոյց ին-
քեան անշուշտ խառնութի: Վորա ոչ են շնորհեալ
ի բազմացն, և ինձ զբովանդակն եհեղ առաւտուք.
վասն նորա ոչ երբէք չարչարեալ, և վասն իմ՝ հա-
նապաղ պատարագի. նա անհաղորդ է կենացն, և
ես միշտ վայելեմ ի փրկութեանն. նա վանեալ է
խաչիւն, և ես զօրացեալ նշանաւն. նա հերքեալ ի
լուսոյն, և ես միացեալ ընդ փառացն. նորա ոչ խառ-
տացաւ հանգիստ և յերկրի, և ինձ զերկինս սեպ-
հականեաց. զնորայն կտրեաց զառհաւատչեայ, և
զիմն առանց խզելոյ յարակայեաց. զնա յերամակս
խողիցն արգել, և յիս ինքն զօրացաւ. զնա կարճաց
օրինակեաց, և զիս ճառագայթ նշանակեաց. զնա
սաղնաց նմանեցոյց, և զիս իւրովն անուամբ կնքեաց:

Բ. Իսկ ես զերախտիսն այ լքի զայսքանեաց բա-
րեաց արարողի, և չարին զկնի միտեցայ՝ հայել ընդ
նմին յատակս դժոխաց, ահա անարժանս բարեաց,

անձիրս երախտեաց անընդունակս սիրոյ, տոռամբք մեղաց ձգեալս, յերիկամունս խորոց խոցեալս, քանցեալ ծառս արմաւենւոյ, գինիս յեղաշըջեալ, ցորեանս հեղեղեալ, մուրհակս ջրեալ, վճիռս պատառեալ, կնիքս այլակերպեալ, նմանութիս փոխեալ, արկանելիքս կիզեալ, ըմպանակս կորուսեալ, նաւս ընկղմեալ, մարդարիտս մանրեալ, ակնս պատուական սուզեալ, տունկս գօռացեալ, նեցուկս խորտակեալ, փայտս ամենեւին փտեալ, մանրագորս աղաւաղեալ, յարկս տապալեալ, խորանս խարխալեալ, բոյսս արմատաքի խլեալ, ձէթս հեգեալ 'ի գռեհս աղբեաց, կաթնս հոսեալ 'ի կոյտս մոխրոց, այրս մահու 'ի յարեաց զնդից: Վնասի միշտ խրատեալ ընդ Նորուսաղէմի առակաւ Ռաբելունի 'ի մարգարէիցն ձայնից անձն իմ ողբալի, և ոչ ինչ խրատեցեալ. որ աստէն անգոսնեալ եմ և անդէն խայտառակեալ, աստ դարովեալ և անդ կշտամբեալ, աստ ձաղեալ և անդ նախատեալ, աստ թշնամանեալ և անդ յանդիմանեալ, աստուտ ապշեալ և անդ անօրլքեալ: Եւտ հեծումն և անդ հառաչանք, աստ կարծիս և անդ կատարած, աստ խէթ և անդ հատուցումն, աստ արկածք և անդ հանդէպ դատատաննի, ուր ոչ է բան իրաւանց և ոչ ձայն պաղատանաց, ոչ թիւք աւուրց և ոչ ելք ժամանակաց, ոչ ուղք յուսոյ և ոչ դրունք ողորմութեց, ոչ աջ պաշտպանութեան և ոչ ձեռն այցելութի:

Գ. Եւլ դու ապաւինուի, դու ինքն փրկութի, դու այցելութի, դու և բաւութի, դու երանուի, բէ բժշկութի, բո ողորմուի, միայն հզօր, կենդանի, անճառ, տէր (ն) Վն բարերար ան. օրհնեալ, օրհնեալ և դարձեալ օրհնեալ, ընդ հոգւոյդ բո սէյ յաւէտ բարձրացեալ 'ի փառս հայրենի իսկութեան մեծիդ յաւիտեանս յաւիտենից. ամէն:

ԲԱՆ ՎԱԹՄՆԵՐՈՐԴ ՈՒԹԵՐՈՐԴ

Վերստին յաւելուած կրկին հեծութեան նորին հսկողի
առ նոյն աղերս մաղթանայ բանի.

Ի ԽՈՐՈՑ ՍՐՏԻՑ
ԽՕՍՔ ԸՆԴ ԱՍՑՈՒԾՈՑ

Ա. Եւ արդ 'ի յիշատակ ահարկութեան վերա-
գրեցելոցդ՝ որք յաճուստ են սպառնալիք ինձ ժա-
մանեցեալք, զիսրդ դադարեցայց 'ի նորոգ ողբեր-
գութեց, և կամորայէս զցամաքումն առցէ հեղեղք
արտասուացս : ( ) Ի եթէ զչորեքվտակեան առաջն
գետոցդ յորդահոսան ծաւալմանցդ, որ զլորեմ և
զերկիր առ հասարակ ոռոգանեն՝ լիապէս բաւա-
կանութեամբ բաշխեալ ամենայնի, և զբոլորումն ելից
իւրեանց առ աչս իմ եղեալ, զանձինս մեղաց սաստ-
կութե զբոց գովացուցանել ոչ բաւականասցին : Եւ
կամ մարգարէին սոց ըղձականութի կրկին ինձ լցցի
գլուխս ջուրց բազմուի, և ճրագարան տեսութեց
կերպիս՝ աղբերց կայլակմունք, զբեկման ոգւոցս չա-
փել զվտանգ ոչ ձեռնարկեսցեն . և ոչ եղերականք
ջայրից համօրէն բանահիւսից կանանց լալականաց
'ի սիրտ և յոգի վերաւորելոց՝ զաղէտ վտանգիս 'ի
յերգ արկանել և կամ 'ի նուագս ձայնից բերել :

Բ. Եւ Եւստի լինելութե նգովեալ, և ոչ ( ) որայ
կամ Եւստիայ . քանզի տօնելի է օրն նոցա, զորոց մի
'ի նոցանէ ոչ արժէ աշխարհ, և ոչ տարագրելի . ա-
պա ուրեմն զիս նկատեալ եղեալ զոչ արժանիս լուսոյ
և կամ միոյ մասնաւոր բարւոյ, զհանդիպումն ա-
ւուրն անիծին՝ յորում ես գտայ կորստեան որդիս
և մահու դրացիս, մշակս մեղաց և արբանեակս ան
օրէնուեց : Ար ոչ կացի յուխտին կենաց՝ զոր դու
սահմանեցեր, աճ բարերար . ոչ գնացի 'ի քո պա-
տուիրանն կենդանական անմահացուցիչ, ոչ վաս-
տակեցի 'ի հունձս արմտեացն, որով 'ի մուտս ձեանն
աւուրցն խռովութեան կերակրել պատրաստեցայց .
ոչ կառուցի ամրութի որմնց և ոչ ձեղուն յարկաց

ձգեցի, որով 'ի շնչմանէ մրրկաց օդոց պահեցայց . ոչ համբարեցի նշխարս պաշարաց 'ի յուղին անեղ-րական, որով զտագնապ օովոյն իմ բռնեցիցի . ոչ հանդերձաւորեցի քեզ աղերս աղօթից, որով առա-ջի քո կալ համարձակեցայց . ոչ կազմեցի թողակ փրկութեան վարուց մաքրութե, որ զնորոգուի ինձ երաշխաւորէ . ոչ ետու զընտրութե հաշիւն 'ի կեն-ցաղոյս ճանապարհի՝ իմոյ մատնելն, զի 'ի դատաւո-րին ձեռանէ աստէն իսկ փրծայց . ոչ լուծե՞ք ձե-ռին օրհնուէ մատեայ յանդիման, որով օրէնսդրին մատնակից գտայց սրբեցեալ : Այդ դիմաց ետու ըզ-գուշութի և ոչ թիկանց պատսպարութի, ոչ աջոյս իմ զինուորութիւն և ոչ ահեկիս պարածածկութի, որով 'ի պատերազմիս վտանգէ զերծայց . զեփվարս ոչ զգեցուցի զրահիւք, և ոչ զմարտիկս սպառազի-նութե, որով զձապատն յարգարեցից : ( ) Կանուխն ոչ կապտեցի պտուղ, և անագանին ոչ ժամանեցի, և ահա տարակուսիմ ունայն 'ի բարեաց . մաքրուէ ծաղիկ ոչ ունիմ և ոչ եւզ ողորմութե, և գիշերոյն մուսլ՝ աննշոյլ . 'ի նիրհումն մահու ննջեալ եմ, և տագնապ կոչողին փողոյ ստիպէ . զգարդ հարսա-նեացն կրկին մերկացայ, և զձեթ վարուցն վերստին լքի, և դուռն մտին հարսանեաց աւասիկ փակի :

Գ . Այլ արդ զիմորդ առից մխիթարութի այսբա-նեաց վշտաց, և կամ ընդ որքանեաց տարակուսա-նաց խաւարի՝ լուսաւորութի յուսոյ կենաց խառ-նեցից, և կամ ո՛ւր արդեւք զգարչապարս ոտին կա-ռուցից, և կամ յո՞ր վստահութի զաչս իմ յառե-ցից, և զի՞նչ անդորրութի ծփանացս նկատեցից, և կամ յո՞ր ըզձական դիւրութի ձեռն համբարձից : ( ) Ի եթէ 'ի ձեզուն բարձրութեան երկնի, անտի անձրեւեաց հուրն Սողոմայ, որպէս ասացեալ է . իսկ եթէ յատակ խորութե երկրի, սա եբաց զկոկորդն ըմբռնողական և եկուլ զ՝) ադան բանակօքն Մեթ-րոնի : Այթէ յանդգնեցայց փախչել յունողէն, գու-ցէ կալցի զիս վիշապն ահագին : Այթէ ընդ գազանս ինչ թափառեցայց, արագունք են խնդրել զվրէժ ստացողին առաւել առ իս քան երբեմն զԱդիսէին առ մատաղ մանկունս բեթեւացիս բրմորդիս : Այթէ

յամենատարած օղոյս պարզութիւն, այն եղև եգիպտացւոցն խաւար շօշափելի : Եթէ 'ի Թուռուս բարձանց , նոքա են կոչեցեալք 'ի սպանդն զոհին բոսորայ դիականցն : Եթէ 'ի տկարսն խիզախեցից , վասնիմ 'ի պիծակացն , և զի՛ պիտոյ են ինձ առիւծունք : Եթէ յարջոցն պատառողաց ապրեցայց , մթիիքն առեան ծարաւիք ինձ պատահեցեն : Եթէ յանհոգս ուրեք նստիցիմ , մթղուկքն անարգագոյնք՝ իբր ցընցուլս հրոյ եռացման զինև մաղեսցին : Եթէ յեղջերէ միեղջերոյ փախնուցում զերծեալ , նկուն ճիւղանք աղկաղկաց մնոցն մորմոքողաց՝ զիս կեղեքեսցեն : Եթէ 'ի սենեակս շտեմարանաց խորշից զօղեալ ամիոփիցիմ , տաղտկատեսակ զարշութի գորտոցն զիս զաղքացուցեն : Եթէ 'ի վայրս ինչ անդաստանաց կացեալ զետեղեցայց , շարք շանաճանձոցն տար մից զինև պատեսցեն : Իողում ասել զխառնիճն և զջորեակն զգօրն զօրաւոր ընդ Թունաւորն Թրթուր և ընդ անկենդանական երեւին , հանդերձ ջրակարծ կարկտիւն և ապականագործ եղեմամբն . որ առաջաց տեսիլ ապազէնք և նուաստագոյնք , բայց 'ի յակնարկելն այլաւէտ գոռողաբար ուժգնութե հարին հանին վանեցին զհպարտն ամբարհաւաճութի Փարաւոնի բռնութեն բուն գաւազանին՝ յաղթող վիճակաւ . որ են կերպարանք Թաքուցելոցն կրից լլկողաց անձնականացն աներեւութից եգիպտացւոցն անօրէնութեց՝ յոգի տանջողաց՝ գաղտնի զնասողաց :

Դ. Եթէ զու ամենագոր արարիչ բնաւից տէրդ բոլորից , 'ի յատելն հանդիսացիր հերքել զնոսա . և ինձ ողորմեա կրկին գթութե ձեռն մատուցեալ փրկութե տարակուսեցեալ կոչոճեալ վարանեալ 'ի մահ պարտելոյս : Օ՛ի դու միայն ճանաչիս նձ փառաւորեալ միշտ ընդ հօր հօգւովդ սրբով յաւիտեանս յաւիտենից . ամէն :

ԲԱՆ ՎԱԹՄՆԵՐՈՐԴ ԻՆՆԵՐՈՐԴ

Վերադառնալով իմ հետաքննարկումներս հանդիս
առ նոյն աղերս մաղթանաց բանի.

Ի ԽՈՐՈՑ ՍՐՏԻՑ

ԽՕՍԲ ԸՆԴ ԱՍՑՈՒԾՈՑ

Ա. Եւ արդ, վասն զի 'ի ձեռն մեծիդ և ամե-
նահարար արուեստաւորիդ իմն եղանութեան նոյն և
այ' իբր 'ի քրայս ընտրութեան փութոյ քոյ սիրոյ
համապազ եռամ և ոչ երբեք պարզիմ, միշտ խառ-
նիմ զուգիւ և ոչ ևս միանամ, ահա զուր արծա-
թագործդ երկնաւոր իմ ճարտարապետ, 'ի մոտիս
վաստակեալ առ իս աշխատիս, ըստ մարգարէին
յայտնի առակի, և չարութիս իմ ոչ հալեցաւ. զոր
ինձէն մոլեալ չարաչար' իբր զխելագար դիւաբան
իմն ողորմելի յանդգնեալ անկարգս խօսիմ՝ զիմն
զպարտիսս աճեցուցանել, քան հաշտութե հնարս
ինձ այսու կազմել: Եւ զի մի անբնդել դիպուած
և անկիրթ պատահումն և անհաւասար հանդիպումն՝
պատրաստութիւնը հանդերձելոց տանջանարանացն
ինձ երեւեցին, ամենեւին անմոռաց պահեաց աստու-
տին 'ի յիմում մարմնի նշխար մնացուածոց նախ-
նումն անիծիցն. զոր 'ի փոքուէ տարրէ անարգէ
զմեծն է ուսանել:

Բ. Վանգի խաղալն ինքնաբերական գիւտը որո-
վայնի՝ բոտոտը ճապուկը շարժողականը և ազգի-
ազգիք, որդունը աղեաց գաղտնակուրք, խաղա-
ւարտը հրակայծակը և բիծք բոցակիծք և անիծք
անկերպաւորք և երամակը ոմանք քրտնածինք զազ-
րաթորմիք կսկծեցուցիչք և մարմաջողականք: Եւ
պատակը այլոց վայրենեաց, ըստ նմանութե դիւաց
գիշերամարտից և մեկնազէն բարբարոս գնդից խա-
ւարասիրաց, և գազանութի քանասար գայլոց արա-
բացւոց, կորակոր գնացիւքն, արջնաթոյր գունդն,
կրկնապարոյր կռածագ կոցաւն, որ զօրէն ունի
խայթոցաց կարճի, իբր դժնիկ փշովք խոցոտեալ

ծծեն ձգեն զարեանն խոնաւութի, և յանկողինս մահճաց հանգստեանն վաստակս կրից ցուցանեն : Եւ կարկառեալ ուրուք ձեռն՝ հառուցանել զհատուցումն նոցա նոցին, վաղվաղակի զգան զփնաս վտանգին՝ զոր ազդեն մարդոյն . և անդէն իսկոյն լերկամարմին փոքր հասակաւն՝ իբր՝ թեօք իմն թըռիչս արձակեն, և ըստ մարախի ձեռոյ ոստոստեալ այսր անդր տարաբերին . և ըստ բազմապատիր նեն գութե բարոյից դաւող աղուեսուց՝ խորամանկեալ խուսափեն՝ ի պատուածս բազում ելից, զի յերկիւղէ մահուն ապրեսցին : Եւ այնքան չքոտի և անքատ անձամբքն ոչ միայն զւամիկսն և զխառնիճաւ զանձս, այլ և զթագաւորս հզօրս և ահագինս փախուցանեն հանեն տարադրեն ի դստիկոն յարկի ապարանիցն բարձրութե, և կամ՝ ի բացի բնակեցուցանեն . քաջք արանց արեաց, որք իշխեցին ամբողջից և տիրեցին ժողովրդոց և առին զքաղաքս ազգաց, զպարտութիւն իւրեանց զօրաւոր ձեռինն ինքեանք վկայեն, թէ քանզի ոչ կարացաք ի դիմի հարկանել վեհիցն բռնութե, վասն այնորիկ խոյս տուեալ հասաք յայս տեղի :

Գ . Եւ զի՛նչ է ինձ զփոքունց և զանկածից ծաղրականաց ոմանց գոյութեց՝ ի կիր արկանել, որք զօրեղ և անհերքելի ջատագովք են անձութեն՝ յիշատակել ինձ զհանդերձեալսն, որք ի մարմնոյս անօրինելոյ ընծային պտուղք դառնութե : Ինչ որս և եկամուտ սատակչականացն ախտից գիւտք, և կերչացն կոյտք անողորելք . յորոց չէ զերծանել, քան թէ հարկաւ մարմնոյն վտանգի զապագայիցն սոքօք իմաստասիրել . և ոչ տեղի է գտանել ապաստանի՝ փախստեամբ անկանել առ նոսա . այլ առանց կամաց բռնիք ակնարկութեան և մարդկային կարք և հնարք վրիպեցան : Իսկ դու, բարերար, զամենայն ունիս բաւականապէս զկենացն հնար՝ եթէ կամեացիս փրկել, նորոգել, քաւել, բժշկել և կենսադործել . և քեզ փառք յամենայնի յաւիտեանս յաւիտենից . ամէն :

ԲԱՆ ԵՒԹԱՆԱՄՆԵՐՈՐԴ

Վերստին յաւելուած կրկին հեծութեան նորին հսկողի
առ նոյն ազերս մաղթանաց բանի.

Ի ԽՈՐՈՑ ՍՐՏԻՑ

ԽՕՍՔ ԸՆԴ ԱՍՏՈՒԾՈՑ

Ա. Եւ քանզի համբարձեալ զընթացս բանիս 'ի
փոքունաց աստի երկրայնոց չհամարելոց ընդ գոյս ե-
ղելոց՝ 'ի մեծագունիցն տեսակս, ասացից զտօնե-
լի հանդէս իրաւանց ահաւորին անաշառութեան :
Որ զի թէ մերձաւորագոյնք իցեն այ իբրեւ զնա-
խածանութ հայրապետութիւնս, և կամ մաքրագոյնք
որպէս մարգարէսն, կամ անբծագոյնք իբրեւ զա-
ռաքեալսն, կամ ընտրելագոյնք որպէս մարտիրոսսն,
եթէ ոչ դու մարդասիրեսցես աննուազ բարիդ և
անփոփոխ խնամակալուիդ և անպակաս ողորմուիդ,
ընդունայն է ինձ փրկութիւն առ 'ի նոցանէ :

Բ. Օ ի եթէ առ նոյն ինքն Մարհամ ձայն ար-
ձակիցեմ, իբր ողորմագին առակ ընչեղին ինձ վար-
դապետէ, 'ի տապոյ անտի պապակեալ, կաթի միոյ
ջրոյ ոչ բաւականանայ. քանզի և նա փակեալ է
ընդ կարեօք հասարակաց անհնարութէ : Իսկ եթէ
առ Սոփսէս, և նա զգածեալ է տկարութիւն, որ ոչ
զօրեաց առնն փրկութեան, որ զհայթայթ անաց կրը-
կուտն 'ի պահպանութեանն աւուր ժողովեր. իսկ ե-
թէ առ Մհարոն, և նա ինքնին իսկ կարօտացաւ
մաղթողի. իսկ եթէ առ Ղաւիթ, 'ի մէջ բարեացն
առաւելուէ ըստգտեալ է և նա. իսկ եթէ առ Նոյ
և Յոբ և Ղանիէլ, զայս Եղեկիէլ մարգարէ մեծ
նեաց յանուանէ իսկ յիշատակեալ զնոսա, և զայն
ընդ նոսին իբր 'ի դիմաց այ ազդեալ, կենդանի եմ
ես առ է տէր, թէ ոչ ապրեցուցեն զուստերս և
զգտտերս իւրեանց 'ի բարկութեն որ հասանիցէ,
բայց եթէ ինքեանք միայն ապրեսցին. իսկ եթէ առ
Պետրոս վէմն հաւատոյ, 'ի քումդ խնամնոց խոն
մի խիթացեալ և նա ընդ կրիւք իմն գրաւեցաւ :

Թողում ասել զբազմացն գումարութիւն խոնարհեալ առ կարիս կարիս, թէ և յաւէտ երջանիկք ի ցեն. ընդ որս և Յովասու ոմն մարգարէի 'ի մէջ անձառքն սպասաւորութե մարդկօրէնն գայթաղ զօւր մնայ յովից անթարգմանելի, թէ և 'ի դէմս իմն մեկնութե ձեակերպեսցի :

Գ. Եւ քանզի չափեալ սահմանեցաւ զօրութիւն փրկուե մարդկան, և ցուցան նոքա ողորմեալք բարերարիդ և զօրացեալք ամենակալիդ, կոչեցեալք պաշտպանողիդ և քաւեցեալք հնարաւորիդ, շնորհեալք ազատեցուցիդ և բժշկեալք անախտականիդ, կենազործեալք անապականիդ և լուսաւորեալք նորոգողիդ, այսուհետե գիտացեալ զսակն որբանութեանց հողածին բնութեւ, որք մխիթարեն օրինական նմանաբար հարազատապէս վտահունչու սահառելոց, ահա առ քեզ դիմեցից՝ որդի այ կենդանւոյ Վարդանեալ յամենայնի : Եւ անաւանդ զառակն ազգակից այսմ մաղթանաց աստանօր յիշեալ, զվերագրելոցդ բան վերստին արդարացուցանէ. բարի է, ըստ իմաստնոյ ումեմն երջանկի, անկանել 'ի ձեռս տն, և մի 'ի ձեռս մարդկան. զի որպէս մեծութի նորա, և ողորմութի նորին : Եւ այս բան թէ և զՎալութին իմն գծագրէր, որ զերեքմասնեան հարուածն անծան առաջի եղեալ՝ ընտրեաց ինքնին կամաւորաբար զգատակնիք մահուն սատակման՝ իբր զկենդանի Վսի հաւատոցն յաճախութե, քան զերկուսն ևս այլ փոքրկունս՝ որք տանջենն և ոչ ողորմին. սակայն և իմն օրինակութիւն բանիս պատկերի ճարակեցելոյ հնարս կենաց կորուսեալս անձին՝ ոչ է այլայլեալ յարմարութե. զի ոչ եթէ զփրկեալսն նուաստացուցանեմ 'ի մատենի այսր ողբերգութե, առանց որոց ոչ է մատչել առ տէր, այլ զփրկողին անուն պսակեմ, և զշնորհ նորին առ ամենեւինն բարեհալակեմ, և զմաւին բարձունսն 'ի Թռիչս վարուց խոտտովանիմ բանիս պայմանաւ յաւէտ կարօտեալ ողորմութեւն դեղոյ :

Դ. Եւ զու կենալք, դու փրկութի, դու բժշկութի, դու անմահութի, դու երանութի, դու լուսաւորութի. արա ինձ անդորր 'ի մեղացս աշխատուեց,

դի և քեզ լիցի հանգիստ 'ի մշտադատս հեծութեց՝
ձանձրացուցիչս թախանձանաց . որ ոչ այլ իւիք ,
քան թէ փրկութի մարդկան պարարիս , օրհնեալ
յաւիտեանս . ամէն :

ԲԱՆ ԵՒԹԱՆԱՄՆԵՐՈՐԴ ԱՌԱՋՆԵՐՈՐԴ

Վերստին յաւելուած կրկին հեծութեան նորին հսկողի
առ նոյն աղերս մաղթանաց բանի .

Ի ԽՈՐՈՑ ՄՐՏԻՑ
ԽՕՍՔ ԸՆԴ ԱՍՏՈՒԾՈՅ

Ա . Եւ քանզի երջանիկքն և փառաւորեալք
սոցն պարք , յորոց ոմանք գոյզն ինչ գթեցին և յա
ճախագոյնս հաստատեցան , փոքունս սասանեցան և
մեծագոյն վառմամբ նշուից հոգւոյն մաքրութեամբ
լուսաւորեցան . յորոց մինն զզանգուածոյն յայտնէ
զհասարակաստեղծն տկարութի , իսկ միւսն զգերա
զանցն քան զանութեանն օրէնս , վարս և առաքի
նութիւնս հրեշտակականս : Եւ արդ նոքա որ օրհ
նեալքն են յամէնիշխան բերանոյ անութեան հօրն
ՎՅԹի , ընտրեալքն տօնեալքն խնկեալքն և բարե
բանեալքն , իբրեւ զանդամս ՎՅԹի պաշտեցեալք , և
իբրեւ զօթեւմանս հոգւոյն սրբոյ յարգարեալք , յորս
չիք ինչ նշմարանք և կամ գիւտք խաւարի , այլ ա
մենեւ ինն անկեղծութի և լուսաւոր արդարութի , և
որքան մարթ է զմարդն նյ՝ նյ նմանեցուցանել :
Երեսք պարզք և անպատկառելիք , կրօնք բար
ձունք և անխոնարհելիք , կեանք զգաստք և անբստ
գտանելիք , պաշտօն առ ան կարծր և անփոխար
կելի , ընթացք արիականք և անկասելիք , չնմար
տութի միատարր և անցնողելի , գիմագրաւութի զօ
րեղ և անհերքելի , տեսաւորութի պայծառ և անաս
չելի , իմաստասիրութի վերնական և անկոխելի , պատ
կեր մաքուր և անաղարտելի : Որոց կերպարանս
և զիշատակս անուանցն աղաչել՝ ան իսկ վարդա
պետեաց , և նոքօք հաճուի 'ի մէջ խոռովուէ արար
չիք բան լուսաւորեաց :

Բ. ՄԱԼԵՍ անպիտանս յամենայնի, և որքան բան
 զօրէ պարսաւեալս, որ մինչդեռ արթունս եմ՝ նիր-
 չեմ, մինչ դեռ զգաստ երեւիմ՝ թմբրիմ, ՚ի բարե-
 պաշտեալ իմում գայթաղիմ, մինչ դեռ աղօթեմս՝
 և վրիպիմ, ՚ի յրնթանալս իմում և կասիմ, յարդա-
 րանալս իմ և մեղանչեմ, ՚ի խաղաղանալս իմում
 ամբոխիմ, մինչդեռ արշաւեմս՝ առ ՚ի յետոյսն հա-
 կամիտեմ, ՚ի չուեն իմում՝ ընդ կրօնէն դառնամ:
 Ինչ լուսոյն մասին և խաւար յարեմ, ընդ քաղց-
 րութեանն ճաշակ՝ օշինդր խառնեմ, ընդ կուղս բա-
 րեացն՝ չարիս հիւսեմ, ընդ կանգնեւն և կրկին գլու-
 րիմ: Նազկիմ և ոչ պտղաբերիմ, ասեմ և ոչ առ-
 նեմ, խոստանամ և ոչ կատարեմ, ուխտեմ և ոչ
 վճարեմ, կարկառեմ և անդրէն ամփոփեմ, ցու-
 ցանեմ և ոչ ընծայեմ, մերձեցուցանեմ և ոչ մա-
 տուցանեմ: Ի ճարակել խոցուածոյս անդրէն վիրա-
 ւորիմ, ՚ի հաշտեցուցանեւն՝ վերստին խռովեմ, զուր
 հանդիսանամ և իրաւամբք պարտաւորիմ, գրիմ և
 իսկոյն եղծանիմ, նաւեմ և ՚ի գիծն թուլանամ,
 սկսանիմ և ՚ի հանգիստն ոչ ժամանեմ: Վարդիմ և
 դարձեալ սասանիմ, ընանիմ և կրկին հեղում, շա-
 րունակիմ աստ՝ և անդ ՚ի ստորեւ հոսիմ, բարդիմ
 և անդէն տողորիմ: Հիմն արկանեմ և ոչ գլխաւո-
 րեմ, սակաւ վաստակիմ և բեւրս վատնեմ, դոյզն
 գանձեմ և անթիւս սպառեմ, զայս խրատեմ և
 ես ինքն անփորձ եմ, միշտ ուսանիմ և երբեք ՚ի ճըշ-
 մարտութի գիտութե ոչ հասանեմ: Օ շիջեալ չա-
 րիան նոյնչափ արծարծեմ, սուղ ինչ քաջալերիմ և
 առաւելապէս լբանիմ, լարիմ և իսկ և իսկ առ նմին
 մեղկիմ, զայս կարկատեմ և զայն պատառեմ, խլեմ
 զեղիճն և տատասկ տնկեմ: Ինչ ամբառնալն և
 այսրէն բերիմ, մտեմ ՚ի բոյնն աղաւնի և անտուտ
 ագռաւ ելանեմ, գամ սակաւ մի սպիտակ և սրա-
 նամ դառնամ բնաւին սեւացեալ, ասեմ զիս քեզ
 դաւանել և սպանողին նուիրիմ, ընդ յանդիման լի-
 նեւն և թիկունս դարձուցանեմ: Երբիմ և այլ
 մըճոտիմ, լուանիմ և նովին զազրանամ, կերպա-
 բանիմ զ՝ աւութին և գործք զ՝ աւուղայն կատա-
 րեմ, շրթամբք ճմարտեմ և ստեմ երիկամամբք,

աջովս մատակարարեմ և ահեակ կողմամբս աւերեմ : Ինդ երկրագործուէ ցորենոյն՝ որոմն սերմանեմ, ՚ի բարձրագոյն իմաստիցն ՚ի վայր իջեալ, ես ինքն գտա նիւմ : Հրեշտականամ յերեսս և ՚ի խորհուրդս գիււանամ, ՚ի յոտս հաստատիւմ և ՚ի միտս տատանիւմ, սուտ ձեւանամ և իրօք խոտորիւմ, կեղծաւորիւմ արդար և արդեամբք ամբարշտեմ : Դասիւմ ՚ի պարս հեղոց և ընդ այսս կաքաւեմ, ՚ի մարդկանէ գովիւմ և ՚ի տեսողէդ պարսաւիւմ, ՚ի հողածնելոցս երանիւմ և յորդուոցն լուսոյ աւաղիւմ, հաճոյնամ յետին ռամկին և Թագաւորիդ մեծի յաչաց ելանեմ : () ա տեանն դատաւորին Թողեալ, խառնակրօնիցն աղէր սեմ . հերքեալ ՚ի վեհիցն, սոսկականացն սպրդիւմ . մարմնովս արտաքուստ պճնիւմ, և անձամբս երփնիւ ճային ճանաչիւմ . հպաւորիւմ դաշն հաստատել, և ուխտակորոցս արտաքս մերժիւմ : Այսօր մաքուր հոգեկիր և վաղիւ մոլի խելագար . զտէրունի պատուէրն լքեալ, Թելադրուէ օձին հետեւիւմ . արիւնամ զօրապէս, և վատթարագոյնս ընկրկիւմ . զծանրութիւն աւուրն բառնամ, և ՚ի ժամ վարձուն անմասն ելանեմ . ՚ի բացուստ ճռուումս խօսիւմ, և ՚ի պատասխանութեն պահու պապանձեալ կարկիւմ . ՚ի յեւս արեւուն հարուստ երեւիւմ, և ընդ երեկս ունայն դեգերիւմ : Յաթոռս ծերոց բազմեալ, և խելայեղից կցորդիւմ . ննջեմ խեթիւ, և արհաւրօք զարհուրեալ զարթնում : () անդաստանս կամացս չարաչարս հերկեմ, փոյթ խնամով ՚ի չարիս, միշտ անառակ որդիս, անդարձ տարագրեալս, անզղջական զառածեալս, անմխիթար տրտմեալս, ինքնագրաւ գերեալս, մահու և ապականուէ ծառայեալս, անողորմելի տանջեալս, անփրկելի մատնեցեալս, անպատուաստելի հատուածեալս, անարժարժելի չեղուցեալս, անկազդուրելի խորտակեալս, անհանդերձելի կործանեալս : Լեւեմ պարտ է զսաստիկն աստանօր ասեւանօրինեալս անձին նախատինս, ահա գրեմ գրեմ և ոչ անխայեմ գիւղիւս նիւթեալ գեհենին : () տացուածս նախանձու նորոյս Դամայ երկնայնոյ, որպէս և Վայէնն առաջին հնոյն և հողեղինին . որ ունիւմ զքնաւն աստուտ . ՚ի յանձին զնշանակ ամբաստանութես, ոչ

զննչոյս տուրեւառութի, այլ զբանիցս կշտամբուածի

Գ. Եւ արդ ո՞ւր իցեն փրկութիւն, ուր սկզբնա-
հայրն հաւատոց 'ի յուսահատութեն վայրի զանգը-
թութեանն իմ չարիս կրկնէ, մեծն մարգարէից քա-
րամբ բանից կոչոճէ, արին բարեփառ աշտէին
նիզակաւ 'ի մահ սատակէ, պտտկեր շմարտին ընդ
Լ՝բարու համայնիւ ջնջէ, անարեալն վեհից՝ յարա-
գողացն վրիժուց մատնէ, մարգարէածին տեսանողն՝
ընդ ամաղեկացւոյն առաջի ան սպանանէ, նախան-
ձաւորն այ երկնատեղաց բոցովն վատնէ, ստուերին
լրումն և նորոյս սկիզբն՝ հեծանոցին ընտրութե հոսէ,
պետն առաքելոց ընդ Սափիրայի 'ի կենաց զբաւէ,
զարմանալին քննութե հոգւոյն՝ բուրումն ինձ մահու
ընդ կենացն քարոզ խառնէ : Եւ անաչառք և ինձ
կաճառք երջանկացն, և ուժգնութե հրամանի վեր-
նոյն արի սպառազէնք . ընդ հրեշտակացն և մարդիկ,
ընդ տիեզերաց երկրի և տարերք, ընդ անզգայիցն
և շարժողականք, որովք դատեալ միշտ լինիմ՝ տու-
ժիւք լկանաց յորինակ և յիշատակ սոսկալեացն ա-
պագայից . իբր հոգմով փութորկի ալեաց յաւէտ
մրկեալ կենացս վստահութիւն, մնայ անկայուն 'ի
հաստատութեց : Օ որ եթէ որ իմաստութե 'ի քնին
առեալ խուզեսցէ զլուզակացն բազմատեսիլ զանա-
զանուի, զմանունս փոքունս ընդ մեծամեծացն դա-
սեալ, որ առանց թուոյ և քանակութե համարոյ
թինդս առեալ անբաւ երամոց եռան զեռան սլանան
'ի մարմնիս ծովու, վկայեսցէ և հաստատեսցէ ճշ-
մարիտ լինել զառացելոցս բանագրութի :

Դ. Եւ զու ինքն օրհնաբանեալ անմահ թագա-
ւոր բարի երկնաւոր մարդասէր Վ՛հ, այ կենդանւոյ
միածին որդի, հզօր բարձրեալ անքնին անձառ քա-
ւիչ ահաւոր, սաստեա 'ի ձմեռն ամբոխեալ ալեաց
ոգւոյս ծփանաց, արձանացո զծաւալս միշեգին շարժ-
ման արտիս խռովութե, ընդոտնեա 'ի սանձս կապոյ
երասանաց ըմբռնման զցնդեալ մտացս վայրագու-
թի : Եւ զիցի խաղաղութի հրամանաւ մեծիդ ամենաւ
վարան բքոյս սասանման, սատակեա խափանեա ըզ-
բազմագլխեան անդամս ուրուականս գաղտնեաց ա-
մօթոյս երկրապէնցադս հինից : Վրեսցես աղօթս

մշտամատուցյա զայս նորընծայ տառ ողորմադերս
Թախծագին ձայնի ողբերգարկութե այսր մատենի .
Հան 'ի խորոց մահուս անդնդոց չքնաղ ապրեցեալ
ընդ մարգարէին փրկելոյ . ընկալ զխոստովանութի
անձնադատ բանիս 'ի հոտ անուշից . շնորհեա միւի
Թար դառնութե վշտաց ուժգին հեծութե յուսա-
հատելոյս : Եւ բեզընդ հօր հոգւովդ սրբով փառք
պատիւ և իշխանութի յաւիտեանս . ամէն :

ԲԱՆ ԵՒԹԱՆԱՄՆԵՐՈՐԴ ԵՐԿՐՈՐԴ

Վերստին յաւելուած կրկին հեծութեան նորին հսկողի
առ նոյն աղերս մաղմանաց բանի .

Ի ԽՈՐՈՑ ՄՐՏԻՑ
ԽՕՍՔ ԸՆԴ ԱՍՅՈՒԾՈՑ

Ա . Եւ ահա ձեզ ասեմ , ով եկեղեցիք միան-
ձանց և աշակերտութիւնք կրօնաստանաց , որք մեր-
կամարմին մատանցդ ձեռքք առ ակնկալութի յու-
սոյն պարգեւաց բարեացն անբաւից իմն զինուորեալք ,
որոց զայս սեղան հանդերձանաց խորտկաց բանից
ընծայեցուցի , ընկալարուք զայս աւանդութի խոս-
տովանութեան 'ի շինուած փրկութեան հոգւոց :
( ) աներուք սովիմք զմարմնոյս պարտութիւն , յի-
շեցէք զմարգարէականն ընդ առաքելականին ա-
ռեալ մեզ 'ի խրատ , զի մի պարծեսցի ամենայն մար-
մին առաջի նյ , և զոչ որ է արդարն և ոչ մի : ( ) տէ-
րունականն մի մոռանայք , 'ի կատարածն իսկ պա-
տուիրանին գողցիք զձեզ ծառայս անպիտանս . մի
եղիցի լինել ձեզ որպէ խաբողին . զգուշացարուք և
գրոյն , Թէ կերակուրք նորա ընտիրքն : Վ՛անգի և
ես իսկ , որ զայս նուազութի մասնաւոր պաղղոյ ձեզ
լամբեցուցի , վկայեալ զանձնէ կամաւորական ըստ-
գտանք բեր բամբասանաց անբժշկական մեղանաց ,
'ի սկզբնահայրն սկսեալ մինչև 'ի սպառումն ծննդոց
նորա՝ կամայականն յանձնառութե հաստեցի եղի զիս
ամենայնիդ պարտական չարեաց :

Բ. I ուայ յուռմեմնէ ոչ պարտաւորէ, և ոչ հաճեցայ, 'ի յասէն նորա անյարմարապէս առ այն, որոյ առաջի ոչ է արդարանալ մարմնոյ երկրածնի, [Թէ ոչ երբէք շնացայ, ոչ պոռնկեցայ, և ոչ զաշխարհիս ինչ համբուրեցի ճաշակս մահու: Եւ ոչ ընդհատ ինչ յանօրէնութենէ. [Թողցէ նմա տէր անձ զայսոսիկ. [Թէ և ճշմարտիւ իսկ գրեցաւ, ոչ ընթացաւ, որքան [Թէ գլխեաց, 'ի յասել զանյարմարսն 'ի դիմաց Ժողովրդեանն Խորայելի բանիւ () աքարիայ, օրհնեալ տէր, և մեծացաք. որ է փարիսեցւոյն ձայնի կերպարան: Իայց ես քանզի գիտողն ան մատնեալ եմ դատաստանի, որ զկիրս աներևութիցն մտաց 'ի կշիռս եդեալ համարի դատել զիս նոքօք ամենիրաւ հատուցմամբք, ոչ կերպարանեցայց տեսողն, ոչ կեղծաւորեցայց քննողն, ոչ ստեցից զոչ գործեցեալսն նկատողն, ոչ խաբէու [Թք ընդ միտ ինչ մտից մեծին, ոչ 'ի տեսիլ բարւոյ ցոփութեան զչարս քողարկեցից, ոչ 'ի պատկեր ընտանի զապիկարս երբէք յարգեցից, ոչ խենեշացայց 'ի զարդ օտարոտի, ոչ պճնեցայց այլով պայծառութեմ, ոչ պաճուճանս յարմարեցից տգեղութեան գեղոյ: Եւ որ մեղաւոր իբրև զիս, ոչ որ անօրէն, ոչ որ ամբարիշտ, ոչ որ անիրաւ, ոչ որ չարագործ, ոչ որ վրիպեալ, ոչ որ սխալեալ, ոչ որ մոլեգնեալ, ոչ որ խարդախեալ, ոչ որ շողախեալ, ոչ որ ամաչեցեալ, ոչ որ դատապարտեալ, ես միայն եմ և այլ ոչ որ, ես ամենայնն և յիս ամենեցուն: Եւ հեթանոսք, զի ոչ գիտէին. ոչ հրեայք, քանզի կուրացան. ոչ տգէտք և խառնիճաղանջք, քանզի յիմարք էին իմաստից: Եւ վարժից կոչեցայ յանձինս դատախազ. ռաբբի ռաբբի անուանեցայ, և զգովեալ տրն առ անձ եղծի. բարի ասացայ առ եղկութեն ժառանգութի. Եւ վկայեցայ 'ի մարդկանէ, որ եմանմաքուր առաջի ան. արդար դաւանեցայ ամենայն իրօք ամբարիշտս. հեշտացայ 'ի գովեստ մարդկան, զի ծաղր եղէց յատենին Վշոի. յաւազանէ կոչեցայ Եւթու, և ես 'ի քուն մահու ննջեցի. 'ի փրկուէն աւուր Հսկող յորժորջեցայ, բայց զգգաստուէն այս կափուցի: Եւ հա դատաստան, ահա յանդիմանուի,

ահանոր կշտամբանք և հին դատապարտութիւն, ահա ամօթ դիմաց և տագնապ հոգւոյ, ահա խնդիրք փոքունց և կշիռք մեծամեծաց :

Գ. ԼՆԼԴՈՒ միայն տէր ան մարդասէր, ան-
ոխակալ և երկայնամիտ, համարեաց մեղապարտս ան-
ձին ընդ վերջին պարտաւորութեւ աւուրն ահաւորի
զայս կսկծեցուցանող ինքաբանական նախատինս :
Ս'ի լուայց 'ի քէն զայսոսիկ, գթած, փոխանակ զի
ես ինձէն անձինս գրեցի : ԼՆԴ բարձցես և վերա-
ցուցես զպահ պարտաւորութեւ կանոնիս ընդ քեզ
կապելոյս տենչանօք հոգւոյս : Հան զնախատինս
պատկառանաց խայտառակութես, ծածկեա աջովդ
կարողութե՛ք զտգեղ տեսակ մարմնոյս մերկութեան,
մատո հանգստեան զթոպեալս ուժգին մեղացս բե-
ռամբք, կարգեա ինձ սահման հետոց բարութեւ առ-
ելս կենացդ, պահեա յիշատակ ինձ ողորմութեւ և
զկնի մահու կենսք ամենեւին, օրհնեալ յերկինս և
գովեալ յերկրի, բարեբանեալ միշտ յամենայնի՝ յա-
ւիտեանս յաւիտենից . ամէն :

ԲԱՆ ԵՒԹԱՆԱՄԵՐՈՐԴ ԵՐՐՈՐԴ

Վերստին յաւելուած կրկին հեծութեան նորին հակողի
առ նոյն ազերս մաղթանաց բանի .

Ի ԽՈՐՈՑ ՍՐՏԻՑ

ԽՕՍԳ ԸՆԴ ԱՍՏՈՒԾՈՑ

Ա. ԹԱԳԱՒՈՐ բարձրեալ հզօր ահաւոր, օրհ-
նեալդ միայն տէր ՅՊ ՎՆՊ, քո է փոխարկել յան-
ալնկալս կենաց յուսահատութեւ զսատակիչ անէծս
առ կեցուցանող օրհնուին, զպարսաւանս վհատու-
թեւ առ զուարթացուցիչ գովութիւն, ընդ ամօթոյն՝
համարձակութիւն, ընդ պատկառանացն՝ պատիւ, ընդ
տարագրութեն՝ յոյս բարութեւ, ընդ բաժանմանն՝
ալնկալութիւն միութեւ, ընդ սպառնականացն բանից՝ ողոր-
քական սփոփանս, ընդ միանգամ դատապարտուէն
կրկին ազատութիւն :

Բ. Ողորմեա, տէր, մահու մեղապարտիս յառուր արձակման շնչոյս կենդանուէն, մինչ աչացս ողորմագին հայեցուածս 'ի բարձունս կողկողիցի, զբազմարկածեան ուղւոյն զանգերծ ընթացիցն զանփախ չեղին ճանապարհ յաչս բերելով մտացս տեսմամբ ամենայնիւ վտանգեալ. և 'ի յերդ բնակութե յարկիս նկատեալ յեղցն շաւիղ, թշուառացեալ կիսամեռութիւն, գիմօք այլայլութեան, տատանմամբ մատանցս, կարկամ հառաչմամբ, նուաղ հեծութիւն, նրբական ձայնիւ, յոգի թախծութե յոքնամասնեայ տարակուսանաց՝ 'ի խորոցս աներևութից զգործեցելոցս ողբալով հառաչեմ: Վարող ես, բարեգութ, և անդ հրաշագործել յաւէտ զօրեղութիւն ասելով, թէ ողջ եղիջիր յոգւոյդ խորտակմանէ, և կամ թողեալ լիցինք քեզ մեղանքքո, կամ թէ երթ 'ի խաղաղութի սրբեալ 'ի մեղաց: Այլ զոր յայնմ ժամուոյ ժամանեցից պաղատել, այսօր ընկալցիս մարդասիրապէս, ով երկայնամիտ բազմաշնորհ ամենակեցոյց: Այսօր, որ այժմս բանապաճոյճ խրոխտաւ ձայն սիգացող բարձրապարանոց, անկեալ դնիմ դի անկենդան, կարկեալ 'ի խօսից, կաշկանդեալ ձեռօք, լքեալ անդամօք, խփեալ շրթամբք, կափուցեալ աջօք, տախտակ անշարժուն, կոճղ կիսայրեաց, արձան անզգայ, պատկեր անբարբառ, գոյութիւն անշունչ, ողորմելի տեսիլ, աշխարելի կերպարան, ողբալի օրինակ, եղկելի դէմք, արտասուելի նմանութի, լռեցեալ լեզու, ցամաքեալ խոտ, թօթափեալ ծաղիկ, ծորեալ գեղ, շիջեալ զամբար, դատարկ կոկորդ, խոպանացեալ սիրտ, աղէսեալ ազգարան, սպառեալ աղբեր, թալկացեալ մարմին, ժողիսեալ որովայն, քակտեալ տաղաւաք, կոտորեալ ոստք, բաժանեալ յօդք, հատեալ ծառ, սղոցեալ արմատ, թողեալ տուն, հնձեալ արտ, ստորախուզեալ ըյս, օտարացեալ բարեկամ, մոռացեալ պահեստ, թաղեալ գարշութի, մերժեալ ատելի, բարձեալ խէթ, անարգեալ կմախք, և իբր զանպիտան առ ոտն կոխեալ: Վարօտեալ այլոց մաղթանաց, որք զհաւատաց թշուառիս ձայնիւ նուազեալ աղերս հառաչման, ցողով արտասուաց բա-

ըրբարիդ գլխութեան 'ի բարձունս տարածանեն .
 Օտու քեզ դարձն յեղանակեն արգահատելով, զոր
 օրհնեմ . զնշան խաչիդ փրկութեան , զոր երկրպա-
 զեմ . զյարութեն ճմարտութի , որում հաւատամ .
 զփառացդ քո յայտնութի , զոր փառաւորեմ . զգա-
 տաստանիդ ահաւորութի , զոր խոստովանիմ . զբա-
 նիցդ յանդիմանութիւն , յորմէ զարհուրիմ . զհո-
 գւոյդ անջ ինձ ուղեկցութի , զոր պաշտեմ . զօծմանդ
 տեառնագրութի , զոր և համբուրեմ . զթագաւո-
 րնն ընդ քեզ , տէր Հիս , որում պազատիմ : Ընդ
 լքաւ մերժեցաւ բարձաւ տրոհեցաւ փախեաւ սրա-
 ցաւ տեղի ետ կցորդութի զուգուէ կենցաղոյս կեն-
 դանութե , և յոյսդ որ 'ի քէն պարգև՝ մնացական և
 անջնջական յիշատակարան պահեցաւ :

Գ . Տես ողորմութի 'ի տարակուսանս վտանգե-
 լոյս , միայն բարեգութ փառաբանեալ որդի անյ , քա-
 լել բժշկել կենագործել պաշտպանել նորոգել նկա-
 րել կանգնել հաստատել , վերստին ստեղծագործել
 յերջանիկն անարատութի . քո է կարողութի , քո է
 փրկութի , քո ողորմութի . չիք քո անկարուի , անյ
 ամենեւին զօրութի , բարձրութի , իշխանութի , ան-
 վախճան թագաւորութի , իսկութի , ինքնութիւն ,
 ամենատեղի բացարձակութի , բարեբարութի , լու-
 տաւորութի . փառաւորեալ տիրապէս , անպակաս
 և անյաւելլուած , ինկեալ խորհրդով անթարգմա-
 նելեալ յըրրորդութեդ սրբում , գոհաբանեալ յա-
 լէտ և ևս առ ամեն 'ի նոյն պաշտօն հաւասարութե
 փապատիւ զուգականութե , երէկ և այսօր և յա-
 լիտենից յաւիտեանս . ամէն :

ԲԱՆ ԵՒԹԱՆԱՍՆԵՐՈՐԴ ԶՈՐՐՈՐԴ

Վերստին յաւելուած կրկին հեծութեան նորին հակողի
առ նոյն աղերս մաղթանաց բանի.

Ի ԽՈՐՈՑ ՍՐՏԻՑ

ԽՕՍԲ ԸՆԴ ԱՍՏՈՒԾՈՑ

Ա. ԼճԱՅ ԵՐԿՆԱԼՈՐ, տէր բոլորեցուն, առ
ամենայն բան յամենայնի միշտ երկայնամիտ, այ
կենդանւոյ անքնին որդի: Լճա անդ է ողորմեւն իս-
կապէս, յորում հատաւ ակնկալութի վաստակոյն.
անդ է բարեգործեւն, յորում տեսութի իմաստիցն
խափանեցաւ. յայնմ ժամու է մարդասիրեւն, յո-
րում տկարութեւն վտանգ պաշարեալ տիրեաց ներ-
քոյ և արտաքոյ. անդանօր է բժշկուի անձային քոյ
ձեռինդ, յորժամ բնաւ անդամոցն տեղեւ ետ կեն-
դանութիւն. այն վայր է այցելութեւ, յորում ելք
հնարից ոչ գոյ: Լճն է քո մեծուի, յորժամ զյու-
տահատութեան վերն ողջացուցանես. այն է հարա-
զատ քումդ ազգակցութեւ, եթէ յանակնկալն ժա-
մու արուեստաւորեացես փրկութի. այն է հանդի-
սարան քում յաղթանակի, եթէ զփակեալն մոռտո
կենաց 'ի սպառումն շնչոյս բացցես. այն են քո շը-
նորհք վայելեալանք, եթէ զչարեացս իմոց մոռա-
ցեալ զբարեացդ քո յիշեցես: (Եյսամես անոխա-
կալ, եթէ ապախտաւորիս ընդ երախտաւորացն
խնամարկեցես. 'ի սոսին ծանեալ գիտացից' եթէ
նայեցար 'ի նուէր բանիս նախնի գթութեւնդ, եթէ
զսովորութի չարեացս բարձցես:

Բ. (Եյաղաքս այսորիկ հիւսին բանք և եղանակին
նուագերգութիւն, յորժամ տէրն բարի չարն ծա-
ռայի զբարեգործացն պարգևեցէ. որ մինչ իրա-
ւամբք մնացէ բանտի, նա յարքայական ապարանս
զնա հանգուցէ. մինչ հրաւիրեալ է 'ի գուբ տղմոյ,
նա 'ի բազմականս ամենապատիկս գահուց գրգե-
ցուցանիցէ. մինչ բրելոյ զաչան դիտեցէ, նա 'ի բարձ-
րութիւն բերկրութեան հայեցուցանիցէ. մինչ ծայ-

րատուութե մատանցն սպասէ, նա մատանի համարձակութե մատուցանիցէ . մինչ հայի հարուածոց դանից, նա գլխոյ գիրկս արկանիցէ . մինչ պատրաստեալ յուսայ կորստեան, նա երեւել տեսողաց բազմաց առնիցէ . մինչ ակն ունի սատակման մահու, նա ընդ կենացն և փառս ընծայեցուցէ . մինչ հատման գլխոյն նայեսցի, նա զնոյն պսակաւ պայծառացուցանիցէ : Եւս պտուղք օրհնուէ, գլխած, սքանչելարմատ քում շառաւիղաց . այս արգասիք կենաց արարչականդ քո հրամանաց . այս իղձք խորհրդոց խոստովանեալդ քո տենչանաց . այս նշոյք լուսոյ ամենասիրող ճառագայթից . այս Թորոթուի ճաշակաց բարեբանեալդ քո քաղցրուէ :

Գ . Վո միայնոյ են այսոքիկ, տէր . 'ի քէն ազգեցաւ գրել ինձ զսոսին . ահա զքոյոդ յատուկ աղերս աղաչեմ, օրհնեալ, 'ի քոյոց այտի պարգեւեալ շնորհեա . բաց, տէր, զգանձս քո բարիս, ըստ աղերսանաց առաւելին : Եւ խառնեսցես 'ի համբարս բարեացդ քոց 'ի չարեացն իմոց . միշտեմարանեսցես զատելսն քո՝ որ են յխութիւք և ցասմունք, ընդ սիրելիսն քո՝ որ են գլխութիւք և ողորմութիւք . մի պահեսցես 'ի ստացուածս քո պաշտելիս զանախորժելիսն քո՝ որ են մխութիւնք և դաժանութիւնք, և զիմ փնասելքն՝ որ են մեղք և թշուառութիւք : Եւ գրեսցես աջովդ օրհնութեան 'ի մատենիդ կենաց զմուրհակ պարտուց իմոցս անիծից . այլ զանհարաւորսն ինձ համարեալ՝ մեծացուցես կրկին առաւել զանուն քո տէր 'ի նոսին, ցուցանել զդոյն ինձ դիւրինս և հեշտականագոյնս : Եւ տեն իմ պարտիքս և անդր բան զթիւ, այլ ոչ այնքան հրաշալիք իբրեւ զքո զողորմութիւդ . բազում են մեղանքս, այլ յաւէտ են նուազեալ առաջի քոյդ ներողութե . յաճախ են չարութիւքս, այլ յաղթական են համարնից, հզօր ամենակալ, քոյդ մարդասիրուի . ինձ են անհամար իմոյս անձին բիծք, այլ քեզ յոյժ գրաւեալ են ընդ սահմանաւ : Եւ են այնքան զօրաւորք առ կենդանութիւն գէնք մեղանաց պատկառեցելոյս պտղաբերութե, որքան յիշատակ մահու կենդանւոյդ առ վանումն կործանողին բռնութեան :

Օ՛րինչ ազգեսցէ փոքր խաւար՝ աւուրդ անց, զհարդ բաւեսցէ դոյզն ինչ ազնամուղջ՝ մեծիդ ճառագայթից, զհարդ համբարձցի կռեսցի ընդ խաչի քո կրից՝ խակութիւն հեշտութե մարմնոյս տկարութե :

Օ՛րինչ երևեսցի յայս ամենակալիդ քոյ առատութեան՝ կոյտք մեղանաց ամենայն տիեզերաց . ահա կոչտ մի հողոյ դիւրափխրելի ՚ի կարծրութե բախման վանեցեալ, իբր զպղպջակ անձրևոյ բազմազեղ հոսմամբ քո կամացդ չքացեալ պայթեալ անդստին :

Օ՛րինչ պիտոյ են քում զօրութեանդ ամենահնարդ կարողուն ժամանակաց առաւելուի առ յանցուածոց իմոց քաւութիւն . ոչ քթթել մի աւան, ոչ խուն մի տեսութի ածանցական, ոչ սակաւ մի նայեցուած փայլական, ոչ կիսամասնեայ յամբութի, ոչ փութացելոց ոտից յեղեղումն, ոչ յեղից բարձրութե միոյ կանգնոյ կաթի անկելոյ, ոչ գիծ մի չափոյ մտաց հետևեցելոյ, ոչ նշուղից արագութի, ոչ շնչոյ տուրևաւութի, ոչինչ յայսմ յանդոյ և յանտպաւորական նմանութե անձև օրինակաց յաւէտ անկայից՝ այնքան առժամայնք կամ հարևանցիկք, որքան եղծմունք, ցնդմունք և հալմունք մեղացս սառամանեաց պահեստի՝ քումդ զօրութեան, անձ ամենայնի տէր Յօ՛ւս, որդի անքնին կենդանւոյդ անց :

Որ տաս պարգևես արև քաղցրութե չարաց ընդ բարիս, և անձրևես երկաքանձիւրոցն անաչառաւդէս . կռես սահմանես իրաւամբք և զվտանգս կրքիցն հաւասարաբար . որոց մեծ է հանգիստն առ ակնկալութի պարգևին, փոքր խթանաւ փորձութե զսակաւութի պարտոցն աստէն վճարես . իսկ որ զերկիր ընտրեցին, ներես ողորմութե, տալով և սուցա դարման ընդ նոցա՝ միշտ առ քեզ դարձին սպասես : Այլ քեզ փառք ամենազօրիդ առ ամենայն հրաշագործութի բարեխնամող երկայնամտութե, օրհնեալ յաւիտեանս . ամէն :

ԲԱՆ ԵՒԹԱՆԱՍՆԵՐՈՐԴ ԳԻՆԳԵՐՈՐԴ

Պարձեալ առ նմին կրկնապատիկ երկրորդութիւն ձեռքին հոգւովն աղ-
գեցեալ, յոր ինչ յառաքելոցն սահմանեցաւ աւանդութիւն առ ամե-
նայն լուսաւորորի եկեղեցւոյ դաւանութեմ մեկնապէս եղեալ աստա-
նոր : Եւ որ առ անշնչակտնս նիւթեղէն ցուցանի երանաւոր կերպա-
գրութիւն անճառելի :

ՎԵՐՍՏԻՆ ԽՕՍԲ ԸՆԴ ԱՍՏՈՒԾՈՅ

Ա . Եւ արդ ընկղմեալ զմայլեալ և՛ի սպառ ծած-
կեալ ՚ի յանճառութեմ առաւելութեան բազմամաս-
նեայ յաճախութեմ մեծիդ երախտեաց , որ ամէնա-
ռատ ըմամբ աննուազելեալ յաջմէ և յահեկէ՝ ՚ի
դիմաց և ՚ի թիկանց համբարեալ կան անբաւութիւնք ,

Բ . Եւ ատուցանեմ ընծայեմ դարձեալ աստանոր
աւանդ գովեստի դաւանման ճմարտականի : Օ ի
որպէս երբեմն հերձուածականին չարափառութեմ ա-
մենապատիւն խաբէութեմ նենգորին կարթիւն հա-
տուածեալ ՚ի բաց հերքեցայ՝ ելեալ ՚ի դրախտէն ,
արդ միաւորականաւ այսու ուղիղ անբծութեմ ՚ի
յաւանդ իսկապէս շնորհի անդրէն միւսանգամ համ-
բարձեալ սովիմք՝ ՚ի թռիչս թեոց լուսոյ ահա յեր-
կինս ժամանեցից հետեւեալ :

Գ . Եւ քանզի յարգանդէն՝ յորում յղացայ հո-
գեոր երկամբք ծնիցեալ, զմեծ և զերջանիկ դժիւոյ
անարատ՝ ամենից կուսից իսկուհի՝ զպանծալի մայրն
իմ գովելի պարտ է կանոնաւ սահմանի բանի արձա-
նագրել յայսմ մատենի . զի ծանիցի ցուցցի և այլոց
ևս ապագայիցն ազգաց պատմեսցի որքանութիւն փա-
ռաց ինկելոյն , արժանապէս պաշտմամբ պատուեալ
իբր մաքուր մարմին ընդ գլխոյ մարդեղութեան բա-
նին այ , ՚ի յիշատակ ճառիս հաւատոյ Երրորդութեն
դաւանութեմ : Եւ արդ ՚ի յայս օրինակ հոգեկար
պատկերի բանի , որ զխորանէս լուսոյ յարմարի , ըն-
կալ զիս , գթած օրհնեալ , քաւեցեալ և սրբեալ ՚ի
սմին : Հանս սովաւ ՚ի հոգւոյս զնախատինս մեղացս ,
անմեղս և անբիծս ընդ հովանեաւ սորին բազմեցո ,

յաւել զտկարս 'ի տունն Ղաւթի, և անտուտ փռ խեալ 'ի տունդ նոյ, ըստ մարգարէին Ճայնի՝ որ 'ի քեզ (Յ ահնարիկ : 1) 'ի սոսկ զմտիցն, և մի անօգուտ զեւրցն հետեւութի արասցես. մի զհաւատոյս ջերմութիւն ցուրտ համարեսցիս, և մի զհամբոյր ողջունիս անկարգ ինչ վարկանիցիս, մի զպաշտօնն ապաշորհ գրեսցես, և մի զերկրպագութիւն անխորհուրդ բքցես. մի անպտուղ լիցի տեսականութի պատկերին, և մի ամենայն կերպարանին սքանչելութի, մի անհուր ողջակիզին սպանդ մոռասցի, և մի պատարագ ուխտի այս ճառի՝ արտաքոյ ցրեսցի. մի ճաշակդ լուսոյ ինձ մահու լիցի, և մի բաժակ քո կողիցդ արեամն՝ 'ի դատապարտութի եղիցի :

Դ. Եւջեմ զքեզ, տէր (Յ միդ յեուէդ, որով զգիտութի հօր քոյ և հոգւոյդ սոյ ճաշակեալ ծա նեաք. քանզի 'ի քէն իսկ վարդապետեալ զամենապարզե կարգս եկեղեցւոյ, և 'ի սմին աղօթանուէր լուսարան կենաց փրկութե բարեաց, տարածեալ զսիրտս ձեռաց համբարձմամբ զայս կնդրուկ բանի բնակողիդ՝ 'ի սմա տիրողիդ բնակից երեքարբենիդ մա տուցեալ յաւեժ ընծայեցուցանեմք այսու բարբառով բարեշնորհութե :

Ա. որ 'ի Նիկիայն տահմանեցաւ բան, այլ իմն խորհրդածութի անծային աւանդութե :

Ե. Փառաւորեմք վերաձայնեալ նուազօք օրհնութեան երգոց 'ի հաւատ պաշտաման բանի զբարեհրաման պատճառն եղելոց զխորորդութիւնն անսկիզբն՝ անհամեմատ բարձրութեամբ, անհասական խորհրդոց և անըմբռնելի իմաստից, անզննելի ըզգայութեց և անբերելի եղելոց, քանակութի վերնականն երկնի և անսահման ներքնային խորոց, լրութիւն սպառմանց և նախադրութիւն սկզբանց, մի յերից անշփոթ կերպից, և երիս՝ 'ի միոյ անհատուածելի իսկութեանց, 'ի վեր քան զմտաց անարգելութի յարածգեալ ամենայն ուրեք բովանդակ : Եւփոփոս բարի, անասանելի ուղղութի, անխառն կերպարան սիրոյ, մեծութի անյաջորդ, բարձրութի

անխոնարհելի, անվատնելի տեսականութիւն, բարերարութիւն աննուագելի, կամք կայուն, հրաման կենդանի, ակնարկութիւն փրկչական, երանութի ճշմարիտ, ակնկալութիւն հաւաստի, խոստումն անստեղծ, աւանդ արգասաւոր, ստոյգ աւետիս, վերամբարձութիւն անձեռնարկելի :

2. Ս'ի հայր միայնոյ որդւոյ՝ միական հոգւոյն պատուեալ, ամենահարուստ բարութիւն ամենեւին ունայն 'ի չարէ, օրհնածայն գոհաբանութիւն անքնին ներքողիւ գովեալ :

Ի. Ս'ին բարձրեալ ահաւոր անուն՝ հապապատիւն կցորդութեց, անպատումն ազգականութեց, եռալուսեանն զուգակցուեց, անյաւելուածն լրականութեց, ինքնիշխան կամաւորութիւն պատուասիրեալ առ հայրն հանգունատիպ՝ գործակցութիւն հոգւոյն սրբութե խոնարհեալ իջեալ 'ի յերկնից, աննուագ գոլով ընտանի փառացն, հաճեցաւ մտանել յարգանդ մայրենի անծածին կուսին մաքրութե. յորում աճեցոյց զբոյսն օրհնութե 'ի լուսասահման անդաստանին անարատութե. ընդ ամենակատարն էութե համասնեալ յանանջրպետ միականութի, թափանցական խառնութիւն յանութեան ոգի բաղկացոյց ըզգոյութիւն շնչոյս հրաշապէս : Սրով անստամբեակելի երասանաւ սանձաց կրթութե զստահակութիւն իմ հանդարտեցոյց . և կամաւ ընծայեալ խաչին՝ ամբարձաւ ծաղիկն պտղոյն կենաց 'ի ծայրս լրութեան անմահականն տնկոյ . 'ի մահ վերաւորեցաւ՝ անծութեան անընդմիջելի 'ի մերասերն մարմնոյ, որով կենսացոյց զգործին պարտեաց, արարչութեան իսկութե 'ի նմին յաւէտ անբաժանօրէն ընդ նիւթական մարմնոյն վշտացեալ : Իջեալ 'ի վայրս խաւարային դժոխոց, եհան զկապուտն իւրաստեղծ 'ի կապանաց օցտողին . և իբր 'ի նիրհմանէ քնոյ զարթուցեալ, յինքն նահանջեալ զդիմեցումն մահու, կանգնեցաւ կենդանացաւ անծապէս՝ ելեալ 'ի յերկրէ հացն կենաց և հովիւն հօտից բանաւորականաց : Հաւատարիմ՝ զեղեյալ յաշխարհի, և երեւցեալ նոյնութիւն ամենուագելի, որպէս եկն համայն, և համբարձաւ բովանդակ . բազմեցաւ նստաւ 'ի գերունակն գահոյս

նախնականին պարզութեան արարչական փառաւորութիւն : Աոր խոստովանիմք ձեռքերեարք և տէր բոլորից, որ դատի զամ երկիր արդար ընտրութիւն յաւուրն մեծի, որ ինքն է սկիզբն և ինքն կատարած, նոյն առաջին և նոյն առյայտ, անպակաս բովանդակութիւն թագաւորեալ ի լոյս անմատոյց :

Ը. ( ) Բնաբանեմք ընդ հօր և որդւոյ և զանբաժանելի բղխումն նոցին՝ փառակից հոգւոյն տէրութեան . որ ստեղծ զբնաւս և կենդանածնէ զամ, որ անդատին իսկ ի բնէ համապարփակ մթուէ աշխարհական միգի շրջէր նկարէր և կերպարանէր ամէն ունակ ջուրբքն անբաւուէ երկրատարածն ծովու՝ ի կատարումն արդեան խորհրդոյս՝ զթաւազանն լուսոյ : յախ արար և այժմ գործէ, գոյացոյց և միշտ կատարէ արուեստս, սքանչելիս, նախատեսուիս սրբանելոց, ազգմունս ձօնորէնս, զօրութիւն զարմանաւորս, մարգարէս, առաքեալս, վարդապետս վարժողս կրթութե հանձարոյ : ( ) սրբաբարն մատուցման արեանն Վճի յարդարեաց, քաւութիւն անձանց, առողջութիւն մարմնոց, ըստ նմանութե Վճի ողորմութիւն հրամայեաց : ( ) կրտեաց և գեր քան զջուր, ինքեան միայն բաւականութիւն նորոգեաց լուսաւորեաց . հանապաղ նովին բարեգործութիւն զօրանայ : ( ) կայեաց միածնին ձծութեն ի հոսանսն Յորդանանու, օրինակաւ տեսութե ամպոյ ցուցաւ ճայնիւ հօր ի լերինն թափօրական : ( ) նոյն տիպ նմանութե հովանի եղև յակոբեան տոհմին ի յելմն Լազիպտոսի . յուղէզնացութիւն զօրավարութեն ( ) ուսէսի՝ հողմով սաստկութե զՓարաւոն ընկղմեաց : Վաւ հանայս կատարագործէ, իմաստունս կազմէ, թաւաւորս զօրացուցանէ, քաւութիւն ընձեռէ, կեանս շնորհէ մահացելոց ի նորոգութիւն յարութեն : ( ) նոյն ինքն է օծումն մարդացելոյն այ . մշտնջենաւոր հաւասարութիւն ընդ հօր երկրպագեալ ի պատիւ մեծութե որդւոյ, անսահման փառաւորութիւն օրհնեալ յաւիտեանս . ամէն :

Ատաղեալ վասն եկեղեցւոյ , ընդդէմ մանկեցւոցն , որ են պոլեկեանք :

Թ . Պաւանեմք 'ի հաւատ ուղիղ և անխտորնակ անբծութեան՝ համբուրիւ շրթանց ողջունեալ զկառուցեայս խորան յանշնչական արձանաց՝ Թաթային բնակութեան եկեղեցւոյս շինուածոյ . որ գերազանց գտաւ և երկնի ամենագարդ բարձրութեամբ , որ 'ի նոցին իսկ յառաքելականացն դասուց հիմնեցաւ , յաշակերտաց վերնոյն խնկեցաւ , 'ի սպասաւորաց բանին պաշտեցաւ : Այլիզն առեալ կենացս այս գանձու 'ի վերնայարկն սրահէ , խորհրդակա տարն վայրէ , զոր հոգին այլ լցոյց , փայլեցուցեալ 'ի նմա զօրութի յաւուր մեծի պենտակոստէին . նախ զտունն բարետեսիլ՝ յօրինակ սրբութե կատարման շնորհի այսր եկեղեցւոյ կանխամեծար առաւելութե , յորում ապա և 'ի նմին բնակչացն տուաւ լուսանորոգ բարեփառութի : Աւտի արիւն հօրին այլ բաշխեալ մատուցանի՝ յաւետ քան զհաբեղին մահու գուժարկու , մեծաւ բարբառով ձայնի բերկրութե կենդանութի անմահութեան 'ի սմա ազդելով : Վանգի ոչ է կար զօրութե ուրուք ընդ երկնաւ յանդիման արեգական 'ի սպասաւորութի խորհրդոյ այսր ահաւորութե ձեռնարկել , եթէ ոչ ընդ թեօք սորին պահեսցի . նա զի ոչ երկնիւք բաւականանայ այս նուէր տէրունի մարմնոյ , եթէ ոչ զայս ձեղուն օրհնութե ծածկոյթ ունիցի . վասն զի մահու անիծիւք հերքի այր ըստ օրինին , որ արտաքոյ խորանի այս վկայութեան զԹաթային պատարագն մատուցանէ . մանաւանդ զի պարտաւոր արեան կոչեսցի , որ ոչ զանձինն օրինակ արիւն յայս նուիրան ընծայեցուցէ : Այլ 'ի սմա լուացումն 'ի մահն Վրի , զի մի յանգէտս անարգեալ Թաթային 'ի ծանուցելումն զնախնին կրեսցէ . մի ձեռնադրութիւն 'ի պատիւ օծութեան լուսոյն , զի մի յանբծութիւնն խաբէութիւն խառնեսցի . մի և շնորհօք քան թէ ապաշխարութեամբ քաւութիւն , զի մի ճմարտութիւնն կերպարանօք խորամանկեսցի . մի յընտրութիւնն

ապառնի՝ հաւատ, զի մի սպառնալիք հատուցմանն զրոյցս ինչ օտար համբաւոյ գրեացի. մի երկաքանչիւրոց գոյուէց մերոց իրաւամբք կշտամբուծի, զի մի կիսամամնեայ առ մարդն ներքին և առ արտաքին՝ չարի և կամքարւոյ փոխատրութիւն կարծիցի յանմահ զօրութիւն արքայական որդեգրութեն, զի ընդելուծի երկրայնովս առաւելուի վերնումն թագաւորուն յայտնապէս ճշմարտեսցի. մի յոյս կենդանուէ առ անեղծութիւն սբջ, զի աներկեանութի խոստացելոցն՝ ի միտս ունկնդրացն ծանուցեալ հաւատասցի:

Ժ. Եւս գշնոյ պաշտելի անշնչական եկեղեցի տայ կեանս և մահու իշխէ, ըստ օրինակի աղամեան պտղոյն յարմարապէս ճաշակելի. գերազանց քան զբանականս յանշնչութեանն հրաշագործէ. մինչ զի կատարուին ընձեռէ և նորոգ հաստատէ, վերստին նկարեալ ՚ի մեզ զկերպարանն փառաց լուսոյ: Վրեալ ևս է տեսակ մեծութե վերնումն կամարին սկզբնաւոր յառաջակաւոյց քան զբնակիչս հոգեղնայնս ՚ի նմա զօրութեանց: Վոր իմն ընծայէ թռիչս մարմնոց ընդ թեթևութիւն հոգւոց, պատուականին հարստութեամբ զանարգն յարգաւորեալ: Այլնք նակիր մեղօք զազրանայ, եթէ ոչ ՚ի մարդոց չարաց և կամ յանհաւատից կոխիցի: Տիպ իմն է զարմաւաւոր յաղթող իմաստից մերս տեսութեց. անբանն ՚ի բանաւորէն կառուցեալ, նմին օժանդակեալ իբր վեհագոյնն յաւէտ նուաստի: Սեծ է քան զմարդ, որքան ընտրելոյն Սովսէսի ցուպն յաղթողական. առաւել քան զբանաւոր, որքան զՍհարոյն գաւազանն խորհրդական ծաղկեցեալ. գերազանց քան զմտաւոր, որչափ զՂդիաս և զՂդիսէոս գետահերձ մաշկեակն սբանչելահրաշ փայլեալ արուեստիւ: ( ) Գնուի պարգէն կրկին ամենակատար սրբաւնեալ ձեռաց մաքրաբար, քան թէ զինապէս. մարմին նիւթական քարի և հողոյ, գոյակից հարազատ զգայականաց և սրբոց: Իբր զվէմն անմահ կենդանի ՚ի կործանումն է և ՚ի կանգնումն. որպէս զգատաւորն ամենից հոգւոց հանդիսանայ հրաշապէս ազգմամբ յանէծս և յօրհնութիւն. իբրեւ տեսող աներկութից զոմն հրապարակէ և զոմն տա.

ծէ . առ ինքն կոչէ գրեալ յանուանէ իբր զտիրող
հրամանատար էիցս : Իբր զլեառն յաւիտենական
անհարուածելի է 'ի դիմամարտից . ըմբռնէ զհո-
գեւորս իբր զհնարադրութի մեծին արուեստի . ան-
մեղս և անվրիպութիւն ըստ Վճի հետոցն ընթանայ ,
բարձր ճոխուք անպատկառաբար համարձակապէս
զօրէն գովելոյ գլուխ ամբառնայ :

ԺԱ . Ի յնքան մեծ ունի սրբուհի , մինչ զի զորս ըստ
պատկերի իջ եղեն , կանոնաւ խտրէ : Յետ յու-
գունաց ընտրուէց փորձից՝ թէ համարձակեսցի մարդ
ոք սխալեալ 'ի գաւիթս նորին մտանել՝ ոչ պղծի ,
այլ ընդ անպատրաստիցն թերութեց դժուարի . ոչ
նզովի , այլ տեղի տայ ոչ գիտողացն զչնորհին զչափ .
ոչ լքանի ինքեամբ պարտաւոր իւրովն գտեալ , այլ
'ի մերոց գործոց խրթնանայ . ոչ թողացուցանէ եր-
կիցս մատչել յըմբռնումն ոտիցն կենդանատուաց ,
ըստ տիրական անձառ խորհրդոյն . ոչ կրկին յա-
ւուր զնոյն ցուցանէ , զի մի անընտրաբար նուիրանն
խայտառակեսցի : Եւ շտակցէ կարեաց զօրապէս իբր
անախտակիր ապականութեց որ 'ի մեզ շարժմանց .
առանց բարբառոյ տիրապէս հրամանաւ դատի :

ԺԲ . Ի , ա զի և տապան իմն է մաքրական , կրկին
երջանկական , 'ի հեղձմանէ կենցաղոյս արեաց պա-
հապան . ոչ բազմօք անբանիւք գազանաց դասուք
և սակաւ մարդկամբ , այլ ընդ երկրայնոցս և զվե-
րինան յինքն հաւաքէ . ոչ յարիս խռովութե բերի ,
այլ 'ի բարձրութին երկնի համբառնայ : Իբր զաշա-
կերտ հրահանգեալ հոգւոյն իջ փախչի 'ի նենգու-
թենէ . ոչ 'ի բողոք մահու մարմնոյ հարուածոց , այլ
'ի կենացն աւետիս ըմբռնեալ ածէ . ոչ լոյիւ ձեռն
արկեալ գործի , այլ հաստողին հրամանաւ շինի .
ոչ Երվանէս ընդ Ռեսելիէ , այլ միաժինն իջ հոգւովն
սրբով զսա հանդերձէ . ոչ յարաշարժ հանապազա-
փոխ , այլ մշտակաւոյց հիմամբ անսասանելեալ զսա
հաստատէ : Իարձեալ իբր զտապանակն անխօս
փայտեղէն մածեալ տախտակօք առանց զգայութե
տեսողականաց մեզ առաջնորդէ . որպէս կերպա-
րան անբանակ Լին յառաջ հետեւեալ 'ի հանդեր-
ձանս լուսոյն կենաց տեղի պատրաստէ : Ինչ Լ-

զիւնի անտուտ սատակէ, եթէ ոչ խաչապէս յողբերիցի . սպանանէ վատնեալ վաղվաղակի առժամայն, եթէ անասնայինն լծակցութիւն երկրապարհաբար գետնակոխ սայլիւք՝ իբր զանօթ ինչ ձեռնադնին բարձեալ տանիցի : Այլ լեզուաւ մարմնոյ, այլ բանիւ հրեշտակաց խօսի . ոչ ունկան գոյաշնորհութի, և արագապէս մտառեալ լսէ . ոչ ձայն կերպաւորական բարբառոյ, և զպատգամն գործոցն (Յոր համօրէն ազանց պատմեալ հուշակէ . ոչ խաղալեաց շարժականութի, և անձայնով իմն կենդանութե հագագաւ ազդէ : Այլ ոսկերաց և ջլաց յողուած, և երկուք հազարօք կանգնօք լայնութիւն իբր զգուշն անհամար բարձրեալն այլ՝ զկենդանական զօրուն գումարտակ հերբայական վառեալ ամբոխին, և այժմ ընդ նոսին իբր զանմարտութի սրբութիւն՝ զոմանս ակտիւ մեղանաց ջնեալս հատուածեալ յինքենէ հեռի, ուղեկցէ ապրեցելոցն ի տաժանաւոր աղիւսարկութեցն : Այլ իսկ էութիւնն այլ մարմն եղելոյ՝ անուամբ այս վիմիշնականցաւ, պատառմամբ կողին զնաւս արբուցեալ : Այլ արեան երակաց ընթացք, այլ լուսոյ վերնոյն շառաւիղք թափանցանց միութիւն կենդանացուցեալ նորոգ պաշտպանէ . ոչ յողովոն կամ ( ) որաբարէլ մահկանացուաց ոստիկանութի, այլ ամենից ունողին իմաստ զսա գծագրէ . ոչ աննուիրական հասարակաճաշակ իւղով առ ի Յակոբայ պարարի, այլ ահաւորին արեամբ և փառօք մեծին օծանի : Այլ տուն երկրային նիւթոյ՝ քան թէ մարմն երկնային լուսոյ այլ զսորին որդիս կնքեալ ձեռնադրէ . ոչ կենցաղոյս յերկրէ յգացմունս, այլ արքայութեն երկնից ժառանգս կրթէ . զի ծոց իւր գրգեալն գողոյն լճրահամու ընծայեցուցանէ : Փետայ հարսնութի սորա որդին այլ կենդանոյ, օրիորդք ինձոյից սորին հայրապետացն գումարք : Այլն ինքն մոռացումն առնէ այսակիր բարձանցն կռամոլութե, զի զերկնայնոյն այլ ունի զծանօթութի . օտարութի է ամենայնիւ դիցն դրօշելոց, զի ի համօրէն քարինս սորա Վշ երկրպագի . քակտումն է յայտնապէս ռւրուական ըղձիցն անտառաց, զի ի բնաւից մայրից աշխարհի նմանութի

կենացն փայտի 'ի սմա տէրն նուիրի . խորտակումն է համայն դիւապատիր յուռթիցն արձանաց , զի քարն գովեալ կարկեհան ակամբք և վիմօք կենդանօք այսրէն հաստատի :

ԺԳ . Եւսյարկ չքնաղ և անծնկալ ազատ է միանգամայն 'ի յամենուստ ծառայութենէ . ոչ օրինակ վերնոյն Սիոնի , քան թէ ճշմարտութի նմին ճանաչի . ոչ կուսպաշտութեանն կապաւ բազին և կամ լծով օրինին տեղի պարտաւորութե , այլ տէրունի բարեբարութեն պարգեւարան 'ի մէջ համբուրի : Եւ սասանի երբէք յայլ իմն կերպարան ձեռոյ փոխարկեալ , այլ 'ի նոյն շուք փառաց մեծապէս ընդարձակի . սոյն ինքն և երկին երկնի յերկրի լուսապայծառ կերպիւ հուշակի : Արպէս չէ առանց հօրն Վրտի , և ոչ առանց այսր մօր արգանդի յօգի կատարիլ : Եւստուն չըջի անբովանդակելին , եթէ ոչ 'ի սմին տան տաղաւարեցի . ոչ ունի տեղի գլխոյն հանգստեան տէրն բոլորից , եթէ ոչ 'ի յայս կայարան կենաց մոեալ ագանիցի : Վրան 'ի կամար վերնայինն երկնի 'ի յայս հիւթաւոր բնակութի առաւել պարծի . անբաւութիւն անծեան լուսոյն , որպէս զգէմն մարգարէին և զօրինակս սորին ծածկեցին , որպէս փախեան 'ի փառաց երեսաց նորին , և նմանութե սորուն՝ որ 'ի տաճարին՝ ոչ հանդարտեցին , 'ի տօն հանդիսի մեծի գովեստի , և 'ի բանականացս դասուց խմբեալ նուագի . աստ օրհնի կրկին բաղձանօք , քան 'ի դրախտն վայելչական :

ԺԴ . Եւս մայր հոգեւոր երկնաւոր լուսաւոր , քան թէ երկրաւոր շնչաւոր մարմնաւոր , զիս գգուեաց որդի . կաթն ստեանց սորա արիւնն Վրտի : Եթէ անծանին իսկ պատկեր զսոյն դք գրեցէ , ոչ անօրինի : Եւր զնշան խաչին փրկութե զօրութիս զարմանազանս և արուեստս բազմօրինակս կատարեալ հրաշագործէ . բեմահաւորին ատենի՝ 'ի սմա հաստատեալ տեսանի . սովաւ խորթաբարոյիցն հերձուածողաց մոլեգնաճառ բերանք կարկին : Եւնի և քարին իմն իմանալիս և բանաւորականս , որով զգազանամիտս անմաքուրս բացուստ 'ի բաց հալածեալ տարագրէ : Եւնանի և անո ոմանս եղականս՝

պատկերս մաքուրս միոյն այ Վշտի : Ունի և զգիրն
իւր ընդ արևելս՝ ի տեղի խոստման բնակութեն մե-
րոյ առաջնոյ . ձեռամբ իմն ցուցանէ յայտնապէս
զգալստեանն այ շաւիղ, զփայլականն առակ տիրա-
կան ի դէմս բերեալ մեզ վարդապետէ , զփրկուիլն
ի յեղից անտի ծագման արուսեկին քոեան երևմանն
ի վերջնում աւուրն արարածոց երկրի թարգմա-
նէ : Յաւս հալածէ , ախտաժէտս բժշկէ , դիւաց
բռնութեց զօրէ : Բրգանդ որովայնի սորին աւա-
զանն կենդանարար . ի պար հարսանեաց սորա դաւբ
առաքելոցն : Բյնքան ճոխացաւ բարգաւաճեալ
երանութեամբ , մինչ զի նոյն ինքն փրկչին անուամբ
վայելապէս յորջորջեցաւ . տիրամօրն լուսոյ կոչ-
մամբ ի մերձաւորաց միաճնին ձայնեալ կնքեցաւ :
Սփեղոց մեղաւորաց նաւահանգիստ հանդարտու-
թէ , խրախճանարան վերնոցն դատուց , բժշկարան
անսխալելի տարակուսեալ պարտաւորաց : Երրոր-
դուին անպատում ի սմա փառաւորի օրհնեալ յամի :

ԺԵ . Իսկ եթէ ոք ձեռն չարութէ ի վերինն ար-
քայուի յանդգնաբար համբառնայցէ , և գիւտ ինչ
մարմնաւոր և կամ հնարք մարդկային և կամ ա-
րուեստ երկրակենցաղ զսահմանեալ աւանդութիւն
առ ձեռակերտս եկեղեցի վարկանիցի , և ոչ պարզե-
առաւել կենաց և ակնկալութիւն անձային և հո-
գւոյն սնչ յայտնեալ լուսանորոգ նախադրութիւն և
երախտեաց բարձրելոյն ամենատուր լիականութիւն
և կամաց արարողին խնկաւորեալ խորհրդարան
և առաքելոց ձեռինն աջոյ բարեհանձար հիմնար-
կուի , և միանգամայն առել՝ դուռն երկնից և բա-
ղաբ այ կենդանոյ և մայր կենդանեաց ազատ ի
պարտեաց և ճգրիտ տեսակ կերպի երևակիս բա-
նականի , իմանալին խորհուրդ հոգւոյս , և շօշափե-
լին պատկեր մարմնոյս , և սրբութեցն անդամնա-
ւից գերազանցեալ նոր սրբութիւն և քոեանն նշա-
նաւ պայծառապարծ պսակեցեալ , զայնպիսի ոչ խոս-
տովանողն մերժէ յերեսաց իւրոց հայրն ամենա-
կալ ի ձեռն բանին իւրոյ էակցի , բարձեալ ի նմա-
նէ և զաւանդ շորհի հոգւոյն փառակցի . փակեացէ
զդուռն կենացս այս առաքաստի յանդիմանն նորին :

Իսկ մեք զորս գրեցաք՝ ամին և վկայեմք, հաւատա-
ցեալ որում կարգեցաքս, յանուն և 'ի փառս ամե-
նակալ Երրորդութեն և միում անժուլթեն, յաւի-
տեանս յաւիտենից . ամէն :

Այն իմ հաւատ Երրորդութեն, և այս 'ի մայրն իմ լուսափառ
խոստովանեալ գաւառութիւն :

ԲԱՆ ԵՒԹԱՆԱՍՆԵՐՈՐԴ ՎԵՑԵՐՈՐԴ

Վերաին յաւելուած կրկին հեծութեան նորին հսկողի
առ նոյն աղերս մաղթանաց բանի .

Ի ԽՈՐՈՑ ՍՐՑԻՑ

ԽՕՍԲ ԸՆԴ ԱՍՏՈՒԾՈՑ

Ա . ԱՍՏՈՒԱԾ ողորմած, բազմագութ, հզօր, ա-
հաւոր, մարդասէր, օրհնեալ, կենդանի, անճառ,
որ ոչ ելանէ երբէք ըստ բան քո իր անձեռնարկե-
լի, որ և մտաց է անհնարաւոր . քո է հատուցա-
նել աչտուղ քաղցրուն ընդ փշոց խտուէն, սկզնա-
հայրդ այսմ'նորոգ և զարմանաւոր կանոնաց կենաց .
քանզի բարի առնել ատելոյն և աղօթս 'ի վերայ
հալածչին, և փրկութի հայցել խոցողին, և սպանո-
ղին ներումն խնդրել 'ի քէն ընծայեցաւ պտուղս
այս հրաշից . որոյ քաղցրութիւն անճառ է քան զօ-
րինակ և բարեբանեալ կամաց քոց ախորժեղք և
գովեալ շրթանց քոց ճաշակելիք . հոգի երեսաց և
զօրութի գեղոյ մերոյ տէր ՎՊ օրհնեալ 'ի բար-
ձունս : Այլ մարդք երկրածինք և ամենավրէպք՝
և բարեմատոյց ձեռաց չարիս դարձուցին . իսկ դու
լոյս և տուիչ լուսոյ ոչ լսես անէծս, ոչ ախորժես
չար, ոչ կամիս կորուստ, ոչ ըղձանաս մահ, ոչ յու-
զիս 'ի խռովութէ, ոչ տիրիս 'ի ցասմանէ, ոչ հար-
կիս 'ի բարկութէ, ոչ մթանաս 'ի սիրոյ, ոչ այլայ-
լիս 'ի գթութէ, ոչ փոփոխիս 'ի բարութէ, ոչ թի-
կանց շրջումն և ոչ երեսաց անդրադարձութի, այլ
ամենեւին լուսաւորութի և նկատումն փրկութէ :

Բ. Եթէ քաւեսցես, կարող ես . եթէ բժշկես, զօրաւոր ես . եթէ կեդանացուցանես, բաւական ես . եթէ շնորհես, աւատ ես . եթէ ողջացուցանես, հաւաւոր ես . եթէ պարգևես, ամենալի ես . եթէ արդարացուցանես, ամենարուեստ ես . եթէ մխիթարես, ամենիշխան ես . եթէ նորոգես, ամենակալ ես . եթէ հրաշագործեսցես, ամենաթագաւոր ես . եթէ վերստին հաստատես, արարիչ ես . եթէ կրկին գոյացուցանես, անձ ես . եթէ հոգաս ընդ մեր, ամենատէր ես . եթէ կորչես 'ի մեղաց, այցելու ես . եթէ չարժանեացս ընձեռես, օրհնեալ ես . եթէ յորսողէն զերծուցես, փրկիչ ես . եթէ զեղցես 'ի քոյոցդ 'ի մեզ, հարուստ ես . եթէ նախ քան 'ի մէջ խընդրեն դու կարկառեսցես, անկարօտ ես . եթէ լայնես նեղութես, անդորրիչ ես . եթէ զվերջացեալս կոչես, խնամակալ ես . եթէ զսասանեալս հաստատես, վէմ ես . եթէ պապելոյս արբուցանիցես, աղբւր ես . եթէ զծածկեալսն երևեցուցանես, լոյս ես . եթէ զօգտակարսն իմ ծանուցանես, բարի ես . եթէ զբիծսն անտես առնիցես, երկայնամիտ ես . եթէ ընդ փոքուս 'ի դատ ոչ մտանիցես, բարձրեալ ես . եթէ ծառայիս ձեռն մատուցես, ստացող ես . եթէ աջովդ քո պաշտպանեսցես, յանձանձիւ ես . եթէ վհատելոյս դարման մատուցես, կերակրիչ ես . եթէ զանգէտս պարարեսցես, վարդապետ ես . եթէ զդիմեալս առ քեզ ընկալցիս, ապաւէն ես :

Գ. Եւ արդ-քո են այսօրիկ, տէր ողորմուածէ, ոչ միայն գրեալ, այլ կատարեալ և գլխաւորեալ, նախնի նահատակդ համբերութե վկայից, որ վասն իմոյ փրկութե հանդիսացար զօրապէս յառպարիսի ճակատուն, զի կակղեսցես զկարծր բռնութի մարմնոյս գողողութե վարժամբ կրթութեան չարչարանացն վտանգի . և յանպարտակիրդ մարմին չափեալ բզբնութես մերուամ զտաժանականն տաղնապ տուժի, զի զգլթութիդ որ առ մեզ՝ արդեամբք ցուցցես 'ի քեզ օրինակեալ, օրհնեալ յաւիտեանս . ամէն :

ԲԱՆ ԵՒԹԱՆԱՄՆԵՐՈՐԴ ԵՒԹՆԵՐՈՐԴ

Վերադառնալով ինչպէս զեւրոպական շուրջն ինչպէս
առ ինչպէս աղերս մաղթանաց բանի:

Ի ԽՈՐՈՑ ՍՐՑԻՑ
ԽՕՍԲ ԸՆԴ ԱՍՑՈՒԾՈՑ

Ա. Եւրոպական օր է օրհնաբանեալ և լուսանո-
րոգ կըռուութեան երկուց ընտրութեանց արարա-
ծոցս սասանութեանց՝ յեղանակելոյ յայլ իմն էու-
թի երկնականցաղ անփոխադրելի, ամբարձելոցն խո-
նարհութե և կործանելոցս վերբերութե, սարսա-
փելի Ուրբաթու մեծի Պատեքիս, յորում եկն եհաս-
ժամ բարեպատեհ գրել ինձ զայս նուագ ձայնի հե-
ծութեան զուարճախառն երկիւղիւ, ահա ըղձալի
համարիմ ասել աստանօր 'ի քոյոց այտի՝ զոր ընդ-
իմ կրեցեր, անձ բոլորից :

Բ. Վայցեր յատենի քումստեղծուածոյն իմովս կեր-
պիւ, ոչ խօսեցար տուիչք բանի, ոչ բարբառեցար
հաստիչք լեզուի, ոչ ձայն արձակեցեր սասանիչք
երկրի, ոչ մունչեցեր ամենազգեցիկ փողդ մեծու-
թե, ոչ երախտեօքն քոյանդիմանեցեր և ոչ չա-
րեօք նոցին ըմբերանեցեր, ոչ մատնեցեր ամօթոյ
զմատնիչսն զքեզ տանջանաց մահու, ոչ 'ի կապելն
զքեզ դիմադարձեցեր և ոչ յապտակելն դժուա-
րեցար, ոչ 'ի թքնուին թշնամանեցեր և ոչ ընդ-
կոփելն երբէք խռովեցար, ոչ ընդ կատակելն սրտ-
մտեցար և ոչ ընդ խաղ արկանելն երեսս փոխե-
ցեր: Ս'երկացուցին զգգեօտ պատմուճանին իբրեւ
'ի տկարէ, և դարձեալ ագուցին իբր անփրկանաւոր
ըմբռնեցելոյ: Եւթ է ոչ էր արբեալ կրկնակի քա-
ցախ զանգեալ ընդ լեզուոյ, ոչ էր հեղեալ մաղձն
իմ մթերեալ նախնի դառնութեն. ճաշակեաց վշա-
տութիւ և արգել անդէն տարակուսանօք, առին
մոլեգնաբար և դարձեալ մատուցին անպատկառա-
պէս: Վանիւ հարուածոց յետին անարգութե 'ի մէջ
խառնիճաղանջն ամբոխի դատապարտեցին, ծունդ

կրկնեցին նախատանաց և պսակ եղին արհամարհութեան :

Գ. Ոչ ետուն հանգիստ կենդանարարիդ , եթէ ոչ զգործի մահուն կրել քեզ պատրաստեցին . ընկալար իբր երկայնամիտ , առեր իբրեւ զհեզ , բարձեր որպէս համբերող , ըստանձնեալ իբր զպարտական զփայտն վշտաց . որպէս զծաղիկ շուշանաց հովտաց՝ ուսով բերեալ զգէնն կենաց , զի յարհաւրաց գիշերայնոց զիւրակերտս գահաւորակս մարմնեղէն գոյութեանս պահպանեցէ՝ ի դատապարտութեանն վայրի իբր՝ ի խրախճան խնձոյից : Հանին արտաքս իբր զողջակէզ . կախեցին իբր զխոյն Սաբեկայ ձգեալ զեղջերացն , տարածեցին ի սեղան խաչին իբր զպատարագ , բեւեռեցին որպէս չարագործ , պնդեցին իբր զապտամբ , զխաղաղուիդ երկնաւոր իբր զաւազակ , զանկապուտ մեծութիդ իբր զտառապեալ , զառ ի բրովքից պաշտեցեալդ իբր զքամահեալ , զսահմանդ կենաց իբր զարժանաւոր սատակման մահու , զաւետարանիս նկարիչ իբր զհայհոյիչ օրինին , զտէր և զկատարումն մարգարէից իբր զհամառօտիչ գրեցելոցն , զճառագայթդ փառաց և զկնիք անքնին խորհրդոցդ հօր իբր զներհակ ծնողիդ կամաց , զօրհնեալդ իսկապէս իբր զտարագրեալ , ըզկապոյ օրինին լուծիչդ իբր զայր ի նզովս գրեալ , զհուրդ ծախիչ իբր զհերքեալ իմն կալանաւոր , զահաւորդ երկնի և երկրի իբր զհաւաստի պատժաւոր , զի լոյս անմատոյց ծածկեալդ իբր զհողածին ըմբռնեալ :

Դ. Ո՛վ քաղցրուիդ և երկայնամիտ բարերարութիդ ողորմածիդ գթութե , որ վասն ապախաւոր և անօրինեալ ծառայիս տէրդ բոլորից զայս ամենայն կամաւորապէս և հաւանողական հաճութե՞ կատարեալ մարմնոյդ միռե՞ ի քեզ ընկալար , և մինչև ի քնարան շիրմին տապանի անպակաս ի լրութե ամբողջ նոյնութե ան անքնին՝ զնոյն կրեալ նախատինս անձառ համբերուն , յարեար կենդանի ինքնիշխան բարձրութե լուսոյ , անուուազ մարմնով և անթերի անութեամբ : ( ) Բհնեալ փառօք , գովեալ գթութե՞ , բարեբանեալ միշտ ողորմութե՞ , յաւիտեանս յաւիտենից . ամէն :

ԲԱՆ ԵՒԹԱՆԱՄՆԵՐՈՐԴ ՈՒԹԵՐՈՐԴ

Վերստին յաւելուած կրկին հեծութեան նորին հսկողի
առ. նոյն աղերս մաղթանաց բանի .

Ի ԽՈՐՈՑ ՍՐՑԻՑ
ԽՕՍՔ ԸՆԴ ԼԱՍՏՈՒԾՈՑ

Ա. Եւ արդ անկեալ յերեսս հողանիւթ կեր-
պիւս, 'ի վայր խոնարհեալ ծնրադրական երկրպա-
գուհ, զբարեգործիդ ողորմածութե գկենդանարար
ոտս համբռնեմ, զայս օրինակ մաղթանաց մեծիդ
ընծայեցուցեալ :

Բ. Եւ չեմ գբեզ, միայն խնամակալ, մարդասէր,
գթած, կեցուցիչ, հզօր, այցելու, պաշտպան, մի
ունայնասցի վաստակք աշխատուէ փրկականդ կրից
մարդացելոյդ վասն իմ'այ, մի սոսկ եղիցի քրտանցն
կաթուած խառնեցեալ արեամբ 'ի մատնութեանն
աւուր գիշերին . մի լիցի ստուերացեալ լուսոյդ
երախտիս, զոր ձրի և առանց փրկանաց թշուառա-
ցելումս ինձ պարզեցեր . մի ջնջեսցին շնորհացդ
աւետիս, զոր կողից քոց կայլակք նորոգեցին . մի
անշահ եղիցին կրիցդ պտուղք, զոր կարօտութես
իմում մատուցեր . մի պարծեսցի բանսարկուն վա-
նեալ՝ զքո ստացեալս իւրացուցանել . ահա յաղթեա-
ցես կամօք քո՝ ըղձից չարին, վերստին ապշեսցի
միանգամ զարհուրեալն, կրկին պարտեսցի 'ի սպառ-
դատեցեալն . մի անխայեր զազատարարդ քո բան,
որ զստեղծեալք քեզ ընծայեալ՝ վերստին առ քեզ
դարձուցանէ : ( ) անձառն արարեր բարերարութի
յանալնկալ ժամուն յուսահատուէ, յորժամ բնաւ
իսկ կտրեալ և օտարացեալ էր կենդանութեն շար-
ժողութի . մեռար անմահդ և զմահացեալս նորոգե-
ցեր . եթէ գկանոն համաձեւութե օրինին փոխեցեր,
արդ զգիւրինն և զհեշտականն և զևս հնարաւորն
մի արգելցես, սկզբնաձիր ողորմածութե բարեգութե
օրհնեալ և երկայնամիտ թագաւոր : Եւ գեա բա-
նիւդ ամենազօրաւ, որ զգոյութի լուսոյն ստեղծեր

ի նախնու մն աւուր, և վաղվաղակի փոփոխեալ գըտայց ՚ի լաւ անդր. և փոխանակ զի ես ոչ խնդրեցի հետեւել լուսոյդ, դու ելցես ինձ յայց՝ ճառագայթ ծագման հայրենի կերպիդ, և կոչեցայց առաջի քո ծառայս փնասապարտ՝ ողորմեալ շնորհեալ առ ՚ի քէն. ոչ է ժամանակ յերկարաձգութե առ ՚ի ըզպարտման հատուցանել, ահա շնորհեա ինձ տառապելոյս զերեսս քո՝ լոյսդ ՚ի խաւարի սրտից վհատելոց : Արգել և կնքեա զընթացմունս ելիցն, որ միշտ զեղուն բարիքն հոսեալ ՚ի յուշոյս իմ տեսութէ. պահեա ինձ զշնորհ ամենապայծառ զանձուցդ մնացականաց, որով պատուական գտեալ՝ քո անուա նեցայց, պաշտպանեալ ՚ի քէն, անսահման բարի :

Գ. Ահա ողորմեա ինձ, գթած, աղաչեմ զքեզ ողորմեա ինձ, հզօր, կրկին ողորմեա : Սի փոխարկեր երկունս ցաւոց ընդ չարեաց իմոց, բարիդ ամենեւին. մի բառնար ՚ի վտանգելոյս զառ ՚ի քէն պարգեւեալդ շնորհ, մի կապտեր զփշու մն ամէնօրհնեալդ հողոյ, մի լուծաներ զխնկեալ զկնիք արքունական պատկերիդ : Սի յայտնեսցին փուշք մեղանացս ՚ի սրբուհի մտացս. մի խզեր զկապ միութե զընդ քեզ սիրոյն պնդութեան, մի մերժեսցես զարուեստ զօրութե լեզուոյս յարմարութե, մի պակասեցուցաներ զաջողութե աջոյս առ ՚ի զլուսոյդ մասունս բաշխել : Սի գրեր ՚ի դպրութեան կենաց մատենիդ զմահուն պարտիս, մի պահեր, մի ինձ համարիր, մի յիշեցուցաներ, մի ամաչեցուցաներ, մինախատեր, մի ոտն հարկաներ, մի արձանացուցաներ զմեղկութեցն, մի ամբարեր զկորստեանցն, մի իբր գտեալ իմն ամբաստաներ : Սի յարուցես ընդ իս զծառն անիծից, մի արձակեր ՚ի յիս զսաղարթ փնասուցն, մի ընծիւղեր զծաղիկ մեղացս, մի բերցես ընդ առաջ զնամակ պարտուցս, մի արտաբերեր զէութի պողոյն : Սի թուեսցես ՚ի ճիւղս երկրաստեղծ մատանցդ զգիւտս գործոցս, մի մատուցես բան ընդդէմ ահեղ զանօրէնութիս իմ յիշատակել, մի մատնեսցես իմոցս կամաց զաւանդս հողոյս վարել ՚ի գերութե, մի աստէն զիս փառաւորեր՝ զի անտանօր դատապարտեսցես, մի նուազութե այսր անցաւորի

յաւելտեանական բարիան տուածեր , մի 'ի սակաւում՝ այսմ ժամանակի զանվախճանելի զփառան չափեր , մի ընդ հովտիս վշտաց հեծութեան զանախտական զկեանսդ գրաւեր , մի ընդ ստուերի այսր մթութեան զանճառելիդ լոյս փոխանակեր , մի գերասանակ մըտացս լքցես՝ ըստ արտուղի հետս հետեւել , մի զկաւմուրջ կենցաղոյս գրեցես ինձ հանգստեան բաւականութիւն . մի զհովիտ հանճարոյս ստուերական պահեր 'ի հանդերձեայսն ինձ հրապարակել : Եթէ ամբարեւ զառանց համարոյ գործոցս իմ չարիս , մեռայց կենդանւոյն . եթէ շտեմարանես 'ի սրտի , աստըստին կիզեալանբոցայրեցայց . եթէ քննեցես զանօրէնութիւն , առանց յանդիման քեզ լինելոյ 'ի սպառհալեցայց . եթէ տնկակից ինձ թողցես զմեղմն , 'ի նոսին վատնեալ մաշեցայց :

Դ . Ի կնարկեա , միշտգորեղ ամենակարող , փախնուլ չարութեցս որ յիս , զի բարիդ քո եկեալ փոխանորդեցէ . հրամայեա , գթած , խնամակալ , գովեալ , լոյս անշիջանելի , զօրութեամբ անսահմանելեալ , զինոր հաստատեցի գոյաւի բնութեւ մարմնեղէն յարկի անդամոցս . յորում հանգուցեալ անլքանելի բնակեցես բազմեալ ախորժ տենչանօք՝ միութեւ հոգւոյս իմ ընդ քեզ . զապականութի մեղացս մերժեալ 'ի սպառ . յանարատութի զիս պատրաստեցես ամենակեցոյց թագաւոր անմահ տէր : Եւ Վե , օրհնեալ յաւելտեանս . ամէն :

ԲԱՆ ԵԻԹԱՆԱՄՆԵՐՈՐԴ ԻՆՆԵՐՈՐԴ

Վերստին յաւելուած կրկին հեծութեան նորին հսկող
առ. նոյն աղերս մաղթանաց բանի .

Ի ԽՈՐՈՑ ՍՐՏԻՑ
ԽՕՍԲ ԸՆԴ ԱՍՏՈՒԾՈՑ

Ա . Եթեւ տէր , տէր գթութեանց , սիրողդ իրաւանց , աս ճշմարիտ . նայեա վերստին 'ի բնութեանս կերպարան միշտ սխալական . զննեա ինձ

դարձեալ զամենին թաց տարածմունս ելից արեանս չարժողութե . բժշկապէս մատիր տեսանել, զի մարդ եմ հաստատեալ մտօք խակութե թերի խորհրդոց յայն ինչ, զոր դու իսկ վկայեցեր տեսողդ ոչէից՝ միայն դու անմասն ստուէ խաւարի : Եւս իրաւունս է գրել ինձ ընդ մեղուցեալսն մարդկօրէն վրիպաւ նաց սխալմամբ պարտեալ կրկին իբր գերկրածին մահացու մարմին, քան բանիդ քում սուտ երևել . քանզի արդարեւ գիտակ իսկ ես, թէ չար է արարն և ընդաբոյս չարութիւն մեր, և ոչ փոփոխին խորհուրդք մեր յաւիտեան, ըստ հոգեհանձար իմաստնոյն կանխագեկոյց առակի :

Բ . (Թ) Եթե ևացո զսաստկութիւն տանջանացն, որ պատրաստեալ և մնայ ինձ՝ արկանել զորդիս գեհէնին զարդ մահուն յաւիտենականի . բարձ զամօթոյս պարտիս, որ պահեալ է յայտնել թշուառականիս յետին ատենին յանդիմանութեան : Խորատ խաղաղութե յառաջապարզ և ողորմութիւն քո ընծայեցո . զի մի անտանելիքն ահաւորութեան՝ ի ցոյցս ինձ է կեալ կերպարանեսցին, անյոյս ապշութիւն ընդ կենաց զղջման առաջի կարգեալ, դատաստանն ահաւոր, անկաշառ և անխաբելի դատաւորն, ամօթն սոսկալի, կշտամբանքն սարսափելի, յանդիմանութիւն անփախելի, տագնապն անձողոպրելի, պակուցումն անխրախուսելի, դողումն անվճարելի, լալումն անսփոփելի, կրճումն ատամանցն անբժշկելի, ապաւ կանուխն անողջանալի, անէծքն սարսափելի անծային քո բանիդ, փակումն գթոյն և արգելումն ողորմութեանն : Եւ ընդ գալարելն երկնի և ընդ երկրի դղրդելն ընդ կարծրութիւն յատակիս, ըստ կուտակելոյ կոհակաց խռովութե ծովու իբր փախստեան կերպ ցուցանելով, մի զմիոյ հետս խափանեն կասեալ յերկոցունց . և տատանեալ սապանեալ լայնատարած գետնոյս թանձրութե՝ ի հիմանց անտի, ընդ ուժգնակի բախման թնդելոյ ներքնային խորոց հարթէ զլերինս, և հալեալ հրդեհին բնութիւն վիմաց և ամենայն տարերաց գոյից . այլայլն երկինք յանէղծ փոփոխութիւն, և յեղանակին արարածք տարերօք իւրովք ի նորոգ նմանութի : Եւ անկուրք գոր-

ծոցս հրապարակին և աներեւոյթք կրից մեր յայտնին . վարք կրօնից ներգործեցելոց 'ի մարմինս մեր նկարին . Թագաւորն երկնից յատենի նստի, վճիռ հատուցմանն 'ի ձեռին իւրում : Ահա վայ ինձ եւթնիցս անգամ կրկին եղկուեալ, բստ չափոյ կռուութեայր համարոյ, որ զանբաւութիս թուոց պարագրէ :

Օ ի՞նչ գործեցից ողբալիս հոգի յայնմ մեծի աւուր վտանգի . քանզի սաստիկ է յիշատակն իսկ յառաջեալ քան զհանդիպումն . զոր ոմն մարգարէ գորինակին նմանութիւն 'ի դէմս բերելով, զձեպ տագնապի անգերծ փախստեանն նշանակէ ասելովն . զոր օրինակ եթէ փախնուցու որ 'ի ձեռաց առիւծու և պատահեսցէ նմա արջ, և փախնուցու յերեսաց արջոյն և մտանիցէ 'ի տուն և յեցուցէ զձեռն իւր 'ի յորմ, և խածանիցէ զնա օձ . և դարձեալ կրկին սաստկացուցանէ առ նոյն կերպարան իրի զտեսիլն քստմնելի . ո՞չ ապաքէն, ասէ, խաւար է օր ան, օր խաւարոյ և մթոյ, օր ամպոյ և մառախղոյ :

Գ . Յորժամ հրեշտակն պահպանողական կենալից հզօր ոստիկան իրաւամբք ամբաստանեսցէ, և հատուցանողն ահաւոր արդարութե յանդիմանեսցէ . սպասաւորք Թագաւորին առանց ինայելոյ խուճապեն, զոմանս 'ի կեանս հրաւիրեն և զոմանս յամօթն դատապարտեն . կիսոց դէմս լցեալ ծագուցուցանեն, և ինձ ահարկուս և քստմնելիս երեւցուցանեն . ոմանց պսակս լուսապաճոյճս մատուցանեն, և այլոց կորուստ մահու բողոքեն . արդարոցն ձայն աւետեաց, և ինձ գոյժ անվախճան վշտաց : Յորժամ առ բարին՝ մահու յաղթուի 'ի սպառ մեռանի, և ինձ չարագործիս կրկին յարակայի . ուր դրանն բախել ոչ ինչ ազդիցէ, վճար եղեալ զթութենն առ իս : Յորժամ դպրութիւնք հրաշիցն զարմանալեաց, որ են ծածկեալքն յայժմուցս հասարակաց վարուցն տեսակք մարդկային բնութես գործոց . յաղագս որոյ եղեն գոյութեք անմ էից, յիւրաքանչիւր մարմինս անպակաս գրութեք իսկոյն երեւին . և խորութեք անճառիցն կնքեցելոց յիմաստից աստեացս առաջի աչաց մերոց կերպարանին : Ուր այժմ շահավաճառութիւնք ողբոց և արտասուաց

գերկինս գրաւեն, և անդ իբր զապաժաման ընդունայնութիք արհամարհեալք լբանին . հառաչմունք հեծութե ոչ կանխաւ աստի առաքեալ, չէ երբէք գտանել անդէն . ողորմութիք ճշդով սերմանեալ, ոչ պայծառ վառմամբ գնան առաջի : Ուր տապանն նախայանցիցն և կտակարանն տիրանարգիցն և նշանն ահաւոր այժմուցս՝ յանդիման եղեալ մեծաձայնս դատախազեն . յորում սոսկալի վայրի ոմն զուխտն կցորդուն հայրենի և ոմն զխորանն վկայութե անտեսիցն և ոմն զարիւն մեծին այլ ամբաստան իմն իրաւացի առաջի իմ տարածանեն : ( ) տանջանարանն բազմապատիկս անձամբ անձին անտէն իսկ պատրաստեցի, զհարդ միթարեցայց համառօտեալս յուսոյ . զի եթէ զօրքն լուսոյ՝ դատուք արդարոցն, որ փառաւորեալքն են երանութե, սարսեն դողալով, ոչ բաւեն բերել զահաւոր տեսիլ երեսաց մեծ դատաստանին, ես եղկելիս՝ աւանդակորոյս սատակման որդիս ուր երեւցայց . որ ոչ միայն չեմ պսակելոց, այլ և պատուհասն իմ անտանելի և կորուստն անսպառելի :

Դ. Եւ արագեա, ամենապարզե զօրութի անձաւ, ձեռն փրկութե ՚ի կորուստ գերելոյս . զի օգնեալ ՚ի քէն՝ դարձայց միւսանգամ ՚ի դրանց դժոխաց, ամենապատրաստ հանդերձեալ ամենեկին անվտանգելի պրծեալ ՚ի պատժոց . աստանօր տեսեալ մտացս իմաստիւ զապագայիցն դիպուածս, բաւակա նացեալ ՚ի լուր երկիւղին ՚ի տագնապէ տանջանաց՝ ահին համբաւով, կամօքքո բարեաց զերծեալ ապրեցայց . և մի մատնեցայց կորեանցն առիւծաւց, որբ ինդրեն ՚ի քէն գիւ ՚ի կերակուր՝ ծախել ատամամբքն գազանութե . զի զորովայն մահուն լցուցեալ՝ զաւտուստ պարարեալս անդ ձգեալ հալեն, ուր անապաւ պահի մնացուած մթերիցն ՚ի ծախումն յաւիտենից : ( ) ի դու միայն բաւես կորզել ՚ի ժանեաց օտաւակման ՚ի կեանս և յերանուի, բնաւից ապաւեն թագաւոր լուսոյ տէր : Եւ ի՞նչ, օրհնեալ յաւիտեանս . ամէն :

ԲԱՆ ՈՒԹՄՆԵՐՈՐԴ

Վերստին յաւելուած կրկին հեծութեան նորին հակողի
առ նոյն աղերս մաղթանաց բանի .

Ի ԽՈՐՈՑ ՄՐՏԻՑ
ԽՕՍԲ ԸՆԴ ԱՍՏՈՒԾՈՑ

Ա. Եւ արդ 'ի վերայ այսքանեաց յուսահա-
տութեանց եւ ահարկու սրտաբեկութեանց, պակու-
ցանողական սաստկութեց անձային բարկութեց, տագ-
նապեալ ոգւով թախծուե 'ի սպառ, ազաչեմ ըզ-
քեզ Ծբ անձաժին . հրեշտակ 'ի մարդկանէ, մարմ-
նատեսիլ քերովբէ, երկնաւոր արքայուհի, ան-
խառն իբրեւ զօդ, մաքուր որպէս լոյս, անշաղախ
ըստ նմանութե պատկերի արուսեկին բարձրութե,
գերազանց քան զընակութի անկոխելին սրբութեց,
երանաւոր խոստմանն տեղի, Եւ զեմ չնչական, ծառ-
կենացն անմահից բոցեղէն սրոյն պարունակեալ, 'ի
բարձրեալն հօրէ զօրացեալ եւ հովանացեալ, հան-
գստեամբ հոգւոյն հանդերձեալ եւ մաքրագործեալ,
ընակութե՞ որդւոյն յարգարեալ եւ տաղաւարեալ .
միաժինն հօր եւ քեզ անդրանիկ, որդի քո ծնըն-
դեամբ եւ տէր արարչութե՞ . ընդ անաղտ մաքրու-
թեզ եւ անբիծ բարի, ընդ անարատ սրբութեզ եւ
խնամակալ բարեխօս : Ինկալ զմաղթանս այսր աղեր-
սանաց քու մղաւանողիս, եւ մատո ընծայեա ընդ
սմին խառնեալ զբանն իմ նախնի մեծիդ ներբողի
'ի քոյդ պաղատանս . հիւսեա միացո զմեղուցելոյս
դառն հեծուի ընդ քու միդ երջանիկ եւ ինկաւորեալ
հայցուածոց, տունկդ կենաց պողոյս սրհնութե . զի
'ի քէն միշտ օգնեալ եւ բարեգործեալ, եւ 'ի մաքրա-
կան քո ծնելութիդ ապաւինեալ եւ լուսաւորեալ,
կեցից Վճի որդւոյ քոյ եւ ան :

Բ. ( ) Ժանդակեա թեոցդ աղօթիւք, խոստովա-
նեալ մայրդ կենդանեաց, եւ ելիցն իմ յերկրէս հով
տէ, առանց լկանաց հետեւ 'ի կեանս օթեվանացդ
պատրաստուե . զի թեթեասցի կատարածն իմ ինձ
ծանրացելոյս անօրէնութե : Իրացեա տօն ինձ բերկ-

րուծէ զօրն իմ տագնապի, որջացուցիչ երկանցն
 Լուայի . բարեխօսեա խնդրեա աղաչեա, զի ըստ ան
 ճառելի մաքրութեանդ և ահա զբանիդ հաւատամ
 զընդունելութի : Արտասուօք օգնեա վտանգեցե
 լոյս, գովեալդ 'ի կանայս . ծունր խոնարհեցո առ իմ
 հաշտուի, ծնողդ նայ . ընդ իմում թշուառիս հոգա,
 խորան բարձրելոյն . ձեռն տուր անկելոյս, տաճար
 երկնային . փառաւորեա զորդիդ քո 'ի քեզ' անօ-
 ղէն ինձ հրաշագործել քաւութի և ողորմուի, աղա-
 խին նայ և մայր . բարձրասցի պատիւ քո ինե և
 ցուցցի փրկութի իմ քե :

Գ. Լութ զիս գտցես՝ տիրամայր, թէ ինձ ողոր-
 մեսցիս՝ սրբուհի, թէ զկորուսեալս շահեսցիս՝ ան
 արատ, թէ զհարթուցեալս յանձանձեսցես՝ եր-
 ջանիկ, թէ զամաչեցեալս յառաջ մատուցես՝ բա-
 րեշնորհ, թէ յուսահատելոյս ինձ միջնորդեսցես՝
 միշտ սբ կոյս, թէ զմերժեալս ընտանեցուցես՝ մե-
 ծարեալդ նայ, թէ յիս ցուցցես զգթածութիւն՝
 լուծիչդ անիծից, թէ զժփեալս հաստատեսցես՝
 հանգիստ, թէ 'ի խռովութեանցս յուզմանց փո-
 խեսցես զիս՝ խաղաղարար, թէ վրիպելոյս ինձ հնա-
 րաւորեսցես՝ գովեալ, թէ վասն իմ մտցես 'ի հան-
 դէս՝ մահու նահանջից, թէ զգառնութիս իմ անու-
 շեսցես՝ քաղցրութի, թէ զբաժանմանն իմ խտրոց
 քակտեսցես՝ հաշտութիւն, թէ զանմաքրութիս իմ
 բարձցես՝ եղծման ընդոտնից, թէ զմատնեալս մահու
 փրկեսցես՝ կենդանի լոյս, թէ զլալեացս ձայն հատ-
 ցես՝ բերկրութի, թէ զխորտակեալս կազդուրես-
 ցես՝ դեղ կենաց, թէ 'ի կործանեալս յիս ակնար-
 կեսցես՝ հոգեւից, թէ ողորմութիւն ինձ պատահեսցես՝
 կտակ նուիրեալ : ( ) Երհնեալդ միայն 'ի շրթունս ան
 բիծս լեզուաց երջանկաց, ահա կաթիլ մի կաթին
 քումդ կուսութե յանձն իմ անձրեւեալ՝ կենաց ինձ
 զօրէ, մայրդ բարձրելոյ նոն : Յի արարչին երկնի և
 բնաւին երկրի, զոր անձառապէս ծնար բուլանդակ
 մարմնոյն և համայն անութիւն, որ փառաւորեալն
 է ընդ հօր և հոգւոյն սրբոյ ևութիւն և անքննութի մե-
 րոյին բնութիւն միացելով, ամենայն և յամենայնում,
 մի յարորդութիւն . նմա փառք յաւիտենից յաւի-
 տեանս . ամէն :

ԲԱՆ ՌԻԹԱՆԵՐՈՐԴ ԱՌԱՋՆԵՐՈՐԴ

Վերստին յաւելուած կրկին հեծութեան նորին հսկողի
առ նոյն աղերս մաղթանաց բանի.

Ի ԽՈՐՈՑ ՍՐՏԻՑ
ԽՕՍՔ ԸՆԴ ԱՍՏՈՒԾՈՑ

Ա. Ինչո՞ւ անծածնին մաղթանաց՝ ահա և զվեր-
նոցն անմահ հրեշտակացն լուսակերպից զաղերս հայ-
ցուածոց, որ վասն իմ գոչեն առանց լռելոյ հանա-
պազորդեան արգահատութեամբ մաքուր բերանոց,
ընկալ բարեգութ. որք են բարիք բարեգործեալք
'ի բարերարէդ անկիրթք չարեաց, հաստեալք յա-
մէնիշխան հրամանաց էիդ, զօրուիք հզօրք ակնար-
կութե բարձրելոյդ, սիբ, մաքուրք, անարատք, օրհ-
նեալք, վայելչականք, յաղթողք և անպարտելիք,
և ըստ ընթացից տեսութե մտաց արագունք:

Բ. Որք և պտղակորոյս տնկոյ թղենւոյն եռամեանն
դատարկութիւն, որ զընաւ յաւիտեանս պարունակէ
ժամանակն՝ զանցեալն ընդ ներկայիս և ընդ ա-
պառնւոյն, յամայր յամբութիւն յերկարաձգելոյ,
յայդի աշխարհիս արմատացելոյ, սին սաղարթիւն
պաճուճելոյ՝ զրկեալ 'ի պտղոց, որ է ճշգրիտ պատ-
կեր թշուառ մարդկութեւ, սոքա բարեխօսք, հան-
դերձիչք, այլ և խնամակալք. որ դեգերին հանա-
պազ առ մեզ՝ ընդ մերում կրիցս կարեկցելով, բա-
րեմասնութեւ մեր սպասեն. և յաւիտեանականն կեն-
դանութիւն փրկուեն մեր աղօթեն՝ զայս բան ասելով,
զգործս ձեռաց քոց մի անտես առնել: Վրանդի ար-
դարեւ մեր են այս աղաչանք 'ի բարերարէդ այլ վասն
մեր կարգեալ առ նոսա. զի նոքա բանիւ են ստեղ-
ծեալ, և մեք ձեռօք ներգործեալ: Որք և գալոց են
ընդ միածնիդ վկայք սոսկալի դատաստանին հատուց-
ման, ճշմարտաբան դատախազք յանցաւորութե երկ-
րայնոցս, յահաւորին ատենի յայտնիչք իրաւամբք
զմատակարարութիւն որ առ մեզ. որ և անտանօր կա-
րեկցեն ազդեալ հառաչմամբ զմշտանուէրն նուազ

ձայնի , ողորմեա՛ դու ստեղծեր , մի՛ կորուսաներ :

Գ. Եւրդ ընդ գոհաբանութե ձայնիցն իննդրուածոց անմահականացն վեհից՝ և՛ ի մեր հեծութիւնս հռատեսցիս , բնաւից արարիչ , որ յաղթես գլխութեղքո վերնոցն և ստորնայնոցս . քանզի քո է բարերարելդ առ մեզ և առ նոսին : Եւրդ վասն բարեգարդութեան անախտականացն , հրաշատեսիլ հրակերպիցն , անշաղախ մաքրոցն , անմեղիցն , բոցանիւթիցն , հոգեղինացն և անվանելեացն , ամէնաճեցուն առաւելութեամբ ՚ի բարձրն ընտրականութի գերափայլ յաճախ գիտութե՝ անցուրտ ջերմութեք ջեռուցանողք ինքնաբուն տապովն անծսիրութե ըստ ինքեանց զմերս սառնասեր սրտիցս անբորբոք շիջումն , պրիլ անաղօտ՝ ի մեծախորհուրդ սրբումսեղանիս՝ որ ՚ի խորանիս , առանց նիրհելոյ և դանդաղանաց սպասել հրամանաց երանականաց կեցուցիչ կամաց ամենաստեղծիդ , քրովբէօրէն առաքելութեք յած միացեալք անբաժանելի : Արք երկնաւոր պետութիւն են մեծք , և զինուորութիւն անբիծք , ահաւորք , երկնաւորիդ այ ազատագնեայ պաշտօնեայք , ՚ի յամպոյդ լուսոյ ցօղք նշուղից :

Դ. Արովք և ինձ մեղաւորիս հողեղինի մարդասիրեսցես ողորմել , իսուս , աղաչանօք իմոյն հրեշտակի , դարձուցանելով զիս , տէր , ՚ի բարիդ քո հետս լուսոյ . զի զաւանդ հոգւոյս իմ պաշտպանուէ , զոր հաւատացեր նմին տեսչութե , զընկալեալն ՚ի քէն ՚ի կենցաղ աստեացս՝ ուրախութե սրտիւ յիս բերկրեալ , անմեղադրելի առ ՚ի քէն օրհնեալ ինդալից դիմաց զուարճութեք բեզ , արքայ բարձրութե փառաց անհասից , ՚ի խրախճանս կենդանախումբս բերկրեցելոցն պարուց մատուցեալ ընծայեցուցէ , գոյլեալ ողորմած : Եւ բեզ անքնին ընդ հօր անհասի՝ Թուակցութեք հոգւոյդ անձառի վայելէ փառք պատիւ և երկրպագութի , յաւիտեանս յաւիտենից . ամէն :

ԲԱՆ ՈՒԹՄԵՆԵՐՈՐԻ ԵՐԿՐՈՐԴ

Վերստին յաւելուած կրկին հեծութեան նորին հսկող
առ նոյն աղերս մաղթանաց բանի.

Ի ԽՈՐՈՑ ՍՐՏԻՑ

ԽՕՍԳ ԸՆԴ ԱՍՏՈՒԾՈՑ

Ա. ՏԻՐ անձ բարերար, բազմապարզե թա-
գաւոր, կենաց պատսպարան, լուսոյ կերպարան,
լայնատարր հանգստարան. որ յաղագս մեղուցելոյս
եկեալ մարմնացար, գործեցեր զանպատումսն և
հանդերձեցեր զհրաշալիսն, մինչև կատարեցեր զա-
ռեցեալն ընդ ամենալիւր անծութեղ:

Բ. Ի՞նչ վասն առաքելոցն սքեց յերկնաստեղծ քո
ձեռացդ ձեռնադրելոց և հոգւովդ սրբով օծելոց,
զորոց զգովեալն արժանաւորութե ըստ իմում կա-
լի՝ առ ՚ի փառս քո, տէր ամենայնի, յայլում բանի
պաշտեցի, և ինձ ողորմեսցիս յիշատակաւ սիրոյ նո-
ցին ընտրութեան: Շաւիղ ինձ ելից նոքօք հան-
դերձեսցես յերանուին փափաքելի. ձայն բարի հո-
վուութե նոցին ՚ի յողջոյն ինձ կենաց քաղցր լուի-
ցի: Սաան կալպց ՚ի յանեղծութի փրկութե տօ-
նեցեալ յուսոյն՝ ընդ առաջնորդացն կենաց, սկըզ-
բնաշնորհիցն պատուոյս, փառաւորեալն դասուց,
գետոցն բանականաց, աւետարանչացն բարձանց, իշ-
խանացն պանծալեաց, լուսապայծառ թագիւ պճնե-
լոցն, ՚ի զարդ անկապուտ զօրութե շնորհին պայծա-
ռացելոց, իւզոփն զուարթութե տիրական լուսոյն
կատարելոց:

Գ. Ի՞նչ աշակերտաց մեծիդ հրամանի բարձրեալդ
այ Վճի՛ և մարտիրոսացն ընտրելոց նահատակուք,
որք մահացու և վշտաչարչարն մարմնով, վտանգա-
ւոր և ամենակիրն անդամօք, երկրաւորական և հո-
ղազանդուածն բնութեամբ մարտուցեալ ընդ տարր
գոյից ամենայն նիւթից՝ պօականցան բարձրացան և
կենդանացան հոգեպէս. արիաբար ելեալք ՚ի յերկ-
րէ, ըստ մարգարէին, վկայք ճշմարիտք ամենա-

փորձն մահու, իմանալեացն անտեսիցն և ծածկելոց աներկբայ բարեացն յուսով տեսելոցն աստէն նկա տիչք . աշակերտք առաքելոցն և չարչարակիցք նույնն . որ հաւասարեալ գործովք ընդ նոսին , կատարեալ լըմամբ անպակասելեաւ պարեն 'ի խրախ ճանս անկէտն երանութե . որոց հաճոյական և ընդունական մաղթանօք , արիւնընծայ վաստականութիւր քրտնակնդրուկ աղերսիցն յարգմամբ՝ ընկալ զիս նորոգ ըստ նոցին մասին անեղծ փրկութիւն 'ի քեզ արձանացեալ :

Դ . Ընդ խաղացեալն հուրը և սուսերը արեամբ ներկելոցն , և ճգնաւորացն սքջ հարցն միանձանց և քեզ հետեւելոցն , որդի այ , անպարտելի քաջութիւն և անպատիր զգաստութեամբ , ընդ գոնեայ գոռոզի մարմնոյս բռնութե արիապէս մարտուցեալ , սովմբ վանեցին զանմարմինն Բելիար . և մշտամարտ հանդիսիւ յասպարիսի կենցաղոյս առանց զգուանաց ծանրաբեռնութեան 'ի լայնածաւալ ծփանաց աշխարհիս ծովու տապանակաւ մարմնոյս թանձրութե ըզլթթեութիւն հոգւոցն թուցեալ՝ ի նաւահանգիստն կենաց հասին . և իբր սիրողք վերնում վիճակին առանց յետնոցն մտածութե , զթագն յաղթութեան համարձակապէս պայծառ ճոխուիլ պիտեալ իսկապէս 'ի գլուխ կապեցին . վասն նոցին արժանաւոր մաղթանաց և նուիրական հայցուածոց և զիս զմեզաւորս 'ի պատժականաց ընկալ ընդ նոսին :

Ե . Եւ ահա խառնեալ զանմաքուրս բան ընդ նախագրեալ երջանկացն փառաւորական աղերսարկութիւն , որ վասն իմ գոչեն քեզ 'ի հաճութիւն , և ես ընդ նոսին իբր դառնութիւն եղեալ ընդ քաղցու , կամ տատասկ ընդ ողորկութե , տգեղութիւն ընդ վայելութեան և տիղմ ընդ զեղեցկութե մարգարտի , կամ հող ընդ յստակութե ոսկոյ , և կամ քարինս անարգս ընդ պայծառութեան արծաթոյ , բացասութիւն ընդ շշմարտութեան , կամ աւաղ ինչ առաջնաւոր ընդ կակղութե զանգուածոյ հացի . արդլուր , հզօր , հնարաւոր , գովեալ , գնոցայն վասն իմ և զիմ ընդ նոսին 'ի նոցին գովեստ , 'ի փրկութիւն իմ և 'ի փառս քո , ամենագութ , բարերար , օրհ-

նեալ, երկայնամիտ, կարող, անքնին, անձառ, անեղծ և անստեղծ։ Ս'ո են պարգեք, քո են շնորհք . դու սկիզբն և պատճառ բարեաց ամենայնի : Այլ ես դատապարտիչ, այլ ազատիչ . ոչ ես կորուսիչ, այլ գտիչ . ոչ ես մահացուցիչ, այլ կեցուցիչ . ոչ ես տարագրիչ, այլ ժողովիչ . ոչ ես մատնիչ, այլ ապրեցուցիչ . ոչ ես ընկղմիչ, այլ վերածիչ . ոչ ես գլորիչ, այլ կանգնիչ . ոչ ես անիծիչ, այլ օրհնիչ . ոչ ես վրիժառու, այլ շնորհիչ . ոչ ես թշուառացուցիչ, այլ մխիթարիչ : Այլ եղծանես, այլ գրես . ոչ սասանես, այլ հաստատես . ոչ ոտն հարկանես, այլ սփռիես . ոչ պատճառս յօղես մահու, այլ հնարս խնդրես կենաց . ոչ ես 'ի կամս շարժեալ սատակման, այլ 'ի փրկութի ողորմութե : Այլ մոռանաս զայցեւութի, ոչ լքանես զբարի, ոչ արգելուս զգթութի, ոչ բերես վճիռ կորստեան, այլ կտակ ազատութեան : Այլ թշնամանիս յառատութեց, ոչ բամբասիս 'ի շնորհաց, ոչ հայհոյիս 'ի պարգեաց, ոչ նախատիս 'ի ձրի ձրից, ոչ անգոսնիս յերկայն մոտութեց, ոչ եպերիս 'ի ներութեց, ոչ բանսարկիս 'ի բարութեց, ոչ անպատուիս 'ի քաղցրութեց, ոչ քամահիս 'ի հեղութեց, ոչ առաքին այսոցիկ տրտնջ մունք, այլ անլուրի գոհաբանութիք : Իարձ զմեղս իմ, հզօր . լոյծ զանէծս իմ, օրհնեալ . քաւեա ըզպարտիս իմ, ողորմած . ջնջեա զյանցանս իմ, գրթած . մատո մատն այցեւութեան, և անդստին իսկ կատարեցայց . զի՞նչ քեզ, տէր, քան զսոսին դիւրագոյն, և կամ զի՞նչ ինձ պարտաւորիս կարեւորագոյն : Այլ կենդանագրեա, բարեխնամ, քոյինստեղծ պատկերիս փշումն կրկին 'ի շունչ նորոգման լուսաւորութե մաքրական շնորհի զամենամեղս ոգի պաշտպանեալ :

Զ. Ա՛յ թե՛ր, ողորմած, ինձ օր տարաժամ 'ի համառօտս երբի՝ անթողակ ապաճեռնութեք ընդ անկատար ուղին հետեւել, մի մատուցաներ բաժակ դառնութե 'ի ժամ ծարաւու . մի փակեր, գթած, իմ հանդէպ զյաջողուած հոգեւոր օգտիս, և մի իբր յանկարծադէպ հինից ասպատակ գիշեր մահուն ինձ պատահեսցէ . մի տապ տօթոյն յանպատրաստ

պահուն զարմատս հատեալ ցամաքեցուցէ, և մի լուսնական դիպուածք հասեալ գաղտնեօք ֆնասեսցեն, մի պահեացի ինձ սառն մեղացս, և մի հոսանք ուղիսց կենցաղոյս զիս ողողեսցեն : Այլ հանգիստն մահ բերիցէ, և մի ննջումն 'ի սատակումն յառաջեսցէ . մի քունն ինձ կորուստ լիցի, և մի նիրհումն ապականութի գործեսցէ . մի վախճանն անյարմար 'ի վերայ իմ արշաւեսցէ, և մի շնչոյս վերարձակութիւն ըմբռնեալ 'ի խոնարհ լքցի :

Է. Դու ես տէր, դու գթած, դու բարերար, դու երկայնամիտ, դու ամենակարող, առ ամենայն բան անհասութեան անձառ զօրաւոր, բաւել փրկել կենագործել լուսաւորել, վերստին հաստատել, 'ի ժանեաց կերչաց գաղանաց և կամ յատամանց վիշապաց 'ի կեանս կորզել, 'ի խորոց անդնդոց 'ի լոյս բերկրութե ածել, և 'ի հեղձմանէ ծփանաց մեղաց ընդ արդարս երջանկաց փառօք բազմեցուցանել : Եւնայն ոգի քեզ ակնկալեալ յուսով սպասէ, կարօտեալ բուժիչ շնորհաց, եթէ երկնայինք և եթէ երկրաւորք, եթէ անկաճն մեղօք և եթէ ամբարձեալն արդարութիւն, եթէ տէր և եթէ ծառայ, եթէ տիկին և եթէ աղախին . և 'ի ձեռին քո է շունչ կենդանական բոլորեցուն : Եւ քեզ ընդ հօր և հոգւոյդ սնոյ փառք յաւիտեանս յաւիտենից . ամէն :

ԲԱՆ ՌԻԹՄԵՆԵՐՈՐԴԻ ԵՐՐՈՐԴ

Վերստին յաւելուած կրկին հեծութեան նորին հսկողի
առ նոյն աղերս մաղթանաց բանի :

Ի ԽՈՐՈՑ ՍՐՏԻՑ

ԽՕՍՔ ԸՆԴ ԱՍՏՈՒԾՈՑ

Ա. ԲԱՐՁՐԵԱԼ անքնին, զօրութիւն ահեղ, տէր արարածոց, Թագաւոր երկնի, ստեղծիչ հրեշտակաց, գոյարան մտաց, հաստիչ հրեղինաց, պետ բարի հոգւոց, աջ ապաւինութեան, անդորրութի հանգստեան, տեսարան լուսաւորութե, պայ-

ծառութի բերկրութե, ճանապարհ երանութեան, պատճառ կենդանութե, առիթ բանաւորութեան, փրկութի առանց չարութե, առաջնորդ խաղաղութե, պարիսպ ամրութե, պատուար պահպանութե, ցանկ բոցոյ մեծի օրհնութե, սահման անոխակալութե, յիշեալ յայսմ ողբերգութե մատենի բանիս խոստովանութե և զոր 'ի մարդկային ազնե թշնամիս մեր' 'ի բարի, և արա կատարեալ նոցին քաւութի և ողորմութի : Ս'ի բարկացիս նոցա վասն իմ, տէր, իբրեւ զքեզ բամբասողաց՝ առ յաճախ սիրոյդ որ յիս, այլ որպէս զչարս կշտամբողաց և իրաւամբք նախատողաց՝ ներեալ յանցանաց նոցա : Լըւ արդ մատուցեալ երկաքանձիւրոցս առաջի քո, արդարադատ, ոմանք առ մեզ ֆնասակարագոյնք տակաւուք, թերեւ և յիրաւի բամբասելոցս, և ես առ քեզ, ամենապարզեւ, անթիւս և անկշռելիս բազմօրինակ ուխտադանցութիս :

Բ. Երգ յիշեալ զքո մեծութիդ, տէր, նայեցեալ 'ի յիմն անարգութի. և ընդ խնդրելս իմ 'ի քէն բարի իմոցն ատելեաց, և դու առ յոյս ըստ քում մեծութեդ անճառելիս հրաշագործեսցես : Ս'ի սատակեսցես զիմն խածանողսն, այլ փոփոխեսցես. խլեալ զխոտանս բարս երկրաւորս, զբարիսն արմատացուցես և յիս և 'ի նոսին : Ս'անաւանդ զի դու լոյս ես և յոյս, և ես խաւար և յիմար. դու խկութե բարի գովելի, և ես համայնիւն չար ապկար. դու տէր ստորիցս և երկնից, և ես անիշխան շնչոյս և հոգւոյս. դու բարձրեալ 'ի կարեաց զատեալ, և ես տաժանաւոր և վաանգաւոր. դու 'ի վեր քան զկիրս երկրիս, և ես կաւ անարգութեան զարշուութե. դու ըստ մարգարէին մնաս յաւիտեան յանբաւ բարձրութե, և ես միշտ կորնչիմ ըստ նորին բանին. 'ի քեզ ոչ է մթութի կամ նենգութիւն, և ես բաւանդակն իսկ իցեմ՝ որ զաւանդե իմ ոչ պահիցեմ : Հան զիս 'ի բանտէս, արձակեալ 'ի կապանացս, զերծ 'ի շղթայիցս, փրկեալ 'ի խեղճմանէս, ազատեալ 'ի տագնապէս, քակտեալ 'ի յերկաթիցս, լոյծ 'ի պաշարմանցս, արտաքսեալ յերկմտութեցս, սփոփեալ 'ի տխրութեցս, հանգո 'ի նեղութեցս, փարաւ

տեա 'ի վշտացս, հանդարտեա 'ի խռովութեցս, ապաքինեա 'ի լալոյս, մերժեա 'ի հեծութեցս, հեռացո 'ի յողորցս, կազդուրեա 'ի կականմանցս : Ընդ որդորմութե և պարգեատու քաղցրութե, մի զգրաւեալս արեամբ հզորիդ անտես արարեալ ընդ վայր կորուսաներ . կանգնեա զհասեալս յափն մահու 'ի բազմավտանգ հիւանդութիս :

Գ. Ընդ բարդեցան կուտեցան շրջանակք ամացս ընդունայնութե, յորմէհետէ յայտնեցեալ ցուցայ յոչպէտս երևեալ, 'ի յանդաստանէ մօրն իմոյ սենեկի փուշս դժնկի մեղաց շառաւիղի . մի լինիր ինձ խայթոց խոցոտիչ՝ որպէս անդ տոհմին Յուդայի, և կամ զաւակին Եփրեմի : Եւ քանզի բուսուցեալ անկեցի յոգիս փոխանակ ցորենոյն բարեսերմութե խոտս խայթողականս ինքնաթոյնս ընդարմացուցիչս, ըստ գրոյն բանի՝ որ երէցն է քան զաւետիան, զհարդ ոչ կոչեցից զանձն իմ գարշելի անդաստան անիծաբեր փռովք մեղաց հեղձեալ : Եւ սերմանեցի արդարութի, ըստ բանին Ովսեայ, և զհարդ հնձեցից և ժողովեցից զկենաց պտուղն : Եւ կաւ ստինք կուսութե անձինս մաքրութե, ըստ մարգարէին բանի՝ որ առ Խարայել, կարող ես տէր 'ի նոյնն հաստատել : Եւ յայնեցի ընդարձակեցի ըստ մոլեկան բարուցն Յուդայի զանկողին կամացս՝ դիւացն հոմանեաց, 'ի ձեռս քո է ամփոփել զարձեալ 'ի նոյն զգաստութի : Եւ եթէ մարմնապէսն կցորդութիւն ընդ տեսանողին անարատ գործեաց զպոռնիկն, իսկ դու փրկութի հոգեպէս միացեալ 'ի յիս՝ կրկին մաքրեսցես . եթէ արեգակնս այս անկենդան ստեղծեալ առ 'ի քէն երկրիս մատակարար, և զկարակումն մօրից ցամաքէ և զտհաս պտուղս հասուցանէ, իսկ ստացողդ ամենից հոգիդ այ ո՞րքան զօրեսցես զտիրմ չարեաց աղտոյ և զթարախ պղծութե մեղաց մեծերից իսկոյն սպառել : Եւ ամսն այսր կանխաւ իսկ ժամանեցի հայցել առ 'ի քէն բարի՝ ատելեացն իմոց 'ի կարգ այս բանի, զի զհերքեալ փնասակարս պարտուց մահու յամենախնամ աչաց հզորիդ մի մերժեսցես, օրհնեալ գթութիւն . արդ կենագործեա զիս զամենա մեղս անդամբ մարմնոյս ընդ բնութե հոգւոյս խոր-

հեւ միշտ զքոյսդ : Իսկ բարեգործացն խնդրել բարիս, բնութեան են օրէնք՝ անբռնադատ կրիցն յարակցապէս առ սոյն բերուին : Իւանդի արդարեւ առ միդ այդ պատուէր ամենայն հասակ զօրանայ, իսկ միւսոյդ երկրորդի առաջնովդ խնամով հանդիպել՝ անծականիդ է նմանութի . յաղաքս այսր իրի նախնի դասեցի զթշնամեացն իմոց աղերսանս քան զերախտաւորացն բարիս :

Դ . Եւ արդ յիշեա զնոսա կրկին ընդ միոյ, որ 'ի քո անուն բարձրացեալ զանարժանս զիս ընկալան . և տուր նոցա, տէր ամենառատ բարերար և անոխակալ, վարձս արդարոյ և մարգարէի, թէ և ես յաւէտ թափուր իցեմ յարժանեաց, ըստ հաւատոց նոցա և առ յոյս նոցին ակնկալութեան, որ առ պարտաւոր գերիս ողջամիտ կամօք ակնարկեն, որպէս թէ 'ի մասանցդ քո կեցուցաց 'ի պահպանարան հոգւոյս ծածկութի լիով ունիցիմ : Եւ զպատժաւորս անամիտփելի 'ի քոց տեսութեանց և յանխաբելի 'ի յուղիդ կռութեց՝ քաղցր գթութիւնդ անսահմանելեալ մերձեցեալ առ իս մաքուր արասցես, անխայտառակելի պահելով 'ի տիեզերական յանդիմանութեն : Եւ որպէս շուք իմն վայելեալն զնել ախորժեն ինձ անարժանիս սիրելիքն քո վասն քո, նայեցեալ 'ի կրօնս զգեստուս բարեկերպութե, չգիտելով զքիծս գազտնեացն՝ երջանիկ կարդան եղկելոյս, և դու հնարաւոր ամենապարզ և օրհնեալ մարդասէր՝ առ բնաւս ողորմած, վասն ամենաթշուառիս հեծութե հաշտեաց ընդ նոսա ըստ հաւատոց նոցա . ընծայեալ նոցին մատո պարգեւեա զանեղծ մեծութիդ և զանթառամելի զպսակդ յահաւոր աւուրն յետնում հատուցմանն ամենափորձ ընտրուեն :

Ե . Օ ի դու ես գրաւ փրկուէ մեծութե անվատնելի և անծախս զանձուց ստրկիս և սովեցելոյս, 'ի վաճառ վերնային շահու օգտութե՝ բանիւդ որ 'ի քէն՝ յարգեալ ճոխանամք : Եւ առ ինձ սահման ջրոյ հանգստեան . արձանացո, անփոփոխ, պատրաստական վստահութի . կարգեա, օրհնաբանեալ, անկաղակարծ յուսոյ ամբողի, տուր, ամենախնամ դու անաչառ պաշտպանութի, սասանեցելոյս բարեաց

անդորրութիւն, տարակուսելոյս լուսոյ ապաւինուի, աշխարհելոյս մեծ երջանկութիւն, վհատելոյս կենաց օգնութիւն, լքելոյս անգայթադելի օժանդակութիւն, նահանջելոյս անսայթաք վերնթացութիւն : Օխ քո է բնաւդ և 'ի քէն է ամենայնդ, և 'ի ձեռն քո բաշխին հաւաստութիւնք պիտանացուաց համայնից կենաց . և քեզ վայելէ փառք յաւիտեանս յաւիտենից . ամէն :

ԲԱՆ ՈՒԹՄԵՆԵՐՈՐԴ ՉՈՐՐՈՐԴ

Վերադառնալով յաւելուած կրկին հեծութեան նորին հակողի առ նոյն աղերս մաղթանաց բանի .

Ի ԽՈՐՈՑ ՄՐՏԻՑ

ԽՕՍՔ ԸՆԴ ԸՍՏՈՒԾՈՑ

Ա . ԵՔԱՅ երկնաւոր, թագաւոր բարձրեալ, տէր բոլորից, ամենից ակնկալութիւն, ստեղծող տեսականաց, հաստիչ իմանալեաց, պատճառ եղանութեց, կազմիչ հանդերձելոց, տուիչ լուսոյ, առիթ առաւօտու, պատրաստիչ վաղորդայնի, երևեցուցիչ երեկորի, տարրիչ խաւարի, արուեստաւոր բարեհնար, իմաստութե գործօնեայ, քաւարան օրհնեալ, հալիչ մեղանաց, հալածիչ ցաւոց, քակտիչ դառնութեց, պահպանարան հանգստեան, հնարք նիրհման, յարմարիչ քնոյ, պարգեւիչ ննջման, շնոյ յարակարգութիւն, զգայութե տեղութիւն, ցրիչ ցնորից, յեղանակիչ անրոց, փոխարկութիւն զարհուրմանց, պլայլութի տխրուեց, խափանիչ խիթմանց, ընդարձակիչ կարծեաց, համադրութի ծրփմանց, ահազնութի խարդախմանց, հարուածիչ դիւաց, փախուցիչ ախտից, ընկղմիչ գայթաղութեց :

Բ . Պաշտպանեալ երկնաստեղծ ձեռամբդ, զօրացո բարձրացեալ քո աշուղդ, ամբոփեալ ամենակալութեօք, ծածկեալ նծեան խնամօքդ, ամրացո վերակացուք վերնայնոցդ, շուրջանակի պարսպեալ գումարտակօքդ անմահից, 'ի յամենուստ պարփակեալ

կցորդուք հրեշտակացդ, վանեա զընդդիմամարտն իմ զինուորութիւնդ զուարթնոցդ, պատսպարեա զսասանեալս՝ անձանիդ մաղթանօք, զբանակս անդրանկացդ բարեկարգեա ինձ պահապան : Բաց ընդ աչացս դիմաց և զմտացս իմ տեսանելիս, զգաստ արա ընդ ոգւոցս և զծանրաբեռն կրիցս դանդաղութի, վերացո տէր՝ ի զգայութեցս զմածեալս յի մարութի . բարձ, միայն բարեգործ, զպատրուակիս թանձրութի : Ինդ սկզբան բերմանս լուսոյ՝ զողորմութի քո ծագեա, ընդ ելից արեւուն՝ արդարութե արեգակնդ՝ ի յանձկութի սրտիս մոցէ . ճառագայթքո փառացդ՝ ի յիմաստիցս խորհրդանոց ջահեցի . խաչիդ տեսառնագրութի ընդ շունչս և ընդ մարմինս համասփիռ տարածեցի : ( ) անձն առնեմ քեզ յաւուրս զքո յարմարեալ տաղաւարս պահպանաւ ոգւոյս՝ որ ի սմին : ( ) ի դու ես անձնսն, առ ամենեւին բաւական և յամենայնում բովանդակ, օրհնեալ յաւիտեանս . ամէն :

ԲԱՆ ՈՒԹՄՆԵՐՈՐԴ ԷԿԵԳԵՐՈՐԴ

Վերստին յաւելուած կրկին հեծութեան նորին հսկողի
առ. նոյն աղերս մաղթանաց բանի .

Ի ԽՈՐՈՑ ՄՐՏԻՑ
ԽՕՍՔ ԸՆԴ ԼՍՑՈՒԾՈՑ

Ա . Իսկ արդ վասն զի արթնականն մեր զուարթութիւն քեզ ննջումն իմն է համարեալ, իսկ ի խոր թմբութիւն լռելն՝ վասն ուղիղ հաւատոյն ի քեզ՝ անթարթափ բացութի աչաց, ուղղեա հոգւոյդ քո իմաստութիւն զյաջողուած ձեռինս գործոյ ընդ հեծութե ձայնիս մաղթանաց : ( ) օրացո, տէր, ի հանդէս բարի ճգնաւորական արի վաստակոյ, կցորդ լեր կարեացս տկարութեան, թեթեւ կացո զաշխատութեա այս սկիզբն . արագեա, միշտ կարող, զյառաջադրեալ ձեռակերտս, դիւրաւորս ընթացո ի յաւարտումն լրմանն : Ի վախճան իրին բերկրու-

ԹՔ զիս հասո, Ժաման կացուսցես 'ի հանդիպումն յուսոյն, կցորդ լեր ուղւոյն ճանապարհիս ընթացից, 'ի Թռիչս ամբարձման փութացուսցես յօգտակարն, ընդ աջմէ իմ լիցիս 'ի վտանգի ծանրութեանն, զձայն քո լուռ 'ի յանձկութեն պահու, ձեռամբ քո կեցո 'ի կորստեանն ժամու, մատամբ քո ազդեա 'ի սահմանին անձկութե, հարթեա զխտրոց ամենաչար խափանմանն, հոգեղինին առաքմամբ ըստ Ղմբակումայ ինձ հնարեա, բան ինձ շնորհեա 'ի յատենի բազմութե, իմաստութի յիս տնկեա 'ի հանդիպման բնութե: Ղմպով կամաց քոց հովանացիր հրաշապէս, հանդարտեցո փայտիւդ կենաց զծովուս մրրիկ, սանձեա զաստեաց կենցաղոյս պատկեր քոյին հրամանաւդ. քանզի թէ աստ ողորմուի քո, տէր, կամեսցի, այս լուծութի կոհակաց կարծր է քան զվէմ. և թէ 'ի ցամաքի անտես առնիցես, իբր զանկայուն՝ պնդութի յատակիս 'իներբոյ աստի հոսեալ սասանի:

Բ. Ղդ ընկալ, Տ, զպաղատանացս ձեռնարկուի քեզ 'ի հաճութի, և արա ինձ զամենակարծն գայթաղութի մեծ վստահութի: Որպէս 'ի ջրահեղձոյց ամենակործանն դարու, որք 'ի հարթ տարածման գետնի առանց երկիւղի յանհոգս կէլին, յողորմութեդ ամայի մնացեալ կորուսան. իսկ ընդ հովանաւոր մածուածով լաստիւն յոգնատատան հիմանն հայթայթանօք յանուն գթածիդ յեցեալ պահեցան. ընդ որս և զաղաչողս մշտատատան 'ի նաւահանգիստն խաղաղութե մարդասիրապէս պրծեալ ապրեցո. վարձս 'ի քոյոցդ ընդ իս բերելով հոգեւոր շահից, զստորաբերս այս ստուարութի պարտուցս լքեալ բանիդ առակաւ, 'ի քեզ տէր անկայց միացեալ 'ի սպառ անբաժանելի, օրհնեալ յամենայնի: Եւ կցորդելով այսմ մաղթանաց հոգեղէնքն ամենամաքուրք ընդ հոգեղինացն մարտիրոսաց, որք ջրով և հրով փորձեցան, և յեւրեմիայէն ընդ մեր խնդրեցին, և մեզ յիշատակ թողին օգնութե, ասացեն ընդ մեզ համաբանաբար զուգամասնութե՝ եղիցի եղիցի:

ԲԱՆ ՈՒԹՄՆԵՐՈՐԴ ՎԵՑԵՐՈՐԴ

Վերստին յաւելուած կրկին հեծութեան նորին հսկողի
առ նոյն աղերս մաղթանաց բանի:

Ի ԽՈՐՈՑ ՍՐՑԻՑ
ԽՕՍՔ ԸՆԴ ԱՍՏՈՒԾՈՅ

Ա. Բ. Երբ այսր հառաչանաց թախծութեան ող-
բոց 'ի բազմաց կերպից շարակարգելոց, և ամենից
հոգւոց ողորմեա, գովեալ և երկայնամիտ թագա-
ւոր: Եւ և այնոցիկ առաւել որոց հատեալ է ակն-
կալութի փրկուէ կենաց. որք ննջեցին անպատրաս-
տաբար շիջեալ լապտերօք իւղոյն պակասութեան:
Բ. Հա յիշեա, տէր իմ գթուէ, և 'ի յայս ևս պատ-
ճառ իրաւունս ինձ գրեա: Վրանգի թէ և 'ի փառս
ահաւորուէ սքանչելեաց մեծիդ՝ հակառակօքն հան-
դերձեցեր զկազմած մարդոյս, զոմն ծանր և զոմն
թեթեւ, զմին զով և զմիւսն հրային զի դիմադրու-
թիւն 'ի հակառակացն հարթ պահեցեալ՝ արդար կռ-
չեսցուք հաւատարիմ հաւասարութիւն. և 'ի յայսմ
'ի դատման առաքինուէ վերաբերեալ ընդ ամբարձե-
լոյն, զխոնարհութիւն առ կան զիտման անմոռաց
պահեալ՝ պսակ ընկալցուք ճգնաւորական: Բ. Եւ
քանզի յայսմ կանոնէ ուխտի վրիպեցաք, և անաս-
նաբար սահեցմամբ ըստ հողոյն զիջման ընդ երկիր
մածաք, այլ ոմն ախտիւ և այլ ոմն անգթութիւն, միւս
մասն մոլութիւն ամենաբաղձ կերակրոց իբր գազան
մշտաբոյժ յարակայ կապեալ ընդ բնութեան: Եւ 'ի
քառիցս ոմն անրմբոնելի և անողոքելի յաւանամբ
'ի բաց ոստուցեալ՝ վայրենապէս ամբարտաւանէ:
Եթէ ջեռնումբ տապով սիրոյն որ 'ի քեզ՝ նշխարաւ-
բոցոյն որ 'ի մեզ, ցուրտն առննթեր կենակից նմին
զնոյն կասեցուցեալ, բարւոյն ընդմիջէ. եթէ օգա-
կանաւն հրեշտակայնոյն յառիցիմբ 'ի քեզ, ծանրու-
թի թանձրու անդրանիկ նիւթոյս այս հողոյ 'ի ստո-
րև քարշեալ խափանէ:

Բ. Եւ արդ յամենուստ պարտեալ և 'ի սպառ-

լքեալ իբր զապիկար հաշմեալ հերքեցայ կորեայ վանեցայ, վատնեալ ՚ի բազմաց ՚ի մահ գրաւեցայ . վան որոյ ՚ի պարգեւականէն զըկեցեալ յողորմունէն կողմ նայիմ, և պատկառեալ դիմօք համայնից ունողս զնաւից աղերսաբանեմ զմեռելոցն՝ քեզ կենդանեաց . քանզի կարող ես յաւետ հնարիւք և կորստականացն ըստ իս մեռելոցն . ամենայն ինչ քեզ զօրելի է . նա՛ զի և ընդ անտկար կարելոյդ և կամելդ է ախորժելի :

Գ. Եւրդ այսց երկուց բարգաւաճ շնորհաց նորոգաց առ միմեանս եկեալ կարելն ընդ կամելն, բարձեալ եղիցի և յուսահատութեն վհատութի ազգաց մեղաւորաց . և ժամանեալ հասցէ աւետեացդ լոյս հոգւոց բժշկութե քումդ հրամանի, տէր ամենայնի, օրհնեալ յաւիտեանս . ամէն :

ԲԱՆ ՈՒԹՄՆԵՐՈՐԴ ԵՒԹՎՆԵՐՈՐԴ

Վերստին յաւելուած կրկին հեծութեան նորին հսկողի առ նոյն աղերս մաղմանաց բանի .

Ի ԽՈՐՈՑ ՄՐՏԻՑ
ԽՕՍՔ ԸՆԴ ԱՍՏՈՒԾՈՑ

Ա. Եւ արդ քանզի ՚ի գլուխ կատարման հասեալ սակաւամասնեայ կտակի այսր ողբերգութե, արա, տէր, վախճան դադարման առնուլ ընդ այսց բանից մաղթանաց ինքնանախատու կշտամբութե և որ յիս կրին չար սովորութիք : Եւ քեզէն կարգեցեր սահման աւետեաց ակնկալութի դատապարտելոյս՝ ասելով, ոչ են կամք առաջի հօր իմոյ՝ եթէ կորնչիցի մի որ ՚ի փոքրկանցս . և դարձեալ, այս են կամք հօր իմոյ՝ զի զամենեսին ինձ յանձնարարեալն ոչ կորուսից :

Բ. Եւ հա օրհնեալ ես ՚ի գթութե, բարեբանեալ միշտ ՚ի քաղցրութե, խոստովանեալ յերկայնմտութե, ծանուցեալ ՚ի յայցելութե, բարողեալ տէր ՚ի փրկութե, ներբողեալ դու յառատուն, պատուե-

ցեալ 'ի պաշտպանութե , փառաւորեալ ես 'ի փրկու-
կութե , երկրպագեալ յանբաւ բարձրութե , պաշ-
տեցեալ 'ի յանքննութե , գովեցեալ միայն 'ի յաղ-
թութե , վերաձայնեալ 'ի մեծ զօրութե , խնկաւո-
րեալ յողորմածուն , համբուրեցեալ յանձառ հե-
ղութե , ճաշակեցեալ 'ի խոնարհութե : Ինդ քեզ
և ծնողդ քո երկնաւոր անձ բոլորից մխիթարու-
թե . ըստ որում հոգիդ քո Սբ բարութե , որ զան-
կեալ զգրաստ թշնամւոյն և զգայթագղեալ մարդն
անբանութե՝ կանոնեցեր ոչ անտես առնել : Որոյ
երախտիս հզօրիդ 'ի յիս , և առաքինութի մեծիդ 'ի
բարձունս տօնեալ անդադար յանվախձան փառա-
բանողաց . որովք զայս ձայն աղերսական յարգեալ
ընկալցիս մարտիրոսացն պաղատանօք 'ի հոտ հաճու-
թե բուրման անուշից : Եւ այսու փրկանօք հաշտա-
րար բանի՝ զնախնեացն պարտս և զաներևոյթ վերս
միջնովքն և վերջնովքն մահացուցանողօքն զանձն և
զմարմին բժշկեա , ամենակարող , զներքինս և զար-
տաքինս , զտիւքն և զգիծքն և զխարանս հարուա-
ծոցն . բարձեալ և մաքրեալ դեղովք սղորմութեդ
զկտեալ խածուածս բազմագունիս , որք գարեկիս
ընդ ախորժեւացն քեզ ցուցանեն զէութի բնու-
թեանս :

Գ . Եւ եթէ հասից յամս ծերութե քե առաջ-
նորդեալ արժանիս մահու , մի թողցես զտկարու-
թիւնս , մի անարգեր զաղին , մի կորացուցես ըզ-
կործանեալն , մի զիջուցես զկքեալն , մի վայրա-
բերեր զխոնարհեալն , մի չնչման հողմոյ մատներ
զառկայծեալն , մի ընդպահկեսցես զդեղեւեալն , մի
անվերարկու առներ զսառուցեալն , մի անդարման
լիցի տազնապեալն , մի առանց տածելոյ յարկն խար-
խալեալ , մի անպատիւ պատկերն հնացեալ , մի պա-
րարտութիւնն անհամեալ , մի շուք չնորհին անար-
գեալ , մի հնութիւն քամահեալ , մի նաւ հոգւոյս ա-
լեկոծեալ , մի երկարութի յուսոյն կտրեցեալ , մի
լար շաւեղին խզեալ , մի ուշ իմաստին բարձեալ ,
մի գոյին կազմած զեղծեալ . մի ամբարձմանն թեք
փետտեալ , մի զուարթութի գեղոյն տգեղեալ , մի
ճաճանչ նշուքն քաղեալ , մի պատուհանք աչացս

փակեալ, մի լուսաւորութիւն նորին խափանեալ, մի պատկերն խօսուէն անկեալ: Ե՛հա աղաչեմ գրեզ, բարեգութ, ամենայն սրբովք պաղատիմ, լուր սոցին ինձ կանխաւ, զի զանազանն մի մոռասցիս: Վառ առաջնորդեցեր ինձ ըստ սաղմոսողին և ապրեցուցեր. հան, տեր, ընդ երգողին և ՚ի կարծեացն կասկածանաց, յորմէ երկնչիմ: Իսկ ես չեմ արժանի ՚ի քէն և ոչ հասարակական կերակրոյն վարձու, այլ զու կարող ես սովորաբար և առ զլացողս բարեգործել: Վո են զարմանալիք անձառից բարեաց, միայն հրաշագործ առ ամենայն երկայնամութիւն, ընդ հօր և հոգւոյդ սրբոյ օրհնեալ հանապազ յաւիտեանս յաւիտենից. ամէն:

ԲԱՆ ՈՒԹԱՆԵՐՈՐԴ ՈՒԹԵՐՈՐԴ

Վերսին յաւելած կրկին հեծութեան նորին հսկողի
առ նոյն աղերս մաղթանաց բանի.

Ի ԽՈՐՈՑ ՍՐՏԻՑ

ԽՕՍՔ ԸՆԴ ԱՍՏՈՒԾՈՑ

Ա. Եւ արդ ջուր կամաց և կաթ արտասուաց՝ բեկութեամբ հոգւոյս մտացս լքմամբ՝ խորտակմամբ սրտիս հեղեալ առաջի, զմարգարէին յիշեցուցանեմ զարամաթացւոյն Սամուէլի, զոր առեալ եհեղ ՚ի սկաւառակէ յանդիման քո, ամենատես, առ ժողովրդեանն օրինակութիւն զանձն արկանելոյ խոստովանութիւն և հնազանդութիւն կենդանաւորդ գարշապարաց:

Բ. Եւ արդ ընկալ զայս հիւսուած բանի աղիողորմ հեծեծանաց, և հոռոտեսցիս յայս նուէր բանի անարիւն զոհի, Թագաւոր երկնի. և օրհնեալ սրբեա զտառ մատենի այսր ողբերգութեւն, և գրեալ դրոշմեսցես յարձան յաւիտեան ընդ հաճոյականացն սպաւաւորութիւնս: Եւ ցցէ առաջի քո մշտնջենաւոր, և յիշատակեսցի ՚ի լեւիսդ քո հանապազ. բարբառեսցի շրթամբք ընտրելոց քոց, և խօսեսցի բերա-

նովք հրեշտակաց քոյ . տարածեսցի հանդէպ աթոռոյ քոյ , և ընծայեսցի 'ի սրահ սրբուէ քոյ . խնկեսցի 'ի տաճար անուան քոյ , և բուրեսցի 'ի սեղան փառաց քոյ . պահեսցի 'ի գանձարանի քում , և համբարեսցի 'ի ստացուածս քո : Վատմեսցի 'ի յականջս ազգաց , և քարոզեսցի 'ի լուր ժողովրդոց . նկարեսցի 'ի դրունս իմաստից , և տպաւորեսցի 'ի սեամս զգայութեանց . իբր կենդանեօք զիմս պատմեսցէ խոստովանեալ զանօրէնութիւն . և թէպէտ վախճան ընկալայց իբր զմահացու , այլ յարակայութեամբ բանի այսր սոփերի՝ գրեցայց կենդանի : Սնացէ սա անեղծ 'ի կամս քո , տէր , ինձ պատժապարտիս համբարձեալ միշտ անդուլ դատիչ , անաչառ կշտամբիչ , անպատկառ յանդիմանիչ , անանխայելի դսրովիչ , անողոքելի պարսաւիչ , անհամբոյր ծանակիչ , անմարդասիրելի մատնիչ , անփրկելի տանջիչ , անկաշառ կառափիչ , անխնամելի յայտնիչ , ապառուժ հրապարակիչ , աշխարհալուր բողոքիչ : Փողով մեծութե ազգման առանց լուծե և կամ դադարման զիմոցս պարտեացս խոստովանեսցի :

Գ . Սոյն գիր իմով ձայնիւ իբր զիս ընդ իմազաղակեսցէ , տարածեսցէ զծածկեալն , հռչակեսցէ զգաղտնիսն , կականեսցէ զկատարածս , հնչեսցէ զմոռացեալն , յայտնեսցէ զաներևոյթն , բարբառեսցէ զբարուրն , քարոզեսցէ զխորոցն , պատմեսցէ զմեղացն , մերկացուցէ զանտեսիցն , ցուցցէ զկերպարանս թաքուցելոցն : Շօափեսցին սովաւ որսքն , գտցին գայթաղութիւն , յանդիմանեսցին անձառքն , բամբակն չարեացն մնացուածքն : Եւ թագաւորեսցեն կեանքդ շնորհաց ողորմութե քո , Վշ , 'ի գանձս պահեստի ոսկերացն ցամաքելոց . որով 'ի ժամանակս կենդանականս սկզբնաւոր լուսոյ մօտի գարնայնոյն նորոգման աւուրն պայծառութե՝ քոյովդ ցօղով յոգի աճեցեալ այսու փրկութե անմահականաւ , և անցամաքելի վերամբարձութե շառաւիղս ձգեալ իմանալեացն բարեաց՝ դարձեալ դաւարացայց և կրկին ծաղկեցայց ըստ քոյինաշունչ քրոյն յուսադրութե : Եւ քեզ միայնոյ փրկողի և հոգւոյդ քում հօր խկակցի , միամնական տէրութեդ

և անձառ խորորդութեղ խորհրդական գովեստի
փառք և երկրպագութիւն յաւիտեանս . ամէն :

ԲԱՆ ՈՒԹՄՆԵՐՈՐԴ ԻՆՆԵՐՈՐԴ

Վերստին յաւելուած կրկին հեծութեան նորին հսկողի
առ. նոյն աղերս մաղթանաց բանի .

Ի ԽՈՐՈՑ ՍՐՏԻՑ
ԽՕՄՔ ԸՆԴ ԱՍՏՈՒԾՈՑ

ԼԱՍՏՈՒԾ և տէր, կեանք և արարիչ, ողոր-
մած, գթած, լոյս, երկայնամիտ, անոխակալ, մար-
դասէր, ամենագութ, պարգեատու, փրկիչ, օրհ-
նեալ, գովեալ, բարեբանեալ : Դարան ամբողջ,
պատսպարան վստահութեան, առանց նենգութեան
բարի, առանց խաւարի ճառագայթ, քաւիչ մեղաց,
ողջացուցիչ վերաց, անհասանելեաց հնարք, ան-
մատչելեաց հպաւոր, անյուսութե ելք, անուն քո
խոստովանեալ այ որդի . և հօր քո ընդ քեզ հզօրի
և ահաւորի, և հոգւոյդ ամենակալի և ընդ քեզ
երկրպագելոյ՝ փառք և պաշտօն գոհաբանուէ յա-
ւիտեանս . ամէն :

ԲԱՆ ԻՆՆՄՆԵՐՈՐԴ

Վերստին յաւելուած կրկին հեծութեան նորին հսկողի
առ. նոյն աղերս մաղթանաց բանի .

Ի ԽՈՐՈՑ ՍՐՏԻՑ
ԽՕՄՔ ԸՆԴ ԱՍՏՈՒԾՈՑ

Ա. ԲԱՐԵԱՆԵԱԼ անձ երկնաւոր, միայն ա-
րարիչ, տէր ամենակալ, մեծութիւն ահեղ, գթու-
թի օրհնաբանելի, ողորմութի խոստովանելի, բա-
րեբարութի երկրպագելի, խնամակալութի պաշտե-
լի, մարդասիրութի տօնելի, պահպանութի խնկե-

լի, բարձրեալ անքնին, մերձաւոր կամարար, ապաւէն անկասկածեղի, մխիթար սրտից, փարատիչ վերջտաց, ապաքինիչ ցաւոց, սպառումն վճատութեց, բարձումն պարտեաց, փոխարկիչ կարեաց, կարգաւորիչ կրից, յարմարիչ բանից, սանձարկու լեզուի, շրջադրութի շնչոյ, կացուցիչ հագագի, ամփոփիչ խորհրդոց, կրթարան կամաց, արձանացուցիչ յուզմանց, հանդարտութի մրկաց, խաղաղութի ծփանաց, որ ունիս զթւոց ամէնընթաց իշխանականիս, և իմաստութի նուաճեալ առ քեզ դարձուցանես :

Բ. Վստահեալ միշտ երախտաւոր, որ հեզութեան հպարտութե երկայնամտեալ հանգչիս տենչանօք անձառ հրաշիւք յանձինս սրբոց : Խաղաւոր էից համայնից, ամենայնիւ ծանուցեալ գթած . սկզբնահայր և նախաշաւիղ սիրոյն ընթացից . ճանապարհ կենաց, որ առաջնորդես քաղցրութի դիմելոյս 'ի լոյսդ վերին : Ձեռնկալու մեծ վստահութե, որ ոչ թողացուցանես գայթաղելոյս 'ի վայր կործանել . յուսոյ կերպարան, ճշմարիտ առհաւատչեիւ աղաչողաց մատանց յայտնի երևեալ . ապաւինուի հանդրստեան, որ ոչ երբէք մատնես վտանգի դատապարտութե : Ղցատութի շնորհաձիր, որ տաս լիապէս առանց փոխատրութե փրկանաց . առատութի աննախանձեղի, որ քոյին փառաւորութի զանարդ նիւթ հողոյս ճոխացուցանես : Վայծառութի անրստուեր, որ ճառագայթիւք ահեղ բարձրութե պարածածկեալ զթշուառս՝ կրկին բարգաւաճ առնես : Վաւիչ մեղանաց բազմաց, որ զհեղեալս 'ի փրկութե առաջնոյն պայծառութի նորոգեալ՝ վերստին վայելչացուցանես : Հնարաւոր դիւրահաս առ ամենայն անբաւ գերամբարձութիւն յաւէտ յառաջեալ, եւք վստահութե առ խոստացելոցն վայել . երանութի անձկալի, յոր զկենդանութի շնչոյս լքանելն է ախորժելի, զի զքեզ գտից՝ կենդանի : Վամբ անփոխադրելի առ 'ի քառութի գերոյս զօրացեալ ամենագութի . անսխալելի դեղ կենաց, որ և մեռելոց բնաւին եղծելոց առնես զսքանչելիս : Վմենաստեղծ աներկբայելի, որ զհուրք կիզեալն և զհողմով հոսեալն և զժանեօք գազանաց ծախեալն 'ի

քթթելականնովին հիւթականութիւնն պակաս յարուցանես : Ենհաւասար համարձակութիւն , յորում անծօրէն պանծանօք պարծեն է իրաւացի :

Գ. Հայեաց , տէր , յերկնից զուարթ քաղցրութիւն յամենակործան վտանգ նեղելոյս , և արա անդորր հանգստական դիւրաւոր ի բազմատաղնապս հեծութիւն : Եւ զյարուցեալ գումարս սատակչացն , եթէ սպառազէնք այսական դժնեայ հնարաւորութեան բռնն մարտակցաց պատկանեալ զինուր , եթէ մեղաց տգեղ և քո ատելի կերպարանք , եթէ ցաւոց և ախտից վատնիչ և կորստական նշմարանք , մերժեսցես հանցես հատցես խաժանեսցես և հալածեսցես հեռի սահմանաւ ի սպառ տարազրեալ անդարձ որոշ մամբ վերստին կորստեանն . և կառուցես կացուցես նպատակ կենաց և ամուր մահարձան զնշան խաչիդ ապաւինելոյս ի քեզ փրկութիւն : Եւ յայսմ անպարտ և անպատիր և անվանելի արուեստից ահաւորիդ մեծութեւ լուծցին որոգայթքն գաղտնա ծածուկ սատանայականք , կապտեսցին մեքենայքն , վառնեսցին գայթակղուիքն , խայտառակեսցին հաղբիցն դրուիք , յայտնեսցին երևոյթ որսոյն , գտցին նենգողին ծուղակք , վերասցին վարմին վերարկուք , տոչորեսցին որոմանցն բոյսք , նզովեսցին բռնաւորին չարաբանութիւք , կտրեսցի լար խաբէութեւ ի մահ որսողին , պարսեսցին պատրողին բանսարկութիւնք , պակասեսցին զէնք զրպարտողին , անկցին սուսերք մահաբերին , սուղեսցին սաղորողին պատրաստութիւք , արձակեսցին տոռունք տաղնապողին , Եւ յալլեսցին սուտ կերպարանք կեղծաւորին , սատակեսցին խրոխտականացն խիստ յարձակմունք , ցրուեսցին կցորդութիւք կերչացն , բաժանեսցին աղինք աւազակացն , քայքայեսցին բոյլք բարբարոսացն , քանդեսցին ամրոցք ապստամբողացն , արգելցին ամպրոպք յանդգնելոցն , փարատեսցին փորձողին անձրեք , հալեսցի և ցամաքեսցի եղեամն աղանդաւորին : Եւ որ տակեսցի եղջեր գոռողին , մանրեսցին ամբառնալիք դրօշիցն կերպարանաց , փրկեսցին ամբարհաւաճութիւք հպարտացելոցն , նահանջեսցին դիմեցմունք ճակատելոցն , քակտեսցին միաբանութիւք զգ

րացն (Երևարայ) թէ անմարմինք և եթէ մարմնաւորք, փախիցեն ընդ նոյն ճանապարհ 'ի մի շաւղաց հետոց յեւթն տարակոյս 'ի գուքն ինձ փորեալ ինքեանք ընկձեսցին : (3) Եղանակեսցին ձմեռունք ձանձրացուցչին, հատցի կապն կցորդութեան մշտաջան աւազակին, նողկասցի մտացս կայից համբոյր շողքորթին, ընդմիջեալ մեկնեսցին նետաձգուիք նեղչին, կացցէ 'ի սասանման նաւ խարդախողին, խլեսցին յարմատոց անտի ատամունք խաճանողին :

Դ . 1) ամս փայտիդ օրհնութե կենաց՝ յորում պրկեցար Խծդ անմբռնեղի, յիշատակաւ բեւեռացդ՝ որով 'ի գործի մահուն մածուցար արարիչդ երկնի և երկրի, արեամբդ տերունականաւ՝ որով զվիշապն մեծ կարծիւ ածեալ որսացար, լեղւոյն դառնութիւն՝ զոր արբեալ, զգեղատութիւն կորուսչին արտաքս հեղեր, պատմաբանութեամբ ըղձական ճառիւք կրիցն սարսափեւեաց՝ որով զլրբութի հակառակողին ըմբերանեալ ամպեցուցեր, անուամբդ անհասականաւ ամենայնիւ անթարգմանելոյդ՝ յոր մէ դողան և դատապարտին սոսկացեալ սաստիկ սարսափմամբ բնութիւնք ամենայն երեւութից և աներեւութից, եղիցին այս ամենայն պարգեք շնորհաց խոստովանելոյս 'ի պաշտպանութի, 'ի բժշկութի և 'ի քաւութիւն : Եւ մահաբեր դառնութիւն օձին, և որ 'ի նմա ազդեաց տիեզերագաւ չարութիւն, 'ի սա տակումն եղիցի նորին . նոյն ինքն 'ի կորուստ և յանբժշկական հարուած տանջանացն սովաւ մատնեսցի, կապեսցի և ըմբռնեսցի : Եղիցի ողորմութի ստեղծողիդ ընդ իս, և շունչ ոգւոյս իմ ընդ քեզ անբաժանօրէն կապաւ միացեալ 'ի մի :

Ե . Եւ որ դք ընթերցցի զայս աղերս ձայնի մաղթանաց գոչման աղօթից հայցման ծերոյ և տղայոյ, կուսի և երիտասարդի, և եթէ յաղախնաց դք պաղատեսցի Խծսիրաբար, հաւասարապէս անաչառութի ընկալցին 'ի քէն մասն երանութե պարտուց ազատութե, հաստեալ վերստին յանարատութի նորոգ մաքրութեան, նկարեալ դարձեալ զբոյր կերպարան անփոփոխելի : (4) Հա տիրապէս հնարաւոր, զօրեղ, անպատում, անհաս, անիմանալի, տեսցես

աստանօր 'ի հառաչանս կողկողանաց այսր հեծուէ, որ 'ի բոլորից շրթանց ընծայեալ քեզ մատուցանի, վասն հօր քո երկնաւորի և բարերարի, և հոգւոյդ սթլ փառակցի և կենդանատուի, անծածնիդ բարեխօսութե և խնդրուածովք ամսթց: Օ ի դու ստեղծեր զամ, և 'ի քէն եղեն ամենայնք, և դու տիրես ամի. և քեզ փառք յամենեցունց, միդ յիսկութէ անժամանակ Նորորդունդ, զուգակցապէս փառաւորեալ յոնբաւս, և յաւիտենից յաւիտեանս. ամէն:

ԲԱՆ ԻՆՆՄԵՐՈՐԴ ԱՌԱՋՆԵՐՈՐԴ

Վերսին յաւելած կրկն հեծութեան նորին հսկողի առ նոյն աղբրս մալթանաց բանի.

Ի ԽՈՐՈՑ ՄՐՏԻՑ

ԽՕՍՔ ԸՆԴ ԱՍՏՈՒԾՈՑ

Ա. ՏԵՐ տէր գթութեանց և անծ ողորմութեց, անուն մեծութեան, ձայն ահաւորութեան, կոչումն սաստկութե, լուր անհասութե, բարբառ դռ դութե, հնչումն հիացման, յուսադրութի բարերարութե ամենողորմքաղցրութե. յորմէ երկուցեալ սասանին ամենայն բնութիւք եղելոց 'ի քո սպառնալեաց ահիդ պակուցման, սաւառնին սերոգէք, ամ փոփին քերոգէք, պարուրին պարք լուսակերպիցն, երկնչին հիացմամբ բոլոր պետութիւ վերնոցն, նոյնք ցնծան դողութե մեծաւ 'ի մի նաւակատիւ բերկրութե, զարհուրին դէք, ընկրկին չարութեցն գունդք, պակասին խաւարասիրացն հոգիք, անդնդոց մատնին հրեշտակք օտարին: Եւսպին նշանաւ խաչին յարձակմունք դիմամարտին, փակին 'ի ստորին բան տի քինաւոր ամաղեկացիքն, անխղելի հանգուցիւք պաշարին խումբք հակառակորդին, արգելին անգերծ զընդանաւ մահաղինացն կաճառք, պնդին 'ի մետադս ահեղ հրամանիդ այսականացն գումարք, պապանձին կարկեալ ընդդիմաբանիցն դասակցութիւք, պարաւանդին հիւժմամբ կորստեան անեւրեւու

Թիցն ժողովք, անլոյծ շղթայիւք նեղին առաքելութիւնք 'Իերաբրիստոսին :

Բ . Ի՛հա կարկառեմ մատամբք ձեռինս զտեառնագրութի նշանիդ 'ի ժամ գիշերիս , որ ոչ միմանաս խաւարաւ անգիտութե , ամենեւին տեսականութի , քան թէ 'ի լոյս անմատոյց հանգուցեալ բնակես : Ի՛նկալ զաղաչողս վտանգաւոր գոհաբան ընդ պահպանութիւն թեոյ հզօրիդ , փրկեա 'ի ցնորից եկա մոռտ պղտորութեց , սուրբ արա զգայարան հայելեաց սրտիս նկատմանց , ամրացո փայտիւդ կենաց 'ի տխրական անըջոց , արեամբ քո սրսկեա զըջարկութեա կայիցս , զհետո ելումտիցն կաթուածով կենարար կողիդ գծագրեա , երդոցն պահպանարան քառակերպիդ ձեակերպութի եղիցի , հանդէպ տեսութե աչացս ամբարձման փրկականդ քո կրից խորհուրդ առդիցի , ընդ բարաւոր յարկիս չարչարանաց քոց գործի հաստիցի , զծառայող օրհնութե հաւատք յուսոյ իմոյ կախեսցի : Ի՛րգել , տէր , սովաւ զսատակիչն հոգւոյ , մտցէ անխափան պաշտպանն լուսոյ , և ընդ սաստիկ ծանրութե ցաւոցս և զբեռն պարտեացս թեթեւացո , զոր 'ի լուարանի մտացս ամ փոփման մահճացս անկողնի ուշաբերեալ գլուսահատութեցն դառն պտղոցն՝ խոստովանիմ ամենագիտիդ զանհամար մասունս գործոց չարաչար անօրէնութեանցս :

Գ . Հանգո զվաստակեալս 'ի բազմածուփս աշխատութե , բարձ զտաճնապ տարակուսանաց ոգւոյս կործանման , զդառնութիւնն ընդ վշտացն , զհեծութիւնն ընդ կարեացն , զանձկութիւնն ընդ թշուառութեցն , զհառաչմունսն ընդ խորտակմանցն , զբեկութիւնն ընդ ապշութեցն , զթմբրութիւնն ընդ շրտմանցն , զարբեցութիւնն ընդ յիմարութեցն , զթերամտութիւնն ընդ խելադարութեցն , զսպռումն սիրոյն և զհրային ջերմութիւն աղուական ախտին : ( ) Ժանդակ լեր տկարութե բազմատիսուրս տարտամութե , բարեգործ աւջովդ շնորհի , ձեռամբդ նորոգողի , մատամբդ կենսաբաշխի , փառօքդ մշտափայլի , յարակայուքդ անեղծի , երեսօքդ զուարթականի , իսկուք էիդ պաշտելի , բարձրութիւնդ երկրպագելի : Հատո զչարա-

չար հեծուլթի կորստականս խեղդման , զնոր գիւտ
 չարին , զհին խարդախուլթի բանսարկուին , զօտար
 ազդեցմունս 'ի մահ կրթողին , զանյարմարական ե-
 րեղթս հանապազորդեան եղեւնագործին , զառ-
 աչս հնարադրուին դժնդակ դիւին , զողորական բռ-
 ցաշնչուի ձգող կախարդին : Պահեա 'ի տեղւոյ հան-
 գրստեան մեռօրինակ այսր դադարման յաներեւոյթ-
 մտածութեանց , 'ի մասնաւոր սխալութեանց , 'ի մե-
 ծագոյն գայթազուլթեց , 'ի փոքրագոյն ոտնառու-
 լթեց , 'ի խաբեբայ չար ձանձրուլթեց : Հեռացո զան-
 հանդէպ մտածուլթին 'ի զգայուլթեց ծառայիս յան-
 ցաւորի , զկիրս բասրելիս , զվարս թշնամանելիս ,
 զգիպուածս պատկառելիս , զհետս վրիպելիս , զպա-
 տիրս ձաղելիս , զխորհուրդս անգոմնելիս , զաւելաբա-
 նուլթիս նշկահելիս : Ենթալ հոգւով և անշաղախ
 մարմնով զապաւինեալս 'ի քեզ հանդերձեա , 'ի
 ջնջմանէ հողմոց , 'ի զարկմանէ բռնուլթեց , 'ի բախ-
 մանէ փոթորկաց , 'ի յոստմանէ մրրկաց , 'ի յար-
 ձակմանէ դաղանաց : Ի կափման աչացս հայեցուած
 սրտիս մի ստուերասցի , այլ զուարթասցի պայծա-
 րասցի վայելասցի՝ ընդ քեզ փայլեսցի , տէր Հօ-Վրժ,
 լուսաւոր վառմամբ անշիջանելեալ : Բանիւ քո սրբ-
 բեա զպատասպարանս բաղմականիս 'ի խորամանկու-
 լթեանց , 'ի զբաղմանց , 'ի քո ատելի յիշատակաց ,
 'ի վերնամարտ մտածմանց , 'ի բրէական մորոտուէց ,
 'ի տիրանենգ անշորհուլթեց , յաստուածընդդէմ
 հերձուածուլթեց : Վնդիւր վերնայնոցդ վերակա-
 ցու ինձ լիցիս , պետուլթիք , իշխանուլթեամբք զօրա-
 ւորօքն անյաղթականաց մաքուր մատակարարաց որ
 նծուլթեանդ . առաքեալքն աւետեաց աւետարա-
 նաւն , մարգարէքն կտակարանօքն , մաղթանք եր-
 ջանկացն 'ի կատարածի աւուրն ընծայեալ : Որովք
 նիրհեցից երկիւղիւ ըստ քեզ տրտմուլթի , և զար-
 լթեայց չորհօք քո կրկին ուրախուլթի . եթէ վհա-
 տուլթի ննջեցից , յարեայց դարձեալ հոգեւորական
 բերկրուլթի . եթէ ընկողմնեցայց մեղանօք , կանգնե-
 ցայց վերստին զատեալ 'ի խղճէ անաղտ անբծուլթի :
 Դ . Ի ուր խնդրուածոց ամենահառաչ ձայնիս հե-
 ծուէ , միայն բաղմագուլթ , բարեխօսուլթ սոյն նշածա-

նիդ և ամենայն արդարոց և նահատակաց ընտրելոց։ Աւերել փառք յամենեցունց իմովս գոչմամբ վեր առաքեցեալ սրբովք զուարթնոցն անմահականաց դասուց, 'ի գովեստ հօր քոյ այ մերոյ և հոգւոյդ սէյ բնաւից հաստողի և նորոգողի, յաւիտեանս յաւիտենից . ամէն :

ԲԱՆ ԻՆՆՄԵՆԵՐՈՐԴ ԵՐԿՐՈՐԴ

Ի փայտն երջանիկ բարեբաատութեան ժամհարին խորհրդածութիւն . աղաչանս եղեալ ընդ կերպարանս թարգմանութեանն :

Ա . ԳՈՅԱՆԱՄ զքէն, բարեգութ, միայն մարդասեր, արարիչ երկնի և երկրի, որդի այ կենդանւոյ, այն ինչ զարթուցեալ անձկութեամբ սիրոյ քոյ յիշատակի 'ի լրութիւն հնչման փայտիդ հրաւիրման։ Արով բախեալ զձայնարձակութեանցն զազդողարան, սթափեցաք կանգնեցաք, 'ի վեր յարուցեալ 'ի մեռօրինակս թմբմանէ . ուստի իբր կոչմամբ սփոփանաց բանի բերեալ ձգեցաք 'ի ժամ պաշտաման օրհնաբանութե, յանդիման լինել քեզ ուրախութիւն հանդէպ հատուցմանս բեմի :

Բ . Ե՛հա փառք քեզ, անսահման անուն և անբովանդակելի զօրութի, որ այսքանեօք հնարաւորութիւն ընդ փրկութեան իմում հոգացար . գոհաբանեալ անեղծ իսկութիւն, որ կերպարանեցեր հրաշիւք աստտիւն զհանդերձելոցն նմանութիւն, հանդարտ գործեալ վայելականաւ փայտի անօթոյ առքունս անյարիր սաստիկս որոտացեր . որպէս թէ ընդ ծուլութես դանդաղութի զյանդիմանութիւն խրատող խառնեցեր, 'ի հայրենի սիրոյդ հեղութի զուժգնութի ճայթմանն յարեցեր . յընդոստ զարկուած երկուց միջնորդաց՝ մարդասիրապէս քաղցր անձրեւեցեր . ոչ մեղմութիւն մեղմական վանդիւնիրհմամբ ընկղմեցեր, և ոչ անխնամաբար ահաւորութիւն զտառապեալ հոգիս զարհուրեցուցեր : Ներադրական երկրպագութի ստեղծչիդ բոլորից, որ այժմէնցուցեր համայն յայտնապէս զօրինակ ահեղ բար-

բառոյն մեծի աւուրն յարուծէ, կենդանացուցեր 'ի դադարմանէ դժոխական անբանութե, 'ի խնդիր ելեալ կոչեցեր զպակասամիտս 'ի գինիդ ուրախութե. արարեր զսոյն լինել հանդերձիչ անարատ հարսինն առ սէր փեսայիդ. երկուցեր փոքր այս խթանաւ զպարասանին զվիթխարութի, լուծ ստուար կրթութե ստամբակին ուսոյ զայս իր գործեցեր, վարպան վանիչ չարախօսին կզակաց եղեալ կազմեցեր: Փառաւորեալ յաւէտ անբաւ բարձրութի մեծիդ նայ, որ փոխարկեցեր զփայտին պարտիս յազատութի շնորհիդ կենաց, իմաստնացուցեր վերստին դարձեալ զյիմարս ցնդեալ՝ հոգեորական հանձարովդ, կարկառ կռձմամբ զանբժշկութի հարուածոց օձին առանց մոռացման միշտ թարգմանեցեր, ընդ Երրորդութեանդ գծագրութի զկապն երեքկին իմ փնասակարին 'ի կատարածին սովիմբ կրկնեցեր:

Գ. Վովեստ ներբողից բուրմամբ խնկոց վերառաքեմ քեզ, ամենախնամ, զի 'ի ստապատիր կոոցն բազմաստուածութենէ առաւել յաճախադռնիւք որսացար զանձն իմ պարտաւոր 'ի քո երկրպագութի, խրոխտ և ահարկու նուիրեալ փայտիւս զճըմարտութիւն քարոզեցեր, մեծացուցեր այսր պատճառաւ պատշաճականաւ զնոր աւետարանութեդ պատիւ: Սոյն ինքն աղաղակ բարձրութե գոչման սպառազինութեդ քո, արքայ պետութեց կայսերաց երկրի տէր Վ. Ե. նշան խրախութե աւարտման հանդիսի մարտի քո, Յ. Ե. յորում իմանալին Փարաւոն կապեալ ըմբռնեցաւ, կռփիչ հանապազորդեան գրկոյ զազաթան հպարտացեալ չարագործին՝ շերտս այս տաշեցեալ: Սովաւ գումարին 'ի պատերազմի որդիք Սիոնի ընդդէմ աշխարհակալին խաւարի. տուն իմն անծաւանդ կրթութե կարգեալ 'ի հեռուստ այս դրօշուած իւղեալ՝ առանց հնանալոյ և կամ խափանման, նշանակիչ ժամանակի ապագայիցն հատուցման 'ի բացուստ անդր ծանուցմամբն, ազգակից հանգունանման կենացն փայտի՝ որ 'ի դրախտիդ նայ, կոչարան բարւօք հաւաքման փոյթ ընթացիւք՝ յարկն օրհնութեան, պատկեր տեսակի տնկոյն գիտութե 'ի կարգ ընտրութե բարւոյն և չարի, յիշա-

տակ մեծ տեառնադրութեյն երեսս կերպիս հոգւովդ արբով զնշան խաչիդ, նախազեկոյց աւետամատոյց փառաց զալստեան 'ի դշխոյն պահեալ Ծր Թագաւորիդ, յորդորիչ քաջալերական մաքրապարիցն խրախճանութեան, անախտական սիրարկու անձնա-համբոյրն կցորդութե շքեղաշուք քողընծայ ամե-նածին կուսին Թագուհւոյ, յարդարիչ ծածուկ պճնութե՝ որ 'ի հոգին է վայելութիւն, նմանութի պատգամին Սինայ, որ 'ի տէրունեացն արտաքս առաքիւր . միշտ օրիորդ պանծալի անշաղախ որդւոց մայր անարատից՝ սովաւ փառազարդէր :

Դ . Գերագոյն քան զՍրիքովին փողովն եղջերեայ զընտութին Բեղիարայ սովաւ հարթեալ տապալեցեր, քարինս արձակեցեր պարսիւս այս փայտեայ՝ ընդդէմ Գողիաթու, գայիսոն նորոգ կառուցեր վկայ ահարկու կործանմանն սատանայի, զ'ի խոր առեցեալ արմատս մեղացն մեքենայիւս այսու խլեցեր, զմոռացեալ գործոցս իմ պարտիս՝ այսր երախտեօք ընդ իս կապեցեր : Սոր եթէ այլ իմն ձայն բանիդ այ անուանեմ նախապատում եկաւորուն, ոչ տխալեմ քան թէ ճշմարտեմ . 'ի տկար ամանս այս նիւթոյ հոգեկրի՝ մեծուի գործոցդ : Յի առաւել լապէս պատմեալ հռչակի . բիւրաւոր օգնականութիս վերնապարգևս և քոյինատուրս 'ի յայսմ անպատրաստ պար ապաւինութե՝ երկրականաց զարմանադրեցեր :

Ե . Խոստովանեալ անունդ անքնին մարդասիրիդ բարեխնամութեան, ինկեալ խորհրդով արեամասնութե անգծագրելի կերպարան լուսոյ, որ կրկնաձիր նշանաւս այսու նետս արձակեցեր հեռաձիգս ձայնատրականս օդաչուս և յարմարութիւնս ունոգս յինքեան հոգի կենդանի, որով անսխալ հանդիպամբ զնպատակն խաւարային աղեղնաւորին զաղածութե յաւէտ կործանմամբ 'ի յետս ընկճեցեր : Իբր զպատնէշս ամրաբերձ բերդամարտութե կանգնաւորս անվայրարկելիս՝ աստուտ անդա-նօր զկտեալ դիպուածս այս փայտի զարկման հրեշտակ կամարար թշնամոյն ներհակ վերջուղարկեցեր : Բանիւ հրամանի մեծիդ ակնարկութե, օծութե շնորհիդ արեամբ քո խառնեալ զայս եղջեր

խեթկի մոլի գողոցին իբր զնաչիդ փրկանակ յեսանեալ սրեցեր : Ի մեծ ազդմանէ այսր աղաղակի գեր քան 'ի վերնոցն քանդեալ վերացաւ դրանդն ամբողջէ կամաց անվայելուչ և ամէնեղկոտ խենեշուծէ կարճամտին, ընդ հրէական սրտին իմաստից և ստուերական տանն կործանուծէ :

2. Փառաբանութիւն քեզ վերընծայեմ, անմահ թագաւոր, զոր արարեր և հաստատեցեր աշովդ քո հզօր, աղաչեմ գեղ, կրկին ներգործեա : Ենցուցեր սովաւ հերքեալ առ 'ի մէջ զխեթ դժնդակ խորամանկութեան բանսարկուին, զտաժանական տապ մեղաց, զհողմն դառնուէ շնչման խաբողին, զտարր արկածից մահու երկիւղի, զառ 'ի յօդից ցնդմանէ վնասակար բերմունս տխրեցուցիս, զայսախառն հեծեծութիւնս թալկացուցիս : Զրուեա վերստին քոյինազէն հեծանաւս՝ օժանդակեալ թեօք նշանիդ՝ զամպս հրածինս, զորոտմունս կարկտաբերս, զցաւագին ցոլմունս հրախաւար կեղծաւորութեան փշման բազմոտանի վիշապին, զսուր սատակման, զճակատամարտ դիմեցման, զյարուցելոցն 'ի վերայ վայրենական խորհրդոց զդիւացն կաքաւս : Զորմէ զարհուրին յայսմ իրէ փոքուէ՝ տեղի տուեալ մեծաւ դողութիւն, կիրթ իմն ծանօթութիւն յայտնի գիտացեալ, թէ յայս ազգ ձայնի յառնէ տեղ 'ի դատաստան : Եւ խրախուսին յոգի արուծիք զքահեալ պնդապէս սուտերաւ հոգւոյն անարեալ մարտիկք ամենայն 'ի ձե կանոնի այսր յիշատակի, որ զամենափորձ հրոյն ընտրութենէ գոյնամբ անկերպագրելեալ համօրէն ազանց քարոզէ 'ի յօրինաւոր ասպարէզ երջանկաբար նահատակութեան :

3. Հարաւ ահա փող աւադափող, համբարձաւ սովաւ անօրհնութիւն, պատմեցաւ սովիմբ անմ երկրի, հնչեաց 'ի լսելիս բաժանման հեթանոսաց, ձայն պահապանաց մեծին զօրացաւ, ըստ բանին Եսայեայ, և 'ի նոյն բարբառ առհասարակ ցնծասցուք : Զնդեցան ջրոյն առակաւ 'ի ձեռն սորին թշնամիք խաչին, անպատուեցաւ ճաշակն պողոյ առաջին փայտին, տօնեցաւ նիւթս այս խորհրդական կենաց աշունանեալ, անարգեցաւ երկաթ առ 'ի պէտա պա-

տերազմի, իբր զարբուծիւն նոն 'ի սանձս երիվարին մեծին նշանի այս փայտ կենսաձայն յարմարագրեցաւ, ամփոփեցաւ օծեալս ցպով հովուին երկնայնոյ սուր իշխանութեան մարդկային ձեռին : Այդ զծեաց 'ի քար տաճարին մուրճ ինչ գործողի . խնկ յաճակերտս խորան փայտս այս նուիրեալ ընդ խաչին թեոց սլացեալ զօրէ : Այ 'ի գլուխս ամսոցն և կամ յեւթնիցս եւթներորդս յոթելինիցն՝ յանկեան ուրեք խափանմամբ փողէ, այլ ընդ ծագս տիեզերաց և ընդ ծիրս եզերաց՝ 'ի ծոցս ջուրց բազմութե ծովուց և կղզեաց նոցա յաճախ սաստկութիւն անարգել ճայթմամբ իմն նծայնով հնչեցեալ աւետարանէ : Արտորեցան սուսերք սատակողին այս փայտի ցուցմամբ, յանօգտակարէ անտի մեզ փոխաձեւեալ 'ի խոփս և 'ի մանգաղս :

Ը . Այ արձագանք արձանաց 'ի խորոց ինչ զանլուծենէ խիստս առաքեցեալ, և ոչ դժնդակապէս ըստ իմաստակի ումեմն օտարի զօդ վիրաւորեալ, ոչ անախորժ սրութիւն ընդ ունին մտեալ և ոչ զաման ուղղոյն անկամակութիւն չար թնդեցուցեալ, ոչ ոսկերցն փուշ խրտուցման յանձն բուսուցեալ և ոչ մտացն այլայլ ապշուի առաջի արկեալ, ոչ զանգակ նիւթոյ պղնձոյ դանդաչեցուցեալ և ոչ քար ընդ վիրգս սալի առանց քաղցրութե առ նոյն զարկուցեալ : Արփակարան անխորտակելի նորոյս Արիւնի, մի սա 'ի սպասուցն կազմուածոց արարչաւանդիցն գլխաւորաց, զոր եկեղեցականքս քրիստոնէից ընդ ղետականացն զգուշաւորապէս բարձեալ յանձանձեն . օրինակ ձայնի հրեշտակին, զոր առակողին բան՝ հաւուն կոչմամբ այսու տեսակաւ զայն տպաւորեաց . նոր գործի շնորհի նուագարանաց աւետարանին՝ զարթուցիչ հոգւոյն առ մեզ, քան առ օրհնաբանութիւն սաղմոսարանին 'ի վերայ Աղիւսիին : Այ կղենապար նախնութացութեան աղէյարմար ջութակաց բարետաւիղ ողբերգարկութեանց՝ բարացուցական բամբուռն բառացի բարառութեց . սրինգ նորոգ այլ իմն տեսակաւ առեալ մեզ ընդ հնոյն փոխանորդութիւն, ոչ հեթանոսօրէն ուրուաձայն հնչման և կամ հրեաբար խակախորհուէ, զոր

մարդարէն տերամբ ազդեցոյց՝ ի բաց արա յինէն, այլ զսա սիրեաց և կրկին պատուեաց մաքրական տած մամբ՝ ահարկուդիւաց և ամենայն չար պատահարաց :

Թ. Եւ արդ ընկարայ օրհնաբանութի յարգեալ գովեստիւ զայս տուր սրբուէ՝ ինձ պահպանուի և քո փառապարտութի, քո պաշտօն և իմ գոհութիւն, անաղանդ արուեստ բարձրութե արարչական փառաւորութեանդ : Սոցէ ձայնդ այդ անծարեալ ընդ պատուատ յօդիցս շաղկապուէ, հանելի հոգւոյս զպատիրս դիւաց և զմուտս անիծից և մեղաց ապականութեան : Երասցես ինել զայս իր նշանակիչ ջնար ջահաւորական, անջրելի նամակ, ծատագով անխափա նական տէրունական տնօրինականացդ : Նա պարգեւս սովաւ, բարեգութ, աղաչեմ, հզօր, կրկին մեզ չնորհեա պահպանուի՝ ի դիմամարտից յաներեւոյթ և յերեւելի : Ինձեռեա մեզ, ձեռն ամենալի, որ բանաս և մատուցանես պատրաստաբար բաշխմամբ՝ ի մաստէն բազմապիսիս, օդոց քաղցրութի, անձրեաց շայեկանուի : Սակաւեցին քոյով հրամանաւ այսու բարբառով հողմ տապախառն, շնչումն ցաւաբեր, յարձակմունք հինից չար խարդախուէ . սովաւ խափանեցին ամենայն դիմամարտութիք զինուորուէց գծնեայ մատնչին, հալեացին հատցին և մեռցին յերջանիկ ձայնէ օծեալս այս փայտէ որդն և ուտիչ, և ամենայն նմանք սոցին, որ ի մերոց մեղաց զօրացեալ ընդ մեզ պատերազմին : Երմատացո մեզ սովաւ տունկ երանութե զյուսոյդ ի քեզ մեծ պաշտպանուի, ստեղծի բոլորից, տէր արարածոց, զայս ծառ Սաբելայ, որ ունի կախեալ ի դիտակ ոստոցն զաւանդ տք նորոգ այժմու փրկութեա ծաղկեալ քե, Վե, ի պտուղ կենաց անմահականաց : Փախիցեն յանհուն հեռաւտան խորին խաւարի՝ այսր փայտի փառաւորելոյ բարեղեկոյց ձայնարձակութիք՝ նէսաղք ներհալք ստապատիրն ստորնականաց բազմաձեռնեան խարդաւանողաց : Երթեցին սովաւ ի յանդոց պտղատոհմական արօրադրութեանց մերոց տահմանաց և ի քո մշակեալ կենդանի երկրէ՝ վէրք փառնիչք և հոյլք մորմաբեցուցիչք . կարեացին սովաւ յաւելուածք կրկնատգեղ և անվայելուչ պա.

տահմանց՝ 'ի հնարից չարին 'ի մեզ յայտնելոց . իսկապէս վանեսցի սովաւ, որք յերկաքանչիւրոց բնութեցս մերոց վերերևին ինքնաստեղծութիւնք մերձաւոր դաւաճանողաց, յուսման օտարին վրիպակ մտածմունս, և յայլումն դարչ գոյութիւն անմաքուր զեռնոցն ապականողաց : Փրկեա, տէր (Յ), աղաչեմ զքեզ, փրկեա, բարերար . կարկառեա առ իս զաջդ ամենագով, և օգնեալ ինձ սովաւ՝ զերծողիս յամենեցունց ընդդիմացողաց :

Ժ . Խառնեսցի միասցի հրաման քո 'ի սոյն՝ առ 'ի փոխարկել զադամանդեայ սիրտս յիմարեալ՝ 'ի քոյին բանիդ արդիւնատրութիւն . հարցես միեսցես զայս նեցուկ հրաշից քումդ սքանչելեաց 'ի սիրտս ծորեայս և յոգիս լքեալս, և հաստատեսցես կազմեալ անդապէս 'ի կայումն ուղիղ անսասանելի . իսկ զանընդոստն կակղացուցես զարթնուլ և զգաստ լի նել յոգի հեղուն անձաւանդ քո պատուիրանիդ, որ պէսզ(Վ)աւղան և զ(Լ)ատութեոսն : (Ի)շեցո՛ մարդասէր, պատուեալս այս փայտիւ զերախտիս խաչիդ, որով զանձառան ներգործեցեր . բարձ յինէն կեցուցիչ, զվտանգ պարտեացս պանծալի լծակօք ամբառնալեաց նոր տապանակիդ : Բացցին կամօք քո, հօր, 'ի յայս ձայն կենաց՝ լսելէ սրտից յամառեցելոց . լուիցեն յայս մեծի բարուն 'ի քումդ ակնարկութի՛ ականջք խլից . պարզեսցին 'ի ձեռն սորին լեզուք համրացելոց . լուսաւորեսցին 'ի սոյն տեսարանք աւաց, հայել մաքրապէս 'ի քեզ պշուցեալ անայլայլաբար . զղջացին դարձցին կազդուրեալ կամք յափրացելոց . ընձեռեալ տացես, տէր, տագնապելլս անձրեւ արտասուաց : Եղիցի քե սա մեզ լուր ցնծութե, ձայն ուրախութե, բարբառ բերկրուն, նուազ հանգստեան, նիւթ երանութեան, պատճառ փրկութե, աւութ քաւութեան, մերժումն վշտաց, խղումն խեղդմանց, ընդարձակութի՛ նեղունց, համառօտումն խեթմանց, հալածումն հեծութեց, թեթևութի՛ թառաչմանց, յապահոյութի՛ կարեաց, կարգադրութի՛ կրից, սփոփութի՛ վհատմանց, բժշկութի՛ ցաւոց, տեւականութի՛ հեղգութեց, աշաղրութի՛ անտեսիցն :

ժԱ. Ի՝ յայս կամուրջ ցանկալի անխոտոր և անխոտորնակ, և 'ի վերնաշաւիղ բարձրաբերձ սրբահետ սանդուղ երկնաչու, առ հայր քո օրհնաբան ահաւոր անուն ձգեալ մատուցես, բարերար, հոգւոյդ առաջնորդութիւն միանալ 'ի քեզ անընդմիջելի. որով և սթյ միոյ միայնոյ և միասնական տէրութեդ և անեղծ արարչութեդ 'ի կենդանեաց և յանշնչա կանաց հաստելոց վայելեալ կան գոհութիւն փառք և իշխանութի յաւիտեանս յաւիտենից. ամէն:

ԲԱՆ ԻՆՍՆԵՐՈՐԴ ԵՐՐՈՐԴ

Աղօթք Թարգմանօրէնք վասն սրբայրոյ Իւղնի Միւռոնի:

Ա. ՍՈՒՐԲ ահաւոր անուն բարձրեալ անպատում, անձկութե փափաք յարախորժելի, 'ի սրբերգէնիցն փառատրողաց միշտ սրբաբանեալ բնակեալդ 'ի սրբում, լի և ամենազեղուն բարութե առաւտաձեռն աննուաղելի, լոյս բարի և ծագումն գովելի, երկրպագեալ փառաւորուի, ահեղ և անզննելի, ամէն և յամենայնում: Բ. յառ բանիւ դաշամբք յուսոյ ուխտ ընդ քեզ միութե, հզօր, այո, ամէն, ալելուիայ. գովեալ թագաւոր հանուրց, անբողորից, ստեղծիչ գոյից և տէր կամարար, միայն առիթ պատճառաւորաց, փրկիչ և օծեալ մշտապաշտելի:

Բ. Ուստի մեկնապէս Թարգմանեալ 'ի մեզ զայս գանձ անվաճառ և հարստութի անփոխադրելի, Տ. Վ. արքայ երկնաւոր, որում գողութե մեծաւ սպասեն անմահականացն ահեղից լուսաբերան բոցաշունչութիւնք, կրկնեալ քեզ յօժարութե 'ի հաճութենէ անխոտոր մտաց, ծունր գոհութեան ստեղծող էութեց, որ են 'ի տեսման և 'ի ծածկութե: Որ եող և էիւր միայն բովանդակ ամենեւին անպակասելի, առեր զմերս իսկապէս համայն, զի 'ի լրութե քումմէ լցուցես. օրհնեալ և բարեբանեալ, ծանուցեալ յաւետ միշտ անքննութեամբ ողորմութե մեզ 'ի փրկութի, 'ի փառս և 'ի գովեստ անճառ բարձրութե

ահաւորիդ բարերարութեան : Սկզբնաձիր օծմանս շնորհի մեծախորհուրդ հրաշագարդութեան . քան զի լոյս՝ քո մեզ ծանուցեալ ճառագայթ անհատ, ծագումն անսահման, արեգակն անաչառասփիռ, աստղ սահմանիչ երկակիւռ տարրութեանց, ճիւղ ոտից և լոյս հետեմանց, որով 'ի ցոյցս իմաստից եկեալ տեսութիւն բանիս այս յարմարուն, տօնեմք պարերգութիւն հրեշտակօրէն յատկամտաբար փրկչ չափայեղուն կնդրկաւ խնկեալ զպարգեաբաշխ առատատրութիւն ամենիմաստիդ յեւղ զուարթ անբիծ դաւանման : Վանգի 'ի սկզբն անդ կապտեցելոյ ողորմելի տխրականութեամբ 'ի փշմանէ բարձրագոյն շնորհին՝ հայրն իմ սկզբնաստեղծ՝ և հնացեալ յաւէտ մեղացն գերմամբ 'ի մահ գրաւեցաւ, կապեալ ընդ եղծման ապականութե անգերծ հանգուցիւ, 'ի ծառոյն պատճառաւորեալ յանկուծ անյարիր ամենակործան գլորման, հերքեալ 'ի լուսոյ՝ այսր խաւարին վայրի մատնեցաւ . իսկ դու, գթած տէր ողորմուէ, քանզի յաւէտ քան զնոյն ծանեար զոր ստեղծեր, և զի չեիցն անկալութեամբ չեկաց յոր ինչէրն, բորով անկարողանայր իսկապէս տեսանել 'ի լոյսն վերին անմատոյց գերակայութե անսահմանելոյդ, ոչ մշտափայլ յարակայ վառմամբ անաղտօն լի տարածանեցեր, այլ գիշերայնոյն ոտնալլիրծ միջին արհաւրաց ձեռնկալուի ձիթոյ՝ շարամանութեամբ նիւթոյ պատրուգի ընդ նոյն զանգելոյ՝ յօրինակ քո անախտ միութեամբ ընդ մեզ խառնելոյ՝ մարդասիրապէս հիւսեալ կազմեցեր . զի որ 'ի ըստուերս մահու տարագրեալ գտաք՝ կանխակորուստ տնկովն պարտեաց, 'ի պատճառ իրին ազգակցաւ պտղոյն Զահաւորեցեալ հաւատոյն վառմամբ՝ 'ի նոյնն դարձցուք խնկաւորութիւն . որպէս և փայտիւն մահու՝ մածմամբ քո՝ ի նա՝ ածեալ մածուցեք զմեզ, առական մեծի խորհրդոյն միաւորեալ 'ի փայտն կենաց :

Գ . Եւ արդ որպէս ոչ է օր լրմամբ առանց գիշերոյ, և ոչ տնօրէնութի յարկի առանց ձիթոյ պիտոյից խնդրոյ . քանզի իբր օրինակն հասարակային ոչ նուիրաւոր՝ զմարմնաւոր աչաց տեսութի լուսա-

ւոր առնէ, նոյնպէս և մաքրեալն քոյինաշունչ շնորհին ընտրութիւն անիմանալեալ զաներեւոյթ հոգիօ միութիւն՝ ի մեզ անտեսիդ հրաշափառապէս պայծառացուցանէ : ( ) Ի որպէս յիշումն լուսարանի տը աւազանին լուացմամբ մարմնոյն զանձինն հաւատամբ առնուլ սրբութի, սոյնպէս ի յօծումն իւղոյն պարարեալ յուսով զհոգւոյն զօրութի սովիմբ և ի սոյն համարիմբ ունել ամենայնիւ աներկմտելի : Եւ որպէս հրամանդ տէրունական օրհնաբանելի գթաւութիւն մեղաց ախտացելոցն նախալճուէիր, իսկ ոչ հաւատ ունողացն առ այն՝ բժշկութի հրաշալի յանդիմանակաց անտուտ առ նմին մարմնոյն տեսակի հաւատարիմ վկայ անդարձիցն հաստատուէիր, սոյնպէս եւղս այս փրկութե լուսով կատարեալ հեղեալ ի մեզ օծանէ զարտաքին խորանս . իսկ զներքին մարդս աներեւակ ծածկապէս մտեալ նոր կենդանածնէ :

Դ. Պատկեր պանծալի այս զանգուած նիւթոյ արարչիդ երկնի . քանզի որք զիւղոյն կրեցին օգտութի՝ որ յողորմութեն շահնդայութի, և դու ի գովեստ քեզ զայս բան սահմանեալ, թէ ողորմած եմ ես տէր . քանզի որպէս սիրոյն՝ անուան կցորդիս անծ, նոյնպէս ի մասնէ և այսու զիջեալ գծագրիս՝ ըստ տնտեսուէն որ առ մեզ : Եւ հագոյն մեծութե խորհրդոյ յարմարաւոր գիմակերպութի այս ճարպ պարարտութե երկրի թանձրուէ հողանիւթ . գոյականութե . զի որպէս սոյն մասն ի կենդանւոյն ոչ ի կերակուր հրամայիւր անդ ըստ օրինին, այլ արարչութեդ բողորմին պտուղ որոշիւր, նոյն նմանութիւն և և աստանօր իբր զզօրութիւն՝ տն մատչելի յայս աւանդ հաճուէ էիդ այլ վայելչապէս տուեալ նուիրի, հոգւոյս հարազատ զուգաճանապարհ, արարողիդ պահեալ և ուխտեալ . քանզի ոչ շունչ արեան և ոչ ձենձեր ինչ զուարթութեան օրինակ հոգւոյս իմոյ և կարոյս ընդ անդամաթիւս մտոյն ծախի, այլ արքայութեդ վերնում վիճակի տէրունական բազմականին ձօնեցեալ ճաշակ՝ այս նիւթ ջահաւորական մշտաբորբոք անաղօտելի :

Ե . Եւ մատչելի ի նախագահուի արու անդրա-

նիկ դատիչ քննողաց, եթէ ոչ օծմամբ ինչ նշանակէր . ոչ քահանայութի՛ն յանկոխելն տեղի ձեռնարկէր, եթէ ոչ այսու կատարելութիւնէր: Յակոբ զքարն պատկեր Սիմփն, ՚ի խորհուրդ երկար՝ խորանին ընտրուէ, օծմամբն տպաւորեալ կերպացոյց . առ որ զիջումն անճառ բարձրելոյ տեսուիչ սանդղոցն յարմարութե, և զիս ՚ի վեր տանելոյն անդուղեկցութիւն, զարձանն իւղեալ կառոյց նպատակ ՚ի ցոյցս ապառնեացն յիշատակի: Նշարնեան քահանայութենն պայծառութի՛ն հրամանաւ մեծիդ նոյն օծմամբն ճոխանայր . որով ՚ի գլխոյ անտի ՚ի մօրումն զեղեալ գերափառ իւղոյն զարմանազան կենդանագրութի, ըստ սաղմոսողին, զփառաց նախնւոյն առակէր զանդրադարձութիւն և զշնորհիկ կենաց սրբութե ընդ մեզ խառնութի: Թագաւորութիւն ոչ էր պանծալի անդանօր պատկերաւն ստեղծագործիչ, եթէ ոչ եղբրբ իւղոյն օրհնութե ձեռնադրեալ՝ պսակաւ պճնուէ թագին յանուն քո, Վշտ, գլուխ ամբառնայր: Այլ զիմրդ զնախնին վեհից մոռացայ, զծառայն մեծիդ և զկերպարանն անպարագրելոյ . ոչ ահա Սեբիսեդեկ յօրինակ ճշմարտիդ ահաւորութե ՚ի ձիթաստանեաց լերինն, ուր յետոյ ոտք մարմնացելոյդ նոյն զետեղեալ կացին, ՚ի վերնոց անտի հրեշտակաց ՚ի պտղոց տեղւոյն իւղեցաւ . ուստի շիրմի սկզբնահօրն պաշտպան եպիսկոպոսական արքայապատիւ ճոխութի՛ն ի քէն հանդերձեալ նստաւ, մինչև յայտնեցար երևեալ լրմամբ համայն իսկութիւն ադամային կենագործութեանդ:

2 . Այլ արդ, բանգի քո են շնորհք և քեզ վայելեն գոհաբանութիւնք, օրհնաբանեալ որդի նոյն ինքն յարմարեա բարենշմար տպաւորութեամբ զազաչանս իւղաւորականս ինկապատարս զմոռալիրս պատճառ քեզ փառաց, և ինձ մեղապարտիս առիթ բժշկութե . մատո, տէր Վշտ, վերացս աներևութից զայս ձեթ լուսանիւթ, և արկ ՚ի սոյն խարանս խոցոյ մահացուի զկաթուած օրհնուէ իւղոյդ փրկութե անապակ գինեաւ սիրոյդ, միութիւն արարչականաւ պատսպարեալ պատանօք ինամոնց . զի յիշատա-

կարանս Թարգմանօրէնս բանիս մաղթանաց՝ վայել
չական իմն յարմարութե՛ք՝ ի Թեա հոգւոյդ զկարգ
իւր գտցէ : Ի վերայ Ղաւթի հոգի.քո, բարձրեալ,
յայնմ օրէ խաղաց, յորմէ օծութե՛ն նուիրեցաւ .
Սաւուղ յայր յայլ և ՚ի մարգարէս ոմանս անտուտ
իսկ գրեցաւ, յորժամ օծումն ժամանեցաւ դադա-
թան նորին . արքայութիւնն ասորեստանեայց օծ-
մամբն գրաւեալ մատուցաւ ՚ի կցորդուի տանն Խա-
րայելի . կայսերս ոմանս նշանաւորս վեհս և երեւե-
լիս ՚ի խժականաց բարբարոս ազգաց եւլս այս կեն-
սացնցող ցօղով անձրեւեալ՝ իբր կարթիւ որսացաւ
՚ի յընտանութիւն հպատակութե մեծիդ նյ . բանն
որ առ Լիւրոս երկնաւորին պատուասիրութե՛ք՝ զօ-
ծեալն ձայն նմին մեծ վարկաւ . ձայն սաղմոսողին
գեր.քան զմարգարէութիւն զօծեալն անուն նախա-
յարմարեաց, կանոնափակ ընդմիջարկութե պատուէր
աւանդեալ, մի մերձենայք և մի մեղանկէք . առ Հե-
ղիաս առաքելութի նծային հրամանատրութեանն,
նշանակ իմն հանելոյ ՚ի պաշտամանէ անտի Բահա-
ղու, զօծելուին ՚ի Վորեք ազգեաց Յեուայ և Մ-
զայելի : Իւղ Թափեալ անուն փեսայիդ ՚ի հոգեւելց
բանից իմաստնոյն վերավկայեալ՝ կանխաւ իսկ գրե-
ցաւ . որպէս զի հոգին, նյ յաւէտ պատկեր և նշա-
նակիչ, զի փոքուս զմեծդ կերպադրութի քե նկա-
րագրեալ՝ ընդ քեզ միասցուք առմամբ քո շնորհիդ :
Է . Եւ զի և երկարս պատուածօրէնս բացա-
կանագոյնս գծագրականս և առակաւորս շարագրե-
ցից առաջի վերնոյդ և ահաւորիդ մաղթողական
բանաստեղծութիս . տերդ և կենդանարարդ՝ արա-
րիչդ երկնի և երկրի ՚ի յօծմանէ անտի սկսար քա-
րոզել զաւետարանն արքայութեան, վկայեալ ան-
տուտ ՚ի Յովհաննէ՝ օծեալ և գառն նյ բարձող մե-
ղաց աշխարհի : Օ ի Թեպէտ ընդ օծմանն օրհնու-
թեան հոգին էր քեզ իսկաբար լրմամբ և անօթութե
խառնութիւն բովանդակապէս, այլ անունն պաշտի
խորհրդեամբ շնորհին հրաշափառապէս ազդելոյ ՚ի
սքան . զի զստրկութի աղամեան մարմնոյն մեծանալ
յաւէտ այսու յորջորջմամբ պատրաստ արասցես :
Բացեալ զառաժս մարգարէութե՛ն Եսայեայ՝ դու

ինքն անօթիւնդ մարդացեալ ընթերցար, հաւատարիմ առնել զբան ծառայից քոց, տէր . և իբրեւ ծանուցեալ եղեր օծուին 'ի կարգ անդ բանին, թէ հոգի ինն 'ի վերայ իմ՝ որով և օծ իսկ զիս, ապա փակեցեր 'ի հանգիտափառն օծելութէն զորքանու թի երկաքանդիւրոցն յայտ արարեալ խորոցաւ սահմանի՝ ընդարձակ հեռաւորութիւն մեծաւ կնքեցեր, զմերս կաթուածով ինչ շնորհազարդեալ, և զքոյդ իսկութիւն ընդ հօր և ընդ հոգւոյդ հաւասարութիւն թարգմանեալ: Ինսխածանօթ մերակերպութեանն պանծալի իմն գովեստիւ՝ օծեալն կոչմամբ 'ի հրեշտակացդ փառատրողաց արարածոց երկրի ծանուցար: Օ որ մարգարէն կանխաւ գուշակեաց զի (Յորդանան, և յրետրեալն լեռնն թաքորական հայրենի ձայնիդ եկաւորութիւն, թէ որ պատմէ 'ի մէջ մարդկան զօծեալ իւր. զոր սաղմոսին ձայն կանխաւ պատմէ՝ հօրիդ փառաց զայս պատիւ առ 'ի զառեալդ ձեռնադրելոյ; օծ զքեզ անձն անձ քո իւրով ուրախութե:

Ը. Հոգի երեսաց մերոց տէր ՎՊ. որ է օծեալ անունդ իսկոյն, որով զփչումն կենդանութե 'ի դէմն մեր լոյս բարեբարութիւն քո ազդեցեր. իմաստութիւն ուսման երջանկի՝ մարդասիրութի խոստովանելի, ասելով առ ոմն, թէ եդ վկայութի առաջի ինն օծելոյն. զնոր աւետեացս վկայելով, թէ կօշիկս անգամ ոչ առ յամենայն մսեղեաց: Երգոցն երգիւղեփեցական գինի զ՝ստուծով ծանուցեալ զխորհուրդն 'ի գովեստ հարսին տա եկեղեցւոյս՝ զմուս առաքելութեան հանդերձ ամենայն առաջին իւրդոմն. և ևս զմուս և կնդրուկ մաքրութե վարուց ամենայն փոշեաց անուշից իւրովն զանգեալ անդրստին և այսր յառաջաբերեաց: Դանիէլ զկենսատու մահուք, ՎՊ թագաւոր երկնի, 'ի վերջան զօրինակ կոչումն ձայնի զայս անուանադրեալ վկայեաց յայտնի, թէ զկնի վաթսուն և ինն եւթներորդ դացն սպանցի օծեալն, և օծեալ առաջնորդ զքեզ յորջորջեաց: Արագակիր աշտանակն Օքարիայ լ'դդովայ՝ որ 'ի Բարեքեայ իւրոյն բարեբաշխ բացատրութիւն մասունս եւթանց առաջադրութեանց

գնդիցն վառելոց՝ ՚ի ջահէ անտի զօրութիւն անեկա մտաբար վիճակաւորեալ, զի քոյդ լըութէ՝ ՚ի մեզ փրկութիւն և օծելութիւն գերաբնապէս նախազեկուցեր : Օոր ըստ օրինին անտուտ գուշակմամբ ՚ի խորանին որ ՚ի տաճարին՝ ամէնընդէլ իմն կրթութիւն սովորաբար մատուցեալ լինէր, պանք բաղարջն ծայր և նաշիհք իւղովք խառնեցեալք, և զուարակք եղանց իւղարկեալք, և տիրական անուամբ ձայնեցեալք, և հաւուց ոմանց թաթաւմամբ յազգակից ճարպին ՚ի յարիւն, այսր խորհրդոյ առձեռն տեսակք և նշանակիչք յարմարականք քեզ, միածին ծնունդ օրհնաբանեալ մեծիդ նայ. միայն դու օծեալ նորոգ և զարմանալի՝ ինքնութիւն համայն էութիւն իսկապէս լըմամբ ամենայնիւ անպակասելի :

Բ. Եւ զի՞ ևս իցէ բազմապատիկա նշանակել առայս մեծ խորհուրդ անհասանելի, և ոչ ճաշակել զքեզ, քաղցրութիւն. իմանալք և զայս՝ թէ զի՞նչ իցէ եւղն, եթէ ոչ զտիրութիւն ՚ի փայտն պարտեաց սուրբ բժշկեալ, ըստ սաղմոսողին, զուարթ գործեսցես. և զի՞նչ պարարտութիւն, եթէ ոչ զկերակուրն մահու սովաւ մոռացուք լցեալ ՚ի սմանէ. և զի՞նչ օծութիւն, եթէ ոչ զմխրոյն թշուառ տեսութիւն ՚ի ձեռն սորին փոխարկեսցուք ՚ի պայծառութիւն յաւէթ ուրախութե, անուամբ քո փրկեալ յողի զօրութե՝ հօր անուանեսցուք. և զի՞նչ արդեւք մարգարէին հոգեւոր ըղձականութիւն ամենատենչ բաղձաւ նաքն իցէ իմանալ, որոյ ծերութիւնն առակի ՚ի ձեթ պարարտութե, և կամ օծանքն իւղով զգլխոյն վերամբարձութիւն, եթէ ոչ զհին խարդախութիւն սգոյն սառսկութե ՚ի մահ կործանմանն կենագործեալ դեղովս այս կենաց՝ պատսպարեալ օժանդակեսցես. և զի՞նչ ճրագին լուսաւորելոյ շնորհակալութիւն, եթէ ոչ ՚ի մէջ իմն անյուսութե մեղացն միգի և կուսպաշտութե խաւարի՝ կերպակցապէս միութե ՚ի յիս լըմանուէլ. և կամ զի՞նչ մարգարէն անձաբանեալ ՚ի սփոփանս զուարթարարս օրհնութե՝ նշանակ յայտնի վայելքապէս ոմանց աւետէ, օծցին իւղով ՚ի մրոյ պարզելոյ. և կամ իմաստունն ՚ի դիմաց հարսինն ասէ օրիորդացն, հաստատեցէք զիս

իւղով և գեղեցկազարդ խնծորով յարկեալ ծածկեցէք, և 'ի պարտեզ իւղենեաց տածեալ գրգեցէք, եթէ ոչ այսր ահա ընտրական նիւթիւ հոգւովդ բոլրեալ 'ի սոյն լոյս տեսցուք զանխմանալիդ 'ի մեզ բարձրութի գովեալ: Եւ արդ քեզ, միայն խնամակալ, պատճառ բարի բնակից եղելոց, ձեռն համբառնամ տարածմամբ բազկացս, երկամանցս գործակցութե, արտիս հեծութե, լեզուիս և շրթանցս ձայնարկութե: Ըստ ողորմութե, տէր, պաղատանացս խնդրուածոց առ քեզ կարդալոյս: Հնորհաւորեալ այսու պարգեւօք՝ գոհաբանութի քեզ վերընծայեմ, հզօր ահաւոր բարձրեալ անքնին, անփակ փափաքմամբ միշտ համբուրեցեալ, սուրբ սուրբ և միայն միշտ սուրբ, օրհնեալ հանապազ յաւէժ անդադար երգաձայնութե: Ինձեռեա առաւել բարեբարութի 'ի սպառ վերալեւոյս: Խուր յոյս քաղցրութե՝ ոչ մասին միայն մատուցման լուսոյ արժանաւոր ինչ հանդիպելոյս, լայնել քե, բարի, զնրբութի ծածուկ խորհրդոյս, գրգուծի խառնեալ ընդ աղերս՝ անել ընդ 'Խաւթի, ընկալաք ան զողորմութիք, և զծածուկս զաղտնեացդ անտեսից՝ իմաստութե քով յայտնի արարեր:

Ժ. Եւ արդ մեծութի քեզ, ամենակալ առատաձեռն աննուազելի, ամենափայլ առ 'ի գթութիւն, մշտայօժար 'ի բժշկութի, զի միացուցեր խառնեցեր ընդ մերձաւոր դիւրագիւտ ընտանի նիւթոյս ըզհրաշս անձառս քումդ սքանչելեաց ահաւորութե: Վանազի զոր երկին ամենայն բարձանց՝ երկրիս լայնութե և անգնդոց ներքնոց խորութե՝ ծովուց բազմութե ոչ զօրէ տանել, այլ իբր զդոյզն 'ի մեծէ բերի, 'ի փոքր գոյս տեսականեցեր զօրութե՝ սահմանեալ ճշմարտապէս անհրապուրելի: զի մի նորոգ իմն երեւելով յայլ եութենէ՝ առ աչս հարեանցի երեւականութի ինչ վարկանիցի, վերաւորել քան թէ բժշկել անընտրաբար զկարծիս մտաց: Վանազի որպէս մարմին քեզ հաւաստապէս, օրհնաբանեալ որդի եյ, իսկութի և ոչ օրինակ 'ի յարդեանցն ցորենոյ արարչապէս միշտ հանդերձեցեր, և կայլակ կողիդ զարիւն խաղողոյ, և արգանդ կենաց հոգեւոր

ծննդեանն զառատութի ջուրց յովովուն, նոյնպէս և զհոգի անմահիդ փշման՝ սովաւ և ՚ի սոյն արդիւնատրեցեր. երկունք կենաց՝ որոյ կերպարան յառաջ եկելոյն և ոչ հեթանոսութե քիտարկուի, ոպ ոչ տեառնագրութե խաչական փայտի ինչ երկրորդութի, նստելոցս յերկրի խաւարի ըստ նմանութե քո, տէր, ծագեցեր : Վննդի յայս կերպարան ջրհորհի զանպակաս լրութի անհասիդ յայտնեալ աշխարհի լուսաւորեցեր, զի մի տնանկն կարօտասցի և մի ընչեղն բարձրամտեցե, ըստ օդոյ հաւասար բաշխման և լուսոյ արեգական տարածման և ջրական վտակաց զեղման. զի հաւասարապէս բաշխուր եկրածնաց մանանային զուգամասնութե՞ փոքունցն առաւել քան մեծամեծացն :

ԺԱ. Իսկ այս նիւթոյ տեսաւորութի խորին խորհրդոյ և ՚ի բնուստ անտուստ հրաշապէս ունի ըզթարգմանութի. որպէս զի ոչ երկմիտ ինչ շութափութե անհաստատապէս զտեղի փոխե, և ոչ նենգողաբար զնսակուի ինքեան լքանէ. քանզի ոչ վերջնականօք աճառովք հերքի, և ոչ յրնդդիմակցե ումեքէ ողողեալարտաքս ելանէ : Վ ամն զի որպէս պատահումն գունոյ յեութիւն մարմնոյ անփոփոխ իմն և անհրաժեշտ, որ գոլովն գոյացուցուցանէ և ոչ գոլովն ապականէ, այսպիսեալ իմն յարմարութե իւղոյս զօրութի անդատին ՚ի յիւրոց անտի կերպարան զառեալն ունողի միանական զուգութե ընդ մեզ իսկ կցորդեցեր, տէր : Նս Վն, ընդ իրին գոյի և զօրինակն լծակցելով. քանզի զանիմանալին տեսութե աչաց և մտաց ըղձից ՚ի գէմս բերեալ կերպարեցեր, ՚ի պտղոց երկրի ճնշեալ մղելով զարմանալեօք հրաշագործութե մատակարարիլ մեզ պատրաստեցեր : Վ անաւանդ զի ոչ յովմից խառնից ՚ի մի եկելոց խմբակցութե զանազան ծաղկանց, ըստ հնոյն և ստուերին բազմաբուրեան այլայլուէ, զայս եււղ օծութե հրամանատրեցեր, այլ իբր զօրինակ փոխեալ զայն առ այս՝ գու ինքն խառնեցար ՚ի սոյն մաքրութի վերնալոյս ձիթոյ : Որ թեպէտ անձառեն համեղութիք քումդ անուշութե, և ընդ օրինակաց իրիք ոչ համեմատի, այլ ծաղիկ դաշտի և

շուշան հովտաց և նարդոս ընտիր և եղեգնախոունկ խառնեալ հալուէիւ , յարմարութիւն հոտոյ բրբմոյ՝ փթթեալ ողկուղոյ և ագնիւ գինւոյ , ոչ սոսկ քան թէ իւղոյ միութիւն պատշաճապէս օրինակեցար փառաւորեալ անոնդ անքնին , որ զամենայն ընուս , և յիրի իմեքէ ամենեկին ոչ կարօտանաս : Աւտի ոչ շփոթելովք ՚ի հակառակաց բռնադատութեյ բաժանեալ կամաց մեկին առակի , այլ ՚ի սիրոյ հաւանութիւն անձապէս ՚ի մէջ պարարիս , վասն մեր ըստ մեզ առ ամենայն վայելչական նմանութիւն օրինակեցեալ . առ որս լոյս բարի և հուր ջեռուցիչ , տապ սիրոյ առանց մասին ինչ շնչման անգթական սառնացրտութեան այս զանգուած նիւթոյ կաթուածոյ ձիւթոյ մաքուր մտաց տեսեալ իմանի , որով յիրաւի սովաւ ՚ի յած է միանալի : Ինչ Աղոմմնի օծելոյ որդեգրեցելոյ նյ երգեմ բերանով հարսինն երկնաւոր փեսայիդ բարեբան գոհաբանութիւն , համբուրեալ ՚ի յիղձս մտաց զհոտ իւղոց քոց քան զամենայն խոունկ , և իբր զբանս կենաց յաւիտեանականաց ունողի , ըստ հոգելից բանի իմաստնոյն և անձաբան աւետարանչին , զհետքո՛ր ՚ի հոտ իւղոց քոց ընթացցուք լուացեալ զերեսս ջուրբք կենաց , որ ՚ի վեր է քան զերկին օդոյս այսորիկ , և օծեալ ըզգլուխս անախտական իւղովք երկնայնով յանդիման եղէց քեզ ուրախութիւն , զուարթապէս և ոչ տխրաբար :

ԺԲ . Եւ յա եւլ խնկելի պաշտելի և երանելի , ոչ սոսկ օծումն ուղղոյս սենեկի , և կամ հերաց վարսից դադարեան նպաստ ինչ մատուցանի , եթէ ոչ տէրունական կենսատու խաչիւղ տնագրեցի : Այն եւլ զարմանահրաշ օրհնութեան լուսոյ զհրեայն և զիսուսն՝ զհնդիկն և զբարբարոսն՝ զսկիւթացին և զելլենացին՝ զգուսն զժնէաբար և զարհաւրատեսակ շանագլուխն սոսկավիթխար , զտէրն ազատ և զսորուկն ծառայածին՝ քրիստոսեան արարեալ , առումբք քո կնքէ , և հոգւոյդ սնոյ ընծայէ , և հորդ երկնաւորի հարազատ որդի հաստատէ : Ինչմօրինակ են սովաւ արուեստից տեսմունք յարմարեցեալք նախ նիւթոյն , ապա զօրութեանն : Ինչպիսի

իբր անօթ փայտեղէն մինչև օծեալ իցէ՝ դիւրաբար հերձի և անօգուտ եղեալ անպատուի, նոյնպէս և մարդ ոչ իւղեալ սովաւ՝ հեշտեալ խորտակի, և մեկուսի եղեալ առ ՚ի քէն՝ ոչ լուսաւորի։ Ս՝ ասն սա քո, Տ՝, որով զհրաշալիսն զարմանադրես. քանզի իբր անգծելի կազմութիւն կարծր պահպանակաւ՝ ամենապատրաստն շրջարկութիւն պաշտպանեալ ծածկէ յայլագունակ խրթնի եկամտից. մինչ զի այսու մաքրութիւն թաթաւեալն ՚ի սմա ոչ ներկի արեամբ, և ոչ տխրատեսակ երկնիւ այլայլի։ Լ, ա զի և թափանցանց իմն խառնութիւն հոգեպէս ընդ թանձրութիւն մերոյս գոյութեան մտեալ անցանէ. զի թէ անէծք սաղմոսողին ձիթոյ առակաւ ընդ ոսկերս չարին համայնիւ բաշխի, որչափ ևս հոգիդ սոյն ճարպով լուսոյ զաներևոյթ ներքնոյն տեսակս կենագործեալ ողջացուցանէ, ազդումն տուեալ ՚ի խորոց անտի շնչման հագագին՝ մինչև ՚ի սպառուած ծայրիցն եղերաց զնաւն ընկղմէ զիշատակ մարմնոյ մահուն արկածից. քանզի կենդանական զօրութիւն քո միշտ ահաւոր, տէր Տ՝ Բ՝, ՚ի սմին խառնեցեալ ընդ սոյն իսկ բնակէ։

ԺԳ. Լ՝ յս օծումն բարետեսիլ և առ բռնամարտիկ մերկամրցանակ ըմբիշս իբր զօրաւոր հնարից կերպարան ձգնաւորական անըմբռնելի ձեռաց ներհակին օրինօք պաշտի, դիւաց և ախտից հզօր ահարկու։ Բ՝ անզի յոքնապաճոյճ պճնուի բանին Լ, զեկիէլի առ իմանալին Փարաւոն, հենգնաւոր առակազրութիւն ողբականօք շարայարմարեալ, յորժամ եղեր, ասէ, և հանդերձեցար ընդ օծելոյ քերովելին, ուր արձանքն հրեղէնք հաստատեալ կառուցան։ ( ) քհնաբանեալ ահաւորութիւն ամենավայր ձեռնկալութե, որ միշտ անձառ ես բանից և գերազանցեալ քննութեց, որ աւետարանաւն կենաց խնկիս յարակայ իբր նորածին օծեալ ՚ի քաղաքի Ս՝ Լ, և ՚ի քահանայապետին հարցմանէ, դու ես օծեալն որդի օրհնելոյն, և յերանաւորն դաւանութիւն Պետրոսի օծեալ միայն որդի նոյ կենդանոյ, և յապահաւատ քննողացն, եթէ դու ես օծեալն, ասէն, ա սա մեզ համարձակ. և ՚ի կանոնականացն քոց հա-

ւատամբ յօծեալդ ուսուցիչ և տէր ամենայնի . և Հերովդէս յառաջ քան զսոյն զօծեալդ անուն յայտնապէս հարցեալ . և զիսորդ գրեն, դու իսկ ա սացեր , զօծեալն այլ զտէրն Վաւթի զանսկիղքն որ գի՛ ժամանակաւ որդի : Վանգի այսպէս ընկալաք վայելչաբար զայս Թարգմանեցեալ, որ 'ի մեզ բերի ծայրն կատարման խորհրդական կոչմանն՝ վիճակ քրիստոնէից նախապատուութե :

ԺԴ . Լինքան ունի ահաւորութի միանգամայն և սրբութիւն իւղաւորական խնկաւորութիւն սոսկալի անուշա օծութե , մինչ զի որպէս ոչ է համարձակել ուրուք յերկրայնոցս անձ անուանիլ՝ այլ անձային , սոյնպէս ոչ բերե մարմին զՎրիստոսդ անուն անձին համարել , այլ զքրիստոնեայն . անտանելի նախ նւոյն մեծութե մկրտին՝ ջուրք զհոգին հրաւիրողին . քանզի չեմ ես , ասէ , օծեալն , այլ առաքեալ առաջի նորա : Սովաւ շրջէին , որպէս բանն ազդէ աւետարանչին Սարկոսի , առաքելականացն լծակցութիք , իբր աղգակից հարազատ ձեռինդ այլ՝ այսու փարեցեալք . քանզի իւղով օծանէին և առանց մարդկային հնարից անուամբ քո բռնէին : Ս ամս զի որպէս խաւար 'ի լուսոյ և ցաւ յառողջութենէ , գիշեր 'ի տուրնջենէ և մահ 'ի կենաց , այսպէս և 'ի սոյն իրէ տիրապարգեւէ ամենայն չարին երեւոյթք մերժին խափանին և բնաւին ամբողջին : Վանգի որ պէս ճանաչք զաղիւրք և փոքր զեռունք սարգից և ունկնամտից իբր 'ի դեղոց մահու յայս նիւթոյ սպառեալ պակասին , սոյնպէս լրութե չնորհի օրհնութե սոյն եւղ զօրացեալ և զայսս վանէ և զմուրհակս չարեաց ջրէ և զվճիռ մահու պատառէ : Ս և է աւագան կատարեալ առանց օծման օժանդակութեան : Եթէ աւագակացն մահու խոցման զմարդն առաջին , այս դեղ փրկութե մատուցեալ տուաւ . եթէ անձարակ վերացն Յակորայ և Խարայէլ , սոյն իր պատուական յիշատակեցաւ . այս իւղոյ փափաքեալ Վաւթի իբր ձիթենի պտղալից 'ի տանն այլ յուսով յարակայի , լքեալ զթլփատութիւն անդատին զմկրտութե չնորհ գուշակէ : Եւ զի է ինձ զայսմանէ ճառել , և համայնին կարծեւ հասանել , որ

և ոչ վերինքն զօրեն ձեռնարկութեամբ ինչ բանի զսոյն խորհուրդ 'ի մասնաւորէ ինչ ճառելով նշանակել, թողումսն էլ՝ թէ յիսկութէ :

ԺԵ. Փառք քեզ միշտ և յամենայնի, անմահ թաղաւոր, 'ի յայժմու երգեցեալ օրհնաբանութեանս, զոր արարեր և կատարեցեր առ իս, բարեխնամ գթած և երկայնամիտ, հարուստ և առատ ամենայաղթող. անդատին 'ի հարցն դժադրելով զօրինակն՝ մինչև 'ի լուսնի ամեր զիսկութին ճշմարտապէս : 'Խու լոյս իսկ բնութի և արեգակն մշտապայծառ, և զաշակերտացն դաս լոյս անուանեցեր, որով զարարածս ամենայն երկրի ճառագայթիւք երջանիկ շնորհի նոցին լցուցեր : Ինկալար զեւղն անուշութեան յումեմէ 'ի յոտս՝ յօրինակ ընդունելութե մաղթանաց առ քեզ, և 'ի միւսմէ պոռնկէ 'ի գլուխ՝ նշանակ սիրոյ գթութեդ առ մեզ. մշտափափաք բաղձանօք անասմանելիդ 'ի սոյն հոտոտեալ, մինչ զի ուխտիւ անփոխադրելեալ օրէնս յարակայս օրհնաբանելիս՝ քոյինահրամանս պատուէրս կենաց ընդ համօրէն աշխարհ քարոզել զառկաւածեռն իւզոյն յարգաւորութի, զարմանս հրաշից լսողացն առ ապառնեացն յուսադրուի : 'Խուք օծութիւն ունիք զսնն՝ ասաց երջանիկն առաքելութեց, մեկնեալ զխորհուրդն որ 'ի մեզ զեղեալ յառաւելութէ կենդանարարիդ անպակաս բովանդակութէ : Իւստի յաւէա իմն յարմարաւոր և հանգունատիպ առ 'ի մասնաւորն նմանութիւն լուսոյդ և հոգւոյդ սնն՝ այս կաթուած օրհնուէ 'ի վերնոյդ բարեբաստութեց անսպառաբար սրսկեցեալ 'ի մեզ, և ասի լոյս, իբր զնախաթիւ գոլ ստեղծուածոց և արարչութեդ պատկերակից, որով զխաւար մթութե մեղաց հալածես. իսկ հուր, զի յամենայն տարր արարածոց հաւասարապէս ունի զուգութի ըստ էականին կշիռ բաշխուէ, ծածուկ և յայտնի, լուեալ և ծանուցեալ. և եթէ ոչ ընդհարցի 'ի հակառակէն, ոչ յինքնասաստ յօժարմութէ բաղձայ բորբոքիլ : Իարձեալ և օծումն, զի արքայաբար որդեգրեալ ընդ քեզ 'ի ժառանգութի հօրդ մատուցես. ողորմութեդ ազգակցաւ նկարեալ 'ի մեզ անեղծանելի՝

ի համադերձեալ փառան փայլեսցուք . դարձեալ և հողի, զի մաքրեալ զարկածս խաբէութեն՝ որ ՚ի բան սարկուղիններգործուէ, նորոգ փոփոխմամբ հոգւով և ճշմարտութեմբ հօրդ երկնաւորի երկրպագեսցուք, բեւեռեալ ընդ քեզ յուսոյն հաւատովք, ամենապարզեւ :

ԺԶ. ՚Իհա արդարեւ յաւէտ իսկապէս եւղս այս լուսաւայատար խնկալիր՝ վերնականիդ սիրոյ տեսութի : Ս ասն որոյ և Սաւղոս իսկ պատշաճ վարկաւ ՚ի ճառ գոհաբանութեն՝ ասելով յայտնի, որ օծ զմեզ ձեւք հանդերձ ՚ի ՎՊ (Յ) անձ է, որ և կնքեաց զմեզ և ետ զառհաւատչեայ հոգւոյն ՚ի սիրտս մեր . և դարձեալ, մի, ասէ, տրտմեցուցանէք զհոգին տր նոյ, որով կնքեցարուք յաւուրն փրկութի : Սատկառելի և անվանելի օծութեանս յորջորջութի՝ իբր ՚ի նորումս յաւէտ քան ՚ի հնումն . քանզի բանն դաւութեանս սաղմոսին զտիրական տնօրինականացդ սկիզբնաւոր կրիցդ խորհուրդ՝ ճշմարտաբար վերասահմանէ, ժողովեցան կուտեցան իշխանք ժողովրդոց վասն տն և վասն օծելոյ նորա : Սարգարէութի մեծ տպաւորեալ զանսրբելի արեանդ պարտիս հրէախումբ չար մոլեգնութեանն՝ որ ՚ի տէրդ յանդգնութի, ով է որ ձգիցէ զձեռն իւր յօծեալն տն և քաւեսցի . քանզի թէ և յազգայնոյն սպանաւ Սաւուղ, այլ ոչ ՚ի սպառ մերժեցան յամօթ և ՚ի նախատինս ազգաց օտարաց, մինչև արեանդ նոյ հաղորդեալ գտան : Սրաւական մեծ յիշատակի ապագայիցն ժառանգութե աղօթանուէր աղերսարկուի ասել սաղմոսին, վասն Սաւութի սիրելոյ քոյ մի դարձուցաներ զերեսս քո յօծելոյ բումմէ . և դարձեալ, նայեա և տես յերեսս օծելոյ քոյ, և արա ողորմութի ընդ օծելոյ քոյ :

ԺԷ. Ձեռին քո, ՎՊ, երկրպագեալ պարզեաւ տրութիւն այս հիւթ լուսակիր . քանզի ոչ այլ մեծ բարձրութի յարքայութեն ճոխութի ասէ մարգարէն ՚ի զիմացքոց, տէր, քան թէ գտի զՍաւութ ծառայ իմ և իւղով սրբով իմով օծի զնա : Սուտի կիրթ իմն յիշատակաւ զքոյդ համբուրեալ լուսոյ օծութի, տէր (Յ) ՎՊ, ծանիցուք զքեզ անփոփոխ մշտնջենաւորութի, թէ դու ես ամենայն և յամե-

նայնի միայն թագաւոր թագաւորութեց, և ճշմարիտ օծեալ իւղեւոյց, փառաբանեալ երկրպագութիւն երէկ և այսօր: Վրանգի զոր օրինակ պատրոյդ թացեալ 'ի ճարպում ոչ երեցուցանէ ինչ նշոյլ՝ մինչև հուրբ լուցեալ վառիցի, սոյնպէս և այս օծութիւն լուսոյ առ 'ի մեզ հեղեալ 'ի հանդերձեալն ջահաւորի: Եւս է կերպարանին մեկնաւոր բացերեւութիւն, 'ի նախնեացն և այսր բերեալ բարենշան իմն յարմարութիւն՝ հրաշապայծառ երանգաւ գունեալ:

ԺԸ. Եւրդ այսոցիկ պատճառ վերագոյն մասանց կեցուցչաց անձականաց արարչութեանդ հարազատաց, առանց որոյ ոչ է գրիլ քեան, և ոչ նազովքեցի անուանիլ, և ոչ յիշատակիլ յորդիս (Յուդայի, և կամ խրախոյս բառնալ յանուն այ (Յակոբայ, այս հիւթականութիւն օրհնութեւն ձիթոյս, յորում Խբ յորդուիդ խառնեցեալ միաւորի, ճառագայթ շնորհաց, շուք մերոց դիմաց, նկարագրութիւն երեսաց, բարեձեւութիւն պատահմանց, լուսաւորութիւն աչաց, անագրութիւն բբաց, վայելչութիւն այտից, զարդ կերպարանաց, պահպանարան շքեանց, հանդերձիւ կրօնից, յարմարիւ վարուց, շաղկապ հաւաքմանց, զօրութիւն անձանց, ուժգնութիւն դիմեցմանց, խաւ փանիւ յուրութիւն, քակտիւ հմայեկաց, նահանջիւ ձեռնածուաց, խայտառակիւ կախարդաց, գտիւ աղանդից, բռնախոյեան դիւաց, փարատիւ ցաւոց, կատարիւ կնքեցեւոյց, տենչանք երախայից, անգնին արտաքնոց, հիացումն հեթանոսաց, նախանձարկու անհաւատից, մերկացուցիւ գաղտնեաց, յարգանք յետնոց, փառք ստրկաց, պճնումն կանանց, աճեցումն տղայոց, հրճումնք ծերոց, ձեռնադրիւ նուիրելոց, զգուշութիւն մաքրոց, պսակ թագաւորաց, ճոխութիւն արքայից, յառաջագրութիւն կայսերաց: Վրանգի զոր օրինակ աման ինչ կնքեալ նշանակիւ իմն է ներքնայնոցն մեծազնութեան, նոյն պէս բարձրութիւն շնորհին 'ի մեզ սուլածածկեցեալ յանուն քո, անձ տէր (Յս Վր, վայելչական իմն տեսակաւ ծանուցեալ նշանակի: Իսկ անունն իսկոյն անդատին 'ի նոյն յորջորջեալ կոչմամբ, ըստ հոգեւոր արանց իմաստնոց՝ որ յեղիպտացւոց անտի սկսեալ,

’ի դէմն ածելով զիրին կերպարան՝ ահաւոր խորհրդ
դոյ պատկեր :

Սակս որաղոս իւզոն Միւռնի :

ԺԹ . Վրանգի միւռնս այս օրհնաբանեալ, զոր
մարգարէն կանխաւ լոյս աչաց գրեթէ զսոյն ա-
ղերսեալ խնդրէր, ըստ քերթութեանն բառի որ
ըստ խտրութեանն Հոմերոնի, Թարգմանեալ իմա-
նի, ինչ մայր . այսինքն է՝ առ ’ի յինքն ձգող զմերս
բնութի զօրապէս, և կայուն հաստատել չքնաղ փո-
փոխմամբ զջուրց լուծականութի առ աւագանին լու-
սաւորութի . և իբրեւ զդեղ մածուցիչ կաթին՝ ’ի նոյն
ինքն յեղանակել զցնդեալս իմ վայրագութիւն, և
զաղբերց հեղեղեալ մշտահոսութիւն : Իսկ մառնաւ
մեռտ՝ որ և այս միւռն, ըստ այլում բառի ցուցա-
նի . այս ինքն է՝ մթին, որ և խաւարչուտ գոլ և
ծածկեցեալ՝ կամ անտեսական . որ և սոյն կոչումն
դիմառութե չէ օտարացեղ . քանզի արդարեւ յիրէ
անտի անունն նշանակի . վասն զի անքնին է այս խո-
րութի յաւէտ քան զամենայն սրբութի սբց : ( ) Ի
ոչ եթէ ջրոյ օրինակաւ զաղտ ինչ լուանայ, և կամ
հացի բնութի զսիրտն հաստատէ, այլ նորոգ իմն
յարմարութի՝ մասունս ազդողականացն տնօրինա-
պէս նշնագրի . սակայն անհասութիւն վերնականաւ
և զանունն ունի անքնին : Վրանգի որպէս նա իսկ
և իսկ ’ի լոյս անմատոյց ասի, իսկ անսահման փառա-
ւորութիւն յեղանակաւ իմն անբաւութե ’ի խաւար
անգնին ծածկեալ իմանի, փակեալ արտաքուստ ’ի
ձեռնարկութեց մերոց իմաստից, նոյնպէս և այս ծո-
րումն լուսոյ ’ի լեզուաց ոմանց ճարտարաց ’ի ճահ
ճեմութեց դրականապէս անունադրութի մոայլ
առձայնի, վասն ոչ զօրելոյ երկրածին բնութե զիսկն
գիտելոյ : Իսկ զերկաքանչիւրս նախնացն ան-
դատին յինքեան հարստաբար տիրապէս ունի . քան
զի ’ի կոչումն անուան բարձրելոյն նմանակերպեալ
կրկին մեծանայ եւլս այս նուիրեալ ամենաբուրեան
ազնիւ կնդրկաւ . վասն զի նա մեր հուր ծախիչ է
ըստ Սովսէսի, և դարձեալ լոյս է ըստ Յովհաննու .

ուստի և յայնի ճշմարտապէս զտոյն անհարկէ, եղի-
ցի, ասէ, լոյսն Սարայէլի 'ի հուր :

Ի. Սարձեալ այլ իմն կերպացուցանելով զբանս
առ 'ի նոյն պատկեր յայտնութե իրի . վասն զի ոչ
մոռանամ զիմն նողկութի՝ որ 'ի գլխութենէ մեծիդ
քաղցրացաւ՝ վերստին գովեստիւ օրհնել . քանզի
Սեռայ, որ է դառնուի, այս ինքն՝ նշանակ իմն յար-
մարական չարչարաւոր կրից տաժանմանց, որ և միւ-
ռոն ստուգաբանեալ մեկնապէս ըստ մեզ՝ մեռելուն
ազգականութի : Սանզի այսու օծմամբ հոգեւորաւ
կանաւ խղեալ կամ հատեալ 'ի սնոտիասէր մահա-
կերպարան տաղտկազազրական հեշտութեց հակա-
ռակողին, որ օգախոնաւ մեղկութի զքնարս ճայնաւ
տրական և կամ զարկուած վերածածկուն մզնար-
հետ ուժգնաբարբառ խրոխտահնչական կազմուա-
ծոյ թմբկիս գործականութե ջրացիր իմն գիջութի ան-
վայելուց թուլազանակեալ 'ի ստորե կորստեան
քարէն զօրինակ մերս գոյուէ, կապիմք յուսով վերըս-
տին դարձեալ ընդ անձառ խորհրդոյ խաչի քո, Սեւ,
մկրտեալք 'ի մահ կենդանւոյդ՝ անվախձան կենացդ
սովաւ հաղորդիմք, 'ի քեզ իսկ անձ համայնիւ խրաւ
խուսեալ 'ի սպառ ամենեւին անհատուածելի :

ԻԱ. Եւզ զգրօշեալն քառակուսեան յա-
նուն քո, Սեւ, նշանի բարձրելոյդ հաւասար հաստէ .
չնորհ ընձեռեալ զուգափառ և նմանատիպ արեան
կեցուցիդ նոյն անվանելի փառօք պսակեալ մեծա-
ցուցանէ : Փայտ անուանի իւղոյ օրհնութեան, ըստ
մարգարէին կանխաձայնութե, զի հասարակաց կազ-
մեցեալ բուսոց անտառաց զօրապէս ուղղեալ 'ի խա-
կութի չարին արկածից և օտար կարծեաց 'ի ստեղ-
ծողդ վերաբերեալ առ նոյն նիւթս կենաց հասուն
ներգործէ : Օք և որ 'ի մեզ մտիցն պատուհանաց
մշտաբացիկ թափանցանցութիւնք՝ յանուն մեծու-
թե ահաւորիդ զօրուէ 'ի խոհական իմն համեմատուի
քե նոնազրեցեալ առ 'ի յրդականերտ օթեվան հոգ-
ւոյդ՝ անազգելի պատրանաց չարին խաւարահոգմ
խարդախողին, այսու լուսով զսպեալ ամփոփիմք 'ի
նուազ գոհութե երեկորեան պաշտաման ընդ երկ
նայնոցն զամբարաց՝ առ օրինակ վառման շնորհիդ

որ 'ի մեզ . 'ի սոյն յիշատակ փրկութեան բարեացն ստվաւ տնկեցեալ ծագի , և ծաղկաւէտ եղեալ պտղածնի , 'ի սպաս ընթրեացն պատրաստութեան յետնում գիշերի 'ի մեծիդ գալստեան . ահա զայս լոյս ճրագի համարեալ 'ի կիրարկանմբ :

ԻԲ . 'Խարձեալ ըստ գծագրացն գումարութեան քսան և չորիցն շարագրութե' որ յալփափետաց անտի վերաթուի մինչև 'ի քսաներորդ երկրորդն կարգի , յորում զայս խորհուրդ խորութեան անտուտութարգմանեալ ճաշակ հեշտալի որոց հաղորդին ջամբել պատրաստեմք ամենահեղմ յարմարութե . քանզի յութաներորդէ անտի դրոյ 'ի չորեքհարիւրն փոխաբերեալ ստուգաբանօրէն քննութիւն ընդ ձիթոյն անուան նիւթ ճմարտագրի . որ է կերպարան արդեան խմորոյ յինքն բերողի զգանգուածն զօրեղաւ պէս . որ օչ սակաւն 'ի յուլկէն պարագայի , քան թէ 'ի նոյն ինն դարձուցեալ , ըստ աւետարանական առակին , զամենայն առ ինքն վերաբերեալ աճեցուն առնէ :

ԻԳ . Սոյն եւղ հեղութեան միշտ համբարձման և խոնարհութե օրինակ և նմանութիւն , առ ոմն կահուղ պատառաւ մատուցեալ ջամբի , հարթակիւ և բարեյարմար բանի կերպարան . իսկ համայնիցս լուծականաց հոսանուտ և ստորածօրեղի նիւթից գերափառ վերաշրջական հրաշափառ խորհրդոյ պատկեր . քանզի և յաման ինչ մորթոյ արկեալ ոչ ըստ գինւոյ ձեռոյ և կամ ջրոյ թացութե մեղկէ , այլ 'ի օտման պատշաճին պահէ : 'Այսպէս ընկալեալ զքոյոցդ բարեաց անհաւասար առաւելութիւն որդի այ կենդանւոյ , զարբանուէր այս օծելութի 'ի ճակատ դիմաց արեամբ քո գրեմբ , և 'ի բնութի շնչոյս հոգւով քո տպաւօրեմբ , հաւատացեալ խորհրդով մտաց , եթէ յաւէտ յայտնեցի նորոգ փայլեցեալ բաղմաճաճանչ ծայրարձակութեամբ 'ի տարածումն յոգնատեսիլ զարմանահրաշ ընդարձակութե' պտուղ իւղոյ ընծայեալ զլոյս 'ի փառս ապառնեացն հանգերձելոցն : 'Այս ճարպ հոգեւոր երջանիկ և վերանշոյլ 'ի դէմն երեսաց իմս պատկերի' բուսմի նշառաւ ջահաւորեցի :

ԻՊ. Եւ քանզի իբր անհաս ոչ ըմբռնական այս մեծ գորուի արագ սլացմամբ 'ի Թեւ Թեթեւ մտաց պայմանի, անդր քան զկարծիս ուշոյ իմաստից անհուն հետեւման անհետ փախստեան՝ լախ իմն միջոցաւ 'ի սպառ որոշեալ, փակեցաւ յինէն, ոչ օրինաւ կեցաւ կցորդաւ, ոչ նմանեցաւ զուգամասնութիւն, ոչ սահմանեցաւ ձեակերպութիւն, ոչ կշռեցաւ ընկերին չափով. այլ ահա ընդ անծան խաչիդ նշանի հաւասարութիւն արեան կեցուցչիդ հոգիապէս գերազանցեցաւ: Եւ արդ օրհնեա զմեզ, տէր, սովաւ եւ 'ի սոյն. եւ եւ անունդ քո ահաւոր, լուսաւոր, երկնաւոր եւ զարմանաւոր, 'ի գովեստ փառաց անձառից մաքրակրօնից բուրվառաւ խնկեալ, սուրբ, սուրբ, անքնին, անպատում, բարձրեալ, ողորմած, վերերգեալ, ճշմարիտ, բարերար եւ 'ք, արա սովաւ փրկութիւն, տուր եւ քաւութիւն, պարգևեա բժշկութիւն, հանդերձաւորեա շնորհ, առատաձեռնեա երանութիւն: Յօժումն այս ձիթոյ երկնանձրեւ լուսոյ անարատ գտայց. յիւղեալս այս Թեզան բանաւորական մի մոցէ եւ մի գրաւեսցէ տխրականութիւն աղտոց մեղանաց՝ չաղափել երբէք զոգւոյս կերպարան: Եւ ինչի սոյն ինքն որոց մատչին օժանիլ սովաւ հարսնապաճոյճ պանծանօք պճնել գեղայօրէն 'ք վայելութիւն՝ երջանկապէս յողի գարգարեալ: Եւ ինչի հուրս այս լուսափառ եւ անծաճիր՝ մերձեցելոցն 'ի սոյն ընտրութիւն մուխ կրկնեաւ եւ բարեփափաք ջերմութիւն այլ յօրինուածոյ, որով ամենայնիւ ամենապատրաստ պնդութեամբ 'ի կարծրականութեմդ անսասան վիմիդ յարակայեցեալ միշտ արձանացայց 'ի քեզ հաստատեալ աներկմտելի: Եւ ինչի նշանակ վերնամրցանակ այսր պարգևի սովաւ վառեղացն, ոչ ողորդիլ ջուրք, ոչ այրիլ հուրք, ոչ ցրտանալ 'ի սառնութիւն, ոչ վնասակար հողմով շիջանիլ, ոչ աղտեղիլ յուրուական ինչ պղծութիւն, ոչ զպահեալն՝ չարին մատնել, եւ ոչ 'ի ստորեւ ելիցն զմութեւս գանձուն կենաց յիմարաբար արտաքս հանել. ոչ անպատասպար մնալ 'ի Թեւոց քոց օգնականութիւն, եւ ոչ զէացեալն 'ի մեզ օժութիւն անմաքրապէս 'ի բաց մերկանալ: Եւ Եղիցուք քե 'ի սոյն հրացեալ, սովիմբ պարա-

ընալ, սովաւ լուսաւորեալ, այսու արգարացեալ
ազատացեալ պսակեալ և թագաւորեալ: Եւ քեզ
միայնոյ միայն օծելոյ յամենեցունց օրհնութիւնք
երգոց, ալիլուք լեզուաց, հնամուսնի ձայնից, յազ-
թանապետութիւք գովեստից, բարեբաստութիւք շրթանց,
սրբաբանութիւք սաղմոսաց, ընդ հօր և հոգւոյդ մէջ
յաւիտեանս յաւիտենից . ամէն:

Այն իմ ձեռնարկութի 'ի սրբութի, և այս արձանագրութի
'ի սրբութեցն սրբութիւն:

ԲԱՆ ԻՆՏԵՆՏԻՐՈՐԻ ԶՈՐՐՈՐԻ

Վերստին յաւելուած կրկին հեծութեան նորին հօդոյ
առ. նոյն ազեւս մաղթանաց ըսնի:

Ի ԽՈՐՈՑ ՍՐՏԻՑ

ԽՕՍՔ ԸՆԴ ԱՍՏՈՒԾՈՑ

Ա. ԼՍՏՈՒԱԾ յաւիտենական, բարերար և ա-
մենապաշտ, ստեղծիչ լուսոյ և յօրինիչ գիշերոյ, կեանք
'ի մահու և լոյս 'ի խաւարի, յոյս անհունողաց և եր-
կայնամտութի տարակուսելոց, որ ամենարուեստ իմաս-
տութիւք քո դարձուցանես յայդ զստուերս մահու,
աննստազ ծագումն և անմուտ արեգակն . քանզի ոչ
զօրէ ծածկել զփառս տէրութեք քո խաւար գիշերոյ .
որոշմ կրկնի ծունը երկրպագութե ամենայն եղելոց
երկնաւորաց և երկրաւորաց և սանդարամետական-
նաց . որ ըսես զհեծութի կապելոց և հայիս յաղօթս
խոնարհաց և ընդունիս զխնդրուածս նոցա, ան իմ
և թագաւոր իմ, կեանք իմ և ապաւէն իմ, յոյս իմ
և վստահութի իմ, (Յաւիտեանք ամենայնի, սուրբդ
հանգուցեալ 'ի հոգիս մէջ, մեծութարութի վշտաց և
քաւարան մեղուցելոց, որ գիտես զամենայն յառաջ
քան զինքն նոցա . առաքեա զպահպանողական զօ-
րութի մըոյ քո և փրկեա զիս յերկիւղէ գիշերի և 'ի
դիւէ չարէ: Որպէս զի զխիշատակ սոսկալի և սք. քո
անուանդ մըշտ համբուրեալ շրթամբք հոգւոյ ըզմու-

Թէ չնչոյ, կեցից պահպանեալ ընդ այնուսիկ՝ որ կարգան դեբզ՝ի բոլոր սրտէ :

Բ. Եւ ՚ի գրողմէ խաչի քոյոյ նշանիդ, զոր անձային արեամբ քո ներկեալ նորոգեցեր, և ՚ի նոյն շնորհ որդեգրութե զմեզ մկրտեցեր, և ՚ի փառս պատկերի քո նկարեալ յօրինեցեր, այսու պարգևօք անձականօք ամուսնացէ սատանայ, քակտեսցին մեքենայքն, բարձցին որոգայթքն, պարտեսցին մարտուցեալքն, պակասեսցին զէնքն սայրասուրք, մերժեսցի մէզն, փարատեսցի խաւարն, մեկնեսցի մառախուղն : Բազուկ քո հովանասցի, և աջ քո կնքեսցէ . վասն զի գթած ես և ողորմած, և անուն քո կոչեցեալ է ՚ի վերայ ծառայից քոց : Եւ քեզ ընդ հօր հոգևովդ սրբով փառք և իշխանութի յաւիտեանս յաւիտեանից . ամէն :

ԲԱՆ ԻՆՆՄԵՆԵՐՈՐԴ ԶԻՆԳԵՐՈՐԴ

Վերստին յաւելուած կրկին հեծութեան նորին հակողք առ նոյն աղերս մաղմանաց բանի :

Ի ԽՈՐՈՑ ՍՐՅԻՑ

ԽՕՍՔ ԸՆԴ ԱՍՏՈՒԾՈՑ

Ա. Եւ ԲԵԳԱԿՆ արդար, ճառագայթ օրհնեալ, լուսոյ կերպարան, փափաք անձկութե, բարձրեալ անքնին, զօրեղ անպատում, բարւոյ բերկրութի յուսոյ տեսութի, գովեալ երկնաւոր, թագաւոր փառաց, ՎՊ արարիչ, խոստովանեալ կեանք : Եւ արդ զթերութի վրիպանաց բազմասխալ ձայնի եղկելոյս ամենազօրդ բանիւ լցեալ մատուցես յաղերս հաճունէ հօր քում բարձրելոյ : Եւ վասն իմ՝ի փորձ եկիր անիծից, կերպարանեալ զիմ նմանութի, ամենեկին կենաց օրհնութի, վերնոց և ներքնոց բարեխնամող տեսուչ համայնից : Օյ թէ յանձն առեր մեռանիւ վասն իմ, անձ և տերդ բոլորեցուն, որչափ հաճեսցիս առաւել և այժմ վտանգաւորս կրից կարեկցել, ընդ իմ պարտաւորիս միշտ աղօթելով ազ-

գալիցաւ մարմնոյդ առելոյ 'ի մէնջ՝ առ համապատիւդ քո հայր :

Բ. Եւ վասն արեանդ պատուականի միշտ մատուցելոյ 'ի հաճութի կամաց առաքելի՝ բարձցին վտանգք մեղուցեալ դատապարտելոյս, թողցին պարտիքն, ապաքինեացի ամբօն, մոռացին պատկառանքն, բարեգործեսցին դատակնիքն, սատակեսցին որդունքն, վերացի լախ, հանդարտեսցէ կրճումն ատամանքն, սպառեսցին ողբքն, հատցին արտասուքն, մերժեսցի սուգն, հալածեսցի խաւարն, վատնեսցի հուրն սասառ կութե, հերքեսցին տանջանարանքն բաղմօրինակք :

Գ. Եկեսցեն գթութիք կամողիդ և պարգևողիդ կենաց ամենից, ծագեսցի լոյսդ, արագեսցէ փրկութիդ, հասցէ օգնութիդ, ժամանեսցէ այցելութիդ, կանխեսցէ ցօղդ ողորմութե, յառաջեսցէ արբուսցէ զանդաստանս. պապեալ՝ անկեալ ոսկերացս թշուառութե 'ի վիհն մահու. ծաղկեցուցէ պողաբերեսցէ բաժակդ երկնաւոր արեան կենարաբիդ զերկիրս խնամեալ աւուրն լուսոյ, որ անծախապէս միշտ պատարագի յիշատակ կենաց փրկութեան հոգւոց ննջեցիլոց : Օ ի ամենայնիւ մահացեալ հոգիս մարմնովս մեղաց՝ շնորհօք քո, գթած, 'ի քեզ զօրացեալ քե նորոգեցայց, զատեալ 'ի մեղաց անմահ կենդանութե 'ի յարունն արդարոց, հօք քում օրհնեցեալ : Ինդ սրում քեզ փառք, և հոգւոյդ նքջ բարեբանութի վայելչական գոհութե, այժմ և միշտ և յաւիտեանս յաւիտենից . ամէն :

ՅԵՐԱՏԱԿԱՐԱՆ ՄԱՏԵՆԻՍ ԴԻՈԹԵԱՆ

Ի սո հոլովման ընթացից ամանակաց յառաջ շարժուե, որ ըստ լրապատարն նշուլագեղն արփիա՝ ճաճանչ լուսակիրն օրակշիռն միտափարատն ակնապարար ականն արեւու՝ ստեղծականն արուսեկի, որ համբարե հոլովէ կուտե ամաց յոլովութի 'ի չափս դարուց շնչասպառ և կենդանանորոգ առուղեկան յաւիտենիս, 'ի յաւարտումն կատարման իննեբեակ

յորեւելնին, 'ի սկիզբն պսակելոյ մտի տասնեկին յաբեթական տոհմիս տումարի, յետ երից ամաց անցելոց՝ որ զկնի դաւտեան 'ի կայս և 'ի կոյս կողմանց հիւսիսոյ դիմաց արեւելոց՝ յաղթող և մեծ կայսերն հռոմոց (Լատի, յորժամ ընդարձակ և մակադաւիթ կանոնաւ սփիռ տարածէր՝ լիստահման և անխտրոց 'ի ստուարակարկատ կոթողս կարծր արձանաց՝ 'ի ձգումն ձեռին և յանխղելի լարս պարանաց երկարագունից՝ անթարթափ 'ի նոյն վերառլացեալ 'ի յաջ և յահեակ՝ սեպհականել յաւելուլ բաժինս մասանց վիճակաց խմբից աշխարհաց 'ի ծոց իւր, արդ 'ի յայնմ անդորրութեան միջոցի, յորում եղբեալ ընդամենեացաւ թշնամիք եկեղեցւոյ, ստացեալ հիմնեցի, կառուցի, կարգեցի, կուտեցի, արձանացուցի, դիզի, բարդեցի, կացուցի, ցուցի, հաստատելով 'ի հրաշակերտութիւն միազոյ իրի զբազմաստեղնեան դրուագս դրութե այսմ սփերի արգասաւորի, ես Վրիգոր կրօնաւոր քահանայ, յետին բանահիւսաց և կրտսեր վարժապետաց, գործակցու թէ եղբոր իմոյ ընտրելոյ (Յովաննէս կոչեցելոյ)՝ լաւեկայ մեծափառ և բարձրապատիւ ուխտի վանականի . որք իբրեւ զմի մարմին բանական 'ի յերկուց առ մի կերպարան շինելոյ դիմաց կենցաղավարելով, ոչ միայն հարազատք, այլ և միաշունչք միակրօնք համապատիւք զուգահաւանք, 'ի բառից աչաց առ մի և նոյն շաւիղ խորհրդոյ տեսեալք :

Եւ զհայցեմք 'ի ճաշակողացդ յայսմ սեղանոյ յորնորէն և ախորժահամ հանդերձելոյ՝ յիշատակել զմեզ 'ի մաղթանս ուղիղս և 'ի պատկանաւոր խրնդրուածս, սեռն սիրով 'ի միտս բարիս . որով և դուք եղիջիք գրեալ 'ի մատեանս կենաց վերին դպրուէն :

Գ Ր Ի Գ Ո Ր Ի

ՆԱՐԵԿԱՅ ՎԱՆԻՑ ՎԱՆԵԱՆՆԻ

ՄԵԿԵՈՒԹԻՒՆ

ԵՐԳՈՑ ԵՐԳՈՅՆ ՍՈՂՈՄՈՆԻ

նայնի միայն թագաւոր թագաւորութեց, և ճշմարիտ օծեալ իւղելոց, փառաբանեալ երկրպագութիւն երէկ և այսօր : Վրանգի զոր օրինակ պատրոյգ թացեալ 'ի ճարպում ոչ երեցուցանէ ինչ նշոյլ՝ մինչև հուրբ լուցեալ վառիցի, սոյնպէս և այս օծութիւն լուսոյ առ 'ի մեզ հեղեալ 'ի հանդերձեալսն ջահաւորի : Եւս է կերպարանին մեկնաւոր բացերեւութիւն, 'ի նախնեացն և այսր բերեալ բարենշան իմն յարմարութիւն՝ հրաշապայծառ երանգաւ գունեալ :

ԺԸ . Եւրդ այսոցիկ պատճառ վերագոյն մասանց կեցուցաց անձականաց արարչութեանդ հարազատաց, առանց որոյ ոչ է գրիւքսեան, և ոչ նազովրեցի անուանիլ, և ոչ յիշատակիլ յորդիս (Յուդայի, և կամ խրախոյս բառնալ յանուն այ (Յակոբայ, այս հիւթականութիւն օրհնուէ ձիթոյս, յորում ԾԲ Եւրորդութիւն խառնեցեալ միաւորի, ճառագայթ շնորհաց, շուք մերոց դիմաց, նկարագրութիւն երեսաց, բարեձեւութիւն պատահմանց, լուսաւորութիւն աչաց, անագրութիւն բբաց, վայելութիւն այտից, զարդ կերպարանաց, պահպանարան շրթանց, հանդերձիչ կրօնից, յարմարիչ վարուց, շաղկապ հաւաքմանց, զօրութիւն անձանց, ուժգնութիւն դիմեցմանց, խափանիչ յոււթից, քակտիչ հմայեկաց, նահանջիչ ձեռնածուաց, խայտառակիչ կախարդաց, գտիչ աղանդից, բռնախոյեան դիւաց, փարատիչ ցաւոց, կատարիչ կնքեցելոց, տենչանք երախայից, անգնին արտաքնոց, հիացումն հեթանոսաց, նախանձարկու անհաւատից, մերկացուցիչ գաղտնեաց, յարգանք յետնոց, փառք ստրկաց, պճնումն կանանց, աճեցումն տղայոց, հրճուանք ծերոց, ձեռնադրիչ նուիրելոց, զգուշութիւն մաքրոց, պսակ թագաւորաց, ճոխութիւն արքայից, յառաջադրութիւն կայսերաց : Վրանգի զոր օրինակ աման ինչ կնքեալ՝ նշանակիչ իմն է ներքնայնոցն մեծագնութեան, նոյն պէս բարձրութիւն շնորհին 'ի մեզ սովաւ ծածկեցեալ յանուն քո, անծ տեր (Եւ Վր, վայելեալսն իմն տեսակաւ ծանուցեալ նշանակի : Իսկ անունն իսկոյն անդստին 'ի նոյն յորջորջեալ կոչմամբ, ըստ հոգելից արանց իմաստնոց՝ որ յեզրիպտացւոց անտի սկսեալ,

'ի դէմն ածելով զիրին կերպարան՝ ահաւոր խորհրդոյ պատկեր :

Սակս պրալտս իւզոն Միւռնի :

ԺԹ. Վիանզի միւռնս այս օրհնաբանեալ, զոր մարգարէն կանխաւ լոյս աչաց գրեթէ զսոյն աղերսեալ խնդրէր, ըստ քերթութեանն բառի որ ըստ խտրութեանն Հոմերոնի, թարգմանեալ իմանի, ինձ մայր . այսինքն է՝ առ 'ի յինքն ձգող զմերս բնութի զօրապէս, և կայուն հաստատել չքնազ փոփոխմամբ զջուրց լուծականուի առ աւազանին լուսաւորուի . և իբրեւ զգեղ մածուցիչ կաթին՝ 'ի նոյն ինքն յեղանակել զցնդեալս իմ վայրագութիւն, և զաղբերց հեղեղեալ մշտահոսութիւն : Իսկ մառնաւ մոռտ՝ որ և այս միւռնս, ըստ այլում բառի ցուցանի . այս ինքն է՝ մթին, որ և խաւարչուտ գող և ծածկեցեալ՝ կամ անտեսական . որ և սոյն կոչումն զիմառութե չէ օտարացեղ . քանզի արդարեւ յիրէ անտի անունն նշանակի . վասն զի անքնին է այս խորութի յաւէտ քան զամենայն սրբութի սթց : ( ) Ի ոչ եթէ ջրոյ օրինակաւ զաղտ ինչ լուանայ, և կամ հացի բնութի զսիրտն հաստատէ, այլ նորոգ իմն յարմարութի՝ 'ի մասունս ազգողականացն տնօրինապէս նոնագրի . սակայն անհասութիւն վերնականաւ և զանունն ունի անքնին : Վիանզի որպէս նծ իսկ և իսկ 'ի լոյս անմատոյց ասի, իսկ անսահման փառաւորութիւն յեղանակաւ իմն անբաւութե 'ի խաւար անզնին ծածկեալ իմանի, փակեալ արտաքուստ 'ի ձեռնարկութեց մերոց իմաստից, նոյնպէս և այս ծորումն լուսոյ 'ի լեզուաց ոմանց ճարտարաց 'ի ճահ ճեմութեց դրականապէս անունագրութի մոռայլ առձայնի, վասն ոչ զօրելոյ երկրածին բնուէ զիսկն գիտելոյ : Իսկ զերկաքանչիւրս նծականացն անդատին յինքեան հարստաբար տիրապէս ունի . քան զի 'ի կոչումն անուան բարձրելոյն նմանակերպեալ կրկին մեծանայ եւզս այս նուիրեալ ամենաբուրեան ազնիւ կնդրկաւ . վասն զի նծ մեր հուր . ծախիչ է ըստ Սովսէսի, և դարձեալ լոյս է ըստ Սովհաննու .

ուստի և Եսայի Ճմարտապէս զոյն ակնարկէ, եղիցի, ասէ, լոյսն Իսրայէլն 'ի հուր :

Ի. 'Իարձեալ այլ իմն կերպացուցանելով զբանս առ 'ի նոյն պատկեր յայտնութե իրի . վասն զի ոչ մոռանամ զիմն նողկութի' որ 'ի գթութենէ մեծիդ քաղցրացաւ՝ վերստին գովեստիւ օրհնել . քանզի Սեռայ, որ է դառնութի, այս ինքն՝ նշանակ իմն յարմարական չարչարաւոր կրից տաժանմանց, որ և միւռոն ստուգաբանեալ մեկնապէս ըստ մեզ՝ մեռելուն ազգականութի : Վանդի այսու օծմամբ հոգեւորականաւ խղեալ կամ հատեալ 'ի մոտիասէր մահակերպարան տաղտկազազրական հեշտութեց հակառակողին, որ օղախոնաւ մեղկութե զքնարս ձայնաւ տրական և կամ զարկուած վերածածկուե մզնարհեստ ուժքնաբարբառ խրոխտահնական կազմուածոյ թմբկիս գործականութե քացիր իմն գիծութե անվայելուց թուլադաշնակեալ՝ 'ի ստորե կորստեան քարչէ զօրինակ մերս գոյուե, կապիմբ յուսով վերստին դարձեալ ընդ անձառ խորհրդոյ խաչի քո, Վն, մկրտեալք 'ի մահ կենդանւոյդ՝ անվախձան կենացդ սովաւ հաղորդիմբ, 'ի քեզ իսկ ան համայնիւ խրախուսեալ 'ի սպառ ամենեկին անհատուածելի :

ԻԱ. Եւ ի զգրօշեալն քառակուսեան յանուն քո, Վն, նշանի բարձրելոյդ հաւասար հաստէ . շնորհ ընձեռեալ զուգափառ և նմանատիպ արեան կեցուցչիդ նոյն անվանելի փառօք պսակեալ մեծացուցանէ : Փայտ անուանի իւղոյ օրհնութեան, ըստ մարդարեկին կանխաձայնութե, զի հասարակաց կազմեցեալ բուսոց անտառաց զօրապէս ուղղեալ՝ 'ի խալութե չարին արկածից և օտար կարծեաց 'ի ստեղծողդ վերաբերեալ առ նոյն նիւթս կենաց հասուն ներգործէ : () Ի և որ 'ի մեզ մտիցն պատուհանաց մշտաբացիկ թափանցանցութիւնք՝ յանուն մեծութե ահաւորիդ զօրութե 'ի խոհական իմն համեստութե անագրեցեալ առ 'ի յրդակերտ օթեվան հոգւոյդ՝ անագրելի պատրանաց չարին խաւարահողմ խարդախողին, այսու լուսով զսպեալ ամփոփիմբ 'ի նուագ գոհութե երեկորեան պաշտաման ընդ երկնայնոցն դամբարաց՝ առ օրինակ վառման շնորհիդ

որ 'ի մեզ . 'ի սոյն յիշատակ փրկութեան բարեացն սովաւ տնկեցեալ ծագի , և ծաղկաւէտ եղեալ պողածնի , 'ի սպաս ընթրեացն պատրաստութեան յետնում գիշերի 'ի մեծիդ գալստեան . ահա զայս լոյս ճրագի համարեալ 'ի կիր արկանեմք :

ԻԱ . 'Ի արձեալ ըստ գծադրացն գումարութեան քսան և չորիցն շարագրութե' որ յալփափետաց ան տի վերաթուի մինչև 'ի քսաներորդ երկրորդն կարգի , յորում զայս խորհուրդ խորութեան անտուտ թարգմանեալ ճաշակ հեշտալի որոց հաղորդին ջաւ բել պատրաստեմք ամենապիտան յարմարութե . քանզի յութաներորդէ անտի գրոյ 'ի չորեքհարիւրն փոխաբերեալ ստուգաբանօրէն քննութե ընդ ձիթոյն անուան նիւթ շքմարտագրի . որ է կերպարան արդեան խմորոյ յինքն բերողի զգանգուածն զօրեղապէս . որ աչ սակաւն 'ի յոլովէն պարագայի , քան թէ 'ի նոյն իրն դարձուցեալ ըստ աւետարանական առակին , զամենայն առ ինքն վերաբերեալ աճեցուն առնէ :

ԻԳ . Սոյն եւլ հեզութեան միշտ համբարձման և խոնարհութե օրինակ և նմանութե , առ ոմն կակուղ պատառաւ մատուցեալ ջամբի , հարթակիւ և բարեյարմար բանի կերպարան . իսկ համայնիցս լուծականաց հոսանուտ և ստորածորելի նիւթից գերափառ վերաշրջական հրաշափառ խորհրդոյ պատկեր . քանզի և յաման ինչ մորթոյ արկեալ ոչ ըստ գինւոյ ձեռոյ և կամ ջրոյ թացութե մեղկէ , այլ 'ի սահման պատշաճին պահէ : 'Իսպէս ընկալեալ զքոյոցդ բարեաց անհաւասար առաւելութիւն որդի այլ կենդանւոյ , զարբանուէր այս օծելութի 'ի ճակատ դիմացս արեամբ քո գրեմք , և 'ի բնութի շնչոյս հոգւով քո սպաւորեմք , հաւատացեալ խորհրդով մտացո , եթէ յաւէտ յայտնեսցի նորոգ փայլեցեալ բաղմաճաճանց ծայրարձակութեամբ 'ի տարածումն յոգնատեսիլ զարմանահրաշ ընդարձակութե պտուղ իւղոյ ընծայեալ զլոյս 'ի փառս ապառնեացն հանգերձեղցն : 'Իսս ճարպ հոգեւոր երջանիկ և վերնանշոյլ 'ի դէմն երեսաց իմն պատկերի քուճի նշաւաւ ջահաւորեսցի :

ԻՌ. Եւ քանզի իբր անհաս ոչ ըմբռնական այս մեծ զօրութի արագ սլացմամբ 'ի թեւս թեթեւս մտաց պայմանի, անդր քան զկարծիս ուղոյ իմաստից անհուն հետեւման անհետ փախստեան՝ լայն իմն միջուցաւ 'ի սպառ որոշեալ, փակեցաւ յինէն, ոչ օրինակեցաւ կցորդաւ, ոչ նմանեցաւ զուգամամնութի, ոչ սահմանեցաւ ձեակերպութի, ոչ կշռեցաւ ընկերին չափով. այլ ահա ընդ անծան խաչիդ նշանի հաւասարութի արեան կեցուցչիդ հոգիապէս գերազանցեցաւ: Եւ արդ օրհնեա զմեզ, տեր, սովաւ և 'ի սոյն. ևս և անունդ քո ահաւոր, լուսաւոր, երկնաւոր և զարմանաւոր, 'ի գովեստ փառաց անձառից մաքրակրօնից բուրվառաւ խնկեալ, սուրբ, սուրբ, անքնին, անպատում, բարձրեալ, ողորմած, վերերգեալ, ճշմարիտ, բարերար և նք, արա սովաւ փրկութի, տուր և քաւութի, պարգևեա բժշկութիւն, հանդերձաւորեա շնորհ, առատաձեռնեա երանութի: Այսօժումն այս ձիթոյ երկնանձրեւ լուսոյ անարատ գտայց. յիւղեալս այս թեզան բանաւորական մի մտցէ և մի գրաւեսցէ տիրականութիւն աղտոց մեղանաց՝ շաղախել երբէք զոգւոյս կերպարան: Եւ զիցի սոյն ինքն որոց մատչին օծանիլ սովաւ հարսնապաճոյճ պանծանօք պճնել գեղայօրէն նք վայեղութի՝ երջանկապէս յոգի դարգարեալ: Եւ զիցի հուրս այս լուսափառ և անծաճիր՝ մերձեցելոցն 'ի սոյն ընտրութիւն մութ կրկնեռաց և բարեփափաք ջերմութե այլ յօրինուածոյ, որով ամենայնիւ ամենապատրաստ պնդութեամբ՝ 'ի կարծրականութեամբ անսասան վիմիդ յարակայեցեալ միշտ արձանացոյց 'ի քեզ հաստատեալ աներկմտելի: Եւ իցի նշանակ վերնամրցանակ այսր պարգևի սովաւ վառելոցն, ոչ ողորիլ ջուրբ, ոչ այրիլ հուրբ, ոչ ցրտանալ 'ի սառնութե, ոչ վնասակար հողմով շիջանիլ, ոչ աղտեղիլ յուրուական ինչ պղծութե, ոչ զպահեալսն՝ չարին մատնել, և ոչ 'ի ստորեւ ելիցն զմութեալ գանձուն կենաց յիմարաբար արտաքս հանել. ոչ անպատուաբար մնալ 'ի թեւոց քոց օգնականութե, և ոչ զէացեալն 'ի մեզ օժութիւն անմաքրապէս 'ի բաց մերկանալ: Եւ եղիցուք քեզ 'ի սոյն հրացեալ, սովիմբ անարատ

րեալ, սոսկալ լուսաւորեալ, այսու արդարացեալ աղատացեալ պսակեալ և Թագաւորեալ: Եւ քեզ միայնոյ միայն օծելոյ յամենեցունց օրհնութիւնք երգոց, ալելուք լեզուաց, հնչմունք ձայնից, յաղթանակութիւնք գովեստից, բարեբաասուիւք շրթանց, սրբաբանութիւնք սաղմոսաց, ընդ հօր և հոգւոյդ մէջ յաւիտեանս յաւիտենից . ամէն:

Այն իմ ձեռնարկութի ՚ի սրբութի, և այս արձանագրութի
՚ի սրբութեցն սրբութիւն:

ԲԱՆ ԻՆՄՆԵՐՈՐԴ ԶՈՐՐՈՐԴ

Վերստին յաւերած կրկին հեծութեան նորին հպոռ
առ. նոյն ազերս մաղթանաց բանի:

Ի ԽՈՐՈՑ ՍՐՏԻՑ

ԽՕՍՔ ԸՆԴ ԱՍՏՈՒԾՈՑ

Ա. ԱՍՏՈՒԱԾ յաւիտենական, բարերար և ամենակալ, ստեղծիչ լուսոյ և յօրինիչ գիշերոյ, կեանք ՚ի մահու և լոյս ՚ի խաւարի, յոյս աննունողաց և երկայնմտութի տարակուսելոց, որ ամենարուեստ իմաստութիւնք քո դարձուցանես յայդ զստուերս մահու, աննուաղ ծագումն և անմուտ արեգակն . քանզի ոչ զօրէ ծածկել զքառս տէրութիւնք խաւար գիշերոյ . որում կրկնի ծունր երկրպագութիւն ամենայն եղելոց երկնաւորաց և երկրաւորաց և սանդաղամեռականաց . որ լսես զհեծութի կապելոց և հայիս յաղօթս խոնարհաց և ընդունիս զխնդրուածս նոցա, անձ իմ և Թագաւոր իմ, կեանք իմ և ապաւէն իմ, յոյս իմ և վստահութի իմ, (հաւիտեանք ամենայնի, սուրբ զհանգուցեալ ՚ի հոգիս մէջ, մխիթարութի վշտաց և քաւարան մեղուցելոց, որ գիտես զամենայն յառաջ քան զիկնել նոցա . առաքեա զպահպանողական զօրում աշոյ քո և փրկեա զիս յերկիւղէ գիշերի և ՚ի դիւէ չարէ: Որպէս զի զյիշատակ ստեղծի և քրքումնս միշտ համբուրեալ շրթամբք հոգւոյ ըղձու

Թէ չնչոյ, կեցից պահպանեալ ընդ այնոսիկ՝ որ կարգան գըեզ 'ի բոլոր սրտէ :

Բ. Եւ 'ի դրոշմէ խաչի քոյոյ Նշանիդ, զոր անձային արեամբ քո ներկեալ նորոգեցեր, և 'ի նոյն շնորհ որդեգրութե զմեզ մկրտեցեր, և 'ի փառս պատկերի քո նկարեալ յօրինեցեր, այսու պարգեօք անձանօք ամաչեսցէ սատանայ, քակտեսցին մեքենայքն, բարձցին որոգայթքն, պարտեսցին մարտուցեալքն, պակասեսցին զէնքն սայրատուրք, մերժեսցի մէզն, փարատեսցի խաւարն, մեկնեսցի մառախուղն : Եւ զուկ քո հովանասցի, և աջ քո կնքեսցէ . վասն զի գլթած ես և ողորմած, և անուն քո կոչեցեալ է 'ի վերայ ծառայից քոց : Եւ քեզ ընդ հօր հոգեովդ սրբով փառք և իշխանութի յաւիտեանս յաւիտեանից . ամէն :

ԲԱՆ ԻՆՆՄԵՆԻՈՐԴ ԷԻՆԳԵՐՈՐԴ

Վերաքին յաւելած կրկին հեծութեան նորին հակողք առ նոյն տղերս մաղթանաց բանի :

Ի ԽՈՐՈՑ ՍՐՅԻՑ

ԽՕՍՔ ԸՆԴ ԱՍՅՈՒԾՈՑ

Ա. Եւ Երեմիայի արդար, ճառագայթ օրհնեալ, լուսոյ կերպարան, փափաք անձկութե, բարձրեալ անքնին, զօրեղ անպատում, բարւոյ բերկրութի յուսոյ տեսութի, գովեալ երկնաւոր, թաղաւոր փառաց, Վ՛շտ արարիչ, խոստովանեալ կեանք : Եւ արդ զթերութի վրիպանաց բաղմասխալ ձայնի եղկելոյս ամենազօրդ բանիւ լցեալ մատուցես յաղերս հաճուն հօր քում բարձրելոյ : Եւ վասն իմ 'ի փորձ եկիր անիծից, կերպարանեալ զիմ նամանութի, ամենեւին կենաց օրհնութի, վերնոց և ներքնոց բարեխնամող տեսուչ համայնից : Եւ թէ յանձն առեր մեռանիլ վասն իմ, անձ տերդ բոլորեցուն, որչափ հաճեսցիս առաւել և այժմ վտանգաւորս կրից կարեկցել, ընդ իմ պարտաւորիս միշտ աղօթելով աղ-

գրեցաւ մարմնոյդ առելոյ 'ի մէջ՝ առ համապատիւդ քո հայր :

Բ. Եւ վասն արեանդ պատուականի միշտ մատուցելոյ 'ի հաճութի կամաց առաքելո՝ բարձցին վտանգք մեղուցեալ դատապարտելոյս , թողցին պարտիքն , ապաքինեացի ամօթն , մոռացին պատկառանքն , բարեգործեացին դատակնիքն , սատակեացին որդունքն , վերացի լաւն , հանդարտեացէ կրճումն ատամանցն , սպառեացին ողբն , հատցին արտասուքն , մերժեցի սուգն , հալածեցի խաւարն , վատնեցի հուրն սաստկութե , հերքեցին տանջանարանքն բազմօրինակք :

Գ. Եւ ես եւ թուութիք կամողիդ և պարգևողիդ կենաց ամենից , ծագեացի լոյսդ , արագեացէ փրկութիդ , հասցէ օգնութիդ , ժամանեացէ այցելութիդ , կանխեացէ ցօղդ ողորմութե , յառաջեացէ արբուցէ զանդաստանս պաքեալ՝ անկեալ ոսկերացս թշուառութի 'ի վիհն մահու . ծաղկեցուցէ պտղաբերեացէ բաժակդ երկնաւոր արեան կենարարիդ զերկիրս ինամեալ աւուրն լուսոյ , որ անծախապէս միշտ պատարագի յիշատակ կենաց փրկութեան հոգւոց ննջեցելոց : Օ 'ի ամենայնիւ մահացեալ հոգիս մարմնովս մեղաց՝ շնորհօք քո , գթած , 'ի քեզ զօրացեալ քե նորոգեցայց , զատեալ 'ի մեղաց անմահ կենդանութի 'ի յարուեն արդարոց , հօրքումօրհնեցեալ : Ինդ որում քեզ փառք , և հոգւոյդ նք բարեբանութի վայելչական գոհութի , այժմ և միշտ և յաւիտեանս յաւիտենից . ամէն :

ՅԵՐԱՏԱԿԱՐԱՆ ՄԱՏԵՆԻՍ ԴԻՈԹԵԱՆ

Բայտ հոլովման ընթացից ամանակաց յառաջ շարժուե , որ ըստ լրապատարն նշուլագեղն արփիա՝ ճաճանչ լուսակիրն օրակշիռն միտափարատն ակնապարար ականն արեւու՝ ստեղծականն արուեսկի , որ համբարէ հոլովէ կուտէ ամաց յոլովութի 'ի չափս դարուց շնչասպառ և կենդանանորոգ առուղեկան յաւիտենիս , 'ի յաւարտումն կատարման իննեբերակ

յարեւելին, 'ի սկիզբն պսակելոյ մտի տաանեկին յաբեթական տոհմիս տումարի, յետ երից ամաց անցելոց՝ որ զկնի գալստեան 'ի կայս և 'ի կոյս կողմանց հիւսիսոյ դիմաց արեւելց՝ յաղթող և մեծ կայսերն հռոմոց Բասիլ, յորժամ ընդարձակ և մակադաւիթ կանոնաւ սփիւռ տարածէր՝ լիսասՀման և անխտրոց 'ի ստուարակարկատ կոթողս կարծր արձանաց՝ 'ի ձգումն ձեռին և յանխզելի լարս պարանաց երկարագունից՝ անթարթափ 'ի նոյն վերասլացեալ 'ի յաջ և յահեակ՝ սեպհականեւ յաւելուլ բաժինս մասանց վիճակաց խմբից օշխարհաց 'ի ծոց իւր, արդ 'ի յայնմ անդորրութեան միջոցի, յորում եզերեալ ընդոտնեցաւ թշնամիք եկեղեցւոյ, ստացեալ հիմնեցի, կառուցի, կարգեցի, կուտեցի, արձանացուցի, դիզի, բարդեցի, կացուցի, ցուցի, հաստատելով 'ի հրաշակերտութիւն միագոյ իրի զբազմաստեղնեան գրուագա գրութե այսմ սփերի արգասաւորի, ես Վրիգոր կրօնաւոր քահանայ, յետին բանահիւտաց և կրտսեր վարժապետաց, գործակցութեղբոր իմոյ ընտրելոյ (Յովաննէս կոչեցելոյ)՝ Լաւրեկայ մեծափառ և բարձրապատիւ ուխտի վանահանի . որք իբրեւ զմի մարմին բանական 'ի յերկուց առ մի կերպարան շինելոյ դիմաց կենցաղավարելով, ոչ միայն հարազատք, այլ և միաշունչք միակրօնք համապատիւք զուգահաւանք, 'ի բառից աչաց առ մի և նոյն շաւիղ խորհրդոյ տեսեալք :

Երդ հայցեմք 'ի ճաշակողացդ յայսմ սեղանոյ յաբնօրէն և ախորժահամ հանդերձելոյ՝ յիշատակել զմեզ 'ի մաղթանս ուղիղս և 'ի պատկանաւոր խորնորուածս, սեռն սիրով 'ի միտս բարիս . որով և զուրեղիջիք գրեալ 'ի մատեանս կենաց վերին դպրուէն :

Գ Ր Ի Գ Ո Ր Ի

ՆԱՐԵԿԸՅ ՎԱՆԻՑ ՎԱՆԸԿԸՆԻ

ՄԵԿԵՈՒԹԻՒՆ

ԵՐԳՈՑ ԵՐԳՈՅՆ ՍՈԴՈՄՈՆԻ

յորբեթնին, 'ի սկիզբն պսակելոյ մտի տամնեկին յաբեթական տոհմիս տումարի, յետ երից ամաց անցելոց՝ որ զկնի գալստեան 'ի կայս և 'ի կոյս կողմանց հիւսիսոյ դիմաց արևելեց՝ յաղթող և մեծ կայսերն Հոռոմոց (Բասիլ, յորժամ ընդարձակ և մակազաւիթ կանոնաւ սփիռ տարածէր՝ լիասահման և անխարոց՝ ի ստուարակարկատ կոթողսկարծր արձանաց՝ 'ի ձգումն ձեռին և յանխզելի լարս պարանաց երկարագունից՝ անթարթափ 'ի նոյն վերասլացեալ 'ի յաջ և յահեակ՝ սեպհականել յաւելուլ բաժինս մասանց վիճակաց խմբից աշխարհաց 'ի ծոց իւր, արդ 'ի յայնմանդորրութեան միջոցի, յորում եղերեալ ընդոտնեցաւ թշնամիք եկեղեցւոյ, ստացեալ հիմնեցի, կառուցի, կարգեցի, կուտեցի, արձանացուցի, դիզի, բարդեցի, կացուցի, ցուցի, հաստատելով 'ի հրաշակերտութիւն միազոյ իրի զբազմաստեղնեան զրուագս զրութե այսմ սոփերի արգասաւորի, ես Վրիգոր կրօնաւոր քահանայ, յետին բանահիւսաց և կրտսեր վարժապետաց, գործակցու թէ եղբօր իմոյ ընտրելոյ (Յովաննէս կոչեցելոյ)՝ լաւեկայ մեծափառ և բարձրապատիւ ուխտի վանականի . որք իբրեւ զմի մարմին բանական 'ի յերկուց առ մի կերպարան շինելոյ դիմաց կենցաղավարելով, ոչ միայն հարազատք, այլ և միաշունչք միակրօնք համապատիւք զուգահաւանք, 'ի քառից աչաց առ մի և նոյն շաւիղ խորհրդոյ տեսեալք :

Երդ հայցեմք 'ի ճաշակողացդ յայսմ սեղանոյ յորնօրէն և ախորժահամ հանդերձելոյ՝ յիշատակել զմեզ 'ի մաղթանս ուղիղս և 'ի պատկանաւոր խընդրուածս, սեռն սիրով 'ի միտս բարիս . որով և գուրեղիջիք գրեալ 'ի մատեանս կենաց վերին զպրուէն :

Գ Ր Ի Գ Ո Ր Ի

ՆԱՐԵԿԱՅ ՎԱՆԻՑ ՎԱՆԵԱՆՆԻ

ՄԵԿԵՈՒԹԻՒՆ

ԵՐԳՈՑ ԵՐԳՈՅՆ ՍՈՂՈՄՈՆԻ

Գ Ր Ի Գ Ո Ր Ի

ՆԵՐՔԻԿԱՆՑ ՎԼՆԵՒՑ ՎԼՆԵԱԿԱՆՑ

Մ Ե Կ Ն Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

ԵՐԳՈՑ ԵՐԳՈՅՆ ՍՈՊԱՄՈՆՑ

ՆՐԱՄԱՆ քո անասէր Թագաւորութեդ, ով տէր արքայ, բուռն և աւելի էր քան զկար մեր. զի այդպիսի խնդիր, մեկնել զերգ երգոց՝ այնոցիկ էր, որ ըստ Սողոմոնին է հոգւով. Ս ի Եթէնիւսացին՝ Վրիգոր, որ կատարեալ վարդապետ էր և հոգիաբնակ, ի բուն կատարմանէ մեկնութե այսմ գրոցս վերջացեալ գտանի, որչափ ևս առաւել ես, որ ամենայնիւ տգէտ եմ և ունայն ի հոգւոյն շնորհաց, ոչ կարացից հետեւել մտացն ասացելոց ի սողոմոնեան հոգւոյն. Ս անաւանդ զի չէ փոքր գատապարտութիւն և պատիժք՝ զբանս արբոց գրոց օտար մեկնութեք ազաւաղեալ՝ վասն ոչ տգէտ երեւելոյ, և փառամոլ հպարտութե՞ք զոչէսն իբրեւ զՃշմարիտ ցուցանել. Բայց զի հրաման ունիմք հնազանդ լինել Թագաւորաց հրամանաց, յանդգնիմ ասել զիմ տկար մտացս հատողութիւն. յուսացեալ ի հոգին սք, զնորայն կատարելով հրաման, որ ասաց, Թէ հպատակ կացէք Թագաւորաց:

Երգ նախ առաջին՝ խնդացի ընդ այս, որ այսպիսի միտս երեւեցուցեր առ ի քննել զգիրս, և հոգ տանել ուսմանց, որ է գուշակ երկիւղի նն, և օտարանալոյ ի պիղծ հոգւոց և ի վայրապար քննութեց և ի մեղսասէր բարուց, և այնմ երանութեց

մատաւորիլ, որ մարդարէն ասէ, թէ “ Լորանեալ է այր՝ որ ոչ գնաց 'ի խորհուրդս ամբարշտաց ”. և որ զկնի գայ : Որ և սակաւ ինչ յառաջ երթեալ՝ ասէ, “ Լաւ յօրէնս նա խորհեացի նա 'ի տուէ և 'ի գիշերի ”: Լպա զհատուցումն խորհելոյն զօրէնս նա 'ի վերայ բերեալ ասէ, թէ “ Լղիցի նա որպէս ծառ՝ որ տնկեալ է 'ի գնացս ջուրց ”: () Ի որպէս ծառ՝ որ տնկեալ է 'ի գնացս ջուրց, անթարշամ է, նոյնպէս և որ զպատուիրանս նոյնքնէ, և այնմ հոգ տանի 'ի տուէ և 'ի գիշերի, այնպէս անթարշամ մնայ յայսմ 'ի կեանս . և զամենայն զոր ինչ առնէ, յաջողէ նման անձ : Որպէս Լաւ թին իսկ յաջողեաց . զի այր թաւաւոր էր, և այնչափ մեծ թագաւորն զպատերազմաց և զամենայն պիտոյից մարմնոյ հոգս առ ոտն հարեալ, զայսն և եթ խորհէր . վասն որոյ անպարտելի մնաց 'ի թշնամեաց : Լոյնպէս և 'ի Սողոմոն տէսէք, թէ քանի տիեզերակալ թագաւոր էր . բայց հանապազորդեան հոգք այն էր նորա, զոր յընթեռնուլդ էք . և այլ ևս այնչափ գրեան, զոր և աշխարհս չէր բաւական 'ի բառնալ թէ մնացեալ էին գրեանն . բայց զի չէր աշխարհ արժանի, և չպիտէր որ ուսանէին մարդիկ, զայնպիսի անչափ գիտութիւն եբարձ անձերկրէ . զի զամենայն ինչ 'ի գիտութիւն էր բերեալ, որ ինչ արարեալք էին նոյն 'ի վերայ երկրի . և եթէ չէր գլորեալ, այլ ևս մեծաց շնորհաց էր հասեալ : Լորդ ընդ այնպիսիսն պարտ է նախանձել թագաւորաց, և անյաբարբար ուսանել զօրէնս նա : Բայց այժմ կացցէ այդ, զի 'ի սկիզբն մեկնութեան գրոցս մոեացուք :

Լորդ նախ զայս արժան է ասել, թէ զինչ մեկնի Լորդ երգոց . և այսու զանբաւ պատուականութիւն նորա ուսանել : Լորդ երգոցդ է օրհնութիւն օրհնութեց : Որպէս և մեք սովոր եմք խորանին սրբութե, ուր սեղանն սք կայանայ, սրբութիւնք սրբութեանց կոչել . որպէս ասէ իսկ առաքեալ : Լսիմքն՝ եթէ եկեղեցին է սրբութիւն, և խորանն սք՝ կրկին սուրբ և առաւել տք : Լոյնպէս և նա ամենայն երգոց և օրհնութեց գեր 'ի վերոյ է . որպէս և 'ի նորումս աւետարանն՝ տք և պատուական կոչի քան զայլ գիրս .

նոյնպէս և նա քան զՀինան : ( ) աղաքս որոյ իմանալի է՝ թէ ձայնիւ երգէին 'ի տաճարին, առաւել ևս յանգուծի և մարգարէական հոգւով՝ քան զդաւ թեան սաղմոսն . զի անձառ է խորհուրդն՝ որ 'ի յայն սարսափելի բանսն ծածկեալ է : ( ) ոչ կարէ որ 'ի մարմնեղինաց իմանալ, բայց եթէ որք ըստ ( ) աւղոսին են հոգւով, որ յերրորդ երկինս ել, և զանձառ բանսն լուաւ . զոր ոչ էր կար մարդոյ խօսել : ( ) ասն զի ոչ տեւէ լեւելքս այս նոյն խորհրդոցն լեւելութեան, որպէս և ոչ աչքս այս տեսութեն նոյն :

( ) Երբ զանձառելիսն կամեցեալ պատմել ( ) ողորմոսն 'ի մարմնաւոր իրս առակեաց . այսինքն 'ի փեւայ և 'ի հարսն, յեղծօրորդի և յօրիորդ, 'ի դուստր և յաղաւնի, 'ի ստինս և 'ի տաշխս, և յեւղ թափեալ, 'ի խնծոր, յայծեամն, 'ի ( ) ողորմոսն, 'ի թաղաւոր, 'ի քաղաքն ( ) քուսաղէմ, 'ի պարտեզ, և որ այսպիսիք ցանկալի աչաց հայելոյ, և լեւելաց ախորժեւելք, և մտաց փափաքեւելք : ( ) ի որպէս ծնողք տղայոց՝ զպատուական իրս 'ի բարետեսակ ամանի ծածկեն, զի նոցա արտաքոյ տեսեալն ցանկալի թուին քան զոր 'ի ներքս եղեալ զանձն, զի այնու յորդորեցին և զգուշուծէ պահպանութեան որ 'ի ներքս : ( ) Եւ եւել անոյշ և մեծաբնի, որպէս նարդոսն՝ որ սա իսկ յիշէ, ամանիւ ամփոփի . այլ և հոտ անոյշ ոչ 'ի բացի մարթի մնալ, որպէս և նորն իսկ 'ի սրբում աւետարանին ասէ, թէ “ ( ) արկանէք ըզմարգարիտս ձեր առաջի խոզաց , . . . այսինքն , թէ մի տայք տկար լեւելաց զանձառելիսն . նոյն հոգի ուսոյց ( ) ողորմոսն 'ի մի յայտնապէս սփռել զորս ետես հոգւով լուսոյն . և մի ամենեւին թագուցանել զխորհուրդ եկեղեցւոյ, և զփրկութի, և զ( ) ի մարմնաւան, և զամենայն ինչ զոր կրեաց վասն մարդկան սիրոյ, և զմահն, և զյարութին, և զմիւսանգամ դաւ լուստն, և զոր ինչ անդ կայ պահի պարգեւք սրբոց՝ անիմանալիք, և զտուփուսն սիրոյ սրբոցն որ առ ( ) Բ, որ արեամբ և մահու չափ կրեցին յանձինս, սիրելով զ( ) Բ, որպէս և նա զմեզ . որ վասն զիւր զանբաւ սէրն յայտ ածելոյ մեզ՝ հարկեցաւ մարմին զգեհուլ, և դարձեալ՝ զմեք արիւնն հեղուլ վասն մեր : ( ) Եւ կա-

ըողն էր իշխանաբար փրկել զմեզ 'ի սատանայական բռնութեց իբրեւ զած, զայն իրաւամբք արար, և զնա բռնութիւն կապեաց: 'Եւ և զայն հանդարտութիւն գործեաց, և ոչ տէրութիւն: Օ՛ր ի իրաւամբք փրկեացի գերութիւն նորա և ողորմութիւն, որ է այս ինքն զմահ՝ զոր ըստ իրաւանց դատեաց զմեզ 'ի հող դառնալ վասն անարգելոյ զպատուիրանն՝ որ վասն պողոյն չուտելոյ, և զարդար դատն՝ առանց իրաւանց ոչ եբարձ՝ որ ունէին իշխանութիւն: 'Եւ ինքն զադամեան զգեցաւ մարմին, և զմահ նորա յինքն առ, և իրաւամբք փրկեաց: 'Եւ և ընդ իրաւունսն զողորմութիւն խառնեաց, և ընդ ողորմութիւնն՝ զիրաւունսն. և այսու ամենայնիւ եցոյց զան պատմելի սէրն՝ որ առ մեզ: Օ՛ր այս ամենայն պատմէ Նորդ երգոցն, և զեկեղեցւոյ պայծառազարդութիւն խաչին և սեղանոյն, մարմնով և արեամբն ինքն, որ աւազանաւն և իւղովն սրբով, հին և նոր կտակարանօք, առաքելովք և մարգարէիւք և վարդապետօք, քահանայականօք և ճշնաւորականօք, կուսանօք և մարտիրոսօք, քրիստոնեայ թագաւորօք, և բովանդակ ամբիժ ժողովրդօք, որ յեկեղեցւոյ էր տնկելոց. և զայնպիսի պարգեան և զանքըն նելի, և որ այն ևս սոյնպիսիք անձառ պարգեք, որ առականոր բանիւն եցոյց մեզ: 'Եւ և նա ճմարտապէս ոչ ծանեաւ զբովանդակն, և ոչ ծանուցանել մարթաց. և ոչ զոր ինքն դիտաց, մեզ յայտնի յայտ եբեր, այլ առական:

'Եւ և եթէ հարցանէ որ, թէ զիմորդ 'ի հարսն և 'ի փեսայ առականաց. և զիմորդ մարթի զայն խորհուրդն մարմնաւոր ցանկութիւն շանակել, և զանչափ սէրն այն՝ ախտի սիրով օրինակաւ 'ի յայտ բերել: 'Եւ և արժան է զցանկասէր բարս մեր աւաղել. որ այնչափ օտարացեալ եմք յայն խորհուրդն, որ այս անամական ցանկութիւն հարկեցաւ հոգին որ 'ի ձեռն Սողոմոնի պատմել մեզ զանտանելին: 'Եւ և յայնպիսի իրաց աղաքաւ և երանելի վարդապետն տիեզերաց: 'Եւ և նա վարի բանիւ, թէ այնպիսի սրբական վարս

պիտոյանայր մեզ ստանալ, որ գիրս ոչ պիտոյ էր . որպէս Վոյին, և Մբրահամուն և նորին որդւոց և Թոռանց . որպէս Յովբայն և Սովեսին և առաքելոցն . որ փոխանակ գրոյ 'ի սիրտս նոցա բնակէր, և ուսուցանէր, և 'ի տախտակս սրտին գրէր, և ոչ 'ի գիրս : Մրդ նոյնպէս պարտ էր լուսաւոր և հրեշտակային օիրտ ստանալ, որ ոչ պիտոյանայր մեզ այն պիտի առակ ցուցակի՝ 'ի հարսն և 'ի փեսայ կերպարանել զխորհուրդս Վիտի և եկեղեցւոյ, և որ յերկինս են անիմանալի բարութիւնքն : Մրդ քանզի զայնպիտի պատիւ կորուսաք, և զայնպիտի աչա կուրացուցաք, ծն առեալ յերկրորդն դիմեսցուք, և 'ի ձեռն մարմնաւորացս տեսցուք զհոգւորսն . որպէս և պատմէ Սողոմոն՝ ընկալեալ զշնորհս հոգւոյն սրբոյ : Վա և սուրբ ամուսնուի և սէր փեսայի ընդ հարսին և հարսին ընդ փեսայի, որ ազատ լինի 'ի պիղծ խառնից, չէ օտար 'ի հոգւոյն շնորհաց, որով և խորհուրդն 'ի Վիտ և յեկեղեցի աւարտի, ըստ առաքելոյն, Թէ “ Խորհուրդս այս մեծ է . բայց ես ասեմ 'ի Վիտ և յեկեղեցի ” . վկայելով Սողոմոնի բանիցն : Մրդ որ զտբ ամուսնուին պղծէ պիղծ խառնակութիւն և չար գործովք, զեկեղեցւոյ խորհուրդ պղծէ, և զՎիտ անարգէ, որ այսմ օրինակն է :

Բայց մեք դեռ զառաջի եդեալ խորհուրդս մեկնեսցուք, և ցուցցուք, Թէ որչափ սէր ունի անձ առ մարդիկ . այնպէս, որպէս փեսայ ընդ հարսին . որպէս ասէ Լսայի, Թէ “ Երպէս ուրախ լինի փեսայ առ հարսին, այնպէս ուրախ լինի նոր 'ի քեզ ” : Օ որ և Դաւիթ իսկ ասէ յողբան Յովնաթանու, Թէ “ Բազում ցաւ է սէր քո ինձ քան զսէր կանանց ” : Մրդ չիք յերկրի պատուականագոյն և առաւել քան զսէր առն և կնոջ : Մպա եթէ ոմանց ոչ շատ կարծի և կարեւոր, յաղագս այնք չթուի՝ զի ոչ սրբութեամբ լինի եկեալ յամուսնութիւնն . և ոչ սրբութեամբ իցէ պահեալ զկուսութիւնն, այլ անառակ պղծութեամբքն իւրովք փախուցեալ իցէ յինքենէ զշնորհս հոգւոյն : Իսկ որ անբիծ և անաւրատ գայ 'ի տբ յամուսնութիւն, և անճառ սիրով սրբով հոգւոյն սքջ իցեն միաւորեալ ընդ միմեանս ,

այն օրհնութիւնն օրհնին, որով Ղաւմն և Եւայն օրհնեալ միաւորեցան: Եւ որ այսպիսի սիրով և օրհնութիւն լինին միաւորեալ, ի վերայ իրերաց աբեամբ չափ մեռանին: Եւ ևս և վասն ընտանեաց սիրոյ բազումք ի Ռաբի անկան և ուրացան ի հալա ծանաց ժամանակն: Եւ ևս Ղաւմ ևս ի դրախտէն և ի լուսեղէն փառացն՝ յաղագս կնոջն սիրոյ մերժեցաւ և արտաքս անկաւ. և ոչ վասն անձ լինելոյ, այլ ի նորա սիրոյն ծանր համարեցաւ քակիլ: Եւ գիտէր ճշմարտապէս՝ թէ պատժելոց էր ինքն յայ. զի ոչ էր անգէտ, այլ լի մարգարէական հոգւով. և զի դեռ չէր ևս ի շնորհաց հոգւոյն անկեալ. վասն զի չէր անցեալ զպատուիրանաւն: Եւ ևս յետ ուտելոյն զպտուղն ոչ ի սպառ կորոյս զհոգին. այլ որպէս մինչ ի դրախտին էր, հոգւով սրբով ծանեալ զամենայն կենդանեաց զբարս, և յածելն այ զնոսա առ Ղաւմ՝ ըստ իւրաքանչիւր բարուց և բնութեց կարգեաց զմի մի անուանս նոցա: Եւ ի ննջելն իւրում յորում ստեղծաւ Եւայ, և յածել զնա առնա՝ մարգարէութիւն ասաց, թէ “ Եւայ այժմ ոսկր յոսկերաց իմոց ”. և զորդէծնութեան աշուճն որ ի կնոջն, և թողուլ զհայր և զմայր, և երթալ զհետ կնոջ, և լինել մարմին մի: Եւ ևս յետ ուտելոյն ի պտղոյն՝ գիտաց մարգարէութիւն զփրկութիւնն մեր՝ զոր ի ձեռն կնոջն էր լինելոց, այսինքն ի ձեռն որ անձամբն. վասն որոյ և կեանս կոչեաց զկինն. ապա թէ ոչ այդպէս, զիարդ կոչէր զնա կեանս, որ ամենայն ծննդոց Ղաւմայ՝ մահու պատճառն եղև: Եւ ևս որպէս ասէ որ Եւայն ուտաւորին, թէ՛ “ Եւայ ասելով զամենայն որ մինչ ի կատարած գործք լինելոց էր յերկրի, և ի ձեռն Ռաբի զփրկութիւնն՝ գիտաց նա ”: Եւ ևս թէ մինչ ի փառաց անտի անկեալ էր, զմարգարէութեան էր հոգի, որչափ ևս առաւել մինչդեռ ի փառն էր. այո՛ և առաւել ևս ունէր: Եւ ևս յայտ իսկ է, որպէս առաքեալ ասէ, թէ Ղաւմ ոչ պատրեցաւ յոճին սուտ խոստումն՝ որ սատանայիւ, այլ կինն պատրեցաւ և յանցեալ. և

։ Ագաթ ։

Ի՞նչամ յաղաքս ոչ բաժանելոյ 'ի կնոջէն եկեր զպըտուղն և սիրելոյ զնա, այլ ոչ վասն անձանալոյ՝ որպէս կ'իմն : Ի՞նչ և այժմ'իսկ յաղաքս սիրելոյ զկանայս՝ մեծարեն արք զկանանց խրատս, և զշար կամս նոցա կարի յոյժ գիտեն՝ թէ չէ պատշաճ, այլ 'ի սիրոյն հարկին առնել : Ի՞նչ զայս գիտացեալ Սողոմոնի՝ կարեւոր սէր 'ի մարդու մեքան զամենայն սէր, և առակեաց 'ի Վիտի սէր և յեկեղեցւոյ առ մի մեանս : Ի՞նչ ոչ եթէ այսու միայն կշռի սէրն այս զի որչափ ընդ ան և ընդ մարդիկ է առաւելուի, նոյնչափ առաւելուի է այս սիրոյն քան զամուսնութեան : Ի՞նչ որ զգիրքս զայս ընթեռնու, պէտս ունի մարբել զմիտս և զխորհուրդս յամ մարմնաւոր ամուսնական մտածուեց, և ապա միւլ 'ի լսելուի : ( ) Ի՞նչ այս գիրքս լեառն է Վորդեբ, ուր ան ընթեռնաց : և որպէս անգյործամ գազան մերձենայր 'ի լեառն, քարկոծ լինէր, նոյնպէս և որ գազանաբարոյ մտօք մերձենայ յերեւելի բանս գրոցս այսորիկ, զնոյն կրէ զկիրս : Ս' ասն որոյ արտաբոյ ամենայն խորհրդոց մարմնեղէնաց պարտիմք լինել, խնլով զաչս մարմնոյ, և բանալ զհոգւոյն. զի կարասցուք նման Ս'ովսէսի յանձաբնակ յայս ելանել իմանալի լեառն և զ'ի սման անձային խորոցն զծածուկս ըստ կարի յայտ ածել : Որով առաջնորդ եղիցի հոգին Խբ, յաւելլով 'ի մեզ լեզու ասելոյ, և լսողացդ միտս լսելոյ :

Ե Կ Լ Է Ս Ի Ա Ս Ց Է Ս

Ի՞նչսխնդն ժողովումն եկեղեցւոյ, որ բաժանեալ էր 'ի մնոտի պաշտօնսն. զի եկեղեցի կոչի ժողովուրդն :

“ Դիտացի, թէ մարմին զօրացուցանէ զմանկու թի ” : Ի՞նչսխնդն, ծերացեալ մեղօք մանկութիւն Ի՞նչ դամայ՝ հոգւոյն արբով 'ի գիտութի եկն Սողոմոնի. այն մարմինն, զոր Վիտ զգենլոց էր 'ի մէջ : Դարձեալ, այնմ մարմնով մեր հնացեալ բնութիւն զօրացեալ 'ի մանկութի դառնայ, զլուսեղէնն զգենլով զպատմութեանն յորմէ մերկացան :

“ Ինքնաբնական 'ի շտեմարանս մեր ” : Թէ ըզ-

դրախտն և եթէ զերկինս իմանաս, երկոքին լսի,
յոր բարձրացուցէ Թոր զխոնարհեալքս մեղօք: Եւ
եթէ հարցանէ ոք, եթէ ո՞րար զայս փրկուի, լսէ.
Թաղաւորն մեր Վա, “որ ’ի գահոյս իբրեւ արմաւ
ոսկեղէն զմուսալից, ”: Թաղաւորեալ մարմին միա-
նալոյն ընդ այ բանին, “Ի գահոյսն այ, արմաւ ու
կեղէն, ”, մաքուր ’ի մեղաց իբրեւ զոսկի, զանձութիւն
գուշակէ՝ միացեալ ընդ մարմնոյն, այսինքն ընդ ար-
մաւենւոյն: Եւ եթէ զիարդ մարմինս մեր արմաւենի
կոչեցաւ, վասն զի անբիծ ’ի մեղաց՝ նորայն մարմինն
էր: Օ՛ի եթէ Թաւիթ զարդարս իբրեւ զարմաւե-
նիս ծաղկեալ ասէ՝ վասն վայելականութեն, քանի՞ն
անձացեալ մարմինն: Եւ “զմուսալիցն, ”, զի զմե-
ռելութիւն կրեաց: Արուս և բերաւ իսկ ’ի մոգուցն
ընծայ ընդ երկունս պատարագան առ ’ի գուշակութիւն
այսմ: Թողում ասել, որ ’ի թաղմանն զմուսեցաւ:
“Դարձցի Թաղաւորն անդրէն ’ի մանկութիւն, ”:
Եւս բան զառաջին բանսն կրկնէ, որ ասացն, թէ
“Դարմին զօրացուցանէ զմանկուի, ”: Եւ զի Թա-
ղաւոր ևս կոչի մարդն՝ զի ’ի պատկեր այ արարաւ:
“Դարձցի Թաղաւորն անդրէն ’ի մանկութիւն, ”:
Եւսինքն յառաջին փառան, զոր ’ի դրախտին ու-
նէր:

“Իրեղին ’ի սենեակ իւր, ”: Արպէս յառաջաւ
բանին՝ շտեմարան կոչեաց զարքայութիւնն, ուր
շտեմարանելոց իցէ զարդարսն, զնոյն աստ դարձեալ
սենեակ անուանեաց: Եւ սիրելի, վասն զի սիրեաց
զմարդիկ առաւել քան զհրեշտակս. յաղագս որոյ
սիրոյ և զմեր բնութիւն գգեցաւ:

“Երգեցէք զսէրն, ”: Եւսինքն, թէ օրհնեցէք
զայն սէրն, որ այնչափ սիրեաց, որ զայնչափ պարգեւս
դարձեալ շնորհեաց մեզ իւրով իսկ մահուամբն:

“Եւ իսկ եմ ’ի սաղմոսարանին, ”: Երկու իրս լսի
բանս, թէ գրեալն ’ի սաղմոսարանին եւ եմ. զոր
ինչ արարի ուղղութիւն փրկութեւ և կրեցի, գրեալ
է ’ի սաղմոսարանին: Եւ և ես մի մի ոչ կամիմ
բերել զվկայութիւնս, զի ’ի համառօտն եմ ’ի փու-
թալ: Եւ երկրորդ, թէ կամի ոք երգել և օրհնել
զիմ սէրն ’ի սաղմոսին, ես եմ որ ուսուցանեմ, թէ

որպէս պարտ է օրհնել: Եւսմ եւ առաքեալ վկայէ, թէ “Օ որ կամքն յաղօթս, որպէս արժան իցէ՝ ոչ գիտեմք. այլ ինքն հոգին բարեխօս լինի՝ի հեծուիս անմուռնչս”: Եւթէ՝ի հեծութեամբ աղօթեին քո՝ հոգին որ ուսուցէ քեզ զբանս օրհնուե՛ անբարբառ անմուռնչ:

“Երգեցից ընդ ընկերս իմ”, Եւսինքն ընդ հրեշտակս: Եւթէ զհարգ հրեշտակք ընկերք կոչին. մի զի յարարէն եմք գոյացեալ որպէս եւ նոքայն. եւ երկրորդ՝ զի ոչ էպք հեռի՝ի հրեշտակաց փառաց, այլ փոքր ինչ խոնարհ քան զհրեշտակս, որպէս եւ ասէ Վաւիթ:

“Երգեսցուք եւ ուրախ լիցուք ՚ի Թագաւոր սիրելի”, Եւսինքն, ՚ի Թագաւորն մեր՝ Եւս որ սիրեացն զմեզ, ուրախ լիցուք ընդ վերստին ստանալն զկուրուսեալ փառան. եւ երգեսցուք օրհնութիւնս մա:

“Թէպէտ եւ ծածկեսցուք ՚ի տեսլենէ”, Եւսու յայտնէ, թէպէտ եւ անտես է անձ, զի մարմնաւորս ունիմք աչս, անտեսութեամբ օրհնեսցուք զնա:

“Եւ մեր յըննաւորք”, Եւսմարս Թուոց տասնն է կատարեալ, եւ եթէ այլ Թուէ, ՚ի մին դառնայ, ասել՝ մեռաւսան. եւ որ՝ի կարգին է. նա եւ անձաբան վկայէ այսմ: Եւրդ որպէս ՚ի միակն, նոյնպէս եւ ՚ի տասնեակն տասն տասն հարիւր է. եւ հինգ տասն յիսուս. հարիւրն կատարեալ Թիւ է որպէս զտասն. եւ յըսուեն կէս Թիւ որպէս զհինգն: Եւրդ զկէս աչս ունի մարդ, եւ ոչ զկատարեալ. այսինքն յըննաւորք: Եւրդ զհարգ կարէ տեսանել զծածկեալն ՚ի տեսլենէ, այսինքն յըննաւորէս: Եւս եւ ՚ի հարիւրաւորացն, այսինքն ՚ի հրեշտակաց անտեսանելի է. Թէպէտ եւ ոչ որպէս մեզ, այլ եւ ոչ կատարեալ:

“Տէր արար զքեզ եւ հաստատեաց զքեզ”, Եւս արար զառաջինն, եւ նա դարձեալ հաստատեաց զանկեալն՝ ՚ի նոյն փառան:

“Ստորաստեաց զքեզ յարգանդէ, զեղեցիկդ ՚ի կանայս մայրքո”, Եւրդանդ որ աւաղանն է. եւ մայր Սիոնէ եկեղեցի կոչի. զի “Սիոն ասի մայր. եւ մարդ ծնաւ ՚ի նմա”:

“ Դնցի մարմին առ նոյն անխիղճ՝ անաղտ յայլմէ տեսութենէ ” : Լ. յսինքն ’ի հոգւոյն սրբոյ : Լա և առաքեալ ասէ . “ Դնեալ վերստին՝ ոչ յապականացու սերմանէ, այլ յանապականացուէն, և ենդանի և մշտնջենական բանին այ ” :

“ Օ ի այսպէս ունէր ” : Լ. յսինքն թէ յառաջ այսպէս ունէին մարմին անխիղճ, անարատ, լուսաւոր, մինչև էր ’ի պողոյն ճաշակեալ :

“ Լա կայր այս յօրհնութիւն օրհնութեանցն ” : Լ. յսու զ՝ Լաութայ բանն հօր իւրոյ բերէ վկայ, օրհնութիւն օրհնութեց ասելով, թէ “ նոր ասաց յիս որդի իմ ես դու, և ես այսօր ծնայ զքեզ ” :

Ե Ր Գ Ե Ր Գ Ո Յ

Ո Ր Ե

Ս Ո Ղ Ո Մ Ո Ն Ի

ՍՈՂՈՄՈՆ՝ խաղաղուի թարգմանի, որով առաւել զ՝ Բ. զի նա է խաղաղուի մեր, որպէս ասէ առաքեալ : Երգ քանզի ծնաք նոր ծնունդ, աղաչեմք զծնողն՝ մայրական սիրովն համբուրել զմեզ, մերձեցուցանել զբերանն նձային . զի ’ի համբուրելն նուրա զմեզ՝ արեցուք յայնմ բերանոյ զայն՝ որ ինքն ամենաբար բերանն ասաց . “ Ի՞նչ որ ծարաւի իցէ, և կեսցէ ձուիս, և արբցէ ” : Նաղազս այնորիկ ասէ, թէ

“ Համբուրեսցէ զիս ’ի համբուրից բերանոյ իւրոյ ” : Լա և անառակ որդին գոլով մեք, համբուրեմք յերկնաւոր հօրէն, ըստ ասելոյ առակին յաւետարանն : Երգ զսէրն՝ զոր սիրեաց զմեզ, առաւել լուր աղաչեմք՝ համբուրին առակաւ :

“ Օ ի բարի են ստինք քո քան զգինի ” : Պատուիրանք՝ որ ծրծին ’ի հոգւոյն ’ի ստեանց գրոց, բարի են քան զգինի, ըստ մարգարէին ասելոյ, թէ “ Բարի են ինձ ամենայն բանք բերանոյ քո քան զհազարս ոսկւոյ և արծաթոյ ” : Օ ի կաթն որ ’ի

ստեղծել է, կենդանութիւն է պատճառ. իսկ գիւնին՝ միայն զօրութիւն :

“ Եւ հոտ իւղոց քոց քան զամենայն խունկս աւուշահոտութիւն ” : Եւսպէս առաքինութիւնք և բարի գործք՝ որ յաժողութիւն բուրն . այսինքն զոր ուսուցանէ հոգին Եւ որոց մերձեանս և հոտոտին 'ի նա :

“ Եւ զթափեալ է անուան քո ” : Եւ զի որ թափեալ է յամանէ, անգնին է, և միայն ամանիւն ճառաչի լեալ 'ի նմա իւղոյն . այսպէս աժողութիւն անգնին և անիմանալի և անտեսանելի է, իբրեւ զեւղն թափեալ : Եւ զորիս արդարոց և տղայացելոց 'ի մեղաց՝ անուշահոտէ, որպէս և զամանն եւղն պատուական : Եւ զի թէ իբրեւ թափեալ եւղ է աժողութիւն անուան և գիտութիւն 'ի մարդկանէ անհասողութիւն, նա և 'ի կատարեալ սրբոց, և ոչ միայն 'ի սրբոց, այլ և 'ի բովանդակ յերկնայնոցն . սակայն մեր բնութիւն միութիւն 'ի Եւ կուսէն՝ որչափ մարթ էր տեսանել զեւղն, տեսաք : () որ և ինքն իմր ասաց ցկոյրն, իբրեւ եհարց եթէ “ Ի՞նչ հաւատաս յորդիպ ” . և նա պատասխանեաց, թէ “ ո՞ր է իմր ” . և իմրն ասաց, “ և տեսեր զնա և որ խօսիդ ընդ քեզ, նա է ” : () մարմինն աժացեալ տեսանելով զինքն զեւղն անտես ասաց տեսանել :

“ Եւ ամեն այսորիկ օրիորդք սիրեցին զքեզ ” : () րիորդս զայնոսիկ կոչէ, որք 'ի մեղաց տղայացան . նա և զհրեշտակս ևս :

“ () հետք 'ի հոտ իւղոց քոց ընթացուք ” : () ի որք արժանի լինին զբանին իմր ճաշակս ճաշակել, և զնորա հոտն առնուլ, անյադարար զհետ հոտոյ իւղոցն ընթանան . և ոչ երբեք դադարեն յընթացից . թէ և բանդ և կապանք հասանիցէ կրել, ոչ դառնան . և եթէ զորդիս պարտ իցէ թողաւ . որպէս և առին իսկյանձն առաջին սրբն, որք յայսմ հոտոյ եղեն հոտոտեալք :

“ () րիորդացն պատմէ հարսն վանն փեսային զոր ինչ շնորհեաց նմա ” : Հարսն՝ եկեղեցի և ժողովուրդ կոչի . և օրիորդք՝ հրեշտակք և Եւք . որպէս ասաց տղայացեալն 'ի մեղաց : Եւ զպատմէ հարսն օրիորդացն, այսինքն առաջին հարցն և մարգարէիցն և արդարոցն, նա և հրեշտակաց :

“Տարաւ զիս արքայն 'ի սենեակ իւր, : Թէ յար-
քայուծին փոխեաց զիս յիւր բնակուծին . վասն զի
փոխանակ դրախտին՝ մերոյ բուն բնակուծէն, յորմէ
մերժեցայ, զեւ առաւելագոյնն ետ ինձ :

“Հարսն պատմէ օրիորդացն, և նոքա ասեն, ցըն-
ծասցուք և ուրախ լիցուք 'ի քեզ . և սիրեսցուք զըս-
տինս քո քան զքինի , : Իսկինքն ուրախակից լինին
արդարքն՝ հեծանոսաց փրկուծէ . և միաբան ցնծան
'ի փրկիչն (Իս, և սիրակից լինին միմեանց ստեանցն
սիրոյ, որ են պատուիրանքն նոյ :

“() րիորդք փեսային բարբառին զանունն Հար-
սինն , : () րիորդս՝ զբարեկամս փեսային Վշտի ասէ .
բազում անգամ չէ պէտ մեկնել :

“Ուղղուծի սիրեաց զքեզ , : Օայս և Վաւիծ
ասէ . “Ուղիղ է ար անծ մեր , : Ի՞նչ է թէ նա սի-
րեաց զմեզ՝ որ ուղիղն է, և 'ի քէն զնոյն պահանջէ
սէր 'ի սիրեցելոյդ :

“Հարսն ասէ . Եւաւ եմ ես և գեղեցիկ՝ դատերք
Լորուսաղէմի, իբրեւ զվրանն Լեդարու, և իբրեւ
զխորանն Սողոմոնի : Ի՞նչ հայիք յիս, զի ես եմ
սեւացեալ . զի խեթիւ հայեցաւ յիս արեգակն :
Որդիք մօր իմոյ մարտեան ընդիս . և եղեալ զիս
պահապան այգեստանին, զի զայգին իմ ոչ պա-
հեցի , : Ի՞նչ է թէ բանքն յիբարս ոչ յարին գրոց
մարգարէականաց, դու մի ամենեկին զհաւաստին պա-
հանջեր : Օ ի ասէ երանելի վարդապետն տիեզերաց
(Իոհան, Թէ : (Իբրայեցւոց լեզուէ 'ի հելլենացի
Թարգմանեալ, և 'ի հելլենացւոյն չկարէ զբանն բա-
վանդակ բերել . մանաւանդ որ առ մեզս՝ որ 'ի յոյն
լեզուէն, կամ յասորւոյն Թարգմանեալ՝ մշայլ՝ ա-
ռեալ է 'ի հայ լեզու : Օ նոյն և նիւսացին Վրի-
գոր ասէ 'ի սոյն մեկնուէ : Իայց միտք բանիս այս
է . յասել օրիորդացն ցհարսն, այսինքն է ցհեծա-
նոսաց հաւաստեալս, Թէ ուղղուծի սիրեաց զքեզ
զայնպիսի մեծ սէր . արդ մի այլ Թիւրիւր և հեռաւ
նար յուղղուծենէն :

Վառնայ հարսն գոհանալով զփեսայէն Վշտէ, պատ-

1 Մեկն . ծննդոց :

այլայլ է 'ի հայ լեզու :

2 Գրեալ էր յառաջ . այլ օր .

3 Մեկն . Նոր . ճառ . ք :

մէ զիւր առաջին յանցանսն և զպատիժսն՝ զոր կրեաց :
 “ Եւաւ եմ ես , որ գեղեցկացայ այժմ նորա ողոր
 մելովն , Դստերք Լըուսաղէմի ” : Դստերք Լըու-
 սաղէմի՝ արդարօքն ասէ , նա և հրեշտակացն ևս
 դստերս սովոր է կոչել . որ բազում անգամ կայ ՚ի
 գիրս մարգարէականաց . զի զհամեստութիւն ունին
 որպէս զկանայս . վասն զի պատկառելի է կանանց
 ազգ առաւել քան զարանց : Եւ որ ասէ , թէ
 “ Իբրեւ զվրանն Լեդարու , Լեդար , խաւար թարգ-
 մանի . այսինքն թէ սատանայի վրան եղէ ես , և ո-
 ղորմելովն նայ՝ այժմ Սողոմոնի խորան յարմարեցայ :
 Օայս զտաճարէն ասէ՝ խորան Սողոմոնի , թէ
 այժմ իբրեւ զխորանն Սողոմոնի եղէ տուն նայ :
 Եւսու զեկեղեցի հեթանոսաց դուշակէ : Եւ
 դարձեալ զառաջին տգեղութիւն յուշածեալ՝ ՚ի վե-
 րայ բերէ , ասելով .

“ Եւ հայիք յիս , զի ես եմ սեւացեալ ” : Օմե-
 ղօք սեւութիւնն ասէ . զի յանցանս ըմբռնելով իմ ,
 խեթիւ հայեցաւ յիս արեգակնն ձծ : Եւսու զգառ-
 նութե պատիժսն՝ զոր ած ՚ի վերայ , և զմերժելն յե-
 րեսացն նայ և ՚ի դրախտէն ասէ : Եւ վասն ոյր յանց-
 ման այս եղև :

Եւս հարսն . “ Որդիք մօր իմոյ մարտեան ընդ իս ” :
 Իմոյ մօրն որդի՝ զսատանայ կոչէ . զի ՚ի միոյ արար-
 չէ ստեղծեալ են :

“ Եւ եղեալ զիս պահապան այգեստանին , զի
 զայդին իմ ոչ պահեցի ” : Եւս այն է , որ ասէ , թէ
 “ Եւ զնա ձծ ՚ի դրախտին փափկութեան , գործել
 զնա և պահել ” : Եւ թէ գործոյ ինչ , կամ պահ-
 պանութե պէտս ունէր դրախտն , ուր ամենայն վայել-
 չութիւն և ձծային պահպանութիւն էր . այլ գործել
 զարդարութիւն , և պահել զպատուիրանն յառաջա-
 դոյն վարդապետեաց :

“ Փեսայն ասէ հարսն . Սատմեա ինձ զոր սիրեաց
 անձն իմ . ուր հովուես , ուր հանգուցանես ՚ի մէջօ-
 րէի . գուցէ ընիցիմ իբրեւ զընկեցեալն յերամակս
 ընկերաց քոց ” : Եւ զպատմեալ հարսինն , թէ յոր
 տգեղութիւն և ՚ի սեւութե յորքան գեղեցկութիւն փո-
 խեցաւ , անյիշաւար եղեալ փեսային՝ հարսինն անօ-

ընենութե, վասն անչափ սիրոյն իւրոյ, նոյն գունակ բարբառեալ և սա 'ի սէր նորա, և աղաչէ զփեսայն պատմել, թէ որ է ճանապարհն որ հովուեսցի ընդ ձեռամբ հովուին՝ յանստուեր լոյսն գնացեալ, որ 'ի թշնամոյն որսոյ անպարտելի մնալ մարթասցէ :

Օ՛ի մէջօրէն՝ լոյս և արև անստուեր է . վասն այնու ընկ ասէ 'ի մէջօրէի : Վուցէ լինիցիմ սատանայական վարուք սեացեալ ընդ յառաջագոյն ընկերացեալն մեղօք, և օտարացեալ 'ի բարի տեղոյ ճարակացն : Որպէս ասէ իսկ ինքն ձրն 'ի սրբումաւետարանին . “Եւ եւմ քաջ հովիւն . ընդ իս եթէ դք մտցէ, և կեցցէ” . և որ զկնի գայ :

“Փեսայն ցհարմն ասէ . Եթէ ոչ ծանիցես զանձն քո, գեղեցիկդ 'ի կանայս . ել գու զհետ գարշապարացն հօտից, և արածեա զուլա քո 'ի վրանս հովուաց” : Ըստ հարցման հարսինն պատասխանի առնէ փեսայն, յիշեցուցանելով զգեղեցիկութիւնն զոր ետնմա, և զգուշացուցանելով ճանաչել զանձն, բոտ մարգարէին առելոյ, թէ “Հայեաց յանձն քո” : Ըրդ զայն ասէ, թէ յիշեա զառաջին պարգեւն, այսինքն զգրախտն, և զփառմն՝ զոր առեալ ապականեցեր մեղօք, և դարձեալ ողորմութի գտեր . ոչ 'ի բարի գործոցն՝ զոր արարեր դու, այլ 'ի ձեռն իմ, որ հատուցանող եղէ ընդ քեզ՝ քո մեղացն . որպէս ասէ մարգարէն, թէ “Տէր հատուցանող ընդ իմ” : Ըսլ եթէ զայս ամենայն զմտաւ ոչ ածես, ոչ հայիս 'ի քեզ և ոչ խոնարհեցուցանես զքեզ յամբարտաւանութեց քոց, և կամ 'ի ձեռն ուղիղ վարուց քոց և կամ այլ բարի գործոց քոց, զոր 'ի դառնալք քո 'ի չարէն, հպարտանաս որպէս նախա հայրն քո, և յայսմ հետէ ոչ գնաս բարիօք, յազազս այնորիկ ելանես 'ի հօտէս իմմէ, որք ասորով և կաթամբ պտղաբերին . և փոխանակ արօտի իմոյ՝ խառնիս յօւլոցն ջուկս, որ ամենեւին անպտուղ են . զի ոչ ասր, և ոչ կիթ ունին . որք օտարացեալ են 'ի բարուք հովուի վրանէս, ելեալ ընդ այլ գարշապարս օտար հօտից, որ կարծին հօտ գոլ՝ և ոչ են հօտ . և

1 Արինաէք հովսոյ կամ 'ի զուլանս հովուաց :

ասպա այլ ոչ ևս գտանես զբարի հովիւն : Երդ զգուշացիր զգիրկութիւն՝ զոր արարի քեզ, ընդ կառացն և ընդ երիվարացն աներեւոյթ Փարաւոնին պատեւրազմելով իմով անարգել զօրութիւնս . այս է որ ասէ .

“ Զիոյն իմոյ՝ ի կառան Փարաւոնի նմանեցուցից զքեզ մերձաւոր իմ ,” : Թէ ընկղմեալ զկառս նորա , մերձաւոր իմ արարի , անցուցեալ ընդ ծով մեղաց : Երդ ես ի համառօտն եմ ի փութալ . և թէ երկայն կամիս լսել զբանս , երթ առ նիւսացին՝ Վրիգոր՝ :

“ ( ) Երիորդքն ցհարսնն ասեն ,” : Եւսիկքն բարեկամք փեսային , որ են առաքեալք և մարգարէք և վարդապետք , որ հանապազ խրատեն զմեզ զմտաւածել զվերստին ստեղծումն մեր , թէ քանի՞ քան զառաջինն առաւելագոյն ունի . առակելով՝ ի տատրակ , ի մանեակ , յոսկի և յարծաթ և ի ձիս :

“ Վանգի գեղեցկացան ծնօտքք իբրեւ զտատրակի ,” : Օ ի սրբասէր է հաւն այն . և եթէ դէպ լինի վարուժանին իւր մեռանել , ոչ երբէք միաւորի ընդ այլ ումեք ի յիւրոցն մինչև ի վախճան իւր : Երդ զծնօտն գովելով ձեռով տատրակին՝ զայս ցուցանէ , թէ երես և պատկեր նոյն ես . և սրբութիւնս զարդարեալ որպէս զտատրակ . և ահ պատուիրանացն նորա զարդարեալ է զքեզ իբրեւ զմանեակ ի պարանոցի , սուրբ և մաքուր ի մեղաց որպէս զոսկի և զարծաթ : Եւսու նմանեալ , և ոչ ճշմարիտ արծաթ և ոսկի : Օ ի արտաքոյ է մտաց մարդոյ այն գեղեցկութիւն հոգեոր , որով զարդարեալ է մարդն . և հանգստարանն նոյն իբրեւ զձի . որ և միայն Վաւղոսի նմանի , և նորայոցն ոգւով , որ զբանս անձառ լուաւ : Երդ զայս ասացին օրիորդքն , վկայելով փեսային բանից , որ ձիոյն իւրոյ որ ընդ Փարաւոնի մարտեաւ , նմանեցոյց զառաքինութիւն հարսնն : Որքա առաւել ևս ցուցին պարգեաց հասանել , թէ ոչ միայն ի քեզ հանգի որպէս ի ձին , և եթէ բարի գործովք զարդարիս , այլ և ի գիրկս իւր ընդունի զքեզ . վասն այնր ասէ .

“Մինչև արքայ 'ի գիրկս իւր ընկալցի զքեզ, : Լալինձ այսպէս թուի, թէ կատարեալ մեկնութե բանիցս հասու ոչ եղեր, վասն որոյ հարկիմդարձեալ համառօտել :

“Ձիոյն իմոյ 'ի կառան Փարաւոնի նմանեցուցից զքեզ մերձաւոր իմ, : Լորդ հարցանելի է վասն ձիոյն . եթէ քո իցէ, զիարդ իցէ 'ի կառան Փարաւոնի . և կամով իցէ Փարաւոն : Լուր, և մեկնեցից : Ձիայ է մարդկային բնութիւն . վասն զի հանգստարան և բնակարան էր անութեն, որ պարծէր խրոխտալով իբրեւ զձի խստերախ, և դարձեալ 'ի ձեռն մեղացն եղև կառավար սատանայի, որ առաւի 'ի Փարաւոն . ընդ որում փրկին (Յո մարտեաւ խաչին . որ օրինակ էր խաչին՝ դաւազանն Սովետի, որ եհերձ զծոյն և ընկղմեաց զՓարաւոն՝ այսինքն զսատանայ և զիւր պատկերն, որ իբրեւ զձի կապեալ էր 'ի կառս նորա, դարձեալ յինքն ամիոփեաց : Լայս է, որ ասէ . “ Ձիոյն իմոյ 'ի կառան Փարաւոնի, : Սան զի կարող զօրութի անութեն կործանեաց զՓարաւոնի կառան : Լալ դարձեալ . երևոյթ ձին, որ իբրեւ զթագաւորական իսկ զարդարեալ էր, և 'ի կառան Փարաւոնի լծեալ էր, իմ էր և այն . զի իմ է ամենայն ստեղծուած : Լորդ այն զարդարեալ ձիոյն իմոյ նմանեցուցի զքեզ, զոր վարեցի բռնութեամբ . որք ասէինն, փախիցուք յերեսացն Խարայէլի : Լոյնպէս և զարդարեալ մանեկաւ, և որով համարեաց 'ի կարգի, արար իւր երիվար, ընկղմեալ զաներևոյթ Փարաւոնն 'ի ծոյն հրեղէն, և զքեզ այնչափ պերճացոյց առաքինութի առեալ յինքն, որ նորա երիվար էիր . որ փոխանակ նստելոյն 'ի վերայ քո, 'ի գիրկս իւր ընկալաւ զքեզ . մանաւանդ թէ 'ի վերայ ուսոց իսկ եբարձ՝ որպէս ասէ Թոն յաւետարանին :

“Հարմնց ցիւր անձն, և ցփեսայն ասէ . Լարդոս իմ բուրեաց զհոտ : Կորարս տաշխի եղբորորդին իմ 'ի մէջ ստեանց իմոց հանգիցէ : Ողկոյզ ծաղկեալ եղբորորդին իմ ինձ 'ի մէջ այգեստանեաց Լանգազայ, : Սարարտ է այն 'ի բերս այգեաց : Լախ առաջին զայս իմա, թէ որ փեսայն կոչի, նոյն և եղ

բօրորդի կողմ . զի բանն անձի հրէից մարմնացաւ . և հրեայք և հեթանոսք եղբարք են , վասն զի յԵրաւայ են երկոքինն :

“ Երարս տաշխս եղբօրորդին իմ'ի մէջ ստեանց իմոց հանգիցէ ” : Եւ այն է , որ ասէ յաւետարաւնին , թէ “ Որ հաւատայ յիս , կնքեաց , թէ անձ ճշմարիտ է ” : Եւ որ 'ի նայն հաւատայ , և զնորայն պատուիրանն և զերկեւոյն 'ի սիրտս իւր ծրարեալ ժողովէ , իբրև զպատուական եւղ և զանուշահոտ խոնկ է . մանաւանդ որ այլոց ևս տարածանէ ըզհօտն , որպէս առաքեալասէ , թէ “ Հոտ անուշ եմք Վճի առ անձ 'ի մէջ փրկելոցն և 'ի մէջ կորուսելոցն ” : Եւ կայ կենդանի՝ որ յանուշահոտոյն մեռանի . որպէս և մեղաւորք՝ որ ոչ ընդունին զվարդապետութիւն անուշահոտ գրոց , որ 'ի մէջ ստեանցն հանգուցեալ է , այսինքն 'ի սիրտս սրբոց : Եւ որք ընդունին , կենաց 'ի կեանս լինի վերափոխումն , և որք ոչն ընդունին , 'ի մահուանէ 'ի մահ : Որպէս աւեր մեծ նահատակն Վճի Իգնատիոս , թէ՛ Օքս յիս կրեմ : Օքս լուեալ Տրայիանոսի , ասաց , թէ Վճնատիոս որ ասաց զխաչեալն յինքն ունել , այրել հրամայեմ , որ խաչեալն ևս զկնի դորա այրեսցի :

“ Փեսայն ցհարսն ասէ . Եւհաւաղիկ ես մերձաւոր իմ , ահաւաղիկ ես գեղեցիկ իմ , աչքք աղաւնիք ” : Թէ որովհետեւ մերձեցար յիս , և օտարացար 'ի մեղաց , զառաջին գեղեցկութիւն՝ որ 'ի դրախտին ունէիր , ստացար . և ոչ միայն այսմ պարգևի հասեր , այլ և աղաւնոյ աչս ստացար յիս նայելովդ , այսինքն զհոգւոյն սրբոյ : Օքս զոր ինչ հայի ոք , 'ի նոյն փոխի մտօք : Եւ որք եթէ ոչ յերկարանամ 'ի բանս մեկնութե , գիտեա եթէ զհամառօտն եմ յախործել :

“ Հարսն ցփեսայն ասէ . Եւհաւաղիկ եղբօրորդին իմ , այլ և գեղեցիկ . առ դահոյս մեր հովանաւորք : Վերանք տանց մերոց մայրք , դարաւանդք մեր նոճք ” : Յուցեալ փեսային զհոգւոյն աչսն մաքուր որպէս զաղաւնի , վկայէ հարսն , թէ զոր ոչ կարէի

յայնժամ տեսանել՝ մինչ ոչն էի յաղանոյ բնութի փոխեալ, արդ աղանի լեալ՝ տեսանեմ զեղբորորդիդ իմ: Օ՛ի թէպէտ և եղբորորդի իմ եղեր մարմին առեալ զիմ տգեղութի, այլ և գեղեցիկ իմ ես վասն խառնելոյ նծուեղ ընդ իմն. որպէս և ասէ մարգարէն. «Վեղեցիկ տեսանելով քան զամենայն որդիս մարդկան», «Եւ գահոյս մեր հովանաւորք», «Եւ յսինքն, հովանի մեզ և տուն՝ զՎեռանուանէ տնօրէնութիւն: «Վերանք տանց մերոց մայրք», «Եւ փուտ և անուշահոտ են փայտքն այն, և պատշաճ առ ի շինուած. որպէս և մարմին նոն մերոյ պատշաճի շինել զտունս զայս, և կամ զմեզ ինքեանս մաքրել ի բնակել. որոյ տունն մեք իսկ եմք ըստ Սաղոսի:

Բ. «Փեսայն ցիւր անձն և ցհարսն ասէ», «Եւս յայտնաբանէ փեսայն զիւր գեղեցկութիւն, զոր հարսինն հոգւոյ ակամբ ընդ աղօտ տեսեալ, պատմեաց զանտեսանելին և զանպատմելին:

«Եւ ծաղիկ դաշտաց, շուշան հովտաց», «Ո՛ր զարմանալի իրս. որպէս մարմինն տնօրինեալ նոն այնու զանտեսանելին մեզ ի տեսութիւն էած, նոյնպէս ջանայ ցուցանել զբարեգարդութիւն՝ զոր զգեցաւ երկիր՝ զՎեռն ընդունելով. թէ որպէս երկրի տեսութիւն ծաղկովք պսակեալ զուարճացուցանէ զակն տեսողաց, և շուշան՝ որ ի հովիտս, այնպէս որք որպէս զդաշտս տարածանեն զոգիս իւրեանցին՝ ի բնակուի, և ի բրեւ զհովիտս հորդին ինե, փթթին զինե առ ի ցնծութի անձառելի տեսողաց. և ոչ միայն այս, այլ.

«Որպէս շուշան ի մէջ փռոց, այնպէս մերձաւորն իմ ի մէջ դստերաց», «Եթէ ոչ ես միայն փեսայս գեղեցիկ այսմ ծաղկաց օրինակաւ, այլ և որ յիս մերձ է հարսնն, ի մէջ դստերաց այնպէս վայելեալ՝ որպէս շուշան ի մէջ փռոց: Ստերս՝ զհարսնաւ ցեալն սատանայի ասէ. այս ինքն զմեղաւորս: Փռոցս՝ մեկնուէ չեն պէտք, յիշելով զառակս փռոցն և զօրումանն յաւետարանին, զոր տէրն ոչ հրամայեաց հանել ի միջոյ ցորենոյն մինչև ի ժամանակն հնձոց, որ է կատարած աշխարհիս: Եւ երգ երգոցս կարեւոր և վայելուչ ևս համարեցաւ զինն զարդարոց

‘ի մէջ մեղաւորաց : Եւ զի առաւել ևս պայծառ երևեսցին վարք արդարոցն, որ ընտրի պատուականն ‘ի մէջ անարգաց : Եւ երկրորդ՝ զի թերևս դարձցին փուշքն ‘ի շուշան, տեսանելով զնոցայն պիտանուի :

“ Հարսն ցփեսայն ասէ . Իբրեւ խնժոր ‘ի փայտս անտառի, այնպէս եղբորորդին իմ ‘ի մէջ դատելաց : Տես զայն, զի աշտիճան աշտիճան յաւելու ‘ի գովութի փեսային : Օ որ յառաջն շուշան և ծաղիկ անուանեաց, այժմ խնժոր : Օ ‘ի ծաղիկն զաչն միայն զուարճացուցանէ, բայց խնժորն՝ տեսակաւ զաչն, հոտով զքիմնն, և ապա ‘ի զօրութի կերակրոյ գայ : Եւ զոր անդ փուշ ասաց, աստ՝ անտառ . որ անտառացեալ են մեղօք մարդիկ . որպէս ասէ, թէ “ Եպականեաց զնախոզ անտառի ” : Եւ դատես՝ զանօրէն հարց որդիսն ասէ :

“ Ինչ հովանեաւ նորա փափագեցի նստել և նստայ . և պտուղ նորա քաղցրացաւ ‘ի կոկորդ իմ ” : Զուհի այս շատ պէտս մեկնութե . որք յանտառս և ‘ի ծառս վարսաւորս ձօնէին . արդ զխնժորն ծանուցեալ՝ որ ‘ի կենաց փայտէն մեզ տուաւ, փափագմամբ ‘ի հովանի նորա ապաւինիմք, և անշարժ հաւատով զնովաւ նստիմք : Եւստեմն՝ զանյառնելին ‘ի թիւր վարդապետութիւն ասէ : “ Եւ պտուղ նորա քաղցրացաւ ‘ի կոկորդի իմում ” : Եւստեմն թէ զխորհուրդն կենարար, և զպտուղն որ ‘ի փայտէն կենաց իմանաս, և թէ զբանս որ յածային բերանոյն մեզ տուաւ, երկօքին լին, ըստմարդարէին, թէ “ Եւ արդ են ‘ի քիմս իմ բանք քո քան զմեղր բերանոյ իմոյ ” :

“ Յօրիորդսն հարսն ասէ . Տարայք զիս ‘ի տուն գինւոյ ” : Եւսէ, թէ ոչ յագիմ բացուստ ‘ի բաց բերմամբ ‘ի բաժակէն, կամ ‘ի բանիցն անձայնոց . զի անյագ ցանկութիւն ունիմ, և անաշխատելի ընթացս . արդ տարէք զիս ‘ի տունն իսկ այսմ բարութեանց . զի չունիմ այնպիսի փափագումն առ փեսայն և առ պատուիրանս նորա՝ եթէ ձեւք տեսից և լուայց, և այնու յագեցայց : Եւսնի՝ զուարճութեան առիթ է . և յայս կեանս մոռացումն սիրեն առնել տրտմութե . վասն այնորիկ գինի կոչէ զպարգեւացն նոյ ձիր :

“Վարդեցեք 'ի վերայ իմ սէր , : Ս' յարմարման քանից 'ի խնդիր լինիր . զպատճառաւն միայն հաւանեա , զոր յառաջ ասացի : Վարդեցեքն այսպէս լի , որպէս յայլում տեղում ասէ . “Օ արթու ջիւ զսէրն , : Սէր՝ ան է . վասն զի անունն այ սէր ճանաչի , որպէս առաքեալ ասէ , թէ “Ս' սէր է . և որ կայ 'ի սէրն , բնակեալ է յան , և ան 'ի նմա , : Ս'դ աղաչէ հարսնն զբարեկամս փեսային՝ ջեռեալ սիրով փեսային՝ մի հեռաւորութիւն պատգամաւորիլ , որպէս յառաջ մարգարէքն , այլ առաքելաբար մեծանել 'ի տունն Վ'սի , զոր գինի կոչեաց . զի տեսութիւն երեսաց առաւել բորբոքի սէր սիրեցելոյն յերկոցունց . այս է “Վարդեցեք 'ի վերայ իմ սէր , : ”

“Ս' հաստատեցեք զիս իւղովք , : Ս'դ ողորմութիւն կոչի . արդ զայս ասէ , թէ 'ի տեսանին զփեսայն՝ առաւել ծանեայց ոգւոյն ական բացմամբ զանչափ ողորմութիւն զոր մեզ արար , և ևս հաստատեցայց , և ողորմութիւն ողորմութիւն գտայց . որպէս ասէ անծաբան՝ : “Ստեղծեց յիս խնծոր , : խնծոր՝ զբարի գործոց գեղեցկութիւն ասէ : Օ 'ի որպէս խնծոր տեսութիւն և հոտոյն յառաջ ևս քան զճաշակելն ախորժելի է , նոյնպէս զանազան առաքելութե տեսակս զուարթացուցանէ զտեսողս : “Ս' ան զի խանդակութեմ սիրով , : Ս' զանչափ հանդիսիւ սէրն , որ առ սքան բնակեաց 'ի ձեռն Վ'սի գալստեանն , որ անյագ եղեն , որ զայն համ սիրոյն ճաշակեցին . զի ոչ բաւականացան պէսպէս նեղութիւն զոր կրեցին՝ կամ 'ի սատանայէ , կամ 'ի մարդկանէ , այլ և յանձանց ևս անբաւ յաւելին նեղութիւն , մարգարէին Վաւթի նմանեալ , որ 'ի յայլոց նեղութեց վերայ , զոր ասաց , թէ “Երջեցան զինե երկունք մահու , և վիշտք դժոխոց գտին զիս , : ” , յաւել ևս զնեղութիւն անձին իւրոյ . որպէս ասէ , թէ “Օ նեղութիւն և զանձկութիւն գտի , : Ս' պէս սք Ստաւորիչն՝ և մեծն Սաղոս , և այլ սք նոցին նմանք , պարգևս զնեղութիւնն՝ որ վասն Վ'սի , համարէին . զոր օրինակ խնծորս , զոր և ասէր ցաքն Վրիգոր՝ Տրդատ , թէ ”

1 Յազգա հարուածոյ կարկառն : 3 Ագաթ :

2 Ագաթ :

Լ՝յդ է ուրախուիլն : Եւ նա ասէ . Լ՝յո այս է ուրախուիլն :

“ Լ՝հեակ նորա 'ի վերայ գլխոյ իմոյ , և աջ նորա պատիցէ զինև ” : Օտոյն զայս յայլում տեղ ինքն երկրորդէ . “ Երկայնուի կենաց յաջմէ , և յահեկէ իւրմէ փառք և մեծութի ” : Լ՝յդ զայս ասէ , թէ չէ իմ սիրոյս և հանդիսի սրտիս այլ լցումն , բայց միայն 'ի նա յարիւ , և զնա տեսանել . թէ և պէսպէս փորձութիք նեղութեց 'ի վերայ եկեացեն , միայն զաջն և զահեակն ինձ հովանի և պահապան կալցի :

“ Հարման ցորիորդան ասէ ” : (Երիորդք՝ հրեշտակք կոչին , և մարդիկ՝ որք հրեշտակացան : “ Երդմնեցուցից զձեզ , դատերք Երուսաղէմի , 'ի զօրութիւնս և յուժգնութիւն անդաստանի . եթէ յառնիցէք , զարթուցիք զսէրն՝ մինչև կամեսցի ” : Լ՝նդատան՝ աշխարհս կոչի , նա և երկինք . և զօրութիւն և ուժգնութիւն անդաստանի՝ անդ , որով հաստատեցաւ աշխարհ և երկինք . և կայ սեղմեալ և աղխեալ անշարժ զօրութիւն և ուժգնութիւն անդաստանի , այսինքն այ : Լա և հրեշտակք և մարդիկ որ յանդաստանն են բնակեալ , երդմամբն յիշին : Լ՝յդ յայն զօրութիւն երդմնեցուցանեմ յառնել և աղօթել և զարթուցանել զնոյն ինքն զաւանդակ սէրն զԼ՝յ . զի զկամս իւր լցուցէ 'ի մեզ : Լ՝յս է զոր ինքն տէրն աղօթել հրամայեաց . “ Երդցին , ասէ , կամք քո որպէս յերկինս և յերկրի ” : Լ՝յդ որք երդմնեցուցանէինն դատերք վերինն Երուսաղէմի՝ են հրեշտակք և սրբ որ յերկրէս :

“ Եւ եալ զձայն փեսային հարմն , ասէ . Ձայն եղբորորդւոյն իմոյ ” : Տես աւանիկ , որ յառաջքան զխոստովանելն բերանով զծածուկն ճանաչէ , սակայն մնայ պաղատանաց , զի և այլք ծանիցեն զարդարութիւննորա : Օի թէ և ողորմած է , այլ և արդարապատ : Օ ձայնելն առ նա և զփափագանօք պաղատելն՝ պարտուցն մեր վճարումն համարի : Լ՝յդ յաղաւել հարսինն , այսինքն եկեղեցւոյ՝ որ 'ի հեթանոսաց ցորիորդան , տանել 'ի տուն գինւոյ , և մի որպէս յանցաւորաց պատգամաւ արտաբոյ փեսային երեսաց . և յերդմնեցուցանելն զդատերս

Երբ լսաւ զէմի՝ զարթուցանել զսէրն, մինչև կատարեսցին կամք նորա բարիք ՚ի մարդիկ, ոչ մնաց բարեխօսացն աղաչանաց փեսայն, այլ լուեալ զաղաչողին մաղթանս՝ ձայնեաց նա զհաշտութի, և ընթացաւ ընդ առաջ, որպէս և յաւետարանին ասէ իսկ առական անառակ որդւոյն : Օ ի ինքն շրջի խնդրել զարժանաւորմն, և որք սիրենն և խնդրեն զկամսն որա ծանուցեալ յառաջատեսութեանն :

Հարմն ասէ. “Ձայն եղբորորդւոյն իմոյ, ահաւա սիկ եկն սա վազելով ՚ի վերանց, խայտալով ՚ի վերայ բլրոց, ” : Ձայն ասէ, որ ՚ի մարգարէիցն առ մեզ լուր : Արպէս լուաք, սոյնպէս և տեսաք, այսինքն զբանն ան, որ “Բազում մասամբք և բազում օրի նակօք խօսեցաւ ընդ հարմն մեր մարգարէիւք. ՚ի վախճան աւուրցս այսոցիկ խօսեցաւ ընդ մեզ որդւոյն, ” : Բայ է որ ասէ. “Բայ սա եկն վազելով ՚ի վերայ լեռանց, խայտալով ՚ի վերայ բլրոց, ” : Երինք և բլուրք՝ բռնութիւնք սատանայի կոչին, զոր առ ոտն կոխեաց գայտեամբն իւրով, ըստ ասելոյ մարգարէին, թէ “Երինք և բլուրք խռովեցան, սասանեցան, և զողումն կալաւ գնոսս, ” : Եւ և ընդ նոյն իշխանութի՝ առաքելոցն ետ տէրն ՚ի վերայ լեռանց, ոչ միայն խայտալ ՚ի վերայ լեռնացեալ մեղացն, այլ և ՚ի ծով առաքելոյ :

“Եւ ման է եղբորորդին իմ այծեման կամ որթու եղանց ՚ի վերայ լեռանց Բեթելայ, ” : Եւ ասն տեսողունն նմանեցուցանէ զեղբորորդին այծեման, թէ պէտ և չէ կարի պատշաճ. զի նա յառաջ քան զստեղծանելն ևս տեսանէ զինչ առ մարդունն, ըստ ասելոյն, թէ “Եւ ինչ և ստեղծեալ էր զքեզ յորովայնէ գիտեմ զքեզ, ” : Եւ սակայն զի յանասունս քան զայծեամն չիք տեսանող, վասն այնորիկ Վիտ տեսանողութեն օրինակէ զնա : Եւ զի եղն՝ օձի սատակիչ է, որպէս և տէրն՝ աներեւոյթ օձին : “Եւ վերայ լեռանց Բեթելայ, ” : Եւ երբայեւոց լեզուին Բեթել երկինք կոչի, որ և հանէ զփրկեալսն յօձին :

“Հարմն նշան տայ զփեսայէն՝ օրիորդացն. Բայաւաիկ սա եկաց զինի որմոյն մերոյ, ” : Եւ զմարմինն ասէ, որ ՚ի կուսէն : “Եւ առեալ ընդ պատու-

հանն , , զմարգարէսն . “ հայեցեալ ընդ վանդակապատան , , զօրէնսն : Լախինքն թէ յառաջ նոքօք զլոյս անծուծէն ’ի մեզ նշուլեաց , ապա եկաւորուքն մարմնով ’ի կուսէն :

“ Պատասխանի ետ եղբօրորդին իմ ինձ , և ասէ . արի եկ մերձաւոր իմ , գեղեցիկ իմ , աղաւնի իմ , , Լա կոչն է , որ Վաթիւ եղև ’ որ ասացն . “ Եկալք առ իս ամենայն աշխատեալք , , և որ զկնի : Եւ գեղեցիկ , վասն աւազանին լուացմանն ասէ . աղաւնի , վասն հոգւոյն զգեցմանն . մերձաւոր իմ , վասն զի մարմնակից Վաթի եղաք :

“ Ս ամն զի ահաւասիկ ձմեռն էանց , , ‘ Ձմեռն ’ զկուսապաշտութիւն ասէ , որ տարածեալ էր ’ի վերայ երկրի : Լանց ևս , այսինքն գալստեամբ եղբօրորդւոյն , որ է Վաթ : Լոյնպէս “ Ենձրեք անցին և գնացեալ մեկնեցան , , զխաբէութի սատանայի նշանակէ , որ իբրեւ զբարի կերպարանի ’ և կորստեան անձրեւ է , որպէս առ ջրհեղեղաւն , յորմէ հալածական գնացին դէքն . այս է ’ գնացեալ մեկնեցան :

“ Եւ զի կը երևեցան յերկրի մերուով , ժամանակ յատելոյ եհաս , , Լա յուր զգեղեցիկութի գարնանն նշանակէ , որ Վաթիւ եղև ’ի ձմեռայնոյն հալածմանն . և ծաղիկ , զարդարոց բազմութիւն առաքինութիւնք և անծապաշտութեն ծաղկոցովք կոչէ : “ Եւ ժամանակ յատելոյ եհաս , , կտրել և յատել զպիղծս ’ի սրբոց :

“ Զայն տատրակի լսելի եղև յերկրի մերուով , , Լա պէս հաւք ’ի ժամ գարնայնոյն արօրանան և տարածանին ընդ երկիր , նոյնպէս և ’ի գալ հոգեւոր գարնայնոյս ցնծան սքեքն . մանաւանդ առաքեալք և մարգարէք և վարդապետք և որ նոցա քարոզութիւն հրեշտակային և հոգեւոր երգովք օրհնեն զանձ ’ի բիշեղի և ’ի տուրնջեան : Լա է “ Զայն տատրակի լսելի եղև յերկրի մերուով , , :

“ Լա գիւր ծաղկեցին , ետուն զհոտ իւրեանց , , Լա գի’ զհաւատացեալս անուանեաց , որք ծաղկեցան այլ և այլ և պէսպէս գունովք և պտղովք և հոտովք , ոմն մարտիրոսութիւն , ոմն զանազան առաքինութիւնք , ոմն բարեգործութիւնք :

“ Լա ի եկ մերձաւոր իմ , գեղեցիկ իմ , աղաւնի իմ ,

կատարեալ իմ», : Օչոյն զառաջին բանս կրկնեաց հաստատելով զիւր կոչումն, թէ ոչ 'ի ձեռն պատուհանին և վանդակապատին, այսինքն մարգարէիւք կամ օրինօք, այլ իմով իսկ կոչմամբս արի եկ : Եւ կրկնելով զբանսն եցոյց թէ արքայուէ ճանապարհն զկայ չառնու որչափ 'ի մարմնի է, ըստ ասելոյն տն « ( ) Եւ արիք գնասցուք աստի », և անաբանի մեկնելոյն :

« Եւ եկ աղանի իմ ընդ հովանեաւ վիմիդ մերձ 'ի պատուար պարսպիդ », : Տես, թէ պէտ և աղանի եղև, այլ հանապազ պահանջէ յաւելուլ ևս 'ի մարդութի, և չհամարել զինքն 'ի կատարեալ մարդութե : « Եւ որ համարիցի կալ, զգոյշ կայցէ, զուցէ անկանիցի », : « Ինչո՞հ հովանեաւ վիմիդ », : Եւ « Ինչո՞հ կոչէ, զի առաքեալ ասէ, թէ « Եւ ան էր ինքն Վրս », : Եւ պարիսպ, զպատուիրանսն ասէ . որպէս կայ 'ի գիրս : Ի՞նչ հրամայէ այսուհետև աւետարանաւն վարել և նոցա քարոզութիւն և ոչ օրինօքն : Որովմ վկայէ առաքեալ, թէ « Իսպախանեալ էք 'ի Վրսէ, որ օրինօքն արդարանայք », : Եւ « մերձ 'ի պատուար պարսպիդ », : Ի՞նչ և զաւետարանականսն պահելովն չես հեռի յօրինացն, վասն զի լրումն օրինացն Վրս է, ասէ առաքեալ : Եւ ինքն տէրն ասէ, թէ « Եւ լնուլ եկի զօրէնս », : այսուցուցանէ թէ թերի էին օրէնքն : Ի՞նչ զբովանդակ լցեալն կատարելով քո, մերձիս 'ի պարիսպն, այսինքն յօրէնսն :

« Եւ ինչ զգէմն քո, և լսելի արա ինձ զբարբառքո . վասն զի ձայն քո քաղցր է և դէմք քո գեղեցիկ », : Օ այս, երգ երգոցս փեսային բանիւ ասէ . և նիւաքին 'Իրիգոր բաժանէ զայս, և հարսինն բանիւ ասէ, որովմ և մեք հաւանիմք : Ի՞նչ աղանի լեալ հարսն ըն, և զվէմն իմացեալ, որ է Վրս, աղաչէ, ցոյց ինձ զգէմն քո, և մի ևս ընդ իս մարգարէիւք և օրինօք խօսիր . այլ որչափ տեսանելի ես մարմնաւորաց՝ ցոյց ինձ զերեւելապէս դէմն քո, զի տեսից և յազեցայց յերեւել փառաց քոց . և որչափ տանին լեւելք մարդկան՝ լեցո ինձ զձայն քո . զի ընդ հովանեաւ աւետարանի :

տարանական քարոզութեղ արածեալ, զօտար հովուի զհետ ոչ երթայց . զի թէ ընդ պատուհանն, այսինքն ընդ մարգարէիցն հոյլն՝ այսքան ախորժելի էր քո ձայնդ, ապա որչափ թէ դիմաց քոց արժանացայց լսել զփրկութե իմոյ աւետեաց լուր :

“ Զօրիորդսն փեսայն ասէ . Սալարուք մեզ ազուէսս փոքրկունս զապականիչս այգեաց . զի այգիք մեր ծաղկեսցին ” : Սայս ցհրեշտական ասէ, որ հարկաւոր հոգիքն են առաքեալք ՚ի սպասաւորութիւն մարդկան : Եւ դարձեալ ևս՝ առաւել ցառաքեալն ասէ, որ որսորդք եղեն ընդհանուր տիեզերաց : Սասն զի նոքա նախ զազուէսն որսացին ՚ի կորուստ, հալածելով յայգեացն : Եղուէս զսատանայ կոչէ, և այգիք զեկեղեցի, որ են հաւատացելոց անձինք, զորս առաքեալքն արտաքս կորզեցին ՚ի ժանեաց ազուէսուն՝ որ հակառակն էր ճմարտութեն . զի և ՚ի մահուանէ ՚ի կեանս փոխեցին : Օ որ և ասաց իսկ տէրն յորժամ դարձան առաքեալքն խնդութի, և ասեն . “ Տէր, և դէք հնազանդին մեզ յանուն քո, ասէ, ահա ետու ձեզ իշխանուի կոխել զօծս և զկարիճս, նաև և զամենայն զօրութի թշնամւոյն ” : Եւ որ յայլ ժամու՝ լեառն և վիշապ և իշխան կոչէ զսատանայ, աստ աղուէս և փոքր, յաղազս ահարկու զօրութեց առաքելոցն զորոնկալան ՚ի վերայ նոցա՝ ասէ :

“ Հարսն ասէ զայս ինչ . Եղբորորդին իմ ինձ և ես նմա, որ հովուէն ՚ի մէջ շուշանաց, մինչև տիւն լուսաւորեսցի, և շարժեսցին ստուերք ” : Հարսինն տեսեալ զինքն յորսոյ աղուէսուն ազատեալ, խնդամտութի տայ զինքն երկրագործին, որ զմիջնորմն ցանկոյն քակեաց : Եւ քանզի ոչ ևս որմով օրինացն ՚ի միաւորութե փափագելոյն որոշի, ապա ասէ, թէ ես եղբորորդւոյն իմոյ և եղբորորդին իմ ինձ : Եւ դարձեալ, թէ որովհետև ճաշակեցի ՚ի սիրոյ նորա, և տեսի զցանկալի դէմն և լուայ զախորժելի զձայնն, ես ՚ի նմա, և նա յիս . արդ յայսմ հետէ ոչ կարէ երկրային ցանկալութի կամ կարիք որոշել զիս ՚ի նմա նէ : Արպէս և եղև իսկ և տեսաք զայս ՚ի մարտիրոսացն և ՚ի ճգնաւորացն հանդէսս : Արպէս առաքեալ ասէ, թէ “ Այնքանեաց զմեզ ՚ի սիրոյն ՚ի սիր,

նեղութիւն թէ անձկութի թէ հալածանք», • և որ
'ի կարգին է:

«Որ հովուէն 'ի մէջ շուշանաց, մինչև տիւն լուսաւորեսցի, և շարժեսցին ստուերք», • Լսյինքն թէ ոչ ևս խոտով ճարակեցուցանէ, որ է անասնացեալ մարդոց կերակուր: Լսոտ, զմարմնաւոր վայելուծման ասէ • այլ ոչ այսու, այլ հոգւոր կերակրովք կերակրէ, զոր կերան իսկ և զմայլեցան սքը ամենայն, և արհամարհեցին զսնտոի ցանկութիւն, և մնան յուսով տուրնջեանն ծագելոյ, որ է օրն վերջին • և մի յաւիտեան շարժեսցին • այսինքն անցանեն, և ապա յապին սքըն անչափ ծարաւովն որ առ փեսայն ՎՅ:

«Երբեք արձեալ նման է եղբորորդին իմ այծեման, կմ որ թուց եղանց 'ի վերայ լերանց խնկաբերաց», • Լսյինքն թէ տես զամբարշտաց զգործուածս սրահայեաց ակամբդ որ նստիս 'ի բարձունս, և առ ոտն հարզօս և զվիշապս: Որպէս և է իսկ բնութի եղանց կոխել զօս և սպանանել:

Գ. «Յանկողնի իմում 'ի գիշերի խնդրեցի զոր սիրեաց անձն իմ, խնդրեցի զնա և ոչ գտի, կոչեցի զնա, և ոչ ետ ինձ ձայն», • Լսյա բանք բազում բանից պէտս ունին մեկնութե, և սակաւութե ոչ պարփակի: Բայց սակաւ պատմի • զցանկացողն ընդարձակ բանից 'ի նիւսացին Ղլիգոր յուղարկեցից: Իբրև անց հարսինն գիտութիւն ընդ այսքան առակս զոր թուեաց, և եհաս 'ի կատար գիտութիւն ՎՅի, յորում եմքս, ապա հանգիստ կարծեաց զգիտութիւն թէ արդ հասեալ եմ, և անհոգացաւ: Որպէս մարդ աշխատեալ և յանկողնի հանգեալ, նոյնպէս և սա յուղիւք մեծ գանձուց, այսինքն լուսաւոր մեծ գիտութե և ճշմարիտ, յոր հասեալ ցանկութե հանգի որպէս յանկողնի • և զՊաւղոսի ասելն ոչ յիշեաց, թէ «Փոքր 'ի շատէ գիտեմք և փոքր 'ի շատէ մարդարէանամք», • և թէ «Լսյ ժամշեւամուտ եմ փոքր 'ի շատէ», • Ղլիգոր՝ զայս կեանս կոչէ առ այն կենօքն • և մթին և աղջամղ ջին, ծափկեալ մարմնովն ոգիք որպէս 'ի տան կամ 'ի բանտի իսկ, անտես են արտաքոյ կացելոցն: Օ որ և մարդարէն բանտ և կապանս

ասէ, թէ “ Հատեր զկապանս իմ ”, և “ Տէր, հան 'ի բանտէ զանձն իմ, գոհանամ զանուանէ քու մէջ ”, Եւրդ “ յանկողնի իմում 'ի գիշերի խնդրեցի, զոր սիրեաց անձն իմ. խնդրեցի զնա, և ոչ գտի. կոչեցի զնա, և ձայն ևս ոչ ետ ինձ ”, Եւ յսինքն թէ որչափ և խնդրեմ զայ զօրութիւնն կամ զտեսութիւն փառացն կամ զանուանն մեծութիւն կամ զպարգեւան որ արդարոցն է պատրաստեալ և որ սոցին նման, օտարացեալ գտանիմ: Եւ զայս հասեալ գիտութիւն որ 'ի մարգարէից և յառաքելոց և 'ի վարդապետաց մեզ ասացաւ հոգւովն սրբով, և 'ի նոյն ինքն 'ի անէն աւետարանեալ, զայս իբրեւ ոչ գտեալ համարեցաւ կատարեալ գիտութիւն որ 'ի հանդերձեալն գիտունք լինին՝ որ արժանաւորին այնմ, և այնպէս համարին, թէ չէ իսկ տուեալ ձայն, և ոչ խօսեալ սոքօք: Օ ի ոչ կարէ մարմնեղէն լեզու խօսել զայն կենաց իրս, որպէս ասէ իսկ առաքեալն Պաւլոս, թէ “ Եւ այ զբանս անձառւս, զոր ոչ է պարտ մարդոյ խօսել ”, Պարտն՝ փոխանակ չկարելոյ է:

“ Զարեայ և շրջեցայ ընդ քաղաքս 'ի հրապարակս և 'ի փողոցս, և խնդրեցի զնա և ոչ գտի. կոչեցի զնա, և ոչ ետ ինձ ձայն ”, Բաղաք և փողոց և հրապարակ՝ զերկինս կոչէ և զհրեշտակս՝ որ 'ի նմա. յորոց ոչ կարաց հասու լինել գիտութե վերին խորհրդոցն 'ի նոցանէ:

“ Պաին զիս պահապանքն, որք շրջէին 'ի քաղաքին: Հարցի՝ թէ զոր սիրեաց անձն իմ, տեսէք ”, Եւ նորա ոչ պատասխանելովն իմացուցին՝ թէ անհաս են և նոքա գիտութեն: Օ ի որչափ 'ի գիտութիւն հասանէ մարդ, հիմն լինի առաւել բարձրագոյն գիտութեն:

“ Իբրեւ փոքր ինչ անցի ընդ նոսա, գտի զոր սիրեաց անձն իմ ”, Բանգի է գիտութիւն, որ ամենայն ծանօթութե հասման խափանումն խնդրողացն առ գիւտն լինի. յաղաքս այնորիկ ասէ, թէ “ փոքր ինչ յորժամ անցի ընդ նոսա, գտի ”, ասպա 'ի հաւատ և 'ի հոգին տբ ապաւինեցայ: Եւ ման է այսմ և բանքն Պաւլոսի, թէ “ Իբրեւ ոչ ծանեաւ աշխարհ իմաս-

տուութիւն զիս, հաճեցաւ ան յիմարութիւն քարոզութեան ապրեցուցանել զհաւատացեալս», : «Վտեալ զփեսայն, ասէ. կալայ զնա և ոչ թողի զնա՝ մինչև մուծի զնա ՚ի տուն մօր իմոյ և ՚ի սենեակ յղացելոյն զիս», : Օհաւատոյն ըմբռնումն ասէ, որով մուծանիմբ ՚ի մայրն, ՚ի տուն և ՚ի սենեակ յղացելոյն զմեզ. որ է դրախտն և երկինք :

«Օջրիորդն երդմնեցուցանէ այս երկրորդ անգամ հարսնն. Երդմնեցուցանեմ զձեզ զստերբ Երուսաղէմի՝ ՚ի զօրութիւն և յուժանութիւն անդաստանի. թէ յառնիցէք, զարթուալիք զսէրն մինչև կամեսցի», : Օայս միանգամ մեկնեալ եմ. Բայց դու տես զառաւելութի սիրոյն Վսի յորս բնակէ, թէ որչափ անյագ առնէ զմարդիկ : Բայնչափ հասեալ շնորհաց և գիտութե, որպէս թէ չև հասեալ զայն տայ երդումն, յորում անհասութեանն էր և ագիտութե, զարթուցանէ զսէրն իբրև ոչ կատարեալ առեալ :

«Փեսայն վասն հարսինն ասէ. Ով է սա, որ ելաւ նէ յանապատէ իբրև ստեղծ ծխոյ խնկեալ զմուռս և կնդրուկ յամենայն փոշեաց անոյշ իւղոց», : Կամիցուցանել փեսայն զգեղեցկութի հարսինն. այսինքն զհաւատացելոց ցհրեշտակս հարցմամբն, որ օրիորդքն առաւին, թէ սեաւ գիտեմես զդա կորուսանելով զիւր կերպարանն ՚ի դրախտին. արդ ուստի է սմայս կերպարանք և անուշահոտութի, զոր յանապատէ առեալ և դայ ՚ի բարձրութիւն երկնից : Բնապատ՝ զանապատացեալսն ՚ի չար գործոց ասէ. որում և Վաւիթ ցանկայր թեօք հոգւոյն թռչել : «Իբրև զստեղն ծխոյ խնկեալ», զիւրեաւ պարփակելով զառաքինութի և զբարեգործութիւն կոչէ : «Իբրև ըզխոնկս և զմուռս և կնդրուկ յամենայն փոշեաց անուղոց», : Օմուռս՝ մեռելութե նշանակ. կնդրուկ՝ անուշահոտ վարուց : Երդ տես դու, զի մեռուցանել նախ պարտ է զմարմին մեղաց, և Վսի մահակից լինել, և անուշահոտ վարուք Վսի մաքրութեն հաւատարեւ. և ապա հարսն Վսի մարթի լինել, և վերանալ առ փեսայն Վս :

«( ) րիորդքն ասեն զայս ինչ», : Կամեցեալ հար-

սինն առաւել ևս զփեսային գեղեցկուին և զվայել չութին ծանուցանել, զփեսայն՝ Սողոմոն անուանեն. վասն զի Սողոմոն՝ խաղաղութի թարգմանի, որ է ՎՊ, որ եղև խաղաղութիւն մեզ, և զմիջորմն ցանկոյն քակեաց, և զնձ ընդ մարդկան հաշտեցոյց:

“Եւ հազոյք Սողոմոնի, վաթսուն զօրաւորք շուրջ զնովաւ՝ ի զօրաւորացն Խորայէլն”, ի երկոտասան ազգս բաժանեցաւ Խորայէլ, և երկոտասան հինգն վաթսուն է, նա և զգայութի՝ ի մարդ՝ հինգ: Եւ որդայսպէս կամի ասել, թէ որպէս յօրէնս երկոտասան ազգն խորայէլացան, և իւրաքանչիւր հնգեկին զգայութիւն մարդաբ հաճոյացան այ. և ըստ երեւեւացս ինքն Խորայէլ Սողոմոնի թագաւորութեն կամարարք և հազոյք. սոյնպէս այժմ այսմ Սողոմոնի ամենայն տիեզերք՝ դահոյք են, ուր հանգչին կամքն այ: “Օ զօրաւորք շուրջ զնովաւ՝ ի զօրաւորացն Խորայէլն”, Եւ որ Խորայէլս զօրաւորք են ամենայն սքը հաւատացեալք:

“Եւ մենեքեան ունին սուր, և ուսեալք զպատեւարազմ”, Եւ սուր՝ սուսեր հոգւոյն է, որ է բանն այ. որով ուսան պատեւարազմել ընդ աներևոյթ թըշնամւոյն: Եւ որ իւրաքանչիւր սուսեր յազգեր: Օ ի ոչ է մարտ ընդ մարմնոյ և ընդ արեան, եթէ յաւրաժամ ընդ իւր ունել ոչ մարտի, այլ անդնել յազգերն հաստատեալ է, որով ընդ իշխանութիւնս և ընդ պետութիւնս մարտնչին: “Եւ արհաւիրաց գիշերայնոց”, Եւ որ յայտ է, թէ արհաւիրք գիշերային և խաւարային՝ որ անկեալն է յերկնից կոչի:

“Եւ արհաւիրակ արար իւր արքայ Սողոմոն ի փայտից Ի իբանանու: Օ տիւնս նորա արար արծաթի, և զկոնք նորա ոսկի և զձեղունս նորա ծիրանի. և զմէջ նորա ականակապ տարածեալ, սէր ի դստերաց Եւրուսակէմի”, Եւ սացեալ եմ բազում անգամ, թէ Սողոմոն զՎՊ նշանակէ. զի ի զաւակէ Վաւթի, և թագաւոր և արդարադատ և խաղաղարար և տաճարաշէն: Սակայն բանք որ ի սա՝ սակաւ, իսկ ի ՎՊ՝ յորով. զի արմատ Վաւթի և թագաւոր երկնի և երկրի և արդարադատ առաւել և ողորմած և ամենայն երկրի խաղաղութե առիթ, բառնալով

զկուսպաշտութիւն յաշխարհէ և զխոռովութիւն երկնայնոցն ընդ երկրայինս . որով և ընդ ամենայն երկիր տաճար այ՝ 'ի ձեռն Վշտի կազմեցաւ , փոխեալ զօրի նախն 'ի ճշմարտութիւնս , թագաւորաւն և տաճարօքն , որ են եկեղեցիք : “ Վահագնաւ արար իւր արքայ Սողոմոն յանփուտ փայտից ” : Փայտ ի իւր նանու՝ հեթանոսք են : Եւ վկայէ քեզ 'Վաւիթ , թէ “ Սանրեսցէ զմայրսն ի իւրանանու ” : Եւ դարձեալ՝ մանրեսցէ որթուն օրինակաւ , զոր Սովսէմն մանրեսց , որ է սատանայ և նորա կամարաբքն . և 'ի կուսպաշտութիւն առեալ զմեզ արար իւր դահայս , զի սք է տէր և 'ի սք հանգուցեալ . և Եսայեաւ աւսէ . “ Եւ յո՞հ հանգեայց և դադարեցից , եթէ ոչ 'ի հեզս և 'ի խոնարհս , և որ դողան 'ի բանից իմոց ” : Եւ և առաքեալ աւսէ , թէ “ Եւ տան մեծի ոչ միայն անօթք օսկեղէնք և արծաթեղէնք են , այլ և խեցեղէնք և փայտեղէնք ” . 'ի վերայ բերէ . “ Եթէ որ սրբեսցէ զանձն իւր յայսպիսեաց աստի , եղիցի անօթ պատուական ” . և որ զկնի : Եւ յայց , թէ չէ մարդ որպէս զայլ տունկ և զայս որ 'ի մնունդ , այլ 'ի կամս է լինել . թէպէտ օսկի լինի , թէպէտ արծաթ , թէպէտ խնձոր , թէպէտ դառնաբեր , թէպէտ քաղցրաբեր , թէպէտ փշաբեր : Եւ որպէս և մեր առաքեալն և լուսաւորին , յաճախ բանիւ աւսէ զայս : Եւ որ 'ի փայտից ի իւրանանու՝ ոմանք օսկեղէնք , ոմանք արծաթեղէնք , ոմանք ծիրանի , և լինին փոխելով զգործն 'ի բարի : Եւ այց պատշաճ է զգահագորակն 'ի բովանդակն յեկեղեցի առնուլ և որ 'ի նմա առաքեալք և մարգարէք և վարդապետք և կուսանք և պէսպէս առաքինութիւնք զարդարեալք սք : Օր և բացալայտէ առաքեալն , թէ “ Օրս եղան՝ յեկեղեցւոյ , այս են , նախ զառաքեալս , երկրորդ զմարգարէս , երրորդ զվարդապետս ” . և որ զկնի շարէ ընդ իրեալրս : Եւ ոչ մի մի համարէ , զի բուն պատուականնքն գահագորակին այս են երեք կարգս , այսինքն եկեղեցւոյ շինութիւն :

“ Եւ 'ի դատերաց Երուսաղէմի : Եւ Եւ , և հայե-

ցարուք դատերը Երուսաղէմի յարքայ Սողոմոն 'ի պսակն, որով պսակեաց զնա մայր իւր յաւուր փեսայութե իւրոյ և յաւուր ուրախութե իւրոյ , : “Աէր 'ի դատերաց Երուսաղէմի , : Ուրախակիցս և սիրակիցս և գոհացողակիցս իւր կոչէ զդատերս Երուսաղէմի , զհրեշտակս . և որոյ աղաքաւ փոխեցաւ ի բանան անտառացեալն մեղօք , և եղև գահաւորակ Վիթի պէսպէս առաքինութեք զարգարեալ պսակաւն փշեայ , զոր 'ի գլուխ իւր եղ աղքայ Սողոմոն, այսինքն Վիթ և օրհնեաց զերկիր, զանէծան 'ի գլուխ իւր բառնալով, որ տտացն , թէ “Փուշ և տատասկ բուսցի քեզ , : “Եւ եւր ի ուսաւորինն մեկնէ այսպէս . թէպէտ և նիւսացին Դրիգոր այլադգ : Իսլ զատ որ գեր 'ի վերոյ է քան զնա և զբերս առնումք վկայ : Իսլ որ ասէ , թէ “Եւր , հայեցարուք դրատերը Երուսաղէմի , , այսու վերինն Երուսաղէմի դատերը լսին , 'ի տես կռելով զնոսա առ 'ի տեսանել զտէրն իւրեանց՝ զայնպիսի ունելով զպսակ , որ վասն եկեղեցւոյ յանձն էառ զգարմանալիսն մեծ : Դարձեալ և գնեքին Երուսաղէմի զդատերսն ասէ , յորս ինքն տէրն դարձաւ և ասաց , թէ “Դատերը Երուսաղէմի , մի լայք 'ի վերայ իմ , : “Որով պսակեաց զնա մայր իւր , : Այր զԴիոֆն ասէ , զի Դիոֆն թարգմանի մայր , և որք զտէրն պսակեցին , 'ի նմա ընակեալ էին : Ասան այնր 'ի մօրէն ասէ զպսակին : “Եւ ուր փեսայութե իւրոյ և յաւուր ուրախութե իւրոյ , : Իւրդ մի զարմանար դու , թէ ուրախութե և փեսայութե օր կոչէ զարշարանացն օր . վասն զի ինքն իսկ տէրն փառս կոչեաց իւր զօրն զայն և ըզժամն , ասելով , թէ “Եւր ժամ , զի փառաւորեսցի որդի մարդոյ , : ( ) ի զմերն՝ իւր ասէ . վասն որոյ և զայնպիսի պսակ յանձն էառ . և մեք այն օրն իսկ փեսայացաք և ուրախացաք , որ 'ի տրտմութե էաք հինգ հազար ամ վասն դրախտին կորստեան , և անկեալ էաք 'ի փառացն զոր ունէաք լուսեղէն զգեստեաւն , յորմէ մերկացեալ անարգեցաք :

1 Ագաթ :

2 Մեկն . Երգ . Ճառ . է :

Դ. «Փետայն ասէ. Մհաւասիկ ես մերձաւոր իմ, գեղեցիկ իմ, աչք քո աղաւնիք», Մսիինքն թէ այդ գեղեցկութիւնք քո այժմ՝ եղև իմ այլազգ պսակելովս, այսինքն գլուխ իմ փշեայ պսակելով, որով և դուդ գեղեցկացար իսկ, յիս առնելով զտգեղութի մեղացն քոց՝ իմ փշեայ պսակելովս: Մհա այս գեղեցկութի զաւաղանին մաքրութիւն յայտ ածէ, որ ի ձեռն հոգւոյն սթյ նոր ծննդեանն եղև: Արկնելոյն՝ յայտ արար, թէ առաւել գեղեցիկ կերպարան ունին՝ որ ի նոր ստեղծումն ստեղծանին և պահեն անարատ, և յաւէտ քան զառաջինն՝ զոր Մգամ ունէր յիւրում փառան: Արպէս ասէ իսկ երանելին Վրիգոր անձաբան՝. Ստեղծումն անձային և քան զառաջինն ևս բարձրագոյն. զի այն ստեղծումն թէ պէտ և լուաւորութի և անցաւ և անտրտումն ունէր կեանս հանդերձ անմահութիւն, սակայն միջաստի ման էր փորձն. եթէ պահեսցէ, ապա անմահ մնալ: Բայց այժմ որդի այ լինել և այսց ամենայնի պարգեաց հասանել, զոր անձայինն Սողոմոն սխրացեալ և սքանչացեալ, ի ձե հանեալ որ ինչ յերկրէս տենչալի թուին, այսու երևեցուցանել կամի զանձառ շնորհացն մեր ձիւ: Բայց և ոչ ի ծայրս գիտութե հանդուրժեաց հասանել, թէպէտ և Զանայ օրինակաւ յայտաբանել: Բայց արդ ասա, թէ կայ ինչ ըստ երևելեացս գեղեցկութեն այնորիկ օրինակ, յոր դարձեալ գոյացաք, ո՞վ փետայդ մեր Վս: Մսլ ինձ այսպէս թուի, որպէս տղայոց կաթն կամիս ջամբել և ոչ հաստատուն կերակուր. զի դեռ մարմն նաւոր եմք՝ յայսմ կեանս գոլով, և ոչ կարեմք զհոգեորան իմանալ: «Աչք քո աղաւնիք բաց ի լուութենէդ բուսմն», Մհա վկայեաց բանիս, թէ մաքուր ես և միամիտ իբրև զաղաւնի. այլ որչափ ես՝ լուութիւն փակեալ է, ոչ կարելով յայտնել. վասն զի ոչ կարես լսել. զի աման խեցեղէն են ականջամանքդ, և ոչ բաւանդակին անձառելեացն լու լինել:

«Արարք իբրև զերամակս այծեաց, որք երևե

ցան 'ի Ղաղաադէ , : Լախնքն զի իբրև մեռեալ է մազ, անկենդան, անցանկութի, անհպարտ, օտարալցեալ յաշխարհէ և մեռեալ. զի վարսն անզգայական է, որպէս աչքն տեսանող է և անխոտորնակ 'ի չարն և միամտութի՞ 'ի բարին, նոյնպէս և որպէս զհերսն կամ զմազն արտաքոյ ամենայն ախտից ես :

“ Լտամունք քո իբրև զերամակս կտրելոց, որք ելանեն 'ի լուալեաց , : Եւ ամս զի մաքուր և ախորժակ է լուացեալն և թեթեւացեալն 'ի բեռանց աւուոյն : “ Լմենքեան երկուորիք են, և անորդի ոչ գոյ , : Լախնքն թէ “ Բազում են որդիք սկնդկիդ առաւել քան զարամբոյն , : և ոչ եթէ քեզ միայն վարդապետեն որոճողութի առամունքդ զմաքրուի, այլ և զայլս ծնանին մանր խրատելով վարդապետաւ կան բանիւն և որոճողաբար ուսուցանելով մանր մեկնութի՞ քբ գրոց :

“ Իբրև զլար կարմիր են շրթունք քո . և խօսք քո գեղեցիկ , : Լախ կարմրուի գովելի այն է, որք աւրեամբ ներկանին շրթունքն : Լախ այն, զի աւետաւրանական բանիւն խօսին և ամենայն հոգևոր խօսիւք : Բայց զլարն չէ արժան թողուլ, զի բազում ինչ այն է, որ լարիւս թակարդի : Լորդ ասէ, թէ որ 'ի կարմրացեալ շրթանց խօսք ելանէ, լար է, և կարթէ զմարդիկ և առ անձ ձգէ 'ի բարիոք քար շումն : “ Իբրև զկեղևնուան այտք քո բաց 'ի լուութի՞դ քումմէ , : Երկու բնութիք են նուան . զի երևելիքն դաժանք են, և աներևոյթքն ախորժականք և բազում առողջութե առիթք : Լորդ հարսն Վճի, այսինքն եկեղեցի՝ 'ի վերոյ սքողեալ է զերեսս առաքինական վարուք և խոշորած գնացք և տաժանելիք, այսք արտաքոյ՝ նուան կերպիւ : Իսկ որ 'ի ներքս 'ի նա ամբարեալ է, յոյսն է և սէրն և հաւատն որ առ անձ . որով յուսով այնմ ամենայնի համբերէ . զի որպէս նուան 'ի ներքս համբարեալքն կարի յոյժ ցանկալի է 'ի կերակուր, նոյնպէս և վարք առաքինութեց քրտնալիւ է և մեծ աշխատութի աւլցեալ . իսկ պտուղ նորին ամենայն փառօք է և փառաւորեալ . յաղաքս որոյ մարգարէն ասէ . “ Լմենայն փառք դատեր թագաւորի 'ի ներքոյ , : “ Բաց 'ի լու-

Թէ՛դ բուժմի՛ն , : Թի՛ն որչափ ես գեղեցիկ , ընդ լուռ
Թի՛ն է և ոչ յայտնի առ այժմ , որչափ 'ի տկարութե՛
մարմնիդ պատեալ ես : Բստ այնմ .“ . Օ որ ակն ոչ
ետես , և ունկն ոչ լուաւ , :

“ Իբրեւ զաշտարակն 'Խաւթի պարանոց քո , որ
շինեալ է 'ի Թալալիովթ , : 'Խաւթ աշտարակ է
շինեալ նշանաւոր , և այնմ նմանեցուցանէ վայելա-
կանութե զպարանոց հարսինն : “ Հազար վահանք
կախեալ կան զնմանէ , և ամենայն նետք սպառա-
զինաց , : Հազարն՝ զբազմաւորականն ցուցանէ . ըստ
այնմ , Թէ “ Խառք այ բիւրապատիկ են , և հազար
ուղղիւք , : Օ որ և առաքեալ՝ վահան զհաւատոսն
կոչէ , ասելով , Թէ “ Բէք զվահանն հաւատոյ , :
որ կախեալ կայ զպարանոցաւն , որով և գեղեցկա-
ցեալ՝ աշտարակին 'Խաւթի նմանէ :

“ Երկու ստինք քո իբրեւ զերկուս ուլա երկուս
րիս , որք արածին 'ի շուշանս , : Երկու ստինս ասէ ,
վասն զի երկու բնութիւն են 'ի մարդունն , մարմին և
հոգի . և երկուս ունելով աչս մարմինն , զհոգի և ըզ-
միտս , և ընտրողականութիւն արածին , զի զգիւշնն Թող-
լով՝ շուշանօք բուծանին , այսինքն հոգեւոր կերակ-
րովք :

“ Երկու տիւն պայծառացի , և շարժեսցին ըս-
տուերք , : Տիւ և լոյս ո՞վ է , եթէ ոչ հօգին՝ Ծր , և
նոյն ինքն՝ Բիշ , որ զստուերն հալածէ 'ի մութաց . ըստ
այնմ , Թէ “ Ի բէն է , տէր , աղբէւր կենաց , և լու-
սով երեսաց քոց տեսանեմք զլոյս , : Երով և նոքիմք
լուսաւորին միտք և սիրտք . որ 'ի մէջ ստեանցն է .
յորոց և կաթնն 'ի ձեռն հոգեւորական կենդանութեն
ժողովեալ մածանի՝ տալ և այլոց կերակուր : Բիշ
համառօտ զայս և առաքեալ մեկնէ , Թէ անձն բո-
վանդակ եկեղեցի , և որ 'ի նմա բաժանեալ շնորհքն՝
զգայարանքն . որպէս անդամ 'ի մարմնի . զոր սա մի
մի Թուեաց , ակն և շուրթն և ատամն և այտ և
պարանոց և որովայն կոչելով : Բէն՝ զմարգարէսն է
իմանալ , որ կանխատեսք եղին այսմ շնորհաց , որ-
պէս և սոյն ինքն Եղովմոն , և որ ըստ նմայն : Պա-
րանոց , յորոյ վերայ գլուխն կայանայ կառուցեալ ,
և ամենայն կենդանն 'ի վեր և 'ի վայր յարեցեալ

Հանգերձ ամենայն զգայութիւն, որ Վաւթի աշտա-
րակին նմանեցաւ, որ շինեաց 'ի Ուալլիովթ յա-
ղագս դատաւորութե պատերազմողացն, որ է Վաւ-
ղոս մեծն և որք իբրև զնայն՝ յորոց վերայ Վիտ կայ,
ուստի ամենայն կենդանութի բաշխի յեկեղեցի: Եւ
որովայն, որպէս նք Լուսաւորին մեր և Յոհան,
և որք իբրև զնոսայն. որոց վկայէ տերն, թէ՛ Վեաթ
յորովայնէ նորա բղեսեցեն ջրոց կենդանութե՝,
այսինքն հոգւոյն շնորհքն: Եւ, այնպէս և ատամն շըր-
թամբքն կարմրացելովք որ յորովայնէն են 'ի վեր
բերեալ, որոճալից մանրէ զանա գրոց՝ զանյայտն
յայտ ածելով և 'ի գիտութի տալով մարդկան, և
լուսաւորելով զայլ ևս նուաստ անդամն 'ի մարմնի
յեկեղեցւոջ, որով բովանդակի մարդն և հարսն
Վիտ լինի:

“Վնացի առանձինն 'ի լեառն զմուսոյ և 'ի բլուրն կնդրկի” : Օայս երանեւին Զոհան յիշատակէ, թէ նման է այս բան որ մարգարէն ասէ, թէ “Հըն ձան հարի միայն, և 'ի հեթանոսաց ոչ որ էր ընդ իս” : այնմ բանի, թէ “Վնացի առանձինն 'ի լեառն զմուսոյ և 'ի բլուրն կնդրկի” : Լճդ լեառն զմուսոյ՝ զմահն, որ վասն մեր միայն պատերազմեալ մեհաւ մարտիկ կրեաց . և բլուրն կնդրկի, զի անօրթիքն միացելով կոխեաց զհնձանն 'ի խաչին :

« Լժմենեին գեղեցիկ էս մերձաւոր իմ, և արատ ինչ ոչ գոյ 'ի քեզ », Լ. յսիւնքն իմ խաչելութեն և մահուամբն եղեր այնպիսի անարատ և գեղեցիկ և արեամբ զառփնս, որ և բարձի զմեզս աշխարհի : Լ, և որ մերձենան 'ի նա, և նորա մեռելութեն կցորդին, առնուն և զանուշահոտութիւն՝ կնդրկին օրի նսկաւ :

“Լ՛ի հարմն 'ի ի բանանէ. եկ 'ի ի բանանէ, եկեսցես և անցցես 'ի սկզբան հաւատոց, 'ի գլխոյ Սանիրայ և Հերմոնի, 'ի մորեաց առիւծուց և 'ի լերանց ընծուց”։ Բայկեքն յանտառացեալ մեղօք լեռնէ եկեալ 'ի հաւատալն յիսկզբանցն ծնեալ 'ի Յորդանանէ աւազանին. զի Յորդանան 'ի մէջ երկուց այսց լերանց ելեալ և բղկեալ, որով լուացաւ իսկ հարմն և գեղեցկացաւ, նա, որ գազանաբնակն

էր ընդ առեւծս և ընդ ինձս, որ զօրացեալ և բռնացեալ էին, և որպէս զառեւծ խայտաբղէտ կռապաշտութիւն. որպէս ինձ թուի :

“Սրտացուցեր զմեզ քոյր մեր հարսն, սրտացուցեր զմեզ միով ակամբ քով և միով քառամանեկաւ պարանոցի քո” : Այս բարեկամք փեսային ասեն, որք են հրեշտակք, ցեկեղեցի, որ է հարսն : Սրտացուցեր, թէ ոգի ետուր մեզ և սիրտ՝ տեսանել զոր ոչն գիտեաք . այսինքն զնախախնամական սէրն, զոր եցոյց առ մարդիկ, զճնունդ աւազանին, զորդէգրութին, և զարքայութին և ո. զոր մահու խաչին արար : Արդ մեռելուն հաղորդակից եղեր զմոռան, և անուահոտութե կնդրկին փառակից ես լինելոց : Արդ ՚ի ձեռն քո ծանեայ զնա և զգորութի նորա և զսէր նորա որ առ մարդիկ : Արով և ասեն հրեշտակք ցքոյրն որ է եկեղեցի, թէ պակաս ակամբք քո որ ասի մի, անցուցեր զմեզ քո միակնութիւնդ, որ առաւելեալ եմք քան զքեզ բազմակնութիւն և պարանոցի : Արդ մեք երկոքումք բնութիւնք, այսինքն տեսութեամբք և պարանոցիւք հզօրք . սակայն ՚ի ձեռն քո տեսանեմք և լսեմք ՚ի քէն ուսեալ զայս պիսի անձառ խորհուրդ և փրկութի : Այս է, յաղաքս որոյ ասէ առաքեալ, թէ “Այստեսցի արդ իշխանութեց և պետութեց որ յերկինս են ՚ի ձեռն եկեղեցւոյ բազմապատիկ իմաստութինն այ” : Ասելով եկեղեցւոյ քոյր կոչելով զանախտ ազգակցուին նշանակելով մեր բնութեա, հրեշտակաց : Առ քառամանեակ պարանոցի՝ որ ընդ լծոյն Վաթի Լաւորժակ կամօք մտեալ եղաք : Արդ ասաց, թէ կոչելով փեսային եկիր ՚ի ի բանանէ, և զայսպիսի զգեցար շնորհս . բայց մի զայդ գալիք միայն բաւական համարեսցիս, բայց այլ և այլ ևս եկ և հանապազ ևս իսկ ՚ի զնացս կայցես, այսինքն ՚ի վարս առաքիկութե, ըստ մարգարէին, որ ասէ, թէ “Վնասցէ նա ՚ի զօրութի ՚ի զօրութի” : Արում և Վրիգոր անձաբան վկայէ, թէ՝ մշտաշարժ պարտ է լինել յառաքիկութի և դիւրաշարժ . յաղաքս այնորիկ

1 Ի հոր կրակէն :

յառաջ ասացեալ եկ 'ի ի բանանէ, յետոյ դարձեալ կրկնէ :

“Օ ի գեղեցկացան ստինք քո, քոյր իմ հարսն, զի գեղեցկացան ստինք քո 'ի գինւոյ. և հոտ հանդերձից քոց քան զամենայն խունկս”, Ստինք սովոր են կերակուր տալ որք յերկիր ծննդեամբ զան մարդիկ : Օ նոյն օրինակ ստեամբքն զսրտից մաքրութի զսրբոցն որ յեկեղեցւոյ բաւան, գուշակէ. զի սիրտն առ ստեանցն է : Ի այց զի կանխագոյն զկաթն ասաց տալ ստեանցն, արդ զիմրդ այժմ 'ի գինի փոխեաց և ասաց, թէ գեղեցկացան 'ի գինւոյ : Ի՞րդ այսպէս իմանալի է զՍաւղոսի առաքելոյ բանն, թէ “Որ կաթնէներն է, տգէտ է բանին արդարութե” : և կամ թէ զմիւսն է ասել, թէ “Իբրեւ տղայոց 'ի Վաթ կաթն ջամբեցի ձեզ և ոչ հաստատուն կերակուր”, իսկ ունշանակէ գեկեղեցւոյ տղայութիս յսկզբանն կաթամբն որ 'ի ստեանցն դիեցեալ. և արդ զկատարելութի գինւով, զի կատարելոցն է հաստատուն կերակուր և բմպելի : Ի՞չ որպէս գինին ուրախալիցս առնէ զգմայլեալն կերակրով, նոյնպէս բանք մէջ հոգւոյն 'ի սրտից սրբոց բղիւսեալք, այսինքն 'ի ստեանցն, զուարճացուցանեն զստղան և զանճառն տան կենդանութի և ուրախութի : Իստնմին օրինակի և զհոտ հանդերձիցն է իմանալ, որ իբրեւ զխունկս բուրէ : Օ ի որք զանուշահոտառաքինութեց և զբարիվաստակոց բուռն հարկանեն, ոչ միայն ինքեանց լինին փրկութե պատճառք, այլ և զմերձեցեալն առ նոսա և զտեսողն օգտեցուցանեն. ոչ միայն 'ի կենդանութե, այլ աւաւել ևս յետ մահուանն, թէ և բազում ժամանակք ընդ մէջ անցանեն :

“Սեղը կաթեցուցանեն շրթունք քո, քոյր իմ հարսն, մեղը և կաթն 'ի ներքոյ լեզուի քում. և հոտ հանդերձից քոց իբրեւ զհոտ կնդրիկի”, իսկ արդ լուսի բազում պէտք մեկնութե : Սեղը՝ զբաղցր և զախորժակ վարդապետութիս կոչէ, որ 'ի մերձաւորաց և 'ի հարսնացելոց Վաթի ջամբին 'ի մարդիկ և քաղցրանան 'ի սիրտ լսողաց ըստ Վաթի, թէ “Վաղցր են 'ի քիմս իմ բանք քո քան զմեղը”, ինչպէս ասել որ մարգարէին քաղցրացաւ յուր

տե՛ն՝ որ յառաջ քան զուտեն դառն է 'ի բերանն ,
 և քաղցր 'ի կլանեն : Ա՛սան զի դառն է 'ի սկըս-
 մանն առաքինութիւն , և յետոյ քաղցր : “ Ա՛եղը և
 կաթն 'ի ներքոյ լեզուի քո , : Տղայոցն կաթն , և
 կատարելոցն մեղը : (Յառաջ քան զամենայն լեզուս՝
 այս անոյշ կերակրոյ տուող՝ է իմանալ զբերանելին
 (Յոհան վարդապետն տիեզերաց , նոյնպէս և զանա-
 բան , և որք իբրեւ զնոսայն անուշակ կերակրովք :
 ‘ Արաճեալ կրկնէ առելով . “ Այլ հոտ հանդերձից քոց
 իբրեւ զհոտ կնդրկի , : Այս է պատարագ անուշահոտ ,
 յոր հոտոտի անձ 'ի հոտ անուշից , որք զկամս և ըզ-
 խորհուրդս և զմարմինս՝ ինքեանք մատուցանեն այ-
 ողջակէզս :

“ Պարտեզ փակեալ քոյր իմ հարսն , պարտեզ
 փակեալ և աղբեր կնքեալ , : Տես , թէպէտ և պար-
 տեզ է , այլ փակելոյ պէտս ունի . և թէպէտ և աղ-
 բեր է , այլ կնքելոյ , ոչ լինել կերակուր և ըմպե-
 լի օտար խաշանց և ոչ արկանել զմարգարիտ առա-
 ջի խոզաց , և ոչ տալ օտար լսելաց :

“ Աբաբումն քո դրախտ նռնենեաց հանդերձ
 պտղով ծառոց , ծաղիկ հանդերձ նարդոսիւ : ‘ Ար-
 դոս և քրքում և եղէզն խոռնկ և կինամոն հան-
 դերձ ամենայն փայտիւք Ա իբանանու , զմուռս և
 հայուէ հանդերձ առաջին ամենայն իւղովք , : Աթէ
 բան առ բան զսա մեկնեմ , լողքդ ձանձրանայք .
 բայց զի զգուռն իմաստիցն բացեալ եմ , զոր այլ
 վարդապետք մանր կտտեն , ես համառօտեմ և 'ի
 բան առաքելոյն աւարտեցից , որ ասէ , թէ “ Պտուղ
 հոգւոյն այս է . սէր , խնդութի , խաղաղութի , : Այլ
 յայլում տեղում , թէ “ Օգութ , զողորմութիւն .
 հաւատք , յոյս , սէր , հեզութի , խոնարհութի , քաղց-
 րութի , եղբայրսիրութի , անոխակալութի , անընչա-
 սիրութի , պարզմտութի և անձին սրբութի , և որ
 սոցին նման , : Ահաք դաժանք 'ի գործելեացն , որ-
 պէս զմուռն . կէպն անուշահոտ , իբրեւ զեւղն .
 կէպն ցանկատեսակք , որպէս ծաղիկք : Այսոքիւք
 այ պարտեզ լինի հարսն : Այլ անուշահոտ բազմե-
 փեաց՝ որ 'ի խորանին յայն մովսիսեան ծխէր , որ էր
 իսկ օրինակ բիւրապատիկ առաքինութեց որ 'ի սքալ

յորս առաւել ցանկութի հոտոտի անձ, քան որ յայնժամ՝ի խոնկան և ՚ի պատարագս երեկորին և առաւօտին : Եւ զի նոնենին յառաջ մինչև նոամբն հասեալ, չվայելեցուցանէ զկերողն՝ փշովք պատեալ է, նոյնպէս և որ այլ պարտեզ և դրախտ լինի յայսմ՝ի կեանքս, յառաջ նեղութի պարտի կեալ, քաղցիւ և ծարաւով և տքնութի և աշխատութի, և որ այլ կիրք առաքինութե, որով և ինքն զինքն նեղէ . և որ գայ ՚ի վերայ փորձութիք ակամայ՝ թէ յընկերաց և եթէ ՚ի սատանայէ, զակամայն վասն այլ սիրոյն կամաւոր արարեալ համբերէ, ապա լինի պտուղ ակսորժելի այլ որպէս զնոռն, որ ՚ի մէջ փշոց էր մինչև էր հասեալ :

Եւ զայնպէս արժան է որ Վաթի հարմանայ, և նորա պարտեզ լինի, ՚ի մէջ փշոց յառաջագոյն կեալ, այսինքն ՚ի մէջ առաքինութեց, և ապա լինի կերակուր փեսային Վաթի : Եւ և ծաղիկ ևս լինի, որպէս նարդոսն և քրքում, որ մինն ջերմ է և միւսն անուշահոտ . այնպէս պարտ է ջերմին սիրովն Վաթի վառել և բորբոքել զհոտ առաքինութե և ամենայն բարեգործութե : Եսեն զքրքմէն, թէ միջասահման է, ոչ կարի հով և ոչ կարի ջերմ, այլ ՚ի չափու ունի զիւր զօրութիւն : Եւսու օրինակաւ ուսուցանէ, թէ և առաքինութի պիտոյ է պտղաբերել պարտի զին այլ, այլ յանչափէն փախչել պարտ է, և ընդ մէջն գնալ, զի մի անչափութիւն գլեացի : Եւնայէս և ՚ի հաւատան՝ զգրեալն ընդունել հաստատուն հաւատով, և առաւել քան զգրեալն ոչ իմանալ և ոչ զանքննելիսն քննել, այլ զամենայն անկարելի իրս և զանլինելի և զանհաւատալի՝ այլ զօրութե հաւատալ, որ կարողն է յամենայնի : Եւնայէս և եթէ ոք ՚ի սուգ լինի վասն մեղաց գործեւեաց, ոչ առաւել քան զչափն սգալ, զի մի ՚ի յուսահատութի անկցի և ասիցէ, թէ ոչ գոյ փրկութի, և յաղագս այնր կամ ոչ դառնայցէ ՚ի մեղաց, և կամ զէ՛րուդային կրեսցէ կիրս, որ խեղճեցան՝ թէ ոչ գոյ ապաշխարութի, որ էր անչափ սգալ : Եւ զի՞ մի մի թուեմ, ամենայն գնացից և վարուց իրաց՝ ՚ի չափու պարտ է կալ . որպէս ուսուցանէ խորհուրդ քրքմոյն,

և ոչ խոտորեւ, ոչ յաջ և ոչ յահեակ : Եղէզն և կինամոմոնն 'ի նոնենեաց դրախտին 'ի հարսնէն պտղաբերեալ : Օ եղէզն քան զամենայն խունկս առնուհաճոտ գիտեմք, որ և 'ի խունկան որ 'ի խորանին՝ հրամայեցաւ խառնիլ առ 'ի ծխելիս այ : Եւ զկինամոմոննէ ասեն, թէ 'ի սաստիկ եռանդն կաթսայի մատչի, շիջուցանէ զջերմութի եռացման ջրոյն որ 'ի նմա . նոյնպէս և եթէ 'ի յոյժ ջերմին բաղանիս մտանէ, առժամայն իսկ զովացուցանէ զտունն : Եւ այլ այնպիսի իրս, որ և անհաւատալի թուի լուղաց . զի ասեն, թէ մարդ որ 'ի քուն լինի և կինամոմոնն առ նմա իցէ, և որ հարցանէ ոք բան ընդ ննջեալն, պատասխանի առնէ, բայց միայն 'ի բերանոյն վերայ դիցէ զկինամոմոնն . և 'ի քուն լինի, և արթուն է, և պատասխանիս բանիցն հարցողաց յողաւորս և պատշաճս առնէ . 'ի քուն թուի, և արթուն է : Եւ որ այսպէս ուսուցանէ խունկս այս, թէ մարդ որ այ տայ զինքն, մարդ թուի, բայց չէ մարդ . զի թէ պոռնակութե խորհուրդք նեղեն զնա, եթէ բարկութե և եթէ ագահութե և որ ինչ ակտք մարմնաւորք, նա ոչ ընդունի . այլ հրեշտակացն հաւատարի վարուք, որ արթունք են և անքուն և անախտք և անկարիք . և մարդ է, և չէ մարդ, զի 'ի քուն է մարդն առ հրեշտակաց իմաստիւքն . նմանեցոյց ըզպտուղ հարսինն, որ 'ի հոգեւոր պարտիզէն և 'ի դրախտէն :

“Եւ զմուռս և հալուէ հանդերձ առաջին ամենայն իւղովքն” : Օ մուռս՝ մեռելուէ Վշի նշանակ է և թաղմանն . և հալուէ և այլ առաջին պատուական եւզքն՝ անունն միացելոյ ընդ մարմնոյն, որով զմահ կրեաց : Եւ եցոյց եթէ փայտ էր 'ի ի բառնէ մարդ 'ի մեղաց անտառէն, և եկեալ 'ի ի բառնէ և Վշի չարչարակից և մահակից եղեալ, և մեռուցանելով զմեղս՝ եղև անուհաճոտ հարսն Վշի՝ միացեալ ընդ նմա մաքրութե վարուք . որպէս ասեաւքեալ, թէ “Որք միանգամ մկրտեցաք 'ի Վշ ջր, 'ի մահ անդր նորա մկրտեցաք . թաղեալք ընդ նմին մկրտութե 'ի մահ . զի որպէս յարեաւ 'ի մեռելոց Վշ փառօք հօր, նոյնպէս և մեք 'ի նորոգումն

կենաց շրջեսցուք . զի որպէս տնկակից եղաք նմա նութե մահու նորա , այլ և յարուէ նորա հաղորդ լինիցիմք , : Եւ և անութիքն անուշահոտի , որպէս ասաց անձայինն Սողոմոն :

“ Եղբւր պարտիզաց , ջրհոր ջրոյ կենդանւոյ և հոսեցելոյ ’ի Իբանանէ , : Եւսու առաւելու զհարսինն զգեղեցկութիւնն քան զառաջինն . զի յառաջ պարտեզ կոչեաց զհարսնն , և ապա սակաւ մի յառաջ երթեալ աղբւր պարտիզաց , թէ ոչ դու միայն եղեր պարտեզ , այլ և զայլս բազումս ուռգեալ պարտեզ և դրախտ այն առնես , պտղաբերել զարդարութե պտուղն : Եւ ջրհոր ինքն անկուշեցաւ , որպէս ասաց մարգարէիւն . “ Եւ թողին զաղբւրս ջրոյ կենդանւոյ , : Եւ դարձեալ ցամառացին ասաց տէրն . “ Թէ գիտէիր դու զպարգևսն այն , և ով է որ ասեդ ցբեզ , թէ տուր ինձ ըմպել . դու խնդրէիր ’ի նմանէ , և տայր քեզ զջուրն կենդանի , : Եւ դարձեալ , թէ “ Ըր հաւատայն յիս , գետք յուրվայնէ նորա բղխեսցեն ջրոց կենդանութե , : Եւ որպէս անութիքն անուշահոտութե հաղորդին՝ որք նմա մահակից լինին և նմա հարսնանան , նոյնպէս և որպէս գնա ջրհոր ջրոյ կենդանւոյ լինի՝ որ նմա հարսնանայն որպէս զինքն . թէպէտ ’ի Իբանանէ լինին եկեալ , այսինքն ’ի մեղաց անտառէն , զի անտառ է Իբանան . զսոյն և զկնի մեկնէ աւետարաւսինն Եւսանէս . “ Եւ այս ասէր վասն հոգւոյն , զոր ընդունելոց էին որք հաւատային ’ի նա , :

“ Եւ արթիւր հիւսիսի , և եկ հարաւ , : Եւսինքն գնա հիւսիսի , և եկ հարաւ : Հիւսիսի՝ սատանայ և իւր գործքն կոչին . որպէս ասէ սոյն իսկ Սողոմոն , թէ խիստ հոգմ է հիւսիսի . զի հեռի է յարեգական ջերմութենէ , և վասն այնորիկ սառեալ է : Եւսինքն և որք յարեգակնէն արդարութե հեռաբնակ են , սատանայական խորհրդովք են լցեալ և սառեալ են մեղօք , ոչ լքնուն ջերմութիւն արեգականն , այսինքն բանիւք գրոց սրբոց ոչ վարդապետին՝ որ զանգղջութե սառն հալէ , և զջուրն տնկէ հոգմով հոգւոյն սրբոյ , որ է հարաւ : Եւս հարաւոյն գալ հրամայէ ’ի պարտեզն , այսինքն շնորհաց

հոգւոյն սնայ, և հալածել զսատանայական գործս . վասն այնորիկ ասէ, զարթիր հիւսիսի, որ է գնա, և եկ հարաւ, որ է հոգին՝ որ և նորին ջերմ հողմ, որ հալածէ զձմեռն : “ Հնչեա՛ի պարտեզ իմ . և բուրեւս ցին խունկը իմ ” : Այս հոգւոյն սնայ առատ շնչումն է՛ի պարտեզն Վսի, որ հարսն անուանեցաւ, ուստի ծաղկեցան ազգի ազգի շնորհք ՚ի մարդիկ . որպէս ասէ առաքեալ . “ Ումեմն ՚ի հոգւոյն տուեալ է բան իմաստութե՛, այլում բան գիտութե՛, միւսումն հաւատք, այլում աջողութիք զօրութեց, այլում ընտրութիք հոգւոց, այլում մարգարեութիք ” : Աւ զի՞ մի մի թուեմ զբազում շնորհս որ յեկեղեցւոյ ասացեալ է, ՚ի վերայ բերեալ ասէ . “ () այս ամենայն աջողէ մի և նոյն հոգին՝ որ, և բաժանէ իւրաքանչիւր շնորհս՝ որպէս և կամի ” : Արդ այս է որ ասէ . “ Հնչեա՛ի պարտեզս իմ, և բուրեւսցին խունկը իմ ” : Առաջին խունկս՝ զՊաւղոս և զՊետրոս . և զտասնեակս նոցին ընկերսն, և մեր՝ որ լուսաւորիչն և {}ոհան օսկեբերան, և այլք անչափք իբրև զնոսայն :

Ե. “ Հարսնն աղաչէ, զի իջցէ փեսայն իւր . իջցէ եղբորորդին իմ ՚ի պարտեզ իւր և կերիցցէ զպտուղս ծառոց իւրոց ” : Տեսեալ հարսինն զիւր զայնքան անչափ առաքինութիւն ծաղկեալ որպէս ՚ի դրախտի և ՚ի պարտիզի, զոր ուսաւ ՚ի փեսայէն և ՚ի հրեշտակաց, աղաչէ իջանել և ուտել, որ նշանակէ զհայցելն այ՛ի բարեգործացն : Աս և անկարօտ է անձ, այլ սակայն քաղցեալ և կարօտ է մերոյ փրկութե՛, որպէս և ասաց ինքն ցաշակերտսն իւր, յոր ժամ նեղէին զնա ուտել հաց, թէ “ իմ կերակուր այն է, զի արարից զկամն այնորիկ՝ որ առաքեացն զիս ” : Ար և էր մեր դարձն առ նա, և զնորայն պահել զպատուիրան : Աւ ինքն իսկ ասաց, թէ “ Վաղցեայ և ետուր ինձ ուտել, ծարաւեցայ և արբուցեք զիս ” : Ուսուցանէ բանս և զխոնարհութիւ՛ ոչ առաքինական վարութեան ամբարտաւանել և յանհոգս լինել . ՚ի բարի գործսն՝ զխոնարհութիւն ունել և աղաչել բեկ սրտիւ և խոնարհ ոգւով ընդունել զպրտուղս արդարութե՛ . որպէս ինքն իսկ հրամայեաց

աղաչել և ասել. “Եկեսցէ արքայութի քո”, ի որ
աղաչանսնայեցեալ փեսային որ ասէ մարգարէիւն,
թէ “Սինչև կարդացեալ իցէ քո, ես լուայց քեզ,
և մինչդեռ խօսեսցիս, ասացից թէ ահաւասիկ հա
սեալ կամ”:

Երայիկէս փեսայն լուեալ աղաչանաց հարսինն՝
ասէ, լուայ աղօթից քոց, և “Ստի ի պարտեզս
իմ քոյր իմ և հարսն, կթեցի զմուռս իմ հան
դերձ խնկովք, կերայ զհաց իմ մեղու իմով”, Վոյր
կօչէ, և ապա հարսն. զի որ զկամսն չայ առնէ, ապա
և հարսնանայ իսկ նմա. “Եւ կթեցի զմուռս իմ
հանդերձ խնկովք”, Վայսինքն զի զմեռելութեանն
պտուղ, որ վասն ձեր մեռայ, կթեցի յիմ պարտի
զէդ և ի հարսնէդ առաքինութե խնկովք բուրեալ,
մեռեալ ըստ զմեռոյն օրինակի, և անուշահոտ ըստ
անուշութեն սիրոյ ընդ մարմնոյս միացելոյ. “Երայ
զհաց իմ մեղու իմով”, Ոչ միայն կերակուր եղեր
ինձ՝ կերակրելով առաքինութե հացիւ, այլ և քաղց
րացաւ ինձ որպէս զխորիսի մեղու. Որպէս երանե
լի վարդապետքն անաբան և հոգան. որք որպէս ի
բերանոյ չայ խօսին և ասեն, կերակրեա զիս առաքի
նութե. Օ որ և Պետրոսի նոյն կերակրով հրա
մայեաց կերակրիլ՝ ցուցակի կտաւոյն, յորում էր
ամենայն շունչ կենդանի, այսինքն անխտիր զհեթա
նոսս կերակուր տալ չայ որպէս զհրեայս, և մի խառ
նակ համարել. “Վրբի զգինի իմ կաթամբ իմով”,
Օ այս ինքն իսկ ասաց ցորդիսն Օ երեգեայ. “Վա
րէք ըմպել զբաժակն, զոր ես ըմպելոց եմ”, այս
ինքն զմահն զոր արբ, և արեամբն զգինին, և կաթն
արբուցաւ, այսինքն զմարդկան տղայուի, որ այնմ
արբամբն՝ որ զբաժակ մահու արբին, տղայացան ան
մեղութե որպէս զկաթնիկեր. Օ որ և ինքն տէրն ասաց.
“Եթէ ոչ դարձնիք և լինիջիք իբրեւ զմանկտի, ոչ կա
րէք մտանել յարքայութիւնն չայ”, Ուղղում ասել,
զոր տէրն մեր արբ և ետ առաքելոցն և ասէ. “Վայ
է իմ արիւն, առէք և արբէք”, և որ զկնի սորին
բանն. Վայ իսկ է “Երայք մերձաւորք իմ, արբէք
և արբեցարուք եղբարք իմ”, Օ որ մեռս աւետարա
նիչն ասէ. “Ու ոչ կերիջիք զմարմին որդւոյ մար

գոյ և արքայի զարիւն նորա, ոչ ունիցիք կեանս յանձինս», : Լճոգ արքամամբն որ ինքն արք, և ապա առաքելոցն ետ, եցոյց թէ եկեղեցւոյ և հարսին զայս բաժակս ետ ըմպել և իւր մահակից լինել. զի խորհուրդն որ կատարեմք, մահու նորա յիշատակ է. և զահաւոր պատարագն դնելով ՚ի վերայ սեղանոյ առաջի հօր, զնորա մահն որ վասն մեր եղև, առաջի հօր ունիմք, և այնու փրկութի հայցեմք մեզ : Լճոգ թէպէտ և երանելին (նշան ասէ, թէ ինքն վասն այն արք յիւրմէ արեւնէն, զի զնոսս յորդորեալցէ յըմպել, զի մի ասիցեն՝ թէ արիւն զիսոյդ կարիցեմք ըմպել. բայց բուն պատճառն այս է, թէ զիմ արքունին զմահ և զանմեղունի, որ է գինի և կաթն, և ձեզ պիտոյ է ըմպել. և որպէս ես զձեզ կերակրեցի իմով արեամբս, և ձեզ պարտ է զիս կերակրել տղայութե և մեռելութե, որ ըստ այսմ կենացս. որպէս առաքեալ ասէ. « (Թ)է ոք կամի իմաստուն լինել յաշխարհիս յայսմիկ յիմար լիցի, զի եղիցի իմաստուն », յայնմ աշխարհի. և զՎՅ կերակրիցէ իւր գինւովն և կաթամբն, զնորայն ստանալ վարս. որպէս ասէ դարձեալ առաքեալ, թէ « Վմանողք եղերուք ինձ, որպէս և ես ՎՅ », և այլուր, թէ « ՎՅ ՚ի ձեզ է, բայց եթէ անպիտանք իցէք », և թէ « Որ մկրտեցայք ՚ի ՎՅ, զՎՅ զգեցեալ էք », : Եւ Վրիգոր անձաբան ասէ, թէ ՎՅ Վրիստոսս գիտեմ զկեցեալսն ըստ ՎՅ : Լճոգ ասելով, թէ արքէք և արքեցարուք, ՚ի վերայ բերէ, թէ

« Ես ննջեմ, և սիրտ իմ արթուն կայ », : Լճոգինքն թէ չէ արքեցունի այս արքունին թէ քուն թմբբութեան բերէ, որպէս գինին որ յորթոյ. այլ որպէս անմեղութեն ՚ի գերեզմանին արթուն էի և մարմնոյն մեռելութեն ՚ի քուն, նոյնպէս և որ զայս արքունին ըմպեն, արթնանան նոյն անմահութե ընդ իս. այս է, որ ասէ, թէ « Վեցցէ յաւիտեան », և « (Թ)է և մեռանի, կեցցէ », . թէ և զմարդկային ունելով բնութի, ննջեն, այլ արթուն ես զչնորհս հոգւոյն յինքեանս բերելով : Լճոգ եթէ ոչ էր այս այսպէս,

1 Մեկն. Մատթ. ճառ. 23 :

2 Դերբող ՚ի մեծն Աթանաս :

զիւորդ կարէին այս տկար մարմնովս զայնպիսի կիրս չարչարանաց կրել առաքեալքն և մարտիրոսքն այն չափ նեղուք, նոյնպէս և Ճինազգեաց հարքն . մանաւանդ մեր Սուսաւորին՝, որ տասն այր զեւթն օր 'ի գլխի վայր կախադանին 'ի բրածեծ առնեն՝ զնորա սրտին արթնուին ոչ կարացին թմբերեցուցանել այնպիսի դառն տանջանօքն . այլ զմիտսն արթնութիւն առ ան թմբ ամբարձեալ, անհատ աղօթիւքն ընդ այ խօսէր յայնմ աւուրսն, և գութ աղերսանաց առաջի այ արկանէր վասն աշխարհիս մերոյ փրկութե : Ս'ի գաւազանի զարկումն բաւական է քուն թմբերութե մտաց մերոց հասուցանել . իսկ երանելին յայն չափ անչափ չարչարանսն անխոտորնակ զմիտսն և անդրդուելի զլեզուն 'ի խնդրուածս առ ան թմբ ունելով՝ զիւորդ ոչ նմանէր արթուն սրտին Վ'սի, և ննջմամբն մարմնոյն, զոր օրինակ սա բնութիւն կրից ննջման մահակից եղեալ Վ'սի արթուն մտօք : Եւս է որ ասէ, թէ “ Լ'ըբէք և արբեցարուք եղբարք իմ ”, զի արբեալ զչարչարանս, ես ննջեցի ըստ մարմնոյ, և սիրտ իմ արթուն եկաց ըստ անութեան : Եւս օրինակ և դուք ինձ էք նմանելոց արեւմամբս այսու իմով զմահ :

“ Հարան զգայ զփեսային բախել զդուռնն . Ձայն եղբորորդւոյն իմոյ բախէ զդուռնն ” : Եւս տես զայս, թէ որք զբաժակն և զգինին զայն ըմպեն յայս քնալից կեանս, որպիսի արթուն միտս ստանան, ըստ խրատու աւետարանական բանին, եթէ “ Լ'ըբէքն գօտիք ձեր պնդեալ ընդ մէջս և ճրագունք լուցեալք, և դուք նմանողք մարդկան՝ որ ակն ունին տն իւրեանց, թէ երբ գառնայցէ 'ի հարսանեաց . զի յորժամ գայցէ և բախիցէ, վաղվաղակի բանայցեն նմա : Եւս անի է ծառային այնմիկ, զոր եկեալ տէրն գտանիցէ արթուն ” : Եւս նմանեալ թքք որ հարա նացան փեսային Վ'սի, 'ի պահու կալով և լսել զձայն եղբորորդւոյն Վ'սի, որ բախէ զդուռնն կոչելով 'ի մոտս արքայութեն երկնից : Փեսայն՝ որ է Վ'ս, ասէ 'ի բախել զդուռնն . “ Լ'աց ինձ քոյր իմ,

1 Ագաթ :

մերձաւոր իմ, աղանի իմ, կատարեալ իմ. վասն զի գլուխ իմ լցաւ ցօղով և վարսք իմ մանր անձրեովք գիշերոյ», : Եւ զհամառօտ այս է սորա մեկնութիւն. « Բաց ինձ քոյր իմ, մերձաւոր իմ, աղանի իմ, կատարեալ իմ », այսու բանիւք զմկրտութիւնս և Լորութիւն գուշակէ զհարսինս, թէ ՚ի ձեռն հոգւոյն ծննդեանն և արբամբ խորհրդականն աքեանն՝ քոյր և մերձաւոր իմ եղեր, և արդարացար հոգւովն, զաղանոյն առեալ բնութիւն և կատարեալ եղեր, զի այն որդի եղեր. և որ որդի այն արժանանայ լինել, ամենայնիւ կատարեալ է. զի այլ զինչ բարձրագոյն փառք գոյ քան զայս յերկրի կամ ՚ի յերկինս : Բայց թէ ոչ պահեմք և գործեմք զշնորհսն և զփառսն տուեալս, նախահօրն նմանեմք, որ առեալ զլուսաւորութիւն և զանկարօտ և զանցաւ և զանմահ կեանս և զգրախտն ոչ պահելովն և ոչ գործելովն կորոյս դարձեալ : Եւ մեզ ուսուցանէ մի յանհոգս լինել կատարելութե շնորհիւն, այլ որպէս թէ ոչ առեալ, այնպէս զգուշանալ. զի տալ զկատարելութիւնն ՚ի նմանէ է, և պահելն ՚ի մէնջ լինի, զոր ասէ երանելի վարդապետն. յաղագս այնորիկ ասէ, թէ բաց զգուշանդ ճանապարհին, որ տանի ՚ի կեանսն. և մի կատարելութեդ՝ հանգստեան զքեզ և բնոյ և դիւր կենաց դներ. որպէս ասէ առաքեալ. « Ի՞նչ որ համարի գիտել ինչ, չն ևս գիտաց որպէս արժան է գիտել », և դարձեալ ասէ, թէ « Եւ համարիմ զանձն իմ, թէ հասեալ իցեմ. բայց մի ինչ է, զի զառ ՚ի յետոյսն մոռացեալ և յառաջագէմն նկրտեալ եմ. ուշ եղեալ բնութանամ զհետ կոչմանն այն ՚ի ԲՅՅ », : Եւ բաց ինձ զքո մոռուդ. « զի գլուխ իմ լցաւ ցօղով և վարսք իմ մանր անձրեովք գիշերոյ », : Եւ այս այնմ նման է, որ ՚ի միւս անգամ գալստեանն զվերսն զոր էառ վասն մեր, ցուցանէ : Բայց անդ վասն կշտամբելոյ զմեզ ցուցանէ, որ առ երախտաւորն ապերախտ գտանիմք. բայց աստ առ ՚ի յորդորելոյ զմեզ զիւր քերտն որ վասն մահուն ահի կրեաց ՚ի գիշերին, յիշեցուցանէ հարսինն՝ որ յաւետարանին ասէ, թէ « Բարոտնքն ոլոռն ոլոռն հոսէին ՚ի նմանէ », : Եւ այս ասէ, թէ

իմ քրտամբն ես զայդ անմեղուի աղանոյ և զկատարելութի զգեցեալ և քոյր իմ և հարսն լեալ . որ քրտամբ իմով որ յայնմ գիշերի զքիրտն անիծիցն բարձի, և ես ընդ քո վշտացեալ համբերէի աշխատեալ քրտամբն . արդ պահեա զոր առերդ, այսինքն զմիամտուի աղանոյ և զկատարելութի, և մի կորուսաներ դարձեալ . զի երկրորդ անգամ խաչ ևս ոչ է և ոչ մահ վասն քո :

“Հարսնն զայս ինչ ասէ . Սերկացայ զպատմու ճան իմ, զիսորդ զգեցայց զնա . լուացի զոտս իմ, զիսորդ աղտեղացուցից զսա ,” : Այսինքն քո այնչափ երախտիւքդ և քրտամբքդ որ վասն իմ, ըզգեստ պատուհասին որ վասն իմոյ յանցանացն մեր կացեալ, զիսորդ դարձեալ զգեցայց, քաւ լիցի : Եւ որ լուացեր մկրտութի զգարչապարս և զոտս որպէս զերանելի առաքելոցն և ամրացուցեր 'ի թունից խածանող օձին, զիսորդ աղտեղացուցից զսա մեղաց ընթացիւք 'ի պոռնկուի կամ 'ի սպանուի կամ 'ի զրկութի և որ սոցին նման . և որ լուսովս զգեցայս և իշխանուի ունիմ յերկինս ուղևորել և ընդ հրեշտակս պարել :

“Եղբորորդին իմ ձգեաց զձեռն իւր ընդ ծակն, և որովայն իմ խռովեցաւ 'ի նա ,” : Տես զայս, թէ պէտ և որպէս զՊաւղոս կամ զՊետրոսն ոք լուսաւորի հոգւով և Վիտի խորհրդոյն ջանայ տեսող լինել, այնպէս որպէս փոխանակ ամենայն անձին զձեռնն միայն տեսանել, և այն ընդ նեղ և սուղ նուազ ինչ տեղի՝ որպէս ընդ ծակ : (Նաղաքս որոյ ասէ առաքեալ . “Այժմ տեսանեմք իբրեւ ընդ հայելի օրինակաւ, այլ յայնժամ դէմ յանդիման . այժմ խելամուտ եմք փոքր 'ի շատէ, այլ յայնժամ գիտացից որպէս և նայն ծանեաւ զիս ,” : Ասաց, թէ զոր ետ ինձ փեսայն զչնորհմն և զոր խոստացեալ է տալ և զինչ վասն իմ կրեաց, և թէ որչափ եղև մեզ նորա մահուամբն շնորհ, և որ այլ այսպիսի անբաւ և անպատմելի պարգեւք, որ աստ եցոյց զսրբոցն, առ այնու զոր անդ 'ի հանդերձեալ կեանսն է ցուցանելոց և 'ի գիտութի տալոց, այնպէս է առ այնմ՝ որպէս թէ զձեռնն միայն ընդ ծակ ինչ տեսանիցէ, և

որպէս կաթ մի ջուր առ ծովուն ջրով, և որպէս ճրագ առ արեգակամբ, և որպէս տղայ յորովայնի մօրն՝ առ ծեր պր: Եւ տես, զի և յայն սակաւ և սուղ տեսութիւն խռովեցաւ որովայնն. որպէս և աւագ, թէ “Որովայն իմ խռովեցաւ ի նա”, և Օ ի և Պաւղոսի սակաւ տեսութիւն շրտոյց և կուրացոյց զնա յաչացն, որպէս Յովհաննու առաքելոյն ի տեսլեանն, որպէս Եղեկիէլին. և այս ի հրեշտակաց միայն ի տեսուէ, որպէս և Վանիէլ ասաց. “Տէր, յերեւելք քո խռովեցաւ որովայն իմ յին”, և որ զկնին գայ: Օ ի որպէս խօթ աչք զարեգակն ոչ կարէ տեսանել, այնպէս և մարդկային բնութիւն զաստուծոյն ոչ կարեն տեսանել կամ իմանալ՝ որչափ յայսմ ի կեանս է: Յաղագս այսորիկ զՊաւղոս արտաքոյ մարմնոյն առեալ յերրորդ երկինս տարեալ՝ անդ եցոյց զանճառելիսն. իսկ յորժամ դարձան յերկիր, ոչ կարաց մարմնեղէն մտօք և շրթամբք պատմել զոր ետեսն և զոր լուաւ զանբաւանս. այլ ասէր ևս, թէ “Եւ այլ բանս անճառս, զոր ոչ է պարտ մարդոյ խօսել”, այսինքն թէ չկարէ բերել մարմնեղէն լեզու զանմարմնեղինին զխորհուրդ: Ի պա եթէ ոք ասիցէ զձեռն եղբորորդւոյն որ ընդ ծակն ձգեալ զորդի, զի աջ հօր կողմ, և զմարմինն զոր միացոյց ընդ անձութեն՝ ծակ իմանայ, չէ և այս հեռի ի խորհրդոյն. զի որպէս սակաւ ինչ ծակ առ տաճարաւ, այնպէս և մեր բնութիւն առ անձութեն: Եւ ինչ առաջին պատճառն հաճելի է. նա և միաբան գրոց, մանաւանդ մարդարեակնացն ի բազում դէմն բաժանի:

“Եւ արեայ բանալ եղբորորդւոյն իմոյ՝ Զեռք իմ կաթեցուցին զմուռս, և մատունք իմ զմուտով լցեալ ի վերայ ձեռաց փակաղակին”, երբ տեսի զձեռն կարկառեալ ընդ ծակն: Եւ այսինքն նա յայտնեալ զխորհուրդն ընդ նեղ լուսանցոյց, բացան աչք հոգւոյս և տեսի որչափ կարելի է մարմնեղէն աչաց տեսանել, և զարթեալ հոգի իմ ի թմբրութի մեղաց և յարեայ յիմացմանէ երկրաւոր կրից ի բաց դնելով զախտս, և մեռուցի զիս մեղացն ընդ մեռելոյն մեռեալ՝ որ վասն իմ մեռեալ անմահն:

Օրը և ասէ առաքեալ. “ Եւեւալք ընդ նմին մկրտութիւնն ’ի մահ, որով և ընդ նմին յարեալք հաւատովք նոյն ազդեցութիւնն ”. և որ զկնին գայ բանն : Եւ յայտ է թէ յառաջ մեռանել պիտոյ է և ստանանել զանդամս մարմնոյ, որպէս հաստատէ զսոյն առաքեալ. և ապա լինի մուտ նոյն և նծային խորհրդոցն ’ի մարդն : Եւս է որ ասէ, թէ ’ի բանալն եղբորորդւոյն իմոյ, “ Զեւք իմ կաթեցուցին զմուռս ”. սոյնպէս և “ մատուցես ’ի վերայ ձեռաց փակաղակին ” : Օ մուռսն մեռելութեան գուշակ է. և զի ձեռքն են գործօնեայ գործոց : Եւ զհասանէ ձեռն եղբորորդւոյն Վարդի ’ի ձեռն հարսինն, այսինքն է հաւատացելոց. և նորա ձեռինն հաւասարեցին հարսին ձեռքն ’ի փեսային ձեռքն մերձենալովն, մաքրութիւն մեղաց և մեռելութիւն ընդ նմա : Եւս է որ ինքն տէրն համարուեաց. “ Ինչ որ գայ առ իս, և ոչ ատեայ զամենայն ընտանիս, նա և զանձն ևս իւր, ոչ կարէ իմաշակերտ լինել ” : Կարձեալ. թէ “ Եւ զէ դուռնն և անձուկ ճանապարհն, որ տանի ’ի կեանսն ” : Եւ յայտ է, թէ նեղութիւն և մեռելութիւն հետեւի այն ճանապարհն. բայց առ որում սէր փեսային տեղի գտանէ, նորա յուսոյն զփութարինն դիւրին թուի : Զաղազս որոյ խրախաղեալ մեծ առաքեալն Պաղոս, խրախոյս տայ, ասելով, թէ “ Եւ արժեն չարչարանք ժամանակիս զհանդերձեալ փառսն, որ յայտնելոց են ’ի մեզ ” : Եւ որ և դու հայեալ այժմ. բազում թագաւորք և թագուհիք աստ ըստ իւրեանց կամացն գնացին, և յետին օր մահուն իւրեանց երթալով ապաւանդելով ելին յաշխարհէ. և յառաջ քան զօր դատաստանին ’ի խղճէ չարեացն և յահէ դատաւորին ’ի տանջանս են : Եւսնպէս և բազում թագաւորք և մեծամեծք արհամարհեցին զաշխարհս, և ’ի վերջին աւուր կոչմանն իւրեանց երթալով, յուսոյն որ առաջի կայր ինքեանց, ուրախութիւն հրաժարեցին յաշխարհէ, անձառ զուարթութիւն բերկրեալ ընդ վաճառն զոր արարին. զի զերկինս ընդ երկրի առին, և յառաջ քան զհաստուցման օրն որպէս առեալ աստուտին զվարձսն, և յուրախութեան ևս են :

և զի՞նք անդադար օրհնեն, որ նոցա ճանաչել չնորհեաց զանոտի կենացս ոչնչութիւն և յաւիտեանական կենացն 'ի խնդիր ելանել: Երդ փեսայ և եղբօրորդի, որպէս բազում անգամ ասացի, Վ'ն կոչի: Փեսայ ասի, զի սիրեաց զմարդիկ որպէս փեսայ զհարսն. զոր և հաստատէ առաքեալ, թէ՛ «Եօսեցայ զձեզ առն միում իբրեւ զկոյս'ք յանդիման կացուցանել Վ'սի», Եւ եղբօրորդի անուանի նոյն ինքն Վ'ս, զի հրեայք և հեթանոսք յՂաւմայ են. վասն այնորիկ եղբարք կոչին և Վ'ս՝ զի 'ի հրէից է, և եկեղեցի՝ որ են հեթանոսք և նոր հաւատացեալ ժողովուրդք Վ'սի՝ եղբօրորդի զՎ'ս կոչեն: Եւ հարսն և քոյր և պարտեզ՝ հեթանոսք յաղագս այնորիկ կոչին, զի որպէս հարսն զսրբունի և զսէր փեսային խօսեցելու մնաւ իւրում միայն պարտի պահել. և եթէ ոչ պահէ և զայլ ոք սիրէ, պղծեաց զանկողին փեսային և օտարացաւ 'ի նմանէ. նոյնպէս և հաւատացեալք, որ 'ի Վ'ս միացան մկրտութիւն, և հաղորդք եղեն նորա մարմնոյ և արեանն, և ապա յետ այնորիկ 'ի սէր աշխարհիս որոշեն զինքեանս, և միանան 'ի պէսպէս ցանկասիրութե ցնորս, 'ի պոռնկութիւն, 'ի սպանութիւն, յամբարտաւանութիւն, յազահութիւն, 'ի փառասիրութիւն, 'ի հեռ, 'ի նախանձ, և որ սոցին նման չարիք, լուծին զփեսային Վ'սի սէրն, և զուխտն՝ որ ընդ իւրեանց. և ուսուցին չարեաց սատանայի հարսնացան, և յիրաւի ընդունին զանվրէպ տանջանսն: Սակայն թէ դառնան առ նա, և յայնմ ևս մարդասէր է տէրն, և զի ողորմած է և ոչ կամի զմահ մեղաւորին. վասն որոյ և մարմին իսկ առ, և զմահ անարգ անաց մեռաւ: Եւ նոյնպէս և բեռն գութ ըստ այնմ պարտի լինել, և պարտիզին առ գործողն պտղաբերել և ոչ օտարաց կերակուր լինել: Եւ մեք ըզկարգէ բանին բուռն հարցուք:

«Եւ ցի եղբօրորդւոյն իմոյ. եղբօրորդին իմ էանց, և հոգի իմ ել ընդ բանի նորա»: Տես, զի ընդ բանալն և էանց. այսինքն, եթէ յորժամ ես 'ի միտս գրոց համբարձի զիմոյ մտաց աչս, տեսանել զնորա զանքննելի խորս գիտուն՝ չնորհացն, և բացի զսիրտըս ժողովել 'ի ներքս զսուղ տեսեալսն և քննել և

տեղեկանալ և հասու լինել խորոց գիտութե նորա, մնացեալն յիմ տկար մտացս հասմանէ՝ այնպէս զարհուրեցոյց զիս, որպէս զի ցանկութիւն յայնմ մոռանալ զայն՝ զոր ընկալայ զգիտութիւն բանալն. յաղաքս այնորիկ ասէ, թէ “էանց եղբօրորդին”, որպէս թէ ընդ տեսանելն զնա և փութապէս զնաց որպէս փայլակն դիւրընթաց. “Եւ հոգի իմ գնաց ընդ բանի նորա”, Լսինքն թէ սակաւ ճաճանչ ընկալեալ զբանից նորա, հոգի իմ եթող զիս և գնաց ՚ի բանս նորա. Որպէս թէ ծանեայ զնա և ՚ի սէր նորա միացայ և ՚ի պատուիրանս նորա եռացայ. և ՚ի համարելն թէ հասի, ևս առաւել գիտացի զիս հեռի ՚ի հասողութեն. զի ՚ի տեսանելն զարեգակն չձմարիտ, ՚ի ձեռն լուսոյն ծանեայ, թէ որչափ հեռի եմ” ՚ի գիտութենէն. և զմտաւ ածի զօրրին իսկ զմծեանն զՈրդմանի զասելն յայլում տեղոջ, թէ “(Որ յաւելլու ՚ի գիտութիւն, յաւելլէ ցաւ”, Եւ այս ասելով ոչ թէ հրաժարեցուցանէ յուսանելոյ զգիտութիւն սք գրոց՝ զի մի յաւելլին ցաւք, այլ յորդորէ առաւել ևս յաճախել ՚ի գիտութիւն, և այնչափ գիտութիւն իմանալ զանհաս գիտութիւն այլ ևս մնացելոց գիտութեն. Եւ ՚ի որպէս արեւալ որչափ ըմպէ, ևս առաւել ծարաւէ, նոյնպէս և որ յառի յմծաշունչ գրոց միտս, խորհի և խոկայ, որչափ ուսանի, ևս առաւել ցանկայ այլ ևս ուսանել. զի գիտէ, թէ ոչ գտանէ ըզլլումն գիտութե գրոց սք. և այն ցանկութիւն մտացն ջեռեալ՝ որպէս ցաւք լինի յոգւոյն. զի ՚ի ձեռն սակաւ հասողութեն ճանաչէ զանբաւ մնացուածն, և ցանկութիւն յայնմ գիտութեն՝ որպէս ցաւօք վարակի. այլ ցաւքն այն և հոգքն հորդեն զառողջութե գիտս. “Խնդրեցի զնա, և ոչ գտի. կոչեցի զնա, և ոչ ետ ինձ ձայն”, Լսս վկայէ բանիցս ասացելոց, թէ զոր գտին, և որում բացի, առ մնացելովքն այնպէս թուեցաւ, թէ ոչ տեսեալ եմ, և ոչ լուեալ իսկ զձայնս.

“Գտին զիս պահապանքն որ շրջէին ՚ի քաղաքին, հարին վերաւորեցին զիս, հանին յինէն զձորձս իմ պահապանք պարսպացն”, Եւ զպահապանս պարսպացն զսպասաւոր հոգիսն զհրեշտակս իմանալի է.

Օրը յայտնէ առաքեալն Պաւղոս. « Ոչ ամենեքեան հոգիք են հարկաւորք՝ որ առաքին ՚ի սպասաւորութի վասն այնոցիկ, որ ժառանգելոցն են զփրկուի. » : Եւ սաղմոսանուագն ասէ. « Վացոյց զսահմանս հէթանոսաց ըստ թուոյ հրեշտակաց այլ » : Օք հրեշտակք ըստ գաւառաց և ըստ քաղաքաց պահապանք են մարդկան անհաւատիցն . իսկ հաւատացելոցն՝ ամենայն անձին մի մի հրեշտակ . և սրբոցն ևս առաւել, ըստ ասելոյ մարգարէին, թէ « Բանակք հրեշտակաց տն շուրջ են զերկիւղածովք իւրովք, և պահեն զնոսա » : Եւ թէ պահապանք են հրեշտակք, հարկանել և վիրաւորել և կողոպտել չէ նոցա, այլ գողոց և դիւաց : Եւ յայտ է, թէ հարկանել և վիրաւորել և զձորձս հանել զայն ասէ, թէ և ես անհաս եղայ, և ոչ կարացի հետազօտել խորհրդոցն այլ . սակայն յոյս ունէի ՚ի խնդրելն իմ, թէ գոնեա ՚ի պահապանաց պարսպացն ուսայց ՚ի սրբոց կամ ՚ի հրեշտակաց, նոքա և զինքեանց նոյն կիրս կրել առացին . և ապա յուսահատեալ իմ, իբրեւ լուայ ՚ի նոցանէն զնոյն անկարութի իմացութե նոցա, և այնպէս եղև ինձ վտանգ, որպէս զայն որ վիրաւորեն և զձորձս հանեն . զի մերկացաւ յինէն պատմութեան ակնկալութե իմոյ : Եւ սակայն թէ պէտ և սպառսպուռ բարձին զյոյս այսմ ցանկալի խնդրոյս, սակայն և ես առ յոյժ փափագմանն և տենչանաց և ծարաւման ոգւոյս՝ կապակցեալ սիրով որ առ եղբորորդին, դարձեալ յաւելեալ ՚ի խնդիրսն և ոչ հաւանեալ նոցա յանձն առաջի ունելոյն, ընդ երդմամբ արկեալ զնոսա, ասացի :

« Եւ յորմնեցուցի զձեզ դատերք Երուսաղէմի ՚ի զօրութիս և յուժգնութիս անդաստանի . եթէ գտաւ նիցեք զեղբորորդին իմ, պատմեցէք նմա, թէ խանդակաթ եմ ՚ի սէրքո » : Տես, թէ որպիսի անմեկնելի և անհամբերելի սէր է եկեղեցւոյ սրբոյ ընդ այլ . և վկայ այսմ բանից՝ վկայիցն հանդէպ . որք զայն պիտի տանջանան վասն Վիթի յանձն առին, որ արտաքոյ է տևողուն մարմնոյ . այլ Վիթ ՚ի նոցա յայնքան սիրոյն ջերմեռանդնութի տեսեալ, ըստ փափագանաց նոցա ետ նոցա անմահանալ ՚ի ցաւս տան-

ջանացն . որպէս և մեղաւորացն 'ի յաւիտեանական տանջանան, երիւք պատճառօք : 11¹ 'ի զի սիրեցին սքըն՝ եթէ հնար գոյր ոչ մի անգամ մեռանել վասն սիրոյ նորա , այլ և բեր անգամ, նա և հանապազօր . որպէս և ասէին իսկ բանիւք : Որպէս և սքըն Պրիգոր ասէր ցՏրդատ , թէ՛ . “ Խնդրեցի 'ի նմանէ յերկարել , 1² : Եւ յիւր աղօթան խնդրէր յայ զյերկարութի : Եւ զի ցանկութի արդարոց ընդունելի է նմա , տոկ շնորհէ նոցա : Եւ երկրորդ՝ զի և հեթանոսաց գիտուն արասցէ զսրբոցն գորով որ առ նա . և նախանձ արկցէ նոցա այնպիսի սիրով ջեռնուլ . որպէս և տայր իսկ երգումն Եգրիանոս սրբոցն . տեսեալ զնոսա յայնպիսի դառն նեղութի՝ ասէ . 3 “ Եւ ասցէք ինձ հաւաստեալ , թէ զինչ հաւուցման ակն ունիք՝ որ այդչափ չարչարանաց համբերէք , թուի թէ առաւել մեծ իցէ , 1⁴ : Ասն որոյ և հաւատաց իսկ 'ի Վիշ , և նոցունց նահատակակից եղև : Իսկ երրորդն , զի և սրբոցն մնալով կենդանի 'ի վտանգան յայնպիսի , իմացին՝ թէ յայ է կենդանութիւն , և կենաց և մահու նա է տէր : “ Եւ զմեջ ցուցի զձեզ դստերք Երուսաղէմի 'ի զօրութիւն և յուժգնութիւն անդաստանի , 1⁵ : Օպայ միանգամ ցուցեալ եմ , թէ անդաստան զաշխարհս անուանէ . և ուստի աշխարհի զօրութիւն և ուժգնութի՝ որով հաստատեալ է , և որով պահի յանսասանութի , 'ի նա տայ երգումն , որ է Վիշ : “ Եւ թէ գտանիցեն զեղբորորդին , պատմել , թէ խանդակաթ է 'ի սէր նորա հարսն , 1⁶ : Եւ երանի է հարցման սիրոյն այնմ անձին , առ որում գտանիցի . որպէս և պարծի իսկ Պաւղոս , եթէ “ Ոչ հրեշտակք և ոչ իշխանութիւք , և որ զկնի գայ , ոչ կարեն մեկնել զմեզ 'ի սիրոյն Վիշի , 1⁷ : Եւ հա այս է սէր , որ գովուի ունի յերկինս և յերրիւն այժմ և յաւուրն Վիշի . և ոչ այլանդակ սէրս կամ ընչից , կամ իշխանութեց , կամ գեղոյ , և այլ սոցիալիսեաց . որ աստ պարսաւանս բերէ , և անդ անմահ տանջանս :

“ Եւ տեղք Երուսաղէմի և պահապանք պարս-

1 Ագաթ :

2 Ի վարս նորա :

պացն հարցանեն ցհարմանն , : Լորդումն առեալքն ու
քա, հարցանեն ցհարմանն զկերպարանացն՝ որ 'ի մէնջն
էառ, զի անտեպք են, և 'ի մէնջ ուսան . որ և դեռ ևս
ուսանին , որպէս և գրեալ եմ՝ յառաջ քան զայս :
“ ( ) Ինչ է եղբորորդին քո յեղբորորդեաց գեղեցիկդ
'ի կանայս . զինչ է եղբորորդին քո , զի այդպէս
երդմնեցուցեր զմեզ , : ”

“ Հարմանն նշան տայ զեղբորորդւոյն . Լորդորոր-
դին իմաստակ է և կարմիր, ընտրեալ 'ի բիւրուց , :
Լստու զմարմին և զարիւն մարդկութեն զոր առ 'ի
սք կուսէն , ասէ՝ սպիտակ և կարմիր . վասն զի
մարմնով և արեամբ գոյացեալ է 'ի կուսէն . բայց
թէպէտ և այսպէս, այլ ոչ 'ի սերմանէ առն յղու-
թի ունելով անձաժինն , և ոչ ապականութի ծնունդ ,
այլ 'ի հոգւոյն սրբոյ յղութի, և 'ի կուսէն ծնունդ,
կոյս և յետ ծննդեանն մնալով նոյն կուսին դրամբք
փակելով ելեալ, անհամեմատ յայլոց ծննդեանց .
վասն այնորիկ ասէ, թէ ընտրեալ 'ի բիւրուց . զի
ոչ երկունք 'ի ծննդեանն և ոչ ցաւք և ոչ տրտմու-
թիք . այլ որպէս հրեշտակն զուրախութի և զբերկ-
րութի աւետարանեաց կուսին, նոյնպէս և եղև ու-
րախութի լի ծնունդն : ”

“ ( ) Իլուխ նորա յոսկւոյն կեփազեայ , : Որպէս ու
կին այն առաւել մաքուր է և պատուական քան զայլ
ոսկի, նոյնպէս և գլուխն մեր Վա քան զամենայն
մաքուրս առաւել է, որ յերկինս և որ յերկրի են :
Որպէս ասէ մարգարէն, թէ “ ( ) Եղս ոչ գործեաց
նա, և ոչ գտաւ նենգութի 'ի բերան նորա , : ( ) որ
և ինքն տէրն ասէր, թէ “ ( ) 'ի ձէնջ յանդիմանեա-
ցէ զիս վասն մեղաց , : որ և ամենայն մեղաց մաքրիչ
իսկ եղև . որ և “ Փորձեալ է ամենայնիւ ըստ նմա-
նութե առանց մեղաց , : որպէս ասաց առաքեալ : ”

“ ( ) արսք նորա կուածոյք, սեաւք իբրև զագուաւ , :
Ըստ գրոց՝ ոչ 'ի գովութե կարգի են, այլ 'ի նախաւ
տանաց . բայց սա զվայելականութիւն ասէ՝ ըստ մե-
րում զիջանելով . զի վարսք քաջութեամբ՝ կարի յոյժ
գեղեցիկք են երիտասարդաց : Լա և “ գեղեցիկ էր
'ի տեսանել քան զամենայն որդիս մարդկան , : զոր
յառաջատես եղեալ և հայր սորին ( ) ողորմնի, ասէ : ”

Ի՞նչ էլ է ոսկւով և ակամբք և որ ինչ ընդ երկրիս վայելքս կերպածեալ զգեղ եղբորորդւոյն՝ պատմէ հարման, դու մի զարմանար . զի ասէ առաքեալ, թէ
 “ Ի ներեւոյ թք նորա՝ ի սկզբանէ աշխարհի՝ արարա-
 ծովքս իմացեալ տեսանի ” :

“ Ի՞նչ նորա աղանիք՝ ի մէջ լիուէց ջուրց, լուա-
 ցեալ կաթամբք նստեալ՝ ի վերայ լիութեց ջուրց ” :
 Ի՞նչնքն, միամիտ է . որպէս գովեաց տէրն զաղաւ-
 նին, այնպէս են աչք նորա . ոչ այլ և այլ խարդախ
 և թիւր հայեացս ունի որպէս զմարդիկ, այլ ուղիղ
 ճշմարիտ և սրահայեաց . և զայն տեսանէ, զոր կրի
 ի մարդն, և ոչ մոլարս խաբեալ յաչացն . որպէս
 ասէ աւետարանիչն (Յովհաննէս : Ի՞նչ և յառաջա-
 տես քան զստեղծուն . որպէս առ մարգարէն Երե-
 միա ասէր, թէ “ Ինչչև ստեղծեալ էիր, գիտեմ
 զքեզ ” : “ Ի լուացեալ կաթամբ ” : Օ՛ի կաթինն
 հայեացք ոչ ըստ ջրոյն՝ կամ ըստ այլ իրաց բնութե-
 զայն ցուցանեն յինքեանս՝ զոր չեն . այլ միայն զիւրն
 ցուցանէ բնութի . ոչ այլ ինչ յինքեան կարէ ցու-
 նել որպէս այլ խոնաւք : Ի՞նչ զի՞նչ է ի վերայ
 լիութե ջրոյ նստեալ : Օ՛ի որպէս ջուր տեսակ և
 հայելի լինի արեգական, նոյնպէս և որդ զտեսն և մաք-
 րեն զիւրեանսն յաղտոյ մեղաց, ի նոսա երեւի, և
 որպէս ի նոսա իսկ նստեալ կարծի ի հայեցողն . և
 լինի նա ծառ տնկեալ ի գնացս ջուրց, բերել պը-
 տուղ անթարշամ և յարապտուղ անծախ :

“ Եւստք նորա իբրև զտաշտս խնկոց բուրեն
 զանուշահոտութիւն իւղագործաց ” : Ի՞նչ ցուցա-
 նէ զմանրապատում որոճալից վարդապետութեան
 բանս վարդապետաց, առաջնորդաց եկեղեցւոյ, որ
 յարաժամ անաշխատ շարժմամբ ծնօտից անոյշ իւ-
 ղովք եփեցելոց անուշացուցանեն զմիտս և զխոր-
 հուրդս մարդկան . զժողովեալն ի սիրտս սքն իբրև
 ի տաշտս, սփռեն առաջի մարդկան . ոչ կարի խո-
 բութի՞ք զանիմանալին ծածկել, և ոչ կարի յայտնու-
 թի՞ք գիւրալուր զխորհուրդսն նշ առնելով . այլ մի-
 ջակ ուսմամբ տալ զգիտութի գրոց, զի մի գիւրդն-
 կալութիւն արհամարհեացի իբրև զգիւրագիւտ իրս,
 և մի անիմացութիւն անյուսասցի գիւտ՝ ի յուսանելն

կամեցողաց, այլ սակաւ ջանիւ 'ի յիշատակարան սրտից ժողովել զբանս գրոց: Վարձեալ որպէս 'ի վեր բերելով զկերակուրս՝ անամնոց որ արածին և որոճեն, սոյնպէս և վարդապետք զի սիրտ ժողովեալսն 'ի մտացն 'ի վեր բերեն զհոգւոյն սթյ բանս. և դարձեալ 'ի վեր բերեալ և մանր ծամելով շարժմամբք անաշխատ ծնօտից, տան 'ի բերանոյ 'ի միտս մարդկան զլուսաւորութի գրոց սրբոց, նմանեալ խնկոց եփեցականաց:

“Ըթունք նորա շուշան՝ բղխեն զմուռս լիութե,”: Ի՞նչ տես կրկին զգովութիս. զի որպէս ծնօտքն տաշտք լեալ՝ մատուռակեն զանուշահամ և զանապակ բաժակն յոգիս լսողաց բանին, նոյնպէս և շըրթունքն շուշանացեալք՝ բղխեն զմուռս լիութե. զի խրատեն մեռանել ըստ մարմնոյ և մեռուցանել զանդամս մարմնոյ ոչ սակաւամեռութ, այլ լիութ, այսինքն կատարեալ մեռելութ: () Խորհուրդս մտացն մեռուցանելով, ոչ խորհել զերկրաւորս, այլ զերկնայինսն. զորովայնս մեռուցանել սակաւապիտութք կերակրոց. զաչսն մեռուցանել՝ ոչ հայելով յախորժակս պոռնկական տեսութե, այլ 'ի գեղն ցանկալի և յերեսն փափագելի փեսային Վրդի, որում հարսնացեալ իսկ եղաք: Իստ այսմ և զամենայն անդամսն իմասցիս և զամ զգայութիս, որոց մեռելութք ճմարիտ կենդանութի ստացուք, խրատեալք 'ի շուշանացեալ շրթանց սրբոց:

“Ձեռք նորա ոսկիք ճախարակեայք, լցեալ ակամբք թարսսի,”: Տես, զիարդ զմի մի անդամ 'ի թիւ արկեալ բացայայտէ գովութքն: () Ի որպէս ճախարակեալ անօթք ամենեկն գտեալ և մաքրեալ են 'ի զազրութե և 'ի տգեղութե, սոյնպէս և եղբօր որդւոյն ձեռնն մաքուր 'ի մեղաց իբրեւ գոսկի: () Եւ զիւրն միայն ունելով գործք, որպէս ձեռք մարդոյ, այլ ակամբք թարսսի լցեալ. ըստ այնմ որ յլքեկիէին ասէ, թէ՛ “Ի են աչօք թեք նոցա,”: Ինչ եթէ սպասաւորացն այլ հրեշտակացն ամենայն անդամք ակն են և լի տեսանողութք, որքան առաւել Ըստուծոյն մարմնացելոյ բանին Վրդի, որ թէպէտ և զմերս էաւ բնութի 'ի կուսէն, այլ անձային բնու:

Թէն միացեալ, ամենայն անդամ ակն է և տեսա-
նող. որպէս ասէ լուսաւորին մեր Վրիգոր, եթէ
« Ի՞նչ ամենայն իրօք լուր է, ամենայն իրօք տես է,
ամենայնիւ բան է », ոչ որպէս մեք՝ որ առանձինն
ունի իւրաքանչիւր անդամ զիւրաքանչիւր գործ. ոչ
ակն լսել կարէ, և ոչ ունկն տեսանել. ոչ բերան
գնալ, և ոչ ոտն խօսել. և որ այլ անդամոցն գործ :
Լ՝յլ Թէպէտ և մերովս միացաւ մարմնով, սակայն
բաւանդակ ընդ իւր ունի զանձուլութեն զամենակարո-
ղութի և զամենատեսութի :

« Որովայն նորա տախտակ փղոսկրեայ ականակապ
շափիղայ », : Յուցանէ զանձային որովայնն ոչ որպէս
զմերս կերակրոց միայն ընդունող և ըմպելեաց, այլ
Թէպէտ և մերովս կերակրեալ, այլ տախտակ փղոս-
կրեայ է յականակապ շափիղայէ . այսինքն աման
անձային դարձութեց և գրչութեց : Օ՛ի Թէ որ հա-
ւատայ 'ի նա, անձային ստանայ որովայն, և զետք
յորովայնէ նորա բղխեսցեն ջրոց կենդանութե, ապա
որքան անձայինն այն որովայն ընդունակ կրից մար-
մնականաց, և Ժողովարան իբր տախտակ իւրոց
անձային իմաստիցն է, որ և անապական է. որպէս
փղոսկրն անփուտ ասէն լինել :

« Սրունք նորա սիւնք կճեայք հաստատեալք 'ի
վերայ ոսկեաց խարսխաց », : Տես, որպէս ճշգրտիւ
զանօրէնութիւն Վրի անձայինն Սողոմոն՝ բանիւ հար-
սինն նշան տայ զեղբորորդոյն զկատարեալ մարդ-
կուեն իւրախառն անձութեն : Լ'մաչեսցէ պեղծն 'Լեւ-
տորիոս, որ եղծիչ է եկեղեցեաց և հաղորդ շէնից,
և մահմետականաց հաւասար խորհրդակից : Օ՛ի
կամեցեալ ճշգրտել զանձային տնօրէնութիւն՝ անո-
րիշ և միացեալ, անդամ անդամ, և ընդ զգայարան
զգայարան՝ զանձութիւն խառն գուշակէ : Ի գլխոյն ա-
ռեալ սկիզբն, և ընդ ամենայն անդամն անցեալ. ո-
րով կարկի բերան պղծոյն : Լ'ըդ կճեայ և ոսկի խա-
րսխ սեանցն ո՞վ է, Թէ ոչ անձութիւն միացեալ ընդ
մարմին՝ անապական մաքուր և անախտ զօրութի :

« Հասակ նորա իբրեւ զ] իբանան, ընտրեալ

իբրև զմայրս , : Օրնչ գուշակէ այս՝ ասելով մի անձն զածային մարմնոյն , զիարդ մարթի նմանիլ մայրիցն | իբանանու բազմութեն , որ յառակ բերէ վասն բազմութե մայրիցն , թէ “ Լճդարք որպէս զարմաւենիս ծաղկեսցին , որպէս մայրսն | իբանաւ նու բազումք եղիցին , : եթէ ոչ յայտնապէս աղաղակէ մտաւորաց և անզգայից , թէ և ’ի մարմնի փակեցաւ յաղաքս խառնմանն , այլ զօրուի և հասակն բարձր քան զմայրսն | իբանանու և բազում : (Եւ եթէ միայն այսչափ զօրութիւն և բարձրութիւն է , այլ զի զմերս առեալ , ’ի մերոցս պարտի օրինակ բերել : Որպէս և մարգարէն ասէ , թէ “ (Յաթոռն Վաւթի նստցի , և զարքայութի նորա յաջողեսցէ , : լոյնպէս և Վաբրիէլ ասէր ցկոյսն , թէ “ Տացէ նմա տէր անծ զաթոռն Վաւթի հօր նորա . և թազաւորեսցէ ’ի վերայ տանն (Յակովբայ յաւիտեանս , : որ ամենայն երկրի էր թագաւոր , Յակովբայ միայն ասէր՝ ըստ մեզ զիջանելոյ :

“ Լոկորդք նորա լի քաղցրութիւն , : Վաղցրութիւն , զայն ասէ զլի քաղցրութիւն բարբառան անծային կուկորդին . ընդ որ աղաղակ բարձեալ ասէր . “ Լակայք առ իս ամենայն աշխատեալք և բեռնաւորք , և ես հանգուցից զձեզ , : Լա դարձեալ , թէ “ (Եւ եկի կուշեւ զարդարս , այլ զմեղաւորս , : Լա որ այլ սոյն պիտիք քաղցրութե նորա կոչմունք առ մեղաւորս և ամբարիշտս : Որպէս և ասէր ցպոռնիկ կիւնն , թէ “ Թողեալ լիցին քեզ մեղք քո , : Լա ցմիւսս պոռնիկն , թէ “ Լա ոչ ես դատապարտեմ զքեզ , երթ յայսմ հետէ մի մեղանչեր , : “ Լա ամենեկին ցանկալի , : Տես , ամենեկին ցանկալի , ասէ . այսինքն թէ ամենայն ցանկութեց գեր ’ի վերոյ է . յորում ան ցանկութի դադարէ . զի ոչ գտանի առաւել քան զցանկութի ցանկալի : Իստ որում տէրն ասէր , թէ “ Բազում մարգարէք և թագաւորք ցանկացան տեսանել զոր տեսանէքդ , և ոչ տեսին . և լսել զոր լսէքդ , և ոչ լուան , : Իստ որում և այլուր ասէ տէրն ցաշակերտսն . “ Եկեսցեն աւուրք ցանկանալոյ ձեզ մի յաւուրցն որդւոյ մարդոյ տեսանել , և ոչ կարասջիք տեսանել , : Որոյ տեսութե ցանկացեալ

մաքսապետն Օլաքէոս, և հոգեւորապէս տեսեալ զձե՛ մարմնով ծածկեալ, 'ի բաց մերկացաւ յիւրմէ զփառս և զինչս, գիտացեալ ցանկալի միայն զինքն զտէրն : Օր և առաքեալքն տեսեալ զամենեւին ցանկալին, որպէս տեսանել արժան էր, թողին զձմինչ, զկին և զորդիս, զհայր և զմայր և զինչս և որ ըստ այսմ եւս, և գնացին զհետ նորա : Օյ ստուգապէս ծանեան, թէ նա միայն է 'ի տեսողութիւն ցանկալիս՝ ճշմարիտ : Որում և Հերովդէս 'ի բազում ժամանակաց ցանկացեալ էր տեսանել զտէրն . այլ զի կուրացեալ հոգւոյ աչքն՝ մարմնոյ աչաց տեսութեն՝ որ մեղօք խաւարեալ էր, անարգել զցանկալին ուսուցին : Որ և այժմ եւս հանդիպին յանարժանս նորա գործոցն հրաշիցն տեսութե՛, ոչ տեսանել որպէս արժան է . զի կուրացեալ է առաջ նորդական միտան :

“Եւն է եղբորորդին իմ, և այն մերձաւոր իմ, դատերը Երուսաղէմի ,” : Որչափ կարէր, զառաւելեալն քան զքանս և զօրինակս եցոյց դատերաց Երուսաղէմի զգեղեցկութի տեսանելով քան զամենայն որդիս մարդկան :

“Հարցանեն դատերը Երուսաղէմի՝ ո՛ւր գնաց եղբորորդի նորա . Ո՛ւր գնաց եղբորորդին քո, գեղեցիկդ 'ի կանայս . ո՛ւր գնաց եղբորորդին քո, և խնդրեացուք ընդ քեզ ,” : Եւտանօր դատերս Երուսաղէմի զհրեշտակս ասէ, զվերինն Երուսաղէմի զճակկիչն : Եւլէ տես դու, զի զանտեսանելին իւրեանց, որ մեզ տեսաւ 'ի մարմնի եղեալ ընդ մեզ, ցանկան տեսանել մարմնով . զոր և 'ի մէջ իսկ ուսան, և դեռ եւս ուսանին զնորա խոնարհումն յերկնից և զմարդեղութիւն : Որպէս ստուգէ առաքեալ . “Օյ յայտնեսցի արդ իշխանութեցն, որ յերկինսն են, 'ի ձեռն եկեղեցւոյ ,” . զնորա փրկութիաբեր տնօրէնութիւնն 'ի մէջ լուեալ՝ գիտունք լինին . և սքանչացեալք անբաւ զարմացմամբ ընդ անչափ սէրն որ առ մեզ և ընդ անխմանալի խոնարհումն, ընդ մեզ միաձայնեալ օրհնեն, և տօնակից ընդ մեզ լինին . որպէս և բացայայտեն վարդապետք : Եւլ որ “գեղեցիկդ 'ի կանայս ,” զհարսնն կոչեն, յաղագս

գեղեցիկ վարուց՝ զոր ստացաւ եկեղեցի Վճի գալու տեամբն. և զի զհարսին ունիմք զօրինակ : Եւ յայնպէս և կանայս ասէ , զի հարսնութի կանանց է :

2. “ Եւ երբորդին իմ էջ ՚ի պարտէզս իւր ” : Վարտէզ՝ զհաւատացեալս ասէ , որ հարսնացան Վճի : Արպէս և ՚ի միւսում տեղւոջ այգի անուանէ հայր սորուն Սողոմոնի . նոյնպէս և Եսայի : Եւ ինքն իսկ երբորդիս Վճ ասէ յաւետարանին , թէ “ Ես եմ որթ , և դուք ուր ” : “ Երբորդին իմ էջ ՚ի պարտէզս իւր ՚ի տաշտս խնկոց , հովուել ՚ի բուրաստան , և ժողովել ՚ի շուշանս ” : Ար պարտէզն է , նոյն և բուրաստան կոչի . և որ երբորդին՝ նոյն և հովիւ յինքենէ անուանի , ասելով . “ Ես եմ հովուն քաջ ” : Եւ հովուել և արածել զողտարս՝ ոչ ևս ագահ հովուօք հովուիլ . որպէս և ասէ Եզեկիէիւ մարգարէիւ . Ար զարօտն արմոջ նախ ինքեանք ուտէին , և զյստակ ջուրս նախ ինքեանք ըմպէին , և զմնացեալն յինքենաց զընդգետինս հարեալն զգարմանսն և զկոխեալս ՚ի կճղակացն զպղտորեալ ջուրսն թողուին հօտին , և զգէրսն ՚ի նոցանէ զենուին , և զվտտեալսն ոչ յանձանձէին . և որ այլ այնպիսիք բանք , զոր մարգարէիւքն բողոքէ զանօրէնուէ հովուացն : Եւ զինքն լինել հովիւ ասէ սովիմք մարգարէիւ , որ ճարտարութի արածէ և յանձանձէ , և ոչ տայ գողոյ ապականել , այլ առաքինութի և արդարութի ջամբեալ մեզ՝ ժողովէ ՚ի մէջ շուշանս . այսինքն զծաղիկս հաւատոյ բանին և զսրբութի , որովք զուարճանայ փեսայն Վճ :

“ Ես երբորդուոյն իմոյ , և երբորդին իմ ինձ ” որ հովուէն ՚ի մէջ շուշանաց , Եւ յսու բանիւք յայտ առնէ հարսնն զջերմն սերն զոր ունի առ երբորդին . և ոչ կամի քակել ՚ի հովուուէ նորա , և զհետօտարի՝ յօտար արօտս երթալ . որպէս և ասաց ինքն երբորդին Վճ . “ Այնպէս իմ ձայնի իմում լսեն , և զկնի իմ գան . զօտարի զհետ ոչ երթիցեն , այլ :

փախիցեն 'ի նմանէ ։¹ Օ ի աչս տեսանողս ստացեալ հօտին , շուշանաբոյժ հովուին հետեւեալք , որ ճաւաղակ նախ և առաջին զիւր մարմին և զարիւնն տայ , և ապա զանպատմելի բարութիւնս . աստ՝ զհամեղութի գրոց իմաստից , որքաղցր են 'ի քիմս սրբոց քան զմեղր բերանոյ . և անդ՝ զայն որ արտաբոյ է իմաստից , որ է ըստ անձաբանի ասելոյն՝ , նորա ուսուցանելն , և մեր ուսանելն . զոր և ինքն իսկ ասաց նոր ըմպել ընդ ձեզ յարքայութե հօր ։

“Փեսայն ցհարսնն ասէ . Վեղեցիկ ես մերձաւոր իմ իբրեւ զանուշահոտութիւն , գեղեցիկ ես իբրեւ զլորուսաղէմ , իբրեւ զհիացումն կարգեալ : Վարձո զաչս քո յինէն . վասն զի դոքա ընդոստուցին զիս ։ Տես աստանօր զանբաւ գովութի հարսինն որ 'ի փեսայէն : Օ ի տեսեալ զհարսնն ծանուցեալ զփեսայն , զոր և թուեաց գովութի զմի մի զգայարան մարմնացելոյ բանին անձառապէս սքանչմամբ , և որչափ հնար էր՝ մերովքս երեւցելովքս և ապականացուովս ձեւացուցեալ զփափաքելին , զարտաբոյ մերոյս բնութե և երեւելեացս և ապականացուիս ծանուցեալ զգեղեցկութի , որքան ուսանելն փափաքէին , և զտարփումն անյազ սիրոյն որ առնա , երանէ և փեսայն Վշտանձային բերանոյն զհաւատս հարսինն և զգեղեցկութի՝ յոր փոխեցաւ աւազանաւն ըստ իւրաքանչիւր անդամոց և զգայութեց . զի եղև ստուգապէս , որպէս ասաց անձաբան , առ անձ հայելոյն՝ անձանալ . ցուցանէ , թէ զլստուծոյն առնուն զգեղեցկութի՝ որք 'ի նա հային և 'ի նա մօտենան . որպէս պատրոյգն 'ի ճրագն մերձենալով՝ 'ի նոյն լոյս փոփոխի : Իճդ զոր հարսնն՝ ետ նշան զգեղեցկութենէ փեսային և եղբորորդւոյն , նոյն լեալ և ձեւացեալ զհարսնն՝ փեսայն գուշակէ , ասելով . “Վեղեցիկ ես մերձաւոր իմ իբրեւ զանուշահոտութի ։ Տես մերձաւոր լինելովն փեսային Վշտի՝ հարսնն , յաղաքս այնորիկ եղև գեղեցիկ իբրեւ զանուշահոտութի : Օ ի որպէս որ յանուշահոտ մերձենայ , անուշահոտի , նոյնպէս և որ առ անձ մերձենայ , անձանայ : “Վե-

1 Ծառ ք . 'ի Պաղբայն : 2 Ի ծնունդն Քնի : 3 Օրինակք հարսնէ :

ղեցիկ ես մերձաւոր իմ իբրեւ զԼըրուսաղէմ», : Օ ի բնակարան եղև փեսային գեղեցկի՝ որպէս գերկինս և զվերինն Լըրուսաղէմ: «Իբրև զՏիացումն կարգեալ», : Լսինքն թէ՛ Տիացումն կարգեցար. զի տեսանելով զփոփոխումն քո ՚ի սևութէ մեղացն, զոր ունէիր յառաջ քան յիս մերձաւորին, յայնպիսի սքանչելատեանի գեղ ամբծուէ, ընդ որ Տիանամ. և Տրեշտակաց Տիացումն լինի, որպէս տէրն Տիացաւ իսկ ընդ հաւատս հարիւրապետին, և ասէ, թէ «Լը ոչ յԻս» րայելի այսպիսի հաւատս գտի երբէք :

«Իարձո զաչս քո յինէն. վասն զի դոքա ընդոստուցին զիս», : Լսինքն, աչաց քոց յատակատեսութի և ստուգատեսութի որ յիս, որ իմացար զիմ տնորինական գեղեցկութիս, որ ՚ի տկար և ՚ի հոգեղէն բնութէ եղայ, որ Տրեշտակաց անիմանալի էր, և դու իմացար և տեսեր ՚ի վեր քան զբնութէ տեսութի զիս, ընդոստուցին զիս այդ աչք: Իարձո զաչս քո յինէն ՚ի խուզել զիմ զանհաս բնութեանս զգեղեցկութի, զի մի յառաւել տեսանելն և յամել ՚ի քննելն շլասցին և կուրասցին մտաց աչքդ. որպէս Պաւղոսին մարմնոյ աչքն ՚ի հայելն ՚ի սաստիկ լոյսն: Օ ի որպէս յարեգակն սքնուին՝ պակասումն ընձեռէ աչաց հայեցողին, նոյնպէս և աւելի քան զչափն յառել ՚ի խորս գիտութենն նոյն, շլացումն մտաց աչացն բերէ. վասն զի որչափ էն նձ տեսութի և զօրութի և սքանչելագործութի, ոչ կարէ ոք հասանել. որ և Տրեշտակաց անհասանելի է, թող թէ մարդկան: Իրդ դարձո զաչս քո յինէն, ասէ փեսայն ի՛նչ, զի դոքա ընդոստուցին զիս երկիւղիւ և սքանչմամբ: Ըբանչմամբ, յաղագս սրահայեցուէց. և երկիւղիւ, թէ գուցէ յառաւել հայելդ կուրասցիս: Եւ Եւ յովսէս ՚ի սակաւ ինչ տեսանելն դարձոյց զերեսս իւր և ոչ իշխէր հայել: Եւ նոյնպէս և Եւ զիս ծածկեաց մաշկեկան զերեսսն ՚ի տեսանելն ըզյետոյսն միայն, որպէս թէ ձայնի արձագանգ միայն:

«Ի արք քո իբրև զերամակս կտրելոց, որ երևեցան ՚ի Վաղաաղէ: Եւ տամուք քո իբրև զերամակս կտրելոց, որք ելանեն ՚ի լուալեաց», : Եւ արքն հպելով ՚ի վարան փեսային՝ որ վասն մեր սևացաւ և

զմերս յինքն էառ , “ որ ոչ գիտէր զմեզս՝ վասն մեր մեղս արար . զի մեք եղիցուք նովաւ արդարութի , ” : Եւ արդարացաք սպիտակացեալք մկրտուիք և լուաց մամբ աւազանին . ’ի Վաղաադէ երամակացեալք բազմութեամբ հաւատացելոց՝ ի Վաղարշապատ , ի յոյնպէս և ատամունք մանրող բանին կենաց՝ իբրեւ զերամակս կտրելոց , որք ելանեն ’ի լուալեաց հոգեւոր ջըոյն , որ լուանայ և մաքրէ առաւել քան զոչխարս մաքրեալս :

“ Եւ մենեքեան երկուորիք են , և անորդի ոչ գոյ ’ի նոսա , ” : Օայս լուալեաց երամակաց հաւատացելոց՝ յառաջագոյն և յսայիաս վկայէ . “ Ուրախ լեր ամուլ , որ ոչ ծնանէիր . գոչեա և աղաղակեա , որ ոչ գէրելնէիր . զի բազում են որդիք սկնդկիդ առաւել քան զարամբոյն , ” : Եւ յսու զբազմածնունդ լինել ’ի յուղղութե վարս՝ զհեթանոսաց բազմութեան հաւատացելոց գուշակէ : Որպէս և ’ի միում վայրի սոյն մարգարէ յսայի ’ի բերանոյ նոն վերաձայնեալ սքանչմամբ հարցանէ . “ Ո՞վ են սոքա , որ իբրեւ զամպս թուուցեալ են , և իբրեւ զաղանիս ձագախառն երամովին գան առ իս :

“ Իբրեւ զլար կարմիր են շրթունք քո , և խօսք քո գեղեցիկ , իբրեւ զկեղեկ նռան այտք քո , բաց ’ի լուութեդ քումմէ , ” : Օյառաջագոյն քան զայս ասացեալս զարձեալ երկրորդեաց զգովութիւն հարօինն , մերձենալովն ’ի փեսայն : Եւ չափն յաչսն անձայնսն , վարսիցն ’ի վարսն լուսաւորան , գլխոյն ’ի գլուխն Վաղարշ , շրթանցն ’ի շրթունան , որ բոլորեաց զկենդանութի . զի կարմրացան շրթունքն արեամբն Վաղարշի , և զնոյն խօսին զոր ինքն ուսոյց խօսել , աղօթս առնել թշնամեաց և օրհնել զհալածիչսն , և որ նոցին նմանք : Եւ որպէս նուռն կարմրութի կեղեցոյն զի ներքս համբարեալ անուշակերակրութիւն առ ’ի յառողջութի արտացելոց և փափագողաց հայեցուցանէ լուութի , սոյնպէս և ընտրեալք նոյ սակաւ ինչ յերեւելիս տեսողութի երեւցուցեալ զբարի գործս , զի ներքս ’ի սիրտն և ’ի միտսն զանչափ առաքինութե և անձայնութեան համբարս լուութեամբ ծախուցանեն . զի և իմաստութեամբ հետազօտեալ ’ի

մարդ՝ ի դիմացն երևի: Եւ յսէ որ ասէ, թէ “բայ ի լուծէդ քումմէ”, թէ որչափ ես գեղեցիկ զանազան զգայութիւնք լցեալ և զարդարեալ լուեալ ես, և անպատուի մինչև յօրն, որ ամենայն խորք ի վեր գան, և անտեսանելիք ի տես գան, և լուեալք լին. զոր ինքն փեսայն յահեղ ատենին հրեշտակաց և մարդկան ցուցանէ: Եւ որ սակաւ ինչ թուեալովս զբազմութիւն սրբոցն ծանուցանէ, որ յայս վեցհազարեան դարուս զտեալ մաքրեցան ի մեղաց նեղութիւնք և պէսպէս փորձութիւնք, զոր կրեցին ի սատանայէ և ի սատանայացելոց ի մարդկանէ, և եղեն թագուհիք և հարձք և օրիորդք փեսային Վաթի ըստ իւրաքանչիւր ջանից և քրտանց, անուանեալք և լեալք թագուհիք և հարձք և օրիորդք, զոր և ասէ իսկ:

“ 1) Եւ թսուն են թագուհիք և ութսուն հարձք, և օրիորդք որոց ոչ գոյ թիւ ”: Եւ յսու զբազմութիւն այնց բացայայտէ, որք յուծերորդին փառաւորին ընդ Վաթի, և ուրախանան հանգստեամբ ընդ նմա. իբրև թէ ընդ նմա աշխատեցան ի վեցդարեան ժաւմանակին իւրեանց, որպէս ասէ սբ 1 ուսաւորին մեր՝, և ընդ նմա են ուրախանալոց: 2) Եւ թսուն թիւքն զերկուս միտս իմանի. և զի վաթսունն ի վեց տասն և ի հինգ երկոտասան մասունս բաժանի: Եւ յս հինգ երկոտասան ցեղիցն Խորայելի ասէ. յորոց ի վեցհազարեան դարուս հինգ զգայարանօք եղեն ընտրեալք ի նոցանէ, և յաղաքս անդրանկու թէ կոչեցան թագուհիք, զի յառաջ քան զհեթանոսս հաճոյացան նոյ: Որպէս և ասէ ի 3) ուլհաննու աւետարանի տեսլեանն՝ զամենայն ցեղ ուրոյն ուրոյն թուեալով երկոտասան հազար ի մի մի ցեղէ: Եւ ութսուն հարձք և օրիորդս անթիւս զայնոսիկ ասէ, որ ի հեթանոսաց հաճոյացան նոյ: Եւ յսու հաւմարով ոչ եթէ ընդ համարով փակէ զսբս, այլ որպէս ի միակսն, նոյնպէս և ի տասնեակն ցուցեալ բացայայտէ, և անթիւ ցուցանէ զարդարացեալսն ի հեթանոսաց քան ի Նրէից Վաթի գալստեամբն:

Եւ երկրորդն, վաթանիւն զվեցհազարեան դարուն ասէ . և որ 'ի նոսա բազում քրտամբք և աշխատութիւն փորձեալ՝ որպէս արծաթ 'ի բովս, որպէս յաւաքն ասացի, առին զԹագուհւոյունն անուն վասն առաւել սիրելի այլ լինելոյն : Ար աստ իսկ փառաւորեցան 'ի մարդկանէ, և անդ առաւել ևս փառաւորելոց են . որպէս անծածինն և { } յովանէս մկրտտին, և նախավկայն, և առաքեալքն, և մեր լուսաւորին Սրբիդոր, և վարդապետն տիեզերաց { } յոհան, և երրորդութեն ծանուցիչն անաբան : Եւ ութսուն հարձք, որ կրտսերագոյն քան զնոսա են վաստակօրբայց առաւելագոյնք քան զօրիորդան են՝ որ յուրեւորդին են պսակելոց ութսուն հարձքն : Եւ որ զանազան վարուք և ապաշխարութիւն զհաշտութիւն և արքայութեն հասանեն յուրեւորդին, օրիորդք կոչին՝ որոց ոչ գոյ թիւ . զի անչափ են ապաշխարութիւն փրկեալքն : { } 'ի հարձն՝ զմարտիրոսս կոչէ, և օրիորդս՝ զճգնաւորս և զապաշխարողս զաղքատացեալս մարմնով, և որ 'ի ժամ ելանելոյն յաշխարհէս գտանեն արտասուօք և ապաշաւանօք զթողութիւն մեղաց և զարքայութիւն՝ հաղորդութիւն մարմնոյ և արեաննն Վճի : { } Եւ սք Լուսաւորին՝ կարգ մի զապաշխարողն և զնոստովանողն համարէ և որ 'ի ժամ ելանելոյն դառնան, 'ի թուել զմարտիրոսս և զճգնաւորս և զվարդապետս և որ այն ևս, և թիւ մի զսոսա դնէ : { } Եւ յերկուցդ զմինն՝ որ հաճոյն թուի քեզ, ընկալ . և կամ զերկոսինդ ևս, զի միտք գրոց 'ի բազումն մեկնին :

“ { } 'ի է աղաւնի իմ կատարեալ իմ, մի է մօր իւրոյ, ընտրեալ ծնողի իւրոյ ” : Տես, թէպէտ և այլ և այլ են անուամբ Թագուհիք և հարձք և օրիորդք, և որ ըստ անուանց և փառքն, այլ ըստ աւագանին և ըստ խոստովանութեն արտասուաց մի են, աղաւնիք լեալք մօր եկեղեցւոյ, մի լեալ որդիք և ծնողի հոգւոյն սք : { } Եւ ասն այսորիկ ասէ . մի է աղաւնի իմ կատարեալ իմ, մի է մօր իւրոյ՝ եկեղեցւոյ, ընտրեալ ծնողի իւրոյ՝ հոգւոյն սք : ծնողեամբ ա

1. Դերբող 'ի սոսրբն Ստեփանոս :

զոր արտաքոյ գտեալ սատանայի՝ ի մօրէն որ է եկեղեցի, գերի առեալ տանի, որպէս զմարդավաճառ, որը գողանան զմանկունան՝ զոր հեռագոյն ի ծնողացն գտանեն։ Եւ զաղօթան զոր յեկեղեցւոյն պարտ է առնել առաջի սեղանոյ նորա, ուր Երբ Երբորդութիւն բնակեալ է, զայն ի գոհսս եւ ի հրապարակս եւ յանսուրբ տեղիս պաշտեն, եւ զեկեղեցւոյ պատիւն գոհաց եւ փողոցաց տան. որ դատապարտութիւն, եւ ոչ ողորմութիւն գտանեն վասն այսր յանցանաց, որ զեկեղեցի արհամարհեն եւ արտաքոյ զպաշտօնն կատարեն. բազում բանից եւ ողբալից աւագանաց պէտք են՝ որ զայսոսիկ առնեն, եւ այլ ժամանակի պէտք են ասելոյ, զի չէ փղբ փսաս այն։ Իսկ մեք դեռ զառաջիկայ բանս մեկնեսցուք։

“Տեսին զնա դատերըն, եւ գովեցին. Թագուհիք, եւ երանեցին նմա”։ Իստերըն եւ Թագուհիքն տեսին զհարսն եւ երանեցին նմա։ Իստ՝ դստերս եւ Թագուհիս՝ զԺողովս հրեշտակաց կոչէ, զեկեղեցիս անդրանկաց գրեթէն ի յերկինս։ Տես, որպիսի փառաց Բհաս մարդս, որ հրեշտակք՝ որ անմահութիւն եւ լուսեղէն փառօք են պատուեալ եւ գերազոյն բնութիւն հոգիացեալք եւ մերձ յաճ են, մարդկան երանեն։ Եւ յիրաւի իսկ, զի ընդ մարդկան աճ. այլ եւ մեր բնութիւն աճ լեալ եւս եւ ընդ այլ միացեալ, եւ հրեշտակաց աճ։ Եւ հրեշտակք ահիւ եւ դողութիւն մեր աճացեալ բնութեան փառաբանիք եւ երկրպագութիւն եւ դողութեամբ հայեցողք։ Օ՛ի զա՛յն ոչ որ ետես երբէք. եւ որ յաճն միաւորեցաւ մեր բնութիւն յաղաքս միաւորուեն, եւ նա անտեսանիք է ի հրեշտակաց։ Եւ դարձեալ հրեշտակք՝ որ անմարմինք են, ծառայք այլ կոչին. եւ մարդիկ որ հողեղէնք են, հոգւոյն սրբոյ ծնունդք եւ որդիք անուանին. եւ կերակրողք մարմնոյ եւ արեան նորա. եւ ի մեզ առնելով զայն՝ որ նորա հուպ լինել չիշեն եւ ոչ հայել կարողանան. ապա յիրաւի կարօտին մեզ հրեշտակք, նա եւ նախանձին ընդ մեր անչափ ձիւն, որ տուաւ ի փեսայէն. որպէս ասէ իմն առակաւոր բանիւն յաւտարբանն՝ անդրանկին որդւոյն բանիւ, որ են հրեշտակք, թէ “Եւ յաբանի ամբ են, զի ծառայեմք քեզ,

և երբէք զպատուիրանաւ քով ոչ անցի . ուլ մի երբէք ոչ ետուր ինձ, զի ուրախ եղէց ընդ բարեկամս իմ . և դմա, որ եկեր զկեանս քո ընդ պողոնիկս, զեզն պարարակ զեներ . աշխիւնն զորդին նոյ զենեալ մարմնոջն՝ զոր ՚ի մէջն էառ : Եւ և սպասաւորք ևս մեզ եղեն վերագոյնքն քան զմեզ, որպէս ասէ առաքեալ . “ (Ըամենեքեան հոգիք են հարկաւորք, որ առաքին ՚ի սպասաւորուի ախոցիկ, որ ժառանգելոցն են զփրկութիւն , : Եւ յերանելն զհարսնն դատերքն և թագուհիքն՝ ասեն .

“ (Եւ սա՝ որ երևեալս է իբրև զառաւօտ, գեղեցիկ իբրև զլուսին , ընտիր իբրև զարեգակն , իբրև զհիացումն կարդեալ , : Եւ արդարեւ հիացումն է ՚ի հոգեղէն բնութէ աշխիսի լինել իբրև զառաւօտ և իբրև զլուսին և իբրև զարեգակն կարգեալ ՚ի հիացումն հրեշտակաց : Եւսմ և Թրն վկայէ աւելոյն . “ (Եւ աշխիսի արդարքն ծագեացեն իբրև զարեգակն յարքայութէ երկնից , : Եւ ևս առաւել քան զարեգակն ծագեացեն արդարքն . բայց զի յերկրի քան զայս ոք չիք պայծառագոյն , վասն այսորիկ սովին կերպիւ գովին արդարքն :

“ Փետայն ցհարսնն ասէ . Եւ պարտեզս ընկուզեացն իջի հայել յարմտիս ուղից , տեսանել էթէ ծագկեալ իցէ նոռն , ծագկեալ իցէ որթ, ծաղկեալ իցեն նոռննիք , : Եւսքննել է յոյժ . զի պարտեզ ընկուզեաց ասաց զհարսնն , և զայլ բերոց ինդրեաց զտեսութի ծաղկաց և ոչ պարտիզին . զորթոյ , զնոռնի , և զնոռննուոյ : Եւ ինձ այսու իմանի՝ ընկուզեաց պարտեզ զերկիր ասել . և զմարդիկ բնակող սորա՝ ընկող կոչէ . զի երկու բնութիւն է ընկողն զանգեալ, մի փեռեկոյն, որ ունի զփայտի բնութիւն . և մի որ ՚ի ներքս պարարտութիւն . զի և հոգի որ պարարտ է զօրութիւն, մարմնով պատեալ է . բայց թէ միաբանին յարդարութի , և ոչ լինին հակառակ իրերաց , որպէս առաքեալ ասէ , թէ “ (Եւսմին ցանկայ հակառակ հոգւոյ, և հոգի հակառակ մարմնոյ . և զի սոքա միմեանց հակառակ են, մի զոր կամիցիքն՝ զայն առնիցէք , : Եւ ինձ էթէ ՚ի հակառակացն դարձեալ միաբան գտանին իրերաց, ըմպելով զուխս հոգւոյն ,

արմտիք լինին ծաղկաբերք և վայելչական գեղեցկատեսուլթք . բարձրանան իբրև զնոճ, և անապակա նանայ մարմինն իբրև զհոգի, և որթ լինի գինեբեր, զի 'ի բաժակ երկնաւոր փեսային ճմլեսցի ողկոյզն, և կերակուր լինի երկնաւոր արքային, զոր օրինակ նուռնն՝ թագաւորաց: Ի այց զիջումնն որ ասաց, թէ
 “'ի պարտեզս ընկուղեաց իջի”, զմարմնաւորութիւն զիջումն բանին այ ասէ, որ 'ի գէպ ժամանակի էջ յերկիր յարօրեալն օրինօք և մարգարէիւք, կատարելապէս տալ ցուցանել զտեսակ պտղոց փրկութեան 'ի ծաղկելոցն բերից արմտեաց . զի նոքա զգալուստ փրկչին քարոզեցին, որ էր ծաղիկ, և 'ի ժամանակի գալստեան ցուցակի միաճնին այ անօրէնութիւն ժողովել զպտուղ այգւոյն . որպէս առակաւորի յաւետարանին:

“Հարմնն ցփեսայն ասէ . Ինդ տաց զստինս իմ 'ի քեզ . ոչ գիտաց անձն իմ, եզ զիս իբրև զկառան Իմինադաբայ”, Ի լսել Հարսինն զիջումն փեսային և զինդիւր ծաղկացն, պատասխանէ, թէ ոչ միայն ծաղկեցայ ազնուական ծաղկօք, այլ և կերակրեցի զքեզ ըստ ախորժակաց անձութեդ քո զոր խնդրես 'ի մարդկանէ կերակրել զքեզ աննուադաբար 'ի ստեանցս իմոց՝ մաքրութիւնս 'ի 'տք սրտէս՝ որ առ ստեանցս յարամանի: “Ոչ գիտաց անձն իմ”, . այսինքն որպէս կաթնն 'ի ստեանցն յաներևութիցն կերակուր լինի անբժութե տղայոց, նոյնպէս և խորհուրդք անբիժք սիրօնն ջեռեալք՝ կերակուրք լինին անգիտութիւն մարդոյն՝ այ . որ ոչինչ խնդրէ 'ի մարդկանէ, բայց զսիրտ 'տք, որով զնձ տեսանեն, և յորս ինքն հանգչի, որպէս ասէ մարգարէն, թէ
 “Ես յո՞ հանգեայց, թէ ոչ 'ի հեզս և 'ի խոնարհս սրտիւ, և որք դողան 'ի բանից իմոց”, Եւ որպէս զկառու հանգիստ լինին փեսային բարձրացեալ փառօք:

“Դաստերքն և թագուհիքն ցհարմնն ասեն . Դարձիր դարձիր սոմնացի, դարձիր դարձիր, և տեսցուք 'ի քեզ”, Տես զհրեշտակաց զսքանչումնն յազազս մարդկան ընութեան փոփոխման 'ի չարեաց 'ի բարիս: Տեսցուքն, զգարմանատեսութիւն հրեշտակաց

ցուցանէ, որ այլ ազդեք էաք 'ի հրեշտակաց զնացից, և այժմ անցուցաք քան զհրեշտակս՝ հրեշտակա տեսութեամբ : Օ՛ի նոքա անախտ ունելով բնուի՜ և անբիծ և անաշխատ, յաղթեցան 'ի մէնջ. զի հողեղէն և ախտալից և եկար բնութիւն անցուցաք զնոցայն զօրեղութիւն, յաղթեալ մեր ախտից և կրից և բնուէց կարեաց : Եւ յիրաւի զարմանան, և զտեսութիւն խնդրեն. զորս և առաւել սքանչմամբ հայեցուցանէ փեսայն զհրեշտակսն, զորս և դատերս և թազուհիս անուանէ, ցորս և ասէ :

Է. “ **Յ**դատերսն և ցթագուհիսն փեսայն ասէ. Օ՛ի նչ տեսանէք 'ի սոմնացին, որ եկեալ է իբրեւ ըզգունդս բանական, : Եւ յսիրքն թէ զի նչ կարէք դուք զսոմնացւոյն տեսանել զգեղեցկութիւն, որ իբրեւ ըզգունդս բանական բազմացեալ է արմտովք բարեաց գործոց. բայց ես ծանուցանեմ ձեզ : Եւ ապա տայ նշանս, պատմելով : Եւ սիդոնացի յաղազս առաւել չարութեն կոչէ զհարմնն. զի առաւել յաւախ էին 'ի կռապաշտուէ և յամենայն անօրէնուէ, նմանեալ սիդոնացւոց :

“ Օ՛ի գեղեցկացան զնացք քո կօչօք՝ դուստր 'Եադաբայ, : Տես, զոր յառաջ սիդոնացի կոչեաց զհարմնն փեսայն, զոր հրեշտակքն և յառաջ կոչէին սիդոնացի, աստ դուստր 'Եադաբայ անուանեաց. ցուցանելով թէ որոց պղծոց նախնեաց ծնունդք և դատերք, ծնունդ և դուստր և հարսն եղեն Վիշի. զի ոչ ևս ունին զգաշապարս բոկս կասկածաւորս օձին խայթոցաց, այլ կօչօք արդարութե ամրացեալք՝ անկասկած են 'ի թիւնից խաճանող օձին : Եւ լուացեալք 'ի մեղաց՝ որպէս զոտս առաքելոցն ջրով և հոգւով 'ի փրկէն. որ և առին իշխանութի կոխել զօձս և զկարիճս և զամենայն զօրուի թշնամւոյն. վասն այնորիկ առաւելան գեղեցկութիւն, զի ազուցան 'ի յոտս զպատրաստութի աւետարանին խաղաղութե, որպէս առաքեալ ասէ :

“ **Յ**արմարումն բարձից բոց նմանութի ուլանց յեռելոց գործոց ձեռաց արուեստաւորի, : Եւ որպէս ոտքն ամրացան 'ի խաճանողէն, և գեղեցկա-

ցան ախպէս կօչկօք, նոյնպէս և գլուխն բարձրացաւ 'ի կործանմանէն որ յերկիր կցեցաւ անկեալ 'ի բարձրութեց դրախտին : Բարձիւ, որ իբրեւ յուլանց յեռեալ. զի իմաստ ուղղին 'ի գլուխ մարդոյն է : Բժք յայտ է թէ որպէս բարձ' բարձող և հանգիստ գլխոյ է, նոյնպէս և գրոց գիտուն և իմաստք պատուիրանաց ար' գլխոյն և իմաստիցն որ յուղղոյն, բարձող և հանգիստ է, զի 'ի նմա դադարեն ամենայն ծփեալ արեկոծութիւն խելացն յոյզք՝ յենլով իբրեւ 'ի բարձ. և չտան ընդունայն յածիլ 'ի ծուփս ընդվայրաքնին խուզից : (Նաղազս այնորիկ ատաց . " (Նարմարութիւն բարձից քոցնմանութիւն ուլանց յեռելոց գործոց ձեռաց արուեստաւորի) : Օրպէս ուրն յեռեալ ժողովէ յինքն զպէսպէս զանազանութի գեղոց մարգարտաց, նոյնպէս և գրոց գիտութի յեռեալ 'ի մարգարէականաց յօրինաց յառաքելոց 'ի վարդապետաց 'ի մարտիրոսաց հանդիսից 'ի ճգնաւորաց մարտից և 'ի նոյն աւետարանականաց հրամանացն և աւետարտութեանցն, իբրեւ զբարձ 'ի ներքոյ խելապատական եղեալ՝ ոչ տան կործանել յերկիր. զի որպէս անբարձ գլուխ 'ի գետին, և զերկրիս իմանալ է զթիւր վարդապետութի մոլար գիտուն հերձուածողացն . որ ոչ կարացեալ յիմաստս գրոց սրբոց յեռել, զանօրէնութիւն Բժի յերկուս բնութիւն հատին, և յայլ և յայլ զանազան միտս իմացան զգրոց բանս . որպէս Բժիոս և Բժիակեդոն և պիղծն Եւստոր կործանիչ և եղծիչ աշխարհի, և որ այլ բեւր հերձուածողք : Եւս և 'ի վարս և 'ի կերակուրս և յամենայն գոյացութիւն աշխարհի արարածոց երկնի և երկրի և հրեշտակաց և մարգական և հանդերձեալ գալստեանն և ահագին ատենին և յաւիտենական գեհենին՝ իմաստս մոլարս գտին, և այլոց ուսուցին : Եւս և գոն և այժմ բազումք, որ ուսուցանեն զայնպիսի մոլարութեանն : Եւս այս լինի յերկուց պատճառաց . մի զի ոչ քննեցին զգիրս, այլ բաւական համարեցան զիւրեանց իմաստութիւն առ 'ի յոյզ գիտութեն . որպէս առաջին իմաստունքն իմաստունքն իւրեանց 'ի կուրց պաշտամանէն ոչ կարացին քակել զանձինս, և ճանա-

չեւ իմաստութիւն զանձ . որպէս բողոքէ առաքեալ .
 Թէ կամեցեալ էր քննել իմաստութիւն, յարարածոց
 իսկ զարարիչն մարթացեալ էր գտանել, իմանալով
 զարարածոց անկայուն և անզօր և զփոփոխական
 բնութիւն, Թէ այլ արարող գոյ սորա՝ յաղագս որոյ
 և ետ իսկ անձ զառաւելութիւն իմաստութեան : Այլ երկ-
 րորդ պատճառ, զի 'ի հոգւոյն Թեոց հեռի եղեալ
 'ի ձեռն մեղաց մարդիկ, հակառակ ոգին պիղծ
 մտեալ 'ի ներքս զիւրն ուսուցանէ իմաստս, և յիւրն
 դադարեցուցանէ Թափուրս 'ի հոգւոյն սրբոյ : Այլ
 ոչ սքնն զլուսեք յայնպիսիսն դադարեն բարձ, այլ
 յայն որ 'ի ձեռաց արուեստաւորին ճարտարի հոգ-
 ւոյն սրբոյ՝ են նիւթեալ և յեռեալ :

“Որտ քո Թակոյք ճախարակեայ, ոչ նուազեալ
 'ի գինւոյ խառնելոյ” : Արդ նոյն օրինակ և պորտքն
 զնոյն ունին միտս . զի որպէս Թակոյքն ճախարակեալ
 և յօրինեալ ինքեանք յինքեանս փափազելի են, և
 փութացուցանեն զմիտս գինարբուացն, մանաւանդ
 մատուցակացն՝ յօրինել 'ի նոսա զհեղուծն գինեաց
 խառնելոյ, նոյնպէս և պորտն ճշմարտեալ և մաք-
 րեալ 'ի մեղաց ընդունարան լինի հոգւոյն շնորհաց
 և գինւոյն անապակի և ըմպելոյն անուշութե,
 խառնեալ յիրեարս զարբուծնն որ 'ի հնոց և 'ի նո-
 րոց դրոց, որ և յառաջ քան զլսելն՝ տեսութի գե-
 ղեցկուեն յորդորէ յարբուծն, և ընտրութի ժողովե-
 լոյն 'ի պորտն գտեալ և մաքրեալ 'ի մեղաց :

“Որովայն քո որպէս շեղջ ցորենոյ փակեալ շու-
 շանաւ” : Օրովայնից այնպիսեաց և զայլ ամենայն
 զգայութեց գեղեցկացելոց՝ նք Առաւորիչն մեր
 յատկապատումն գովութիւն մանրակրկիտ յաճախ
 Թուէ : Այսն զի այնպիսիքն իսկ են գանձուցն
 հոգեւորի ամանք հողեղէնք, որպէս ասէ առաքեալ,
 Թէ “Անիմք զգանձս զայս յամանս խեցեղէնս” :
 Այլ զի այս այսպէս, ընդէր դնի յամանս խեցեղէնս
 այնպիսի պատուական գանձ, զայս ինքն “Սաղոս
 մեկնէ” : “Ոյ առաւելութի զօրութեանն իցէ յայ,
 և ոչ 'ի մէնջ” : Այսն զի այնու առաւել երեւի զօ-

1 Բաճախապատում. ճառ Դ :

րութիւնն այ, տկար ամանոյ՝ զծանր և զանտանելին տանել: Որպէս յարարածոց իսկ տեսանի, զի զերկինս և զերկիր ՚ի վերայ տկարի եղեալ և հաստատեալ է, և ունի անսասանելի զամենայն: Եւ և անծանին տկար բնութիւն աման և տարող եղև անտանելոյ բանին այ բնութեն խառնեցելոյ ՚ի մարմինն որ ՚ի նմանէ: Եւ այնպէս և տկար մարդիկ զհոգւոյն ընկալեալ զշնորհս յորովայնս իւրեանց՝ յիրերաց վերայ դիզեալ իբրև զէղջ ցորենոյ, աղացեալ ատամամբք վարդապետութե հաց լինին ՚ի կերակուր քաղցելոց և կարօտելոց այնմ հոգւոր կերակրոց: “Եւ փակեալ շուշանօք”, գունովք հրաշից որպէս զուշանս հրակիրեն զհրեշտակս ՚ի տեսութիւն. որպէս ասացաւ իսկյառաջագոյն ՚ի դատերացն և ՚ի Թագուհեացն, Թէ “Ղարձիր, և տեսցուք ՚ի քեզ”:

“Երկու ստինք քո որպէս երկու ուլս երկուորիս այծեման”, Եւ երկու տեսակ են ՚ի մարդուն, որպէս ասէ անծաբան, հոգի և միտք. և երկուքին նօքա զյարակայութիւն առ սրտին ունին, ուր ստինքն առկային, և վասն այնորիկ ստինս անուանէ զնոսա զմօտաբնականս ՚ի նա: Եւ որպէս ստինք՝ կաթինն աման են, և կենդանատուր կերակուր տղայոց, նոյն պէս և միտքն և հոգիք արթունք և լուսաւորք և սրահայեացք են իբրև զայծեման, զանծային հեռաւորսն իբրև զմօտաւորս տեսանելով անձանց անմուլար ցուցանեն ճանապարհ, և այլոց որք զհետնոցս գնան, և անորոգայթ յորսողաց պահեն, և կերակրեն զտղայացեալսն ՚ի մեղաց, ան ստինքն զտղայսն:

“Եւ քո որպէս զծովակն Եսեբոնի ՚ի դրունս գտներաց բազմաց”, Եւ շարհս այն կարի յոյժ ՚ի բռցեայ է հեռաւորութիւն, զոր ոչ ոք տայ նշան զնմանէ: Եւ ես այսպէս իմանամ, Թէ բարձրագոյն է երկիրն այն և ՚ի ստորև ունի զծովակն մեծ հանդիպաւ հայեաց: Սոյն օրինակ և աչքն հարսինն եկեղեցւոյ՝ մեծացեալ մեծութիւն հոգւոյն, անդառնալի հային ՚ի գրունս երկնից, ուր դատերք բազմութե հրեշտակաց բանակին ոչ խտտորելով յաջ կամ յահեակ, և սպասեն Թագաւորին երկնից անյազաբար նայեցմամբ, զի արժանասցին մտանել ընդ դրունսն ընդ

այն , ուր դատերը այնքա՞նք բազմաքի են բնակեալք :

“ Ո՛րքնդունք քո իբրև զաշտարակն | իբանանու՝
որ գիտէ 'ի դէմն 'Պամասկոսի , ” : Օ՛խ որպէս աշ-
տարակն | իբանանու զվայելուչ հայեցումաճան ունի
հանդէպ 'Պամասկոսի , այնպէս ուրքնդունք քո հո-
տոտել փափագեն վայելուչ հայեցմամբ զանուշահո-
տութի հոտոյն մաքրութե իւզդոյն որ 'ի վերին 'Պա-
մասկոսէ , այսինքն քաղաքին երկնից : Տոողում ա-
սել զ՛Պաւղոսին՝ որ զառաջին պատուական գիտու-
թի 'Լըրորդութեն անդ ընկալաւ 'ի մերձեանալն 'ի
'Պամասկոս , և 'ի դամասկացւոյն 'Նանիայէ զշրտումն
աչացն բռնկել ձեռնադրութի՞նորա , և 'ի հոտն յայն
սխրալի և քմմեկի հոտոտեցաւ և հոտոտեցոյց զամե-
նայն հեթանոսս . զորոյ հոտոյ ուրքնդունք հոտոտեալք՝
ոչ յագեցան , այլ զմայրեցան իբրև զարբեալք 'ի
գինւոյ պատուականէ , որ զիմանալի խելապատակ
ուզդոյն անուշացուցեալ քնով ցանկալով և հրեշ-
տակախով , և զաշխատեալն 'ի մեղաց հանգուցին :

“ Հիւսք գլխոյ քո իբրև զծիրանիս , իբրև զթա-
գաւոր թագ 'ի գլուխ յընթացս ասպարիսաց , ” : Օ՛խ
որպէս ծիրանիք թագաւորաց վայելչականք են սեպ-
հականութի , որ միայն նմա է իշխանութի զարդա-
րել ծիրանօք , նոյնպէս և գլուխք որ հերս և զարդ
և զփեսային երկնաւորի գփառաւ ունին , վայելչա-
ցեալք են մաքրութի իբրև ծիրանեաց զգեստութ
և իբրև թագ 'ի գլուխս թագաւորաց 'ի մեջ զօրաց
յընթացս ասպարիսաց : Ի՞նչ հարցցէ ոք , թէ զհարդ
պսակք են գլխաւորք պարգեք մարտիրոսացն . զոր
օրինակ բազմաց երևեցաւ սրբոցն . որպէս Վառաա-
նիցն՝ և Վ Լոնդեանցն՝ , և այլոց բազմաց : Ի՞նչ
թագաւորաց դնի 'ի գլուխս , վասն զի պատուական
քան զամենայն մասունս զգայունեց մարդոցն՝ գլուխն
է , յոր ուղիղն է գանձեալ , ուստի իմաստն խելացն
և կենդանութե սկիզբն , յորում և լուսատես աչքն
և քմաց և հոտոտելեաց դիրք և ականջացն լսելու-
թին , և բերանն որ կերակրով և ըմպելեօք պահէ
զկենդանութին , և զխելացն և զսրտին իմաստս խօ

սիւք 'ի յայտ բերէ լսողաց : Արդ վասն այնորիկ զնա պսակէ, զի ուղիղն վարդապետէ անձինն և խելացն՝ զգործս և զբանս և զառաքինութիս և զարքունութիս և զսէր և զողորմութի և որ սոցին նման անձա՝ հաճոյք խորհուրդք և գործք : Արդ Թագաւն ըզգլուխն պարփակեալ պսակէ, որ պատճառն և խրրատառն է ամենայն բարեաց, և գլխովն պսակմամբն՝ երեւցուցանէ և զամենայն անձն պարփակեալ պարգեւօք : « Թագ 'ի գլուխ եղալ », ցուցանէ այնու զանձառ լուսաւորութիւն և զզարութիւն այլ ազուցեալ 'ի գլուխն առթող այսբանեաց բարեաց խորհրդոց և օգտակար ուսմանց, որպէս ասէ սոյն Սողոմոն . « Սակ շնորհաց ընկալիս 'ի գլուխ քո », « Նորհ գնծային զօրունէն զգեցումն ասէ, 'ի գլուխն, որ իբրեւ Թագաւ զարդարեալ է, մարմնաւորօքն զաներեւոյթսն ձեացուցեալ զփառս, և երեւելօքս և սնոտի ցանկալօքս զաներեւոյթ և զճմարիտ ցանկալիսն : Արդ երանի որ անթառամ Թագին արժանանա, և հարսնանան Վճի, զի նմին Թագակից լինին յանհատ Թագաւորութեն Վճի :

« Վճանդի գեղեցկացար և հեշտալի եղեր, սէր 'ի փափկուէքում », : Հայեաց ճմարտապէս 'ի Թուեալ գովութիւն ամենայն զգայութեց հարսինն, և Թէ որպէս մի մի Թուեալ և գովեալ, համառօտէ դարձեալ ասելով . « Վճանդի գեղեցկացար և հեշտալի եղեր », : Այս է ստուգապէս գեղեցկութի մարդոյ, որ զամենայն զգայութիւնս՝ այլ ծառայեցուցանէ և անձացուցանէ զնոսա՝ յանձ մերձեալով, անձային գործոցն հաղորդեալ : Ար և զայնպիսի բանս արժաւանայ լսել 'ի փեսայէն Վճի, Թէ գեղեցկացար և հեշտալի ինձ եղեր : Սկսնբաւ երանութեն, որ այլ բերանովն խոստովանի գեղեցիկ լեալ և հեշտալի իւր : Արում ցանկացան սրբն . առաքեալք և մարգարէք, մարտիրոսք և ճգնաւորք և վարդապետք ամենայն քահանայականօք, որ դուստր և հարսն եղեալ այլ, մոռացան զժողովուրդս և զտունս հարց իւրեանց . օտարացեալք աշխարհի, և որ ինչ յաշխարհիս, փափկացան առաքինութե վարուք և սիրեցան 'ի փեսայէն, որ ասաց . « Այլ 'ի փափկութե

քու՞մ» . Թէ սիրեմ այնչափ սիրով զայնպիսի փափկուծի, որպէս մարմնաւոր փեսայք զմարմնով փափկացեալ հարսունսն :

“Եւ մանեցաւ մեծուի քո արմաւենւոյ, և ստինք քո ողկուզաց» : Եւ այնպէս ցանկալի եղեր ինձ 'ի տեսուի որպէս զարմաւենւոյ մեծուծի, և ստինք քո որպէս տղայոց՝ ախորժելի, զոր 'ի վերայ բերեալ, ասէ .

“Եւ սացի, ելից 'ի վերայ արմաւենւոյն, կալայց զբարձրուծէ նորա» : Եւ հայեաց 'ի սէրն յանբաւ նոյ, որ առ սքս և առ արդարս . որ քան յաթոռն քերովբէական նստելն՝ առ սրբոցն հանգչելն բաղձալի է նմա : Եւ այս քեզ նշան որ 'ի Յակովբ նախահայրն իջեալ, և իբրեւ ընկեր ընդ ընկեր 'ի սէր պատեալ գիրկս արկեալ, և հակառակէր ընդ նմա որպէս պրկոց անցանելով . որ և բուռն հարեալ զամուլալէն ընդարմացոյց . որ և մարգարէիւն Եսայեաւ ասէր . “Եւ յո՞ հանգեայց, եթէ ոչ 'ի հեզս և 'ի խոնարհս և յայնոսիկ որ դողան 'ի բանից իմոց» : Օ ի գրգի և փափագէ 'ի սքս՝ որպէս յանբաւ ցանկալի իրս : Որ և տեսեալ զբաղձալի ցանկուծին և զմեծուի զհարսինն որպէս զարմաւենւոյ՝ ասաց . “Ելից 'ի վերայ, կալայց զբարձրուծէ նորա» : Որ և խոնարհեցոյց զերկինս և էջ և բուռն եհար զմեծուծէս մերմէ յաղագս անպատմելի սիրոյն իւրոյ որ առ մեզ :

“Եւ եղիցին ստինք քո որպէս ողկոյզ ործոյ, և հոտ ուրնգաց քոց իբրեւ խնձոր, և կոկորդք քո իբրեւ զգինի ագնիւ» : Որպէս ողկոյզն նախ զայնս զուարթացուցանէ տեսուծի նախ քան զկերակրիլն, նոյնպէս որ 'ի ստեանց սրտիդ բղխեն բանք շնորհաց, նախ զսերլսն բերկրեն, և ապա զսիրտն զախորժողաց բանին :

“Եւ հոտ ուրնգաց քոց իբրեւ զխնձոր» : Եւ յսինքն է անուշահոտուի վարուց սրբուծե, որ տարաւ ծանի 'ի մեծամեծս և 'ի փոքունս՝ իբրեւ զանուշահոտուծիւն խնձորոց, յոր հոտոտի փեսայն երկնաւոր առաւել քան 'ի զոհս և 'ի նուէրս ստուերին, որ ասի 'ի հոտ անուշից նոն : Օ ի ոչ եթէ ճեն ճերաց հոտն՝ անուշահոտուծի էր նոյ, այլ մատուցողացն մաքրուծի հաճոյացուցանէր և հոտ անոյշ լինէր նոյ, որպէս հաբէլին :

“Եւ կոկորդը քո իբրեւ զգինի ագնիւ” : Օ՛ր որ պէս գինի ուրախարար է արբեցելոց, նոյնպէս և երգ արեոց և անարատից, և բանք կոկորդաց նոցա ուրախացուցանեն զփեսայն երկնաւոր, առաւել քան զհրեշտակաց արբասացութե երգս : Օ՛ր նոքա կարողութիւն և անախտութիւն քն փառաբանիչք նորա, յաղագս որոյ ոչ է զարմանալի, այլ մարդոյ հողեղէն զանգուածով և ախտիւ և կարեօք պատելով՝ զանախտիցն և զանկարեացն բերեալ զնմանութիւն, կարի սքանչմամբ լի է, կոկորդ զսերովքէիցն առնուլ և զնոցայն երգել : Եւ զիարդ ոչ ուրախացուցանէ զփեսայն, որպէս ՚ի զարմանալ դստերացն և թագուհեացն ընդ գեղաղէշ սխրալի տեսակ սոմնացւոյն՝ որ է հարսնն, և յաւելն ցնա՝ թէ դարձիր դարձիր սոմնացիդ և տեսցուք զնոր և զչքնազ տեսութիւդ քո, յինքն առեալ փեսայն զկոյն հրեշտակաց, այսինքն դստերացն և թագուհեացն՝ պատասխանեաց և ասէ “Օ՛րնչ տեսանէք ՚ի սոմնացիդ” : զի որչափ է սխրալի, ոչ կարէք տեսանել, բայց թէ ինեւ՝ որ հրապարակատես առնել կարող եմ զմարդկան ծածուկ առաքինուիս : Եւ և ապա մի ըստ միոջէ համարեալ զգայարանացն հրաշս՝ և ծանոյց նոցա զհարսինն գեղեցկուիս :

Երջնպէս և հարսն ՚ի դէմս դստերացն և թագուհեացն ասէ զայս. “Երթեալ ընդ եղբորորդւոյն իմոյ յուղղուի, բաւական լեալ շրթամբք իմովք և ատամամբք” : Եւ այսինքն թէ յաղագս այնորիկ եղէ ձեզ սքանչելի, զի հրաժարեալ յաշխարհական մեղսատէր օձապատիր խաբամանց նախնոյն իմոյ, գնացի զհետեղբորորդւոյն իմոյ յուղիղ վարս, որ զիմն զգեցաւ և իմովս յաղթեաց և եցոյց ինձ զուղղութիւն նախ ինքն առնելով, և ապա ինձ ուսուցանելով, որպէս ասէ աւետարանիչն՝ Պ ուկաս յերկրորդում ՚ի գիրս իւրում. “Հորում սկսաւ Հո առնել և ապա ուսուցանել” : Օ՛ր վասն այսորիկ եղեւ մարդ, զի նախ ինքն արասցէ զամենայն զորբանիւ վարդապետեաց, և գործովք ուսուցէ զհեղութիւն զխոնարհութիւն : որպէս ասաց ինքն տէրն, թէ “Ուսարուք յինէն, զի հեզ եմ և խոնարհ սրտիւ, և գտնիք հանգիստ ան-

Ճանց ձերոց, : Լոյնպէս և զքաղցրութիւն . որում որ ապտակն էած անծային երեսացն, քաղցրութիւն ատաց . “ Ի՞նչ չար ինչ խօսեցայ , վկայեա վասն չարին . իսկ եթէ բարի, ընդէր հարկանես զիս , : Եւ ՚ի կոչելն զնա դիւահար՝ ոչ ընդդէմ դարձեալ թշնամաներ , այլ քաղցրութիւն ասեր . “ Զիս դե ոչ գոյ , : Լոյնպէս և զանոխակալուին , որ աղօթէր վասն խաչահանուա ցրն . “ Հայր թող սոցա , զի ոչ գիտեն զինչ գործեն , : Լոյն օրինակ եցոյց և զաշխատութիւն իշով վճարել և զանգոռոզաբար կեան իւր՝ ՚ի վերայ իշոյ նստելովն : Լոյնպէս և ՚ի հարսանիմն արար , զըուրն ՚ի գինի փոխելովն խնդակից լինելով խնդացելոյն և ընծայաբեր : Եւ ՚ի սուգ՝ զչափ տրտմութեն եցոյց արտասուելովն , և ուսոյց մեզ սգակից լինել եղբօր՝ իւր տրտմելովն : Եւ զչափ կերակրոցն գարեղէն նկա նական և ձկամբն վճարելով . և ՚ի վերայ խոտոյ բազմելովն՝ եցոյց զանապարան և զչափաւոր հարկն վճարել : Եւ զայլ զամենայն որ ինչ պէտք է ուսման , նախ ինքն յանձն կրեաց և մեք զնոյն եցոյց ճանապարհ : Լոյն այսորիկ հարսնն ասէ , թէ “ Եւ թեալ ընդ եղբօրորդւոյն իմոյ յուղղութիւն , : Լոյն ինքն թէ զհետ նորա զնացի յամենայն ուղղութիւն՝ զոր արար յերկրի , և նմանող եղէ նմա . որպէս Պաւղոս անթիւն ընտիր ասէր , թէ “ Լմանողք եղելուք ինձ , որպէս ես Վճի , : Եւ ուստի տուաւ այնչափ զօրութիւն հարսինն՝ Վճի ուղեկցութեն . յուղղութիւն : Լոյն յահագին խորհրդոյն հաղորդութեն՝ ՚ի մարմնոյն և յարենէն Վճի , զոր ետ մեզ ՚ի զօրութիւն , և բաւական արար շրթամբք ըմպել և առաւ մամբք մանրել զայն՝ որ հրեշտակեղ դուք գատերք և թագուհիքդ հայել չէիք բաւական . որ ՚ի խաչին ոչ մանրեցաւ ոսկրն , ըստ յառաջագոյն գուշակուէ մարգարէին , զայն բաւական եղաք մանրել առաւ մամբք , և անբովանդակելի և կիզելի հրովն ոչ այրիմք կիզանուտ մարմնովք , և դուք ակնարկել ոչ կարէք և ոչ իշխէք , և եւ բաւական եղէ անբաւականելոյն , որպէս զանծածիմն որ յորովայնի ընկալաւ , և ոչ կիզաւ , և որպէս զմորենին նորին օրինակն : Եւ այս որպէս թէ պանծացեալ յանձառելի պարգև

փեսային, պարծի ընդդէմ հրեշտակաց հարսնն, և 'ի վերայ բերեալ ասէ .

“ Եւ եղբորորդւոյն իմոյ, և առ իս դարձ նորա ” : Եւ յսինքն թէ յայտմ կերակրոյ միացեալ 'ի նա, ևս նմա և նա ինձ . որպէս և ինքն տէրն ասաց յաւետարանումն, թէ “ Որ ուտէ զմարմին իմ և ըմպէ զարիւն իմ, յիս քնակեացէ, և ես 'ի նա ” : Եւ դարձեալ . “ Որպէս դու հայր յիս, և ես 'ի բեզ, զի և նորա 'ի մեզ իցեն . և ես 'ի նոսա, և դու յիս ” : “ Եւ իս դարձ նորա ” : Ի վերայ այսր միութեան և զայն ասէ, որ զալոց է միւսանգամ առնուլ զմեզ առ ինքն և յիւր փառան դասել և գօտի ածել և պաշտել զմեզ . որպէս և ասացն իսկ :

“ Եւ եղբորորդի իմ, ելցուք յանդաստան, հանդիցուք 'ի գեօղս . կանխեսցուք յայգիս, տեսցուք՝ եթէ ծաղկեալ իցէ որթ, ծաղկեալ իցէ նոճն, ծաղկեալ իցեն նոռնենիք ” : Տես աստանօր զմիտի հարսինն ընդ փեսային, որ կանխագոյն ասաց փեսայն, թէ “ Ի պարտեզս ընկուղեաց իջի միայն տեսանել, եթէ ծաղկեալ իցէ ”, այսու բանիւք զոր այժմ հարսնն ասաց, որ էր դարուստն յերկիր Վշտի 'ի ինդիր սերմանցն, զոր մարգարէքն սերմանեցին, թէ ծաղկեալ իցէ, որ պտղաբերեցաւ իւր գալստեամբն : Եւ զհայրսնն միացեալ ընդ փեսային, սիրէ հաղորդակից լինել տեսուէ բերոց պտղոցն և ծաղկացն . յազազս այնորիկ անդ փեսայն, իջի, ասէ . զի իջի յերկնից . և աստ հարսնն, երթիցուք, ասէ . զի յերկրի գոլով հարսնն՝ սիրէ շրջել ընդ փեսային, “ Որ յերկրի երևեցաւ, և ընդ մարդկան շրջեցաւ ” : Որպէս և ասաց, թէ “ Եւ ևս ոչեարք են իմ, որ ոչ են յայտմ գալթէ, և զայն ևս պարտ է ինձ ածել այսր . և ձայնի իմում լուիցեն և եղիցին մի հօտ և մի հովիւ ” : Որ և շրջեցաւ իսկ հարսամբն . այսինքն առաքելովքն, ոչ միայն ընդ հրեառտան, այլ և ընդ հեթանոսս, ուր սամարացին, ուր փիւնիկ ասորին, և այլք բազումք : Եւ և զկնի համբառնալոյն՝ ընդ առաքեալն և ընդ նոցին աշակերտն և ընդ վարդապետն և ընդ մարտիրոսս շրջեցաւ քարոզել և տեսանել զծաղիկ և զպտուղ հաւատոյ բանին : Եւ

վկայէ այսմ տէրունական խոստումն, թէ “ Ինչ
 ձեզ եմ զամենայն աւուրս մինչև ՚ի կատարած աշխարհի ”: Եւ առաքեալքն ոչ հասին ՚ի կատարած
 աշխարհի. ապա ուրեմն յայտ է, թէ մինչև ցայժմ
 ընդ ամենայն հաւատացելոց է ՚ի տեսանել զԺաղիկս,
 և զուարճանալ ընդ բերս պտղոցն: Իայց զու տես
 զգլխածուծին որպէս զփեսայի և զհարսին՝ ընդ հա
 ւատացեալս. զի ոչ մնայ հրամանի՝ որպէս ՚ի հնումն
 մարգարէքն, այլ զայն ստացեալ սէր զոր և փե
 սայն, ազաւէ չըջել ՚ի ինդիր մոլորելոց և ՚ի գիւտ
 կորուսելոց: Որպէս ետուն իսկ բազումք անձամբ
 զանձինս ՚ի մշակութի՝ յառաքելոց և ՚ի վարդապե
 տաց: Որպէս և մեր Լուսաւորին, որ զկին և զոր
 դիւ թողեալ կամաւ եկն առ Տրդատ, և զած աղա
 չէր վասն ամենայն մարդկան դարձի, որպէս և կայ
 իսկ յիւր աղօթսն՝, պէսպէս պաղատանօք հայ
 ցուածս զոր ինչ ոչ է ժամանակ երկրորդել զամե
 նայն: Տես, որթ և նոճ և նռնենի, ասաց. զի որ
 դարձան ՚ի հաւատս և հարսնացան Վճի, ոմանք ու
 նին պտուղ, այլ ոչ գիտուի, որպէս հարկւրապետն,
 և Լուռնէլիոս, նա և Պաւղոս իսկ, որ ըստ արդա
 րութե օրինացն եղեալ անարատ: Եւ ոմանք՝ ան
 պտուղ իսկ, որպէս Ինեսիմոսն, որ և նոճ. և նոքա
 ողկոյզ և նուռն, այլ ոչ յածգիտութե կատարեալ:
 “ Եւ անբազորք ետուն զհոտ իւրեանց առ դրունս
 ամենայն մրգաբերք, նոր առ հնով, զոր ետ ինձ մայր
 իմ, պահեսցի բեղ եղբորորդի իմ ”: “ Եւ անբա
 ղորք ետուն զհոտ իւրեանց ”: Եւ զնոն ցու
 ցակութես, զոր իմացուցի, առաջիկայս չունի ինչ
 առաւել պէտս մեկնութե, բայց համառօտս այս է.
 գոհանան զբերոց հաւատացելոց, որք քարոզութի
 առաքելոցն, և զկնի նոցա վարդապետքն անհա
 մարք՝ բերք բիւրուց զանազան առաքելութիւնք հա
 ճոյացան այ: Ոմանք վկայական արեամբ, ոմանք
 ճգնաւորական հանդիսիւք, ոմանք կուսուի, ոմանք
 առաջնորդական և քահանայական վերակացութի,
 ոմանք աղքատութի և հիւանդութի, և ոմանք մե

ծուծ՝ հասարակաց առնելով զինչս . և որ սոցին նման, միաբանեալք ամենեքին 'ի սէրն նոյ և 'ի հաւատս և 'ի յոյս և յողորմութի և 'ի խոնարհութի և 'ի օրբութի և յեղբայրսիրութի և 'ի քաղցրութի և յանտեսակալութի և յերկայնամտութի և յանընչասիրութի և յարհամարհել զերկրաւորս և ցանկալ երկնաւորին և զարհուրել 'ի գեհենէն և փափագել արքային և արքայութեն: Այս նմ է, որ ասաց, թէ “Ս” անրագորք ետուն զհոռ իւրեանց առդրունս մեր նմամբ գաբերք, նոր առ հնով զոր ետ ինձ մայր իմ, պահեսցի քեզ եղբորորդի իմ:”, Այս առաքելոց և առաջնորդաց գոհացողական բանք են՝ հաւատացելոց Վժի, որ ընծայեն նմա այժմ և յաւուրն մեծի Ժողովուրդ կազմեալ, և ասեն զմարգարէին . “Ահաւասիկ ես և մանկունք իմ զոր ետ ինձ նժ” : Վման է այսմ, զոր ասաց, թէ “Պահեսցի քեզ եղբորորդի իմ:”, որ առանց ամծթոյ տան համարս զԺողովրդեան, և ընծայեն նոյ : “Վոր առ հնով:”, 'ի նորոց և 'ի հնոց: Վայց որ ասէ, թէ “Օ որ ետ ինձ մայր իմ:”, մայր հասարակաց եկեղեցի է, և հոգին նո, որ ծնաւ աւազանաւ, և սնոյց արեամբն Վժի:

Ը. “Ով տացէ քեզ եղբորորդի իմ, դիւել զստինս իմ:”, Առ անյագ փափագման սրբոցն՝ որպէս անհաւատալի լինին հասման փառացն նոյ և 'ի միտ առնելոյ զվաստակս և զջանս նոցա և զսրտին բաղձանս . և այս առ խոնարհութե հոգւոց սրբոցն, որ չունին 'ի համարի զիւրեանց ստեանցն սրտից բացումն առ նա . որպէս Պաւղոս առաքեալ ասէր, թէ “Այս ոչ համարիմ զանձն իմ, թէ հասեալ իցեմ:”, Վոյնպէս և այլ սքբն : Օ ի դիտացեալ զնախահօրն կործանումն, մանաւանդ թէ զսատանային իսկ 'ի բարձրուէ և 'ի հպարտութէ լեալ, ջանս նոցա խոնարհութե անձանց եղեալ, տրուպ ամենեցուն զանձինս համարել և մոռացումն ինքեանց վաստակոցն առնել, և չհամարել արժանի 'ի ծառայութի գալ նոյ, զի ուսեալ են 'ի նոնէ, որ ասացն, թէ “Աորժամ զամենայն հրամայեալսն առնիցէք, ասասջիք, թէ ծառայք անպիտանք եմք . զոր պարտէաբ առնել արարաք” :

Լևոնը թէ ծառայ անպիտան իցէ ոչ յաւելուլ 'ի ծառայութի քան զհրամայեալսն : Օ ի այնպէս ուսուցանէին զանձինս 'ի խոնարհութե մնալ, և ան արժանս շնորհացն համարել . որպէս առաքեալ ասէ, թէ “Տրուպ եմամենայն առաքելոց” : Եւ և բաւանդակ ամենայն սրբոց և հոգւով սքով լցելոց գործ՝ այս է . զի զինչ և առնիցէ ուղղութիւն և կամ սրտից սէր ցուցանել առ անձ, առ խոնարհութեան մտացն չհամարել՝ թէ 'ի գիտունն է այ, իբրև զան արժանից : Ու անն այնորիկ ասէ, թէ “Ո՞ր տացէ քեզ զիեւ զստինս իմ” : Լևոնը թէ ընդունել զիմ սրտիս սէր առ քեզ . վասն այսորիկ 'ի վերայ բերեալ՝ ասէ . “Վտեալ զքեզ արտաքոյ՝ համբուրեցից, և ոչ անգոմնեսցես զիս” : Օ ինչ է, այնպիսի սէր քո սէրդ՝ որպէս թէ անգոմնելի, այլ այս միւլեկանութե սէր . պարծանաց և հրապարակատեսութե արժանի է . և որք յայն սիրոյն ճաշակեցին, արբեցան նորա սիրովն և արհամարհեցին զկին և զորդիս և զինչս և զստացուածս և զիշխանութիւն և զիսուս՝ նա և զանձինս ևս, և մահուամբ և արեամբ և աղքատութեամբ կատարեալք, համբուրեցին զՎտ, և համբուրեցան 'ի նմանէ : Լևոն է պարծանաց և երանութե սէր և գովութե 'ի հրեշտակաց և 'ի մարդկանէ :

“Լեալ ածից զքեզ՝ ի տուն մօր իմոյ և 'ի սենեակ յղացելոյն զիս” : Եւսաց, թէ “արտաքոյ գտեալ համբուրեցից զքեզ, և ապա առեալ ածից զքեզ՝ ի տուն մօր իմոյ և 'ի սենեակ յղացելոյն զիս” : Օ այս առաքեալ մեկնէ, ասելով . “Որոյ տունն մեք իսկ եմք” : և որ զկնի, լեալսն հոգւոյն տուն և մօրն մերոյ հօր : Եւրդ յայտ է, որպէս Ռասիլ ասէ, թէ՝ Ուրանօր հոգին նք, անգ հայր և որդի ճանաչի բնակեալ . որպէս ասէ մարգարէիւն, թէ “Ինակեցայց 'ի նոսա և զնացից 'ի նոսա” : Եւրդ սենեակ և տուն՝ հարսն եղև փեսային . և է ճանապարհ 'ի տունն յայն՝ խոնարհութի . և որ ոչն է խոնարհ, հոգւոյն սրբոյ հալածիչ է, և ոչ հանգուցիչ . որպէս ասէ Ռասիլ՝ :

“Եւրդ 'ի սենեակն ածեալ, արբուցից զքեզ՝ ի

գինւոյ իւղագործաց, յօշարակէ նոնենեաց, : Լաւ է, որ ասաց, թէ “Ո՞տացէ քեզ գիւել զստինս իմ”, : Լաւք արտաքոյ գտեալ և արժանացեալ համբուրի, ապա 'ի սենեակ և 'ի տուն անձինն և 'ի սրտին առեալ գիտսայն, և Երրորդունն բնակարան լեալ, խոստանայ արբուցանել նմա զուրախութի գինւոյ և օշարակ 'ի նոնենեաց, որ են սրտին գիտակցութիք՝ որ առ անձ բարեաց խորհրդոց անխմանալեաց մեղաւորաց, որովք կերակրի և որովք ըմպելովք բուծանի անձ, զի այս է կերակուր այն . 'ի վերայ բերէ, թէ ոչ միայն բնակարան եղէ այն կամ փեսային, այլ և նովիմբ հովանացայ և պահպանեցայ, զոր և ասէ .

“Լհեակ նորա զգլխով իմով և աջ նորա պատիցէ գինեւ, : Լաւ զանմեկնելի պահպանութիւն և զվերակացութիւն որ առ հարմնն, որ է եկեղեցի, բացայայտէ :

“Երգմնեցուցի զձեզ դստերք Երուսաղէմի 'ի զարութիւն և յուժգնութիւն անդաստանի . եթէ յառնիցէք, զարթուսլիք զսէրն մինչև կամեսցի, : Օայս երկրորդ անգամ մեկնեալ էմ : Բայց ասելով զբազմադիմի շնորհսն որ առ մեզ, և զանխմանալեօք պարգեւսն, երգմամբ յորդորէ զհրեշտակս փառաբանակից իւր և գոհաբանակից լինել այն սիրոյն որ առ մեզ և զարթուցիւ . զի չհամարի միայն զինքն բաւական օրհնութե երախտեացն այն, որով և առաւել ևս զարթի սէրն 'ի գոհանալն և 'ի փառաւորելն մեր զնա : Օյի մի 'ի տասանցն բորոտացն դարձեալ առ տէր և գոհացեալ 'ի ձայն մեծ փառաբանութեն 'ի վերայ մարմնոյ բժշկութեցն, որ և զհոգւոյն ևս ստացաւ զլուսաւորութի և զյաւիտենական կեանսն : Եւ իննունքն ապերախտք գտեալք առ երախտաւորն՝ զրկեցան 'ի միոյն ևս կատարեալ պարգեացն և յանձային բերանոյ գովուեցն : Լաւք հարսնն ոչ ապերախտ եղեալ առ անխմանալի երախտինն այն և առ այնչափ պարգեւսն, յիւրմէ շնորհակալեալ և գոհաբանակից մեր կոչեցեալ զհրեշտակս՝ զարթուցանէ զսէր փեսային յայն պարգեւս՝ զոր կա մեցաւ տալ մեզ, և ոչ արժանացաւ առնուլ նախահայրն : Լաւ է, որ ասէ . “ արթուսլիք զսէրն մինչև

կամեսցի , , զոր խնդրեաց զգոհութի յիննուցն , և ոչ եգիտ 'ի նոսա զիւր կամացն խնդիր :

“ Դստերքն և Թագուհիքն ասեն . Ո՛վ է սա , որ ելանէ սպիտակացեալ յեցեալ յեղբորորդին իւր , , : Օ արմանան հրեշտակք ընդ մարդութի և լուսաւորութի անարգ և աղտեղեալ մեր բնութեն , որ այն պիտի անքննելի շնորհաց հանդիպեցաւ . և ընդ եղբորորդւոյն իւրոյ Վճի միացեալ , և 'ի նա յեցեալ ելանէ ուր հրեշտակացն բանակք բնակեալ են , ուղեկից լեալ Վճի , որ զձեռանէ առեալ տարաւ զմեզ 'ի տեղի անկելոց հրեշտակացն . զի զոր 'ի գրարախտին ոչ հանդուրժեաց տեսանել , տեսցէ 'ի փառսն իւր :

“ Փեսայն ցհարսնն ասէ . Ի ներքոյ խնծորոյ զարթուցից զքեզ . անդ երկնեաց զքեզ մայր իմ , անդ երկնեաց 'որ ծնաւն զքեզ , , : Լախ արժան է զքեզ խնծորոյ տեսանել , և ապա զգարթուցումնն որ 'ի ներքոյ նորա' իմանալ : Խնծոր' առողջ կերակուր է , և հիւանդաց յոյժ ախորժեղի , և Թագաւորաց կարի իսկ վայելուչ , և պէսպէս զանազան հոտովք ամուշացուցանէ զքիմնն հոտոտեղեաց . զոր և ջքն Վրիգոր լուսաւորինն մեր ասէ : Լճոյ խնծորոյ նմանեցուցաւ նէ զբանս օրինաց և մարգարէից , որ հոգւոյն արբով տուաւ մեզ , նախ 'ի սինէական լերինն 'ի ձեռն Ո՛ովսէսի , և ապա ընդ ժամանակս ժամանակս առ ձեաց մարգարէիւքն : Եւ որպէս հաւք 'ի ձուոց վերայ նստեալ յերկարածիգ ժամանակաւ 'ի ձեռն ջեռմանն ընձեռեն զկենդանաստեղծութի հրամանաւ արարչին , նոյնպէս և մեր բնութիս 'ի ներքոյ օրինացն և մարգարէական պատգամացն եղեալ յերկարածիգ ժամանակաւ երկնեցաւ յայ 'ի հօրէ և յորդւոյ , որ մեր փեսայն և եղբորորդին անուառեցաւ , և ծնաւ 'ի հասարակաց մօրէն , որ նորա է բնութիւն ծնող , և մեր շնորհիւ : Եւ վասն զի երկունք ասաց , և երկունք' մօր է , վասն այնորիկ մայր կոչեաց զհայրն Վճի , և մեր : Եւ երկնեաց հայր , որպէս ասացի , օրինական և մարգարէական

պատգամօք, և ծնաւ 'ի ջրոյ և 'ի հոգւոյ՝ որդիս իւր
 և եղբարս Վրտի . զի մի է մայր մեր ծնողն՝ հայրն
 ամենակալն անձ : Եւ և իւր մկրտութիւն և աւագա-
 նաւն ծնուաւ Վրտ, և հոգւոյն սրբոյ գալստեամբն
 զփակեալն յ'Աքամայ զերկինս՝ եբաց . և ինքն զնոյն
 ծնունդ և մեզ պարգեւեաց 'ի հոգւոյն սրբոյ . և կո-
 չեցաւ որդի մարդոյ, և զմեզ արար որդիս նոյ : Որ-
 պէս և արձակ բանիւք ասէ երանելի վարդապետն
 Յովհանն, թէ՛ Վրտ մի յերկուանար թէ՛ ոչ լինիս
 որդի նոյ . զի անկարելի էր որդւոյն նոյ լինել որդի
 մարդոյ, քան թէ մարդոյ՝ որդի նոյ լինել : Եւ որ
 յերդմնեցուցանել հարսինն զարթուցանել զսէր փե-
 սային, պատասխանի առնէ զվաղընջուց հետէ զգար
 թուցեալ սէրն՝ զոր կասեցոյց Վրտ յանցմամբն :
 Սակայն նա ըստ անոխակալ գթութիւն, և ըստ ա-
 րարչական սիրոյն իւրոյ ոչ եթող 'ի ձեռանէ, այլ
 դարձեալ գթացեալ օրինօք և մարգարէիւք՝ որպէս
 դաստիարակաւ յանձանձեաց և երկնեաց և ծնաւ
 զմեզ վերստին, “ Ոչ յապականացու սերմանէ, որ
 պէս առաքեալն Պետրոս ասէ, այլ յանապականա-
 ցուէն, կենդանի և մշտնջենական բանիւն նոյ ” : Եւ
 զադս այնորիկ ասէ, թէ՛ “ Եւ ներքոյ ինծորոյ զար-
 թուցից զքեզ . անդ երկնեաց զքեզ մայր իմ, անդ
 երկնեաց՝ որ ծնաւ զքեզ ” : Եւ յսինքն թէ՛ զարթեալ
 էր նորա սէրն 'ի մեզ, և միայն նպաստաւորութի 'ի
 մէնջ պիտոյանայր կամեւն և եթ :

Եւ որովհետեւ հոգւոյն ազգմամբ և նոր ծննդե-
 ամբն 'ի հօրէ իմմէ՝ իմացար զայնքան սէրն որ առ-
 քեզ, “ Որ յիւր որդին ոչ խնայեաց, այլ վրտ մեր
 ամենեցուն մատնեաց զնա ”, զոր օրինակասաց առա-
 քեալ, արդ “ Եւ իբր զիս իբրեւ զկնիք 'ի վրտ սրտիք, և
 իբրեւ զմատանի 'ի վերայ բազկիք ” : Եւ յսինքն թէ՛
 պահպանեա և կնքեա ինեւ զսիրտք և զբազուկք .
 զի մի 'ի վայր անկցիս յամբառնալդ, և մի մոռա-
 ցոս առնեւ գործելեաց իմոց ընդ քեզ երախտեաց
 իմ սնօրէնութիւն, որ իմոյ ծնողին որդի զքեզ ա-
 րարի : Եւ որ մի տար զսիրտք դարձեալ սատանայի
 խորհրդոյ, և մի զձեռնք և զբազուկ ձգեիր 'ի նա :

“Ս ան զի հզօր է իբրեւ զմահ սէր, և խիստ իբրեւ զգժոխս նախանձ”, : Եւսինքն թէ որպէս մահ խիստ է՝ յորս ժամանէ, և հզօր նախանձ՝ որպէս գժոխք, այսպէս և որք յինէն այսպիսեալ սիրով սիրեցան, և փոխանակ ընդ այնպիսեայ սիրոյ՝ զիմ սէրն մեղկեն և զհակառակորդն սիրեն, այսինքն զմեղս և զանօրէնութի և զսէր աշխարհիս, նախանձ սրտմտութի բարկութե ան՝ իբրեւ զմահ յարձակի՝ ի վերայ նորա . և ապա անբժշկական ստանայ ցաւս : Օ ի թէ կանայք յարանց սիրեցեալք, և նոքա փոխանակ արանց սիրոյն՝ ի սեղեխ ձգտեցուցանեն զսէրն, ոչ միայն խամբեն զսէր արանց յինքեանց, այլ և աւելի ատելութի բան զամենայն ատելութիս ընձեռեն ինքեանց, և օտարանան յարանցն, նա և մահ բարկութե կրեն յարանց՝ բազումք, որպէս և ասէ սոյն Սողոմոն, թէ “ Ի է նախանձու սրտմտութի առն նորա, և ոչ հանդուրժեացէ յաւուր բարկութե ”, ապա որչափ ևս առաւել փեսային և նոյն և փրկողին զմեզ հզօրանայ բարկութիս ի վերայ հարսնացելոցս նոյ՝ իբրեւ զմահ և զգժոխս, որ այնչափ յաճախ սիրոյ՝ ատելութի առ նա ցուցանեմք, և սատանայի՝ որ սեղեխաբար գողանայ զմեծօր ամուսնութի ընդ Վաթի և իւրացուցանէ՝ ախորժեղով տարածանեմք զանձինս, ի ներքոյ անկեալ ամենայն պղծալից խորհրդոց և գործոց նորա : Ս անս որոյ յիրաւի գտանեմք փոխարէն զանմահ մահն և զգժոխսն անքննելի : Երբ որ բերան կարէ երանել զայն, որ զայսպիսի սէր ծանուցեալ, և զնոյ գոհանալ գիտէ, և պահել զսէրն և ոչ եղծանել մեղօք : Եւ գարծեալ, որ բերան բաւէ աւաղել զօտարացեալսն մեղօք յայնքան սիրոյ, և բնակիչս եղեալ անմահ գժոխոցն : Ս անս որոյ ի վերայ բերեալ՝ ասէ .

“ Իսկ և նորա թեւք բոցոյ հրոյ, և ջուրք բազումք ոչ կարացեն շիջուցանել զսէր, և գեղք ոչ արգելցեն զնա ” : Եւս և ի մարմնական սիրոյ յայտ գայ . զի ուր որ սէր բնակէ՝ ծնողական կամ ամուսնական և որ ըստ այսմ, ոչ գետք կարեն խափանել, և ոչ սուր և ոչ հուր և ոչ մահ : Վասնք ի վերայ որդւոց ի հուր և ի ջուր և ի սուր մատնեցան և

’ի սող . նոյնպէս և ’ի վերայ աւագաց : Ըրդ որչափ առ անձ սէրն է , ևս անմեղկելի է ’ի մարդկանէ , և յաղթող հրոյ և ջրոյ և կապանաց և քերանաց և բանտից և կնոջ և որդւոց . որով յաղթեցին իսկ տէրն ամենայն՝ առաքեալք և մարգարէք և մարտիրոսք և ճգնաւորք , Վճի սիրովն արբեալք :

“Եթէ տացէ այր զամենայն զկեանս իւր՝ ի սէր իւր , արհամարհանօք անգոսնեցեն զնա , , : ( ) այս այսպէս իմանալի է , թէ ոչ է այն սէրն որպէս զմարդկան . մանաւանդ զմեղաց , որ որչափ յաճախէ սէրն , նոյնչափ արհամարհի և անգոսնի ’ի մարդկանէ : Եւ այն սէրն որ առ անձ , այնչափ գովուած է և մեծարանաց արժանի է , որով և յաւիթ պարծի . “Սիրեցի զքեզ տէր՝ զօրութի իմ . և թէ նուաղեաց սիրտ իմ և մարմին իմ . անձ սրտի իմոյ բաժին իմ անձ յաւիտեան , , : Եւսինքն թէ դու ես իմ բաժին . և յորժամ զքեզ յիշեմ , նուաղէ սիրտ իմ յիս : Եւ թէ “Սիրտ իմ ցնծացէ առ անձ կենդանի , , : Եւ այլ բազում բանս այսպիսի աւաղականս՝ զմայլական սիրովն այն ջեռեալ զսորայս գտանես , զոր ոչ բաւեմ թուել : Եւսնպէս և զՎաղոսին անբաւս ես , սոյնպէս և զայլ առաքելոցն : Եւստ այսմ և զայնչափ վարդապետացն և վարդն այն , որով սիրով ջեռեալ յաղթեցին աշխարհի և ամ կարեաց և փորձուեց :

“Վոյր մեր փոքր է և ստինս ոչ ունի , զի՞նչ աւաստութեամբ քեռ մերում յաւուր յորում պատմեցի նմա : Եթէ պարիսպ իցէ , շինեսցուք ’ի վերայ նորա մարտկոցս արծաթեղէնս . և եթէ դուռն իցէ , յօրինեսցուք նմա տախտակս մայրս , , : Եւս բանս այսպէս իմանի , թէ ’ի հրեշտակայնոցն ասի զօրութեց՝ վասն հարսինն , որ է նոր եկեղեցի՝ որ ’ի հեթանոսաց . և քոյր ասի , յաղագս ’ի միոյ արարչէ լինելու թէ և ստեղծողութեան . և փոքրիկ , վասն անարգ բնութեան ասէ , զի հոգեղէն եմք , թէ և միւսն հրեղէն , այսինքն հոգին՝ որ ընդ մարմնոյս լծակցեցաւ . բայց քան զհրեշտակս փոքր է . որում և մարգարէն վկայէ . “Փոքր ինչ խոնարհ արարեր զնա քան զհրեշտակս քո , բայց առաւելագոյն փառօք և պատուով

1 Օրինակք աղաւաղական կամ աղասական :

պսակեցեր զնա, և որ զկնի բանս է : Եւ և այնպէս փառաւորեաց զմարդն պատուով, որ սատանայ նախանձ բերեալ ընդ նմա, յափշտակել կամեցաւ . յաղաքս որոյ անկաւ իսկ յերկնից և յիւրմէ փառացն : Եւ յոտարակուսին հրեշտակք վասն տկար բնուէս, որ անտանելի և անձային խորհրդոցն և փառացն և տեսութեն և գիտութեն հասու եղև : Եւ ստինս՝ որպէս բազում անգամ գրեալ եմ, զշտեմարանս սրտին և զմտացն կոչէ : Եւ տարակուսին հրեշտակք՝ անտանելի զայս բնութիւն գիտելով այնմ անտարր տարողութեն . յաղաքս այնորիկ ասէ, թէ

“ () Ի՞նչ արասցուք քեռ մերում յաւուր յորում պատմեցի նմա, Եւսինքն, երբ պատմի փոքր և անստին անհանձար բնութիւն մարդոցն՝ այլ զհոգեզէնն առնուլ բնութի, և յորովայնի և յարգանդի և ընդ կուսական արգանդն ծնանիլ որպէս զմեզ ինքեանս՝ և կուսին կոյս մնալ, և կաթամբ անանիլ : Եւ և զի երկայն է զամենայն թուել զայլ կիրս, զամենայն զմարդկայինս կրելն, զոր յանձն էառ բաց ՚ի մեղաց . և թուք յանձն առնուլ և օպտակ և գան մտրակի և այպերանս զգեստու, և փշաւ պսակիլ, և ծեծելոյ զանձային գլուխն եղեգամբ, և մերկ ՚ի խաչին բեւեռել ընդ չարագործս, և լեղեաւ և քացախով կերակրել, և մեռանիլ այլ, և խոցիլ ՚ի զինուորէն տիգաւ, և պատիլ և թաղիլ, և որ սոցն պիսիք : () այնպիսի պատմութի զիմրդ լուեալ հաւատասցէ, կամ ընկալցի փոքրն այն ստեղծուած և անստին : Եւս և առ անձաժինն ևս իմանալի է լսել ՚ի հրեշտակէն, թէ յղանալոց ես, և ընդունել և կրել յորովայնի, և որ այլն ևս : Եւ է իսկ արդարեւ տարակուսելի և հրէից գայթաղութի և հեթանոսաց յիմարութի, յաղաքս որոյ ասէ մեծ առաքեալն, բայց միայն տեղի տալի է այլ հոգւոյն . “ Եւ առնէ զմեծամեծս և զանքնինս և զհրաշակերտս, որոց ոչ գոյ թիւ . “ Եւ և յաղաքս այնորիկ ոչ կարացին հաւատալ ամենայն մարդիկ, զի ոչ գտաւ հոգւոյն սոց տեղի ՚ի նոսա . որ զանկարեւրտն կարելի ցուցանէր այլ նոցա : Եւ ասն որոյ ՚ի վերայ բերեալ ասեն հրեշտակք, որ տարակուսին վասն մեր փոքր և անստին բնութիւն :

“Եւ եթէ պարիսպ իցէ, շինեսցուք 'ի վերայ նորա մարտկոցս արծաթեղէնս. և եթէ դուռն իցէ, յօրինեսցուք 'ի նմա տախտակս մայրս”, : Բորդ յառաջաբանի գրոցս ասացի, թէ ոչ գոյ յարմարանք մարգարէականք, զի 'ի բազմաց լեզուաց է առեալ փոփոխումն, յեբրայեցւոյն 'ի հելլենացի, և 'ի հէլենացւոյն 'ի յոյն և յասորի, և ապա 'ի հայ : Բայց միտքն այս է. եթէ մարդ չէր և կենդանի ստեղծուած 'ի հասարակաց արարչէն, և պարիսպ էր, այլ յաւելէաք, և արծաթով իսկ զյաւելուածոն խառնէաք՝ մարտկոց շինելով. և դուռն էր, յօրինէաք 'ի նա տախտակս մայրս, և յաւելլով 'ի փօքրկուի, որ տանելի լինէր մեծութեն պարիսպն, կամ մտանել 'ի դուռնն : Բորդ զայս լսելով հարմն, համարձակի և պատասխանի առնէ հրեշտակացն տարակուսելոցն, որպէս և գրեալ իսկ է :

“Հարմն համարձակի. Եւ պարիսպ և ստինք իմ իբրեւ զաշտարակ”, : Եւ յսինքն, թէ մի կարի յածիք 'ի հոգս յաղազս իմ տկար բնութէս. զի զօրութիւն ամենակարողին՝ փոքրս մեծագոյն քան զպարիսպ եւ՝ և ամուր, և անստինս՝ իբրեւ զաշտարակն իմ ստինս : Սի որ զերկինս և զերկիր և զմեր բնութիւն և զձերդ յօշոնչէ արար, նա զիս մեծացոյց և զստինս իմ առաւելացոյց քան զձերդ. զի զոր դուք ոչ կարեք լսել և տանել և կրել, իմ տկար բնութիւն կարողացեալ քան զձերդ՝ լսեաց և տարաւ և հաւատաց : Եւ ամս որոյ 'ի վերայ բերեալ, “Եւ եի յաչս նորա իբրեւ գտեալ խաղաղութիւն”, : Եւ կորուսեալս էի որպէս զգրամն և զօգիարն՝ որ յաւետարանին 'ի փեսայէն իմմէ առակի, և պատերազմ և խռովութիւնս էի ընդ երկնացիսն և ընդ երկրայինս վասն մեր ապատամբելոցն, այժմ խաչիւ փեսային եղէ յաչս նորա ճշմարտապէս խաղաղութի, և գտեալ 'ի մոլորութի : Եւ արձեալ յաւելեալ յառակս իւր անձայինն Սողոմոն, և ասէ :

“Եւ զի եղև Սողոմոնի 'ի Բեղմաւուն”, : Բեղմաւուն պարարտ երկիր է 'ի հրէաստանի. որով առակէ զերկիր և զմարդն որ 'ի նմա : Եւ Սողոմոն՝ զԲա, որ եղև խաղաղութի մեր. զի խաղաղութի

Թարգմանի Սողոմոնն անուն, և այգի՝ հաւատա-
ցեալք. զոր և Վաւիթ մարգարէ և Նսայի և ինքն
տէրն այգի կոչէ յաւետարանին. որ և ետ զայգին
իւր ցպահապանսն. «Իւերցէ, ասէ, այր իւրաքանչիւր
'ի պտղոյ իւրմէ հաղարս արծաթոյ», : Եւ ոչ ունի
բազում բանս մեկնութե. բայց երանի որ տան ըզ-
պտուղ 'ի ժամու խնդրոյն երկնաւոր Սողոմոնին.
Եթէ զանձանց և եթէ որոց ժողովուրդ հաւատա-
ցեալ են : Ար եթէ շատ և եթէ սակաւ ունին
շնորհս կամ ժողովուրդս կամ ինչս, համարս պար-
տին տալ երկնից Թագաւորին Սողոմոնի հոգեւոր
առաջնորդք և մարմնաւորք, եպիսկոպոսունք և քա-
հանայք, Թագաւորք և իշխանք և այլ պաշտո-
նեայք, եթէ մարմնաւորք և եթէ հոգեւորք : Եւ և
աշխարհականն և զինուորն, ընդ կնոջ և ընդ որդ-
ւոց և ընդ ծառայից պարտի տալ համարս : Այ-
թէ միայն զիւր պիտոյսն խնդրէ, զծառայութի և
զգուծ և զհպատակութի և զհարկս և զհասս, և որ
այլ այնպիսիք են, և զհոգւոց և զմարմնոց զպէտս
նոցա ոչ մեծաջան և սրտացաւաբար հոգ տանի,
պատժելոց է 'ի Վիտէ. եթէ արատ ինչ մեղաց տե-
սանիցէ յոր, սիրով և արտասուօք բժշկել պարտի,
և սպեղանիս դնել վշտակցութի՞ որպէս անձին, և
ոչ գոռողաբար ամբարձեալ մտօք, փբացեալ իշխա-
նութիւն՝ զոր ունի, եթէ հոգեւոր և եթէ մարմնա-
ւոր, եթէ տան իւրում և եթէ ծառայից : Ար զասրն
առնու և զկաթն կթէ և զգէրան գենու և 'ի պա-
րարտ տեղիս արօտից ոչ տանի, որպէս մեղադրէ
երկնաւոր Սողոմոնն մարգարէիւքն : Եւ զընկերին
և զծառայիցն և զեղբօրն ոչ հոգ տանել որպէս
զանձին, զուսուցանելն զսրբութի և զողորմած բարս
և զխոնարհութի, զանծուրդի յաղօթս, զանհեղգու-
թի 'ի պահս և յերթալ 'ի տունն նոյ և ուսուցանել,
երթալ 'ի տեսս հիւանդաց և բանդարգելեաց՝ և
հիւրոց ընդ առաջ և յընդունելութի և յղարկումն,
և զեկեղեցիս պատուել ընծայիւք և պատարագօք
և սպասուք, և զտօնս տէրունականս մեծարել ըզ-
գաստ փառաբանութի, լուցմամբ և նուիրօք, նոյն-
պէս և զվշտառկս սրբոց, և զքահանայս պատուել

որպէս զպաշտօնեայս նոյն և զառաջնորդս ժողովրդեանն Վթի . և թագաւորաց և տերսնոց մի առաջս ծառայել, այլ սրտի մտօք . և որ այլ կարգ քրիստոնէութենէն, զոր չեմք բաւական այժմ թուել, զոր խնդրէ նոյն, որ կոչեցաւ Սողոմոն 'ի հոգեւոր առաջնորդաց և 'ի մարմնաւոր, ըստ իւրաքանչիւր պատշաճի առնել և ուսուցանել հեղաբար : ( ) Ի վասն այնորիկ տիրեն մեզ, զի ընդ մեր պատերազմ հարկին հարկանել հոգեւոր առաջնորդքն ընդ սատանայի, և մարմնաւորքն արիւն ևս պարտին հեղուլ 'ի վերայ մեր և պատերազմ տալ ընդ թշնամեաց, և եթէ կարասեալ և եթէ մահուամբ, թափել 'ի թրջնամեաց : Եւ դատ առնել իրաւամբք անախառու թիւ անհանգիստ որպէս զնոյն սպասաւորս . և զամենայն մարդոյ տուն՝ որպէս զիւր համարել : Որպէս գրէր Տրդատ մեծ թագաւորն, մինչ դեռ 'ի կռապաշտութենէն իսկ էր, առ իւր աշխարհս, թէ՛ : « Որպէս տանուտէր որ ընդ իւրում տանն հոգայ, նոյնպէս և մեք հոգամբ վասն Հայոց աշխարհի » : Եւ եթէ կռապաշտքն այնպէս հոգ տանէին շինութե աշխարհի և ոգւոց փրկութե մարդկան, որ զսքան վասն այնր չարչարէին դառնալ 'ի քրիստոնէութե 'ի պաշտօն կոռցն, թէ խնդրեն 'ի մէնջ, ասեն, աստուածքն, և չէ մեզ իրաւացի հարկը և ծառայութիւն նոցա, եւ թէ այսմ փոյթ չառնեմք . որպէս Տրդատ՝ սրբոյն Վրիգորի ասէր, թէ՛ : « Եւ ահի դիցն զնորա շատ և զմտերիմ ծառայութիւն չիշեցի » : Եւ նոյնպէս և Վարսից թագաւորն 'ի Սարգանանքն գրէր՝, և այլք բազումք . որ և գեհեւի և տանջանաց և դատաստանի ակն ոչ ունէին : Եւ մեզ որ 'ի գիտութեան եմք և հաւատացեալ եմք 'ի Վթ, և ակն ունիմք գալստեան նորա՝ և գիտեմք ստուգապէս եթէ հաւարս պարտիմք տալ ըստ այսմ ամենայնի . նոյնպէս և ընդ անձանց ընդ խորհրդոց բանից և ընդ գործոց, քանի՛ պէտք են զգուշութե, զի մի ամբօթով կացցուք յահեղ աւուրն առաջի երկնաւոր արքային Սողոմոնի՝ 'ի պահանջելն յայդւոյն զպտուղն : Ս . ան

որոյ բեւր երանի են՝ որ տան զպտուղն լիապէս, և բիւրուց բեւր աւաղանաց, որք ոչ կարեն հատուցանել զպտուղն: Եւ որք արարեալ սկիզբն Սողոմոնի՝ ի ճառս առակաւ, նախ զի դրախտէն ստեղծուին նախահօրն և յանկանելն ի փառացն. և դարձեալ առնուլ զփառս՝ Վիտի գալստեամբն, և հարսնանալ նմին հեթանոսաց, և պէսպէս և զանազան շնորհաց հանդիպել, զոր կարգեցաք և եղաք ՚ի գիրս յայսմ, ած փակեաց յայդի՝ ի հարսնէ անուանէն և յիւր միւս անգամ գալուստն և ՚ի պահանջումն պտղոյ արդարոցն, զոր յառաջ հարսնն կոչեաց, ցուցեալ զառաւել սերն առ մարդիկ, թէ ոչ միայն հարսնացեալ եմք և միաւորեալ ընդ փեսային Վիտի, այլ և կերակուր եմք նորա՝ որպէս խաղող յայգուղ վայելեալան, և ելեալ ՚ի սկտեղս թագաւորին Վիտի:

“Եւ զայդին իւր ցապահապանն”, Սահապանքն այսոքիկ են, զոր ասացի: Վարձեալ, և ամենայն անձն՝ իւր պահապան է: “Բերցէ այր իւրաքանչիւր ՚ի պտղոյ իւրմէ հազարս արծաթոյ”: Եւ որք այդի ասաց և պտուղ՝ արծաթ. ըստ այսմ զիսորդ յարմարի, թէ ոչ յայտ է, զի առակաբանիւս վարի. որպէս է իսկ բովանդակ գիրս երգոյ երգոցս: Եւ որք հազարս զկատարեալ և զբազմաւորական բերսն ասէ՝ զարդարոց: Եւ արծաթ, զի որպէս արծաթն ընտրի և փորձի ՚ի բովս, նոյնպէս և սքնն որպէս զարծաթ՝ փորձեալ են յերկրէ, և սրբեալ և պարգեալ եւ թնայատիկ ՚ի հողոյ:

“Եւ զին իմ ինձ առաջի իմ”, Սէ որպէս մինչ յերկրի էր մարդն, և ընդ երկնաւ որպէս վարագուրաւ միջնորդեալ էր. այլ իմ է, և ինձ, և առաջի իմ հանապազ: Եւ յսու և առաքեալ վկայէ, ասելով. “Եւ յիմ տեսանեմք իբրեւ ընդ հայելի օրինակաւ, այլ յայնժամ դէմ յանդիման”, Եւ որ այլք բազումք սոյնպիսիք ՚ի սրբոց ասացեալք յաղագս այսր հաւատարմութե:

“Հազարք Սողոմոնի և երկերիւք, որոց պահեն զպտուղնորս”, Տես աստանօր զանչափ սէքն այլ ընդ մարդկան. յաղագս որոյ և անձաբան ասէ, թէ՝

1 Ի Յայնուութիւն Բքի:

և ոչ ընդ մի ինչ այնքան զուարճանայ անձ, որքան ընդ մարդոյ ուղղութիւն և փրկութիւն: Լախինքն, թէ ոչ ընդ մի իրս այնպէս զուարճանայ անձ, որչափ ընդ մարդ արդար և՛ որ. յաղաքս որոյ զերկին և զերկիր արար և որ ինչ յերկրի է. վասն որոյ մարդ իսկ եղև, և որ այլն ևս: Լըդ հազարք Սողոմոնի, իւր ասէ. թէ ինձ է շատ պարգևան և խնդութիւնքն ուղիղ գտանել մարդոյն և պտղատու՝ քան իւր իսկ մարդոյն. այնպէս որպէս ընդ հազարն և ընդ երկերիւն ընդ մէջ է, ինձ հազար և նմա երկերիւր. որ զերկու բնութիւն ունիմ միաւորեալ՝ ի մի, հոգի և մարմին: Եւ կատարեալքն ինձ, որ կատարեալս եմ անութիւն և մարդկութիւն. մարդ կատարեալ, նոյնպէս և ան կատարեալ, յաղաքս զմեզ ի կատարեալ փոխելոյ: Օխ տաան և հարիւրն և հազարն կատարեալ թիւք են: Օխ մինն ի տաան աւարտի, և այլ ոչ յառաջ, բայց եթէ երկրորդէ. նոյնպէս և մի տաանն, տաան տաան լեալ հարիւր՝ այլ ոչ յաւելու. նոյնպէս և հազարն՝ տաան հարիւրի: Եւ զկնի այսր և պահպանացն ասաց վարձս տալ, ոչ միայն որ զինքեանս պահեն, այլ որ առաջնորդութիւն են պահպանք և ճշմարիտ մշակք այգւոյն, եթէ հողեորք և եթէ մարմնաւորք, վարձս առնուն ի տնէ: Եւ ի՛նչ:

“Հարսնն ասէ. Լը նստիսդ ի պարտէզս, այլք անսանքեզ, զձայնքո լսելի արա ինձ”: Լըդ զոր փեսայն այգի անուանեաց զհարսնն, և այլք յառաջագոյն պարտէզ, զսոյն հարսնն երկրորդեալ պարտէզ զինքն փեսային կոչէ, որ զպտուղ այգւոյն պահանջէ: Օպս ասելով, թէ դու զօրութիւն իմ, և քո օգնութիւն և զօրացուցանելովդ տամ զպտուղ. բայց միայն զձայնդ քո լսելի արա ինձ: Օպս զոր ասաց իսկ աւետարանաւն, թէ “Եկաք առ իս ամենայն աշխատեալք և բեռնաւորք, և ես հանգուցից զձեզ”: Լըդ աղաչէ հարսնն, թէ զձայնդ քո միայն լսելի արա ինձ. զի անմոլար հետեւեցից զհետ հովուիդ որ ասացեր, թէ “Ախարք իմ ձայնի իմում լսեն և զկնի իմ գան, և զօտարի զհետ ոչ երթիցեն, այլ փախիցեն ի նմանէ. զի ոչ ճանաչեն ձայն նորա”: Լըդ զայն աղաչէ, զի միայն ձայնին անկարօտ պա-

հետեւէ ցանկալոյն և փափագելոյն . որում անմոլար զհետ երթեալ տայցէ զհազարս արծաթոյն և ըզպտուղ այգւոյն և զքերս պարտիզին : “ Եւ անսան քեզ ” : Որպէս թէ ամենեքին քեզ սպասեն , և ամենեցուն ակնկալիք դու ես , երկնայնոց և երկրայնոց , և որ ’ի նոսա արարածք : Եւ այլ անսան քեզ : Օձայնդ քո ևս լսելի արա ինձ , որպէս և հրեշտակաց որ մօտաւորք են քան զմեզ . և քո լուսովդ լուսաւորին , որպէս մեք զգալի և իմանալի արեգակամբն , և նոքա քե :

“ Փախիր եղբորորդի իմ , և նմանեաց այծեման , կամ որթուց եղանց ’ի վերայ լեռանց խնկաբերաց ” : Տես զյաւելուած պաղատանաց հարսինն նման մարդարէին սաղմոսերգողին փութացուցանել յօգնուի , ասելով . “ Փութա յօգնել ինձ , և մի յամենար ” . և դարձեալ . “ Օ ի նուաղեաց սիրտ իմ , վաղվաղակի լուր ինձ ” . և “ Փութա յօգնել ինձ տէր փրկուէ իմոյ ” . և որ այլ պայտիսիք , զփախիրն ասելով՝ դուշակեն . և “ զնմանեաց այծեման , և կամ որթուց եղանց ” , ըստ Եւթիմի հայցմանցն , զարագահասն լինել աղաչէ , որպէս զայծեման և զեղնորթ՝ որ սրահայեացք են և երագահասք : Եւ և զհանդերձեալ գալստեանէն ’ի մէջ բերեալ պահանջելով զպտուղս , զոր խնդրէ յամենեցունց ’ի միւսանգամ գալստեան փեսային , յորժամ ’ի մէջ գիշերին բարբառ լինի . “ Եւ փեսայ գայ , արիք ընդ առաջ նորա ” : Որ տեսանէ զիւրաքանչիւր խորհուրդս և զգործս նմանութիւն ընդ ազօտ առակին այծեման և եղան , որ ’ի բարձունս լեռանց ընակէ . աստ ’ի մարդիկ լեռնացեալ առաքինուի և անուշահոտ վարուք որպէս լեռամբք խնկաբերօք , և անդ ’ի տը և ’ի վերին թռուցեալ ընդ փեսային ’ի լեռոնն յերկինս , զոր և ասէ անձաբան . նա և ’ի ներքս մտցէ արագընթաց , նմանեալ առակողին բանիս որ ասէ , թէ “ փախիր եղբորորդի իմ ” : Օ ի արագընթացն և փախիրն՝ զմի միտս ունին : Եւ ասելովն , թէ նա ’ի ներքս մտանէ արագընթաց ’ի վերայ բերէ , կէսքն ընդ նմա ’ի ներքս

1 Ի Մկրտումն Գրի :

մտանեն որ են հարմանացեալքն փեսային . և այլքն արտաքոյ արգելանին մնան, զմտելոյն ժամանակն 'ի պատրաստելն ծախելով : Եւ բազումք յետոյ լան՝ զկնի ուսեալք զտուգանսն պղերգութեն, յորժամ ոչ ևս յառաքաստն մտանել իցէ . և յոլովագոյնս մաղթեն, զորս չարաչարն փակեցին, այլում օրինակի նմանեալ վերջացելոցն 'ի հարսանեացն . զորս բարի հայրն ուրախ առնէ բարեաւ փեսային, յաղագս կնոջ նորա հարսինն, կամ յաղագս լծոյ եղանց, զորս չարաչար ստացաւ, վասն փոքրագունիցն զմեծամեծսն տուժեալ : Եւ զայս ասէ անձաբան . զոր և Սողոմոն յառաջագրէ, թէ 'ի փախչել փեսային կամ յերագելն յերկինս յորժամ գայ դատաւոր մեղաւորաց և կոչնական արդարոց, և զորս ընդ իւրն երթալ արժանաւորքն, զնոսա առեալ արագ 'ի ներքս մտանէ որպէս փախստական, և փակի դուռնն՝ մեղաւորաց : Սի մինչ պատրաստելն պարտ էր զճանապարհն, զայն յանօգուտ իրս ծախեցին, զաշխարհիս իրս հոգալով, զլուծս եղանց և զկին և զորդիս և զանդաստանս և զայլ՝ զոր յերկրի ծովք : Եւ յայնժամ զընդունայն լալիւնն լան՝ վերջոյ ուսեալք և զմտաւ ածեալք զմնանն իւրեանց՝ յորժամ ոչ ևս կազմելի է : Սորոյ վերայ բերեալ՝ ասէ . քանզի ոչ որ անդ մտանէ յարհամարհոգացն և ծուլացելոցն և յաղտեղեացն, այլ ոչ փեսայապէս զարդարեալ, թէ և աստուստ զինքն սպրդիցէ՝ անոտի յուսովք խաբեալք : Սայս ասէ, թէ և աստ խաբեմք զմեզ սընոտի յուսով . ոմն զայս իրս ասելով և ոմն զայն, և թէ քրիստոնէից ոչ գոյ գեհեան, և ողորմած է անձ . որ վասն մեր մարդ եղև, և չարչարեցաւ վասն մեր և մեռաւ, արդ նա զիարդ մոռանայ զգութն՝ և առաքէ զմեզ 'ի յաւիտեանական հուրն, կամ հանէ յառաքաստն : Եւս է անոտի յուսովքն խաբեալ, զոր և 'ի վերայ բերէ, յորժամ 'ի ներքս լինիցիմք, յայնժամ գիտէ փեսայն զորս վարդապետեն . և որք մերձ լինիցին ընդ նմա երթեալ հոգիքն՝ եղիցին ընդ նմա . որպէս թուի ինձ, վարդապետելով զկատարելագոյնսն և զմաքրագոյնսն : Եւ ծանիր յանձա

բանի ասելոյս թէ զամենայն զոր ինչ խօսեցան և զոր ինչ ուսուցին մեզ գիրք, օրէնք և մարգարէք և աւետարանն՝ որ է ՎՅ, և առաքելաւք և վարդապետք յայտապատումք և առակախօսք, անկատարք են և թիւրք առ հանդերձեալ ուսումն, զոր վարդապետեալ փեսային ուսուցանէ զկատարելագոյնսն և զմաքրագոյնսն՝ անդ կատարելոցն կատարեալ փառօք, որպէս զհրեշտակսն և մաքրելոցն, որպէս զսերովբէսն և զքերովբէսն կատարեալ մաքրութիւն։ Եւ և զոր տէրն ասաց, «Սէ ըմպելի՛ բերոյ որթոյ մինչև արբից նոր ընդ ձեզ յալքայութե հօր իմոյ», զայս կատարեալ վարդապետութիւն ասէ սոյն Վրիգոր անձաբան յայլում տեղոյ, թէ՛ որ է նորա ուսուցանելն, և մեր ուսանելն։ Եւ թէպէտ և բարձրագոյն և մեծամեծ խորհուրդ առաւանդեաց Սողոմոն երգոյ երգովքս, զբաւանդակ զՎՅի գալուստն և զմահն չարչարանօք հանդերձ և զյարութին և զմիւսանգամ գալուստն և զհեթանոսաց հարսնութիւն փեսային ՎՅի և զեկեղեցւոյ լուսաւորութիւն և զնորհաց հոգւոյն առատութիւն մարգարէութիւն և առաքելութիւն և վարդապետութիւն և մարտիրոսութիւն և կուսութիւն և քահանայութիւն և ճգնաւորական հանդիսիւ և ապաշխարողական վարութիւն և որ ՎՅի պատարագաւն, մեղուցելոց և մեռելոց յոյս։ Եւ յնու զոր ուսանելոց են սքեքն՝ ի նորոգութեն և ի կատարելութեն իւրեանց ի սիրոյ փեսայէն, յոյժ անկար է այս, որ ի Սողոմոնէ ասացան, և այլքն ամենայն որ ի հնոց և ի նորոց պատմեցան ի վերայ այսր ամենայնի հրաշից նայ, որ եղեն և որք լինելոց են, որչափ բաւական արար տէր Յսասել և ուսուցանել։

Եւ արտեսցուք զբանս մեկնութեց երգոյ երգոցս, և ասացուք զոր անձաբան ասաց յիշելն՝. որոց և մեք հաղորդեսցուք, որ մեկնեցաք զայսօսիկ, և որք ուսանիք ի նոյն ինքն ի ՎՅ Յս տէր մեր, որում փառք յաւիտեանս և յաւիտեանս յաւիտենից ամէն։ Եւ արձեալ, ես յաւէտ փառք շնորհատուողին նոյն մերոյ Յսի ՎՅի հանդերձ հարբն և նք հոգւովն յաւիտեանս յաւիտենից. ամէն։

1 Ճառ ք. ի Պաղբայն։

2 Ի Մկրտութին Գրի։

Ի ՆԻՁ Թուականութեան Հայոց հարկեցայ ես Վրիդոր քահանայ 'ի Վարեկայ, որդի տն խոսրովայ անձաւացեաց եպիսկոպոսի, 'ի Վուրգենայ անձաւ սէր քնապսակեալ արքայէ՝ յորդուոյ Վրուսահլի համազասպ Թագաւորի՝ առ 'ի մեկնութիս ահաւոր բանիցն Սողոմոնի, և բացայայտել զխորին ծածուկսն որ 'ի նոսա, որ են քաղցր առ 'ի լեւ : Ս ասն զի զփեսայէ և զհարսնէ ասէ, որ և զստեանց և զկարմրացեալ շրթանց և զայտից գեղեցկութէ և զաչաց ցանկալեաց և զքեռ և զեղբօրորդուոյ և զօրիորդաց՝ և զայն ամենայն այսպիսեաց բանից տափականաց և սրտից խողտանաց սեռն սիրոյ շաղկապ միաւորութեան . զոր լուեալ մարդկան անխմանալեօք մտօք յայլ և յայլ իրս իմանային : Իսկա 'ի հոգս եղեալ Թագաւորին այսպիսի իրի, յղէ առ իս մի անգամ և երկիցս . որում ոչ իշխեցի ընդդիմանալ, զի ծանեայ՝ եթէ անձահաճոյ է հրամանն, և մեկնեցի զերգս երգոցն նորին հրամանաւ : Ս ի Թէ պէտ և աւելի գործ քան զիս առի զանձամբ, առ երկիւղի անհնազանդութե՝ զի մի Թագաւորական հրամանն անկատար մնասցէ, սակայն յոյժ յանդրգնութի էր ինձ այս, և բազում բամբասանաց արժանի յամենեցունց, նա և յանձային կողմանէն պատժոց ակնկալիւ : Իսկայց երկոցունց կողմանէ, յանձայնոցն և 'ի մարդկայնոցն զԹագաւորական հրամանն առաջի կալեալ՝ կարծեմ արդարանալ, զի իւր իսկ Վճի հրաման է՝ հնազանդ լինել Թագաւորաց իբրեւնայ, և որ հնազանդի՝ իւր համարի անձ, և որ անհնազանդ գտանի՝ և զայն ես իւր համարի : Ս որ աղաչեմ զընթերցասէրսդ՝ մի մեղադրանս յաւելուլ ինձ յաղագս՝ ձեռնարկութե 'ի գործ՝ որ աւելի էր քան զարժանն իմ : Ս ի ըստ հարկապահանջ խնդրողին ոչ կարացի վերջացեալ գտանիւ . այլ յուսալով իմ՝ ի հոգին տը, զմտաւ ածի Թէ ոչ անտես առնէ զաղաչանսն առ նա, սկիզբն արարի աղօթիւք և արտասուօք խնդրել . որ և նայեցեալ յանարժանութի իմ և 'ի սրտեռանդն կամեն հայցողին, եբաց զբերան իմ յասել և 'ի համառօտել զտա՛ի փառս Վճի . ամէն :

Գ Ր Ի Գ Ո Ր Ի

ՆԸՐԵԿԸՅ ՎԼՆԻՑ ՎԼՆԸԿԸՆԻ

ՃԱՌՔ, ԳԱՆՁՔ ԵՒ ՏԱՂՔ

Գ Ր Ի Գ Ո Ր Ի

ՆԵՐՆԵԼՅ ՎԼՆԵԻՑ ՎԼՆԵՆԿԵՆԻ

Յիշատակագրութի պատմութի ամենազօր Նշանի աստուածեան խաչին, որ 'ի վերուստ ամենահայեաց նախատեսն ակնարկութի' 'ի ստորին կողմանց կայից աշխարհի ազգացն Յունաց բերեալ Հանգուցաւ 'ի սահմանս վայրից գաւառին Մոկաց, 'ի շինուած բնակութեան ուխտին սրբութեան, որ կոչի Ապարանք.

Ա. Բնութեան աւուրս ժամանակաց բազմավրդով սաւաննութեանց, որ 'ի կայս և 'ի կոյս կողմանցն (Նունաց հարազատութե արեան զարմին) սաւայ, և որ գտցն մտիցն արեւու, որ յաւարտումն (Երուպէի և 'ի ծագ գլխաւորութեան մասին) Սիայ, յարեալ և յարմարեալ 'ի հիւսիսոյ (Իբիայ, խառն և խիտ ընդ ծիրանածաւալ ծովային ծոցոյն ասպարէս. ունելով զգարձ դիտելոյ դիմացն 'ի (Ի)եման, որ ըստ ոմանց լեզուաց միջօրեայ կարգացեալ. որպէս ըստ եբրայաւ կանին՝ հարաւ համբաւեալ. որ այժմ կոչի (Ի)ուր հալք, իբր թէ հալք և մարգիչք ըստ մերս դիտմանց՝ բազում գոյուէց պատուական նիւթոց : (Ի) սոյն երկաքանչիւր բանականաբոյս բազմածին լերանց հզօրաց և բարձրագունից՝ խիստ և հատու հակառակութեց, որք կառուցան կազմեցան կարգեցան կանգնեցան կացին 'ի կիցս կայից խարսխաց բարձից տանողացն ոտից, իբր նախ քան զսոյն՝ (Ի)էիր և հագար, ընդ դիմահարք միմեանց և ներհակակիրք : (Ի)ք կուռ և կարծրածածկոյթ վառելովք կառօք, լեգէոնախուժք կաճառօք, ճարտարաձիգ ամբոստեան մատանցն զինուք, մի ընդ միոյ մարտուցեալ 'ի հարուստ աւուրս և յերկայն ամանակս. մինչև իսկապէս սաստկութի հերքեաց ըստ (Ի)անիէլի նոխազն ծովային զխոյն ցաւ

մաքային, զարեմտայինն զայն՝ արեւելայինն . որպէս երբեմն կամբիւսեանն իւրոս զբարեւացին :

Բ. Եւ ամբարձան բարձրացան 'ի պատիւ փառաց Ճոխութե կայսերական ոսկեփայլ գահոյից պաշտութե, և ես վայելաբար բազմեցան և հանդարտութե հանգուցեալ նստան . շառաւիղս ամենավստահս 'ի խոնարհ առաքեալ՝ ոստքն սքանչելուղէշ բարունաւ կին բարձրութե, տիրական և արքայական հաստարմատ տնկոյն, եղբարքն երկոքին հարազատք միաւ շաւիղք համակցորդք և զուգածիրանիք՝ ի ասիլ և ի ոստանդին : Վանդի մարտուցեալքն ընդ նաժանն ամուրս նոցա՝ ընկլան կորացան և 'ի սպառ սուգան մերձ առ գարշապարս ընթացից ոտից հզօրաց, և 'ի սպասաւորութի հպատակութե նոցա պատրաստեալ գտան . որք երբեմն անձանց նոցա յուսային տիրել : Եւ եղեն վայրք բնակութե ատելեաց նոցին անապատ յեաին . և կուրացան շաւիղք նոցա, իբրեւ ընդ դիմողաց կամաց գլխութե խնամոց բարձրութեան աջոյն նոյ :

Գ. Եւ զի և յիշատակս քարոզելիս՝ բազմադիմակս և յօքնապիւիս՝ անեղծականս և անստուերաւ գիծս 'ի դէմս երեսաց պատկերաց անզգայականաց վիմաց մատուցին : Օ՛ի իբր 'ի բարբառ բերանոյ բանից՝ անդանդաղ ձայնիւ և անդուլ գոչմամբ մշտնջենաւորապէս հնչեալ պատմեացի տիեզերալուր համբաւ գովելի գործոցն նոցա : Եւ որոց մեքենայից նաժատուր հանձարոյ խորին խորհրդոյ իմաստիցն նոցա՝ բնական բարոյից ընտանի սովորութիւնք այլ ընդ այլոյ յեղանակեցան : Վանդի վտակք լայնակայլակք ջրականաց գետոց յորդաբուղի ուղիսից՝ իբր երասանաւ փոկոյն ահանջեալ շնչականապէս՝ բնկրկեալ յեաին կացուցան : Եւ որպէս զերեւարս վարժողական կրթականութե դաստիարակեալք՝ յոր ընթացս և միտք կառավարին կամիցին, նմանաբար և նաքին լին զձանապարհս հետոց խաղացման իւրեանց, և գնացին ի մարգարէութե երջանկին՝ յաւութի գետք ընդ անջրդիս : Եւ կարծրակերտ կարկառք պնդակցորդք քարապատուարք վիմահոլովք՝ մահարձանօք պարսպաց՝ ուժգին շարժութեամբ 'ի

սպառ սասանեալ՝ եղեն 'ի հարթ ճանապարհս։ Եւ տիրեաց բազկի նոցա արիութի՝ լայնութե տարած ման մեծութեան երկրի . որպէս արարիչն աշխարհի՝ երկնի և երկրի :

Դ . Եւ և ահագնութիւնք աշխարհապարունակ երկրապարփակ տիեզերապատ պտուտկացն Պիտիդոնի, որպէս Սիդոնին Սիոնի՝ 'ի սպաս երևելի քրով բէանկար և սրբագումար ամենայարմար նոճեայօճառ, սքանչելի սիրալի և սոսասարանն սրահի ի մաստունն Սողոմոնի, իբրև զզոյգս ձիոց լծելոց հանդարտական հպատակութեամբ զմկանունս մասանց մարմնոց անդամոց իւրեանց մատուցին յընդունակութի հանգստեան իրանաց նոցին։ Եւ հետո շաւղաց երթեկութեց փայտակերտ լաստաց՝ անխարիսխ յարկաց և անշունչ կառաց՝ գերազոյն դիմաց՝ երկնագոյն դաշտաց՝ լուծական լերանց՝ անկայուն յատակաց՝ 'ի կոյտս կոհակաց՝ կապոյտ կուտակաց, իբր 'ի թռիչս օդոց 'ի թևս թեթևս և յարգընթացս ամպաչու թռչոյ երկթեան կենդանւոյ՝ զամենեքումբք անցեալ տիրեցին։ Եւ ևս 'ի քիլս ձեռին և 'ի քայլս ոտին, թէպէտ և ոչ զքնաւին տարերս, այլ զբազում տեղիս չափեցին . և 'ի կշիռս բանից իմաստից խօսից զյոգունս քանակեցին։ Եւ միանգամայն ասել, երկնօրէն լայնութիւն ամենահաս թևոցն ձգմամբ՝ զմիջոց բացութեան ընդարձակատարք յարկի բնաւին աշխարհի բազմունակ ծոցոյ անթիւ ամբարոյ, իբր զմի հօտ 'ի միում խմբի, և զմի սիւնհողոս 'ի մի եկեղեցի, և զմի հարսն 'ի միում առաքաստի, և զմի սիրելի 'ի միում սենեկի, և զմի ամուսին 'ի միում տաղաւաւրի, և զմի ընդակից 'ի միում վերարկուի, և զմի զուգակից 'ի միում խորանի խորհրդարանի, 'ի սէր փափազման տենչանաց աչաց, 'ի գաւիթ կամաց անձկութե սրտի, կամ 'ի սահման միջոցի անդաստանի գորովոյ գրկի, երկուց միջնորդաց՝ համալծակցաց բարի գործակցաց՝ բերողաց բազկաց դիւրաբար բարձին։

Ե . Եւ ոչ այսքանեօք և այսպիսեօք բարեպատեհ պատահմամբ անձային համբաւով հզօրապէս սրբու-

Թէ հաւասարաբար հարթեցին տապալեցին ընկրկեցին ընդոտնեցին և 'ի կոր կործանեցին զէռնակար կառ մոլուծի հարաւային բռնութե որդւոցն հազարու: Եւ հաստախարիսխ հիմամբ կառուցին պատրաստեցին յօրինեցին յարմարեցին յարդարեցին գեղադրեցին 'ի զարդս պայծառս և երբերգելիս զբիստոնեիցս եկեղեցի: Եւ ձգեցին ձգտեցին զդաստակս ձեռացն աշխարհակալաց ինքնիշխան մատանցն 'ի տիեզերս եզերաց երկրի և ծագաց նորա . և մանրախոյզ շօշափմամբ աջոյ՝ զեղջերս արքայից և կայսերաց մեծաց՝ աւագակոյտ ազանց տոհմին Սրաց և խմբից հազրաց՝ քաջաց Ղենաց և հայկականաց՝ արիապէս և յաղթողաբար ըմբռնեալ կալան ըստ լ'մբակօւմայ և () աքարիայ կանուխ պատգամագրաց:

2. Եւս և հիացուցանող համբաւ տերութեան վեհիցն հարազատաց երկոցունցն՝ մարմնացեալ մաւտուցեալ 'ի կերպ պատկերի դիմաց քարտենի սպիտակերանգ ըղձօղին դաշտի, հասին 'ի խուժս և 'ի սկիւթացիս: Եւ քառաքանակեան շրջանակութիւն շուտաժիր շտապով յրնթացս Թեոց հողմավար ամպոց՝ երագեցին և յառաջեցին . մինչև գրաւեցին պատանդեցին և ուռկանեցին 'ի մի ծածկութիւն պաշարման վարմի կայսրուունակ ցանցի՝ զցիրս ցրնդման բաժանման երկրի որդւոց աշխարհի: Եւ փորազրեցին՝ գեղերեսեցին՝ ձեռնաձուլեցին տապարատաշ սրագործ անդրադիր արձան պատմաբանական և անջնջական յիշատակարան 'ի փոխգացի քարանց այլալականաց գեղեցկազարդ և գեղեցկագիւտ գունոց գոյութի: Եւ միահաղոյն զոլորտս ամենից բոլորից լրուե՝ 'ի պատուար ամուր և 'ի ցանգ հրեղէն և յաշտարակ հզօր ապաստանեցին, և բարձրագոյն բերս բիւրուց բարեաց հեռաւոր երկրիս պողաբերեցին: Եւ զխաղաղութեն հաստատութի յամենեսին աւետարանեցին . և ձիրս ընծայից պայծառ պարգևաց ազքանազեան զարմիս բաշխեցին: Եւ զհրաշաշնորհ զարմանազան զերջանկացն հանդիսարան՝ զմեծանունն վկայարան սրբանունդ և երանուհի տիկնոջն Սոփիայ ևս քանզևս գեղեցկապանծ նոր պայծառութիւն և ամրական դրութիւն նորոգապէս վայելացու-

յին . և զսայթաքեալն 'ի տառանմանէ դողման շար
ժուլթէ վերին բարկութեն՝ պատկանապէս պատասպա
րեցին . և անստուեր և անապակեմ և անյաղթական
զՃմարտութեանն բան՝ ամենայն ազգաց ծանուցին :
Ի այց քանզի բանականապէս ողբայ պատմութիւնս
զլաւն 'ի վատթար կրօնս կորստական կամաց մոլո
րունն (Թ)էողորի և (Թ)իողորի յոյժ հակամիտեալ ,
համառօտեցից աստանօր զբանս իբր անվայելուչ 'ի
շաւիղս երկուց ընթացից՝ գովեստից և պարսաւա
նաց միատեսակ դիմօք հետեւիլ :

Ե . Ի ժամանակս և 'ի դարս աւուրց տիեզերա
կալութե և արքայութե սոցա երկոցունց՝ Սասլի և
Լոստանդեայ , որք 'ի մի նկատումն կամաց խորհրդոյ
երկեակ մարմնով և միով սրտիւ կենցաղավարեցան .
և որպէս զէութիւն երկուց տարազուց անձին և
մարմնոյ 'ի մի կերպարան շարունակեցան . և զի
մաստնականն նախասաց բան յանձինս գծագրեցին ,
եղբայր յեղծօրէ օգնեալ իբրեւ զբաղաք ամուր ան
կործան . և ճմարտաբար միութեամբ առանց այլայլե
ման կացին անբաժին . և զարարչականն թելադրու
թիւն երկիւղազին սրտիւ պահեցին , ամենայն թա
գաւորութիւն յանձն հատուածեալ՝ արմատովք իւ
րովք խլեցին : Եւ թէպէտ և բազում սրտից տա
րակուսելոց՝ երկայնմտութե հետս հորդեցին , յա
ւէտ առաւել հիւսիսայնոցս արեւելականաց տանս
(Թ)որգումայ աղբերս չնորհաց կենաց անձրեւաց 'ի
գթութեց իւրեանց ցօղեցին :

Ը . Բանդի արք ոմանք երեւելիք 'ի տոհմային
պայազատութեց , 'ի ցեղէ վեհից , 'ի զարմէ դիւցա
ղանց , 'ի տանէ պետաց , 'ի գնդէ գովելեաց , 'ի դա
սակարգէ քաջաց , 'ի շառաւիղէ հարազատութեան
արեանն (Թ)ելքիսեդեկի , որոյ նախանկարն խորհուրդ
ապաւորեցաւ յընտրեալն 'ի Բանանէ և 'ի Սիդանէ ,
այսպէս սոքա ըստ ամենայն մասանց պատուելիք ,
իսկ ըստ քրիստոսաւանդն դաւանութե՝ աննմանք և
անհաւատարք : (Թ)որոց մին ընտրեալ յայ և հաւատա
րիմ ծառայ (Թ)ի , և կամակատար սրտի բարձրելոյն ,
որոյ անուէն ճանաչուր (Թ)աւիթ , հանգունակից ա
ռաջնոյն՝ անուամբ և իրօք : Սա 'ի ձեռն ձեռին մե

ծուծեան անծուծէն, նախանկար հրաւիրանօք, ըստ
յառաջ գուշակելոյ հոգւոյն Վշտի, առ 'ի բարեպա-
րիշտ և 'ի պարկեշտակրօն ծնողացն իւրոց խրատեալ
և զաստիարակեալ, լցեալ լիացեալ և ուղեբձեալ, և
իբր զեփրեմեան լերին հոգիւնկալ հօգոյ դիտապետն՝
գերկրորդ սկիզբն երջանկաց և զառաջնն կաճաւից
նահապետաց զմարգարէածինն տեսանող՝ հաճոյ դը-
տեալ մարդկան և նյ վարուք մաքրուէ : Եւ ինչ և ըն-
ծայեալ մատուցաւ առաքելական մասին կցորդու-
թե, վիճակին այցելութե անձախնամ տեսնութեն,
երկնաձիր և անձատուր փառացն ժառանգութեան,
սբ և երանելի ուխտին պայծառութե, զգեստաւ-
րեալ վայելչութի 'ի պարկեշտ պատիւ եպիսկոպո-
սութե : Եւ յաւուրս ոչ սակաւս այսքաննօք բիւ-
րութ բարութի բազմացեալ բերկրեալ և բարդեալ
'ի ծագ աւարտմանն լրութ հասակի իւրոցն կենաց,
իբրև զցորեան հասեալ 'ի ժամանակս հնձոց ար-
մտեաց հաւաքման արդեանց համբարոց, հանգեալ 'ի
Վշտ : ( ) որոյ երջանկի և առաքինւոյ զմաքուր ոսկե-
սն ըզձական և հրեշտակական բազմապատկնուագ-
երգութի ամփոփեալ հաւաքեցին 'ի քարապատուար
շիրիմ անձկութե յարկի, կարծրաձեղուն խորանի,
նսեմաստուեր մթութ հոգախտի հանգստի : Ի
ձեռն որոյ երկրապատեան և գետնածածկոյթ վե-
րարկուի չնորհս բժշկուէ հրաշակերտս և հուսկե-
լիս ընդ բազում տեղիս պարգևեալ տարածեցաւ :

Բ. Եւ զկնի տիրահրաւէր հանգստեան նորա
սրբանեալ ոմն պատանի՝ որդի դստեր համածին
եղբօր նորա, ըստ հաւաստի ազգաբանութե քաղ-
րածաղիկ ծառայն բարետիպ պտուղ, 'ի նմին իսկ
յերանելոյ ուսեալ, և հրեշտակահանգէտ կար-
գօք հրահանգեալ, և 'ի ձեռն անձամբ ձեռին նա-
րա ձեռնադրեալ 'ի քահանայուհի, և վանականաց 'ի
վերականգութի : Եւ նկարագրեաց իբր զտարացոյց
գեղոյ պատկերի ձեռն տեսակի՝ զնմանութի նորին
'ի յանձին գեղեցկապէս հետեւեալ նախնեացն : Իսկ
'ի դատունն ընտրութե վարժից՝ առաքելագէտ և
մարգարէածանօթ և աւետարանաժառանգն գիտու-
թեց և այլոց բազմաց սոփեստից, վայելչապէս համ-
բուրիւ պատահեալ :

Ժ . Իստանօր 'ի սոյն ամանակի՝ եղբայր մօր սորա երջանկի և բարեպաշտուհւոյ, ըստ պատահման իրիք հանդիպման՝ խոյս տուեալ և թիկունս փոխանակ դիմաց դարձուցեալ, թողեալ լքեալ և արտակացեալ 'ի յարկէ բնակուիթէ հայրենեացն իւրոց, 'ի գաւառէն Սոկաց, 'ի լեբանցն Վորդուաց, 'ի գնացս ընթացից բազմօրեայ հետոց սուրհանդակօրէն խաղացմամբ յառաջ երազեալ 'ի յարեգ կուսէ կողմանց հիւսիսոյ մինչև 'ի սպառուած ծայրիցն Իսիայ և սեղբանն Իտալիայ, 'ի կայանս նորոգն Իազմատիայ, յարքայարանն (Յունաց ազգացն Եգիպտաց գիմեալ հասանէր, 'ի բուն բնակուի ծովածաւալ ջրափակ անդընդափոս ահազնապարիսպ բազմաբնակ քաղաքին և անմարտնչի ամրոցին պանչելոյն Վոստանդնուպօլի : Եւքն այր երազամիտ, և ըստ կարգաբանութեան խօսից անթարթափ լեզուոյ՝ յոյժ պատկանաւոր, իսկ ըստ անծային հոգեղից իմաստութենէ յաւէտ պարարեալ, մատուցեալ 'ի յօգոստաբնակ պայծառապսակ պատկառատեսակն պալատ զինուորէր :

ԺԱ . Սա նախ յորժամ տարաբաժանէր 'ի հայրենեացն, գտարաբնակութիւն օտարութենէ (Յակովբու զմօաւ ածեալ . որ 'ի նեցուկ ցպոյն միայն յեցեալ, ոչ ինչ բերելով թռչակ մարդկային մարմնական կենաց 'ի ծնողացն՝ բայց միայն զօրհնութիւն երկնաշնորհ և տիրապարգև անդրանկարարն ձեռնագրութե . որովք յաւէտ առաւելութիւն անստուեր և անթարշամ փառօք կրկին պսակեցաւ, մեծաւ միջոցաւ գերազանց գտեալ քան զհոմածինն : Սոյնպէս և սորա անփոյթ արարեալ զբազմածախ և զյոքնաշահ ինչս ստացուածոց գանձուց հայրենեացն, միայն 'ի դրից դամբանէ շիրմի եղբօր հօրն իւրոյ Իաւթի սրբազնաւ զարդ և քնակարգ եպիսկոպոսի, զորոյ զգովութիւն բաղձալի անուանն նախ նկարեցաք, անտի ողջունիւ բարձեալ ընդ ինքեան սուղ ինչ չափ դուզնաբեայ հոգոյ, և այնու շատացեալ անգուգական և անհամեմատ բերկրանօք բնակէր 'ի Սելիւր, քան թէ սիրեցեալ սերմն Եսայասայ՝ մաքուր մաշկեկաւ մեծին Հեղիու 'ի կատար ամբարձման գլխոյն Իարմե-

ղայ : Որով հանգունապէս և հաւասարաբար ըստ օրինի նմանութե նորին՝ յայտանկատ աչաց տեսողաց պայծառ պանծանօք կարգաց յարգեցաւ : Քանզի իբրեւ տեսին զշնորհ պարգեւացն անզոյականաց հրաշակերտ նշանաց՝ ինքնակալքն (Յունաց, որ 'ի նշխարաց հողոյ քսապահեստն գանձարանի անծարեալ եղբօր հօրն նորա, նոյնժամայն ըստ ընդաբոյս բնածին բարի բարուցն բուսոյ՝ սրբասէր և երկիւղածամեծար սրտին իւրեանց ցանկութե, և ընտանի սովորութե օր առ սքս պատահարկութե կատարեալ կամացն յօժարութե անդէն վաղվաղակի անդանդաղ սրտից բարձանօք զանրնտել օտարականն՝ զհեռաւոր աշխարհայինն՝ զանմերձաւորն աչաց սիրելեաց՝ զանհպաւորն հարազատաց, իսկ և իսկ 'ի նմին աշխարհախումբ երկրագումար և բիւրակաճառն ատենի 'ի փառս բարձրութեան պարգեւնկալ պանծանաց պատուոյ կարգէին :

ԺԲ. լ՛րդ իբրեւ այս ըստ սմին տեսակի մասին յանդեցաւ և յարմարեցաւ, և այրն տարաշխարհիկ՝ պատուաւոր և սպասաւոր և ծանօթ ընտելական կայսերացն երեսաց եղև, հարցման բանից համար ձակութե արժանի գտեալ, և զդարձուածն անդէն ընդ նմին կարգի 'ի ճահ փոխադրեաց : (Ելշատակեցաւ նորոգեցաւ և պատճառն առաջին յանակրն կախ հանդիպութե, այլ և աւանդն որ մաքուր ընծայիցն, զոր 'ի յերկրէն իւրմէ ընդ իւր կրեալ բերէր : Իբրեւ երկրորդ սկիզբն եղև իրին յայտանութե, և կրկին պատմեցաւ թէ յորմէ այսքան սքանչելիք նշանաց հրաշից գործեցան, արդ իբրեւ զբովանդակն բնաւին ըրութե իւրով իմացեալ ծանեան, և ճշմարտեալ ստուգեցին այսգոյն տեսութեամբ՝ եւ թէ եղբայր հօրն նորա է պատճառ այնր գովելոյ և պատուելոյ իրին, այնու ընդ նմա առաւել 'ի փափագ գթութեան սիրոյ յորդեցան : Եւ ընդ նմին և զայս ևս հոգացին և գիտել խնդրեցին, եւ թէ ով ոք յընտրելոց հովուէ գտեղի բնակութե պաշտելի այնր հանգստի կենդանի մեռելոյ : Իբրեւ ուսան յառնէն թէ որդի քեռն իմոյ ընտրեալ իցէ 'ի սոյն գործ պաշտման սպասու, ընծայս պարգեւաց պայծառակա

նազ խոստացան չնորհել 'ի պատան պիտոյից նորոգման հանդերձանաց խնկեալ ոսկերացն : Իսկ իբրեւ զարդարն և զաներկեանն ստուգապէս իսկութեամբ պատմեաց , թէ չունին կարիս պիտոյից երկրաւոր իրի , նախ հարազատն իմ քեռորդի , և ապա հովուեալքն 'ի նմանէ : Իայց թէ կամք վեհիցդ իցէ , քննեցից և 'ի խոր խուզեցից զխնդիրս կարեաց նոցին տենչանաց :

ԺԳ . Իբրեւ կարի հոգեպէս տարփանօք սրտի ըզկամս կայսերացն առ իրին անձուկ յեղձեղեաց , ապա նամակս հրովարտակաց ինքնագիրս այլն հանձարեղ և ճարտարաբան՝ յերկոցունց կողմանց մեքենաւորեաց . և ինքն հրեշտակ զոմն նամակակիր 'ի սեպհական իւր հայրենական գաւառն առաքեաց : Եւ ըստ յաջողելոյ կամաց քաղցրուէ անեղին՝ մինչդեռ թագաւորքն Յունաց 'ի նոյն շաւիղ խորհրդոյ բարւոյ հանդիսացեալ մտաբերէին , դարձաւ անդրէն սուրհանգակն պատճենաբեր , ունելով գիր նկարեալ 'ի դէմն երեսաց քոյութե՛ն դիմաց բառատեսակ քարտենի , հաւաքեալ 'ի ծոց իւր յիշատակարան բարեբուղին բանից մեծի խորհրդոյ : Իբրեւ ծանեան զփափագ տարփանաց հոգեւոր խնդրոյն , զի ոչ ըստ մարդկային բնաբարն բնութե՛ն բարուց բաղձանաց՝ երկրաւոր ինչ նիւթ սիրեցին , այլ մասն փրկութեանանց մեծուէ՛ 'ի կենսակիրն կենդանագրութենէ անվաճառ և անգին գանձուն երկնային պարգեւին՝ անստուերափայլն լուսոյ անկապուտն կենաց՝ անստերիւր և սրբակցորդն ստացուածոյ քսեան՝ Լշանին , գովեցին յարգեցին և դրուատեցին զշաւիղ խորհրդոյ մտաց խնդրողին : Եւ հաստատապէս սեռն ստուգութե՛ք զնձունակ կամս անխտորնակս զհայցողին և սիրողի այնր բարձրութե՛ն հրատարակեցին :

ԺԴ . Իպա փութաբար և վաղվաղակի կազմեցին և պատրաստեցին ոսկեկուռ ձուլածոյ քառաստեսակ յօրինմամբ զձե տեսակի անձեանն խաչի : Ի նմին կառուցեալ մասն հատուածոյ 'ի կենսակիրն փայտէ տէրունեան փառացն բազմականէ : Եւ վասն առաւել փառս ընծայելոյ նմին նշանի , զնաւին վկայս կեցուցիւ մահու վշտացն Յօի՝ ընդ նմին պատկանու

Թի՞ր գեղազարդեցին, ուստի ճաշակեացն և սփա-
ծաւ և պատկեցաւ և սեւեռապէս պնդմամբ մա-
ծուցաւ, և որով 'ի ծննդեանն աւուր տնանկաբար
վերապրողեցաւ: () այս ամենայն մասունս ըղձականս
ընդ խաչին հիւսնալ միատարրեցին. և պատեհ պատ-
րաստութեամբ 'ի ստեղն ծխոյ բացուատ 'ի բաց 'ի
ծագս եղերացն 'ի ներքոյ ըռնկացն դրանց՝ երկբա-
ցիկ սենեկացն պարագրողաց՝ արձանացուցեալ 'ի
հանգիստ նշանին լուսոյ, առաւելապէս բաղձանս
յուսոյ ընդ նոյն խառնեցին: () Եւ զբուրման կենացն
բուրվառ այսպիսի կայծակամբքս՝ ընդ կնդրուին
լցեալ 'ի ձեռն նորին իսկ յարդարողի այնր խորհր-
դոյ մեծին () անգլաւտի, պարգեւս բարեաց աշխար-
հին Հայոց կողմանցն արեւելից լեռանցն () որդուաց
գաւառին () ոկաց վերառաքեցին: () Եւ իսկոյն իսկ
բարձեալ մեծագին և ոսկէթել վերարկուօք՝ պայ-
ծառ վարչամակօք և անկռելի բերկրանօք՝ բերեալ
բնակեցոյց հօւպ 'ի պատուական վայրս հանգստա-
րանի հօրեղբօրն իւրոյ սքանչելագործ և կենդանա-
կան ոսկերացն. որ և պատճառ իսկ ժառանգութե
այսր նախ նա ծանուցաւ:

ԺԵ. () Եւ իբրեւ եկն եհաս այրն շնորհնկալ և
պարգեւաբեր խաչունակ և նշանաբարձ փրկութեան-
կիր գովեալն գանձու, եգիտ բազմեալ 'ի գահոյս տի-
րական անձառաքն աստիճանի հանդարտական հե-
ղութե սրբամատոյցն աթոռոյ՝ զորդի բեռն իւրոյ
ընտրելոյ. մեծաւ բարձրութի՞ վսեմական գովութի՞
գեբարփի շնորհիւ՝ վեհագոյն գուրով քան զհօրն իւ-
րոյ հարազատ և զհօրեղբայր նորին, անդէն 'ի
նմին ազգային և բնաբնակ լեռնահոլով և կարծրա-
խարիսխ գաւառին () ոկաց մայեկաց մրգաց, 'ի տեղի
հանգստեան հօգեհորոգ մարմնոյ հօրեղբօրն իւրոյ
երանեալն () Եւ թի մեծի եպիսկոպոսի: () Եւ նորո-
գեաց զնշխար համբաւեալ ազգին՝ երկանուռն և
բազմանոյլն յաւազանէ և 'ի կոյմանէ. ոստ տոհ-
մին և շառաւիղ զարմին. ընտրեալն 'ի Թիւ հա-
մարոյ հանգիսի դասու եպիսկոպոսաց: () Եւ անուռն
ըստ յորջորջանաց կոյման վերստին ծննդեանն ա-
ւուր փրկութեան () տեփանոս կարդացեալ, որ ըստ

եղադականին՝ Պսակ առձայնի : Ի՞նչ զի հաւասարի ըստ կոչմանն իւրոյ եղև պսակ պարծանաց պանծալի վայրիցն այնոցիկ : Վրանդի ոչ թերացոյց , քան թէ լիացոյց . և ոչ պակասեցոյց , քան թէ աճեցոյց զպատրաստութի նորոգման վայելից այնք բնակութե : Ըր 'ի բնէ 'ի սկզբանէ 'ի վաղուց հետէ 'ի հին պատմութե և 'ի հարուստ զբուցաբանութե արանց ծերունեաց և երիցագունից , ժառանգութի կայից դոյզն ապարանից դոյն ինչ շինուածոց նախագրեցեալ էր իւրեանցն հաւուց հզօրացն հարց :

ԺԶ . Օ այս՝ սա վերստին ստեղծմամբ 'ի զարդպաճուածանաց զարմանագործեաց , և գրեթէ երկին երկնի 'ի յերկրի վայելչապէս գեղով յօրինեաց : Եւ զկազմած պատշաճողութե հրաշակաւոյց խորանացն՝ բրովքեաբնակն յարկաց բարենշան կերպիւ հիմնադրեաց . և նմանասեր սրովքեագաւիթ սրահին Սիոնի սիրատենչակ տեսիւ տիրագրեաց : Եւ համանման երկնաբերձ կայից կանգնեալ ամրոցին , որ 'ի համար համբարոյ զինուցն օճառաց՝ սայրասուր սլաքաց՝ ոսկեկուռ նիզակաց՝ հազարաւոր վահանաց՝ յապաւինութի պահեստի թիկանց , բազմունի գնդաց գումարտակաց մարտկաց երբայականաց արանց քաջաց որ 'ի Սալպիմովթ , թագադիւտակ փառօք պսակեաց : Եւ ըստ ամբարձման կամարի վերնայարկն գնտի ձգման գմբեթի՝ ճգրտաբար ճատարապետեաց . և գունակ խրախարար և բազմահաւաք խորին խնճոյից Ծբ հարսնարանին՝ զնծամօրն արբասահման տենչալի տաճարն՝ ամենաբուենստ հիւթիւ յարդարեաց . և անդանօր համանգամայն զանդրանկացն բոյլ 'ի միում խմբի բոլորեաց : Եւ իբր քաղաք կենդանեաց շինեալ Խոյ , խօսեալ Տփի , մայր մաքուր որդւոց , հանդէպ տեսակի դիմաց օրիորդաց փեսային , երգօք պարողաց առագաստասպասաց ընտրեւականաց , անդրդուելի արուեստաւորեաց : Եւ լայնատարած դրամբ անանձուկ կայան բանակի բիւրաւոր զօրաց հրեշտակականաց գերվարագուրեաց : Եւ ևս քան զևս՝ անստուեր փայլմամբ քան զմովսիսեան շինուած վրանին վկայականի՝ զանգակազան՝ բեհեզազանգուած՝

մետաքսահիւս՝ սպիտակապատուաստ՝ կարմրայարմար շաղաշարման զարինազեղ անձառն խորհուրդ հանրահաշակեաց : Եւ իբր սարգենասեր անպահ պահանգաց շնորհապատար արարուածոյ յարկի դաւթեան համբակին ճեմարանօրէն արուեստիւ սաղրեաց : Օրմոցն վերադրութի՝ վիմախարիսիս արձանակաւոյց կերպիւ առկայեաց . և իբր յականց վանեաց յեռելոց ճարտարագործ արուեստայարմար՝ բազմատեսակ երփնիւ նորոգեաց : Եւ զեզեկիէլեան տեսլեանն երեւոյթ անյօդն հուշ՝ նոր նմանութի իբր զգայութի իրի արծարծեաց : Եւ իբր զմիոստայնի վերարկու գեղեցկատիպ յանգուածով զգովանդակն սկսեալ յարմարեաց :

ԺԷ. Ի նոյն և զաներեւոյթ հանդերձեալ բարեացն ծանօթութի փառացն ապառնեաց՝ ՚ի ներկայումս աստ՝ ակներեւ տպիւ գծագրեաց : Եւ իբր զփայլուած լուսածագ բոցոյ բորբոքման զսրբամատոյց տիեզերալոյսն տեղի ցանկեալ պարսպեաց : Եւ զարտաքին որմոցն զարձանս մաքրապար տեղւոյն բերկրութեան՝ ճառագայթանշղլ բեհեզատիպ զգեստուքն պճնեաց : Իսկ զգլմաց դրանդեացն դիրս՝ սքանչելի քանդակագործեալ քառաշուրթն զարմաւ նազան՝ իբր զծաղկեղէն զգեստուց հանդերձանս սրբաբեհեզն պատմութեան ի առաջատանուէր գեղապանծ հարսինն՝ ՚ի գլուխ ծայրից լուռ թեզանեաց շրջապարուրեաց : Իսկ զգրանցն երեսաց տիպ՝ նկարակերտ յանգուածատաշեալ կարմրերփեան փայտիւք և փղաց ոսկերօք սեռակոտոր այլայլակ գունովք երանգոց՝ յարակից կայիւք ՚ի պեսպէս մասանց արհեստիւ կապեաց : Իսկ զմէջ գաւթի յատակացն իբր զկոնք միապակեղէն ամենահարթ զոյիւ անխորշ պնդութի պատշաճ պատրաստեաց : Իսկ զբարձրաւանդակ սրբարանն դիտանոցի երկնատեսակ բարձրութե բեմբին՝ դաբիրայօրէն յօրինամաք ըստ սարասի անհուպ և փայլեալ վերին եթերին՝ ՚ի ստորնայնոցս աստի մեկուսեաց : Իսկ զվարագուրացն անջրպետարան իբր զպատրուակ անբոյթ տեսութե՝ ՚ի պատիւ պատրաստութե՝ ՚ի պաշտօն զգուշութե խորհրդոյ մեծի , ՚ի պատուական հիւթ պայծառ

պատահաւոր եղիպտացի դիպակակիտուած բազմա-
տեսիլ ոսկէփառ և հրակերպ՝ երկնաձև և երկվե-
րարկու՝ շնորհազարդ շքով պաճուռեաց : Իսկ զտի-
րաւանդ և զարարչատուր կտակիս պաշտամանն գոր-
ծի՝ սրբութեան սեղանոյն զսքանչելի զգեստն , իբր
զ՞ք սրբութե ստուերին մաքրութե՝ և զփայլումն
աղօտականին աստ պայծառութե , և ճշմարտութի
ստութե , և զնոր լրութի նախնոյն թերութեանն ,
զվերընդունակն անբաւ բնութե տերունւոյն մարմ-
նոյ , 'ի զանազան թեւոց գունեւոց երկնակերպ կա-
պուտակատիպ յեղիմացի կղզեաց ծովայնոց , ծիրա-
նածուէն կերպասիւք պճնեաց : Իսկ զկապ պա-
տուածոյ գօտեացն , եթովպացի և բաբելոնացի
բազմազանձ ականց՝ բոցանշոյլ՝ յակնթաց՝ գարնա-
նագեղ զըմբիստաց , աստեղազարդ մարգարտաց ,
թխատիպ սաթացն կապուտակաց յեռմամբ առ ի-
րեարս , ամենապատիկն համատակօք կրկնելովք զու-
գայարեաց . և որպէս զդշխոյ ոմն թագակալ հան-
դէպ ճակատոյ պայծառ պատկերի դրուատելի դի-
մաց դիտակի սրբութե սեղանոյն՝ մածուցեալ կա-
պեաց : Իսկ զգմբեթին վերամբարձութի որպէս կա-
ռուցումն ափան անդամոց՝ ցանկալի հասակի մարմ-
նոյ գլխոյ գագաթան մեծ արքայուհւոյ , 'ի կարծ-
րակոփ քարանց քերեւոց բուաքատակեաց : Իսկ
զդեղանկար ծաղկայօրինութե պատկերացն կեն-
դանագիր տեսակի գեղոցն զստուերացեալ հին ա-
մանակացն զաներեւոյթն աչաց ներկայիցս , իբր զե-
րեւոյթ յայտնի տեսակի ունողաց շնչոյ և զգայու-
թե՝ արգասաւորեաց : Եւ ամենայնիւ զամենայնն
յամենեցունց մասանց նիւթեւոց , 'ի մի կերպարան
տեսակի զօգեաց : Եւ որպէս զարձանն եւ թնատես վի-
մին Օ օրաբաբելոն յանդիման աչացն (Յօի ուղղեաց :
Որպէս զոտիցն այ տեղի 'ի վր հաւատոյ վիմին հաս-
տատեաց : Եւ իբր զընդարձակ ծոց արարածոց և
երկրի արեգակնն շրջադրութե՝ կանթեղաբորբոք
Յահավառ զամբարանշոյլ լուսով փայլեցոյց . և գրե-
թէ բոցեղէն յեղանակեաց 'ի մարմնի հողեղինի :

ԺԸ . Իսկ զարտաքին դաւթացն յատակս և զգա-
րատանացն խրախճանութիւնս , ըստ իւրաքանչիւր

պատշաճ խորհրդոյ պայծառ պատկանեաց : Եւ տնկեաց հաստատեաց և մշտնջենաւոր հիմնեցոյց խիտս բերաւորաց բուսոց անտառաց, ծառս գեղասաղարթս, շնորհաշառաւիղս, ամբարձուղէս, հաւ տաստեղունս, մարդադարմանս, բազկաստածուն, աճունաձիւղս, վայելատերես, բարեբողջոջ բոյսս վարսաւոր փայտից, այլալատեռ տարազոց մրգոց, համեղահամ դիւրամոքելիս կրից կոկորդաց : Եւ ևս քան զէս յաճախեաց 'ի ցեղից ցեղից ցանկալեաց ցցեալ 'ի գետինս գիրապարարս՝ արգաւանդահողս տենչալի վայրից, իբրև զծառսն ին և զմայրսն Եւ իբանանու լերինն (Նուրայ՝ առատապէս պայծառազարդեաց, տունկս բերրեաց բերողաց բարեաց, ծաղկընծիւղս՝ պտղածինս՝ արմախարիսխս՝ մրգամատոյցս՝ պատուաստակիրս՝ պտղապարգևս . անդս ամենունակս ջրահոսս և շուշանափայլս . սահմանս վտակարբուս՝ ուղիստպարարս՝ անձրևամնունդս՝ ցողամատոյցս : Եւ կիր՝ զոր տէր ան ըստ մեծին Եւ սէսի գլխով թիւնամոց իւրոց դարմանէ, հանապազ աչք տեսչութե՝ ողորմուեն այ քան թէ երեսաց նորա՝ 'ի վերայ նորին, 'ի մտից ամին մինչև ցելս տարւոյն՝ 'ի գրգել տածել և յանձանձել : Եւ զայս ամենայն զպատշառ նիւթոյ բանից պատմութեան, նախայիշատակեալ մեծ եպիսկոպոսն պատկ Եւ իննի և ծառայն (Յոր, երկակի յորջորջմամբ անուանեալն ըստ բարբառոյ ձայնի Եւսաւայ և Եւմայէլի յանգեալ կատարեաց : Բանդի որպէս Եւղոմոն զաւակն Եւսութի զկնի հանգստեան հօրն իւրոյ վեհի՝ զանուանալիրն շինեաց այ տաճար՝ սրահին փրկութե՝ տանն (Յուդայ և Եւրայէլի, նմանապէս և սա ընդ նմա զհնոյն 'ի նորս արծարծեաց զչնորհ :

ԺԹ. Եւ իբրև զամենայն զայս այսպէս կարգեաց, և Եւդեմ երկրորդ՝ փառօք առաջնոյն լուսանորդեաց, ապա այնուհետև զընկալեալն 'ի իննէ շնորհ զփայտն գործակից կենացն արդարութեան, զնշանակն համբերութեան կամաւոր մահուն (Յոր, ըզպատկերն պարկեշտութեան ձգնաւորաց, ըզհաճութի կամաց անութեան հօր, զգործի իրի բարձրութե փառացն Եւմանուէլի, զնշանն լուսոյ քեան

խաչին, մեծաւ ահիւ և զգուշական երկիւղիւ բարձեալ հանգուցին, յօրինեալ տեղի հրաշակաւորաց խորանի նազելի յարկի ոք Վարապետին. զոր յաւուրս իւրոյ վանականութեն սկսեալ, 'ի նմին կատարեաց ընտրեալն յայցելութի մաքուր դիտողուն պն եպիսկոպոս: Եւ սրբոյ և ընտրելոյ առաքելոյն Ստեփանոսի մարտիրոսարանի անուանն իւրոյ նորոգ յիշատակ՝ 'ի հանգիստն գերեզմանաց նախնեաց մեռելոց 'ի հրաւեր խոստման անսուտն յարութե, նպաստաւորեաց յառաջագոյն քան զյայտնիլ սրբոյ խաչին գալստեան: Բայց զՎարապետին տիրաբնակ և հոգիազարդ տաղաւարն՝ 'ի խորհուրդ յուսոյ աներկբայ դիտման խաչին գալստեան իբր ընծայութի մաքրութե ուխտի նուիրեաց նախ քան զթողոյն վերակացուն: Ս ասն որոյ և 'ի գալուստ ծագման փրկականն փայտի՝ իբր 'ի գուշակումն անուան խոստացեալն շնորհի՝ 'ի նմին սեպհականեցաւ, հանգուցեալ 'ի տաճար մեծի մարգարէին (Եւսէպիմոս): Իսկ զանձնին չքնաղ կազմուած սքանչելաշուք բնակութեանն զուգամասն կրօնից բարեզարդն եպիսկոպոսութե կառուցեալ, սկիզբն արարեալ 'ի սկզբան տերուն իւրում նախագահութեն: Եւստի և հանձարեղ խորհրդածութե 'ի նոյն տաճար վերագայիլ պատրաստեաց նշանին սրբոյ՝ 'ի յաւուր ուրբաթու մեծի Պասեքին: Ս ի յիշատակ գովութե պաշտելի անուանցն երկոցունց վեհից խաչին և անձնին, 'ի միասին երկրպագեացի, համբաւեալ զոմն ծնող, զոմն ծանուցող մարդացելոյ միոյ այ (Եւսի Բարի, հօրն փառակցի):

Ի. Իսկ 'ի կողմանն աջոյ կայից հիւսիսոյ, ըստ առակողին ընթացից հետոց աջողակ հողմոյն, ունի զառաքեալն տիրապատիւս, և զ ուսաւորչին ոք դաւանարանն: Իսկ ըստ հարաւոյ դիմաց 'Խարու մայ՝ գեբրայեցի ընտրեալ պատանին զմարտիրոսն Վարդմարէս: Եւ համբարձեալ վերագրեաց գերագոյն դրան երջանիկն առաքելոց 'ի սեմն ունօղի խորանի ոք անձամբն՝ 'ի շինուած միջոցի որմոյն կառուցման՝ զսրբոյն ոսկերս զՍկրաչի զարարչին ջրով, և մաքրելոյն 'ի նմանէ հոգւով. զնախապը-

կայն՝ զերկրորդն Մեել, և նորոյս Մշամայ զժըշտացն ծնունդ երանեալ, որ եղև հրաւիրող մեռելոցն 'ի նախնին ընդ դրունս մտից երկրին կենդանեաց . զՀակոբայ որդւոյն Յովսէփայ՝ որ կոչուարդար, և սակս մննդական կենցաղակցութեն՝ եղբայր Յօի . զմեծի առաքելոյն Միգրէի . զհզօրացն վկայից զընտրեալն Մովսէսն . զքառամսիցն որ 'ի Պոնտոսէ երկրին գամրացւոց 'որ զինուորացն, ըզկողմայի և զՎաւիհանոսի զնահատակացն : Եւ ըստ կայից հարաւոյ 'ի սեան խորանին՝ զոր պատանեկին Մպղմբեսհի . զԿիարիանոսի զկարքեդոնացւոյն որ յԱփրիկեայ 'որ և երանեալ եպիսկոպոսի և վեկայի . և զՀուստիանեայ կուսի իմաստնոյ՝ անարատի և մարտիրոսի . զմերազնեայ վկայից Ծածաշնորհ քահանայից փառաւորեալն Պ Լոնդեանց : Եւ յսպէս զամենեւին զարեացն պարս՝ իւնի հաւաքեալ ընդ թւովք իւրովք իբր զմայր երանեալ ամենայն կենդանեաց՝ տիրուհին և Ծածիկն :

ԻԱ . Միջ ծագեաց նորանշոյլ փայլումն սրբոյ նշանիս 'ի մտից լուսոյ ականն արեւու 'ի սահմանս բնակութե լերանց Սիոնի, կողմանց հիւսիսոյ, յաւուրս ունողաց տանս Սասպուրականի՝ եղբարց երից վեհից և հզօրաց հարազատաց, 'ի յարենէ արքայից, 'ի սերմանէ պանչելեաց, 'ի տանէ տերանց, 'ի գաւազանէ հսկայից, 'ի թուոյ թագազնից, 'ի բնութենէ արեաց, 'ի յազգէ ազնուաց, 'ի տոհմէ տիրողաց, 'ի գլխաւորութենէ գեղեցկաց, 'ի զարմէ զօրեղաց, յերկրակալ զաւակաց, սկզբնաւորեալ յերեւելի և յերանելի նախնեաց, 'ի քեռն Մսուրայ դասեր Սեմայ որդւոյ Նոյի : Ի ծննդաբանութի նախապետութեն Սեբրովթայ, որդւոյ Վուշայ, զաւակի Վամայ : Որ անդուստ իսկ 'ի շինել նախակործան և վաղաւաստականն բրգան, պետ և գլխաւոր հրամանաւ տար նոցա յաջորդեալ տիրեաց 'ի Սենիար և 'ի Վաղանէ, խառն ընդ Սաբիլոյն : Ուստի և Մսուր՝ եղբայր մօր Սեբրովթայ՝ շինեաց հրամանաւ Սեբրովթայ զՄսուր, յորմէ Մորիք մեծք և քաջագօտիք, մինչև եւթներորդն 'ի նմանէ Վինոս, որ յիւր անուն փախարկեալ Վինուէ անուանեաց :

ԻԲ. Ի՞նչ յայտքան հեռաւորութիւն ամաց և կան խուժի աւուրց դարուց վաղընջուց, 'ի ստամբակ գոռողութիւն դիւցապաշտ ինքնակալութեւն, ընտրեալ շառաւիղք անպաշտութեւն սոքա երեքեան : Ի՞նչոն կրտսերոյն զհաւոյն եղեալ յենեքերի մակադրեալ իսկ միջնոյն՝ Կորդէն, և նախնւոյն՝ Լշտ : Ի՞նչոյ 'ի փրկագործն ծննդենէ աւազանին նորոգութեան՝ անծուծեն որդեգրութեւն, անդրանկին՝ Սահակ, երկրորդին՝ Կալիկ, վերջնոյն՝ Յովհաննէս : Ի՞նչաւուրեալք և փառաւորեալք 'ի մի ամանակի արք բարիք և անասէրք, խոհեմութիւն հանձարոյ առաւելեալք, և ըստ պատահման դիմաց պատկերի տեսման երեսի յաւէտ ցանկալիք : Իսկ 'ի սէր սրբոց, 'ի պատիւ ընտրելոց, 'ի յարգումն հեզոց, յընդունելութի ուղղոց, 'ի զարդ եկեղեցեաց, 'ի պայծառութի սրբութեւն տեղեաց և քոեան նշանաց, 'ի սպաս մարտիրոսաց, անկշիռք և անզուգականք :

ԻԳ. Սոքա իսկ մեծաւ հաւատով առեալ ընդ իւրեանս զգումարս և զկոյտս նախարարուն սեպուհն աղատաց, ընդ առաջ խաղացին անծեան խաչին, զորմէ պատմուիս է : Եւ վերքերեալ մեծաւ ընծայելք՝ 'ի սահմանեալ և յուխտեալ տեղին ածէին, որ է 'ի ծործորս միջոցի լերանցն Կորդուաց վիճակին Սուկաց, և յանձանձեալ անչափ գրգանօք, 'ի սրբոյ ուխտին տաճար հանգուցին : Ի թիւս չափոյ քանակութեւն համարոյ եղանակական շրջանակի, հորովման առուսեկի, որ ըստ ընթացման ամանակի այսմիկ նկատի, չորեք հարիւրորդի երեսներորդի երկրորդի, յաբեթական տոհմիս տումարի : Եւ անդ գումարեցին խոնեցին ժողովս բաղմութեւն տօնողաց աղանց . հռչակեցին և աւանդեցին պաշտօն օրհնութեւն կատարել աւուրց յաւուրս : Եւ մատուցին ընծայեցին շուրջ զնովաւ ակումբ զբուրումն խնկոց ջահելք վառելովք՝ և ծխովք անուշիւք կնդրկի և կատիայի խառն ընդ երկրպագութիւն հոգւոյնմիս պատարագ : Եւ աղաղակեցին բերկրալիւ բերանով օրհնառաք բարբառով, 'ի շրթունս ընտիրս, 'ի լեզուս մաքուրս, 'ի հնչումն երգոց, 'ի տաւիղ օրհնութեաց, 'ի գոչումն աղղման, 'ի ձայն ցնծուն, 'ի քնար շնչաւոր, 'ի փող

անձնաւոր, 'ի խնձոյս հոգւոր, 'ի ծնծղայս մարմնեղէն, 'ի ծափս ձեռին, 'ի տրոփումն կայթելոյ կաքաւման ոտին, ասելով զհոգեպարգեն և զանձաշունչն սաղմոս . Եւտուր երկիւղածաց քոց նշան, զի ապրեսցին յերեսաց աղեղան :

ԻԴ . Եւ անդր քան զօրինակն գերազանցեաց ճրշմարտութն 'ի նշանս և 'ի սքանչելիս : Երպէս զի վսեմապէս խնդութի զեղեալ եպիսկոպոսն երջանիկ՝ ծնողօքն անասիրովք և հարազատ եղբայրական համբախօքն, բնաւին ազգայնովքն սրբասիրովք, և բաղմամբիւ պաշտօնելիքն եկեղեցականովք, հանդերձ ռամկացն դնովք, ըստ օրինի նորածին համբակաց հօտից, խայտացեալ առաւելապէս, քան թէ մեծն Վաւթի 'ի հանգչել օտուերագիծն տապալակի : Վանդի նա զսատ մահահրաւեր վերին բարկութեանն կարկտաբեր ամպով որոտայր . իսկ նշանս այս անձնկալ՝ զողորմութի և զշնորհս և զստուգութի յիւրումն բարձեալ քնանկար տեսակի՝ առաջի երեսացն նոյ բերեալ զքնծուի բիւրուց ազանց բաշխեալ աւետարանէ : Եւ գերաշխեալ վշտաց կեցուցիչն կրից՝ բոլորն իսկ խորհրդածութեամբ հաւաքեալ յինքեան՝ իբրև զգլուխ մարմնոյ անդամոց զտեսութի ազգման՝ հինգ զբայուէ, առ 'ի յայտ առնելոյ թէ ոչ վայրապար ինչ գործ՝ կամ խառնախորթ խորհրդածութի 'ի վերայ խաչին կատարիւր : Եւ տեսանողացն յառաջատես և նախագուշակ երգաբանութիք՝ որ զկենսատու չարարանաց և զինքնաժառանգն փառաց ամենակալն (Յի, պատմեալ վկայէին ըստ գուշակելոյ 'ի նոսա հոգւոյն Վիթի :

ԻԵ . Եւ յապիսեալ մեծ իմն հրաշագարդութի նշանս այս առաւելու 'ի խումբս և 'ի հոյլս հոմասեռիցն : Վանդի որք 'ի բազում տեղիս բաշխեցան, և 'ի բառակառեան եղերս աշխարհի սփռեալ տալաճեցան, յասուէ միայնակ 'ի յաշտարակէ կենսատու փայտին մասնաւորեցան : Իսկ անաստեղծս այս բարեբերութի նորագիւ և կենդանադար նշան, որպէս թէ զխաչն իսկ խաչելութիւն՝ ելողին փառօք յինքեան օւնելով, զսամեակցունց մտաց տեսութի 'ի սոյն յանկուցեալ միշտ պակուցանէ . և արեգակնօրէն նշուլիւք ան-

նուազ փայլումն արձակէ : Վրանդի զեանձարուրսն խրթնածածկոյթս յիշատակ կորուսելոյ փառացն Ղաւամայ, և զմաշկեղէնն ծառայական սփածանելիս, փոխանակ տերեւոյ տնկոյ թղենոյն, որով նախա հայրն պատասպարեցաւ, 'ի պատկեր յօղուածոյ բարձիցն վերբերելով 'ի հօրն օրինակ՝ զորդւոցն գարշապարս օժանդակեաց . և զփուշն դաժանաբոյսս ընդ ծաղկածինն վայրից դրախտին . և զարիւնեւրանգն կարմիր 'ի տարացոյց խակութե մտաց յանցաւորին, և պատերազմական փրկչին մարտի նշանակ . և զգծնդակատէգն սեւեւս . 'ի թելադրութի նահանջման անարգելն ձեռաց, որ ներհակ հրամա նի արարչին ձայնի յանդգնեալ ձգտեցաւ 'ի փայտին պտուղ . և զսպունգն դառնաթորմի ընդ ախորժելի բաղքը ճաշակմանն . և զարկանեղիս ըզգեստու արարչին ծնողի 'ի շուք պատկառանաց պարտաւորին մեղօք խլայի : Օ այսոսիկ զսոսին 'ի միռամ տեսակի մասին, իբր զգանձարան կենաց պարգեաց փրկութեան ճրից յածունակն իւր քառադրուի ամբարձեալ բերէ : Որպէս զի ըստ էական ամենանկատ տեսութե աչացն 'ի յեւթնամասնեայ շաւիղ գթութե 'ի սեռս ստորիցս ստեղծականաց անաղտական ծաղմամբ երգեսցի :

ԻԶ . Եւ արդ զգիր ընթացից պատմութեան բանիս աստուստ կնքեսցուք . և փոխատրեալ այլաբանեսցուք 'ի զանազան բարեբաստութիւն ներբողական արհեստահիւսակ առասացութե, պատեհ պատշաւ ճողութե, սկզբնաւորեալ 'ի պրակապատճէն պիտաւութե 'ի պարս կարգի բանիս հոլովման, զի 'ի հաւասարութի հարթութե միամասնեայ նկատման խառնեալ միասցին : Եւ արդ ահա սկսցուք զկնի գծագրութե գումարահոլով պատմաբանութես՝ խառնել դուռն ինչ դրութիւն համառօտագիր դրուատից, նախ նմին իսկ կենդանարարն ննագրութե նծեան խաչին, և զկնի սորին՝ սրբոյ տիրուհոյն և նծածնին, ընծայ մատուցեալ պտուղ հաճութե կամացն էութե անձաւն իսկութե՝ զշաւի շնորհաց բերկրաւոր շթմանց, 'ի հոս անուշից . Վայց արդ սկսանիմք 'ի մէջ առեալ զմնացեալն մեզ իմաստս բանի այժմ

յայնցանէ, որք նախ քան զմեզ հոգւոյն վարժեալ, և վերին իմաստութիւն կարապետեալ, նախակարգ յառջադրուք զսոյն սքանչելի և խորին խորհուրդ՝ կանխահանդէս խմբիւ սքանչելի բանիւ տօնեցին : Ուստի և մեք ըստ ազգման չնորհի մերուսն իմաստից՝ ՚ի վերնատուողէն բանից զօրութե , բացաձայնեցուք երգողաբարբառ բարեբանութիւն այս խաչանիշ նորոգ նշանի, նորոգանուագ նկարս բանի, ՚ի կարգ գովեստի նորոգ ներբողի :

Աւերթեր գրութի սակաւ սոփեստի յարակցեալ հիւսի ճառս ներբողի լուսախաղ՝ խաչիդ նշանի :

Ա. ԱՍՏՆՈՐ սկզբնաւորեալ առ պատմական բանս յարակայ՝ նպաստաւոր ձեռնտու խորհրդոյս առեալ գառաժս պատգամաց ամփնականն Ասայեայ համբուրիւ ողջունել . այսպէս ասէ տէր, երկին անթու իմ է, և երկիրս պատուանդան ոտից իմից : Երգարեւ հրաշագինն զօրութի բանս ցուցանէ, ընդ գրկեալ ՚ի կայս կրաւորական երկկերպեան պատկերաց երկնի և երկրի էութե : Աւ զիսորդ զսա շարնթացելոց նիւթոց էութիւն մարմնոյ՝ հողագանգուածն քանակութե մեղէն էութե հանգուցանել զօրեսցէ . նա և անյօդականն լուսանշողլ պարզութի ո՞րպէս ՚ի հեզս և ՚ի խոնարհս ըստ անսուտն խոտման՝ ընակութե տեղի ընկալցի : Այա յայտնապէս խոստովանեալ հաւատասցի՝ թէ նախաճառս բանաւ գրութի յապառնեացս խորհուրդ հոգւոյ աւանդն նայի . յորում աւարտումն՝ գերալրութի էութեանն այ՝ և ՚ի ստորինս կոյս ծանուցաւ հանգուցեալ ՚ի յօդատեսակ մարմնոյ խառնութի, և խոնարհ հնազանդութե բազմեալ ՚ի կառն խոնարհութե կենսակիրն ք խաչին : Վանգի ո՞րքան էր զօրութի իշխանական անձնական գաւթի մարմնեղէն հանճարոյ մտաց տեսութե, զանկիրն բարձրութե երկնի գաւթան, և զանընդունակն լայնատարած գիմաց երկրիս հարթութե, բովանդակապէս առ իւր պարփակել : Սանաւանդ զի փախուցեալ է նա յըն-

Թացս Թեւոց Թեթեւոց հողմոց անհաս երազմամբ 'ի մէջ մթութե իւրն ընտելութե հայրենի անծանօթ ծոցոյն սրբութե : Լպա ուրեմն 'ի հոգեւիցն լեզուէ բղիւսմն կայլակաց բանից վտակաց՝ բաղմական էին գաւառնեաց զերկին, և հանգչարան ոտից պատուանդան՝ զհրաշազան խաչս փրկական, անմահն իսկութեան յօղաւոր մարմնոյն խառնմամբ եղեալ օթարան : Եւ արդ, եթէ զուրուականին տեսակ իրօրէն ճշգրտաբանեաց առ ճշմարտութեն հաւաստութի, և զունոդն էից պարունակեալ յէակաց՝ երգագրեաց բանիւ մեծն 'ի տեսանողս երջանկազարմանն ծաղիկ, մեք ո՞րքան կարօտանամք բացասական բանից զօրութե՝ համբաւել զճշմարտութե սպայծառութի խորհրդոյ խաչս զօրութե :

Բ . Օ ի Թէ 'ի տօթ անուն և հարաւային համբաւեալ բլրոյն բարձրութե ամովրհացւոցն ամրոցի խորհրդականն Սիոնի՝ գուշակողին միայն զերեւոյթ ապագայից ըղձականութեցն, այնքան ամենապատկառ պատուասիրութեք Խորայել տօնէր անզգայական տաւղաց երգարանօքն հնչէր, և զգուշապէս արտի սարսափմամբ միշտ երկրպագէր, յարծաթունակ և յոսկիակիրն կորքան տապանակին ընդունարան 'ի սողմոնեան կառուցեալ խորանն անկատար բահանայաւ, ըստ Պաւղոսի բանին քննութեան, և արդարութի թլփատութեն ուխտիւ 'ի Վերմել քարոզիւր բնակիլ և դարձեալ ըստ այլ տեսութեան մարգարէաճառն ակնարկութե, ծառք բուսոյ բնաւին անտառաց համայն հրճուանօք խրախուսեալ, ցնծան հոգեպէս, զյայտնութի երեւման հաստիցն ծանուցեալ : Եւ արդ, եթէ այսոքիկ ստեղծուածքն փոքունք մեծն արարչութե, վայելական և բեքերապատարն խնդութե զանկողին և զհաստողին կենսաբեր գալուստն 'ի բարբառ ձայնի անբան բերանոյ, և 'ի ձեռս անյայտ անտիպ տեսակի, և յոտս անբերողս բնութե բարձից, բաղմագրուատ ձայնիւ նուագեն, 'ի ստուերականն գրոյ հրաման ընկալեալ, ապա ո՞րքան 'ի հրատարակիլն յայտնութե կենսատու ներբողեալ խաչս մեծ նշան, անջնական շնորհին գրաւական, և ծածկեցեալ փառացն յայտա-

րան, ծնկովք կրկնելովք և պատկերովք պատկա-
ռեցելովք և զգայական դիմօք սքողելովք և շնա-
գիր երեսաց մեր գեղովք 'ի խոնարհ մածուցմամբ
'ի հպումն հողոյ արժանապէս խոստովանեալ եր-
կրպագեսցի: Վանդի յայսքան մեծամեծ շնորհս
հաղորդեալ, և յերանուէն գլուխ ժամանեալ, ու-
նող զօրինակ էին պատկերի մարդս բանական,
զորպիսի ըղձական նուէրս ձայնի ոչ ընձեռեսցէ
սոցին առթողի: Ս'անաւանդ զի և հոլովումն յո-
գուածոյ բղխման երգաբանութեն՝ ոչ եթէ զար-
ձան մովսիսագիր քերեալ 'ի քարանց կարծրանիւթ
վիմաց կենդանասպառ օրինի աղախնանուն հազա-
րու՝ ստրկածինն Սինայի արտագծեալ 'ի Թիւս որքա-
նուէ չափոյ սիղղոքայիցն նախադատն ընտրականուէ,
կասկածափորձ վարժողութե, սկզբնաբոյս հատակի
պատանեկաց պիտոյից ունի առաջի աչաց նպատակ,
այլ զէս գերազանցն նախագիծ նորա տեսութեցն
դիտմանց նախահրաւէր հրձուանաց: Օր կեանս
ծածկեալ յօրինականացն խուզողութե՝ բանն վկայ-
եաց՝ յաղագս անհիւթակիրն այլ յեղականն մարմին
թաքնելոյ: Արդ աղագաւ մոլեգնականն եղեռնուի
տոհմին {Յակոբայ} նախագուշակ բանիւ կշտամբի,
այնք որք յանդգնուի երագեալ փութային 'ի լրումն
ճառի ձայնի պատմողին՝ խրախոյս միմեանց ձայնե-
լով: Եկայք արկցուք փայտ մահու 'ի հացն կենաց:

Գ. {Պրում հեղուտեալ անայլայլակ նոյնուի տէրն
երկնի և երկրի 'ի բարձրն դիտանոց կառուցեալ 'ի
մէջ ստորինս վայրի, և ևս յաւէտ անտի ամբար-
ձեալ գովեալ գերունակութե 'ի ստորե վերինս վա-
րագուրի նախագրոյ հայրականն ծոցոյ՝ պետն մաք-
րութե համայն էակաց {Յ, որ եմուտ 'ի սրբութի
վերին սրբութեցն: Ս' ասն որդ 'ի դիմումն երագ-
ման ընթացից նորին 'ի ստորինս վայրէ եղումականս
կայից, 'ի բնակուէ հողածնաց մթնակերպ արիւնու-
րակ ձորձովքս ծածկեալ, գասապետք հրեշտակացն
անեղծից՝ ընդ տեսիլ աչաց նկատման անպատմա-
կան պակուցմամբ յաւէտ պշուցեալ, ձայն ուժգնա-
հնչակ առ միմեանս քանչեղի հնչելին՝ ով է սա զար-
դարեալ 'ի գեղ պատմուձանի բոսորակայլաւն որա-

կի, որ զիմեալ անցանէ ընդ այս վայր ահեղ սքանչելի քանդի տեսանէին՝ի յիրան էին զխաչին պատկեր : Որով՝ի նմանէ և ՚ի նոյն զիտմանէ ցուցեալ ծանուցաւ ՚ի հրաշքէն հանդիսէ մեծ պատերազմէ ապաքինիչն մահու զմրցանակն յաղթութե պսակ պարծանաց ՚ի գլուխ ընկալեալ : Ի՞նչ որս և զպատառխանի խաչապսակն փրկչի ՚ի շար առաջնոյն յաւելեալ հոգեկրին, ես եմ որ հարի զհնձան մեղացն միայն . և հարեալ եօխեցի զթշնամին կենաց՝ գործեաւս մահու պաշտման . խոցեալ զնա քառասայր սլաքաւ զօրեղ այս զինու՝ ՚ի կորուստ զենեալ սատակման մահու մահացուցին զմելար բռնութիւն : Յայտոսիկ ստուգադիր և դրուատականս գործ գովելի՝ ՚ի բացուստ ՚ի հեռուստ իբր ընդ հուպ նայեցեալ տեսանողս զհիացուցանողն խորհուրդ բանակարգ բարեղարդութիւն խաչիս քննութիւն, ՚ի զկնի հետեւողս զհոգեշունչն տառ կարկառեալ անձառ գիտութի պարզեալ ընծայեաց :

Դ. Վանդի և նոյն ինքն տէրն իբրեւ զնիւթ կենաց նորոգութե անկապուտ իշխանուէ առիթ հանգստեան վերստին յԻշին դրախտի դարաստան, հաւանական կամօք էակիցն հօր՝ հանդերձ ինքնիշխան հաճութիւն անկիրն կարեաց վշտաց յանցանաց, ՚ի յուս կենսունակ նծեղէնն ազդերի պայծառապարծ պանծանօք արքայօրէն ճոխութիւն յինքեան ամբարձեալ : Իմենատեան իսկութի գործողն հրաշից ամենայն գոյութեց, յանդիման աչաց նկատման էից ամենից, անպատկառ դիմօք, անդանդաղ ճեպով, իբրեւ զստեղն խնկոյ ծխոյ բուրելոյ, դայր ՚ի կատարած կտակի գրոյն ստուերի, հաստատել զարիւն ուխտի նորոգ փոփոխման ՚ի հրաւիրեալն տեղի : Որով՝ի վեր ամբարձեալ ՚ի քայլս հանդարտութե տիրական գնացից ոտից յեղյեղման, դերազանց դարշապարացն յառաջ խաղացման, զկայ հանգրստեան առնողր խաչակիր հետոցն ՚ի կատարս ծայրից Վողգոմայ : Եւ հաստատեալ զնոյն ՚ի նկատեալ տեղին սեղան սպանդի, նուիրեցաւ ՚ի վերայ նորին գառն անարատ, ՚ի ծուխ պաղատման հօրն և նոյ գրաւ հաշտութե : Եւ ամն որոյ ՚ի հանդիպել այնմ

սոսկալի անպարտական զենման տեսակի, դողացան սաստիկ սարսափմամբ եղելութիւնք բնաւիցս բնուէ . և սաստկապէս ահիւ դղրդեալ սիւնք հաստատութե հիմանց աշխարհի յայլայլութի նորոգ յեղեղեցան : Եւ և հուպ առ հուպ 'ի քթիթ աչաց միայն թարթափման, թնդեալ շտեմարան անքոյթն սառերի ստորին անդնդոց, և 'ի մասունս յոգունս և զանազանակս հատեալ համառօտեալ 'ի սպառ հառուածէին բոլր կառուցման կարծրանիւթ մարմնոցն սեռից, եթէ ոչ 'ի բանէ բանին ունողին զգոյս՝ սքանչելի փոփոխմամբ 'ի նորոգ գոյութիւն գեղեցկապէս արծարծեալ չըլէին : Եւ ամն զի նորն Լ'դամ վայելչապէս փառազարդեալ 'ի նմանահիւթ տնկոյն մահացուի, կամակար մտօք զբազուկն անարատ բեռօք սեւեռեալ 'ի տերեւասաղարթ տնկոյն տեսակ ամրափակ ուղերձեալ, դարձեալ զհրացանկն դաւիթ ընդարձակայարկ յատակաց վայրիցն Լ'դինայ եբաց հնոյն Լ'դամայ : Եւ զնախակապուտ բոյսն հեղասաղարթ պտղովքն անուշիւք՝ ուստի արտաքս նա անկաւ ըստ պարտուց, պիտակն 'ի պարտուց 'ի հասարակ անուն փայտն վշտացեալ, գերալրապէս թաւ գայօրէն պճնութիւն 'ի կառափեալ գագաթն՝ սեպհականեաց դարձեալ նմին մարդոյ յաւիտեան : Եւ 'ի սոյնս կառուցեալ 'ի գործի անփծիցն մահուան՝ կանգնեցաւ սովաւ բռնուէ մահու ընդգիմամարտ և վանիչ ախոյեան . ուստի յաւէտ նորոգմամբ կացին արարածք 'ի ձիրս շնորհի նախամարդոյն ստեղծողի :

Ե . Եւ վ մեծի անպատմելի և բաղձալի երանուէս որ շնորհեցաւ մեզ . ոչ 'ի ձեռն բուսոյ արգաւան դաբեր սաղարթի, 'ի բնակութե հողակոյտ բլրոյն Լ'ասանու, և կամ բարձրաբերձ մայրիւք սանայթրասերմ ծառոցն, և կամ թէ զձիւղս ստեղնաձիգս նոճիաճաղճախն անտառաց 'ի մէջ առեալ բանիս երգութիւն գովեստիւք հուշակէ . այլ փայտ մահատեսակ աչաց զգալեաց, ունելով թաքուցեալ առիւր զարմատն կենաց . յորում կենարարին մերում մահացեալ մարմինն մեղսօրէն դատմամբ, 'ի հայրենի պարգևաց սիրոյն երախտեաց ըստ պաւլոսեան իմաստապատումն ճառից՝ պատարագ մեզ փրկանաց և

գրաւ ԹողուԹէ մեղաց : Օ ի զանունակն յանցման զանդրանիկն որդի՝ զմիածինն ծնունդ ծածուկն ծոցոյ՝ ի պարտիս պատժոց մեղուցելոց ի ծառն անիծից մահազործակն օրհնութե առիթն խաչի կամաւ ընծայեաց : Վանդի առ սովաւ հրաման սոսկալի կամացն հօր՝ յորդին աւարտեալ, որ շարժեալ ի փրկանս հօտին ցրուելոյ ածէր զսուրն ի վերայ հովուին սիրելոյ . Օ արթիր, ասէ, սուր ի վերայ հովուին իմոյ ընտրելոյ . զի քեզնա հարեալ սպանից, և զհօտն ցրուեցից, և դարձեալ ի սպառ առ իս իսկ պարուրեցից :

2 . Յաղաքս որոյ և զնոյն փրկող հովուոյ անուն նախաձայն յայտնութեք տեսանողացն միայնակ իշխան ինքնակալ՝ գոյից տիրող տրոհմամբ տիրապէս՝ իւրաստեղծն հօտից տածող՝ բազկաձիգ զառանցն ժողովող՝ ի հեռուստ նախապատմեցին . Տէր հովուեսցէ, ասէ, զՍարայէլ . և, ո՞ տէր, որ հովուեսդ Յակոբայ ընդ տանն Լիբնեմի, հայեաց ի խաչինս քոյոյ կամացդ արօտի : Լոյն դարձեալ յաւելու ի ճառս ազգման այսմ հովուի գուշակման . սա է, ասէ, անծ անծ մեր, և սա հովուեսցէ զմեզ անփոփոխ և անսահման ի յաւիտենից մինչև յաւիտեան : Ինդ սոյն յարմարեա և զերգ երգողին, որ յայտնէ քեզ զիդձս բաղձանաց հարսինն ի սէր փեսային . ո՞ւր հովուես քաջ հովիւ, ասելով, ո՞ւր հանգուցանես ըզհօտ քո ընտրեալ ի մէջօրէի, հովանիդ ինամոց նուցին կառուցեալ : Օ սա և Լսայի առձայնէ յերկրէ յերկինս ամբարձեալ . և հովին հօտին կարապետ անտանօր ընթացեալ : Սա որ հովիւս՝ լինի ի մեծէն Յովհաննէ և գառն դաւանեալ . քանզի իբրև զգառն անմեղ ի զենումն ածաւ, և իբրև զոչխար անարատ ի սպանդ մատուցաւ ըստ Լիբնեմիայի և Լսայեայ : Լսա հովիւս հզօր ճմարիտ, ճգրտաբանուէ միշտ նշանակեալ եդ զանձն իւր վաճն ոչխարացն, իբրև զգառն անարատ ի վերայ սպանդի կենսունակս խաչ : Լա զնախատինս նախատչաց հօրն իւր քամահողաց՝ որդին հարազատ՝ հնազանդ հաճութե յանձն իւր ընկալաւ : Լա առաքեալ զհոգի մարդկութեն ի ձեռն նորին ընտրական քննութե իբր զբուրումն

անուշից հոսող կնդրկաց'ի հաճուի հաշտուէ մարդկան փրկութե :

Է. Իսկ այց զի՛նչ էր արդեւք պատարագարան կամ սեղան ընծայարան, ուր մատուցաւ զուարակս փրկկանք նորոգման : Եւ 'ի բլուր բազմեաց բազմանիւթ բարձրաբերձ ձեռնաստեղծական սեղանոց կշռեալ քանակի անմահ զենուամ, այլ 'ի փրկանիւթ քառադէմ չքնաղակերպ երկնահանգոյն սրովբէաւ տիպ քառառաջեայ չորեքկերպեան անօթս խաչիս : Եւ 'ի սողմանեան սրահ տաճարին՝ որ զանբանիցն ջուկս ամփոփէր, այլ 'ի գիրկ միջոյ բնաւին աշխարհի, հողածին զարմիցս ծնողի, ընդ վերնայարկ անձեռա գործ երկնից կամարաւ, հանդէպ զամբարաց 'ի նմա կառուցեալ լուսածագողաց . որպէս զի սրբութի յաւէտ առլցցին երկին և երկիր գանձեալ ստացուածովք : Եւստի և զանաղօտ ծագումն ընկալեալ, և լոյս 'ի սմանէ էիցս զգեցեալ, ծխալից շարաւ վիշապին, շոգիամէգ մթին ստուերին մռայլ, շամանդադ նսեմ խաւարին 'ի սպառ իսկ ցնդմամբ 'ի բաց փարատեցաւ : Եւ սուսեր մահազէն մարտի յաղթանակ, ընդդիմակ միջոց միջնորդաց երկուց՝ եղծման և նորոգուէ, կենդանարար նշան խաչիս ստոյգ ծանուցաւ : Եւ Իգլամն վերին 'ի լուամն ներքնոյս փառացն լբման, եղականապէս փոխաձեւեալ . քան զի զհոգին ներհակ շնչական կարեաց անփորձ յանցանաց, 'ի հիւթ զանգուածոյ հողածինն մարդոյ 'ի լուսանորոգ խաչիս աշտարակ պարտաւորապէս պա հայր արձակեաց . վասն որոյ զապականադիր մուրհակն պարտեաց նախնոյն յանցանաց՝ աննորս գելի եղծմամբ պատառեաց : Եւ զփախուցեալն յընտրականութի դատման օրինին նախատուր կտաւին, տիրաւանդ արարչապարզ և սահմանին, ձգմամբ ձեռաց 'ի խաչն պարտեաց՝ զնմանասեր զանգուածն լմբռնեաց . վասն որոյ երասանաւ հանդարտութե զանկիրթն վարժից կալմամբ կապանաց հաւատոցն յաճ՝ յորդեգրութե կարգն վերածեաց : Եւ իբր ոչ 'ի կամս ստեղծողին կամաւ նայեցող ստեղծեալ պատկերին կեցուցանողն՝ 'ի սահմանադրեալ միջոց պայմանի վճռին վիճուց կանոնական անիծից զինքն հեղուեալ, վերացեալ բարձրացեալ և մերկ

մարմնոյն պնդեալ 'ի խոշոր և 'ի դժուարակիրն այն ապաշխարան, սեւեռակապ և խստապինդ բնութիւն բեւեռեաց : 1) ասն որոյ և զընդվզեալն ապստամբութի 'ի համբերատարի հաւանութի, հպատակութի խափս խորհրդոյ մատոյց մածուցեալ . առ որ և հայի խոտորնակին ձեռոյ յայտանկատ տեսարան :

Ը . Եւ արդ զի՞նչ է իմանալ իմաստիւք սրտի զհրաշանորոգ և զածակերտ խաչիս եղանակ . արդեւք տիրակա՞ն ինչ գոյացութի, եթէ ստրկային սկզբնաւորութի . անծականին դիտման տեսութիւն, եթէ մարդկեղէն ինչ իմաստութիւն . արարակա՞ն գծագրութի, եթէ ստորնային սկզբնաւորութի : Եւ գարեւ ոչ մարդկային յարմարումն ինչ իրի, քան թէ վերնային զսա նուագեմք : Վնանգի 'ի զանազան տառից զշարադրեալ բանականիս էութի, որ 'ի զանազան մասանց շաղկապեալ աւարտեցաւ 'ի մի բոլոր լըութի, սա 'ի շտեմարանս հասեալ զգայութե՝ նոցա իմաստից զգորս հիւթ՝ խառնուածոյ թանձրութե մարմնոյ 'ի թեւ իւր կախեալ խաչակիրն ժուժկալութե, 'ի հոգի անօսր զսպեալ փոխադրե . և 'ի բոք քառակողման ստուար առաստանաւ զխորհտականն 'ի մեղ սանձեալ յարձակումն . և որպէս 'ի վհէ ամբարձմամբ հանեալ զծանրութի մարդոյս խակութե, երազ սլացմամբ յիմանալիսն գերամբարձեալ՝ անծութեն ընծայեցուցանէ : Եւ յոգքիկ անծագործ և անձառանորդ խաչիս են զօրութիւք, զորս ընթաց բանիս գումարէ . մինչ զի զմոլորական մտաց խակութի զգաստ յարմարէ, զանբանական վրընջողութի ասուն կենդանեաց՝ ողջախոհաբար զգոնացուցանէ, զայլանդակականն օտար տեսութի՝ ընտանի զօրութիւք աղին համեմէ, զանհարթութիւն 'ի պատշաճականն՝ ուղղակի միաւորութիւ հանդէպ հաւասարէ ըստ քառուգիրն ձեռոյ պատկանատեսակ պատկերի իւրոյ :

Եւ մեք ըստ չափոյ կշռութե զօրութե մերոյ կենդանարար նշանի անծեան խաչիս այսուհետեւ ձօնեացուք ձայն մաքուր ընծայից քաղցրաբարձառ բանից օրհնութիւք :

1 Բիւզանդեան տպագիրքն Գոյնիւն կամ զԳոյնիւն :

2 Բիւզանդեան առաջին տպա-

գիրն եղեալ էր զԷ Դիւթ . և որ անտի այլ տպագիրք ընդ լորս Դիւթ . և գրչագիրն թերի է :

Թ. ԼՍՏՈՒԱԾԱՅԻՆ անբաւ Հանձարոյն՝ ամենա նկատ տեսութե աչացն՝ յարմարական ձեւակերպութի քօեան նշան . որ և 'ի սկիզբն գոյանալոյն յէկն էակացս՝ տարածումն յատակաց գետնոյն կառուցման, 'ի գուշակութիւն քումդ օրինակի 'ի կայս քառանկիւն կերպի հաստատեցաւ :

Ժ. Բարեբանեալ ես կենդանակիր անժեան նշան փայտիդ փրկութեան . որ 'ի հազարաւորս բիւրուց բոցեղէն զուարթնոց՝ զգարմ զաւակի մարդկասերմ բուսոց բանական բազմութիւ բնուէս՝ քեւ դաստիարակեալ 'ի կիրթ կցորդուի քում հաղորդուէ , խրախոյս հանդիսիւ միախումբ դասակցութե՝ միապարերգակցութե ընծայեցուցանես 'ի քեզ բազմելոյդ մաքուր օրհնաբանս :

ԺԱ. Գովեալ ես նշան փրկական փառացն Յօի . որ մահատիպ տեսակաւ զկենացն ունիս զպարգև . զոր յերգագիր տառն իմաստունն հոգիանիւթ հոսանօքն նախագիծ դիտմամբ նկատեալ զհրաշալի քո խորհուրդ՝ բացերեապէս լինի գոհաբան ասելով, օրհնեալ է փայտն որով լինի արդարութի :

ԺԲ. Գրուատեալ ես Ծբ պանծալի նշան հրաշազան խաչիդ . որ 'ի դրութիւն դիմակաց քառակուսեան լծորդացն, զուգակշիռ հետեմամբ , անկարօտաճեմ ճախրանօք բազմատեսող յոքնաչեայ քրովբէանիւթ ձեւացեալ կառացն, սերարփին սիրասուր սլացմամբ սիրասարաս սաւառնմամբ , անսայթաքական դնացիւք զքոյդ ճշմարտէր սքանչելատեսիլ երևումն կանուխ յայտնութե : Բանդի անիւ 'ի յանիւ խառնեալ խորհրդիւ , զդրութի խաչիդ անփոփոխադիր տեսակ 'ի յինքեան նկարէր , զոգի կենդանի էին ազդեցման՝ իբր զքո անդատապարտ գաղափար յինքեան ընկալեալ : Լա և այլասեռ նիւթոցն հալուած յէլէքորիոն անուոցն կազմած՝ զքո փոփոխումնդ 'ի բացուստ նկատեաց . քան զի 'ի մերայ քո հնչեաց բարբառ ձայնի անյ Սաղգայի : Լուստի և յայ ոտիցն տեղիդ , գեղեցիկ երգաբանութե զանեղծն իսկութի 'ի քեզ պսակէն , օրհնեալ փառք տն 'ի տեղուջ իւրում :

ժԳ. Եւրանեալ ես նշան զօրութեան արփնափայլ խաչիդ. զոր տեսանողին նախագիտութիւն հոգեւիցն բանի՝ աթոռ բարձրացեալ և վերացեալ ամբարձա՝ ձիգ ճգմամբ գուշակեաց այ : Եւ պաշտպանեալ սրովբէագուժար շրջապարուք սաւառնացեալ թեոց պացմամբ զբազմեալն 'ի բեզ երրորդական սրբերգենութք, տէր զօրութեց դասուց անմահից՝ աւար տեալ ձայնիւ գնոյն դաւանեալ. զորոյ իսկութիւն ծածուկ խորհրդոյ՝ պարզ և մեկին յայտնեալ : Յօհաննու՝ տեսիլ փառացն ասաց : Յօի :

ժԴ. Օրացեալ ես և պաշտեցեալ անպատմելի պատուով նազելի նշան. որ 'ի գուշակումն նշանակութե քումդ խորհրդոյ զպատերազմական մրցման մարտին գտեսակ և զխնդիր վրիժուց տանն Սարայելի գերեցելոցն 'ի Նաբիլոնի՝ յաւարտումն ամանակի դարձին : Նակոբայ, երիվար աշխատ կարմրեբանդ գունոյ մարգարէին ընտրելոյ 'ի խորհուրդ ծածուկ նախածանուցար :

ժԵ. Եւակցին փառաց մեծութեն հօր նշան պաշտելի. որ նախ քան զճշմարիտ շնորհացդ քոց յայտնութի, յօրինակին տեսութի հայեցեալ Եւգենիելի՝ և հրաշարի հիացմամբ տեղի տուեալ սբանչելեացն 'ի փախուստ պակեալ շրջեցաւ. և 'ի բեզ անդրէն վերստին 'ի ձեռաց անեղին զօրացեալ դարձաւ :

ժԶ. Բնդ անձային անաղօտ և անպարագիր մարմնոյն : Յօի միացեալ խորհուրդ պատուելի խաչիդ : Վանդի իբրեւ գերեակ նմին և տեսակ կոչիս կրողդ ինքեան նշանակ. վասն որոյ պաշտի և երկրպագի անձարչարեալ 'ի քում պատկերի :

ժԷ. Եւագ անթարչամ զարդու Սիոնի՝ նշան գովելի : Յորոյ ասացոյց նախանշանակ մարգարէն ընտրեալ որոշեաց 'ի քարանց յղբունց զփայլականաւ շոյս : Եւ զօրինակն ճշմարիտ քե փառաւորելոյ 'ի քառաւորս նոքօք պճնեալ պաճուճեաց, 'ի բերս շրթանց բանաճարակ որոճման, 'ի կոչումն քառից զբեզ համբաւեալ : Յորոյ օրինակ քումդ անեղծութե զմայրն ընդ նոճոյն ; և զսարգն ընդ սօսւոյն 'ի պատճառ փառաց մեծին այ վերանուագեն :

ժԸ. Եւողովեալ գումարութե բանական հօտից

նշան արարչատեղծ . որ 'ի վաղնջուցն կանխութի զքոյդ տպաւորեալ զարմանագործութի 'ի գումար տակ երամոյ գառնածին հօտից տանն | արանու : Վանգի 'ի քոյդ նշան գեղերփնեալ զուղէշ սիգնանի՝ քում շառաւիղի , որ 'ի գոյն արեան որակի ներկես զազա այլալեզուս բազմութիւ զարմի : Եւ կամ զգարձեալ 'ի հակակայս խայտաբէտութե մեղացն գունով , 'ի մի աւագան շնորհիւ մաքրութե զամենեցուն տեսակ ընկղմեալ միում (Յօի քան թէ Խարայէ լի ընծայեցուցանես :

ԺԹ . Խակապէս լուսով նորոգեալ քսեան նշան . որ 'ի յանմատոյց փառացն այ լուսաւորեցար . մինչ զի նկարագիրն կենդանաստեղծ երեսաց մերոց հոգի տէր Վա՛ 'ի պատկեր տեսակի մերում քե նշանակի : Որ երբեմն նոյն ինքն 'ի քեզ է յայտնի հանգուցեալ , որպէս և դու ընդ նմա ես միշտ միացեալ :

Ի . Լուսաւորեալ ես ամենազօր նշան խաչիդ փրկ կութե : Որ 'ի սաղմոսանուագ երգոյն յորդորման զքեզ նկար մարմնոյս պահապան 'ի մեզ ընկալաք նշան փրկութե , անմարտնչելի սլաքին հարման և չարին աղեղան ներհակ դու վահան :

ԻԱ . Խոստովանեալ ես խորհրդարան մեծութեան էին , և նշան պարծունակ մահու յաղթողին : Վանգի քե ձիաւորեալ գունեալն ձորձով ըստ մեծին (Յակոբայ յարինն խաղողոյ , արագ ընթանայ 'ի դժբաւարակոխ մեծին շտեմարան խորին դժոխոց՝ անծային հոգեոյն լոյս ծագեալ : () որ և Վանիէլ ազդեաց մեզ յստակ , որ կայ 'ի խաւարի , և լոյս իւր ընդ նմա փայլէ համարձակ :

ԻԲ . (Նոող զմեզ վերստին 'ի մահն (Յօի նշան արարչակիր . զոր սկզբնարարն բարեաց (Յօ մկրտութիւն և բաժակ լուսցման մեղաց և արքման կենաց զքեզ դաւանեաց : Եւ զկցորդութի փառաց խնդրողաց որդւոցն որոտման , զկենսունակ խորհուրդ քո ազգեաց :

ԻԳ . Խացարան անբաժանելի հրաշից անմահին (Յօի նշան անպարտելի : Վանգի քե գօտեւորեալ միջապինդ ամբողջ բանն մարմնացեալ , տիրեաց յոք նաթիւ ազանց հեթանոսաց 'ի շնորհ որդէգրութեան ծնողին իւրոյ զամենեան զմեզ հրաւիրեալ :

ԻԴ. Հանդիսակիր նահատակութիւն նախկի վկայելոյն խաչ անեղակերտ : Վ՛անդի 'ի քեզ ծանուցաւ բեւեռեալն անձ՝ մարդ երկրորդ՝ ստեղծիչ առաջնոյն : Եւ նա որ տարատրոհեաց 'ի կենաց դրախտէն զկողին պարտակից, նոյն դարձեալ 'ի քեզ զմահակիցն ինքեան յայն վայր ցանկալի եմոյծ հրամանօք իւրովք վերստին :

ԻԵ. Ձօնարան ընծայամատոյց գառինն անմահի խաչ ամենազօր : Վ՛անդի լրումն և սկիզբն առաքելոց և մարդարէից, մաքրութե կարապետն և արարին նախընթաց, զբազմեալդ 'ի քեզ գառն անարատ այ և հօր, 'ի մկրտութեանն աւուր մատամբն յայտնեաց : Օ՛ի բարձողն մեղաց բնաւին աշխարհաց՝ զանձն իւր 'ի վերայ քո պատարագ նուիրեաց :

ԻԶ. Վ՛ամբար անշէջ և անստուեր բոցով պայծառ փայլատակեալ նշան ամենագով : Վ՛անդի 'ի քեզ անպարունակն անձ մարդացեալ՝ արտաքոյ բանակին անութեան ամենածախ հրոյն 'ի չարչարիւն ողջամբ կիզեալ՝ սրբութի մեզ ցուցաւ : Ո՛ր և անմահն անհնչութե ըստ առակաւոր զոհիցն կիզման՝ զճարպ հնազանդութեան՝ հօր ձենձերեալ՝ զանձային հոգին բուրումն անուշից կնդրուկ հաշտութե նմին արորժակ յերկինս արձակեաց :

ԻԷ. Անմարան և ընդունարան երկնից արքային նշան անձրնկալ : Ո՛ր եւս սբանչելիքն այ առ քեզ, քան թէ 'ի վրանն Ողորմոնի. զի 'ի նա միայն աստեղք լուսատու շրջան առնուն ձեմելով, և վարագոյր տարածեալ 'ի մէջ փառացն այ : Եւ դու զծածկեալն 'ի նմանէ յայտնի շօշափեալ մեզ ընձեռեցեր. և 'ի ճաշակումն հաղորդութե կենացն հացի՝ լուսաւորեալ զմարդիկ մատուցեր :

ԻԸ. Ո՛ր արքութի և բժշկութի արտիցն մեղաց՝ քաճիր նշան կենսատու խաչիդ : Ի քեզ նորոգիչն ինամովք 'ի ստորինս երկրի հետեւեալն անձ՝ զտիղմ չարութե ժահահոտ յանցուածոց հրանշոյլ և անշէջ բոցով տոչորեաց : Օ՛ր հրեշտակաւորունն Ո՛ր աղաքիս աւետարանեալ կանուխ մեզ ազդեաց : Ո՛ր ադեցից երկիւղածաց իմոց արդար արեգակն՝ բժշկութեան թեւովք սլացեալ :

ԻԹ. Յանվարյան փառացն հաղորդութի զմեզ հրաւիրող երջանիկ նշան : Եւհաւատչեայ ուխտի խոստացեալ խորհրդաներկեան ցնծութեն : Վանդի դու ես փոխանորդ գրաւական աննմանական բարւոյն հանգստեան :

Լ. Վարհաճետեող վերնական անծանօթ և անընտել ամէնանձուկ ճանապարհին փայտ նորոգուէ : Դու տիրապէս միշտ առաջնորդես զքեզ սիրողաց յերկիր կենդանեաց, խրամատեալ ինքնիշխան քո ընթացիւք՝ զցածնէն անջրպետ սրոյ սրովքէին :

ԼԱ. Շնորհատուր աւանդ լուսոյ պարգեւաց էին կեցուցիչ նշան . որ թէպէտ 'ի սահմանելի քառից տարերաց զգայականաց զետեղեալ որոշեցար , սակայն անգր քան զուշ խորհրդոյ իմաստից գերալըսպէս բաղմեցար :

ԼԲ. Ունող յաղթուէ զօրեղն ուժգնուէ տիրական արուեստից մարմնաւոր տնտեսուէ բնակողին 'ի քեզ նշան ամենազօր . որ 'ի յայտնուէն իբրեւ առական պատմաբանեցար 'ի տեսողէն , զանցեալսն իբրեւ զապառնիս նշանակեալ , գառն հեծեալ 'ի ճերմակ երիվար , և զգիմեցումն ժպրհութե վիշապին վանեալ : Ուստի և խոստովանեցաւ 'ի վերին աթոռոյն շրջան բազմելոցն , տէր ամենակալ , որ էն և որ էր , և որ յապայան յուսով յայտնեցի : Վանդի արդարեւ 'ի քո դէմն լուսանկար փրկութիքս այսօրիկ յանկեալ առցան բարեաց լրութի 'ի փառս անեղին :

ԼԳ. շորեքծագեանս եղերաց տիեզերաց կնիք պահպանական նշան ամենազօր . որ խեթկիչ եղջերօք քառալծորդ զուգութի՝ յազեցուցանես զցասումն այ ըստ Օսթարիայ 'ի չարին գումարս . և ձիւնթաց երազմամբ 'ի կոյսս չորս դիմեցմամբ՝ զազգաց և զազանց զսիրտ նուաճես ուղղութի՝ ի զգաստութի միոյ երասանի պնդուէ : Վազի և խորհրդական տեսչութի՝ դէմք հետոց կառացն 'ի բնակութե կոյս քումիդ հանգստեան տեսաւորեցան :

ԼԴ. Պայծառանշոյլ ջահ վեհին ծագման փրկչին Յօի նշան անպարտելի . որ վաղազեկոյց ազգմամբ գուշակեցար 'ի գրոյն նկարեալ . յորոյ օրինակ նաւեանն Յեսու մանասեան՝ Յովսէփայ բողբոջն անդ

րանիկ, իբր նախատիպ մեքոյդ կտակի, զքարինս ամփոփեաց'ի Յորդանանէ՝ հնոյն Խորայելի նշանակ ուխտի։ Եւ զքեզ փրկութիւն յոյս երկնիցն փառաց նորոգն ինչ հեթանոսաց ետ եկեղեցեաց։

ԼԵ. Սրոյն կենդանւոյ նորագործն աւազանի՝ մաքրարանդ նիւթ՝ նշանդ երկրպագեալ. որ իբր խմոր անապական կենաց զանգուածոյ արկեալ յարգանդ մօրն եկեղեցւոյ, զաւրնկզմեալն 'ի տգեղ գունոյն յեղեալ փոփոխես, և յընտանուի արեանն ինչի ներկեալ զարդարես. և նորոգ ծնելոցն ծածկոյթ լուսաւոր զԻնչ զանձամբ արկանես։

ԼԶ. Սիս կենսաչու ճանապարհի արդարոցն՝ խաչ փրկչին հետեակ։ Վրանգի ախորժողացն գերկնիցն կայան՝ զքեզ եղ առաջի բանալիք բացարան. իբրեզընդակից դաստիարակարան, տուեալ մեզ զԵրդ տիրական հետոցն ուղղութե։

ԼԷ. Սուր նծամուխ բարձրացեալն այցելութե, նշան դբանչելարուեստ փայլակնաձև փայլմամբ յեսանեալ. քառասայրեան գոլով բերանաւ, 'ի ձեռն աջողակ աջոյն ինչի յեղմամբ շողշողեալ։ Որ 'ի փրկութի նորոգման մարդոյն՝ զժիւս ուժգնապիրիս չարին խտուէ քե հատեալ, 'ի սպառ պարուրեաց զօրեղ երթմամբ 'ի խոր խոցոտեալ, անպատուաստելի լուծեալ խորտակեաց։

ԼԸ. Սան մեր մարդացելոյ արարչին ազդումն նծային խաչ խորհրդական։ Վրանգի դու դիւրաւ կործան բարուց հրէից խակամտութեն՝ գայթակղութի և արտաքնախորհուրդ հեթանոսաց հուետորաց հանձարախոյզ խնդրանացն՝ յիմարութի։ Բայց ապաւինելոցս 'ի բեզ՝ վէմ 'ի հաստատութիդ արձաւ նացուցիւ։ Ի վերայ որոյ Սաւղոս շինեալ զհաւատս՝ 'ի խորհուրդ քուժ փրկութե զգործն աւարտեաց, և զմինն Վրն գործող անձառիցն մեկնապէս յայտնեալ բարոգեաց. և զծայր կատարածի ընթացից բանին 'ի քոյդ գլխաւորեալ ուխտակցութի կամաց առաքչին։ Վրանգի քե ընկալաք 'ի մեզ զԻնչ զնոյ գորութիւն և զիմաստութիւն։

ԼԹ. Տիեզերաց բաժանեալ ազգաց հրաւիրակ կողման 'ի մի եկեղեցի նշան հաշտեցուցիւ։ Վրանգի հեշ

տապէս մարդահոյլ հօտից բանի ունողաց իբր գործի հնչման սաղմոսաց հոգիատաւիդ քնարահարուէ՝ դու առաջնորդես, քան թէ անբանից ջուկաց հաւաքման : Վանգի 'ի վայր դալարի անդորրապէս յուսով հանգստեան զամենեսեան գրգեալ պարարես :

Խ. Բախճան պատճառ հաշտութե տն անսկզբան ընդ ծառայն սխալական՝ նշանդ խաղաղուէ : Վանգի 'ի վերայ քո նուէրն բարեաց փրկողին արեան մեծաբարբառ առ նա յերկինս ձայնեաց : Եւ ոպ Լ. բէլ որդի Լ'դամայ՝ մահու գտաւ գուժատու, այսպէս և դու կարապետ կենաց յարութե ես աւետատու :

ԽԱ. Յանկացողաց երկնիցն փառաց նրբական հետս շաւղաց նշան լուսապարգէ : Վանգի բե իշխանութի մոլեգնութե չարին պետուէ յաւէտ կապ տեցաւ . և ճանապարհ մտից գրախտին լայն և ընդարձակ մարդկան հորդեցաւ :

ԽԲ. Իւրեւմծային շնորհացն գուշակման քառաքառ մարգարէիցն 'ի բեզ հանգուցեալ նշան հրաշագործ : Վանգի զվաղաբարբառ երգոց նոցին կատարումն (Խ) հեծելութն 'ի բեզ կրեցեր . ուր ճաշակմամբն լեղւոյ ընդ զմռսեալ քացախին՝ զամենայն 'ի լրումն ածեալ աւարտեաց . և փառաւորեալ մարդացեալ որդին այ, զերկրպագութի յիմանալեաց և 'ի զգալեաց՝ 'ի մի անունն Վ. չ կրկնեաց :

ԽԳ. Փառք անփոխանորդելի երկնից արքայութեն ժառանգողի նշան լուսապաճոյճ : Վանգի զյառաջադրութի խորհրդոյ կամաւոր մահուն իւրոյ (Խ) քարոզեալ, զայս բեզ անուն սեպհականեալ հաստատեաց : Որով և ժառանգեաց զփառս սրբասացուն միշտ օրհնեղութե, որպէս 'ի վերնոց՝ և 'ի ներքնոց խաղաղարարն տիեզերաց, որ զթշնամութին հին 'ի բեզ նահանջեաց :

ԽԴ. Վաղաքին լուսոյ՝ նոր Երուսաղէմի մահարձան անմատչելի : Վանգի զմոլարաղանդ ստայօդն թիւր դաւանման՝ որք առաջս երեւումն զմարմն բառին մարդկութե համբաւեն շրթամբք նենգութե, դու ցրես զնետս չարութեն՝ ընդդէմ կառուցեալ անվան տը արձան : Եւ հաստատես 'ի գիծ քառանման պատկառելի քոյին տեսութե զանյայն հեղուսեալ,

զանմարմինն բւեռեալ, զանմահն մահացեալ, և մե-
րայնովս՝ հօրն անեղի իսկակիցն որդի՝ ՚ի չափն քո
զհնազանդութիւն աւարտեալ:

ԽԵ. Ի՛հա այսբանեօք և այսպիսեօք, և ևս ընտ-
րականօք բարեզարդ բառիւք միշտ բարեբանեալ
քնեան նշան. որ զանձադործ պատուաստ պարծա-
նաց պատուոյ պսակին՝ ՚ի ձե պատկերի քումդ տե-
սակի մեք ժառանգեցաք: Եւ մոռտն անձուկ դրախ-
տին սենեկի՝ ՚ի բոցեղէնն սրոյ պարփակեալ, քե-
մարդկան ազանց հորդեցաւ: Եւ սիւնհոդոս կաթռ-
ղիկէ անսասանական վերինն Սիոնի՝ սիւն և նեցուկ
նորին ամրոցի հաստատ պնդութե՞ղու խարսխեցար:
Ս ամն այսորիկ խոստովանութի յօղակապս բարառ-
նուն՝ փոքր և նուազ է քումդ հիացման. որ գերաւ
զանցդ ես բանից գովութե: Օ ի թէ ասեղծիչն էու-
թե՛ ՚ի քեզ ծանուցաւ, ապա զորպիսի շնորհս ընդ-
ունել խոստովանեսցի երկրածինս մարդ ՚ի քոյդ
վստահացեալ անեղծ զօրութիւն: Ի՛պա այսուհետեւ
գերազանց ամին նուագաց, իմացական մաքուր նուի-
րօք, և մտաւորն պատարագօք օրհնեալ խնկեալ
և գովեալ ես ՚ի սահման անաւարտ և անստուեր յա-
ւիտենին, նշան պայծառափայլ, խաչ տէրունական,
գործի փրկչին յաղթուն, նեցուկ մեք հաստատուն,
ցուպ բարի հովուութե, կնիք ամուր պահպանուն,
գրաւական միշտ խաղաղութե, պաշտելի հրեշտա-
կաց և մարդկան, ահարկու դիւաց դիմեցման, դա-
տապարտիչ նոցին յաւիտեան:

ԽԶ. ( ) Բհնեալ ես, փայտ կենաց, որ դու միայ-
նակ, լուսոյ ընդունակ, ՚ի փառաց անքակ, շնորհացն
գտակ, երկրի երևակ, ծագմանն դիտակ, արարչին
խօսնակ, միջնորդ համարձակ, ամուր աշտարակ:
Ս ամն որոյ ՚ի յաւարտումն լման շրջանակի եւթ-
նեակ դարուց վախճանի, յորժամ բնութի նիւթոց
լուծանի, միայն դու ՚ի նոցանէ հիւթ աննիւթից վե-
հագոյն, ձկտեալ ձգիս ՚ի բարձունս երկնից փայլակ
նանման ՚ի տես հայեցման ամենայն էութե յաւուր
գալստեան անմահ արքային: Եւ գլաղթանակ փա-
ռացն ի՛նչի յայնժամ ՚ի քեզ լմամբ առբերեալ,
պարծեցուցանես ՚ի պայծառութի քումդ տեսակի

զքե պանծացեալն : Եւ փայլումն նշուլից անօրինակ քո գեղոյ յաշխարհ տարածեալ, տեսակ լրու թէ մեծ լուսաւորացոյ տարերականաց՝ 'ի քոյդ ապաստանեալ տիրական ծագումն, աղօտանուազ և անծագելի ստուերիւ ծածկեալ մթանան : Եւ մաքուր ընտրութեամբ պատմուչանին, անդատապարտ համարձակութեմ, 'ի դէմն անպատկառ գեղոյ երեսաց, 'ի հոգի շնորհաց, 'ի յոյն կենաց, անբերող պարտեաց՝ չարին յանցանաց, 'ի հանդերձ փառաց շնորհին հրեշտակաց միշտ երգեցողաց, զգուշական և աննիրհելի փառաբանողաց, զերկրպագուսքումդ նշանի զուգաբարակցեա : Եւ երևա որպէս յերեկս աւարտման աւուր այսմ յաւիտենի, արժանի լիցուք և 'ի սկիզբն վաղորդայնի մշտատիւն ժամու՝ փառաւորել զքեզ կենսատու 'ի կանուխն ժամանութի և յանազանն յարաձգութի, 'ի գիծն լայնական և 'ի մակերևութին հարստական : Արեւ միշտ բարեարտական երգաբանութեմ երկրպագեալ, Յօի արեամբն միեալ, և զէն նորին զօրացեալ, որ է 'ի քեզ, ընդ քեզ և առ քեզ 'ի միջոց տարածման երկնաթափի և փայլակննութաց խաչիդ ձևակի : Արու վարժե և յարմարե զմերս կրօն անանջրպետ դաստիարակութեմ ըստ քումդ խորհրդի, անանջրպետ միականութեմ բնական բազմեալ միացեալ, և ոչ հեռացեալ : Արու ըմբռնէ զսարտուցեալքս 'ի լուծոյ ածեալ ըղձալի . և ինքն ըմբռնի բովանդակապէս քե 'ի մէնջ աստ և 'ի հանդերձեալն ապառնի : Յաղագս որոյ 'ի գովեստ ներբողական ճառիս վախճանի՝ նմա փառք Յօի Վնի ընդ հօրն և ընդ հոգւոյն ազգակցի, 'ի խոստովանողացս զգաւանութի միոյ և միայնոյ պատուելի և պաշտելի երկրպագելի տք Երրորդութեն : Արում անսահման գովութի երգոց, ըստ անկէտն իսկութե և ըստ անկշիռն իշխանութե, ըստ էականն յարակայութե և ըստ արարչականն զօրութե, որպէս 'ի ստեղծուածն առաջին, նոյն և յերկրորդ գոյացուցանելս նորոգմամբ, և ևս առաւել յանփոփոխ և յանզուգական յաւիտեանս . Իմէն :

Ի սոյն կարգ դասեալ իբր զմիաշար խորհրդոյ անսակ՝ ընդ ներքոյննի
խառն խորհրդոյ՝ և զգովեստ երգարանութե Տիրուհւոյդ :

Ա. ԴՈՒԾԱՐՔ խմբից դասուց երջանկացն պա-
տուաւորեն բիւրաբեղուն բանիւք գովեստի զսկզբ-
նալոյսն կենաց գոյից՝ ի կիցս բանից ըղձաձայնուէց .
և որպէս փողովք տաւղօք և քնարիւք զգայական
սրտի շարժեալ զգործի՝ զգերազանցեալն ի լոյս ան
մատոյց ուրախութիւն վերադրուատեն : Եւ զանձառ
արարչութե հրաշագործ ամենաստեղծն տէրութիւն
օրհնելով՝ պատճառ փառաբանուէ իսկութե հաստ
չին զհաստուածոցս առնուն գոյուի . որպէս և ճշմաւ
րիտն բան ցուցանէ, ի ստեղծանելն ինձ զայս ամե-
նայն, բոլրք զօրաց դասուց երջանկացն օրհնեցին
զիս մեծաձայն, և ամենայն հրեշտակք իմ գովեցին
զիս : Եւ արդ եթէ հրափայլ և երազընթացն փա-
ռաբանչօք վերնաթուիչ պատգամաւորօք հոգիա-
նիւթ և անեղձական կենդանեօքն նա օրհնաբանի .
որ թէպէտ և նոքա վեհք են բնակութիւն կայից ստո-
րիցս, և նշոյլ երկրորդ լուսոյ առաջնոյն, այլ սա-
կայն յոյժ անտեսաբար տպաւորութիւն առ բնութիւն
բարի բանին բարձրելոյ բարեզարդաբար բերկրա-
նօք բերին . և որ գոհաբանի առ ի նոցանէ սբ անու-
թին, լայնաձիգ հեռաւորութիւն և ընդարձակ միջո-
ցաւ յաւէտ անթրպետ նշուիւքն ծածկի ի նոցունց :

Բ. Եւս զայն որ զանհասն հրեղինաց ի հոդեղէն
յարկն պարունակեաց, և զանձառն ի սերովեւից
զգալի մարմնոյ յօդին պատեաց, և զկերակրիչն
դասուց հրեշտակաց կաթնասուն ստեամբքն դիե-
ցոյց, որ երգ պատկանագիր ի ճահ գովեստից օրհ-
նեալ պատուեսցէ : Օ մարմնարանն անտեսին և
զճեմարանն մեծին, զտաղաւարն տիրական և զխո-
րանն անձական, զխառնարանն ճաշակման անապա-
կան խրախճանութե, զսրբարանն մաքրութեան և
զընգունակն զգաստութե, զնպատակն կուսութե և
զօրինակն երանութե, զհարսնարանն անլուծանելի
անժամանակականն փեսայի, զընակարանն հաճու-

Թէ կամաց անեղն անձութե։ Օ այսքան փառազարդ շնորհաց ընդունակն և ոչ նոքին անձութեն օրհնաւաք հրեշտակացն պարք որպէս պարտն է պատուել ժպրհին, Թող Թէ մարդ երկրային 'ի կշիռս չափոյ բերանոյ հողազանգուածս հիւթոյ մեղիս մարմնոյ. քանզի անձառութի անհասականաւ վեհագոյն ամենեցուն փակեալ գտանի. և ոչ զօրեն երկնայինք զաբարչին անհաս տնօրէնութեն զանքնին ծնող արժա նապէս վերաբարդել։ Վրանզի Թէ ըստ առաքելական ձայնին Պաւղոսի, մարդն անձնացեալ ոչ յուր մեքէ պատմի, ապա որ զլրութի բանին էուե անձութեն յղացեալ կրեաց 'ի մարմնի՝ զիմորդ զնեցեղէ շարժութի շրթանց լեզու մարմնեղէն զնա ճանաչել։ Օ ի Թէ դասք պետութեց անմահից վեհից վերնոյ բնակութեանն՝ եկեղեցեաւս յայս խորհուրդ խորին յառեցան, ապա յայտ է Թէ մեծ է առ նոսա հիացումն սքանչելի գործոյս այսորիկ, քան զհասումն երկրաւորացս բանից պատմութե։

Գ. Բայց սակայն երգեսցէ բանս որքան զօրեսցէ 'ի բաղձանաց սրտի փափագման՝ նմին ընծայ օրհնառաք փառաց տեսչութեան. նա զի Թէ երկինք փառացն այլ լինին պատմաբանք, և յանդրէն դարձ տարագրելոյ տոհմին Յուդայի ժողովք ժողովրդոց տեսին զփառս անեղն, ապա այժմ յերեւել բանին 'ի մարմնի և լինել մարմին աղամեան կերպիւ, հարկ է յոյժ ճահողապէս՝ ոչ միայն անմարմնոցն, այլ և զգայնոցս արժանաբար ըզձականութի հնչել զձայն բերկրանաց բարբառոյ բանից օրհնութեց։ Վրանզի խնարհ այս երկիր եղեալ տիրակիր, գտաւ լծակից ընդ անձակիր երկինն վերին. վասն որոյ խրախուսեալ հոգեւորական հրճուանօք երկուցն դասուց 'ի մի խումբ պարու, տօնս տարեկանս փրկչին փայլման կատարեն, զգայական սեռս եղականաց, և անմարմին դասք հրեշտակաց. յերեւելիս տեսականաց, և յիմանալիս ծածկեցելոց։ Բնդ որս և մեք կցորդք այսօր եկեղեցի դուստր վերինն յարկի երկնայինն առադաստի, պարեմք հռչեպէս տարփմամբ՝ երգելով քեզ ընդ երկնայնոցդ ձայն սրբասաց։

Դ. Ո՛վ ամենամբ արարչընկալ տիրուհի և անծա-
ծին, որ զանտանելին երկնի բարձրութե և երկրի
լայնութե, ծովու խորութե և անդնդոց անհասու-
թե, զի քէն մարմնացեալն իսկութե և ուր
րովայն անձուկ նրդ քում սենեկի կրել զօրեցեր :
Ի՞նչ որ հայեցեալ երջանկին (Յորայ) պատուաբա-
նեաց 'ի ձև առական, զանբաւութի մեծին սքանչա-
ցոյց, յուսման դիմաց ասացեալ՝ եթէ չունիմ զնա,
և զայլմէ թէ չէ ընդ ինե : Արում երգակցեալ վե-
հին (Յովհաննու 'ի բանն) (Յայտնուէ ասէ հիացմամբ
փախեալ երկին և երկիր 'ի մի սասանութի 'ի դի-
մաց էին, և տեղի ոչ գտաւ . քանզի արդարեւ յա-
ւէտ անձկութե ամփոփին 'ի բերումն բովանդակու-
թե արարչական բանին հանգստեան : Իսկ զու ընտ-
րեալ 'ի զարմէ և 'ի զանգուածէ մաքուր զաւակի
որ անծածին, տարար զնա 'ի քեզ ախորժ հանգրս-
տեամբ կամացն հաճութե, եղեալ երկիր անձնա-
կան բանական բուսոյն, և զգայական անդաստան
կենացն հացի, և վառարան բորբոքման անշէջ կայ-
ծական, և վայր դալարաբեր հայրական ծոցածին
ծաղկին, և ծառ երկնուղէշ անթարշամ խնծորին,
և գործարան գոյութեան լուսատու մարգարտին, և
լեռան արձանունակ երկրալիր վիմին, և այգ ար-
փասկիզն աստեղն առաւօտին, և յարկ դիտա-
պետին բանական հօտին, և արքայարան լուսակերտ
անմահ թագաւորին, և մայր կաթնամատոյց բնա-
ւից ստեղծողին, և հարսն սրբուհի հօրն Վ՛շի :

Ե. Ինչպէս և ուրախ լեր ձայնիւ երգոցս օրհնու-
թե քումդ երանութե բանագովութե . խրախացիր
և ձայնիւ ողջունի գաբրիէլեան աւետեացն, բերկ-
րեալդ 'ի կանայս, բնակարան արժանաւոր բանին
խոնարհութեան, տնկասաղարթ մարմնոյ անծութեն
խառնարան, եւղարան օծելութե քթական անունա-
դրութե . որ նախ քան զծնանիլ բանին առ 'ի քէն
անթերի լրականութե հրեշտակական թեոյն սքոյ-
մամբ ցանկարկեալ պահէիր անաղտ անբժութե :
Ի՞նչ որ հաճեալ հաւանութե երբորդական փառք
անծութեն, ճանապարհ արար հանգստեան . քանզի
հոգին որ եկն 'ի քեզ յօրինողն անախտ սրբութե .

և բարձրելոյն հօրն զօրուի մօրդ հովանացաւ, որդւոյն պատրաստեալ զքեզ ընդունակ: Այլ որ բնականացան էակիցն հօր բարձրելոյ՝ էր անժամանակ. և որ յօղաւոր մարմնով՝ ի քէն ծնաւ՝ սկիզբն ունի էութե նախ քան զարուսեակ. ուստի և զյօղաւոր մարմինն միակ՝ խառնեաց ընդ անժական բնութեն իւր անբակ. և սեպհականեաց զաթոռն հօր իւրոյ՝ յաւթի յաւիտեան, թագաւորեալ տանս աշխարհի և երկրիս քաղաքի. արկեալ սոցա ուղ ճանապարհի զփայտակերտն գործի՝ հանել ի կամարն երկնից տաճարի. և կանգնեաց զխորանն կործանեալ ադամեան մարմնոյն ի նորոգութի շինուե. քրական ուխտին դաշնաւորութե: Այդ պայտիսեաց բազմութիւ և բարձրագոյն բարեաց ընդունակ և մատակարար միայն դու մաքուր կուսութեամբ էին խնկարան տիրուհի օրհնեալ տք անժափն. քանզի իբրեւ զճշունն խառնութե խնկոց կնդրկի և զմասի ընդ տաշխին և կասիայի բորբոքեալ հրով մաքրութե, բարդեցեր զծուխ բուրման անուշահոտ սրբութե՝ ի հոտոտելիս այ և հօր հաճութե. վարուք մաքրեալ, բարութե լցեալ, հեզութե արձանացեալ, առաքինութե կատարեալ, բաղցրութե աղբիւրացեալ տք անժամայր:

2. Ինչպէս և ուրախ լեր յարկ անձառ ծնելոյդ ի քէն անեղդ այ, որ ի նմին յորդւոյն քո խնամոց հրաշազարդ փառօք ամբարձար ի կատար աւարտման վերնայինն երկնի լուսապէս, և թեօք թեթեւութե հոգւոյն սրացեալ յիմանալիսն վերաջուեցեր ի կայանս հանգչել: Աւստի և զանհասանելին իշխանա կանս իմացման՝ զանկապտելին զգայուե սրտի նկատման վայելս անտեսիցն անձնապէս հոգիագրկեալ, զանեղծին փառաց ճոխութի քեզ սեպհականեցեր, տք անժափն:

Ի. Երբողեալ ես մաքուրդ փայլումն կրող արարչին առաքինութե, որ սքանչելարուեստ հրաշիւք ներգործեալ քե ի մեզ զփոփոխումն մեծ արգասեաց փառացն ընդ փոքուն յեղանակեցեր. քանզի զանհայրն մանուկ մայրդ որդեպէս գերազուեցեր. և ըմբռնեալ բարձողաց ձեռացդ բազկօք զանպարագիրն էակ մարդացեալ՝ ի համբոյր հպելոյ մա.

տուցման շրթանցդ ողջագուրեցեր . որում գտաք մեք ժառանգակիցք արբայ հայր զձեռն առձայնել 'ի ձեռն քուսիդ միջնորդութե , աք ձեռամայր :

Ը . Իւարեհամբաւեալ ես մաքրուէ շաւիղ նախ ընթաց կուսից , որ զյրութիւն ունողն գոյից կարօտաբար կաթամբ լցուցեր , և աչաց մարդկուէ զանտեսն 'ի մարմնի ետուր նկատել . վասն որոյ զամենայն բերան գոհութիւն ստացար քեզ օրհնաբանս անձկով տարփման , աք ձեռածին : Իրանեալ ես դու 'ի լեզուս անբիծս ընտրական շրթանց ծաղիկդ : Ես սեայ պտղոյն մեր կենաց . որ 'ի դրութիւն խառնութե քառից յեղանակեալ տարերաց՝ անկցորդ մնացեր 'ի մասնէ հողածնելոցս հասարակաց . ոչ բերող ծանրութե բնականիւր համաստեղծս կարեաց , այլ քրով բէօրէն հրաբերան բղիտղ նշուլից : Ուստի երագ ընթացիւք հետոց հեռացեալ՝ 'ի վայրն անմատոյց յարիին վերին ընծայեցար , աք ձեռամայր :

Բ . Իւրախացիր յաւէտ հրճուանօք բերկրեալդ 'ի կանայս , որ դժուարբնդէլ դաստիարական խաչի վարժեալ կրթեցար . որդւոյ քոյ կցորդակցութիւն միատեակն ժուժկալութիւն կրելով զերաշխէպ վշտաց ծնիցելոյդ 'ի բէն ձեռն՝ մշտաշարժարն մեռելութիւն անձնատուր օթով խարուկեալ . իբրեւ զորոջ անարատ քահանայական նուիրմամբ 'ի վերայ սիրոյ սեղանոյդ մատար , ասրաբոյս և ստեղծիսակ գեղմաբարձ մաքուր պատարագ . 'ի ճգնաւորական վարս ողջակիզեալ , քան թէ 'ի սրոյ հանդէս խողխողեալ : Սոսն այսորիկ 'ի նուէր քոյ զենման հրեշտակացն պարք պաշտպանեալ , ընդ առաքելոցն գումար դասակցեալ , զմիայն արժանիդ պատուեալ գովէին , աք ձեռածին :

Ժ . Իւրախացիր հաճայն տարփանօք բերկրեալդ 'ի կանայս , որ 'ի կոյս և յանարօր արգանդէ բան բեղնաւորեցեր՝ ցաւոց անիծից արմատ օրհնութե , հօրն ի դամայ որդի բերկրութե : Սոսն որոյ շնորհ ունելով քեզ օրհնեալքս 'ի յորդիդ քո փրկիչ աշխարհի , երանեմք քեզ , աք ձեռածին :

ՅԱ . Իւրախացիր անբաւ բերկրանօք հարմն լուսոյ սկեզարդ գգեստուք պաճուճեալ , որ յօրէնս երկ-

րայինս ազգաւոր կրից՝ զերկնայինն ածեալ մատուցեր, և զաննմանն նմանեաց մնազանգուած ազգի մարդկուէս 'ի չափ հասակի գեղոյ գեղեցիկ զստեղն վայելուչ 'ի ի բանանէ մեզ պարգեւեցեր : Ուստի զպատկեր նախահօրն 'ի քէն ստացեալ՝ նորոգ հաստատեալ, գոհաբանեմք զ՞ք տիրամայրդ :

ԺԲ. Խրախացիր յողջոյն նախընծայ երկնային աւետաւորին, տաճար սրբափայլ. որ լուսով անաւանաւ ուռճացեալ լցար, և երկրաւոր մարմնով երկնայնոյն աթոռ կազմեցար, և արեգակնապէս հռլովմամբ առ արուսեակն երազ ընթացար : Վասն որոյ բացեալ զբերան պառաւոյն ամլածին որդւոյն, օրհնէր զօրհնեալդ 'ի կանայս որ անծածին : Եւ և դու լցեր զտունն Օ աբարիայ բարբառողն գոհուէ, յօրինակ հանրական եկեղեցւոյ, որ է քո միշտ օրհնաբան. զի երանեն ահա յայնմհետէ քեզ անազգք ըստ բանի անազգացիկ քումդաւանուէ. սկզբնաբար կուսից անարատուէ, 'ի բերկրեալ լեզուս շրթանց զուարթնոց միշտ բարեբանեալ քա անծածին :

ԺԳ. Վանդի արդ եկեղեցի դասուց անդրանկաց զ'ի քէն մարմինն 'ի բանէն անանջատ համապատիւ հօր փառաւորէ յերիս սրբասացս. առ որ հպաւոր քո գոյով ահաւոր խորհրդոյդ տեսող՝ զանճառն ուրախութի յաւէտ վայելես : Օ ի զոր նորա թեւսքողելով զիմաց ծածկութիւն 'ի բացուստ ակնարկեն, դու յաւէտ համարձակ նմին կաթնաձիր մայր ցուցեալ ծանուցար, և 'ի մէջ դաստակաց ձեռաց որպէս զմանուկ զծերն հինաւուրց գգուանօք ընկալար, եղեալ կառք անճնաւոր կայից բազմելոյն յաթոռ քրովբէից : Վասն զի ոչ ընդ քեզ միայն, այլ և 'ի քեզ. ոչ միայն փարեցաւ բազմեալ, այլ և բնակեցաւ տաղաւարեալ. ոչ միայն միացաւ 'ի զանգուած մարմնոյ, այլ և մարդացաւ՝ առեալ զկերպարան 'ի քէն սկսելոյ. ոչ միայն մի զօգեցաւ Վս յերկուց գոյութեց, այլ և ընկղմեցաւ յանապական անօսր էութիւն մարմնոյն վերբերումն. ոչ միայն միջնորդաւ անձինն ընդ հողոյ միաւորեցաւ գիմակ տեսակօք, այլ եռամասն խառնեալ էութիւնք միաւորեցաւ անշփոթեւի : Վի որդի մերովս բնուէ յաթոռ

հօրն իւր Եղոյ յերկնաւորացն միշտ պաշտպանեցաւ :

ԺԴ. Յաղագո որոյ և մեք երկրաւորքս զմատակաւ
բարդ և զսպասաւոր մեծս խորհրդոյ երանեմք ըղ-
ձական երգօք՝ զանժամանակն հուլթեան երջանիկդ
ծնող. որ զամենայնի և ամենեցուն պսակեալն հո
գեշուհն երգօք՝ 'ի քեզ ընկալար, ոչ 'ի մասնէ, այլ
'ի լրուլթէ. ոչ հատմամբ, այլ հաստատուլթ. ոչ
բաժանաբար, այլ ամբողջապէս. ոչ փոփոխմամբ,
այլ փոխատրուլթ. ոչ 'ի ծիրս սահմանի տեղոյ,
այլ 'ի սենեակ լայնատարր ոգւոյ: Վանդի զգերողն
'ի կշիռ ձեռին զերկիր և զերկին տարար յարգան-
դի. և ոչ միայն 'ի տեռ նկատման աչաց նայեցար 'ի
նա, այլ և շօլափմամբ ձեռացդ ծանեար. ոչ միայն
ողջունեալ զանհուպն շրթանց, այլ և ըմբռնեալ.
ոչ միայն գննեալ զհասարակաշէն խորան մարդա-
ցեալ բանին, այլ և անուանեալ կոյմամբ ՝ Ծ՝
Վ՛Յնն ան. ոչ միայն ստեամբքդ սնուցեր զանժամա-
նակն ըստ աւուրց, այլ և աճման հասակի գնոյն ըն-
ծայեցեր : Օ որ խոստովանի հանրական եկեղեցի
զծնեալդ 'ի քէնն ան ճշմարիտ՝ ընդ նախեղակ գոյակն
միացեալ 'ի տեսուլթէ իմաստից քննուլթէ մեր փա-
կեալ : Յորոյ տիպն ապացուցի խաբողն ՝ Յակոր ըմ
բռնեաց զմարտուցեալն ընդ իւր պնդապէս, և զան
խուլ խորհրդով զանժատեան անուն ընկալաւ : Այս-
պէս և որ 'ի քէնն ծնեալդ մարմին 'ի յարգանդ սրբ-
բոյդ սենեկի ընդ ան խառնեցաւ. և խաբեալ զԱյ-
դոմն մարդկան թշնամին՝ մարմնով գերազանց նմին
բարձրացաւ. վասն որոյ ոչ տեսող անձն՝ այլ ճշմարիտ
անուանեալ, զամենեւեան յարայել անուն փո-
խադրեաց : Այսպէս որոյ լի բերանով զպաշտպանդ
փրկուլթէ այսմ մեծս խորհրդոյ՝ երանեմք զտիրու-
հիդ Եր անժամին :

ԺԵ. Որոյ տեսուլթեամբն ան նախագիծ 'ի ծովէ
քարն պատուական հրափայլ և սպիտակ մարգար-
տին մաքուր կերպարան գոյացեալ ցուցաւ : Վանդի
արդարեւ դու ես անկն պատուական 'ի յաշխարհիս
ծովէ ընտրուլթէ, որ զանժային հրոյն տարար կեր-
պարան : Այլ հրքան մեծ է 'ի քեզդ աւարտեալ խոր-
հուրդ, սրբուհի. զի թէ առածք մարգարէիցն հո

գեկիր յղացմամբ Խորայէլ ծնողք ասացան, ապա
դու որ զբանն անձնաւոր՝ հայրենի բնուէն հալա
ւոր՝ ի սենեկի քում մաքրականի մարմնապէս բա
ցածանուցեր, զորպիսի արժանապատիւ գովութիս
ոչ ընդունիցիս : Այլ շնորհաշուք գեղով արփաւոր
ծածկութիւլ յանմատոյց գեղեցկուէն պաճոյճ փաղ
փաղեալ . ո՛վ համեստ հեղուծք, խոնարհ անբծու
ծք, կերպասիւք լուսոյ՝ ի հոգւոյն պարապքողեցեալ .
ո՛վ զարդուք երկնայնովք ոսկեզօծ սրբութք, ար
ծաթափայլ մաքրութք, ականակապ պսակ քեզ փա
ռաց զբարձրելոյն հովանի՝ ի գլուխ ընկալեալ . ո՛վ
քառեակ մանեկաւ նշուլափայլ մաքուր ուլանցն
յեռմամբ, այ հոգւոյ և մարմնոյ խառնմամբ, ի մի
էութի երիցն հիւսմամբ ի յորդւոյն լանջք՝ Եր քո
շնորհօք առլցեալ :

ԺԶ . ( ) Երհնալդ միայն ի կանայս չրթամբք քա
հանայուհւոյ մօր մարգարէին Յովհաննու, փառա
ւոր և ի դասուց համազարմանանացեղիցս ցանկա
լի երգօք ներբողականս տաւղօք : Օ ի թէ բանա
կանս մարդոյ գոյուի պատկեր այ ի սկզբանն ստեղ
ծաւ, և այսր աղագաւ ստեղծողին զշնորհս կալաւ,
ապա ևս առաւել քեզ պարտական եմք երկրպա
գութք ունել շնորհ, տիրամայր, որ այ ի ծառայի
կերպարան ստեղծման եղեր պատճառ . առ որ ի
լրումն աւարտման մարգարէական կտակն հասանիւր,
այն զոր ասէ, եղիցի ի վերայ առն ձեռն քո, և աջ
քո ի վերայ որդւոյ մարդոյ ի քեզ խրախուսելոյ :
Եւ և կարողութին և բազումն հօր միածինն ի քեզ
հանգուցեալ, և զամենայն որդիս մարդկան վկայս և
երկրպագուս իւր զօրացուցեալ : Եւ նկարագիր
և կերպարանն հօր գոյուե ի քեզ բնակելովն, սրբու
թի և արդարութի լրման աշխարհի ընձեռեաց : Եւ
պա յիրաւի և արժանապէս հոգեշարժ քնարիւք
զքեզ բարեհամբաւեմք, Եր անձնաւոր :

ԺԷ . Ի մարդկային զարմէ հրեշտակ երկնային,
յեղծականաց սեռիցս անմահ սերովքէ, ի հողային
նիւթոյ ոսկի Սոփերայ, ի ծովային բերմանց շնոր
հալոյս մարգարիտ, ի յեսսեանն բուսոյ քաղցրա
պտուղ ծաղիկ, ի յաւուրց նախնեացն ձիւ օրհնու

Թէ, ցողոյն հանդարտի ամպ անձրեւածիր, արեւուն ծագման ակն արփիափայլ մերկացելոյ այգոյն աստղ առաւօտի, գիշերային մթոյն խօսնակ բերկրանաց, օրինի ստուերին տառ ճշմարտաճառ։ Սակս որոյ իբր զնիւթ գործօնեայ այսքանեաց բարեաց օրհնեալ ես դու ի կանայս, նախաստեղծին մերկացելոյ փառք անկապտերի, վշտացելոյ անիծապարտ մօրն սիոփիւք քառուէ, որդւոց նոցին խռովուէ խաղաղուէ ձայնաբոս։ Եւ արդ որ բան բաղգատելով՝ զանհամեմատ քո մեծուիդ լիցի կարող գերահաչակել, տրարին մայր, անհասին ծնող, անբաւին գրկարան, ամենա կալին յանձնածիւք, փառազարդողին զգեցուցիչ, վեր օրհնելոյն գրգիւք։ Եւ յաղագս այսոցիկ ըստ անստուքոյ բանի յիրաւի տացուք քեզ երանի, մայրդ։

Յի։ Եւ ինչիւրհետեւ գիտմամբ տեսակ լուսալիւր աջօք նկատեալ, կտակ մակագիծ անեղծ պայմանաւ արձան հօտստատեալ, սահման յարակայ մեծութե կցորդութեանն, երկուց միութեանն անայլայլականի կապ պատկանակիր, վեհին պատկեր կերպիւ կշռորդեալ, Թեթեւ պարզութի հիւթիւ բազկացեալ, տառ տարբերական տողիւ ձեւացեալ, տումար տենչալի անսխալ դրոշմեալ, մատեան մեծութե շնորհիւ նկարեալ, նամակ ընտրուէ բանիւք բարդեցեալ, արձան անձնական քիմաստիւք զօդեալ, կնիք մատանուոյ տերամբ կերպագրեալ։ Սքեւտ լուսանիւթ երկնից արքային, օթոց սրբութե անմահ բնակողին, յարկ վայելութեան անեղ շինողին, առիթ մարդկութե բանի անեղին, գործի մարմնութե վեհին բնութե, պատճառ պատշաճից անպատկառ ճգնութեց, օրինակ ուղղութե անայլայլակ վրիպութե, անպակաս աճելութի լրման Թերութեան, իսկուհի երկնային կենդանեաց քառաւին, մասնակից շնորհնեալ հայրական զութունն, անպարտակիրն ագգալիցութե երկնիւք վերստին, անամանակն արգանտի ծանուցող ծնողեան։

Եւ։ Եւ զհօրն լուսոյ զորդի հարազատ՝ ի ստուրինս կոյս աշխարհի մայրենի կաթամբ ջամբեալ դիւցուցեր, եւ որպէս Թեոփ խնայական պահպանութե զպարունակողն պարփակեցեր։ Եւ զկենցաղոյս

ընթացք ընդ լուսազարդ կենացն շաւիղ ձգեցեր, և ըստ նմանութե արագման օդային թռչնոյ 'ի յանցաւորաց աստի փոխեցար, և 'ի մէջ դասուց հրեշտակաց ունող այ յայտնեալ ծանուցար: Եւ լուսարփի ամպով առ 'ի նոցանէ պատուեալ համբարձար, և հողեղէն հաստուած 'ի բրովեից աղի հանգուցար, և 'ի կանանց ազանցն կերպից արուսեկին տեսակաւ տեսար, և զննելի բնութի մարդկայնոյ յանձառաշնորհ խորհուրդ ծածկեցար, և 'ի ստեղծողէն քո և համայնից հպատակօրէն ձեռով պաշտեցար, և հաստողին ծագաց աշխարհի մայրօրինակ առնուամբ ձայնեցար, և մեղուցելոյ կնոջն առաջնոյ առանց յանցանաց զաւակ դովեցար, և ամենայն անբժաց ընտրութե պսակ սրբութեան դու գաւառեցար, և իբրեւ զհանդարտ երինջ անարատ արար չաւանդ լծոյն մատուցար, և իբր յաւանակ կամաց անբաւին անութեն հետեւեցար, և 'ի խորոց ծովէ աշխարհի շուշանական շաւղօք ամբարձար, և իբր 'ի դժնեայ փռոց խստութեանց յաշխարհիս զբաղմանց ծաղկեցար, և իբր 'ի դառն արմատոց երկրի քաղցրաձաշակ պտուղ յայտնեցար, և Երրորդութեն անտես թաքնութե խորհրդակից սիրոյ կոչեցար, և ծածուկ հաւաքման բանին իբր լուսատու ձորձով պատեցար, և անբակ էին տերութեան սահման սկսման վերակարգեցար, և 'ի սրբամենալ միջոց քո ստեանց զանկէտն 'ի տաշխին ծրար թագուցեր, և 'ի կուտական քումբարունակէ զանմահ արարն ողկոյզ հասուցեր, և միջնորդ կենաց երկոցունց սքանչելապէս համարձակեցար, և համոզիչ 'ի խաղաղութի մրկածուփ շարժմանց կացուցար, և խրախակից վերնոյն բարձրութե անկապտելի առնուամբ պատուեցար:

Ի. Երդ յայսքանս և 'ի սոյնպիսիս, և յեւ ընտրեկական երգս բանահիւսից գերահռչակեալ էս վտմական վարուց նախընթաց և յառաջաւիղ նբ անծածին: 1) ասն զի որպէս երեւեալն 'ի բէն միածին անդրանիկ բնութեն հօր՝ սկիզբն ասի հետեւման խառունակ մահակիր ճգանց, այսպէս երանեալդ և բարեբանեալդ գերօրինակ ցուցման տեսակի անծակրօն

կարգաց ծագեցար: Վէ զանմատոյց հուրն կիզա-
նող անապական ծաքմամբ ծախեցաք, քե զարա-
գեալն 'ի թեւս օղայինս 'ի քառնթաց կենդանիս
տեսաք, քե զանկցորդն տեսականաց 'ի մարդկային
կերպ նկատեցաք, քե զգովեալ բարձորն մեղաց
իբր զգառն ճաշակ ընկալաք, քե դատելոյն 'ի չա-
րագործաց որպէս նշմարտի երկրպագեցաք, քե
զանծանօթն հօր տէրութիւն ազգակցապէս օրհ-
նաբանեցաք, քե զմուրհակ պարտուց անիծիցն 'ի
յաւազանին ջուր ընկղմեցաք, քե զանտեսն աչաց
հրեշտակաց տղայական տիօք գողուցաք, քե զան-
սահման բանին բնութիւն 'ի հասարակածին տիպ
համբուրեցաք, քե զՂաւմն նոր հոգեղէն 'ի չափ
հասակի առաջնոյն տեսաք, քե զարեգակն արդա-
րութե կենցաղակից մեր կցորդ ստացաք, քե զան-
ժամանակ բանին եութի' սկսեալ 'ի Վաւթայ պառ-
մեցաք, քե զանհամեմատն մարդոյ պատկերի մեղ
նմանատիպ գործով գրեցաք: Արդ այբբանեաց
սրբազնական մասանցս ճառեցելոց դու միայնակ
պատճառ, անարատ կուսից նպատակ կրօնից, տի-
րամայր Խր ձծածին:

ԻՎ. Վանդի թէ չէր 'ի քէն աճեալ ուղեչն երկ-
նային, ոչ էր պտղաբերեալ զանճաշակելին 'ի շրթ-
թանցն մեր հաղորդութի. և թէ չէր երևեալ հօրն
արգարութի 'ի յերկնից, չե էր սկսեալ ճշմարտու-
թիւնն 'ի յերկրէ. և թէ չէր յղացեալ յանփորձա-
կանդ քուժ արգանդի, ոչ էր մարմնացեալ. և թէ
չէր յայտնեալ մերով բնութիւնս, ոչ էր շօշափեալ և
ըմբռնեալ անհասն իմաստից. և թէ չէր կրեալ 'ի
գիրկ բարձողաց հողեղէն բազկաց, ոչ էր ծանու-
ցեալ. և թէ չէր համբուրեալ երկրաւոր շրթամբք,
ոչ էր ճառեցեալ. և թէ չէր հետեւեալ 'ի մարդկան
ընթացս, ոչ էր քարոզեալ էակն 'ի յեկեցս. և թէ
չէր թափեալ եւղն անապական 'ի վեհագունէն, ոչ
էր զմեղ օծեալ. և թէ չէր խառնեալ զմերս ընդ իւ-
րումն, ոչ էր մկրտեալ. և թէ չէր խրախուսեալ
մարդն 'ի յերկնայնումն, ոչ և էր սրբեալ. և թէ
չէր խոնարհեալ բարձրն 'ի յընտանի փառացն, ոչ էր
վերացեալ 'ի ստորնայնոցս առեցեալն:

ԻԲ. Բայց մարմնացաւ, որքան մարդացաւ. նոյն և յայտնեցաւ, ըստ որում ծանուցաւ. աւետարանեցաւ, ուստի փառատրեցաւ. իսկ մաքրեցաւ, որպէս երգեցաւ. իսկ մկրտեցաւ, որ և վկայեցաւ. նոյն իսկ պատմեցաւ, որպէս ճառեցաւ. իսկ տնանկացաւ, որով ճոխացաւ. իսկ հնազանդեցաւ, որով պաշտեցաւ. իսկ երկրպագեցաւ, որով խոցեցաւ. իսկ կենդանացաւ, որով թաղեցաւ. իսկ պատուեցաւ, որով պատժեցաւ. իսկ ամաչեցոյց, որով պատկառեաց. իսկ բերկրեցոյց, որով տրտմեցաւ. իսկ զգեցոյց, որով մերկացաւ. իսկ ողջացոյց, որով բեւեռեցաւ. իսկ կանգնեցաւ, որով վտանգեցաւ. և սլացաւ որպէս վերնային, թռեաւ որպէս հոգեղէն, ծածկեցաւ որպէս զանքնին, փախեաւ որպէս զանհաս, 'ի յամպս երկնից եղ զգնացս, գովեցաւ որպէս միածին, բոսորաբուղի կայլակօք ներկեաւ, անկից վերացն խոցով հարցաքննեցաւ, 'ի վեհից անմահ հրեշտակացն հաւատացաւ. յաղթող մրցման և մարտի փառաւորեցաւ, դատաւոր արդարաւոր յամազգաց վերապատմեցաւ: Վանդի 'ի բէն հիմնադրեաց զսկիքն մարգեղութեանն իսկութի. և յընտրեալ անպատում շնորհէ զայս ամենայն անփոխանորդելի պարգեական ձիրս ընկալաք. և քեւ ամենայն այս պատրաստութիւն բարեբաստութեան բազմերանեան յուսոյ հրճուանաց մեզ հանդերձեցաւ: Եւ զամ փառս երանական լուսոյ նշուլից վերնոց և ներքնոց ծածուկ խորհրդոց բազմազովեստ պայծառ յօրինման նոր արարածոց անձառ շինուածոյք եկեղեցւոյ, 'ի բէն ծնիցելոյ կերպիս մերոյ և բարձրացելոյ անուանն (Յօի ծնկովք կրկնելովք մատուցանեմք: Ուստի և քեզ բերկրեցելոյդ զօովորաւ կանն օրհնաբանութի բանիս երկրորդեմք:

ԻԳ. ( ) Երհնեալ ես դու 'ի կանայս, գլուխ նոցին պանծանաց, և պայծառ պսակ: Պսակ կուսութեան մաքուր հարսնութե, պսակ ընտրութե անփորձ գովութե, պսակ անեղծութե, լուսոյնմանութե, պսակ շնորհանորդ էին ծնելութե, պսակ երանական բանին հօր մայրութեան, պսակ քեւ պանծանաց կենացն բարձրութե, պսակ պայծառափառ վարուց իմաս-

տուէ, պսակ տիրապատուաստ երկնահասնճարն գի-
տուութե, պսակ պիտանական եկեղեցւոյ գեղեցկուէ,
պսակ պաշտելուէ Սիոնի նորոյ զարդարման, պսակ
յոգնանկար յարփից եւթանց փայլատակման, պսակ
առաջնորդական վերնոցն աղգակցութե, պսակ ան-
բժուութե շաւղացն արդարութե :

ԻԴ . Ի՞նչ ամենեցուն վերակարգելոց Թուոցս
այսոցիկ բնակարան բաղձալի, և երանելի, և ընդու-
նարան ընտրական կամաց անբաւին զքեզ խոստո-
վանիմք երկրաւոր ծնունդքս ստորաստեղծականն ի
դամայ . որոց անհամար և անթիւ ազանց ամրական և
պահպանական պարիսպ կառուցար : Վնագի յար-
ժանահայց և յամենազօրքոյ բարեխօսութիդ միշտ
ապաւինեալ մնամք 'ի հաստատութե, ինամեալք և
հանգուցեալք ընդ հովանեաւ պաշտպանութեան ա-
մուր պատուարի տնծածնիդ : Պատուար պճնայօ-
րէն 'ի զանազան մաքրազարդ ականց յարմարեալ .
պատուար հրապարփակ անմատոյց ընդդիմողացն
հինից . պատուար բոցանշոյլ անհուպ և անհաս մա-
տուցման գծնեայ դրժողաց . պատուար ամենահրաշ-
քստ խղիկիելի, որ աղետեալ զմուտ քո ճշգրտապա-
տումս գրեաց . պատուար շրջապարիսպ ըստ 'Իաւ-
թայ, որոյ հիմն անշարժութե 'ի բարձրելոյն հաստա-
տեցաւ . պատուար ամրակառոյց քաղաքին վերնոյ
ըստ Պաւղոսի, որում զհանուրս բնակիչս արարեր :
Վնագի զնծ ծնար 'ի մարմնի, և զծնունդս մարմնա-
ւոր Սիոնի որդիս արարեր վերնումն հոգւորի : Ի
րոյ աղագաւ օրհնեցաւ արդարդքոյ կուսութիւն 'ի
շրթունս նոցին, և խոստովանեցար յամենեցունց
մարմնարան և տաճար հօր իսկակցին :

ԻԵ . Իրով արդարապէս 'ի քեզ ընծայեալ զգան
պատմողին, եղեր մեր օգնական և տուն ապաւինի
յուղից հեղեղաց յաւուր անձկուէ . մաքրուի կու-
սից և սկզբնաշաւիդ դասուց երջանկաց, մայր հիմնա-
դրութե հաստատութե եկեղեցւոյ, և ծնող անա-
բոս բանին նայ : Օքեզ յաւէտ օրհնութի միշտ
պսակեմք 'ի նուիրեալ տեղիս սրբութե քում տա-
ճարի, և 'ի Թեո պահպանութե լայնատարած քումդ
մաղթանաց ապաւինելով, զձեռս մեր 'ի սմա տարա-

ծեմք . և աներկբայ յուսով հաւատամք ապրիլ : Եւրդ աղաչեմք ընկալ զերգաբան օրհնութի մերումն ընդունի . և հաճեալ տացես սմա զձիրս շնորհաց Սիոնի և ինքնահիմն : Ուստի արժանասցուք ընդունել մասն փրկութե յաւուր գալստեան մեծի յայտնուէ փառաց անեղծի, փրկչին անմահի, քումդ միածնի, միոյն նոյն, նոյն (Յօի :) Եւ իբր զպատճառ սկզբնաշաւիդ պաշտօնեաց բարեաց՝ ի սոյն կամարի գեղապաշտելոյ զքեզ պատուեսցուք, անժամանակ էին բարձրացեալ ծնող :

Հորին վերստին ի վերայ գրոյ անուան իւրոյ :

ՊԵՐԱԶԱՆՑ չափոյ կշռման երկրային բնութե, և քրովբէականն նախադասութե եղեալ վեհական . սրբուհի պայծառ առագաստ փրկչին ՎՅօի, և նորուն իսկ տեսաւորիչ վասն մեր . ծունր կրկնեսցի արժանապատիւ քումդ պատկերի . հայցեա վասն մեր առ ծնեալդ ի քէն նոյն ի մարմնի :

Սուրբ յոգնութիւ մասանց բերկրութիւն, ազգաց և ազանց արմատդ օրհնութեան . ի ծագմանէ փառացն երկնայնոյ անստուեր նշոյլ տարփալի շողեալ ի ստորինս տեղի . անորիչ հպմամբ մերձաւոր անմատոյց լուսոյ, անձառ խոստմամբ ապառնեացն յուսոյ ի մահու պարտեացն զերծ զառքեզ ապաստան ծառայքս քումդ որդւոյ :

Ի յերկրաւոր նիւթոյ մարմնաւոր վարուցն՝ երկնայնոցն կրօնից եղեր հպաւոր, Սարիամ առիթ տեսուէ նոցին զանգնին որդւոյն կերպարան : Ուստի տեսին զանկէսն սկսեալ, և երանեցին զարմատգ և զպատճառ . յորմէ և մեք հայցեմք զնորոգութի կենաց, և պաշտպան զտիրամօրդ ձեռնտուութի :

Վիշաւորեալ այսօր ի քեզ զիմանալին փառութամ մեծութի . որ սլացեալ հասեր ի բարձունս երկնից, իբր անընդունակ ապականութե և մահու լուծման՝ մարմին, յորմէ պատկառեաց ամօթով պարտիքն մահու . և ցուցար բնակիչ արժանապատիւ կենդանեաց երկրին՝ նոյն կենակից ներք տիրամայր .

արգահատեա միշտ զողորմութի՛ որոյ պանդխտիմք 'ի վիհս ներքին :

Ունող հրճուանաց անթիւ խրախուժեց անձային անկէտն խոստմանց 'ի բուրաստանս անդաստանաց տիրական տնկոյն , որոյ ստեղծւնք շառաւիղացն երկրային հնարից գերազանց . անդր մոռցես զքո դաւանողքս , որ տիրուհի մայրդ է՛ Ծի :

Իոտեմք 'ի քէն աղերսիւ բանի , որ ես քաղցրալուր գրաւ աշխարհի . միայն երանեալ և բարեբանեալ , հօրն հաճութեամբ հովանաւորեալ . որդւոյն ծնող , հոգւոյն վերնդունող , Նըրորդութեան փառացն տարող . վերանկարեա զառ յաւազանէն անախտ արգանդէ զկարդացեալս անուն 'ի գիրմատենի վերնում դպրոցիդ : Նւ զերգագրութիւն սակաւամասնեայ այսր գովեստի՝ արձան հաստատեա միշտ անկործան սրբոյդ առաջի . ընծայեալ մարմնոյս զմրաշարս գիծ , և զգայական շնչոյս զպատկեր բանիս : Օ՛ ի իբր 'ի գոյից երկուց զուգելոց 'ի մի խառնութի միոյ կենդանւոյ , միշտ փառաւորեսցիս դուսովին օրհնութի , որպէս անեղծ պաշտօնէիցդ օրհնաբանութեամբ : Ի՛ երևս 'ի ձեռն զօրեղ քոյին հայցուածոց լիցի մեզ անդատապարտ համարձակութի յատենի մեծ և ահաւոր որ դատաւորին : Նւ գտցուք արժանի անբիծ վարուք , և ուղիղ դաւանութեամբ՝ հաւատոցն հաստատութի հանդիպիլ և անդանօր ընծայիւք բանից քումդ երանութեան . փառաւորել ընդ քեզ և ընդ քոյսն յանդիման դիմաց պաշտելի և պսակելի քում անծափայլ և լուսանշող մեծ պայծառութեդ զէութի անքակ և անքրն ների որ Նըրորդութեն 'ի միում անութե և արարչութեան : Որում վայելական պատիւ , և գովեստ անդադար երգոց այժմ և միշտ և յաւիտեանս յաւիտենից . ամէն :

Յեւտականացի պատասխանեց Սորին ընծայական գրոյ երջանիկ և շնորհընկալ Տեառն Ստեփանոսի, յերեսաց նորին հոգեաբաւոյնն վարդապետի:

ՇՈՐՀԱԿԻՐ Լին և հոգւոյ նորա ընդունակ; ընտրեալդ և ներանձնացեալդ այցելու. ըստ հայցման հաճութե բարեսէր կամաց երջանկիդ, և գրութե նամակի ձերում պատճենի, յօրինեալ շարադրեցի զպատմութեանն գովեստ, և զճառքս ներբողենի: Եկարեալ հաստատեալ ՚ի գեղ պատկերի դիմաց սոփեստի սպիտակափայլ լուսափառ դաշտի քարտենիդ. մտրակեալ յընթացս սորա ասպարիսի զընթուհս գրչիս, անշունչ խօսողիս, անքայլ ընթացողիս, անձայն հնչողի, անդուլ պատմողի, և անսայթաքելի քարոզչի: Եւ արձանացուցի սմին անջինջ յիշատակ զանուն տենչալի ձերումդ կոչման, յոր Ստեփանոս՝ լերինդ Սոկաց հզօր դիտապետ: Երպէս զի մնացես յարակայ ՚ի սոյն համառօտագիծ մատենի յաւուրս անթիւս և յամս հազարաւորս իմով սակաւամասնեայ իմաստիւ: Եւ յորի գօր յետին վարժապետաց և կրսեր բանասիրաց, որդի դասեր եղբօր հօր Եփեսիայի հոգեգարդ և մտաւարժ փիլիսոփայի, և ըստ վարուց մաքրութե կրօնից գովելոյ և հուշակելոյ: Եւ ընծայեցի քումդ եկեղեցեաց զայս նուէր բարեաց բանից ցանկալեաց. յորոյ պտուղ վայելեցես ախորժ բերկրանաց ճաշակմամբ յամեալ և յարակայեալ ՚ի հոգևոր հրճումնս աղօթից: Եւ ընկալեալ խառնեսցես ՚ի յոքնահամբար զարդաւմնագեղս երկնային զանձուցդ՝ զտարազ տեսակի տառիդ: Եւ յիշատակեսցես զանուն իմ տրուպ ՚ի գաւիթ սիրոյ անձկութե սրտիդ սենեկի, միշտ նորոգ մտածեալ զմեզ ՚ի ձերումդ նք խորանի անձաբնակի հանդէպ սեղանոյդ արարչընկալի, զիս և զեղբայրն իմ զանդրանիկ զՅովնանէս ցանկալի անուն ՚ի միումկարգի, որ գիտականն է և հանձարեղ իմաստասեր քան զիս առաւել յամենայնի: Եւ յաւմենայնի կեցցես մեր անձինք ընդ քեզ. որպէս և քոյդ ոգի միացեալ ընդ մեզ միջնորդաւ հութեան բանի

'ի մի քրայ ընտրութե հալոցի, անբաժին տեսմամբ և անորիշ սրտիցս շնչով, և անայլայլակ խորհրդով, և անանջըպետ կամօք խարսխեալ, հաստատեալ և հիմնաւորեալ խորհրդովք 'ի ՎՅԾ (ՅԾ 'ի նոր մեր . ուրում փառք յաւիտեանս . ամէն :

Եւ քանզի անընդել գոլով տեսութե բաղձալի վայրիցդ և սրբոց խորանացդ, զթերին լրութե և զպաւկանն առելութե յարմարման գրութեդ աղերսեմ շնորհել : Եւ ինձ տառապելոյս օգնեա աղօթիւք, որ յարաժամ դեգերիմ յընթեռնուին . իսկ գործ՝ և ոչ փոքր ինչ ժամանակ սահմանեալ որոշեմ :

Ներքոյեան գովեստի ասացեալ 'ի համերէն գունգա Աւարեւոյն երկոտասանիցն՝ նախապատիւ պետութեանցն գլխաւորաց, և եւթանասուն և երկուցն սրբազան աշակերտացն Քրի :

Ա. ՏԻԵԶԵՐԱՅ ծաղիկք և տունիք տենչալիք տանն Լիդեմայ. Լիդեմայ նախաստեղծին ծնունդք, և զարմք Սիոնի. ծառք ամբարձուղէչք բիւրու տեանք, ծիրանածայր ընծիւղք երփնագեղք քաղցրապտուղք և ախորժելիք. երկնրնթացք դիտակք ընտրութե, լուսամնունդք և տիրահաստատք, շահաւետք և արդիւնականք, առողջալք և արմատաքցեալք, պարարեալք և պանծացեալք 'ի ցօղոյ պարգևողին. ընտրական սերմանք աճման բարեբոյս անդաստանին : Բղիմունք հանապազհոսք, մշտակայլակք, յարակայրնթացք. գետք հանդարտահետք գերածաւալք և գեղածիծաղք, գարնագուշակք, սառնական օդոցն սուզիչք, և դժնդակասիւք շնչոյն նհանջիչք և ապաքինիչք, սքք և երջանկագունդ գունդ գումար դասու Լիւարեւոյ : Վանգի առ ձեզ և յաղագս ձեր 'ի դադարմանէ լուծե շարժեալ կարգ բանիս՝ 'ի գովեստ փառաց մեծութե վեհին հաճութե, անսասանելի դրութե հիմնացեալ միշտ կառուցանի : Ս ան զի յաւէտ բնակող բարեշունչ բանից՝ քան եթէ շինուածոց՝ էականն անդ դաւանի :

Բ. Եւ արդ ձօնեալիք երգոյս բանի շնորհ 'ի մաղթանաց ձերում հայցուածոց, զարժանապատիւս. ձեր տէրութիւն գերահռչակել : Վանգի 'ի վեր քան զճառ շրթանց և զիմաստական բանի զօրութի՝ շուք և զարդ գեղոյ ճոխութե ձերում բարձրութե չքնաղապէս գերահռչակի : Եւ եթէ ոչ հրաշալի գրեցի լողաց, մերկասցի բաց 'ի բաց երևեսցի ծածուկ ծոցոյ բանիս, անեղծականս ճառել զըստեղծեալսդ ժամանակաւ, և գրեալս շնորհօք որդիք էուեն. և թէպէտ և ոչ անժամանակք ըստ անսահմանին, այլ սկիզբն գոյից յաւիտեանց, իբր հիմն ժամանակաց սկսեալք, ընտրեալք նախ քան գեղանիլ էից աշխարհի, ըստ բարբառոյ ձայնին՝ Սաւղոսի :

Վանգի որպէս Սիոնի վերին երկնային՝ սկզբնամեծար և կանխակառոյց մայրն ազատ մաքրածին, նոյն պէս և որդիք նորին անգրանիկք և հոգեպայծառք՝ ի սկիզբն ծայրից անջրպետ եզերաց ընդարձակ ա մաց միջոցի աստուած նկատեալք, ի գրութեան մա տենի բանին նկարեալք, փառօք բարձրութե շնորհին պատկերեալք, անստուերական փայլմամբ բարերարն հօր կերպացեալք, անհաւասար համարձակութի ստորիցս ստեղծագործեալք, մամանակից կրօնից օծութեամբ փրկչին ձեռնագրեալք, հանգունա կիցք խմբից անմահիցն դասուց պարակցեալք:

Գ. Ս ամն զի գերազանց քան զասպարէս չափոյ սահմանի հին ամանակի՝ համբաւ հրաշափառ խորին խորհրդոյ մարգարէաբարոզ և տեսանողագուշակ երևման տնօրինեցելոյն մարմնով (Յօի՝ հօրն արարչակցի՝ ձեւք քարոզեցաւ ծագաց աշխարհի՝ Երանելիք ևս և բաղձալիք, սպասաւորք նախապատիւք մարմնացելոյ և միացելոյ ըստ կերպի մերոյ այ. բազմապատկաբար ընտրութեամբ փորձեալք ոսկիապէս ի հողոյ նիւթոյ. անընդունակք յանցման մեղաց չարութե ախտից մերոյս զանգուածոյ. պայծառազգեստք և սպիտակափայլք ըստ պատահման արծաթոյ. մաքուրք վարուք և բարիք բարուք, ըստ պարգութե տարածման տեսութեան օդոյ. քաջալինդք ի հաստութե, ըստ կարծրութե ձուլման երկաթոյ. ըղձականք և ախորժելիք գունակութի տենչալի լուսոյ: Վանգի արդարեւ լոյսք մշտապայծառք ի բնութեամբ անստուեր լուսոյն վերակարգեցայք անաղօտապէս ծագել ի ստորինս. ուստի նորոգ գոյութիւն երկնի և երկրի ի Յօե ձեւք սահմանեցաւ:

Դ. Եւ զի և ընդմիջեալն ի յամաց՝ խորհուրդքառանիւթ աւուրն պահպանութե, յորում արուսեալն հսկայրնութաց և վայելչագեղ լուսապատարն պայծառութեամբ լծակցութի ընկերին լուսնոյ անըգգայաբար իբր շնչապէս՝ երասանակաւ կամաց անբաւին անմիջար շաւղօք հետեմամբ աստեղացն պարագրութի, յանվրիպական խորհուրդ ձերումք դիտման՝ զարարածս բարեգարդեն: Վանգի ցիրապահակք և պահպանակք և կանոնք ուղղութե երկրի,

կրօնադօր մաքրականի գծադրութե՛ն ձերու մտեսու-
թե՛ն կանխադրողեցաւ : Ս) ասն զի ոչ պաճարք խո-
տաճարակը, և կամ՝ զօղակը կերակրելիք, և՛ կամ
բոյսը սերմանամատոյցը, և պողածին ծառք վարսա-
ւորք, մարմնաճաշակ կերակրոց խորտիկը, որ յերկ-
րէ ցուցեալ՝ ՚ի սոյն կորնչին, այլ երկնային զարդք
և մերնային կամարին կանթեղք, լուսաբորբոքք և
անշէջ զամբարք . այսր աւուր բարերարութեան ա-
րարչին ստեղծուածք և պարգեւք :

Ե . Ս) քո նմանաբար և ազգակցապէս՝ ՚ի ձեզ յար-
մարի վայելչական խորհրդոցն տեսակ, արեգակունք
բազմահողովք՝ գիջութե՛ն չարեաց ցամաքեցուցիչք,
բանական բուսոց դարմանիչք, անձնաւոր տնկոց վեր-
ընձիւղիչք, սառնացելոց մութք հրացուցիչք, թերի
և խակ խորհրդոց հասուցիչք և հմտացուցիչք : Ս) Ը
թացելոց մութք խաւարի՝ լուսնապէս խրախացուցիչք
և բարեգործիչք . վրիպեցելոց ՚ի ծովային ծփանաց
աշխարհի՝ աստեղապէս ուղղիչք և առաջնորդիչք :
Ս) յայծառափայլ լուսաւորք, ճրագունք եւ թնաշո-
ղեանք, շանթք կիզանողք, ցովմունք ահագինք, հռ-
սանք հրեղէնք, մարդիչք մարդկան, բովք ընարու-
թեան, հալոցք հոգւոց : Վ) անգիյայսոսիկ կոչեցայք՝
՚ի կամս կոչողին զօրելայսոցիկ : Ն) և այսքանեօք հա-
մարձակութե՛ք բազմամանեայ չնորհիւ ամբարեալ
և յաւէտ լցեալ և բնաւին մաքրեալ, զբնակուէ վե-
հին բարձրուն գփականս վերընկալայք և ճոխացայք
և փարթամացայք փառօք տիրապէս, անծացեալք
չնորհօք բանին, թագաւորեալք օծութե՛ք հոգւոյն,
իշխանք պանծացեալք, պետք գլխաւորք, նահապետք
վսեմականք, նախարարք նախահոգակք, առաջնորդք
բարեշաւիղք, որսորդք հմտավարժք, դիտապետք
երկնաբնակք, վերատեսուք անմոլարք, այցելուք
ուղղադատք, քահանայք բաւութեան, երիցունք
երեւելիք : Ս) ասն զի այսպիսիք և այսօրիկ աստիճա-
նի փառաց ձերում տիրաձիր գլխաւորութիւնք : Վ) ա
զի և մասունք անդամոց ստորհաստեալք, մաքուր
սրբութե՛ք, մերձաւորն ընտանութե՛ք, յափն կառուց-
ման գլխոյ գովելոյն արժանապէս միազարդեցայք :
Ս) ևստի անխտրոց և անանջրպետ, միակենցաղ և

զուգահեցորդ ընդ Վրսի գոյք փառաւորեալք: Վրան-
զի և զսոյն հայցեաց միածինն առ պատուակիցն վեր-
ընծայեալ զքանիցն մաղթանս, կամիմ և սոցա ընդ իս
պերճանալ, հայր, 'ի քում պարգևս:

Զ. Վրառակի երիւք գովութիւն բարեաց բազդա-
տեալք, չորեքծագեան մասանց էակաց անպատ-
կառ խօսնակք, միաբան բնութեան եղակաց սիրոյ
ջատագովք, շնորհազարդ բանի տուողին հոգե-
շունչ աւետարանիւք, ամոլք ուղղաձիգք և հանդար-
տաբայլք, զուարակք եղանց բանականք և նուի-
րելիք, լծակիցք կրօնիւք համահեղք և խոհմըն-
թացք, 'ի գործի ձեակի խաչի խորհրդոյ՝ զմարդ-
կային սրտից անդաստանս հերկագործողք, աւա-
զանին փրկագործութեան ունողք, և 'ի պարանոց
ազգերի ձերում ամբարձողք: Վրանզի 'ի կոյսս և
յառաջն քառից ստորագրեալ գունդս երիս երիս
թուով երկոտասանս 'ի ձուլելի ձեա պատկերաց ցը-
լուց կերպագրեալս, անդրիագործս՝ արհեստակի-
տուածս, 'ի դիտումն կայից հիւսիսոյ և դիմաց ծովու
ընդ ելս և ընդ մուտս ծագման արևու, զկերպարան
ձերոյ օրինակի, լճակ ջրակիր խաչանիշ և պղնձա-
նիւթ ուսով հաւատոյ 'ի գաւիթ ծոցոյ սողամանեան
խորանին յարկի, իբր եկեղեցական խորհրդածու-
թեամբ վերադիտողք տիեզերաց. 'ի նպաստ պատ-
ճառի նոր նորոգութե զմկրտութեն ջուր արբելով:
Որով զաներևոյթ մտացն ծածուկս արբագործեալ,
իբր ստուերին առակաւ՝ 'ի նորս տեսակ կարկա-
ռեալ զհինն՝ զապաւառ թաղանթի աղեացն որովայ-
նից, որ մերումս հոգւոցս է ազգակցութի, զմատու-
ցելոց պաճարեղինացն: Վրանզի անվրէպ և անտա-
բակոյս նշանակ դիմաց խորհրդոյս կերպի 'ի ձեզ յար-
մարի, ով անծարեալք, խրոխտք՝ միանգամայն և
հանդարտք:

Ի. Մտ օձակոխն զարմի որդւոց եղջերուաց, 'ի
ձեռնս խնամոց զօրութե մարդասէր և ամենաստեղծ
հոգւոյն ժողովեալք, և մասնաւորեալք վիճակաւ բա-
նին ընտրութե բոս նախագուշակ ձայնին Եսայեայ:
Սահացու և սատակիչ թռնիցն սատանայի 'ի սպառ-
սատակիւք: Վժնդակ խոտութե շնչոյն վիշապին՝ ա-

ուսման պատրուկն պատրիք: Հրեշտակք զօրութե,
զուարթութե անսիրհեղե, լուսեղէն պատգամաւորք,
անաշառութեան բանին դատողին ընծայատուք,
շնորհապարգեք կամաց անեղին: Սոքերք հոգեմա
տեանք ծածկուե խորհրդոց խն, տառ ամանակաց՝
ծնողոց մարդկութեան նուագք, տախտակք տիրա-
գիծք և նծադրոյմք: Տօն նաւակատեաց հանդար-
տաձայն սաղմոսաց, ամենայնիւ գերազանցեալ գո-
վութեամբ: Սքեցողք փառաց քան հանդերձից,
բնակողք երկնից քան թէ տաճարաց, կենցաղա-
կիցք լուսակերպից քան թէ երկրայնոց, հոգիք թե-
թեք ի թանձր մարմնի, անձինք անբծութիւն հիւ-
թիւ շողկապեալք, արագունք ի թուխ իմաստից
բանի, ի մուտս անմատոյցս մտօք սլացեալք, հրա-
շիցն երկնայնոց՝ երկրաւոր գոյութիւն պատմիչք, ան-
մահին փառաց՝ մահացու զանգուածով քարոզք:

Ը. Ներողք զգլխաւորն դիւաց՝ կարթիւ հան-
ճարոյ, խաղացեալք բռնաւորին սաստկութեամբ՝
իբր ձագու փոքու դիւրմբունելոյ: Սերկամարմին
մատանցն ձեռօքն՝ քան թէ ագուցեալ ոտիցն կօշկօք
զխածանողին խորտակեալ զգլուխ: Սրոյ օրինակ
նմանաշար ի ձեռն տիրամեծար մաքրական և ընտրե-
լական պարգեւաձիր և շնորհաբաշխ աջոյն Սաւադոսի՝
երեւի հերքեալ ի բորբոքեալ խարոյկն բացոյ՝ ի բար-
բարոսական վիճակն առաջին. յորում հրաշապէս
ծանուցաւ ի յաշակերտին համարձակութիւն:
Վանգի իբր ծածկեալն ընդ վարագուրաւ խորութե՝
կերպաւորութիւն պատկերի բանին ի յոբայ ի յա-
ւարտումն լրութե կատարման լայնաձիգ և դժոխաւ
մարտ հին ասպարիսին հանդիսի՝ զմրցանակ յաղ-
թութեան գլխաւորեալ երջանկին, ապա ճառեցաւ
անոստ սաստկութիւն անգծելի, պարալի և անբերելի
կարծրութե չարին կակղացեալ. և յաւէտ վանեալ
անդր քան զկայ կենաց կենցաղոյս կարծեաց պատ-
ժապարտապէս ըմբերանեցաւ: Սոյնպէս և սորին
իւրով համակրօն դաւանահամբոյր գործակցօք իբր
ի գաւիթ գրկաց մի նաւի՝ զերկրածուփ ալիս կո-
խողի՝ սակաւութիւն գնդաւ երջանկացն հանգունակ
ցեալ այնր յաղթութե, զմոլեգնաճառ բանասարկութիւն

զգլուխ՝ բալորովին իւր զգայութիւն և խորհրդանօցաւ կոր կամացն մեքենայից 'ի յուսոյն արմատոց հատեալ վերակտրեցին :

Բ. Ս. Եւ ան զի ընտրեալն և զարմանալին կիւլիկեցին, որ յԱրարիայ հեթանոսաց կոչմանն առաքեալ, երանեալն ևս և հրաշանունն ախոյեանն և քաջամարտիկ, մշտանուէր հայցմամբ աղօթից ըզդիւարաւ խորոցն կոհակ կարկեալն հանջեալ յինքեան խափանեաց : Եւ թէ և 'ի մկանացն կայից պատուաստալաստն փայտից՝ 'ի ստորին պտոյտս խորոցն սասանեցաւ, այլ անմարմնաբար՝ քան թէ թանձրապէս յաղթեաց անդնդոց և անդնդայնոց . և ծաղրականաւ այսպանմամբ հենգնեաց ըստ մեծին Ղաւթի զմայրն ահագին զարմից ղուղակաց : Եւ անոայթաքելի ոտիցն հետովք՝ ընդ անկոխն ընթացաւ սահման յատակի, զանհուն ծովուն միացեալ ծոցն բարժանեաց ըստ մեծին Սոլսէսի, 'ի խորհուրդ հմուտ որաողաց առակաւ նաւին բազմահողով հագիս նաւողացն՝ 'ի հեղձմանէ խորոցն փրկեաց : Եւ շրթնաշղթայ կարծր առասանաւ դանդանաւանդաւ կապ պաշարմամբ զկործանողին մալեալ զկզակս ըստ առակաւոր բանին նախնոյն Եդովմայ, զկորուսիչ և զմահացու թոյնս իժին ժանեաց՝ զօրութեամբ կեցուցիչ խաչին պահասեաց և ցամաքեցոյց : Եւ այսպէս գուշակեալ գիր ստուերական ճշմարտաբար արդիւնագրեցին . և կոխեցին մանրեցին զատամունս օձից խիստ հերձուածողաց և թունից կարճացնոցին գործակցաց, ընդ զօրացելովն 'ի չարին մահու և լեւիարայ :

Ժ. Եւ իժակից և կցորդակից նորին առաջին, սկզբնաթիւն և նախամեծար, վէմն հաստատեալ և արձանն հիմնացեալ, քարն անուանի եւ թնաթիւ դաւանութեամբ յարմարագրեցեալ, ըստ չափոյ խորհրդականն ամանակի այսր յաւիտենի սկսման և լրութեան, ընտրեալն և փառազարդեալն լեփաս : Եւ նարարին շրթամբք երանեալ, և բարերարութիւն բարձրացեալն հօր ուշադրեալ և իմաստնացեալ . և ուղղահամբոյր դաւանմամբ հոգւոյն իմաստից տեսեալ զանժամանակ պատճառ անքնին ծննդեանն,

արժանապէս բարգաւաճեցաւ բանիւ անեղին, երանի էքեզ յիմոյն ժառանգ (Յովնանու։) Աստի և նովաւ ըստ սմին 'ի նոյն ուխտակցութի պաշտօնակցաց սուրին՝ սոյն երանութի անձառապարգ և ձայնիւ արարչին աւետարանագրեցաւ։ Օ ի թէ խոստովանու թի՞ նոցին համաձայնք՝ և փառացն զուգապատիւք։ և մաղթանօք մարդացեալ յին 'ի զօրուհի բանիցն նոցա մեք պատսպարեալք, և յաւերժական յուսով պաշտպանեալք, յաղաչել փրկչին մարմնոյն Միջամայ զծննդոցս որդւոց փրկութի, հայցեմ ասելով, որպէս վասն սոցա՝ և յաղագս հաւատացելոց բանիւ սոցա յիս, իմ բարձրեալդ հայր։

ԺԱ. Միջա պատճառք և սկզբնաշաւիդք բնաւին բռ վանդակ բազմաբեր բարեաց այսր երանութեան։ Սարմնացելոյն կենցաղակցորդք, արարողին բանից խօսակիցք, մատակարարք կամակատարք, կենարարին կերպին նկատողք, ծածկութե փառաց փրկողին մերկապէս տեսողք, յընտրելոցն թիւ անուանիք, 'ի դասակցութի հարանցն հրաշալիք, վկայք նորոգման վախճանելոցն։ Սկզբնաւորեալք 'ի նախապատիւ և կանխամեծար սերմանէն Սմայ անդրանիկին՝ Նոյի, զուգաշաւիդք մաքրուէ վարուց Սելբիսեղեկի, զաւակք խրախուծեան գողոյն Մարահամու, ժառանգք գովութեան գրկացն Սաահակայ, որդիք երանութե ուխտին Սարայէլի, զարմք և շառաւիղք աւետեացն (Յուդայի, աշակերտք գերազանցք օրինացն) Սովսէսի, ըղձականացն և գուշակելոցն մերձաւորք և առաջակայք։ Միպարտելի կորիւնք առիւծուց, պատարագելի ամոլք գառանց, տիրահաւաք գումարք հօտից, անձազարդ ազինք գնդից, անդրանկին հօր ժառանգակիցք, եղբարք փառաց միածնին։ Սարմինն (Յօի 'ի ձենջ ըստ վկայութե՝ սք մարգարէին. մարգարայէս ար՝ Սիս 'ի ձեզ, և դուք հոգեպէս ուղերձեալ 'ի նա։) Միջա այսպիսեօք, և ևս բազմօք անկշիռ և անհամեմատ գովեստիւ պատուեալք և փառաւորեալք։ Ստնկոյն կենաց ընձիւղեալք, պողաւէտք, հրաշանք, քաղցրաձաշակ որթոյն բարունակք, աճուանաձիգ ուռք վարսաւորք։

ԺԲ. Միջա այսու բարգաւաճական բարեբաւս

տուութեամբ 'ի բիւրուց բերկրալիր բանից հրաշա-
նշան և հաճոյական խորին հանդիսիւ անտխուր հըր-
ձուանօք տօնեալք : Օ 'ի թէպէտ ննջեցիք կափուց-
մամբ երկրաստեղծք աչաց , ընծայեալ ամենունակ
և յոքնըմբռնող նախածին ծոցոյ մօրն որովայնի հռ-
ղածին զարմի , այլ կենսատու բարբառոյ սերման ձե-
րոյ բոյս ցարդ ևս ցուցանի յանհատս և յանհամե-
մատ թիւս ամբարոյ արդիւնատրութիւն : Եւնդա-
նիք 'ի մահու , անմահք 'ի մարմնի , անեղծք 'ի ստեղծ-
ման , մշտնջենաւորք 'ի սկսման : Յօի Վօի և հոգ-
ւոյ նորա առաքեալք , կաճառակիցք կրօնից փրկի-
չին , զուգաշաւիղք պարագրողին , հանգունատիպք
երեւելոյն : Հօրն ընդ միածնին փառք և աշակերտք ,
անսկիզբն և անժամանակն էութեան ազգք և ըն-
տանիք . որպէս ոմն յուլմեմնէ առեալ՝ ոմանց իմաս-
տասիրեաց : Իրժանապատիւ փառօք առաքեալք
'ի ծածուկ ծոցոյ ստորիջեցելոյն . և 'ի ձեռն ձեռ-
նադրութե ձերոյ՝ մարգարէք՝ Դաբոս և Տիմոթէոս .
'ի ձէնջ աւետարանիչք անուանեալն պատուէր բար-
ձու Ե իմին աշակերտ սրբաանունդ պատանին Ե ար-
կոս . անուանակիրն յարութե , պարմողն համբարձ-
ման՝ անտիոքացի համբալն Ե ուկաս , բժշկապետն
անձանց , քան եթէ մարմնոց : Չեւք և 'ի ձէնջ հո-
վիւք և վարդապետք :

ԺԳ . Երթնածածուկ բարբառոց լեզուք , օտարա-
ցեղ ձայնից յայտնութիւնք , աներևութիցն բաց-
երևմունք , ընդարձակեալք և առատացեալք , 'ի
զօրութիւն , յայցելութիւն , 'ի հանձարս , 'ի պատասխա-
նիս , 'ի համարձակութիւնս , 'ի պատշաճաւոր դար-
ձուածս բանից , յաջողուածս երկաքանչիւրոց՝ եղծ-
ման որպէս Ե ափիրայն , և նորոգութե՝ իբր հար-
թայն : Ենուութեան բուրմունք հոտոց : Չայնա-
տուք վեհք ահեղ որոտման , Ե աներեգէս 'ի Տեառ-
նէ անուն ձեր . ըստ այսմ զօրացեալք և քաջա-
ցեալք , անշնաս ոտից դարչապարօք խրախուսեալք
անգայթակղելիք : Ենդիւք փայլմամբ առաջնոր-
դեալք 'ի ճրագէն կենաց՝ ընթացից ձերոց գործա-
րան , շնորհաշաւիղք և լուսատեսիլք . յերկրային
տոհմէ աննման : Ենդալն աջով տեառնագրեալք

'ի նորոգութեանն նշանակ. ախտից և մահու վշտաց տխրուէ' 'ի հրամանէ Եւն յաղթական, անպարտելիք և արուորագոյնք. ըստ երկնային զօրուն՝ զուգական : Ս'ուտք հետոց ձեր 'ի փառս 'ի յերջանիկ վայրիցն սահման, հարսանեկան պարուցն կցորդք 'ի կենդանեացն կայիցն խորան. ամենակալ ձեռինն օրհնեցեալք 'ի գովեցեալն աւուր համբարձման. խոր հրդական խումբք համարու պատկանաւորք թիւք երկոտասան. ատենապետք դատաստանի 'ի սոսկալի աւուր նորոգման :

ԺԴ. Ըրդ այսքանեօք խնկելի և նուիրելի այլ և սիրալի և զարմանալի մասամբք երանեալք և բարեբանեալք, լուսանշոյլք և ոչ հողանիւթք, հոգեգումարք և ոչ մարմնագունդք, յաղթողականք և ոչ պարտելիք, երկնականցաղք և ոչ երկրաանունդք, անապականք և ոչ մահացուք, սրովբէամարուրք և ոչ երկրաւեղք : Օ ի թէ և ստուգապէս մարդք 'ի ստորնայնոց համագումենից, այլ հրեշտակք հաւաւ տապէս՝ բացակայք կայից երկրակիր կրօնից : Ս'իայնում գլխոյն (Յ)սի երկոտասան յօդուածք անդամոց. կենդանարար կամաց բարձրելոյն հաճոյական յիշատակարանք : Վանգի թէ որ մարմնովն են, ոչ լինել տեղի նոյ կարեն. և դուք ոչ էք մարմնով, այլ հոգւով. եթէ իցէք ունող նոյ հոգւոյն. և տարատրուհիլ առ 'ի միւսեանց շնչաւոր մարդն և անձնաւոր. ապա հոգեպէս՝ քան թէ մարմնաբար ընտելութեդ ձերոյ կենցաղ :

ԺԵ. Եւնանգիւրք կերպատարազք այլազան զարմի միաթիւ շարի երկակի հնգիցն և երկուց վարողացն և յարմարաց տարեր երկրի, և ամաց շարժութե և հաստատութե, ըստ քերթողացն ճահագրութե : Վանգի նուիրական օմն է 'ի սոցունց, որպէս ոչխար կատարեալ արու. և այլ՝ գործնական իբր գուարակ լծաճիգ, կասող. և արքայական՝ իբր մարդադատիչ և առեւծ հօր : Եւ այսպիսեալ թուով յարմարեալ մինչև 'ի կատարեալ թիւն երկոտասան : Երկոտասան և դրութիւն երկրի ձեականութեան. երկոտասան և աւուրցն ժամուց տուրնջեան տեսակ. երկոտասան և գլխաւոր թիւք անդամոց մարմնոյն :

երկոտասան ըստ այսց վակասին Կրքառամանեակ . երկոտասան կայլակք աղքերաց , և որք արբին զայն զօրապետք . երկոտասան և վկայական արձանք գետա-
ծինք 'ի Հորդանիսայ ծոցոյն համբարձեալք . երկո-
տասան և զոր Հեղիաս կառոյց նպատակ 'ի կործա-
նեալ հիման սեղանոյն : Մհա երկոտասան թիւ խոր-
հրդական՝ զսրբազան անուան ձերոյ յիշատակարան
կոչման՝ վկայեալ վերակարգելոցդ :

ԺԶ . Եւ ևս 'ի սոյն յարեալ համբարձից 'ի յիմա-
նալեացն յանհասութիւն . զպտղածին ճուղ երգոյ
տառիս՝ զպսակող և զնորոգող անուան հուլթեան ա-
մենազօր Եւ Երրորդունէն : Մանգի 'ի սողորէս երկց
բառադրաց յորջորջեալ կոչմամբ զծանուցեալն մեզ
տէրութիւն միափառ և համապատիւ , անպարագիր
և անվայրափակ , հայր և Որդի և Հօգի , և միաշար
դասեալ զթիւն պատուեալ և օրհնաբանեալ երկին
ազգակցաց՝ երկոտասան վերանկարի : Մհա և յայ-
սոսիկ ցանկալիք , և վեհագունաւն վկայելիք , և ան-
ճառելեաւն վերագրելիք : Մտանիք այ , և սրբոց
քաղաքակիցք . շինուածք իմանալեաց , անբակ տա-
ղաւարք . արարչութեանն օթեանք , և ախորժելի
բնակարանք :

ԺԷ . Եւ Եւթմանանիցն ճառ , փոխարկեալ ըզ-
դէմն բանիցս , յաւէտ ըղձական և ախորժելի խոր-
հուրդ ցուցանի : Մանգի զայսբանեաց բազմագումար
դասուց ընտրելոց՝ որ բան զօրասցի 'ի նիւթ ներքո-
ղինի : Մանգի յամենամբն գրութեաւ տարանական
պատմաբանութեն՝ զկնի մաքրակենցաղ և տիրաբա-
րող ճանապարհորդութեն առ առաքողն ճեպեալ
հասին , յանդիմանակաց տեառն պատկերի զուարթ
բերկրանօք . և զօրութի անուան կոչողին փառաց
ինքեան պատմէին , զմերժումն ախտիցն և զայսոցն
հալածումն , աւետարանեաց նոցա մեծագոյն յուսոյ
տեսութի . ինդացէք , ասէ , ընդ գրելոյ անուան ձեր
յերկինս : Մի վ փափագելի մեծի և աներկեւն երա-
նութեանն . քանզի որ գրեաց զնոսա ան , նոյն և
վկայեաց , այսու պարգևօք անուանակոչեալ Ժա-
ռանգք և որդիք Եւ արքայութեն : Մի անագգեօտք
ամենայնիւ գոյիւ կատարեալք բազմաբեւր բար-

դեալ բարութիւն, իսկապէս չնորհիւ պատարեալք, ապէնհազ պարգևօք լցեալք : Այլ թանասնեկի երկակի լեզուացն այլասեռն ձայնիցն՝ ի մի տեսակ զուգաշուրթն խօսակցութե համահաւաքիչք, բարժա նեւոյ յղբնակի ազգաց՝ անասանեի շողկապք սիրոյ, դասք և դասապետք վայելականք պարուց, տիեզերաց երկրի դատաւորք, գումարք թագաժառանգք կայսերի, ինքնակալ պետութիւնք իշխանականք, գունդք զեղեցկագեղք նախարարազնեայ պատուելոց, եկեղեցիք ընտրելոց երկնից բնակութեն, կաշառակիցք և կցորդք դասակցութեցն վեհից, կոյտք կայունք և անխախտելիք անմահին փառաց, կցորդք հանդիսի իմաստութեան հանձարոյ, կամք և յարձակմունք ակնարկութեան վերնայնոյն, շարք աստեղանիչք եկեղեցւոյ հարսնութե, արհեստական ձեք պսակաց զարդու Սիոնի, եւ թանասուն բոյսք արմաւենեաց ի նշանանունն : { } եղիմ :

ԺԸ . Այլ միանգամայն գրելով զամենայն ի սոյն կարգ բանիս պատկանագրութեան, զնկար անկուածոյ ճառիս դրուատի՝ պայծառապէս աշխատարդեցից : Այլ որ բանն ան առ ի յայ անժամանակ իսկութեամբ ծնեալ միայնակ անձառն յանքնին ծոցոյ . որ և ի կնոջ կուսէ մաքրելոյ և յանարատէ սրբութե, անդրանիկ և անհարազատ, ի մօրէ յատուկ անհաղորդ կամաց հօր երկրաւորի, ան ըստ տեսականին, և մարդ ըստ պարզութեն միաւորական խառնութեն . ոչ սոսկ և ոչ վայրագար, այլ մեծի իրականութե նշխար՝ զձեզ սրբագունդ դասք առաքելոց վերակոչեաց : Այլ ընտրութիւն միայն վկայեալ, այլ և պատշաճականաւ թուով պանծանաց պայծառացուցեալ, կարգք և կնիք տասանց եւ թանց խորհրդականաց, ըստ ժամանակաց յեղյեղուն շարժութեան դարուց : Իսկ զերկուսն յեւ թանասնիցն թիւ յարակցեալ, զնշանակ ապառնեացն և զներկայիցս, զերկնաւորացն և զստորնայնոցս, զմարմնոյ և զհոգւոյ, զտապանակակիր տախտակացն, զերկեակ զոյութի երկնից, զերկուս լուսատուչացդ, և զլուսաւորացն երկնայնոց, զլոյսեմայ և զմերս երկրի, զհոյն օրինի և զնորոյ աւանդութե :

ԺԹ. Եւ արդ այսքանեաց խորհրդոց՝ նկարագիրք
 և պատկերք։ Այլ առաքեալք միայն, այլ և նահա-
 տակք. և ոչ խոստովանողք միայն, այլ և վկայեալք.
 ոչ չարչարեալք միայն, այլ և կատարեալք. ոչ մա-
 բուրք միայն, այլ և մարտիրոսք. ոչ ընծայեալք միայն,
 այլ և նուիրեալք. ոչ մատուցեալք միայն, այլ և
 յարգեալք. ոչ պատուեալք միայն, այլ և պատարա-
 գեալք։ Այլ մարմնաբար միայն ծախեցեալք, այլ
 խնկապէս բուրմամբ վերնայնոցն ծխեալք. քանզի
 հոտ անոյշ Վճի և հօր նորին հաճութե զգովեալդ
 դաս՝ իմաստունն Սաղոս քարոզեաց. ցանկալիք և
 երեւիլք, գովելք և պատկառելք, խնկելք և
 պսակելք։ Անացուածք զարմի տանն Յակոբայ, զա-
 ւակք անհաղորդք չարեացն Սողովմայ, Ժառանգք
 հաւատոյ նախնոցն Բրահամոս։ Օյ թէ՛ք տեառն
 զօրութեց թողեալ էր զձեզ զաւակ ընտրուէ նորոյ
 Սիոնի, լինէր հանգունակից ստուերականն Սի-
 նայի։ Այլ համբարձաւ բարձրացաւ Սին փառօր
 յերկրէ՝ ի ձերմէ բանէ, որպէս թափեցաւ անկէտն
 ի վերուստ յիւր գթութէ։

Ի. Եւ արդ եթէ Երրորդութեանն իսկութիւն՝ ի
 լեզուէ ձերմէ ծանուցաւ, և արարիչն ձեւք պատմե-
 ցաւ, և այլ որդին ի ձէնջ քարոզեցաւ, և խորք ան-
 քնին վերին պարգեացն յերկրի յայտնեցաւ, ապա
 երկնայինք և հոգեճաշակք և արփիաբնակք, որդիք
 ի շնորհաց հօրն բարձրելոյ՝ քան թէ երկրածինք
 զձեզ դաւանեմք։ Օյ եթէ՛ ի ստուերագիր տառն
 մովսիսեան անդրանիկ որդի Խարայէլ, և դարձեալ
 որդիք էք այլ և տեառն ձերոյ. ևս և յամբաստանա-
 կանն ձայն նախագրեալ յայ անուանեալ որդիս,
 որք առ դատերան մարդկան մոին. և դարձեալ, ես
 գրեցի թէ անձք իցէք, և բարձրելոյն որդիք. իսկ
 պաշտօնէիցս նորոյ աւետեացս, և ճշմարտութեանն
 տեսողաց, և Վճի Ժառանգակցաց, և անձառ մարմ-
 նոյն բաշխողաց, և անձեղէն կերպին տնկակցաց, առ
 որդէգրութեանն պատիւ ով թերամտեսցէ և երկ
 բայեսցի։ Այլ ան զի որ ի նոցանէ բանն և քարոզու-
 թիւն ելից զտիեզերս։ Եւ իբր զկամացն այլ զպատ-
 գամս ընդ արարածս տարածեցան, և որպէս զարար

չական բանին երիվարս՝ զծովածուփ ալիս կոխեցին, և զվիշապն ապստամբ՝ հզոր մենքենայիւ բանին սանձեցին, և զբռնացելոյն զանձուց մթերս՝ արիաբար գերեալ կապտեցին, և զփիւնիկեցի զօրուն գումարտակ՝ ի կենդանի ջուրն հեղձուցին, և զկարծրացեալ մտաց անդատան՝ արօրադրեալ դերահերկեցին, և զմարդկան ապստամբութիւն՝ կրօնից և մահու հնազանդեցուցին, և զանողջախոհ կենցաղ երկրածնացս՝ մաքուր հանգիսի կուսութեան տուին, և արարողին արագ սուրհանդակք՝ ընդ հեռաբնակ վայրս արշաւեցին, և իբր զանձուկ գաւիթ մի յարկի՝ զաշխարհս ամենայն ոտամբ չափեցին, և իբր և հին արուեստին վարժիւք՝ զմտաց սրտին քսակ մաքսեցին : Եւ ի ձկնորսաց դասուց կոչեցեալք՝ զբանական կոյտս ուռկանեցին, և ի հալածչաց ի սոյն հրաւիրեալք՝ զխաչեցեալն ան պատմեցին, և ի հեթանոսաց ոմանց ողորմեալ՝ զմոլեգնաւ պատիր կուռն մաքրեցին, և ի վրիպարհաստ բժըկաց ընտրեալ՝ զաչս ոգւոց լուսաւորեցին, և յաղախնածին ծառայից ստրուկք՝ հրամանատուք տեւանց իշխեցին, և յայդանեաց նուաստականաց՝ ի ծայրագոյն շնորհ ժամանեցին :

ԻԱ. Եւ իբր զմի հնազանդ պատանի՝ զաշխարհս ամենայն աշակերտեցին, սկզբնաւորեալ յԵրուսաղէմէ, զնսեմանուն վայրսն Եդարու, զանունակիր կոչման Թոռինն Հագարու որդւոյ Իսմայելի, զծովական կղզիս քետացւոց զարմին Վանանու, զվիշապն բաժնի ժառանգութեն Եմայ՝ բնաւին եղբորքն, զԿադիրոնն բազմահոլով, ընդ ասորեստան մեծն և երկայնատն, զԻնկորոյն դրամբքն Պարսից, տոհմին Եմրանայ որդւոյ Վետուրայ սերմանն Իբրահամու : Օ վայրս արեւելայինս Եարաց և Երեւոյ պարթեականաց, Եագաթնայ և Եագիանայ, զպարսկահեղինն խուժաց, զԻբիա ընդ ծոցն հարաւային ծովուն հզորի, Բոպիւ հանդերձ զկողմն Եսիայ : Օ երիսն ի հնգից Եթեովպիայ. ոմն ի նոցանէ և զերկուսն ընդ երիս. այլ ոմն ի նոցանէ զաշխարհ փղտացւոց և զԵայգանու՝ հանդերձ հնգկայնօք, և զԵուր փիւնիկեցւոյք : Օ սառա-

ղացիս և զսկիւթացիս, զղատինացիս՝ որ և հռովմայեցիս, ընդ դաղմատացիս և եղիմացիս, խառն ընդ հիւսիսի և ընդ արեւելս . յորում առաւել ընակեաց բանն նոցա և աւանդութիւն : Ս ամս զի ընդարձակեաց անձ (Յարեթի, ըստ մարգարէունեն՝ Նոյի, և բնակեցոյց ՚ի տան Սեմայ, այսինքն յառաքելական վիճակին բաժնի . որք ՚ի հարազատութէ սիրեցեալն Սեմայ հովուեցին զնոսա յարկաւ վերարկուի թեոց պատուիրանին վերակացութե :

ԻԲ . Եւ այսպէս արագելով հետիոտս տարժանաբայլ քրտնաթոր և աշխատակիր վաստակօք ընդ լայնատարր ընդարձակ տեսակ երեսաց գետնոյս տարածման, ընդ (Յոնս, ընդ բարբարոսս, ընդ ոչ լսողս զկենդանարար անուն (Յօի, ընդ անծանօթս մարդարէիցն և նոցին պատգամացն : Եւ իբր զմտաց անխաչ սրուն, և զփայլ մաքուր փայլատական՝ ընդ արարածս ամենայն հետեւեալ լին : Եւ ՚ի խաւարին կռապաշտութեն վերածեալ ՚ի փառս զտոհմազանց երկրի, փրկեալս և ազատեալս՝ աւազանին անբիծն արգանդի անխարդախ ծնունդս և անեղծ ժառանգս՝ հասարակաց փրկողին տեսուն ընծայեցին : Եւ իբրև որդիս՝ քան թէ պաշտօնեայս ծնողին անձն (Յօի կենցաղակից գոլով մաքրաբար, արժանապէս լուսածին մարմնոյն գովեալ հանգստեանն սպասաւորեցին . որում յանդիման աչաց նկատման՝ զի նմանէ յայտնեալն անձ բոլորից վերապատմեցին : Սր և նովաւ և զկնի նորուն՝ անձառելի հրաշագործութե զախտս մահացուս ՚ի մարդկանէ հալածեցին, զտեսանելիս խաւարեալ աչաց՝ կրկին յաւելմամբ լուսաւորեցին, զլուծեալ անդամս ախտացեալ մարմնոց՝ յառողջութիւն կենաց կանգնեցին, զմեռեալս յարուցին ՚ի կեանս վերստին և յանտարակոյս փրկութիւն, զդէս աներևոյթս չարին զօրաց հողմով բարկութեամբ կամացն անձնս պառ հալածեցին, զելս ընթացից երկնային մոխցն բնակութե՝ հողաճնաց բացին, զահեակն հեթանոսաց՝ աջեռնադրեցին, զհրէական ձեռնարձակութիւն իշխանական բանիւ կապեցին, զփայլումն երեսաց գեղազարդութե մովսիսեան կերպին՝ ստուերին տեսակաւ ցուցին,

զարամտունի սոսկալի սաստից վերին բարկութեն յա
րարածոց երկրի տրոհեցին : Եւ իբրեւ ամենայնիւ
այսքանեօք լցան լիացան և երանեցան, ապա նուի-
րեալ պատարագեցան 'ի սպանդ վերնական բարձ-
րեալ սեղանոյն, և նկարագրեալ դրոշմեցան 'ի գիր
մատենի վերին դարութե : Եւ ոսկերօքն ցամաքե-
լովք՝ զօրեն կենդանեաց լինել փրկանք, և զմրցա-
նակ յաղթութեան փրկին և անապական մահուն
քարոզեն բարձրահնչակ աւետադրութե, զմկրտու-
թին և զքաւութին և զյարութին կրկին նորոգման :

Ի Գ. Սորա մեր նախնիք, սորա մեր ծնողք բո-
աւազանին, սորա դաստիարակք մերս իմաստից,
սորա վարդապետք աշակերտելոցս, սորա դաւանա-
թեան բարեաց ուսուցիչք, սորա եկեղեցւոյ սրբոյ
հիմնադիրք, սորա կցորդակիցք արդարութե պաշ-
տամանս, սորա խրախոյսք ընտրական կրօնիցս, սո-
քա ձեռնադրողք քահանայութեանս, 'ի Վշտէ ընկա-
լեալք և մեզ մասնաւորեալք, հաւատարիմ ուխտի
դաշնաւորք, վկայք վեհագոյնք անժառանգս կարգի :
Ի ձեռն սոցա ընդունական և հաճոյական մաղթա-
նաց հայցման աղօթից՝ ընկալցուք և մեք մասն փրկ-
կութե 'ի բարերար գթութեանց խնամոցն անշուշ-
րանալ ձեռին մեր 'ի շնորհս, 'ի բժշկութիւն, 'ի բաշ-
խումն կենաց պարգեւաց : Ս ասն նոցին ընդ նոսին,
իմում հաւատոյ մասին՝ քաւեալք փրկեալք և ար-
դարացեալք, 'ի Վշտ (Յ) 'ի տէր մեր, որում յա-
մենայնի փառք և մշտնջենաւոր գովեստ անդադար
երգոց, ընդ հօր և ընդ հոգւոյն սրբոյ, յաւիտեանս
յաւիտենից . ամէն :

ԲԱՆ ՆՈՒՐԱԿԱՆ ԳՈՎԵՍՏ

Ի մեծ և յերջանիկ հայրապետն 'ի սբն Յակոբ եպիսկոպոս և վերա-
գիտող սկզբնատիպ երկնահանգէտ տթռույ Մծբն քաղաքի :

Ա. ԲԱՐՁՐԱՑԻՐ Արդեհոր դիմաւոր անձ
նաւոր խնկաւոր և խորհրդաւոր, երկնաւոր խորան
լուսաւոր գերափառ՝ յաղթող Աինայի, բերողի ստուե-
րին կտակի անկայի և լուծականի, կապտողի և ոչ
պճնողի : Ի որ խտրոց և կամ կէտ գծի 'ի միջոց
երկուց կառուցեալ՝ սահման ծանուցման վեհին և փո-
քուն, մահաճրին և կենացնորհին, յարակային և
օրաւորին, երկնայնոյն և անցաւորին . առ գիրն եղ-
ծական, և առ հոգին մնացական . սակս ծառայա-
կան միջնորմ օրինին, և տիրականն համակցորդ և
սիրապատար աւետարանին 'ի յաշխարհականն պալ-
ման ուխտի, և 'ի վերնայինն շաղկապ բանի : Ուս-
տի յաւէտ իսկապէս պարեաց և կամ կարապետ
գոլով նախնութաց սկզբնաշաւիղ անստուերական
պաշտելի տօնեալ երջանկացն . ուր հարսնեկանն միա-
դրութի համակայութեն առ օրէնս երկրի անկցորդ,
և առ հասարակաց իր՝ անհաւասար : Իստ մարմնայ-
ին հիւթաւոր աչաց պարագրեալ, և ըստ իմաստից
անարգել դիտմանն դուն ինչ նկատեալ : Եւ քան-
զի անմերձ է բանիս ձգումն առ անհաստութիւն ծա-
ծուկ խորհրդոյս, որքան քանակութիւն փոքուն առ
ստուարին դիմակ, և անձկականն գիծ առ լայնա-
կանն ծիր, և մարմնայինն յօդ առ տիրականն գոյ,
և ձեռինն հասումն առ մտացն արագումն, և երկրա-
կոխ հիւթաւոր առ սէրափին սրբաբան, և մահացու
լուծական առ վերնական կենսածին : Օյ որքան
անդր և 'ի վեր՝ կամարն յարկի անդրանկացն կայից
վկայի անդանօր հրաշապէս, և ևս քան զէն գերա-
կայիցն և որդիքն լուսոյ դաւանին :

Բ. Յորոց և զմին աստանօր առեալ 'ի գովեստ բա-
նից մատուցից . զի ծանիցես գիտասցես հայել նկա-
տել խորհրդեամբ իմաստից գոյից երկկամանց, թէ

որքան փողին ներհիւսին կուտին յաւելին 'ի յորնատարր յաճախութի չուականն յերկարութի, բազմատիպ պատուածք 'ի թելս բանի՝ առ միոյս սրբոյս (Յակովբայ պատուասիրութի, և իբր 'ի պատահումն զօրաւորի համայն յայտնապէս՝ իսկոյն ամփոփեալ տկար երեւին : Արով և առ սոյն բերեալ զբարբառ տառիդ, զհասարակացն կցորդուի ազգապետ ցեղականութե, լուսաբնակ և երկնաժառանգ բարձրագահ օրհնաբան էիցն խմբակցութեցն յիշատակելով :

Գ. Վանդի որպէս 'ի ծիրս աստեղաց զարուսեակն երկնից 'ի ճահ է դասել 'ի շար սկսմանն, և 'ի պատուական ականց գումարտակն՝ զյոբնաշահն և զյաճախագինն, և 'ի մարդս՝ զանհատ հմտականացն, և 'ի նիւթս վեհագունիցն և գեղազանիցն՝ զոսկին Սոփերայ և կամ զքարն ճաճանշաւոր լուսափայլ, և 'ի կոյտս կայից բարձրութե լերանց՝ զԱրիֆն, և 'ի քաղաքս զԱրուսագէմ, այսպէս և 'ի գունդս մարբեցելոց՝ զԺանուցեալն և զհոյսեալն : ( ) 'ի եթէ բարի անուանի ծառ անշնչական հողաբոյս 'ի նիւթոց փայտից՝ պսակաւ տենչալի պտղոյն քաղցրութեան, և անդատտան արգասաւորական պտղածին՝ ըստ առաքելոյ՝ զօրհնութիւն ընդունի զվերնոյն, և որանչանի մանանայն հացին՝ սակս երկնի, և ծով դրուատի՝ ունակ մարգարտի, ապա զորպիսի աբժանաւոր գովեստ ընկալցի մայրն սկզբնապատիւ, լուսարկու, գեղապանծ քողազարդ : Այլ և շնորհաշուք մօրն Սիոնի վերնումն ամբոցի, որ զնձ ծնաւ մարդացեալ, և օրինակին տեսակաւ զանորակին երկնեցեալ անախտակիր կերպարան :

Դ. Աստի և աւազանն կենդանարար տիրազոյ, զսրբազգեստիցն վերընծայեաց զանհամար ազնիւ հոգեկրօնս համախորհուրդս՝ դատուց դասուց առաւելութիւն լրական շինութեան եկեղեցական կառուցման, 'ի միաբուն զուգապարութիւն անմահից փառաբանողացն լուսակերպիցն : Վանդի անդ երանելին ըստ դաւթեան ձայնին՝ ազգք ազգաց, ոչ ըզպաշտօնն (Յակոբայ վկայել պիտակ տիրապէս, այլ զնձն երկնի 'ի յերկրի հիւթաւոր կերպիւ տեսանել : Այլ ոչ եթէ անթուր աբեալ կան ձեռակերտա

կան մարդկային բեմի՝ յերկրի՝ կարծրադատ և կաւ կածափորձ և վրիպակընտիր՝ մահացու դատել դատողաց, այլ դատաւորն համագոյից՝ կշռողն մըտաց՝ և անգոյիցն նախագծող։ Եւ եղ զոմանս առաքեալս՝ առ ՚ի յինքենէ, զոմանս մարգարէս գուշակս ապառնեացն, զոմանս աւետարանիչս կենացն բանի, զոմանս հովիւս առ տաճունն խնամոց, զոմանս վարդապետս առ դատունն վարժից, ՚ի հաստատել զՅբս ՚ի հողմոց խաբէութենէ, ՚ի վաստակս գործոց պաշտամանն առ չոր։ Եւ հասարակացիր մինչև ՚ի շինուածն ՚ի յոքունց մասանց միասցի յօգեալ մաքրապէս ՚ի գլուխն զովեալ տէրունի։

Ե. Եւ տանոր առ ամին բանի ՚ի սոյն միութիւն զուգափայլութեան, ՚ի շառաւիղէ ելեալ, ՚ի գեղեցկաստեղն ոստոց բնձիւղեալ, ՚ի նախնեացն բուսեալ, ՚ի հարցն վեհից երեւեալ, ՚ի տոհմէ հօրէ յայսնեալ, ՚ի պարագլխէն արդարոց ծագեալ, աբրահամեան գուգուն գգուեալ, ՚ի վերուստ անտուստ վկայեալ, ՚ի յամպոց մաքրոց անձրեւեալ, ՚ի նորոգ գոյութեանց ցօղեալ, ՚ի յեղիցն արեւու փայլեալ, յերեմեան դիմացն ընտրեցեալ, ՚ի գլխոց տարածման երկրի պարգեւեալ, յաջողակն հողմոց զօրացեալ, յակնարկութենէ բարձրելոյն բերեալ, ՚ի հարուստ դարուց նկատեալ, հոգեով իջ օծեալ, ՚ի կամաց Եփեսոսեացեալ, ՚ի պատճառին բանէ հիմնացեալ, ՚ի պարգեւէն լուսոյ յարդարեալ, ՚ի պսակողէն վկայից հաստատեալ, ՚ի բարերարին բերանոյ օրհնեալ։

Զ. Եւ ունն խորհրդական, կրօնքն վերնական, վարքն մաքրական, ընթացքն հրեշտակական, կուլումն գովական, նկատումն ուղիղ միական, շաւիղն անձական, կիրքն անհասական, աւանդն անշարժական, սէրն անկեղծական, լոյսն անշիջական, հաւատքն անապական։

Է. Եւ ինն յաղթական խմբից հազարաց, բարեհամբաւն ՚ի ժողովս ազանց, անուանին ՚ի կոյտս բազմաց, արձանագրեալն ՚ի մատեանս ազգաց, ցրողն աներեւոյթ գազանաց, ախոյեանն դիմամարտիկ զօրաց դիւաց, քառամանեակն գեղեցկին լանջաց, նետն արարողին կապարձաց, աղեղն լարեալ յաղթողին

գրկաց, քարն պարսից տէրունւոյն ձեռաց, գայիսոնն ընտիր հզօրին կամաց, գերակացեալն աշխարհիս մասանց, անկցորդն պարտեաց մեղանաց, անունակն նիւթոյ յանցանաց, տարօրինակն մարմնաւորաց:

Ը. | Եղան ծագեալ՝ի ստորին երկրի, ակն արեւո՝ի մէջ աշխարհի, անձնահամայն իսկապէս՝ի հոգեղինի, միջնորդ կենդանի դատողին բանի, ծիր նշանը ման վշտաց տագնապի, սահման կենաց յընթացս ախտի, Մհարոն երկրորդ՝ նորս Խարայէլի. ապաքի. նիւ մահու ի խունկ բուրաստանի, նշանակ կենաց ի մահու սաստի, ցանկ շնչական սատակման վճի, բժշկապետ մարմնոց յօդեալ ընդ հոգի, հրաշացեալ գեղով ի դէմն կերպի, զօրութի աղղման ի տուր հագագի, նշոյլ փրկուէ շնորհացն (Յի: Մրդայսքանեօք նուագօք ի զանազանակ մասունս բանի, յաւէտ պսակեալ, երջանիկդ ի գումարս զնդի հայրապետական մեծարեալ դասուն, ընտրեալ տր'որ (Յակովբ:

Թ. | Հեռաւորաց խուժային պարսկական ազանց դիւցազանց՝ շուաւեղ լուսոյ անպաշտութեան, ի հովուէ որդւոյ Մետուրայ որ Մքրահամէ՝ երկրորդ Յակօր նախնոյն գերազանց. փրկողին արեան անբիծ հարազատ՝ի վէմն կենաց կառուցեալ: Սի յեւթնեակ բերանոյ լուսապատրոյգ ճաճանչեղ տիրաբոր ճարպաւորական իւղալիւր անճառապատկեր և խորախորհուրդ աշտանակակիր ճրագացն տեսանողին ջահացեալ: Ս վիմաբեր և արձանակաւ քարէն փրկութեան Օօրաբաբելի՝ ակն միատեսող անհասիցն և ծածկեցելոցն, շինեալ հիմն վստահութեան նմին պատկերի՝ զվարս բարիս քրահաճոյս, ոսկի ընդ արծաթ պատուական քարամբք, ըստ պաւղոսեան նշանագրութեանն: Պետ հարց հոգեանունդ զաւակաց, երրորդական Սին պաշտօնեայ, ի կանոնագրացն հաւատասահման դաւանաւորաց հարցն լիկիայքակ տիւ լուծանող անպատուաստ խզմամբ սուսերաւ բանի՝ արիոսեան բաժանմանն:

Ժ. Տարացոյց հոգեւոր ժողովրդոցս խրատու, ոչ եղծեալ՝ այլ գրեալ, ոչ մեռեալ՝ այլ կացեալ, ոչ բարձեալ՝ այլ մնացեալ, ոչ լուեալ՝ այլ ձայնեալ:

ոչ ղուղեալ՝ այլ յայտնեալ, ոչ պատեալ՝ այլ պատմեալ, ոչ ամփոփեալ՝ այլ տարածեալ, ոչ կարկամեալ՝ այլ կարկառեալ, ոչ քակտեալ՝ այլ տնկեալ, ոչ ունայն՝ այլ պատարուն, ոչ ցրեալ՝ այլ ամբարեալ, ոչ ստորնային՝ այլ վերնային : Ի լայն ասպարիսի երկրիս կենցաղի՝ նահատակ յաղթող . ոչ սրով մահացու զինու խողխողեալ, այլ բովանդակապէս աշխարհի խաչեալ . ոչ ՚ի փայտ դատապարտութե՛ սևեռեալ, այլ ՚ի պատուիրան երկիրդին նյ պնդեալ . ոչ բռնածիգ դահճացն ձեռօք յակամայս պարտաւորեալ, այլ անձամբ զանձն մատուցեալ :

ԺԱ . Իսկ իմաստասիրապէս յեղչեղեալ զկոչումն անուանդ առ ՚ի պատկանիցն կցորդութիւն բանիս բարդութեան, ոչ է տարագիր : Վանդի (Յակովբ՝ այսինքն է խաբող ունող զընթացիցն գործի) լճովմայ, որ է հողեղէն մարմնասէր անամնակենցաղ : Եւ ամս որոյ ՚ի դէմն կերպաւորեալ մեկնապէս, որպէս թէ զխարիսիս ունողաց մասանց մարմնոյն անդամոց, որովայնապարար բուռն հեշտութե՛ ակտից մոլուէ, զնա և զնորին մասին ազգակիցք ՚ի ձեռն ըմբռնման ձեռինն ձգման ոտինն առակաւ ընդ կրունկն բերմամբ, ՚ի գլուխ կացուցեալ ըմբռամարտապէս աւրուեստիւ ելլադական իւղեալ մրցողաց պատկան սարասիւ, խաբեաց քան եթէ յաղթեաց : Եւ դպարզապէս տեսաւորեցաւ կցորդեալ ընդ առաջնոյն կոչման՝ երկրորդիս անուն : Վանդի՛նա համասերմ միաբոյս զուգաշաւիղ եղբօրն յաղթեաց . իսկ երանեալս ՚ի հրաշս փառաց մեծս հայրապետ, տոհմ արշակունեաց անուանակերտից, բարձրնտրաց, գաւ հանշանաց, պատուապարգևից, պսակահիւսից, թաւ դաժառանգաց, զկիրս մննդակից աճման հասակին ՚ի կուռարանի այսր յաւիտենիս զօրաբար և արիապէս կամ թէ հոգեպէս, իբր կենդանի անձնաւոր զնչականն քառաբայլ պարտեաց, և գերազանց գտաւ լճովմայ, որպէս նախնին խաբող լճովմայ :

ԺԲ . Եւ քանդի գեղեցկազան և վայելակերպ արքանորոգ ճահաւորեցան մարդկային ընթացք առ միայնակ յառումն նպատակի ընտրութե՛ ըստ ժողովողին նախասացութե՛, առաջի աչացն նյ գոլ ճանա

պարհք առն . և 'ի անէ փորձեցաւ լինել ըստ վեհին
'Սաւթի գնացք բարի մարդկանս զարմի , և անբիծք
յրնթացս այս ճանապարհի համայն երանին , ապա
սեռն և աներկեան մտաց տեսուծի զյիշատակեցե-
լոյ հովուիս հօրի սրբոյս { Յակովբայ զհիմն սկսման
և զաւարտ լրման՝ կենցաղոյս աճման՝ յառաջ խա-
ղացման՝ տերամբ վկայեմք : Եւ արմատացեալ խաբու-
խեալ պնդեալ զսա բազկի բարձրելոյն , և 'ի ձեռն ձե-
ռին Եփն մշակեալ , և կենդանի հոգւովն նորոգեալ :
Եւ որ և բանին այ բարբառ նախաժամանեալ՝ ճշը-
մարտապէս զխաւորեցաւ յասելն առ գովեալ գունդ
աշակերտացն , ես ընտրեալ տնկեցի զձեզ , և եդի
կազմեցի 'ի մի և 'ի նոյն հիմն գովելի , զի դուք յա-
ռաջեալ պտղաբերեսջիք : Եւ դարձեալ՝ եթէ ես
որթ արմատաւոր , և դուք ուռ սաղարթաբեր , և
անպարագիրն հայր՝ հանդերձիչ կազմիչ երկրագործ :
Եւ դարձեալ զանկցորդն ինքեան միութե՝ առ պրա-
ղոյն բերումն ամայի . և ես առ հօրն իւրում պա-
տուասիրեալ զբոլորիցս բարետրուի , ամ տունկ ոչ
իմ արմատացեալ ձեռամբ հօր իմոյ՝ քակտեսցի :

Գ. Եւ արդ ստուգապէս խոստովանեսցի տես այս՝
միացեալ հաստատեալ 'ի տունկն կենաց բարեացն
բերրի , և ձգեալ ձգտեալ զել շառաւեղի կենացն
բանի հովուական ձայնի 'ի վեր քան զերկին , և անդր
քան զծով . և 'ի դամբանի գոլով երկրաւոր , ընդ
բարձրելոյն գտաւ միաւոր . և մինչ երն յերկրի իսկ
կենդանաւոր անցաւոր , եղև անձնաւոր մշտնջենա-
ւոր . և 'ի խիստ վարս կրօնաւոր , վայելչապէս գոյր
պսակաւոր . և անպատսպար գաւազանաւոր , հո-
գեգրահ շնորհիւ զինաւոր . և հասարակաց գոյի
նիւթաւոր , մարմնացելոյ բանին կերպաւոր . և ստո-
րիցս աստեաց՝ անկարօտիցն հանգունաւոր . և մնա-
պատ գեղ պատկերաւոր՝ ըստ արփիաբանի խմբին
լուսաւոր . և մաքրակենցաղ վարուք ճգնաւոր ,
բազմաժառանգ որդւովք պտղաւոր . և ընդ երկ-
նային ձրից պատմաւոր , արքայութե ան աւետաւոր .
և համօրէն սեռք բանաւոր , նա կրկնակի շնչող
հոգեւոր . և այլք կայսերաց հրովարտակաւոր , նա
'ի վերուստ մեզ պատգամաւոր . և մարգարէիցն

հետոյ ուղևոր, հզօրապէս փառօք թագաւոր. և տնանկօրէն կրիւք տխրաւոր, ընդդէմ վշտաց մահու ահաւոր. և 'ի դադարման եղծման շիրմաւոր, արարչական բանին սպասաւոր. և թշուառապէս յերկրի աստ վտանգաւոր, ընդ Վշի սիրով երկնաւոր. և միակի մերովս աղցաւոր, յղքնապատիկ պատուով բիւրաւոր:

ԺԴ. Եւ արդ յիրաւի զայսքանեաց դրուագս բղխման բանին այսր դասեցի. քանզի ամենայնիւ բարգաւաճեցաւ վերաճառելովքս տիրապէս՝ քան թէ մարդկապէս. յընթացս բանի, յազդումն ձայնի, 'ի հրամանս սաստի, 'ի համբաւ բարի, յատեանս հրապարակի: Հոգիս դարձոյց անդրէն 'ի մարմնի, յաջողուածս արար զօրութեան, մեռեալս կանգնեաց և կենդանացոյց. զոմն մահացոյց, և դարձեալ կեցոյց, զՎ իմին մեծի կատարեաց զհրաշս, աչաց ընծայեաց վերստին լոյս, աւուրս համառօտեալս յերկարաձգեաց, զյաճախութեան ամաց զգնացս փալկեաց, նշանս գործեաց մեծապէս, զգոյնս հերաց նոր յեղանակեաց, ծերութիւն 'ի տղայութե կանխեցոյց, տգեղացոյց զմոլեալ պատկերս, ամթով ծածկեաց՝ քան թէ վերարկուաւ, զհասակ օրիորդաց եցոյց պառաւունս: Եթէ օրհնեաց՝ լցաւ, եթէ անէ՞ծ՝ արձանացաւ, եթէ գուշակեաց՝ կատարեցաւ, եթէ մաղթեաց՝ խնկեցաւ, եթէ նուիրեաց՝ ճենճերեցաւ, եթէ բանս եղ՝ կառուցաւ: Ինդ երկնայնոցն կցորդեցաւ 'ի կարգս բանից, զթանձրութի Վեմեարի էհերձ, զերկիր բաժանեաց նշանաւ խաչին շեշտակի, քան թէ Վ՝ ովսէս զծոյն գաւազանաւն. աղբերս յանապատի բղխեցոյց, յանդընդոց երկրէ՝ ջուրս խաղացոյց, 'ի ստորին ծոցոյ անբաւ խորութե՝ վտակս կոչեաց, փրկուի 'ի թշուառութեանց՝ բազմաց աղօթեաց, բարեպատեհ ամաց հանդիպեաց, զմեծն արքայից օրհնեաց, աջ կարկուռեաց 'ի գագաթն՝ զոր հրեշտակք պրակէին, իբր առ նուազ՝ լաւ օժանդակեաց, 'ի շուք ճնորհի զարդու անմարմնոցն տեսաւորեցաւ, մատակարար մարդկային կերպին՝ զոյ պաշտօնեայն հաճեաց, 'ի տապաւնակի մարմնին զհոգին յաստեացս փրկեաց:

կին առասպել վարկան, և զհաւատոցն աչ փակեցին առ անցեալ դարուցն յարմարաւէպս և ան վրէպ գործս. և իբր թէ չիցէ եղեալ իբրին հուրի, անպիտան գրեցին զդէմն բանին և պարտաւելի՝ իբրե երկն և ծնունդ շաղակրատ մտաց ընդ վայրաճառից: Վրանդի և յայլոմն անուն խուժականն հեթանոսորէն փոխաբերեցին ուրուապէս՝ Վեկաղիտն ընդ Վշի ասել. որ և զտապանին յարմարադրու թին սարեցին սովիմբ եղանիլ: Այսու պատճառաւ վրիպեցանողաւ՝ ի կշտամբանս յանդիմանու թե թերահաւատիցն կացուցանէր զչնորհեալ շերտին զգոյի հատուածս. և այս էր կասկած վարկածից խորհրդոցն կարծեաց:

ԺԹ. Վրանդի ոչ իբրե զկեանս համայն իսկապէս, այլ իբր զկենդանեացն հաւաքարան զայս ինդիր գիտեաց: Այսն զի զօրացելոյն ի կեանսն բնաւից, ի փրկութիւն ազանց, ի լոյսն աշխարհաց, ի նպատակն վարուց անբծաց, ի յապաստանն տիեզերաց, ի գոնձն բարձանց, ի լուծիչն մեղաց, ի զարդն անծաղրոշմ երեսաց, ի ձիրն արուեստից արարչին կամաց, ի խաչն հաստողին փառաց, ի վարժարանն կրից կուսանաց, ի կացարանն հոգւոյն հոսանաց, աւելորդ ուրեմն ի մեծին նպաստ զփոքուն խուզել զխորհրդարան, զգազանային խմբին ջոկարան, առ տիրական բանին ուխտարան, և անպարտելի ձեռինն յաղթարան:

Ի. Ահա յայտնապէս պատրուակ քողոյ բարեզարդութեան ճահաւորական բանիս անջրպետեցաւ, առ ծովն երկնաւիր, առ տապանն ամենակիր, առ այրն անծրնտիր, առ կաման անպատիր, առ ուղիղ հաւատոյն ինդիր, առ խորհուրդն ճառագիր, առ դիմակսն ամենագիր, առ եղական պատկերին իր: Այլ վայրապար ընթացք, ոչ անկայուն միտք, ոչ վրիպակ հետք, ոչ սասանեալ սիրտք, ոչ անխրատ երկկամունք, ոչ չիջեալ իղձք, այլ ամենագոյ արգասիւ լցեալ շահաւետուք անձականաւ՝ հովիւս այս բարի:

ԻԱ. Ահա առաջնորդաց, պարծանքն լաւաց, յարդարիչն եկեղեցականաց, հանդիսարանն նահապետաց, ախոյեանն յաղթականաց, խրախոյսն համ-

բերողաց, նաւակատիւն մարտիրոսաց, ապաքինիչն մահու երկանց, տպեղանին խատուած վիրաց, այցելուն ապաւինողաց, խնամարարն յուսոյ պահողաց, դուռնն մտից վերնում պարգեաց : Ի մատենասփերի անեղծական գրոյ, 'ի տանէ խոհեմականի պետութե բարոյ, 'ի ծովէ մեծէ ակն մարգարոյ, 'ի դառնարմատ ծառոյ՝ ճաշակ նոր պտղոյ, 'ի փշագետին անդւոյ՝ սահման դալարոյ, 'ի մթութեան ստուերէ՝ նշոյլ մեզ լուսոյ, 'ի տխրական կայինից՝ շաւաւիզ յուսոյ, յանախնկալ գոյէ ստեղն խնկոյ, յանուշակ արդեանց՝ բուրումն ծխոյ, 'ի մասն սիրոյ՝ պարգե զմուսոյ : 'Լուիրակ մաքրութեան՝ աղբւր ջրոյ, հանդարտ կերպարան՝ հեղութե հողոյ, կրակարան կենդանի՝ արփափայլ հրոյ, ազգաթիւ բարբարոսականի զարմի անմաքրի, և մերձաւոր հաււոր ընտանի՝ արեան երջանկի, որդի սեպհական բեռ սերմանողի լուսաւորչին մերոյ սրբոյն Ղրիգորի :

ԻԲ. Իմոք կենաց հաւատոց, ակօսատարք խոհեմք 'ի նաւահանգիստն վերին . երկիր լուսաւորք երկակի երկնի, երկուորիք ըստ առաւորդին և ոչ անորդիք, կրկին բարեաց տուրք ըստ մարգարէին, երկու ընդ միոյ՝ բարձրելոյն քարոզք, երկու պետական գլխաւորութիւնք վեհից, ոմն սկզբան և ոմն լուծն կենաց . եկեղեցւոյ շինուածոյ երկու տեսաւ ներք, երկակի ունկանց լողաց՝ երկու օրէնսդիրք փառաց տերութեանն յաջմէ և յահեկէ : Ի գաղաւնային բարոյից՝ նոխազք նուիրելք, յանասնական կենդանեաց՝ ոչխարք պատարագելք, 'ի չարեաց հեթանոսականաց՝ աննուազ բարիք, 'ի խաւարամուռն հարց մանկունք լուսոյ, փոխակերտեալք Վսիւ առ այլից յայլմէ, 'ի սպանողաց մարմնոց՝ կենդանապարգեք հողոց : Եւ այսու սօքին ոչ սուն մի ստորագրին, քան եթէ մեծապանծ պարծանօք 'ի լոյս ներբողին :

ԻԳ. Եւ թէ պարտ է զտարացոյց փղբուն առ մեծին օրինակ դասել, որպէս սքանչանի թիւրակէ 'ի խածանող մահացու սոգնոց առ կենացս նիւթ պատրաստեալ, յորոց որք զժշկայինն մշտ համբուրեն կրթականութիւն . 'ի թորմանէ բոսորակայլակ կաթ-

որքան փողին ներհիւսին կուտին յաւելին 'ի յոքնատարր յաճախութի չուականն յերկարութի, բազմատիպ պատուածք 'ի թելս բանի՝ առ միոյս սրբոյս Յակովբայ պատուասիրութի, և իբր 'ի պատահումն զօրաւորի համայն յայտնապէս՝ իսկոյն ամփոփեալ տկար երեւին: Արով և առ սոյն բերեալ զբարբառ տառիդ, զհասարակացն կցորդութի ազգապետ ցեղականութե, լուսաբնակ և երկնաժառանգ բարձրագահ օրհնաբան էիցն խմբակցութեցն յիշատակելով:

Գ. Վանդի որպէս 'ի ծիրս աստեղաց զարուսեալն երկնից 'ի ճահ է դասել 'ի շար սկսմանն, և 'ի պատուական ականց գումարտակն՝ զյոքնաշահն և զյաճախագինն, և 'ի մարդս՝ զանհատս հմտականացն, և 'ի նիւթս վեհագունիցն և գեղազանիցն՝ զոսկին Սոփերայ և կամ զքարն ճաճանչաւոր լուսափայլ, և 'ի կոյտս կայից բարձրութե լերանց՝ զ[[իովն, և 'ի քաղաքս զ[[րուսաղէմ, այսպէս և 'ի գունդս մաքրեցելոց՝ զծանուցեալն և զհոգեւեալն: ( ) Ի եթէ բարի անուանի ծառ անհնչական հողաբոյս 'ի նիւթոց փայտից՝ պսակաւ տենչալի պտղոյն քաղցրութեան, և անդառտան արգասաւորական պտղածին՝ ըստ աւաքելոյ՝ զօրհնութիւն ընդունի զվերնոյն, և սքանչանի մանանայն հացին՝ սակս երկնի, և ծով դրուստի՝ ունակ մարգարտի, ապա զորպիսի արժանաւոր գովեստ ընկալցի մայրն սկզբնապատիւ, լուսաբերու, գեղապանծ քողազարդ: Այլ և շնորհաշուք մօրն Սիովնի վերնումն ամրոցի, որ զնձ ծնաւ մարդացեալ, և օրինակին տեսակաւ զանորակին երկնեցեալ անախտակիր կերպարան:

Դ. Աւստի և աւազանն կենդանարար տիրագոյ, զարբազգեստիցն վերընծայեաց զանհամար ազինս հոգեկրօնս համախորհուրդս՝ դատուց դասուց առաւելութիւն լրական շինութեան եկեղեցական կառուցման, 'ի միաբուն զուգապարութիւն անմահից փառաբանողացն լուսակերպիցն: Վանդի անդ ելաւ նէին ըստ դաւթեան ձայնին՝ ազգք ազգաց, ոչ ըդպաշտօնն Յակոբայ վկայել պիտակ տիրապէս, այլ զանն երկնի 'ի յերկրի հիւթաւոր կերպիւ տեսանել: Այլ ոչ եթէ աթոռք արկեալ կան ձեռակերտաւ

կան մարդկային բեմի՝ յերկրի՝ կարծրադատ և կաւ կածափորձ և վրիպակներսիր՝ մահացու դատել դատողաց, այլ դատաւորն համագոյից՝ կշռողն մըտաց՝ և անգոյիցն նախագծող : Եւ եղ զոմանս աւաքեալս՝ առ ՚ի յինքենէ, զոմանս մարգարէս գուշակս ապառնեացն, զոմանս աւետարանիչս կենացն բանի, զոմանս հովիւս առ տաճումն խնամոց, զոմանս վարդապետս առ դատումն վարժից, ՚ի հաստատել զԹԵՍ ՚ի հողմոց խաբէութենէ, ՚ի վաստակս գործոց պաշտամանն առ չոր : Եւ հասարակացիր մինչև ՚ի շինուածն ՚ի յոքունց մասանց միասցի յօդեալ մաքրապէս ՚ի գլուխն գովեալ տէրունի :

Ե . Եւստանօր առ սմին բանի ՚ի սոյն միութիւն զուգափայլութեան, ՚ի շառաւիղէ ելեալ, ՚ի գեղեցկաստեղն ոստոց ընծիւղեալ, ՚ի նախնեացն բուսեալ, ՚ի հարցն վեհից երևեալ, ՚ի տոհմէ հօրէ յայտնեալ, ՚ի պարագլխէն արդարոց ծագեալ, աբրահամեան գուդն գգուեալ, ՚ի վերուստ անտուստ վկայեալ, ՚ի յամպոց մաքրոց անձրեւեալ, ՚ի նորոգ գոյութեանց ցօղեալ, ՚ի յերկն արևու փայլեալ, յերեմեան դիմացն ընտրեցեալ, ՚ի գլխոց տարածման երկրի պարգեւեալ, յաջողակն հողմոց զօրացեալ, յակնարկութենէ բարձրելոյն բերեալ, ՚ի հարուստ դարուց նկատեալ, հոգեպէս օծեալ, ՚ի կամաց Եւրոպայէն ելեալ, ՚ի պատճառին բանէ հիմնացեալ, ՚ի պարգեւէն լուսոյ յարդարեալ, ՚ի պսակողէն վկայից հաստատեալ, ՚ի բարերարին բերանոյ օրհնեալ :

Զ . Եւստանս խորհրդական, կրօնքն վերնական, վարքն մաքրական, ընթացքն հրեշտակական, կուշումն գովական, նկատումն ուղիղ միական, շաւիղն անձական, կիրքն անհասական, աւանդն անշարժական, տէրն անկեղծական, լոյսն անշիջական, հաւատքն անապական :

Է . Եւստանս յաղթական խմբից հազարաց, բարեհամբաւն ՚ի ժողովս ազանց, անուանին ՚ի կոյտս բազմաց, արձանագրեալն ՚ի մատենաս ազգաց, ցրողն աներևոյթ գազանաց, ախոյեանն դիմամարտիկ զօրաց դիւաց, քառամանեակն գեղեցկին լանջաց, նետն արարողին կապարձաց, աղեղն լարեալ յաղթողին

գրկաց, քարն պարսից տէրունւոյն ձեռաց, գայիսոնն ընտիր հզօրին կամաց, գերակացեալն աշխարհիս մասանց, անկցորդն պարտեաց մեղանաց, անուռակն նիւթոյ յանցանաց, տարօրինակն մարմնաւորաց:

Ը. Սոյն ծագեալ 'ի ստորին երկրի, ակն արեւու 'ի մէջ աշխարհի, անձնահամայն իսկապէս 'ի հողեղինի, միջնորդ կենդանի դատողին բանի, ծիր նշանջ ման վշտաց տագնապի, սահման կենաց յընթացս ախտի, Մհարոն երկրորդ՝ նորս Խորայէլի. ապաքինիչ մահու 'ի խունկ բուրաստանի, նշանակ կենաց 'ի մահու սաստի, ցանկ շնչական սատակման վճռի, բժշկապետ մարմնոց յօգեալ ընդ հոգի, հրաշացեալ գեղով 'ի դէմն կերպի, զօրութի ազդման 'ի տուր հագագի, նշյլ փրկուե շնորհացն (Յօի: Մրդայսքանեօք նուագօք 'ի զանազանակ մասունս բանի յաւէտ պսակեալ, երջանիկդ 'ի գումարս գնդի հայրապետական մեծարեալ դասուն, ընտրեալ տր' Եր Յակոբ:

Թ. Սհեռաւորաց խուժային պարսկական ազանց դիւցազանց՝ շառաւեղ լուսոյ անպաշտութեան, 'ի հովուէ որդւոյ Սեւտուրայ որ յՄարահամէ՝ երկրորդ Յակոբ նախնոյն գերազանց. փրկողին արեան անբիծ հարազատ՝ 'ի վէմն կենաց կառուցեալ: Ս 'ի յեւթնեակ բերանոյ լուսապատրոյգ ճաճանչեղ տիրազօր ճարպաւորական իւղալիր անձառապատկեր և խորախորհուրդ աշտանակակիր ճրագացն տեսանողին ջահացեալ: Ս վիմաբեր և արձանակառ. քարէն փրկութեան Օթաբաբելի՝ ակն միատեսող անհաւիցն և ծածկեցելոցն, շինեալ հիմն վստահութեան նմին պատկերի՝ զվարս բարիս քոհահաճոյս, ոսկի ընդ արծաթ պատուական քարամբք, ըստ պաւղոսեան նշանագրութեանն: Ս ետ հարց հոգեսնունդ զաւակաց, երրորդական Սին պաշտօնեայ, 'ի կանոնադրացն հաւատասահման դաւանաւորաց հարցն Սիկիայ՝ քակ տիչ լուծանող անպատուաստ խզմամբ սուսերաւ բանի՝ արիոսեան բաժանմանն:

Ժ. Տարացոյց հոգեւոր Ժողովրդոցս խրատու, ոչ եղծեալ՝ այլ գրեալ, ոչ մեռեալ՝ այլ կացեալ, ոչ բարձեալ՝ այլ մնացեալ, ոչ լռեալ՝ այլ ձայնեալ,

ոչ ղուղեալ՝ այլ յայտնեալ, ոչ պատեալ՝ այլ պատմեալ, ոչ ամփոփեալ՝ այլ տարածեալ, ոչ կարկամեալ՝ այլ կարկառեալ, ոչ քակտեալ՝ այլ տնկեալ, ոչ ունայն՝ այլ պատարուն, ոչ ցրեալ՝ այլ ամբարեալ, ոչ ստորնային՝ այլ վերնային : Ի լայն ապարիսի երկրիս կենցաղի՝ նահատակ յաղթող. ոչ սրով մահացու զինու խողխողեալ, այլ բովանդակապէս աշխարհի խաչեալ. ոչ՝ ի փայտ դատապարտութե սևեռեալ, այլ՝ ի պատուիրան երկիւղին նայանդեալ. ոչ բռնաձիգ դահճացն ձեռօք յակամայս պարտաւորեալ, այլ անձամբ զանձն մատուցեալ :

ԺԱ. Իսկ իմաստասիրապէս յեղյեղեալ զկոչումն անուանդ առ ի պատկանիցն կցորդութիւն բանիս բարդութեան, ոչ է տարագիր : Վնդի ձկնով՝ այսինքն է խաբող ունող զընթացիցն գործի Լճով մայ, որ է հողեղէն մարմնասէր անասնակենցաղ : Եւ ասն որոյ ի դէմն կերպաւորեալ մեկնապէս, որպէս թէ զխարիսի ունողաց մասանց մարմնոյն անդամոց, որովայնապարար բուռն հեշտութե ակտից մոլուէ, զնա և զնորին մասին ազգակիցք ի ձեռն ըմբռնման ձեռինն ձգման ոտինն առական ընդ կրունկն բերմամբ, ի գլուխ կացուցեալ ըմբռամարտապէս աւրուեստիւ ելլադական իւղեալ մրցողաց պատկան սարասիւ, խաբեաց քան եթէ յաղթեաց : Եւ որ պարզապէս տեսաւորեցաւ կցորդեալ ընդ առաջնոյն կոչման՝ երկրորդիս անուն : Վնդի նա համասերմ մեաբոյս զուգաշաւիղ եղբօրն յաղթեաց. իսկ եւրանեալս ի հրաշս փառաց մեծս հայրապետ, տոհմ արշակունեաց անուանակերտից, բարձրնորաց, գաւ հանշահաց, պատուապարգևից, պսակահիւսից, թաւ դաժառանգաց, զկիրս մննդակից աշման հասակին ի կռուարանի այսր յաւիտենիս զօրաբար և արիապէս կամ թէ հոգեպէս, իբր կենդանի անձնաւոր զնչականն քառաքայլ պարտեաց, և գերազանց գտաւ Լճովմայ, որպէս նախնին խաբող Լճովմայ :

ԺԲ. Եւ քանզի գեղեցկազան և վայելչակերպ աւրաջանորոգ ճահաւորեցան մարդկային ընթացք առ փայնակ յառումն նպատակի ընտրութե ըստ Ժողովողին նախասացութե, առաջի աչացն նայ գոլ ճանա

պարհք առն . և 'ի Խնէ փորձեցաւ լինել ըստ վեհին
'Սաւթի գնացք բարի մարդկանս զարմի , և անբիծք
յընթացս այս ճանապարհի համայն երանին , ապա
սեռն և աներկեւան մտաց տեսութիւն զյիշատակեցե-
լոյ հովուիս հզօրի սրբոյս (Յակովբայ զհիմն սկսման
և զաւարտ լրման կենցաղոյս աճման՝ յառաջ խա-
ղացման տերամբ վկայեմք : Եւ արմատացեալ խարա-
խեալ պնդեալ զսա բազկի բարձրելոյն , և 'ի ձեռն ձե-
ռին Եփն մշակեալ , և կենդանի հոգւովն նորոգեալ :
Եւ որ և բանին այ բարբառ նախաժամանեալ ճշ-
մարտապէս գլխաւորեցաւ յասելն առ գովեալ գունդ
աշակերտացն , եւ ընտրեալ տնկեցի զձեզ , և եղի
կազմեցի 'ի մի և 'ի նոյն հիմն գովելի , զի դուք յա-
ռաջեալ պտղաբերեսցիք : Եւ դարձեալ եթէ ես
որթ արմատաւոր , և դուք ուռ սաղարթաբեր , և
անպարադիրն հայր՝ հանդերձիչ կազմիչ երկրագործ :
Եւ դարձեալ՝ զանկցորդն ինքեանմիութե՝ առ պրա-
ղոյն բերումն ամայի . և ևս առ հօրն իւրում պա-
տուասիրեալ զբոլորիցս բարեարուի , ամ տունկ ոչ
իմ արմատացեալ ձեռամբ հօր իմոյ՝ քակտեսցի :

ԺԳ . Եւ արդ ստուգապէս խոստովանեսցի ԾԵՍ այս՝
միացեալ հաստատեալ 'ի տունկն կենաց բարեացն
բերրի , և ձգեալ ձգտեալ զել շառաւեղի կենացն
բանի հովուական ձայնի 'ի վեր քան զերկին , և անդր
քան զծով . և 'ի դամբանի գոլով երկրաւոր , ընդ
բարձրելոյն գտաւ միաւոր . և մինչ էրն յերկրի իսկ
կենդանաւոր անցաւոր , եղև անձնաւոր մշտնջենա-
ւոր . և 'ի խիտ վաքս կրօնաւոր , վայելչապէս գոյր
պսակաւոր . և անպատսպար գաւազանաւոր , հո-
գեզրահ շնորհիւ զինաւոր . և հասարակաց գոյի
նիւթաւոր , մարմնացելոյ բանին կերպաւոր . և ստա-
րիցս աստեաց՝ անկարօտիցն հանգունաւոր . և մեա-
պատ գեղ պատկերաւոր՝ ըստ արփիաբնակ խմբին
լուսաւոր . և մաքրակենցաղ վարուք ճգնաւոր ,
բազմաժառանգ որդւովք պաղաւոր . և ընդ երկ-
նային ձրից պատմաւոր , արքայութե նա աւետաւոր .
և համօրէն սեռք բանաւոր , նա կրկնակի շնչող
հոգեւոր . և այլք կայսերաց հրովարտակաւոր , նա
'ի վերուստ մեզ պատգամաւոր . և մարգարէիցն

հետոյ ուղեւոր, հզօրապէս փառօք թագաւոր . և տնանկօրէն կրիւք տխրաւոր, ընդդէմ վշտաց մահու ահաւոր . և 'ի դադարման եղծման շիրմաւոր, արարչական բանին սպասաւոր . և թշուառապէս յերկրի աստ վտանգաւոր, ընդ Վ'տի սիրով երկնաւոր . և միակի մերովս աղցաւոր, յոգնապատիկ պատուով բիւրաւոր :

ԺԴ. Եւ արդ յիրաւի զայսբանեաց դրուագս բղիման բանին այսր դասեցի . քանզի ամենայնիւ բարգաւաճեցաւ վերաճառելովքս տիրապէս՝ քան թէ մարդկապէս . յնթացս բանի, յազդումն ձայնի, 'ի հրաման սաստի, 'ի համբու բարի, յատեանս հրապարակի : Հոգիս դարձոյց անդրէն 'ի մարմնի, յաջողուածս արար զօրութեան, մեռեալս կանգնեաց և կենդանացոյց . զոմն մահացոյց, և դարձեալ կեցոյց, զԱ՛ իմին մեծի կատարեաց զհրաշս, աչաց ընծայեաց վերստին լոյս, աւուրս համառօտեալս յերկարաձգեաց, զյաճախութեան ամաց զգնացս փալեաց, նշանս գործեաց մեծապէս, զգոյնս հերաց նոր յեղանակեաց, ծերութիւն 'ի տղայութե՛ կանխեցոյց, տգեղացոյց զմոլեալ պատկերս, ամթով ծածկեաց՝ քան թէ վերարկուաւ, զհասակ օրիորդաց եցոյց պառաւունս : Եթէ օրհնեաց՝ լցաւ, եթէ անէծ՝ արձանացաւ, եթէ գուշակեաց՝ կատարեցաւ, եթէ մաղթեաց՝ խնկեցաւ, եթէ նուիրեաց՝ ճենճերեցաւ, եթէ բանս եղ՝ կառուցաւ : Ինդ երկնայնոցն կցորդեցաւ 'ի կարգս բանից, զթանձրութի Վեմետրի էհերձ, զերկիր բաժանեաց նշանաւ խաչին շեշտակի, քան թէ Ս՛ովսէս զծոյն գաւազանաւ . աղբերս յանապատի բղիեցոյց, յանդընդոց երկրէ՝ ջուրս խաղացոյց, 'ի ստորին ծոցոյ անբաւ խորութե՛ վտակս կոչեաց, փրկուի 'ի թշուառութեանց՝ բազմաց աղօթեաց, բարեպատեհ ամաց հանդիպեաց, զմեծն արքայից օրհնեաց, աջ կարկառեաց 'ի գագաթն՝ զոր հրեշտակք պսակէին, իբր առ նուազ՝ լաւ օժանդակեաց, 'ի շուք չնորհի զարդու անմարմնոցն տեսաւորեցաւ, մատակարար մարդկային կերպին՝ զայ պաշտօնեայն հաճեաց, 'ի տապալակի մարմնին զհոգին յատեացս փրկեաց :

ԺԵ. Վանդի յիշատակեալ զլաստն ապրացու նոյեանն փայտի, յորում կեցին նուազք յանբաւից, և խսկոյն 'ի դէմն առեալ զխորհուրդն՝ իմաստապէս տպաւորեցոյց, զաշխարհ իւրայովքս պատկեր ծովու ծփեալ 'ի բազմաց, ոչ լուծական այեօք կոծեցեալ, այլ 'ի զանազան պատահմանց շարժեալ, ախտիւ զայրացեալ, մեղօք պղտորեալ, յեղանակօք այլայլեալ, և ընդդիմակայ ներհակօք զիրեարս բախեալ: (Ամն յաղթէ, և ոմն պարտի, փախնու առչաւէ յանապաւէնն սահման, և անդէն նհանջի: Վեր գումար կենդանի զօրաց՝ միմեանց պատահին, և անդէն ցրին, քակտին, լուծանին: Վերև ազինք զանազան ազգաց 'ի զուր խռովելոց յերկրէ կորուսեալ, անշնչապէս բարբառին, անձայն աղաղակեն, անխորհրդաբար խիզախեն. կեան և ոչ երևին, գոն և ոչ էանան, են և ոչ ճանաչին, միան և ոչ տեսանին: (1) փոփոխումն էիցս առակեն, զխաղացումն ժամանակացս յայտնեն, զտասանումն աւուրց նկարեն, զանցաւորացս բարձումն գրեն: Այն 'ի ծովու զուղակք ահագինք՝ գլխաւորին սաստկուծիք զլիաթամն անուանեալ կիտաւ. են և մանունք ընդ նովաւ տկարք, բազմացեալ օտարատեսակ այլազան զարմից. բանայ զկոկորդն ըմբռնողական, և ձգէ զնոսա իւր 'ի վիհ մահու, և են նորա նիւթ պորտոյն պարարման: Այն և յերկրի բուռնք բռնադատիչք փոքունց, որք զօրեն սոցին, իւր նա նոցին. և են կերակուր ժանեացն ծախման՝ ձկունք որսորդաց, իւր նօքին՝ կամաց զրպարտաց:

ԺԶ. Այս ծով մեծ լիաճիր և յոքնատարած, տիեզերագրաւ բոլոր էից գոգ, ծնելեաց սեռից անբոյլ ծոց, և բնակ բնակի անդորր երևի մարդկան ըստ Վաւթի յատակաւոր կարծր պնդուծիքն, վասն որ արեգակամբ պարարի, սակս որ երկնից բերմամբ պարագրի, վասն պէսպէս չքնաղ իմն իրաց. որ սակաւուն զյոգունս ազդեն, և 'ի բազմին զչնչիման նշանակեն. մեծն 'ի փոքուն ճանաչի, և դոյզն զլաւէտն պարունակէ. հզօրն յանկարծէն պատկառէ, և վեհն 'ի տկարէն ընդոտնի. տեղի յարդարէ ուժգինն բաղցուն, և առանց մարտի 'ի բացուստ հերքին:

Եւ եւ միանգամայն յամենից ըղձից զատուցեալ, տրոհեալ, հեռացեալ 'ի հրաշիցն ծայրս . ծնող անշնչական՝ հոգւով տնօրինեցելոց . մայր՝ որ զ'ի հարուստ դարուց ամբարեալսն՝ 'ի բթեւեւական արտադրէ, և երկնայնոցն՝ յաւիտենիւս մանեակաւր ժէ, և առ ապագայսն ստացողապէս դաստիարակէ : Եւ ի մշտածին ինքնաւոր անարօրադիր բոյսս բիւրաստեղունս, և ծառս զանազանս . սերք սերմանց անձառից ընդգոգեալ 'ի մի, բանականաց տոհմից աւպարեզ, և ճառք զանդէիցն աստուստ ընթեռնու : Եւ ծուծեն ոտին հետարան . եւ և 'ի ծովու Եւրոպայէ, և շաւարհ, և շաւարհ 'ի ջուրս, որ զանհասութեն ճառ առակէ . այլ յաւետ քատակ զնմանն ունի երկիր զծովու, և եւ ընդ բնաւին հագներ գութեանն հայելի ստորին խորինս անցաւոր մարդկան : Եւ իսողաց անդնդապետականաւն ծովակաւնայ՝ սատանայ ընդ մերասեր ազգականութեանս . և նշանակեալ ազգէ յայտնապէս զաղանդն ահարկու պատրանաց երկրի 'ի շնչին ուժդին, 'ի փշին արօրծօրինակաւ, ցովման աստեղաց, ըստ տէրունւոյն կանխասաց բանի :

ԺԵ . Եւ ծանուցաւ իսկապէս համակերտութիւն երկաթանջիւրոցն առ մի կերպարան տեսակի զուգեալ : Եւ այց և 'ի խաղս այսպանման ծաղու ընդպահ կեն կաճառք կացից վերին հրեշտակացն՝ զվիշապն յօդաւոր ընդ պարզականին, և ըմբռնեալ շօշափեն զորան մահացու՝ հին հնարիցն խորագիտութե . ընդ վերնումն դասուն՝ և մարմնաւոր մաքրոցն մարտիկք . և ածեն զսուրն մեծ և զսուրբ՝ զսաստ հրամանի բանին այ՝ 'ի վերայ կամակոր օձին վիշապի . և իբր զնկուն մի ձագ՝ կապանօք անկասկած բերեն ըստ Եսայեայ, Եսայ և մեծին Դաւթի :

ԺԶ . Եւ յսպիսեալ իմն պատրաստութիւն անձին հանգերձանաց կուռ վառեալ, անկապուտ արդեալ՝ անվան ամբացեալ նախապատիւս սրբոյս Եսայեայ, նշխար յիշատակի մասին օրհնութե չափաբերականի՝ զապաւնն քառոտանեաց մաքրոց և անմաքրից, զնախակերտն փայտի տախտակ իբրև զհին յիշատակարան հաւուցն անցելոցն, վասն որ 'ի ժամանա-

կին առասպել վարկան, և զհաւատոցն աչս փակեցին առ անցեալ դարուցն յարմարավէպս և անվրէպ գործս. և իբր թէ չիցէ եղեալ իրինն էութի, անպիտան գրեցին զգէմն բանին և պարսաւեւի՝ իբրե երկն և ծնունդ շաղակրատ մտաց ընդվայրաճառից: Վնաղի և յայլ ոմն անուն խուժական հեթանոսօրէն փոխաբերեցին ուրուպէս՝ յեկաղիոն ընդ Վոյի ասել. որ և զտապանին յարմարադրութիւն սաղրեցին սովիմբ եղանիլ: Եւսու պատճառաւ վրիպեցուցանողաւ՝ ի կշտամբանս յանդիմանութե թերահաւատիցն կացուցանէր զշնորհեալ շերտին զգոյի հատուածս. և այս էր կասկած վարկածից խորհրդոցն կարծեաց:

ԺԹ. Վնաղի ոչ իբրե զկեանս համայն իսկապէս, այլ իբր զկենդանեացն հաւաքարան զայս խնդիր գիտեաց: Եւ ամն զի զօրացելովն ի կեանսն բնաւից, ի փրկութիւն ազանց, ի լոյսն աշխարհաց, ի նպատակն վարուց անբժաց, ի յապաստանն տիեզերաց, ի գանձն բարձանց, ի լուծիչն մեղաց, ի զարդն անձադրոյմ երեսաց, ի ձիրն արուեստից արարչին կամաց, ի խաչն հաստողին փառաց, ի վարժարանն կրից կուսանաց, ի կացարանն հոգւոյն հոսանաց, աւելորդ ուրեմն ի մեծին նպաստ զփոքուն խուզել զխորհրդարան, զգազանային խմբին ջոկարան, առ տիրական բանին ուխտարան, և անպարտելի ձեռքնն յաղթարան:

Ի. Եւ յայտնապէս պատրուակ քողոյ բարեզարդութեան ճահաւորական բանիս անջրպետեցաւ, առ ծովն երկնալիր, առ տապանն ամենակիր, առ պրն անձրնտիր, առ կամեն անպատիր, առ ուղիղ հաւատոյն խնդիր, առ խորհուրդն ճառագիր, առ դիմակսն ամենադիր, առ եղական պատկերին իր: Եւ վայրապար ընթացք, ոչ անկայուն միտք, ոչ վրիպակ հեաք, ոչ սասանեալ սիրտք, ոչ անխրատ երկկամունք, ոչ շիջեալ իղձք, այլ ամենագոյ արգասիւ լցեալ շահաւետութիւն անկանաւ՝ հովիւս այս բարի:

ԻԱ. Եւ ծն առաջնորդաց, պարծանքն լաւաց, յարգարիչն եկեղեցականաց, հանգիստարանն նահապտեաց, ախոյեանն յաղթականաց, խրախոյսն համ-

բերողաց, նաւակատիւն մարտիրոսաց, ապաքինիչն մահու երկանց, սպեղանին խստութե վերաց, այցելուն ապաւինողաց, խնամարարն յուսոյ պահողաց, դուռնն մտից վերնում պարգեաց : Ի մատնանս սոփերի անեղծական գրոյ, 'ի տանէ խոհեմականի պետութե բարոյ, 'ի ծովէ մեծէ ակն մարգարոյ, 'ի դառնարմատ ծառոյ՝ ճաշակ նոր պտղոյ, 'ի փշադետին անդւոց՝ սահման դալարոյ, 'ի մթութեան ստուերէ՝ նշոյլ մեզ լուսոյ, 'ի տխրական կայենից՝ շաւաւիղ յուսոյ, յանախնկալ գոյէ ստեղն խնկոյ, յանուշակ արդեանց՝ բուրումն ծխոյ, 'ի մասն սիրոյ՝ պարգե զմուսոյ : Եւ իրակ մաքրութեան՝ աղբւր ջրոյ, հանդարտ կերպարան՝ հեղութե հոգւոյ, կրակարան կենդանի՝ արփափայլ հրոյ, ազգաթիւ բարբարոսականի զարմի անմաքրի, և մերձաւոր հպաւոր ընտանի՝ արեան երջանկի, որդի սեպհական բեռ սերմանողի լուսաւորչին մերոյ սրբոյն Գրիգորի :

ԻԲ. Ի մոլք կենաց հաւատոց, աւոստաւք խոհեմք 'ի նաւահանգիստն վերին . երկիր լուսաւորք երկակի երկնի, երկուորիք ըստ առակողին և ոչ անորդիք, կրկին բարեաց տուրք ըստ մարգարէին, երկու ընդ միոյ՝ բարձրելոյն քարոզք, երկու պետական գլխաւորութիւնք վեհից, ոմն սկզբան և ոմն լրումն կենաց . եկեղեցւոյ շինուածոյ երկու տեսաւեղիք, երկակի ունկանց լսողաց՝ երկու օրէնսդիւրք փառաց տէրութեանն յաջմէ և յահեկէ : Ի գաղանային բարոյից՝ նոխաղք նուիրելիք, յանասնական կենդանեաց՝ ոչխարք պատարագելիք, 'ի չարեաց հեթանոսականաց՝ աննուաղ բարիք, 'ի խաւարամուռոյ հարց մանկունք լուսոյ, փոխակերտեալք Վեթիւ առ այլից յայլմէ, 'ի սպանողաց մարմնոց՝ կենդանապարգեք հոգւոց : Եւ այսու ազբին ոչ սուն մի ստորագրին, քան եթէ մեծապանծ պարծանօք 'ի լոյս ներբողին :

ԻԳ. Եւ եթէ պարտ է զտարացոյց փոքուն առ մեծին օրինակ դասել, որպէս սքանչանի թիւրակէ 'ի խածանող մահացու սոգնոց առ կենացս նիւթ պատրաստեալ, յորոց որք զթշկայինն միշտ համբուրեն կրթականութիւն . 'ի թորմանէ բոսորակայլակ կաթ

ուածոց քառոտանեաց անմաքրից՝ ներկուածք կայսերական հանդերձից . 'ի զազիր գարշուծեանց որդանց՝ պատուական նիւթք մետաքսէից . 'ի գետնամուտ և վիմադարան գազանաց՝ առ կերպասուցն գերեցեկութիւն ստեք ասրէից . 'ի ժանեաց փղաց և կապկաց՝ աթուոցն յօրինեցան կառուցմունք հանդերձանաց արքայից : Այլ և 'ի խղիւայթից խոտոց արմատոց՝ որդան կարմրութի գունեանգ բարձից : Այլ արդ վայելուչք 'ի տգեղաց, և ընկալուչք յանպիտաց, բարձունք 'ի խոնարհաց, և առաջինք 'ի կրրսերաց, ըզձալիք 'ի վատթարաց, և հրաշալիք 'ի յանարգաց : Համակերտ օրինակուիք առ չքնաղ ընտրուի սրբոց՝ յարահիւսմամբ ճառիս բաղկացաւ :

Ի Դ . Իսկ զանհնարիցն հնարաւորութի՝ յերգագրութիւն բանից շարագրել, զկոչողին փառս յաճախէ : Օ ի 'ի տատասկէ քաղցրութի թղոյ, և կամ 'ի փշոյ ողկոյզ խաղողոյ ասել փրկողին, ոչ զանկոց այլայլականաց առ օտար բերումն պտղոց, այլ զասուն մսեղեաց բանաւորականաց զկամացն անփոփոխութի : Իսկ սոքա միաբանեալ ընդ միմեանս, ելին յերկրէ ըստ տեանսողին, և սասանեցան յեղանակեցան ըստ դաւթեան երգոցն, որպէս երկիր 'ի նորոգ կրօնս, սոքա 'ի վերստին համբոյր և ընտրական բարս : Իսկ զի և նոքա երջանկաց նք (Յակովբ, 'ի յոմանց ազգաց փանաքին մտախոյզ իմաստական ախտարաւ կաց խտրագիմայ հմայից, իբր թէ ստեղծչին ասեմ ազդեցմամբ՝ կոչեցաւ Օ քօն, այսինքն է հանդարտ . իբր թէ հեզ, որ է հաստատուն, այս է անփոփոխ . որ է լուծի կատարելութեան . որ և անունն իսկ թարգմանեալ մեկնապէս հիմն է հաճութե : Վրան զի սկիզբն զքօնութեան զերկեւղ արն սահմանեալ ճառեաց Սողոմոն : Իսկ անսասանապէս անյեղքեղաբար կարծրակառոյց խարսխեալ անտապալելի, գերատրոհ մնալով տատանման մրրկածին շնչոյ ընդ ոստման, տանն է նշանակ վիմադրական անվտանգ անդրդեղի : զոր փրկականն բան գծադրեաց յաւետարանին : (Յոր յարկ տիրաբնակ և անձեռակերտ, չնչաւորակոյտ քանաւորական և երջանիկս այս պատկանեցաւ պնդապէս հոգւով 'ի կամս նորա յարակ :

Օր ազգապէս սորին զսոյն առ սովիմբ, 'ի նմին՝ ազգեցմամբ այսու թելադրեալ բանն ամենունակ հայրենի, հաստատուն, ասելով, 'ի սէր իմ կացէք : Եւ դարձեալ, պետն պարու գնդին առաքելականի օրհնելոյ Պետրոս աւետէ, դուք 'ի վէմն կենաց շինիք տաճար հոգեւոր յանարատ բաճանայուի : Եւ Պաւղոս դարձեալ գնոյն երկրորդէ, դուք 'ի կենդանի արձանն շինիք 'ի բնակուի հոգւոյն այ . և դարձեալ, հաստատուն եղերուք, անշարժ կացէք, զտեղի կալ ջիւք . և դարձեալ, որ հաստատեաց զձեզ 'ի սոյն տը ամ է : Ի՞նչ . Եւ արդ 'ի պատճառն յարեալ կենաց՝ 'ի սկզբնահայրն բարեաց : Եւ, օրհնաբանեսցուք զնա 'ի նրա նորա ըստ սաղմոսողին . և վասն նորին՝ զեք կիւղածս անուան փրկողին մերոյ հոգւոյ բարձրելոյն փառաւորեսցուք . և կնիք գլխաւորութեան բանիս աւարտման՝ զսոսկալի և զպաշտելի անունն այ՝ սահման փրկութե և կէտ կենդանութե նկարեալ դիցուք, իբր զգլուխ մարմնոյ զգայականի՝ առ պայման կառուցման անդամոցն բերման : Եւ քանզի յաղթէ սրբոյս այս պատիւ սակաւամասնեայ մերս գովեստի, և գերազանց փառացն նշոյլ՝ առ դասս իմբի երջանկացն պարու, և քան զնմանինս յաղթական և պայծառագոյն, և հայաստանեայցս պահպանութե մերձաւորագոյն, և առ դէմն բանիս մերում տպաւորագոյն, վիճակաւն գաւազանի ընտրութե մեզ ընտանեգոյն : Եւստի և մեք հետեւեցուցաք զսուրհանդակ բանիս աւետապատճէն նամակամատոյց առ մեծի հովուիս պատուատարութի : Եւ որով ճառս յիշատակի հրաշապատում գրուատականի՝ և հրեշտակական լեզուին դիւրեբազ և հրանիւթական երգոցն գործի, բարեբան բանի յաղթական ձայնի, կասեալ նահանջի : Եւ ասն զի ել լուսակերպապէս 'ի թեթեւութե բարձրութեան 'ի հովտէս մահացուաց երկրէ՝ յանդրանկացն վեհից վիճակ, 'ի նշան պարգեւացն ուխտի, և կենդանւոյն՝ ըստ ասացելոյն, 'ի միջոյ մեղաւորաց փոխեցաւ : Եւ քանզի 'ի պատուիրանաց հոգւոյն զարթուցեալ և իմաստնացեալ, ատեաց զամենայն չարեաց ընթացմունս, և զշուք շնորհին : Եւ 'ի պատկեր իւր կերպաւորեաց, և յաղթող մահու ե :

րեւեալ ցուցաւ, և գերակայ ապահանութե՛ն յայտնեցաւ, և զվաստակ աւետաւորական ոտիցն ճգանց արիապէս 'ի գլուխ իւր կապեաց, և կայսերական դիմաց ահագին տեսաւորեցաւ, և 'ի մաքրականն գործականի սրբութեան ազդումն աճեցոյց :

ԻՁ. Խոսողացոյց վտակս կենդանականս յապառաժ սրտէ, յանդժեական ոգւոյ՝ հառաչանս հեծեծանաց հաստատեաց, 'ի տեսանելեաց աչաց արդարացուցիչ արտասուեաց վիժակս վայրաբերեաց : Իբրեկենդանի զօրեղ՝ մոլութեան տատակման սատրեաց, ընդդէմ՝ դիւագունդ դասուն՝ հաւատոցն բանիւ մոնչեաց. իբրեւ նահատակ հանդիսայարդար՝ 'ի կատարածի լոմանն գոչեաց, և որպէս խրախոյս բուրից երկրի՝ 'ի մրցանակ ճակատուն ձայնեաց, և նախաշաւիղ առաջնորդական յանտարակոյսն յարկ հրաւիրեաց, և գայթակղելոյ անձանց՝ յարուցիչ ձեռն կարկառեաց, և զմեղացն կապ՝ աղօթիցն սուսերբ խզեաց, և զպահասումն ամաց՝ մաղթանացն հայցմամբ կրկնեաց, մահու և կենաց՝ երկատեսակ բուրումն բարդեաց, զհանգստեանն աճիւն՝ փրկութեան աւանդ մթերեաց, զգրեալ մուրհակս պարտուցս գոյի՝ պարգևական բանիւ պատահեաց, զարծաթ փրկանաց անցաւոր վարձու՝ ոչ գրաւեաց, անկաշառ ոտիկան ամենայն հոգւոց՝ խորհրդաբարեաց, վայելչական հանդերձիւ փառաց՝ զինքն զգեստաւորեաց : Եւ առաքելօրէն պահաւանմամբ զխալթոց բանսարկուին կոխեաց, և զանձն ընդ փայտ խաչին (Յօի) տենչանօք կախեաց, և անորդւոյն կենդանարար կրիցն հաւասարեաց, և համբերական մարտին յաղթութեանն միաբանեաց, և կերպարանին խորհրդոյ կամացն իւրոց կցորդեաց, և նորոգապէս յարութի կական լուսոյն հաղորդեաց : Օփականս երկնից խորոցաւն համայն հերբեաց, զհեթանոսացն սիրտ՝ 'ի հնազանդութի աննուաճեաց, և 'ի նեղութեան մեծ անդորրութի մեզ ընդարձակեաց, բնակ բարձրելոյն ոտից՝ 'ի յերկրի աստ հիմնաւորեաց :

ԻԻ. Դողովրդոց բազմաց անբաւից դասս գումարեաց, կենդանաբաշխ աջքահանայից՝ յիմանալիս համարձակեաց, զորոց և զայրեաց հոյս՝ ինքեանն

ձեռքը պաշտեաց, ընդ մարմնոյ կարեաց՝ և զոգւոց
կէտս կատարեաց, և հաղարտպետ կամ մատակարար՝
իմաստութեամբ բնաւից տնտեսեաց, և առատաբար
զօրութիւն հոգւոյն առ համօրէնս մասնաւորեաց: Սո-
փերս օգտակարս և աշխարհակեցոյցս՝ մատենա-
գրեաց. որով սահմանաւ կշռուէ բանի՝ զարախօսաց
բերանս կարկեաց, և զհերձուածողականն խիստ
դառնուի ամենայնիւ իսկ ըմբերանեաց, անջնջական
կանոնս յաւիտեանս յարակայեաց: Եւ իբրեւ զայս
մատուցն հանդերձանաց բարութեց նիւթեաց, ա-
պա մատուցաւ անարատապէս կամաց բարձրելոյն ի
հոռ անուշից, զենումն հաճոյական և զոհ բանական,
պատարագ մաքրական և նուիրումն ընտրական բռ-
վանդակապէս քահանայապետին մեծի, վերնայինն
երկրի ընծայեալ: Օ ի իբրեւ զդժնեայ գոռող մար-
տակից՝ զմարմնոյ չարութիւն վանեաց, և անուանն իւ-
րայ յիշատակ՝ զամենակալ զօրութիւն Եւրախրեաց:

ԻԲ. Եւ արդ արժանապէս և իրաւաբար համար-
ձակութիւն այսքանեաց փառաց սմին գանձեցաւ, հոգ-
ւով սլացաւ ի վեր համբարձեալ յառհաւատէնայ
ակնկալութեանն. և ի մատուցն ոսկերաց մարմնոյն՝
զանծախելի պարգևն տնկեաց, որով յուսացոյց և
եցոյց զյարութիւնն կենդանութեւն, իրաւակարկատ
գտաւ ցանկոյ հաւատոյ: Եւ շտարակ կանգնեաց զբա-
րետիպ դիտաւորութեւն շնորհին, արձան հիմնեցաւ
զրով նկարեալ քաջալերութեւն, մահարձան կենաց
կառուցաւ հալածելոց ապաւինութիւն, սիւն երկա-
թի ձգեցաւ եկեղեցականաց ամրութեան, ի պատ-
ուար պղնձի պարունակեցաւ, ըստ Երեմիայի բանա-
կարգութեան: Սինչ զի զհամառօտն գլխաւորելով
աստանօր, աշխարհ միանգամայն նովաւ ունի հան-
դերձեալ զապագայիցն յուսադրութիւն. և ի նոյն
ինքն յեցեալ կայ կանգուն, անդդրդելի նորոգ ան-
կործան, միջնորդեալ երկնի և երկրի:

ԻԲ. Եւ յահատակ յաղթող՝ այսր հանդիսի, այս
սպառազէն արի՝ այսմ ճակատու, այս մարտիկ բա-
րեփառ՝ այսմ ասպարիսի, այս վկայ ճմարիտ՝ այսմ
պարգևի, այս աթոռակալ խնկելի՝ այսմ վեհագո-
նի, այս պետ պանծալի՝ այսր աստիճանի, այս դու-

տաւոր դրուատեալ այնմիկ ատենի, այս պսակաւոր պայծառ՝ այնր հրապարակի, այս որդի պերճալի՝ այնր քաղաքի, այս ժառանգ պճնեցեալ՝ այնմ՝ յորու սահէմի, այս կամարար օրհնեալ հօրն Վճիռ։ Օսա յիշատակեցաք, զսոյն բարձրացուցաք, սովիմք աղօթեցաք, կաճառ կացուցաք, պարս խմբեցաք, լապտերս լուցաք, եւ զս անուշութե մատուցաք, կանթեղս աստեղօրէնս վառեցաք, հուր խորհրդական ընդ խոռնկ խառնեցաք, սովիմք լուսաւորեցաք, սովաւ բժշկեցաք, սովին եւ մահու ընկալաք։

Լ. Որով և հայցեմք ՚ի բէն, բարերար տր փառաց Յօ, հօրդ միայնոյ միածին որդի, բարեգթացեալ հաճեցիս հայել հոտոտել յայս զօհ պաշտաման մաղթանաց բանի. և հիմնեցուցես զայս քար գովեալ տի ՚ի շինուած յարկի բումդ հանգստի դաւանարաւնի այս բարի հովուի, և փոխադրեսցես մեզ տուն բնակութե՝ զլուսապաճոյճ գաւիթ տաճարիդ արքայականի։ Օ ի սովիմք միշտ ՚ի բեզ պատուաստեցայց, բեւեռեալ յուսով հաւատոյ պնդմամբ, և գերակայ փորձութեց գտեալ, անտարակոյս ճանապարհորդութե անարատապէս առ բեզ հետեւել։ Եւ հօգեւից զօրութե՝ օրհնեալ օժանդակեսցես կատարելապէս զայս պատճէն տառի. զի որ ընթերցցի և վերծանիցի, հոգւով քօ լցցի, և բժշկեսցի ՚ի պէս պէս ախտից կորստականաց անձին և մարմնոյ, բարեխօսութե՝ հայցման աղօթից սրբոյդ Յակովբայ։ Որում կցորդեալ հաւասարեսցուք մասամբ հաւատոյ ՚ի փառատրութիւն մեծիդ ժամանել. զերբորդական միութիւն՝ յիդ փառաւորեսցուք օրհնաւոր ձայնիւ, զհայրդ երկնաւոր, և զորդիդ միածին, և զհամագոյ տր հոգիդ։ Որում փառք, պատիւ և զօրութի, այժմ և միշտ և յաւիտեանս յաւիտենից ամէն։

ԳԱՆՁ Ի ԳԱՂՈՒՍՑ ՍՈՒՐԲ ՀՈԳԻՈՅՆ

ԳԱՆՁ լուսոյ փառակից որդւոյ անձառ զօրութի ահեղ մեծութի, անբաւ բնութի, լոյս'ի լուսոյ, ոգի բարձրելոյ, պատկեր անփոփոխ, պարզ անզննելի, հաստիչ հոգւոց, հանդերձիչ մարմնոց, անուռն պաշտելի, ճշմարիտ բարի, անեղանելի, հակից ընդ հօր, և տէր բոլորից: Եւ ի հա ընկալցիս զերկրպագութ. քու՛մ դաւանողացս քեզ'ի հաճութի. աղաչեմք:

Բարուն հանձարոյ տեսուն մերոյ, անթարգմանելի խորոցդ նայ, որ դու միայն մինդ յիսկութե տեսակ առանձին, ոգի տիրական ուրոյն կերպարան կատարելութեան, յորմէ գոյացան եղեալքս ամենայն. ուստի յօրինակ նորոյ փրկուն զնախնի խաւարն աշխարհատարած անզարդութե հին նսեմուն գեղատխուր անպատրաստութե վայելական հրաշագարդութե շրջմամբ քո'ի ջուրս բանիւ բղխողդ'ի լոյս փոխեցեր: Եւ ի հա ընկալցիս:

Ի զօրս վերինս փառատրողացն սրբաբանեալ կազմիչդ ամենից'ի կտակս օրինաց և մարգարէից, ազդումն և պատճառ'ի տառս իմաստնոցն, և քարոզողացն առաքիչ և տէր. շնչումն ահաւոր և ձայն կենդանի, հանդերձիչ երկնի առ'ի յիւն և տիեզերահեղձոյց ծովուն ցամաքիչ, բաժանող շրթանց առաջին ձայնիցն սնոտիաժողով միաբանելոցն յայլ հրաւէր նորոգ պանծալի համարարբառ տպաւորութե: Հողմսաստիկ եգիպտակործան, և ամպ վերարկու տոհմին իջկալբայ, ուժգին և հանդարտ նոյն առ հեղիւ, պատմաբանիչս հրովարտակօք քոյննու շունչ պատգամագրութեց, և յապագայն տեսողութի հրամայեցեր նձայնապէս. որով ճանապարհ յաղթողին մահու և ի ելիարայ՝ յաւուրս վերջինս պատժանուցեր: Եւ ի հա ընկալցիս:

Գովեստ քեզ անեղծ և տէր անստեղծ, ամենիշխան և թագաւոր երկնի, ինքնաձեռն աջ զօրեղութե՝ մարդացելոյդ նայ օծումն, կերպիւ աղաւնոյ ցուցեալ'ի իջողանան, հաւասարափառ զուգաթիւ ընդ հօր հրամանատուր գործոցն իջի, և տնօրի-

նախնացն մեծին գուշակումն, տեսութի լուսոյ հովանի 'ի լերինն թաքոգրական արարչատես ներգործեցելոցն, 'ի ցոյցս դիմաց 'ի ձևս հրաշից 'ի յամս դարուց 'ի հարս նախնեացն առ ձեռն երևոյթ տուեալ զօրինակն ճշմարտութե, նշանակ յայտնի կանխագրելոցն, կնիք օկզնատիպ թագաւորութեց, օծման իւղոյն մաքրութե՝ սահման և սկիզբն : Եւս ընկալցիս :

Ս'վ զարմանաւոր և սքանչելապայծառ հեղեալ 'ի յեէն բնութի անութի, անհատ անդուստ և այսք աննուազ, բարեբանեալդ յօրհնեցելումն, յերեսս բոցոյ բուրելոյ խնկոցն ճշմամբ խառնելոյ, հիւնշմար մրրիկ ահարկու ընդորդական հրեղինաց լեզուացն բազմեալ 'ի պարծանս աշակերտելոցն . յաւուրս լրման պենտակոստից՝ զհրաձաշակ բաժանն կենաց մատուակեցեր քոյոց սիրելեացն, զթերին իսկապէս լցուցեր, զտարակոյն փարատեցեր, զտգիտութիւն իմաստնացուցեր, զբարեացն աւանդն կրկնեցեր, զփափաք ըղձիցն արձանացուցեր, սպասողացն քում ծանուցար, ամբարձելոյ ձեռացն աղերսիւ աւրագ յայտնեցար, պաղատանաց ձայնից հեծութեց փոյթ ժամանեցեր, զղօղեալսն երկիւղիւ խառնեալ խնդութե ընդ տիեզերս տարածեցեր, վկայ հաւառ տի լրման շնորհի խոստմանն աւետեաց ելից միածնին՝ յաւաղանին ջուր միացուցեր, զշնորհիդ քո լոյս եկեալ 'ի յերկնից օդով քաղցրութե՝ ժառանգ անմահից կենաց յերկինս գրեցեր : Եւս ընկալցիս :

Րոպէից մաքրումն և ազատարար խնամակալ զօրեղ՝ բարեխօս և խաղաղարար առ քեզ պաղատիմք անսկիզբն ստեղծիչ շնչոց, հոգի կերպաւոր, անձն դիմաւոր՝ որդւոյ մերձաւոր՝ բնաւից թագաւոր՝ ընդ հօր միաւոր, որով ընուն 'ի տուր պարգեւի անաշառ բաշխմամբ բարձունք և ստորինք : Եւս ընկալցիս զքո ընտրեալսն և զօրացուցես 'ի հանդէս քոց պատուիրանացդ, զբահմայապետն մեր դիտողութեան՝ քոյինակրօն պատուոյդ որբութե, զայցելուն դատման ընտրութե՝ որ ընդ քեզն է կցորդութի, զպետս վարժից կրթութե՝ որ ընդ քեզն է դաւանութիւն, զբազմամանեայ գումարս դասուց յանուն քո ժո

ղովելոցս, զւարեպաշտ Թագաւորն մեր՝ իւրովք զաւակօք, զինաւորօք և զօրապետօք՝ անօրէնք քո պաշտօնէիւք, ձիականօք և հետեակօք, սոսկականօք և քաղաքայնօք, ուխտաւորօք և նուիրողօք, ապաձեռնօք և ամենայն մարդկան հասակօք. որ հովուես և բարձրացուցանես՝ ամենառատ տէր լիա պարգև 'ի պէտս կարեաց փրկութեք քումդ ազաշողաց։ Եւ հա ընկալցիս։

Ի քեզ նկատեալ հայի, բարեգործ, ամենայն ակն տեսողի, ապաւէն յուսոյ փրկութեք՝ կենաց առաջնորդ. 'ի լոյսն վերին, գրգիչ կենդանեաց՝ հանգիստ մեռելոց, խնամող ուղեկից ամենամատաշ, տեղի բերկրութեք և վայր ցնծութեք, անսպառաքել ունող համայնից, վերանորոգեալ դասակարգեցես զհրաժարեալսն՝ 'ի քեզ հաւատով հանդիսիւ բարեբանական գթութեք օրհնեալդ 'ի բարձունս։ Եւ հա յիշեցես և ողորմեսցիս ննջեցելոցն յուսով յարութեք, խնդրեմք։

Եւ ևս առաւել զյորդորումն սիրոյ և զգործս բարեաց պարգևել մեզ խնդրեմք։

Ի տեւ զմարմինս մեր 'ի մի շաւիղ ընտրութեք շնորհ սիրոյն որ առ տէր, խնդրեմք։

Ի երազանց կոչումն և ձայն կենդանի, ահաւոր մեծ անուն հզօր, հոգի հեղութեք գթութեք մարդասիրութեք և ողորմութեք. բարեխօսութեք կուսի իսկուհւոյդ մօրդ կենդանեաց՝ հանդերձելոյդ 'ի քէն տիրամօրդ և անձնիդ, մաղթողական աղերսարկութեք մեծին 'ի ծնունդս կանանց մկրտութեքն Սարապետի, և համագոյակցիդ քո ձեռնադրողի, խնկանուէր հայցմամբ երջանկացն՝ առաքելոցն և մարգարէիցն, մարտիրոսական հանդիսիւ սրբոյն Ստեփանոսի՝ և որ նովաւ զօրացան վկայք, մեծավաստակ առաքինութեք դաւանողին զքեզ սրբոյն Իրիգորի և ամենեցուն մեր լուսաւորչի, մաքրահիօնից ազանց միանձանց և զքեզ անխոստովանողաց։ Եւ 'ի վերջումն աւուր մեծի յայտնիսնորոգել միայն ողորմած զի քէն գոյացեալքս։ Եւ այժմ ողորմեաց մեզ տէր անմեք ըստ մեծի ողորմութեք քում։

ԳԱՆՁ Ի ՍՈՒՐԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԳԱՆՁ բաղձալի բարուն մեծին գտեալ և ծածկեալ, լըռի անթերի բերող համայնից, և դու ինքն 'ի բնաւս . զոր ոչ իսկ տանէր երկինն վերին անվայր քո խորան եթերն անմատոյց : Ենթադրեալ ընդ քեզ զարմից հրանիւթից ցուցար սահմանեալ . անքանակ պատկեր գթութեց խնամոց, յաթոռ փառաց թափաւոր բարձանց 'ի վեր քան զբան : Եւ հաւնկալցիս զաղերս աղօթից յարմարեալ ինկզբ յայս յարկ նուիրեալ սուրբ եկեղեցի, աղաչեմք :

Իսխաճան պերճալի՝ կոչումն ընտանի՝ ձայն ախորժելի անպարագրելի, որ 'ի թեւս թեթեւս հողմային օդով ամենավստահ կառավարութիւն բազմեալ տիրապէս՝ արկեր քեզ զահոյս յառակա խորհրդոյ աւետեաց ելիցն լուման՝ ածողդ 'ի յարմար զիրին կատարումն՝ նկատեալ զվայր քոյին բնակութեդ, յաւէտ անջրպետ և յողիս մեր միշտ, զոմն աթոռ և զայն պատուանդան, տեղի լուսատարր աղանց բողորից : Եւ հաւնկալցիս :

Իմաստագործ անսխալաստեղծ պատշաճակերտ կազմիչ համայնից, որ յսկզբնաձեռն յառաջակաւ ուրց՝ զայս կերպարան հրաշագարդ իրի հաճեցար լինել : Իսխաճանին՝ ապա զբազմեալն . ձգեցեր զերկին՝ և անդ զերկնայինսն . հաստատեցեր զԵդիս՝ և զկնի զԵդամ . զյօդուած տապանին՝ և 'ի նմա զապրեալսն . տաղաւար նախնւոյն հիւրընկալուի աբրահամեան . օծեալ արձան և տուն նոյ . սանդուղք մեր ելից և հետք իջման . ահարոնեան վրան պաշտաման և կտակ մատենի . դատիչ խօսողաց բարձր Գարիգին ընտրութե . մեծին Սողոմոնի՝ տաճար լուսաւոր, լեառն նոյն և տուն նոյ, ամբարձեալ նշան յազգս հեռաւորս փողով ձայնարկու կոչման աշխարհի ըստ տեսանողացն զանձառ քո խորհուրդ : Եւ հաւնկալցիս :

Գեղապաճոյճ աշտարակ կանգնեալ, երկաթեղէն սիւն անկործանելի, և պատուար ամուր եղեալ պղնձի, ոսկիաճոյլ աշտանակ լուսոյ, կղզի պարփա-

կեալ ալեօք ամբուլթէ ըստ երկրորդ տեսուէն խղե-
կիելի։ Սոր հրաւիրմամբ եկեալ 'ի յուրայ, 'ի խըն-
դիր իմաստից դիմեալ 'ի Սաբայ յօտարասերմ ա-
զանց Ռանանու, յօժարէնթաց 'ի Ռաբելովնէ։ Խո-
ցեալ ոգի սիրով փեսային, դուռն հիւսեալ մայրա-
տախտակօք, քարինք բիւրեղք ընդ կարկէհանաց,
պաղպաջունք արփիանկարք մահարձանօք արծաթե-
ղինօք, քաղաք կենդանի շինեալ այ՝ հոգւոյ ազգեց-
մամբն խօսեալ իջի, լեառն պարարտ մածեալ սրբ
բուլթէ։ Եւհա ընկալցիս։

Աւրախ լեր դշոյ հարսն պանծալի՝ պսակաւոր
մեծ զարմանուհի, բազմազաւակ կուսութիւն բերկ-
րեալ։ Ար 'ի սկզբան անդ գծագրեցար, և աստ 'ի նո-
րումս հանդերձեցար՝ ոսկիափայլ չքնաղ գոյութիւն,
յեղանակաւ կոյմանն Հագարու՝ փոխեալ աղախ-
նոյն 'ի Սինայէ 'ի Սաղիմ, եկեալ ինքնին անդրա-
նիկն հօր՝ առնուլ գեղ կցորդ ընդ լեցեղոյ ազինն
Յակոբայ. արկեալ քեզ հիմունս պաշտելիս զառա-
քելոցն գումարութիս, աստեղանիչ լուսաւորութիւն
բոցաճաճանչ շքով պաճուճեալ՝ յարգանդ մաքուր
և 'ի ծնունդս անախտս երկնեալ անդատին ժառանգս
այ. որ է օրինակ առձեռն յուսով ակնկալութեան
զեաղաղութի գտեալ իսկապէս։ Եւհա ընկալցիս։

Բաբունն լուսոյ հզօր թագաւոր փեսայն երկնաւ-
որ՝ անձառ խորհրդով 'ի հանդէս խնձոյից պարու-
կարգեաց քեզ կանոնս անփոխելիս. բազմամասնեայ
օրինակ կերպից 'ի նոյն տեսութիւն բոլոր էութիւն, 'ի
կերպարանս բիւրատեսակս առ 'ի շինուած կաթո-
ղիկէի. հասակ տոհմից զանազանութիւն 'ի մի ժողով
ետղ հնազանդութիւն. տուն և տեղի և յարկ ծած-
կութի, ճարակ տօթոյ՝ և վիմ օգնականի, մարմնա-
գոյիցս հոգիաձիր, զնձ ընդ մարդկան ընտանեցու-
ցիչ, համանունակ ազանց կուտելոց, յոյս քաւութիւն
պարտաւորելոց, նախացուցակ համարձակելոց, կա-
տարելոց անձանց խմբարան։ Եւհա ընկալցիս։

Իմաստութեան հօր բնակութիւն եւթնաստեղեան
սեամբք կառուցեալ՝ յորում օրհնեալն պատարագի
'ի սպանդ կամաց ճաշակման երկնաւոր հացին՝ 'ի
գահաւորակ սըյ սեղանոյն, կենաց մանանայն և գառն

Երկնաւոր՝ որ բառնայ զմեղս կենդանեաց և ննջեցելոց։ Նոյն ինքն ամենայն և յամենայնի՝ գեհումն մեծ քան զՀաբեւրն. ուր զցրուեալն տնօրինէ անբռնադատ եկաւորութիւն, ի գիրկս ստեանց սիրոյ քաղցրութե կոչէ ձեռամբ յամրոցն անմատոյց, փախուցեցոցն պատսպարան, ի վերնայարկ սրահն հոգեկիր, ուր զաշակերտն զարմանագրեաց։ Նորում եղիցին կարգեալք զօրութիւն զահերիցութիւն վերադիտողաց, ի պատիւ աւուրս քո ուրախացեալք՝ ունողք անկեան անբծացն պարու. զհայրապետն մեր եպիսկոպոսոք քահանայիւք և սարկաւագօք, զվարդապետս դպրօք և հոգիապայծառ վարժապետական շնորհիւ, զթաւաւորն մեր իւրովք զաւակօք, և որք ընդ նովաւ են իշխանութիւն պետութիւն և զինուորութիւն հարազատ սիրով օրհնեալ յամենից։ Նա յիշեսցես և ողորմեսցիս հոգւոցն հանգուցելոց յուսով յարութեան, ինդրեմք։

Եւ ևս առաւել զյորդորումն սիրոյ։

Բոտել վերստին զմերժեալն առ ի քէն՝ միջնորդութիւն բազմելոյն ի քեզ, աղաչեմք։

Կտեալ ակն պատուական մարդարտի անձառներգործութեալ յաշխարհիս ծովու Սարիամօք անծածին, դուստր լուսոյ և մայր Սիոնի, անձեռագործ հիման հաւատոյ ճշմարիտ պատկեր՝ որոյ այտօ օրինակի անուամբս օծեալ կնքեցար, հարմարան միոյ բանին մարմնացելոյդ առ ի քէն նոյ, բարեխօս ընդ քեզ ընկալցիս առ ի հաշտութիւն պարտաւորելոցս՝ զշառաւեղն անմահից կենաց զվարապետն կոչման սրբ, և զՍաակն մարտիրոսաց, առաքելովք և մարգարէիւք, և որ մերն է Սուսաւորիլ՝ հանգերձ միանձամբք ճգնաւորօք, որք են ժառանգք նոյ՝ ծնեալք յորդէգրութիւն քաւազանաւն՝ անանջրպետ հօգեւ տոհմութիւն, յորում կրկին հայցեսցես նորոգել ըլկոբրն ի մեծ լայնուի փառաց՝ անպարունակ բացարձակութիւն զմայրն մաքուր զաւակօք հաշտեմք ուխտիւք պսակելովք յայնմ առաքապտի յաւուր անհաւոր երեւման մեծիդ նոյ։ Եւ այժմ ողորմեաց մեզ տէր անձ մեր՝ ըստ մեծի ողորմութե քում։

ԳԱՆՁ Ի ՍՈՒՐԲ ԽԱՉՆ ԱՍՏՈՒԱԾԸՆԿԱԼ.

ԳԱՆՁ անքնին, ծածկեալ մեծութի, զօրեղ ա-
հաւոր միշտ բարի. և երեքսրբեան անսահմանելի՝
օրհնանուն կենդանի, անձառ խկութի փակեալ 'ի
զգալեաց, համագոյ անթարգմանելի, անհառանելի
հեռաւոր և անընդմիջելի մերձաւոր անմահ թագաւոր:
Մէջա խնկեսցին մաղթանք մեր առաջի քո ամե-
նակալ, աղաչեմք:

Բուպէից համայնից էից 'ի կուսից քառից 'ի միեղե-
լուի գերկիր հաստատեցեր, խորհուրդ կրկին ձեռն-
արկ վերատին, ընդդիմակ միջոց միջնորդաց երկուց՝
եղծման և նորոգութե, տեսութե կենացդ փայտի:
Մէջա խնկեսցին:

Ի բարձունս անբաւս՝ անհետազօտելի գովեստիւ
տօնեալ ահեղ անմատոյց, յանհանգչելի նուագ ներ-
բողից ազգաց հրանիւթից՝ պանծալի երգով պա-
կեալ զքեզ նձ բոլորից: Ի սահմանս երկրաշէտու-
թեց երկնից՝ 'ի թևս չորից արփիակերպից՝ բազմաբ
կարգեցեր քեզ պատիւս անպատումս: Ի դրախտն
Մղինայ 'ի տնկոյն պարտեալ՝ ազգեալ ձայնեցեր 'ի
ծառն օրհնութե: Մէջա խնկեսցին:

Վուշակ գարնայնոյ 'ի թռիչս ամբարձման յօրի
նակ երկնի կամաց գթածիդ, 'ի լաստն ամբացոյ
նոյեան տապանիդ: Վատկեր փրկութե կերպարան
հրաշից ասպատան յուսոյ գեր 'ի վերնայինսն զնոր
ժողովուրդս ուխտիւ միջնորդեալ 'ի թևս խաչիդ
առ քեզ մատուցես: Մէջա խնկեսցին:

ՄՎ գիր մատենի մատինդ նյ կենսառնակ տախ-
տակ անխորտակելի, և աւանդ նորոյ օրինի սրբա-
մանսունեց անեղծանելի: Լրումն ցուցմանց կանխա-
պատմութեց աւետեաց ըղձից, 'ի բիւրուց հիւթից
մեզ 'ի յօգնութի սոյն իսկ ծանուցար: Տիպ պաշտե-
լի գրաւ աշխարհի շաւիղ անհետազօտելի՝ արեամբ
արարչին նկարեալ 'ի փառս լուսոյ: Մէջա խնկեսցին
գարձեալ խնդրուածք մեր առաջի քո ամենակալ,
աղաչեմք:

Բարունեաց պետ և ձիր իմաստից տէր Հրապարակ, միայն ուսուցիչ զանիմանալին՝ որ ոչ գծագրի յայսմ յաւիտենի, պատկեր հօր անհաս ՚ի վեր քան զբան, ուղղեալ յայս նշան հաստատեա սովին պընդուն թէ զսիւնս աշխարհի. պահեալ ամրութիւն ըստ քունդ իրաւանց՝ զհոգեւորական խաշանց քոյ բաւաւոր հօտի, զեպիսկոպոսունս երիցամբք և սարկաւազօք, զվարդապետս դպրօք և բնաւին իսկ պաշտօնէիւք եկեղեցականօք, զթագաւորն մեր իւրովք ծննդովք, հանդերձ պետական նահանգօք հնազանդեցելովք։ Երասցես լինել երկիւղածութիւն սրտի խաչիդ պարծանաց ՚ի քեզ զօրացեալ։ Եւ հանկեցին։

Ի քեզ համբաւումս զձեռս զմիտս և զգգայութիւն հոգւոյ իմաստից։ Եւ զանցուցես զմեզ անշարժ պնդութիւն ընդ հովանեալ թեւոց նք խաչիդ, զարքայութիւն յաղթող, զդատողութիւն անպատիժ, զիշխանականն հանդարտս, զգինուորութիւն խրատեալս, ձիւալարժիցն տուր սանձս, սոսկականացն անբժութի, հետեականն խրախոյս, քաղաքայնոցն պատուէր, նուիրողացն լուծի, ուխտաւորացն սփոփանս, ննջեցելոցն հանգիստ, և համօրէն ժողովրդեան բուժսովիմք ամրութիւն պաշտպանութիւն բաւութիւն առողջութիւն և ողորմութիւն օրհնեալ յաւիտեան։ Եւ հալչեցես և ողորմեցիս ննջեցելոցն յուսով յարութեւ, հայցեմք։

Եւ ևս առաւել զյորդորումն սիրոյ։

Բոտել զմարմինս մեր ՚ի մի շաւիղ ընտրուէ հոգւոյ սիրոյն որ առ տէր, խնդրեմք։

Եւ հաւանութիւն ամոց խնդրողին զխաղաղութիւն միշտ յերկրպագուացս, պաշտպանութիւն ծնողի փրկչին և մարմնարանի անպարագրելի սէրն Եւ արիամուսնածածնի և միշտ կուսի, աղերսիւ և աղաւթնօք մկրտչին ջուրքք զհոգին հրաւիրողի կարապետին մեծին Եւ յովաննու, պաղատանօք թագաւորեւոցն օծութեւ հոգւոյն առաքելոցն սրբազգեստից, նահատակութիւն նախկին վկային սէրն Եւ տեփանոսի՝ որ է որդի անդրանիկ փրկագործ կրից երկրորդն Եւ քամայարգահատութիւն և աղօթիւք արի երջանկաց մարտիրոս

սացն կատարելոց , խոստովանողական դաւանութիւն
 սնն Վրիգորի հայաստանեայցս լուսաւորչի և յան
 մերձենալիսն նուիրողի , մշտապաշտօն բազկատարաւ
 ծուր մաքուր միանձանց , և ամենայն ընտրելոց պսա
 կելոցն ընդ քեզ խաչակիր վարուք յաւուրն մեծի :
 Եւ այժմ ողորմեաց մեզ տէր ան մեր՝ ըստ մեծի
 ողորմութե քում :

Ծանոթեան

Ի խն աջոյ աջոյ ձեռին ,
 աջոյն իւր աջ ընդ աջմէ հօր ,
 հօր ընդ աջմէ լուսոյն փառաց :
 Ի ծոց ծնողին ծագումն անուն ,
 յարփւոյն ծագումն եկեալ 'ի սէր
 կուսին ծնեալ ծոցոյն ծաղիկ :
 Եւ ծաղիկ ծոցոյ ծոց հայրենի ,
 ամպոյ նրման իջեալ յերկնից ,
 զսէր իւր 'ի մեզ քաղցրիկ ցօղեալ :
 Եւ 'ի յամպոյ ամպ սիրաշարժ ,
 օդոյն ցօղեալ 'ի նոյն գեղման ,
 վայր իջուցեալ կաթս անձրեաց :
 Ի սիրոյ սէր ծանուցեալ ,
 սիրաբողբոյ տարփմամբ լցեալ ,
 սիրով ընդ սէր միաբանեալ :
 Ի ուսինն 'ի լոյս 'ի լրումն եկեալ ,
 ճոխ ճեմելով գիշերավարն
 ըզկնի ճեմէր բարկ աստեղօք :
 Ի ռաւօտուն ցօղիկն իջեալ ,
 'ի նոր Երոն զծայրսն տուեալ ,
 քաղցր արևով արուսեկին :
 Եւ արունաբեր գարնանաշարժ
 գեղգեղելով երփնազարդեալ ,
 նոր հարսանեաց միաբանեալ :
 Եւ կայք նոր մեք զուարճացեալ ,
 վառ 'ի վառեալ տիպ ծալ 'ի ծալ
 թըփոյն տերեւ յօրինեսցուք :

Եւ ըզ զարմանալի , երգ շարժվարժենի
 տեղի եղեր բարեկերտին ,
 խորհուրդ խորհուրդ համերամ
 զարդ երամից զարդ :
 Եւ ը՛ի նոճ յեռից
 սափոր եղեգնաշէն տնկոյն ,
 մատն օրինօրէն , նշդարենի ռահ :

Յունիցն նրբենից 'ի փի կից կամար ,
 նէճեմ թէ նէճեմ մէջօրէի ժամն :

Լէքն ծով'ի ծով ծիծաղախիտ
 ծաւալանայր յառաւօտուն ,
 երկու փայլակնաձև արեգական նման .
 շողն 'ի ժմին իջեալ յառաւօտէ լոյս :

Յայտէն նռնենի սարդիատունկ
 գեղաշիտակ ծայրից ծաղկանց .
 որոյ սիւնն 'ի սրտին նուսխայօրէն
 կարկաջայր սաթբերունի սէր :

Ձեռացն եղիշոյ կամարակապ կապէր .
 ատիճաղ պատիճաղ , սրտդի խտդի երգով :

Հիւսէր զէլեւելն ընդ միմեանս ,
 հանգարտիկ խաղայր , թիկնէթեկին ճեմէր :

Իւերանն երկթերթի , վարդն 'ի շրթանց կաթէր .
 լեզուին շարժողին քաղցրերգանայր տաւիղն :

Ի ծամին խեղեփին հազրէ զի նոյն սէր
 հոգիազգեստեալ գեղն 'ի գինւոյն գոյն :

Սարսիցն երամից զարդ երամից զարդ
 ոլորս են առեալ եռահիւսակն բոլորեալ այտիւք :

Նոցն լուսափայլ , կարմիր վարդով լըցեալ .
 ծղիբն ծիրանի մանուշակի հոյլք :

Խնկեալ 'ի կնդրկէ բուրվառ հրով անձայնով լըցեալ .
 ձայն քաղցրանուագ որ 'ի նմանէ հնէր :

Վեղեցիկ պատմութեանաւն զարդարեալ էր ,
 'ի կապուտոյ , 'ի ծիրանոյ , 'ի բէհեզոյ , 'ի յորդանէ ,
 ոսկեշողէր գոյնն :

Վատին արծաթափայլ ոսկէտառն ,
 կամարակապ յականց , յականց շափիւղայ ,
 մանրամասին յօրինուածով օլճնեալ :

Լնձինն 'ի շարժել մարգարտափայլ գեղով .
 ոտիցն 'ի գնալ շողն 'ի կաթել առնոյր :

Լյն թագաւորին , այն նորածին փրկչին .
 զքեզ պսակողին փառք յաւիտեանս . ամէն :

Սեաւ եմ գեղեցիկ
 դուստր Լւայի Լըրուսաղէմ .

ահա նա հարսն իմ ցանկալի ,
 սիրով կապեալ ընդ փեսային :
 Կ'ման է եղբորորդին իմ
 այծեմանց որթուց եղանց .
 ահա նա ձայն եղբորորդւոյն
 խանդաղատեալ սիրով լըցեալ :
 Եկ իմ սիրելի , եկ մերձաւոր
 հարսն 'ի մայրեաց Լ իբանանէ .
 ահա նա խայտայր , խնծորով զին պատեցէք
 տարեալ մոռծէք 'ի տուն գինւոյ :
 Լ՝չք իւր աղաւնոյ ,
 Թեւ լայն կարմիր մանեակ ոսկւոյ .
 ահա նա լեառն կընդրկի .
 հոտ նարդոսի և զըմբուսի :
 Կ'եղէր գովելի
 մանուկ անհաս անժամանակ .
 ահա նա լեառն դիտարան ,
 շուշան հովտաց ծաղիկ գաշտաց :
 Կ'ապք մարգարէիցն
 երգեն 'ի յայն բլրին վերայ .
 ահա նա լեառն շուշանի ,
 հոտն իւր վարդի կինամոնի :
 Որդիք Սիոնի
 ելէք տեսէք 'ի Բեթղազէմ .
 ահա ելէք գուք 'ի յայրին ,
 երկիր պագէք Թազաւորին :
 Բնդ հովիւսն երգեցէք ,
 և ընդ մոզուցն երկրրպագէք .
 ահա զոսկին Թազաւորին ,
 զխունկն այ հօր միայնոյ :
 Որում փառք և գոհութիւն
 և հանապազ փառատրութիւն .
 յաւիտեանս յաւիտենից
 Վրիստոս օրհնեալ 'ի համայնից :

Յայտնութեան

Լեւտիս մեծ խորհրդոյ ,
 խորհուրդ ծածկեալ մեզ յայտնեցաւ :

Բէտիս , լոյս հօր ծագեալ
 'ի ծոցածին յեութենէ .
 Բէտիս , յայտնեալ անծ
 'ի հողեղէն գոյացութիւնս :
 Բէտիս , առաքեցաւ
 հրեշտակապետն Ղաբրիէլ ,
 Բէտիս տայր սրբուհւոյն ,
 դստեր Ղաւթի Թագաւորին ,
 Բէտիս քեզ տիրամայր
 բերկրեալդ ուրախ լեր , տէր ընդ քեզ ,
 Բէտիս քեզ տիրամայր
 սրովբէանման քրովբէաթոռ ,
 հուպ երրակին լոյս գերազանց ,
 լուսոյն արփի վեհինաճեմ .
 սեւիցն ընթաց բիւրուցն իջեալ ,
 շողշողենի փողփողենէջ ,
 մանրահեղեղ գաղտնի շաւիղ
 անծանօթի ճանապարհին :
 Բէտիս քեզ տիրամայր
 կոյս Սարիամ տաճար բանին .
 Բէտիս տանն Բդամայ ,
 պսօր լուծան անէծք մեղացն .
 Բէտիս նահապետացն ,
 ահա տեսին ումցանկային .
 Բէտիս մարգարէիցն ,
 պսօր եղև լրումն օրինացն .
 Բէտիս քեզ Եթեղահեմ
 երկիրդ Յուդայ տունդ Լփրաթայ :
 Բէտիս ծառոց ծաղկանց
 բողբոջախիտ խիտասաղարթ ,
 գոյն գեղեցիկ պողինաւետ
 ակնահաճոյ համ քաղցրունակ ,
 հոտ բուրաղուարթ փունջ խոռոներամ
 ծայրից վարդից փթթինաղարդ
 Թերթ տարածեալ ոսկէճաճանչ
 տերևախիտ կանաչացեալ :
 Բէտիս , երկրպագէր
 մեծ կարապետն Յովաննէս ,
 Բէտիս , բառնայր 'ի գիրկս
 Լղիսաբեթ մայրն Յովաննու ,

Լ՛ւետիս տայր Յովաննէս
 յորդ աղբերաց հոյլ վտակաց
 Զուր մանուածոյ ծիծաղ ծաւալ,
 կարկաջահոս ուխինահոս,
 ծայթինասէր մանուածաւալ
 շրջանապտոյտ մանր արագին .
 հոլով խորոց մէտ մէտ գուգին
 վայր վեր անէջ վեր վայր 'ի վեր՝
 փութան 'ի Զուրսն Յորդանանու .
 Լ՛ւետիս քեզ Յորդանան ,
 Վրիստոս 'ի քեզ գայ մկրտիլ :
 Լ՛ւետիս քեզ Կարապետ
 ձայն բարբառոյ յանապատէ :
 Լ՛ւետիս ինձ Յովաննու՝
 ձեռն իմը զտէրքն մկրտէ :
 Լ՛ւետիս հրաւիրողիս
 զհարսըն մաքուր սուրբ փեսային :
 Լ՛ւետեաց եմ կոչնատէրս՝
 մի հրաժարիք 'ի հարսանեացս :
 Լ՛ւետիս Յորդանանու
 Լ՛հերմոնի և Սանիրայ ,
 լերինաթինդ խոր վէմ 'ի վեր
 ծրփին 'ի նոյն շտապ յորձանից ,
 հրակոծ լերանց անծկին 'ի տապ
 բոցն 'ի ծաւալ ծով խոր հերձաւ
 ճապաղ ճեպով դարձ նոյն 'ի դարձ ,
 խաղայր փութով 'ի տեսանել :
 Լ՛ւետիս տիեզերաց ,
 այսօր հնչեաց հայր 'ի բարձանց .
 Լ՛ւետիս որդւոց մարդկան ,
 այսօր որդին գայ մկրտիլ .
 Լ՛ւետիս հողեղինաց ,
 տեսին զհագին աղաւնակերպ .
 Լ՛ւետիս , յայտնեալ այսօր
 խորհուրդ սրբոյ Լորդորդութեն .
 Լ՛ւետիս միշտ երգեսցուք
 Վրիստոս օրհնեալ է յաւիտեան :

Քառասնիցն

Պունդք սուրբ վկայիցն 'ի սոսկալի պատերազմին ,
 Հանդսիաւորեալ հասին 'ի գլուխ ասպարիսին :
 Բոպէից պաշտօն բարենշան երանութեամբ ,
 Բանաւոր զենմունք ողջակիզեալք աստուածուն :
 Ի կատարածին անտիրական յօժարութեամբ
 ահագնակոչկոճ'ի չարչարանսն համբերեալ :
 Պուն մահու գործեալ սաստկտկսկիծ քրտնակայլակն
 խառնեն զարտասուս չվարդագոյն արեանն իւրեանց :
 Եղորմ աղետիւ կողկողագին պաղատանօք
 մաղթանօք խնդրեն լղտանջանացն յաւելուած :
 Բաբունիք բարիք անհաւատօք երկրաւորաց ,
 բոսորերանգեան վայելութիւն արիացեալք :
 Ի կիրքս մարմնոյ 'ի կենակից մեր բնութենէս ,
 ելին 'ի յերկինս խառնեալ 'ի զօրս երկնաւորացն :
 Երեւելապէս յայտնի քարոզք տիեզերաց ,
 տօնըք հրեշտակաց 'ի մատենի կենաց գրեալք :
 Երանաւետեալք անդ 'ի վերինն Երուսաղէմ ,
 տեսեալք զուարճանայք արարողին տիեզերաց :
 Բախճանք պերճականք մորունական մարմնոյն ոսկերք :
 աստեղք աշխարհի 'ի բարձրուն երկնից տեսեալք :
 Պահաբանութիւն արարողին անմահութե
 նախնն թացողին միշտ 'ի խրախոյս նահատակաց :
 Եղօք հիմնեցան եկեղեցիք ուղղափառաց :
 որոց գլուխ անկեան արարողին ներգործուի :
 Բնեմապարգէ բաշխեալ մասունս աղաչողաց :
 վերնաքաղաքին որդիք նորոգ նոր Երուսաղէմ :
 Ետնուն հատուցման ահա զաւուրն կենաց միջնորդք
 յանդիման մեծի հրապարակին թագաւորեալք :
 Եղօք առ 'ի մէնջ ընկալ զաղօթս , երկայնամիտ ,
 զմերս վասն սոցա , ամենագութ տէր , փառքք քեզ :

Ի յարութիւնն Ղազարոս

Սկզբնազարդ գոյիւ անայր
 երբեմն 'ի նոյն վայրին ,
 Եւ այր ճոխձեմին տաւիղ ,
 ամին բերելոյ օրհաս :

( ) Երհաս վաղաւէտ վըճիւ ,
 սէր համբերապատ մահին .
 Սահինաբողոջ ժամին ,
 ժամին ժամանեալ աւուր ,
 Լուրք ակնաբըթիթ հրաւէր
 ճարակող 'ի նոյն 'ի լըոյն .
 Լըոյն անդրէն այժմ միշտ նորոգ
 սէր սիրեցելոյ սրբտին ,
 Սէր դիտին 'ի նոյն դիտին .
 տօն յարուսաղէմ երթամբ :
 Երթամ զարթուցանել զ՛) ազար
 զայն զչորեքօրեայ զմեռեալն :
 Սեռեալ կենսաբեր մահին .
 մեզ նոր աւետիք նորանորին գալուստ :
 Վալուստ ահեղին աւուր ,
 աւուրք հեղինաւորեալ ,
 Վայ 'ի Բեթանիա չարչարանացն տուն ,
 բերեալ զօրեղին փառօք
 Օ աւետիս ' Սարիամու
 զնոյն և Սարթայի այն սիրելի բերցն :
 Բորք քաջահաւատ յուսով
 ընդ առաջ ելանեն փրկին ,
 Երկիր պապանեն ոտից ,
 շրթամբք համբուրեալ հեղուն ,
 Հեղուն զարտասուս յորդահեղուս վըտակ ,
 վըտակ 'ի վըտակ խառնեալ
 յայտաթորելոյ պտից :

1 Վայ և այլ օրինակ հատուա
 ծոյս 'ի սկիզբն այլոյ տաղի այլով
 դարձուածով :

Աւետիս ճապոնցանէմ

նոյն և Մարթայի

այն սիրելի բերցն :

Քորտ Ժորտ Երթալընդիք

յառաջ ելեալ քիչին .

Փրկիւ Բեր Թիսուս Քրիստոս ,

Բե ասք էիր Դիպեալ ,

Եւթայն մեր ու մեռաներ :

Ել և Բե

Եւթայն

Ել և Բե զաղեքս

աղեքսիւծ սրբից :

Սրբից ճոնապարհ

անհղինաճեմ ,

Ճեմ յոթինընեայ

գերեզմանին Դուռն :

Դուռն վիճակաւոյց

հրաման արգանանոյն

Դուռ վերառեք զվեյր :

Վեմ արեւմալեայ

մեզ նոր ասեքիտ

ասեքսոր Գեռիլ :

Տեսիլ զարմանալի

զարմանք ստանկելի

ստանկելաբարձ խիբից :

Փրկիչ տէր Յիսուս Վերիստոս
 եթէ աստ էիր դիպեալ ,
 եղբայրն իմ ոչ էր մեռեալ .
 եկ և տես զաղէտ աղէտակոծ սըրտի :
 Սըրտից ճանապարհ ձայն աղերսագոչ ողբոց .
 Ճեմ ցոփին ընթաց գերեզմանի դուռն :
 Ղուբ բաց արարէք ըզմէմդ .
 վէմ վիմակառոյց ընդ վիմափոր խմբին :

Ձայն կենդանատուն ձայնէր , Ղ ազարեկ արտաբա-
 արտաբա ելանէր մեռալն , տայր նոր զաւետիս
 սքանչելահրաշ խմբիցն :
 Խումբս երամ տղայոցն երփնաթերթից ծաղկանց
 ոստինակոտոր արմաւենեաց նոճի :
 Փունճ սօսին սաղարթ ստեղնաշիտակ տընկոցն
 խուռն հազրէվարդին մանուշկաբեր բիւրին :
 Իւր սիրողայնոց ածէր գոյն ծիածանին խառնեալ
 խառն 'ի խուռն ահին հոյլ ծերունեաց պերճից :
 Տերև ձիթենեաց տարածանեն ընդ ոտիւք ,
 ընդ ոտիւք մաքրողին մաքրինաճեմ հրարփին :
 Տաւիղ եռաստուիչ բամբերգայնոյ տաւիղ ,
 տաւիղ ապրճիւ երգ գալիլեազուարճից :
 Օ ուարճ գարնանաբոյս նոր Սիոնի ընծայ ,
 ընծայ երկնայնոյն խիտ սիրամայր պատգամ :
 Նարաւ բաւենոյ ցօղ փոխանակ նոճից ,
 որ գիմն ունելով վերամբառնայ 'ի փառս :
 Սերոյ նրմանոյ աննրմանին բոպ
 բոպ մասնաւորեալ մերունական կերպի :
 Լն է ինքնէէն 'ի միշտ էէն է .
 փառք փառատուողին փառք և պատիւ միշտ
 այժմ և հանապազ փառք յաւիտեանս . ամէն :

Ի նոյն : նորոյ նորին ը նոյն ը նիւթ ,
 նիւթէականին էնն յանէից գոյ :
 Ղողըն յոչէից եղաւորեալ տիպ ,
 Տիպ երանուէ ներընդունակ ներ :

1 Թօրնակին խանգարեալ էր սկիզբն տալիս Ն Նորոյ :

Վեր ներբողական նըրաստատիպ կերպ ,
 կերպ երամաղին և ցուցանի շուք :
 Շուք տարրաշըշոյ զեղ մշջ ասոյ զկէտ ,
 կէտ կատարելոց կցորդակցեալ և էակցեալ մէտ :
 Սէտ տաղերամին ձայնաստեղծեալ
 եբրայական տղայք ,
 Տղայք գովասանական համանգամայն
 ձիթաստանեան ոստազըւարճ երգ :
 Լըրգք ոլսաննայաբեր արքայաճեմ ռահ ,
 Ուհ արքայաճեմ ձորձածածուկ ծիածանին գնացք :
 Գնացք լուսաշաւիղ յաւանակաւ եկք ,
 Եկք հրէակոյտ ծերաժողով առբերելով
 արմաւենաց ոստ :
 Սոս արմաւենեաց վերատուելում
 պարգևողին փառք ,
 Փառք բազմելոյն վերայ իշոյ
 շնորհազարդեալ գերափառեալ մըտրուկ :
 Սըտրուկ հանգերձ իշոյն 'ի սաբաւօթ
 զօրելոյն բան ,
 Բանն շնորհաւէտ կառավարեան
 լեռնաթափեան յըրուսաղէմ գայր :
 Գայր նախաշաւիղ նն ընդունակ ինթանիա եղև .
 Եղև խանդագորով սըրտաճըմլիկ
 մարիամանց եղբայրական գութ :
 Գութն մեռելոյն չափ արտասուաց
 մեսիատես աղերսաւոր քորք .
 Բորք նորախնդիր արտաշնչեալ
 արտաբերեալ զերիզապարգև :
 Պարգև զանբանողին դարձուցանէր զգին .
 Ին դիպատեալ հոգեգգեստեալ կեանս կոչողին
 նորատուելում կրնիք :
 Կրնիք մահու լուծան դըժոխայնոց կիրք .
 Կիրք չընչին տուողին 'ի հոյակապ ժողովն :
 Սողովք եբրայական հոյլք բիւրուց
 երգաբանեն փառք .
 Փառք լուսատուին այժմ յաւիտեանս . ամէն :

Յարութեան

Ս փառքը Վրիստոսի ամենազօր յարութեան ,
 Սայն այն իջանէր 'ի լեռնէն 'ի Սասեաց ,
 և 'ի վերայ նորա աթոռք են կարգեալ ,
 և 'ի վերայ նորա գահոյք ոսկեղէնք ,
 և 'ի վերայ նորա բեհեզք ծիրանիք ,
 և 'ի վերայ նորա որդի արքայի ,
 և յաջմէ նորա վեցթեան սերովքէն ,
 յահեկէ նորա բազմաչեայ քերովքէն ,
 առաջի նորա մանկունք գեղեցիկ ,
 'ի գիրկս նոցա խաչն տէրունական ,
 'ի ձեռին նոցա սաղմոսարան և քնար .
 որք երգէին և ասէին ,

Փառքը Վրիստոսի ամենազօր յարութեան .
Լծեալ են ածեալ զսայլիկն ,
 ածեալ են կացուցեալ .
 և ահա չջարժէր սայլիկն այն ,
 և ահա չխաղայր անիւն այն :

Լծէ հարիւր բարդ խորըրձան , վեց կորընկան ,
 մին մանուշակ խրճապիղեալ .
 'ի Սասեաց յաջ կողմանէն
 սայլիկն ածեալ են կացուցեալ
 և ահա չջարժէր սայլիկն այն ,
 և ահա չխաղայր անիւն այն :

Լծէ սամիքն են արծաթի , լուծն էր ոսկի ,
 և սամոտիքն ապրիշիմի .
 փոկեր շարած շարանման հոյլ մարգարիտ .
 և ահա չջարժէր սայլիկն այն ,
 և ահա չխաղայր անիւն այն :

Լյն ճորտն ճոճ էր և ճապուկ
 ուռամիջակ հաստաբաղուկ
 լայնաթիկունք խարտիշապեղ ահեղապոչ
 նա ձայն ածէր եզն ամուլին
 կանչիւն առնէր աթոռապիւն :

Լծէ եզինքն են սաթ ու սպիտակ
 ծաղկախայտուցք արագաբայլք ընթացականք ,
 եղջեւրն ամէն խաչանման ,

և մազն ամէն հոյլ մարգարիտ .

և ահա շարժէր սայլիկն այն ,

և ահա խաղայր անիւն այն :

Ի յառեղէն առեալ շարժումն կուրծն սայլին
նա ձայն ածէր եզն ամուրին :

Սայլն 'ի Սինեայ երկրորդ օրէնքն էր Սովսէսի .

Եւ այն հարիւր բարդ խորըրձանն՝
այն նահապետքն են մարգարէք .

Եւ այն վեց բարդ կորնկանն՝
վեցօրեայ գործքն նոյ .

Եւ այն մին մանուշակ՝
միաւորեալ Երրորդութիւնն :

Եւ այն մանուկ խարտիշագեղն՝
այն Յովաննէսն էր մկրտին .

Եւ այն չորս կուրծքն սայլին՝
աւետարանն էր Վրիստոսին :

Ի գիւ գայր 'ի գիւ սայլիկն 'ի գիւ
'ի Սասեաց յաջ կողմանէն՝

սայլիկն 'ի գիւ գայր 'ի գիւ

և ճռնշալով գայր մտանէր յԵրուսաղէմ ,

և որդիք նոր Սիովնի նոր երգէին զայս ասելով ,
Փառքք Վրիստոսի . Լսօր արձակեցաք :

Ես ձայն զառիւծուն ասեմ՝
որ գուէր 'ի քառաթեւին ,

Ի քառաթեւին գուէր ,
ձայն առնէր 'ի սանդարամետն :

Սանդարամետն այն 'ի դող եղեալ
սասանէր 'ի ձայնէն ահեղ :

Ըհեղ ձայնս որ ես լուայ ,
սա քակէ զամուրս որ ունիմ :

Օ ամուրս իմ քակել կամի ,
գերեւոցն առնել գերէդարձ :

Ղերեացն երանի ասեմ՝
որ եղէն 'ի յառն առիւծուն ,

Ի յառն առիւծուն եղեն՝
այլ չունին ակն տանջելոյ ,

Ըն տանջելոյ չունին՝
ակն ունին անանց պսակին ,

Պսակ բոլորեալ առնուն
յառիւծէն յանմահ արքայէն .
Փառքս փրկողին տացուք ,
որ փրկեաց զգերեալսն 'ի բանտէն .

Հաւուն հաւուն արթնացեալ ,
դիտելով զհեթանոսս՝
Ձայնէր ձայնէր տատրակին
սիրասնունդ սիրելոյն .
Վարձիր դարձիր սոմնացիդ
ընդ վիմին հովանեալ .
Եւ հարսնուհիդ 'ի լերանց ընծուց
'ի դաշտաց այծեմանց .
Երկեալ եկեալ տաւաղին
յԵփրայիմ Բեթելին .
Ելեալ ելեալ յասպարէզս
'ի յայգին Կեդրոնի .
Հնձան կոխելով
գոյն 'ի գոյն բոսորի :
Երկեալ փայտ 'ի հաց ,
ըզգէնիս իւր զենեալ :
Եւ առնել 'ի գինի
զխառնելիս անուշից :
Բաժակ մատուցաւ
'ի հրաւեր հարսանեաց :
Հրաւեր հարսանեաց ,
եկայք նոր ժողովուրդք ,
Կերայք յիմ հացէս
և արբէք զիմ գինիս :
Օ ի կեցըիք յանսպառ
յանվախճան յաւիտեանս .

Եւ զուն անեղին Եւս անէ .
է միշտ յէութե յանհասութե նոյն .
Նոյն ինքն է նւման նոյն մի և նոյն մի .
մի ոմն 'ի յէից անդրէն 'ի նոյն թիւ :
Թիւ միշտ եռակի եզեռակի փառք .
փառք իմ դիմառից էից գոյէից գունդ .

Վառնդ տրամբ երամից կայք յանուրեք վայր -
 վայր համբից բիւրից օր սահմանեալ գետ :
 Վետքառանիւթեայք պաղպաղ երկնի փայլ փայլ -
 փայլք փաղփինատար անձ անծայրենի լոյս :
 Լոյս գերազանցիկ երկնաշաւիղ ռահ :
 ռահ արքունաճեմ վերայ ծովու քայլ :
 Վայլ վեմ շարժելով տեղիարան նիստ :
 նիստ արքունաճեմ անապատի տօթ :
 Տօթ 'ի ծարաւուտ երկրի երկին կոյս :
 կոյս արդիւնալուր սիրայինսունդ սէր :
 Աէր հարկաւորեալ կամից կատար կամ :
 կամ ժամին հասեալ պատերազմի օր :
 ( ) ր պարզ և թերի օր մի յայտնի տեառն :
 տեառնագիր հրաման ես բարձրանամ գէտ :
 Վիտեմ դիտանոց դեմ հարաւոյ ճեմ :
 ճեմ պատմութեան բոսորայնոց գոյն :
 Վոյն ներկեալ արեամբ աղբիւր բրդինեալ կող -
 կողիմնապատիր պարտեաց յառաջ ձայն :
 Ձայն տուք դատերացը սիոնի զի՛ լայք :
 զի՛ լայք ու աւաղէք պըսակ 'ի գլուխ իմ :
 Իմ վարսս անձրևով քաղցրիկ ցօղով լի :
 լի ու լըռմնօրէն զիս պըսակեաց մայր իմ :
 Այր իմ հետևող ժամադրողին օր :
 օր երկցօրեայ ես տապանի դէնիմ :
 Վնիմ դեմ դրժոխոց աւարողին բուռն :
 բուռն զօրութիւն զօրեղինին զօր :
 Օր զօրեղինին զօրինահաս գունդ :
 գունդ նըւաստախումբ աւետաբեր յոյս :
 Յոյս յուսաբերին ժամայն հասէք լեառն ,
 լեառն Վալիլեա անդ տեսանէք ըզտէր :
 Տէր յարեաւ կանայք գան 'ի հանդէս փոյթ ,
 փոյթ պատուէր տուք իմոյ պետորոսեան երամին :
 Երամբ երամից ձեզ երանեն միշտ ,
 միշտ ձեզ երանեն զի տիր յարեաւ այսօր :
 Եւ յօր տիր յարեաւ , փառք յարութեւնն
 տն գոհուի փառք և պատիւ միշտ յաւիտեան :

Համբարձման

Ին 'ի միշտ էէն անեղապէս ծնունդ
 'ճածկեալն յանքնին ծոցոյ
 ծագեալ 'ի հօրէ լուսոյ աշխարհի լոյս :
Դոսն զիւրական ստեղծեալն տիպ
 պատկեր տպաւորեալ լուսոյն
 ծածկոյթ հողանիւթ արփիական կերպին :
Կերպարանն հօր առեալ ըզմերս ,
 ծնեալն տնօրինաբար մարմնով
 խաչիւ և արեամբ ազատելով զնութիս :
Օրնութիս վայրանկեալ նորոգ յարուքն իւրով
 ընդ իւր վերյարուցեալ փառօք
 վեհից գերագոյն նրստոյց յաթող փառաց :
Փառաց թագաւորն հարեալ ըզպատերազմ ,
 ըզգերողին առեալ զաւար ,
 'ի բարձունս ելեալ բաշխեաց պարգևս մարդկան :
Սարգկային մարմնով 'ի գոյն արեան ըզտէր
 անմարմնական տեսեալ զուարթնոց ,
 ընկեր առ ընկեր հարցեալ թէ ո՞վ իցէ :
Ո՞վ է սա , գիմեալ գայ յԱդովմայ
 կարմրաձորձ 'ի բոսորայ ,
 գեղեցիկ պրճնեալ անաղարդ լուսով :
Դոսն հրեղինացն ծանուցեալ բանիւ՝
 բուռն իմոյ զօրութիւն վանեալ
 զհրգօրն կարծեալ արդարութիւն յերկրի :
Օրկրային գունոյ պատմութեանն ըզտարակոյս
 դարձեալ լուծանել հարցեալ՝
 զի՞ կարմիր հանդերձ քո ըստ լի կոխեալ հընձան :
 Հնձան 'ի խաչին հարեալ ասէ ,
 կոխեցի զթշնամին կենաց ,
 յերկիր ըզմեղաց հեղեալ ըզմաղձ նորա :
 'Եւր անդրէն 'ի նոյն հարցաբանեալ վեհիցն՝
 զի՞ այդ վերք 'ի ձեռս քո ,
 որով 'ի հօգոյ ստեղծեր զպատկեր քո տէր :
Տերն զիւրականս ազդեալ բարեկամացն ըզկիրս՝
 զոր վիրաւորեալ եղէ
 'ի ասն սիրելոյ խրայելեան դասուն :

- Վասուց հրեշտակացն ծանուցեալ թէ ո՞վ
առ գերագոյն կայիցն հոյս՝
աղաղակելով գոչեն՝ բացէք ըզդրունս .
- Վրունք յաւիտենից փակեալ յերկինս
այսօր վերհամբարձցին հիմամբ ,
և մոցէ 'ի փառս փառօք եկեալ արքայ :
- Ըբայ երկնաւոր մըտեալ յերկինս երկնից ,
յորում էր 'ի սկզբան նոյն միշտ
'ի գիրիս հայրենի հոգւոյն սիրով պատիւ :
- Պատիւ 'ի հօրէ նըստեալ յաջմէ իւրմէ ,
մինչև զթշնամին 'ի սպառ
յապագայցն աւուր ներքոյ դիցէ ոտից :
- Ոտից թշնամւոյն բնութիս եղեալ ներքոյ՝
նըստի քրովէից յաթող ,
'ի յերկնաւորացն երկրրպագի յաւէտ :
- Յաւէտ ցրնծութի հողեղինացս այսօր
անձառ փառաց գոլով հաղորդ ,
ընդ հօր նըստելով առեալն 'ի մէջ որդւոյ :
- Որդւոյդ միածնի երկրրպագեմք և մեք
ընդ մետասան ընտրեալ դասուն ,
հայցելով 'ի քէն զաւետաբեր հոգիդ :
- Հոգի քո բարի առաջնորդեսցէ մեզ
առ քեզ վերաբերիլ հոգւով ,
վերելս 'ի սըրտի դրնել տըրտմական հովտէս :
- Հովտէս լուծանել կենաց .
յահեղ քում գալըստեանդ աւուր
առ հայր վերացս ըզմեզ լըմամբ սիրոյ :
- Սիրելի սիրոյդ աջ ընդ աջմէ բազմեալ ,
հայցեա ընդ անդամոցրս գլուխ՝
միանալ ընդ քեզ քեւ ընդ սիրոյ հօր և հոգւոյդ :
- Օ հոգիդ կենարար առ 'ի հօրէ բըղխումն ,
շնորհեա քո բանաւոր հօտիս
ըստ փոքուն հօտի 'ի վերնատունըն սուրբ :
- Ի սրբարանիդ վերհամբարձեալ սուրբ
'ի ձայն փողոյ երգեմք քեզ զերգս
ընդ սերովէիցն երեքսրբեանդ սուրբ :
- Սուրբ Լորորդութեդ արժանասցուք լինել
քննար միշտ հոգեւոր հընձմանց
յայժմուս և յաւէտ երգել ըզփառս յաւիտենից :

- Ինչ Լին անկին եղանի եղակ եղելի՝
անեղիցն աներբից յաւիտեանս
Ինչաս իմանի անկէտ այժմուս հասու .
ծոցածագենի ծագումն ծիր մշտածաւալ անփոխ :
- Ինքն յէից զարմից յերագգայից ,
համագոյ շաւիղ ոտիցընթաց :
- Լս Լին նրման աննրմանին իմոյ զիմն առեալ
առից պատճառ բերեալ վերամբարձ երկնից օդոց ,
Բառինայօրին պատկեր ՚ի նոյն տիպ զարդարեալ
վեհ երագընթաց շաւիղ կամ ելինագոյ
Տաղաւար եղև առ կոյսն առաքողին կամք պարտեաց .
ընդունակ ժամու եհաս , ահա ժամ կատարման :
Ի խաչ բարձրանալ գիտին առ հայր համբարձումն ,
ամբարձ յերամից յերագգայից վերասլացիկ
սա զայրմացմամբ .
- Թեւատրոհաթեւ շառաչմամբ բոյլ հիւթ
ճոխարան դասուց՝ մի առ մի հրաւեր՝
փոյթ յասպարէզ մատիք :
- Ով է սա սաստիկաշունչ բոսորաերփնազարդեալ .
սա այն թագաւորն է քաջ կորովաբար
՚ի պատերազմէ եկեալ :
- Ի վեր համբարձէք իշխանք ըզգրունս՝ առ հայր
զաւետիս պատմեալ , ահասիրելի քոսիրեցելոյ սրտիդ
զոր վկայեցեր դա սիրելի որդի :
- Ի գիրկն հայրենի նստեալ ՚ի համբոյր սրբութե
Ծք հոգին սիրով պատուեալ , զիմ գնդին զհետ
պարգևս քեզ պարտ է ընուլ անսուտ խոստմանց
պարտիս . ընդ ձեզ եմ յաւիտեանս :

Գալտեան հոգւոյն

- Յանկարծահնչեաց հայրաշարժ բղխումն
հրահոսավտակ բոցաշաւեղ եռանդն .
որոյ դրանդն ՚ի յերկնից հողմահնչեաց
բոց ՚ի բոցատիպ խուռնամանուած լեզուաց :
- Ի ձայն բիւրակերպ օգինատիպ լրումն
աւետաբարոզ տրտմականաց դասուց
պետրոսեան երամ հրաւիրողակ բարեաց :

Հրով մաքրողին վերառաքեմք

իննաբար երգ 'ինա մէտ .

եւ թնաղի շնորհաց հոգւոյն սրբոյ՝

հոգի հօր, ելումբն նոյնատիպ գիմաց :

Հոգի Լստուծոյ, հոգի զօրութե ,

հոգի հեզութեան , հոգի գիտութեան ,

իմաստութե , հոգի խորհրդոյ և հանձարոյ :

Ս'ի իմոյ և զիս մի դատապարտեր

զքո ձեռին շինեալ տաճարս .

յիս օթեվանեա , քո կամեւղ գործ է կատարեալ :

Կամեցող բարեաց բարեգործեա յիս 'ի բազմամեղս .

երգեւ երգենից պատիւ միշտ էակամեղ .

կամաւ քո և զիս վերնորոգեա 'ի փառս :

Եկեղեցւոյ

Երկինքն 'ի յերկիրս և երկիրս 'ի յերկինքն ,

Ս'այրեջք 'ի խոնարհ , և վերելք 'ի բարձունս .

Երկին նոր երկին լոյս արփազարդեալ ,

Ս'երին աւետիքն 'ի յերկիր ծաւալին .

Պուշակք 'ի յէկեղ եւ թնատես միակին ,

Խորհուրդն եթերեան նոյն 'ի թեքս հողմոց .

Ս'անոյց տեսանողն 'ի յերկուց թռուցելոցն ,

Հարսինքք կանայք արծուաթռիչք սրբրն թացք ,

Եւ հողմք 'ի չորից վեր 'ի յօգն ամբառնին ,

Եւ յայն քառադեան գետրն վտակ բլրենայր

Հոսեր իջանէր անդր 'ի ծովն առաջին ,

Սաղայր ծաւալէր անդր 'ի ծովն որ յետոյ :

Ս'ովուն առաջնոյ անդր երամք աղանեաց ,

Ս'ովով երկրորդի ձագք արեամբ թաթաւին .

Ս'աւալ ծով ծիծաղ քաղցր օդով շարժենայր ,

Շարժէր սաբայեան 'ի կղզիս կլնդրրկի .

Լ'մբակ շափիղայ տեառն յայգին Վեդրոնի .

Ի խաղըս գետոց հրով վառեալ բուրաստան ,

Եւ անդ մաեկողին երամակքն Վեբայ ,

Իռձիւ սարդենայ փառք պատիւ կարմեղայ :

Երևա՞ք քան շարժիցն աներբ էիցըն կայք
 օրէն խորհրդոյ և հրաւիրող բարեաց :
 Եւ ճարիցըն ճարն ճարտարապետեալ
 եռահիւսակ զարդից խաղացմամբ 'ի վայր
 դայր հասանէր աւուրբբ :
 Եւ տ' նա հօրէն շառաւիղէն 'Դաւթի
 Սողոմոն արքայն մեծ քերական պերճիւք
 զարդարեալ ըզսա վայելալից փառօք :
 Եւ էմն 'ի սմա կանգնեալ եւթնաղաւնոյ աչաւք
 Թագիւ Թագ կապեալ խիտ խորանի ակամբ :
 Հաւ պերճաբարոյ ցոփինաճեմ սեգ առեալ 'ի խաղ
 այն սիրամարգն ասէր ո՞վ է համբարձեալ զպա-
 րանոցն իւր յօդս :
 Եւ հապա 'ի բաց, եւ հապա 'ի բաց գընամ
 յիմ յաշխատացեալ յրդեորէն եկեալ :
 Եւ քփիատեալ ճառագայթիւք փայլեալ
 ծիր 'ի ծիրայնոյ վառի վառեալ ըզգէմն :
 Եւ եւական նրման արեգական նրման,
 կաթուած գեղեցիկ 'ի քեզ կաթէ զըմուռ :
 Գեղեցկապաճոյճ մեզ քաւարան կազմեալ
 եթերանրման կամարակապ զարդիւք :
 Եւ որիւք հիւսակօք հրաշագարդեալ սեղան
 կանգնեալ քառանկիւն զարմանաքանչ հրաշիւք :
 Եւ քեզ է բազմեալ Թագաւորաց արքայն .
 որում ոչ բաւեն երկինք անբաւ բանին :
 Բաշխէ զփրկաւէտ զկենդանարար զմարմինն
 սուրբ զանմահարար զանապական արիւնն :
 Եւ կումբ են առեալ զքեւ երկնային զօրացն,
 ահիւ սարսափմամբ ծածկեն ըզգէմն իւրեանց :
 Փառս 'ի վեր երգեն եղանակաւ ճայնիւ
 բանիւ հաստողին առ հասարակ էիցս :
 Բրիստոսի փրկչին պրսակողին ըզքեզ
 վայելէ պատիւ փառք յաւիտեանս ամէն :

1 Այդպէս խանդարեալ յօրինակին :

Վարդավառին

Ղոհար վարդն վառ առեալ
 'ի վեհից վարսիցն արփենից :
 Ի վեր 'ի վերայ վարսից
 ծաւալէր ծաղիկ ծովային :
 Ի համատարած ծովէն
 պղպջէր գոյնն այն ծաղկին ,
 Լըրփին երփնունակ ծաղկին
 շողշողէր պտուղն 'ի ճղին :
 Վրբում վահասիր պտուղն
 մնանէր խուռն տերեւով :
 Տերէն տաւիղ տուողին
 զոր երգէր Ղաւիթ հրաշարին :
 Ի փունջ խուռներամ վարդից
 գոյնըգգոյն ծաղկունք ծաղկեցան :
 Լյդ սօս ու տօսախ ծառերդ
 վարդագոյն ոստս արձակեցին :
 Լյդ նոճ ու բողբոջ ասրաւսդ ,
 զարդ առեալ վարդն շուշանին :
 Շուշանն շողէր յովտին
 շողշողէր դէմարեգականն ,
 Լն հիւսիսային հաւէն ,
 հով հարեալ գոհար շուշանին ,
 Յայն հարաւային լեռնէն ,
 քաղցր օդով ցօղէր շուշանին ,
 Շուշանն շաղով լցեալ
 շող շաղով և շար մարգարտով ,
 Նաղկունքդ ամէն շաղ առին ,
 շաղն յամպէն ամպն յարեգակնէն ,
 Լստեղքդ ամէն շուրջ առին ,
 դէմ լուսնին գունդ գունդ բոլորին ,
 Գունդ գունդ խաչաձև գնդակ ,
 յօրինուած երկնից շուրջանակ :
 Փառք հօր և որդւոյն յաւէտ
 սուրբ հոգւոյն այժմ և յաւիտեանս :

Սրբոյ վարդապետի յօքներանկան մենաւորի Գրիգորի համառօտիւք բան խրատու վասն ուղիղ հաւատոյ և մաքուր վարուց առաքինութեան՝
 'ի ինգրոյ նորին հարազատի վարդանայ գիւանադպրի : *

Ա. ՏԻՐՈՒՆԵԱՆՆ Հաւանեալ խրատու : որ ըստ պարգեւասէր և յօքնառատ բարերարութեն տայ ամի առատապէս և ոչ նախատէ . ըստ որում և ա- սացն, ամ որ ինդրէ՝ առնու, և որ հայցէ՝ գտանէ : Որ և զիմանալին սեղանաւորեաց հաց գիտութեան և գինի իմաստունէ՝ գեղեցկապէս նմին քաղցելոց բանական անձանց . և բարձր ձայնիւ քարոզչացն կոչեաց 'ի խրախճանութիւն հոգեւոր ըստ առա- կողին . և մեզ զնոյն օրինադրեաց ասելով, ամե- նայնի որ ինդրէ 'ի քէն՝ տուր : Այլ եթէ զմարմնա- կանն բարւոք է տալ կարօտելոցն պէտս, որոյ և փռ խարէն զիսկզբանէ աշխարհի պատրաստեալ արքայ- ութի պարգեւեաց, որչափ ևս առաւել զհոգւոցն 'ի

* Զոր բիւզանդացւոց տպագիրք յանուն նարեկացւոյ մակագրեն զճառս զայս, յարեցաք ընդ ան- երկրայ առ 'ի նմանն մատենա- գրեալն, անխախտ պահեալ զվեր- նագիր օրինակիս մերոյ գրելոյ 'ի Թուխ իբր ՌՃԾ : Ի նորին անուն և Աբրոգրեն գերմանացի հայագէտ հատածս այլ և այլ 'ի ճառէ աստի- ածէ 'ի հայ քերականութեան իւ- թում . յայտ է թէ չիշխեր այլն օտար- ազգի անուանց փոփոխումն առ- նել 'ի բնագրին իւրում . որ և ե- ղեց է ժամանակաւ իբր յիսուն ա- մբ քան զբիւզանդացւոց առաջին տպագիրն : Այլ թէ անշուշտ նո- րին երանելւոյ իցէ մատենագրեալ ճառս, 'ի նախնեաց որ ինչ ցարդ- առ մեզ գտանին վերջ, չունիմք ասել հաւատաւաւ . և 'ի վարս նորա 'ի Յայտնաւորս 'ի մեհեկի ին մի ըստ միօրէ Թուեալամենայն գրու- թիւնք նորա, զառաջիկայ ճառէդ չիշատակի ինչ բնաւ : Կմին իրի

և առ մեզ Թուեցաւ ոմանց Գրի- գորի սկեւռացւոյ արարեալ զսա- թերես այնու զի ազգակից է ոճոյ աղօթագրոց սկեւռացւոյն 'ի նոյն- օրինակ զանազանութեան միոյ միոյ յախտից և յուզղութեանց, անդ- խոստովանօրէն մաղթմանք ան- ցեալ ընդ բնական, աստ խրատական բանիւ . և կամ զի իմաստասիրական ոճ այսր ճառի չմիաբանիցի նարե- կացւոյ քերթողական ոճոյն : Կալցի զայս որպէս և ասոր ժէ ոք . կամ նախնեացն անփոյթ արարեալ մա- նրր Թուել զամենայն գրեալն 'ի նարեկացւոյն առ 'ի յեանդոս յի- շատակ, և կամ չև ամենայն պատ- մական յիշատակացն հնոց առ մեզ հասեալ : Մեք չև 'ի ձեռին ունե- լով տուգագոյն ինչ ապացոյց գրա-ւոր, ոչ իշխեմք զարտուղի յառաջ- նոց քան զմեզ երկատեանակ տպա- գրաց յանուն նարեկացւոյն՝ ըզ- ճառս զայս յանհարազատութեւ նմա :

բարեայ աղքատութի լցուցանել է գովելը : Այն քան առաւել , ըստ որում առաջին և մեծ և պատուական է ոգի քան զմարմին՝ տիրականին գոլով պատկեր , և սա երկրորդ նմին և հողանիւթ . զոր և նորն գործով յարտ արարեալ : Քանզի զհետեւեալսն ինքեան ժողովուրդ՝ երկիցս միայն գրեալ է թէ կերակրեաց հացիւ . բայց կենարար բանին վարդապետութեամբ , որ է հոգւոց կերակուր , ըստ այնմ , եթէ ոչ հացիւ միայն կեցցէ մարդ , այլ նմ բանիւ որ ելանէ 'ի բերանոյ նյ , միշտ զհոգիս նոցա կերակրէր 'ի ժամու : Այլ և առաւել իմաստուն ծառային տալ 'ի ժամու ծառայակցացն զկերակուր , և քանքարացն օրինակաւ՝ կրկնապատիկ շահողին և զլացողին , զնոյն նշանակեաց՝ եթէ պարտ է տալ նմի որ խնդրիցէ :

Բ . Սեկ ինձ առ քեզ , ով սիրեցեալ անձին իմոյ , կրկին և ոչ մեկին է հարկաւորութիւն տալոյ : Ա՛յի՛ ըստ վերագոյն ցուցեալ տեառն հրամանին , որ նմ խնդրողի օրինադրէ զտալն . և երկրորդ՝ ըստ բնաւոր արեանառաւ մերձաւորուէ և մնողակցութեան : Օր 'ի հեղգալն՝ երկնիւմ 'ի ձայնէ բարբառ փողոցն , մարգարէիցն և առաքելոց . միոյն զի ասէ , յընտանեաց զաւակի բո զակն 'ի վայր մի արկանիցես՝ անտես առնելով . և միւսոյն , եթէ ոք իւրոցն՝ մանաւանդ և ընտանեացն խնամ՝ ոչ տանիցի , 'ի հաւատոցն ուրացեալ է , և չար ևս քան զանհաւատսն : Բայց դու զգոյշ լեր՝ գործով փութալ 'ի կատարումն ասացելոցս , ըստ նմանութե ժիր և հաւատարիմ ծառային՝ որ արթնո՞ւք սպասէր նոն գալտեան . զի ոչ եթէ լսելիք օրինացն արդարասցին , գրեալ է առաքեալ , այլ առնելիք օրինացն : Օյ ըստ որում ես 'ի յոչ տալն դատապարտիմ իբր զլացող տէրունեացն , նոյնպէս և դու յոչ հետեւել գործով տուեցելոցն : Օյ որ զտէրունեանն թագուցանէ զբանին արծաթ՝ ասաց հանել յարտաքին խաւարն , նոյն և զարկեալն 'ի սեղանաւորս 'ի լսելիս մարդկան , 'ի լսողացն տոկոսեօք ասաց պահանջել . և գի-

1 Եօրինակին արեան՝ առ մերձաւորութիւն և մնողակցութեան :

տողացն զկամս տեառն և ոչ արարողացն, քան բազում ըմպել: Եւ որ շտեմարանապետ է ամբարեաց, և զամենեցուն կամի զկեալն, և 'ի գիտութիւն ճշմարտութե հասանել, տացէ և մեզ յիւրոցն առնուլ արժանապէս ըստ բարեսէր կամացն ունի հաւատարիմ տնտես գիտութե բանին, որ է հաց 'ի յերկնից իջեալ կերակուր հոգւոց, և օրինօք մատակարարել: Եւ ձեզ մտադիւրութիւն և բարւոք հաւանութիւն ընդունել, և տալ պտուղ ըստ յոբնաբեղուն և պարարտ երկրին յաննախանձ սերմանն ողէն՝ զգործորդն ընկալեալ մասն կենացն սերման:

Գ. Եւ արդ սկսցուք ուստի սկսանելն է արժան, 'ի դաւանութի հաւատոյն ճշմարտութեան, որ է հիմն և արմատ ամենայն բարեաց: Եւ անգի և անգի զայս եդ հիմն եկեղեցւոյ՝ ասելով առ նախնի դաւանողն Պետրոս, թէ դու քո խոստովանութիւնդ ես իբրեւ զվեմ հաստատուն և անշարժ. և 'ի վերայ այդոր վիմի շինեցից զեկեղեցի իմ. այսինքն զամ հաւատացեալս և ճշմարիտ խոստովանողս համագոյ և զուգական Երրորդութե: Եւ և շինիւն եկեղեցւոյ Պաւղոս ասէ. շինեալ էք 'ի վերայ հիման հաւատոյ առաքելոց և մարգարէից: Եւ թէ ես իբրեւ զիմաստուն ճարտարապետ հիմն եդի զհաւատան, որ 'ի սբ Երրորդութիւն. յորոյ վերայ գեղեցկապէս յարմարի շինուած ամառաքինութե:

Դ. Եւ արդ այս է ճշմարիտ հաւատոյ դաւանութի: Հաւատալ զամ հայր՝ էութի ճշմարիտ, գոյ կատարեալ, անեղ, անսկիզբն, անժամանակ, անպատճառ, անիմանալի, անտեսանելի, անճառելի, անհաս, պարզ, անգնին, անկէտ, անսահման, աներբ, անուր, անբովանդակելի, անայլալի, անփոփոխ, գերաբուն, գերազոյ, գերալոյս, գերանճառ: Եւ յումեքէ եղեալ, և ոչ ինքն զինքն արարեալ. ոչ ինչ յառաջ քան զնա, և ոչ զոյգ ընդ նմին. այլ ինքն գոլով սկիզբն և պատճառ ամի, համագոյիցն ծննդեամբ և երօղութիւն, և եղականացն արարչութիւն:

Ե. Իսկ զՍ. Թադիմն բան նորին և ծնունդ՝ 'ի վերքան զբան. կերպարան և ճառագայթ, էութեանն նկարագիր, կնիք կենդանի, իմաստուն և զօրուն,

ամ անծավայեցական կոչմանցն հօր՝ էապէս ունող
 որպէս նոյնազոյ բնութի։ Ի՞՞ճ յայ. անեղ յանե
 ղէ. անժամանակ յանժամանակականէ. կեանք ՚ի
 կենաց. լոյս ՚ի լուսոյ։ Այլ կրտսեր քան զհայր՝ թէ և
 ծնունդ. այլ որքան հայր՝ հայր, և որդի՝ որդի. զի
 և հայր՝ որդւոյ հայր. և որդի ոչ ունելով, և ոչ
 զհայրութիւն ունել կարէ. ըստ որում և ոչ որդի
 որդի առանց հօր. այլ յատկութիւնք երկաքանչիւ
 րոցն ՚ի միմեանց ճանաչի։

2. Այլ հոգիին տք բղխումմն 'ի հօրէ անճառաբար. ոչ լատ որդւոյ ծննդեամբ, այլ ելլումն յեութենէն. լատ որում, հոգին ճշմարտուէ որ 'ի հօրէ ելանէ. էակից հօր, և փառակից որդւոյ: 'Այն բնութ' հաւմագոյիցն ամի հաղորդ և գուգական, որ ինչ զհօրէ և զորդւոյ ասացաւ անեղութեն, և որ 'ի կարգին: Ա' ամն զի ոչ ինչ առաւելութի և կամ նուազութի 'ի պաշտելի Արքորդուէն տեսանի. այլ համայնիւք գորով զոյգ և հաւասար և միաւոր, բաց յանճնաւորութեցն յատկուէց, և որ նոցին հետևի. այսինքն զի հայր՝ հայր, և որդի՝ որդի, և հօգի՝ հօգի: Այլ ոչ է իմանալ և կամ ասել զհայր՝ որդի և կամ հօգի. և ոչ զորդի՝ հայր կամ հօգի. և ոչ զհօգի՝ որդի և կամ հայր: Այլ հայր՝ միշտ հայր. և որդի՝ միշտ որդի. և հօգի՝ միշտ հօգի ան:

Ի. Եւ ըստ առանձնաւորութեանցն և յատկու
թիւն զանազանեալ. այսինքն ծնողուի, և ծնելուի,
և երողութիւն : Օ ի ոչ երբէք հայր՝ ծնունդ կամ
երողութիւն . և ոչ որդի՝ ծնող կամ ելումն . և ոչ
հոգի՝ ծնունդ և կամ ծնող : Եւ միշտ պատշաճի
ծնողութիւն հօր, և ծնելութիւն որդւոյ, և երողութիւն
հոգւոյ . զի ոպ առանձնաւորութիւն անփոփոխելի,
այսպէս և յատկութիւն : Եւ հայր պատճառ և ըս-
կիղցն համագոյիցն ծննդեան և երողութե : Եւ այց
եթէ ՚ի Ժամանակական որ այսու իջանէ ՚ի կարծիս,
և անպատճառ և անսկիզբն՝ մշտնջենաբար ընդ
սկզբանն գոյով և պատճառի՝ նոյնագոյ բնութի : Եւ
ոչ երիցութի և կրտսերութի, ոչ մեծութի և փոքր-
կութի, ոչ անեղութի և արարչութի ՚ի համաբունան իմա-
նի . այլ նմիւ բաց յառանձնաւորութեցն՝ հաւասար

և միաւոր բնութեամբ անծուծ չանեղուծ զօրութեամբ մեծութիւն փառօք պատուով, անհասութիւն անտեսութիւն անձառութիւն, իմաստութիւն բարութիւն արարչութեամբ նախախնամութիւն: Ենեղ և եղեւոյ էակ՝ իմանալեաց և զգալեաց. լոյս և լուսոյ արարիչ. կեանք և կենդանարար ամի. իմաստութիւն և իմաստարար բոլորից. սք և սրբոց սրբարար. բարի և բարեաց պարգևաբաշխ. զօրաւոր և զօրացուցիչ զօրացեւոյց. կատարեալ և կատարեւոյց կատարեւազործ. լի և լցուցիչ կարօտեւոյց. յաւիտենական և յաւիտենաց գոյացուցիչ. անժամանակ և սահմանիչ ժամանակաց: Այս ամի ժամանակք և յաւիտենակք, և որ ընդ նոքօք իմանալիք և զգալիք, նովաւ և ՚ի նորին ակնարկելոյ եղեն և կառավարին, և կանման յանպօք հաստատութեան: Եւ յորիկ համառօտիւք լըրորդութեանն խոստովանութիւն. յորս պարտ է յարել և զխորհուրդ տնօրէնութեան:

Ը. Վրանգի մինն ՚ի յերից այս անբաւից անձնաւորութեց, ծնեալն ՚ի հօրէ անժամանակ և անմարմին նախ քան զյաւիտեանս, էակից և փառակից հոգւոյն, կամաւ և հաճութիւն համաբնիցն՝ խոնարհի յանձառ փառացն և յանբաւ բարձրութեանն ՚ի խընդիր եղծեալ և ապականեալ իւրաստեղծ պատկերին: Այս զանաւոր զօրութիւն ամենակարող իշխանունն արկեալ ՚ի կիր, այլ զամենահար բազմապատիկ իմաստութիւնն: Եւ տեւօք հրեշտակապետին բնակի յարգանդի. հոգւով մաքրելոյ ամենեւորմանիկ և փառաւորեալ հոգւին Արիամոս. և ՚ի նորին բնութեն զգենու մարմին հոգւով և մտօք. մարդ կատարեալ, և անձ ճշմարիտ, անշփոթ միութիւն խառնեալ զանխառնելիս՝ նոր և սքանչելի խառնամբ: Վրանգի ոչ պարզութիւն անյօդ և անմարմին էութե անծուծէն փոփոխեցաւ ՚ի նիւթական և յօդաւոր թանձրութիւն մարմնոյ, և ոչ հիւթաւոր և թանձր բնութիւն մարմնոյն յեղաւ յամօսք և աննիւթ անծուծէն պարզութիւն. այլ երկաքանդիւրոցն յատկութիւն բնութեց պահեալ անշփոթ, և միացեալ անձառապէս, և ՚ի վեր քան զամ խառնումն և միութիւն: Այս որդի և մի տէր Աստուծոյ յերկուց կատարեւոյց: Եւ ՚ի քրայս.

Հրակիր որովայնին ձուլեաց ամենաբուհստն վերըստին զբնուիս յառաջին անապականութիւն : Եւ զի ոչ մասամբ էր ապականեալ մեղօք մարդկութիւն, այլ բոլորովին հոգւով մարմնով և մտօք , վասն այնորիկ զբոլորս զգեցաւ բանն և միացոյց յինքն . զի իւրով անմեղութիւն և անապականութիւն արասցէ զմեղանշակամն անմեղ , և զապականեալն անապական :

Բ. Եւ զամկիրս մարդկայինս կրեալ բաց 'ի մեղաց : Եւ յինքն բազցեալ , որ տայ կերակուր ամ կենդանեաց . ծարաւեցաւ , որ զկենաց ջուրն պարգևէ հաւատացելոց իւրոց . վաստակեցաւ , որ հանգիստն է աշխատելոց . ննջեաց , որ պահէրն զխրայել անքուն . արտասուեաց , որ եբարձ զամարտօսր յամերեսաց . շրջեցաւ յաշխարհի զամս երեսուն , լռեալ և ոչ յայտնեալ զփառս անութեան իւրոյ մինչև 'ի լրումն կատարեալ հասակին : Կայ այնուհետև 'ի մկրտութի ամենամբն 'ի մեղաց և անկարօտն մաքրութե . մկրտի 'ի յամարդւոյն , 'ի մեղ զչնորհ մաքրութեանն ցուցանելով : Եւ կայի 'ի հօրէ որդի սիրելի և կատարիչ կամաց նորա , զմեղ յորդեգրութի հօրն վերածեալ : Եւ յայտնի և յազգակից հոգւոյն աղանակերպ իջմամբն , որ 'ի մեղ պարգև իջմանն խորհրդածի : Եւ արի 'ի հոգւոյն յանապատ , պահեալ քառասնութիւ աւուրբք . և յաղթեալ փորձողին մերովս , զչնորհ յաղթուէ և որ 'ի նմանէ բրաբիոնն՝ մեղ պարգևելով , և զմեղ ուսուցանելով պահօք յաղթել փորձողին : Եւ զգոռոզն զբռամբ ածեալ և զհսկայն կապեալ , դառնայ այնուհետև զօրութե մեծաւ յաւարի առնուլ զստացուածսն անխրաւութե , զոր յափշտակեալ էր պատրանօք և ոչ զօրութե : Եւ սկիզբն առնէ նշանաց վարդապետութեան . որով զամ դարձայց զկապուտն 'ի գերողէն :

Ժ. Եւ 'ի լրման այսորիկ բոս նախատեսացն կանխաձայնութե 'ի կամաւորն գայ 'ի չարչարանս : Օր թէպէտ և մարմնանալովն և անմեղութե մարմնոյն սրբեաց զբնութիւնս և արդար եցոյց առաջի հօր և հրեշտակաց և կարծեցեալ իշխանի աշխարհիս , քան զի ոչ ինչ յիւրոցն 'ի նմա եգիտ , այլ պարտիք նախագործելոց մեղացն տակաւին կայր 'ի վերայ բնու :

Թեանս : Այսն որոյ տայ զիւր անմեղ մարմինն նը-
ւէր և պատարագ հաշտութե հօր ընդ արարածոց՝
եղին պարարեալ և գառնն անմեղ, և բառնայ զմեղա
աշխարհի : Եւ զի անհնար էր անձային անչարչարելի
և անմահ բնութեն չարչարանս և մահ ընդունել,
նմին իրի և զչարչարելիս զգեցաւ մարմին . զի չար-
չարեսցի անչարչարն չարչարելեան, և մեռցի ան-
մահն մահկանացուան, և ազատեսցէ զպատժա-
պարտքս 'ի դատապարտութենէ յանցաւորութեն :
Եւ ոչ եթէ այլ դե էր որ չարչարիւր, և այլ որ ոչ
չարչարիւր . և կամ այլ որ մեռանէր, և այլ որ ան-
մահ մնայր . այլ մի և նոյն գոլով 'ի չարչարանսն էր
անչարչարելի, և 'ի մահուն անմահ :

ԺԱ. Եւ ոչ այսչափ միայն, այլ և անպարագիր և
անվայրափակ գոլով բնութի, էր 'ի խաչին՝ և ընդ
աջմէ հօր . 'ի գերեզմանին, և յաթռն քառակեր-
պեան . 'ի ստորին վայրս դժոխոց, և գեր 'ի վերոյ
քան զամբարձրութիս . 'ի դպրաց և փարիսեցւոց
թշնամանեալ, և 'ի սերովբէից ընդ հօր և հոգւոյ
սրբաբանեալ . մարմնովն 'ի գերեզմանի, և հոգւովն
'ի խաւարաբնակ արգելանս դժոխոց . ոչ որոշեալ
անձութիւնն 'ի մարմնոյն և 'ի հոգւոյն : (Յարուցեալ
անձապէս և ինքնիշխանաբար նովին մարմնովն՝ որով
չարչարեցաւ և մեռաւ, երևեալ աշակերտացն և
հաստատեալ զնոսա 'ի հաւատս յարութե տեսութե
և շօշափմամբ և խօսելով և 'ի կերակուր մերձենա-
լով, համբառնայ յերկինս 'ի սեպհական փառան հայ-
րենի և նստի ընդ աջմէ հօր, յորմէ ոչ երբէք պա-
կասեաց : Իոստացաւ գալ միւսանգամ փառօք հայ-
րենի և դատողական իշխանութե առնել յարուի ար-
դեամբք յանլուծանելի կեանս և 'ի մշտնջենաւոր
անմահութիւն ամենեցուն, զոր այժմ յուսով նո-
րոգեաց : Եւս է հաւատ ուղիղ դաւանութե կար-
ճառօտ բանիւ 'ի փրկական տնօրէնութիւն մարդա-
ցելոյն վասն մեր կամաւ հօր և հոգւոյն միածին
բանին :

ԺԲ. Եւլ պարտ է գիտել, զի Թէպէտ անուն հա-
ւատոյն մի է, այլ 'ի բազումն զանազանին . զի մեծ
և առաջին հիմն և արմատ ամենայն հաւատոյ՝ վերա-

գրեալը է . այլ հետեալաբար այսորիկ պարտ է յամենայնսն հաւատալ յայ տուեցեւոցն մեզ փրկական խորհրդոցն : Բայնքն հաւատալ զեկեղեցի Վճի որ է տիեզերս . որք ճշմարիտ և աներկբայ հաւատով խոստովանին զհամագոյ և զպաշտելի Երրորդութիւն, և զներմարդկուէ խորհուրդ միածնին՝ ամ և մարդ կատարեալ, և վստմ մեր չարչարեալ և մեռեալ անչարչարելին և անմահն . յարուցեալ և ՚ի յերկինս համբարձեալ և ընդ աջմէ հօր նստեալ . որ և գալոց է միւսանգամ : ( ) ամենեսեան որք ընդ այսպիսի խոստովանութիւն մի եկեղեցի Վճի համարեալ, և միոյ գլխոյն Վճի մարմին և անդամք՝ ըստ առաքելոյ : Եւ բաժանել և պատառել հայհոյական բանիւ վստմ դոյզն ինչ եկեղեցական աւանդութե զմարմինն Վճի . զոր խաչիւ և չարչարանօք ստացաւ, և փրկական արեամբն գնեաց և սրբեաց և միացոյց ինքեան :

ԺԳ . Հաւատալ և ՚ի մկրտութիւնն սուրբ՝ եթէ մաքրիչ է ամ յանցանաց . և զախտաւոր ծնունդս մարմնոյ՝ անախտաբար ծնանի յորդիս երկնաւոր հօրն, և յեղբայրակցութիւն միածնին, և ՚ի հաղորդութի հոգւոյն սրբոյ, և ՚ի ժառանգութի երկնից արքայութե :

ԺԴ . Հաւատալ և ՚ի մարմին և յարիւն որդւոյն այ, որ պատարագի ՚ի վերայ սրբոյ սեղանոյն, թէ ճշմարտապէս է նա մարմին և արիւն Վճի : Վճանդի այն որ ասաց՝ երկինք և երկիր, որ անլուծանելիք են և հաստատունք՝ դիւրաւ անցանեն՝ քան թէ յինէն ասացեալ բանն անկատար մնայ, նովին բանիւ ասաց՝ այս է իմ մարմին և արիւն ՚ի քառութի և ՚ի թողութի մեղաց, հաւատով և սրբութե ճաշակողացն ետու զսա : Եւ թէպէտ և մեղաւորք են, այլ խոստովանութն և ապաշխարութն սրբեալ՝ մերձենան յիս ճաշակմամբ ՚ի ճշմարիտ կենդանութիւն, և յիս բնակեն և ես ՚ի նոսա . որ թէ և մարմնով մեռանին, այլ զսերմն ճշմարիտ կենացս յինքեանս ունելով, ՚ի հոգեւոր գարունն՝ որ է հասարակաց յարութի բողբոջեալ վերանորոգին ճշմարիտ և անմահ կենդանութե, ոչ առնլով զդառնաշունչ հոգւոց մահուն ճաշակ յաւիտեան :

ԺԵ . Հաւատալ և ապաշխարութեան մեղաց . զոր մարդասէրն անձ , որ ոչ կամի զմահ մեղաւորի , այլ զդառնալ նորա 'ի չար ճանապարհէ և զկեանք , ետ օճառ լուացման և սրբութե եկեղեցւոյ : Օ ի Թեպէտ և առաջին կամք նորա է մնալն մեր սրբութե և արդարութե յանմեղուի , այլ ո՞նչ արարիչ բռնուես՝ գիտէ զտկարուիս մեր զի դիւրագթեղիք եմք և սխալողք , և հանապազ 'ի վայր հակիմք 'ի բարձրութենէ առաքինուէ , ունիմք և մարտակից Թըշնամի յոքնահնար և բազմարուեստ և 'ի չար առնել իմաստուն , վասն այնորիկ երկրորդ կամօք որպէս առաջնով ըստ բազում ողորմութեան իւրոյ և անոխակալ գթութե և այնքան սիրոյն՝ զի հայրն բարեբար զորդին ետ 'ի մահ վր մեր , և միածինն զինքն , և հոգին տը զփառակիցն , ետ և զխոստովանութի , զի նեխեալքն և հոտեալքն յանդամոց Վշոի մեղօքն՝ առողջասցին ապաշխարութեքն , և վերստին 'ի գլուխն պատկանեալ յօգեսցին : Ս' որոյ պարտ է հաւատալ՝ զի որչափ և մեծամեղք իցեն , զղջմամբն և խոստովանութեքն և արտասուօքն և ողորմութեքն , պահօքն և աղօթիւք , և որ 'ի սոյն յարմարին բարեգործութիւնք , եթէ իցեն մեղքն իբրեւ զճանճախարիթ անյուանալի սեռութեամբ՝ իբրեւ զձիւն սպիտակասցին . և եթէ իցեն արեամբ չափ որպէս ըզնեւրկած որդան 'ի գոյն կարմրութեան անելանելի , իբրեւ զսար սրբեսցին :

ԺԶ . Հաւատալ և յարութեան մեռելոց և դատաստանին յաւիտենից , որ է սկիզբն և արմատ անբարեգործութեանց . առանց որոյ անհնար է հաճոյ լինել ան : Օ ի եթէ որ յարութեան յուսով ոչ է հաստատեալ , զիարդ տայ զանձն 'ի ճգունս առաքինութեան . և եթէ 'ի դատաստան մտանելոյ ակն ոչ ունիցի , երբ դադարէ 'ի մեղաց : Օ ի եթէ յարութե հաւատացեալ և դատաստանի ակն կալեալ՝ որ ըստ օրէ 'ի չարիս յաճախեմք , զի՞նչ ոչ գործեալք եթէ ոչ էր երկիւղ դատաստանին . ապաքէն անխրտիր բերեալք յամենայն դարչութիւնս մեղաց , 'ի սպանութի , 'ի զրկանս , յանիրաւութի , 'ի յափըշտակութի , 'ի պոռնկութիւն , յարուադիտութի , 'ի

Հպարտութիւն, ինսխանձ, յատելութիւն, և ի սոցին նմանն պէսպէս և բիւրապատիկ չարիս : Յաղաք որոյ յոյժ կարեւոր է հաւատալ յարութեւն և դատաստանին . զի իբրեւ սանձս ի բերան լինելով, զյարձակութեան չարութեւն յետոս նահանջեալ՝ յառաջագէմ յառաքինութիւնս լինիցիմք :

ԺԵ. Հաւատալ և յայս՝ թէ յարութիւն և դատաստան ոչ հոգւոց միայն է լինելոց, ըստ որում ոմանց թուեցաւ, այլ և մարմնոց . և մանաւանդ սմա, քան զի հոգին անմահ է : Օր և մահն ոչ այլ ինչ էր, քան անջատութեան հոգւոյ ի մարմնոյ . այսպէս և յարութիւն, վերստին նոցա կապիլ ի միմեանս անլոյծ միաւորութեւն : Եւ ող աստ ի միասին քաղաքավարեցան՝ լաւ և կամ վատութար գնացիւք, նմանապէս և յայնժամ ի միասին վայելեացեն և կամ տանջեցին : Եւ ոչ ըստ դանդաշելոյ ոմանց՝ եթէ այլ մարմին յարիցէ փոխանակ այնմ որ մեռաւ . այլ նոյն վախճանեալն : Օր և ոչ անիրաւ է անձ՝ զայլ փոխանակ այլոյ պատժել և կամ պսակել . ըստ առաքելոյ, ընդունի իւրաքանչիւր որ իւրով մարմնով զոր ինչ գործեաց յառաջագոյն՝ եթէ բարի և եթէ չար :

ԺԶ. Հաւատալ դարձեալ թէ և արքայունի երկնաւոր ընդունելոց են այնմիկ արժանացեալքն, և կեանք յաւիտեանականք . զի այս է որ թէ թեւացուցանէ զբեռն օրինացն, և քաղցրացուցանէ զլուծ պատուիրանին, և առնէ զգոհարինսն դիւրինս, և զառապարն ի հարթ ճանապարհս, և դիւրակոխ զանձուկն և զնեղ քան զլայնն և ընդարձակ : Սոյն այս հաւատ զօրացաւ ի վերայ ան ընդդիմահարաց մարմնոյ . կոխեաց զհուր, և բթեաց զսուր, մարտեաւ ընդ դաւանս, խզեաց զկապանս, խորտակեաց զգէնս, փշրեաց զազեղունս, արհամարհեաց զքաղց, նշկահեաց զմեղ կութիւն, ոչ երկեալ ի բռնաւորաց, խրոխտացաւ ի վերայ մահու, և միանգամայն զբոլոր ի վերայ յարուցեալ ներհակ զօրութիւնսն կործանեաց :

ԺԸ. Օ այս վայելական կարգ հաւատոց գտցես և յընդհանրական դաւանութիւնս սուրբ և տիեզերական ժողովոյն՝ Նիկիոյ . զոր օր ըստ օրէ վերադրեն դասք հաւատացելոց բազմաձայն լեզուօք՝ մե-

ծամեծք և փոքունք : Վրանդի յետ խոստովանելոյ զհամաբուն և պաշտելի Երրորդութիւն, և զներմարդութե տնօրէնութի, յաւելուն՝ թէ հաւատամք և յայս միայն ընդհանրական և առաքելական եկեղեցի : 'ի մի մկրտութի, յապաշխարութի, 'ի թողութի մեղաց, 'ի յարութի մեռելոց, 'ի դատաստանն յաւիտենական հոգւոց և մարմնոց, յարքայութիւնն երկնից, և 'ի կեանսն յաւիտենից : Եւսոքիկ լի և անթերի հաւատոյ խոստովանութիւն, շինեալ 'ի վերայ հիման առաքելոց և մարգարէից :

Ի. Սակայն ոչ կատարեալ փրկուի ինքն ըստ ինքեան առանց գործոց առաքինութեան . զի հաւատք առանց գործոց մեռեալ են՝ գրեալ է, ոնչ և գործք առանց հաւատոյ . զի և դեք հաւատան ըստ առաքելոյ . և ոչ միայն հաւատան, այլ և սարսեն ևս . այլ ոչ ինչ օգտին առանց գործոց : Եւսլ պարտ է ընդ մաքուր ոսկւոյ հաւատոյն և զղանազան քարին առաքինութե յեռել ըստ Սողոմոնի . որք հանդերձեալ են արքայական թագ յօրինել և ընծայել երկնաւոր թագաւորին, որով մանաւանդ ինքեանց պսակեսցի գլուխ : Օ ի և այսորիկ հանճարին Պաւղոս ասէ . ես իբրեւ իմաստուն ճարտարապետ հիմն եգի զհաւատոյն վարդապետութի . բայց այլ է որ շինէն . և իւրաքանչիւր որ զգոյշ լինիցի զհարդ շինեսցէ . զի եթէ որ շինիցէ, ասէ, 'ի վերայ հիման հաւատոյն ոսկի, արծաթ, ականս պատուականս, փայտ, խոտ, եղէգն, որ են գործք . ոսկի՝ խոհական իմաստութիւն . արծաթ՝ բանական առաքինութիւն . պատուական քարինք՝ պէտպէս և զանազան բարեգործութիւն : Իսկ փայտ՝ խոտ և եղէգն՝ զեղեռնագործութե բերէ զնշանակ . փայտիւն՝ զթանձրագոյն և զգործով մեղսն յայտ առնէ, որ է յատուկ մարմնոյ . և դիւրաշարժ և անհաստատ եղեգամբն՝ զոքնաշարժ բանիւ յանցանսն 'ի ձեռն լեզուոյ . և յոքնաբոյս խոտովն՝ զբազմաբեղուն և բիւրակերպ մտաւորական շարժմանցն սխալանս : Եւ 'ի վերայ ածէ՝ թէ իւրաքանչիւր գործն յայտնելոց է, զի օր դատաստանին ընտրեսցէ . զի հրով յայտնելոց է դատաւորն . և իւրաքանչիւր գործն զհարդ և իցէ՝ հուրն փոր-

ձեացէ : Օ ի թէ ոսկի է կամ արծաթ, ոչ միայն թէ ծախի 'ի հրոյն, այլ առաւել ևս զտեալ պայծառանայ. և թէ ունէր դուզնաքեայ ինչ խառնուած ժանկոյ՝ սրբեսցի և ճառագայթած և փայլէ : Իսկ եթէ փայտ, խոտ և եղէգն, վաղվաղակի ծախեալ ապականի : Եւ զի մի կարծես, թէ ընդ կիզելի գործոցն և գործողն ծախեալ յօգնութի դառնայ, յաւելու՝ թէ ինքն կեցցէ : Եւ զի մի այնպէս իմասցիս՝ թէ զձմարիտ կենացն ասէ, ածէ 'ի վերայ. այլ այնպէս թէ 'ի հուր : Օ այն յայտ արարեալ՝ թէ անմահ հուր թիւնի և կիզելի. միշտ այրի, և ոչ մեռանի :

ԻԱ. Եւ արդ 'ի վերայ այսպիսի գեղեցիկ և անձախատ և առաքելաշէն հիման, որ ոչ 'ի շնչմանէ հողմոց շարժի և ոչ յիջմանէ անձրեաց անկանի և ոչ 'ի յարուցմանէ գետոց կործանի, որ առակեալ են 'ի զանազան փորձութիք, յայնպիսի նիւթոց պարտ է յարմարել շինուածս, որ 'ի հուր ընտրուէ մերձեանալով պայծառանայ՝ քան թէ ապականի. որ են հոգեկան և մարմնական առաքինութիք :

ԻԲ. Եւ զի նախադաս է և պատուական անմահ բանական քան զմարմին՝ իմանալին գոյոյ և անգիտելի վերնոցն և տիրականին պատկեր, իրաւացի է նախ զնորայն զարդարել մասունս՝ իւրական և բնաւոր առաքինութիք : Եւ վասն զի եռամասնեայ գոյով ոգի՝ ունեւով բան, ցասումն և ցանկութի, արարչաստեղծ հրամանաւ և դրութի, որով ուղիղ բնականին վարեալ ոչինչ 'ի վերնոցն վերջանայ նմանութենէ : Եւ իւրաքանչիւր սոքա ունին ինքեանց յատուկ առաքինութիւն : Եւ է բանականին առաքինութի խոհականութիւն, և ցասմականին արիութիւն, իսկ ցանկականին ողջախոհութիւն : Եւ խոհականին գործ է խորհել և ընտրել զլաւն 'ի վատութիւն : Իսկ արիութեն՝ զառ 'ի խոհականէն ընտրեալն քաջապէս և արիաբարկատարել : Իսկ ողջախոհութեն՝ ըստ ընտրութեն և կատարմանն՝ 'ի սէրն որ առ անբոքբոքել. որով զնախադասն ինքեան՝ սիրոյն ջերմութեամբ առաւել զօրացուցանէ 'ի բնաւորան ունակութիւնս :

ԻԳ. Իայց տեսանել արժան է և զարեւել սոցա

կարգաւորութիւն : Օ ի նախ բանականն յառաջադասի ունի վեհ քան զայլոն, և իշխան և հրամանատար ՚ի վերայ նոցա . զի նորա է գործ խորհելն և բոտ նմին աւանդել երկաքանդութիւնն՝ ցասմնականին և ցանկականին զարժանն : Իսկ ցասմնականին՝ հաւանութիւն և արիութիւն հրամայելոցն հետեւել . ունեւ և սաստ ՚ի վերայ ցանկականին . զի զաւանդեալն նմա ՚ի բանականէն՝ ուղիղ ցանկութիւն առ անձ և անձային պատուիրանսն ամբողջ և անարատ պահեսցէ : Եւ է բանականն ինքնիշխան, ոչ ունելով և ոչ մի որ համակարգիցն իշխանութիւն ՚ի վերայ նորա : Իսկ ցասմնականն իշխի ՚ի բանականէն և իշխէ ցանկականին : Իսկ ցանկականն իշխի ՚ի ցասմնականէն և ինքն այլում ոչ իշխէ :

ԻԴ . Եւ այսոնէ զայս և կայումն նոցա ՚ի մարմինս : Ասան զի բանականին կայումն է ՚ի գլուխ և ՚ի խելապատակ և յուղիղ : Եւ ունի գլուխ զվեհն և զառաջինն բնկալեալ նախադասութիւն յանդամն մարմնոյ՝ է իբրեւ զթագաւոր և զիշխան և հրամանատար ՚ի վերայ ամ մարմնոցն, այսնիւ և խոհականն անդ ունելով զնիստ արքունեացն՝ ունի զթագաւոր իշխէ ՚ի վերայ խոնարհ կացելոցն՝ ցասմնականին և ցանկականին : Իսկ ցասմնականին կայումն է ՚ի սրտի ՚ի ներքոյ քան զգլուխ . իշխի ՚ի բանականէն ՚ի վերոյ կացեալ քան զինքն, և իշխէ ցանկականին՝ որ ՚ի խոնարհ քան զնա : Իսկ ցանկականն բնակէ յերկամունսն և ՚ի ներքին համան . վասն այնորիկ և իշխի ՚ի ցասմնականէն՝ որ ՚ի վերոյ քան զնա, և ինքն ոչ իշխէ ումեք . զի և ոչ է զօրութիւն ինչ ՚ի խոնարհ քան զնա, եթէ հնազանդեացի նմա :

ԻԵ . Եւ բարւոյ կարգաւորութիւն տեսանի և յոյժ հրաշափառապէս և պատկառելի յարացուցիւ : Ասան զի ան ձեռն ինքնիշխան գոյով և թագաւոր ՚ի վերայ ամ եղելոց՝ իշխէ ՚ի վերայ բնակից . որով և ՚ի վերայ մարդոյ, և ինքն անիշխան գոյով : Իսկ զմարդն ՚ի պատկեր իւր արարեալ՝ ասաց իշխել ՚ի վերայ երեւելի արարածոցս բնդ իշխանութիւն ինքեան . իսկ զգալիքս ամ բնդ իշխանութիւն մարդոցն, ինքեանք ոչ իշխելով ումեք :

ԻԶ. Երբ որքան այս կարգաւորումը վայելապէս ըստ բնաւորն սահմանի ուղղի 'ի մեզ, ամինք բարեձև և ըստ առաքելոյ կարգի լինիցի. և տէրունականն 'ի մեզ հրամանս պատուիրանի անխափան կատարեսցի: Օք խոհականն միշտ յածայինմն խոկասցի ըստ գորոյն՝ եղիցին բանքս այսոքիկ 'ի սրտի քում և յանձին քում. և խօսեսցիս նոքօք 'ի նստիլ 'ի տան, 'ի գնալ 'ի ճանապարհ, 'ի ննջել և 'ի յառնել. և լը միւսոյն՝ յօրէնս տն խորհեսցի նա 'ի տուէ և 'ի գիշերի: Եւ զի ամ գործոյ, եթէ բարի և եթէ չար, նախ խորհեն է և ապա առնեն, և առանց խորհելոյ որ ինչ ոչ գործէ, ապա ուրեմն որ բարւոք և ուղիղ խորհի, ըստ նմին և զգործն կատարէ: Եւ յօրժամ խոհականն զիշխանութի իւր և զգործ ամբողջ ունի, իշխէ 'ի վերայ ցասմնականին, և հրամանս տայ զամ բարեւաւութեց իրողութիւն. և ցասմնականն արիութիւն և քաջութիւն ամի հպատակեալ՝ բարւոք կատարէ: Եւ յայնպէս և ցասմնականն բնաւորականին հետեւելով՝ կայ 'ի հնազանդութեան բանականին, և իշխէ 'ի վերայ ցանկականին: Իսկ ցանկականն ուղիղ և ամբողջ պահելով զբնականն՝ ոչ ապստամբէ 'ի հրամանէ ցասմնականին. այլ ունի զծառայ հլու և հնազանդութիւն կատարէ զամ հրամանսն, և ինքն ոչ ամբառնայ զեղջիւր 'ի վերայ ուրուք. զի չէ որ ընդ նորա իշխանութիւն:

ԻԵ. Եւ այլ միւս ևս մասն բանականին, որ կոչի արդարութիւն. և է սա կառավար և ուղղիչ և զտաւոր ամ մասանցն: Բանգի նովաւ որպէս գործեաւ բանականն զբոլորն ուղղէ, զիւրաքանչիւր որ յիւրումն անսայթաք պահելով բնաւոր շարժութիւն: Եւ այսմ այսպէս լինելով այնուհետեւ է բանականն խոհական, և ցասմնականն արիական, և ցանկականն ողջախոհական: Եւ յայսմ հետեւ ոչ ինչ է խափան և արգել կամացն տն և պատուիրանացն 'ի մարդն կատարելոյ. ըստ որում և ետ զգործին 'ի մեզ, և պահանջէ զկատարումն: Եւ ասն զի բանականն խորհի զուղիղն և զօգտակարն, և արդարութիւն բաժանէ ստորակայիցն, և նոքա կատարեն անխափան: Եւ զի է ցասմնականն 'ի ձեռին

խոհականին ունի զընտանի գազան, այսինքն շուն. վաղի նոքա կրկին ունին բնաւոր շարժուիս. գտեար սրն և զընտանիսն սիրեն և շողոքորթեն և քծնին. իսկ օտարացն և անընդեղից գազանին, և վայրենի և պատառող բարս և գործառուիս ցուցանեն: Այս պէս և ցասմականն յորժամ ուղիղ զբանականն ունի, նմ բարւոք խորհելոցն 'ի բանականէն՝ արիււ բար սիրելի և բարեկամ և կատարող երեւի. իսկ հակառակ և անընտանի և օտար խորհրդոցն և գործոց ընդդէմ յառնէ ցասմամբ մեծաւ, և 'ի բաց վարէ և կամ չարացար պատառէ, ոչ բնաւ թող տուեալ դրժիլ ինչ յընտանեացն:

Իւ. Ամանապէս և ցանկականն 'ի բնականին գոլով, լինի և անուանի ողջախոհութիւն և սէր արիականին վերականգնութեամբ. անշարժ առ ախտաւորան լինելով ցանկութիւն, և դիւրաշարժ առ նմ բարեաց սէր և բաղձանս: Եւ սաստառութեւն արդարութեն ուղիղ կարգաւորէ զսիրոյն օրէնս, զառաջինն և զմեծըն նոյ տալով ըստ նորին օրինադրութեւն. զի ասէ, սիրեացես զձեր նմ քո յնմ անձնէ բուսմէ և յնմ զօրութեւն և 'ի մտաց. և ոչ այլ ինչ նորա փոխանակէ յէլիցս: Աստ որում և այսոցիկ տիրապէս ուղղիչն 'ի աւելի մասէ. զինչ կայ իմ բնաւ յերկինս, կամ 'ի քէն զինչ ևս խնդրեցից յերկրէ. նուաղեաց սիրտ իմ և մարմին իմ յառ նմ սէրն. նմ սրտի իմոյ, բաժին յաւիտեան: Այլ ըստ փափագման ծարաւոյ 'ի ջուր՝ բաղձայր յանդիման լինել երեսացն նոյ, և յաւելոյր, դու ես յոյս և բաժին իմ յերկրին կենդանեաց: Իսկ զարմանալին Պաւղոս յոյժ հրաշափառագոյնս զիւրոյ սիրոյն ցուցանէ զառաւելութիւն քանզի ասէ համարձակութեւն խրոխտացեալ 'ի վերայ նմ դժնդակաց. ով մեկնեացէ զիս 'ի սիրոյն Վաթի. նեղութեւն, թէ անձկութիւն, թէ հալածանք, և այլն. զի վասն քո, ասէ, մեռանիմ զօրհանապաղ: Եւ զի ոչ միայն դառնիքն և դժուարակիրքն են հակառակ նոյ սիրոյն, այլ ևս առաւել հեշտականքն և ախորժեղիք, յաղագս որոյ և զայնս 'ի վերայ բերէ և ասէ. հաստատեալ եմ թէ ոչ կեանք, ոչ իշխանութիւն, ոչ զօրութիւն, ոչ բարձրութիւն, ոչ հրեշտակք,

ոչ պետք, ոչ այս աշխարհս յոր կամս, ոչ հանդերձեալ արքայութիւն, և ոչ թէ այլ ինչ արարած լինի քան զերկինս և զերկիր և որ 'ի սոսա բարութիւնք զոր մեք ոչ գիտեմք, կարեն մեկնել զիս 'ի սիրոյն Վրտի: Եւ զոր ասէն՝ այսպիսի ինչ է. թէ որ ամ չարչարանօք և մահուամբք չարչարէ զիս և սպանալնէ վասն 'ի Վրտէ բաժանելոյ, յօժարութեք զամ չարչարանսն և զմահուանսն յանձն առնում, քան թէ 'ի Վրտի սիրոյն բաժանիմ: Եւ դարձեալ ասէ. թէ որ տայր ինձ զերկինս և որ յերկնի են բարութիւնք, զերկիր ամ և որ յերկրի են ցանկալիք, և ոչ միայն զայս՝ այլ թէ և այլ ինչ լինէր քան զայսոսիկ մեծ և բաղձալի զոր մեք ոչ լուաք և ոչ տեսաք, և այսոքիւք կամէր զիս 'ի Վրտի սիրոյն մեկնել, զամ արհամարհէի և անարգէի և իբրև զաղբ անպիտան համարէի, և զՎրտի սէրն ընտրէի ինձ սեպհակամբէ:

ԻԲ. Եւ յետ այսորիկ ապա երկրորդ մասն սիրոյն առ մարդիկ ցուցանել. ըստ որում յօրէնսն և յաւետարանն է կարգեալ: Վանգի յետ ասեալոյ՝ սիրեսցես զմոր անքոյն ամսրտէքումսն, ապա ասէ՝ թէ և զընկեր քո իբրև զանձն քո. և յաւելլու՝ թէ յայս երկուս պատուիրանս ամ օրէնք և մարգարէք կախեալ կան: Եւ սակայն թէպէտ և երկուս ասէ, վասն զի անքոյն և յընկերն բաժանէ, այլ մի է. վասն զի սէր է: Եւ ճշմարիտ ասաց աղբիւրն ամ ճշմարտութե, թէ ամենայն պատուիրանք 'ի սէրն բովանդակի: Օր չէ ինչ պատուիրան որ արտաքոյ սիրոյն գտանի, յորժամ զսէրն որ ուղիղ և անարատ և առանց կեղծաւորութե ունի առ անքոյն և առ մարդիկ: Օր յորժամ զանքոյն 'ի բոլոր սրտէ սիրէ որ, զամ արհամարհէ որ ինչ խափան լինի նոյն սիրոյն. այսինքն զփառս և զմեծութիւնս և զպատիւս և զիշխանութիւնս և զստացուածս, զհայր և զմայր և զեղբարս և զքորս և զկին և զորդիս, նա և զիւր անձն: Ըստ որում և ինքն նորն ասաց. եթէ որ դայ առ իս, և ոչ ատեայ զհայր և զմայր, և որ 'ի կարգին, ոչ կարէ իմ աշակերտ լինել: Եւ յայտ անտի է, զի որք ճշմարտապէս սիրեցին զանքոյն, ոչ թէ միայն զինչս և զփառս երկրաւորս արհամարհեցին, և զըն

տանիս և զորդիս անտես արարին , այլ և զանձինս ևս պէսպէս և ազգի ազգի չարչարանօք՝ ի մահ մատնեցին : Իսկ որ առ ընկերն անկեղծ և անարատ ունի զսէրն՝ ոչ ինչ չար խորհի նմա և ոչ առնէ . այսինքն ոչ ատէ զնա և ոչ նախանձի ընդ նմա , ոչ զրկէ զնա և ոչ անիրաւէ , ոչ գողանայ զինչս նր , ոչ խորհի նմա սպանութի , ոչ առ ոտն հարկանէ , ոչ նենգէ նմա , ոչ ստէ , ոչ մատնէ՝ թէպէտ և բազում փաստաց պարտաւոր գիտէ զնա , ոչ հպարտանայ ի վերայ նորա , ոչ ամբարտաւանէ , ոչ գրգռի ընդ նմա , ոչ արհամարհէ , ոչ թշնամանէ , ոչ զրպարտէ , ոչ քսմոսէ , ոչ մախայ , ոչ ռիս պահէ , ոչ բամբասէ , ոչ տրտնջէ . ոչ ինքն առնէ նմա չար , և ոչ կամի թէ այլ ոք արասցէ . այլ զամ որ ինչ բարի է , կամի նմա . և որչափ կարող է , առնէ : Կամի լինել զնա որդ մարմնով , և առաքինի հոգւով , և ամենայնիւ յաջողեալ ըստ կենցաղոյս բերմանց . մարմնաւոր գոյիւք փարթամ , պատուով առաւելեալ , իշխանութի բարձրացեալ , յամցունց փառաւորեալ , տամբ աջողեալ : Կին ըստ մտի . որդիք բարետեսակք և խրատեալք , մտօք խոհական , ի բանս կարգաւոր , մինչ զի սիրելի լինել ամցունց : Եւ եթէ աղքատ է , ցանկայ ընդ զկարօտութիւն . և եթէ տկար է , ի բժշկութի փութայ . և եթէ ներհակ ինչ ուստեք ի վերայ յառնէ , որչափ ի կարի է , ընդդիմակաց լինի . տրտմութե տրտմակից լինի , և խնդուն խնդակից . և ոչ երբեք է չար զոր կամինմա , և ոչ բարի զոր ոչ կամի : Եւ ոչ այսչափ միայն , այլ և զբազմութի մեղացն ծածկէ սէր . ոնչ և ատելովի զբարեացն : Օ ի զոր օրինակ զատելին ի բարեգործութե տեսեալ՝ թուի չար առնել , այսպէս և զսիրելին ի չարագործութեան տեսեալ՝ թուի բարի առնել : Օ այս ամ և առաւելքան զսոյն և առաքեալ թուէ զսիրոյ մասունս : Տեսանես ահա , զի զամ զոր օրէնքն և մարգարէքն և աւետարանական վարդապետութիւն ուսուցանեն , սերն յինքեան ունի զբովանդակն : Եւ իրաւի ուրեմն և ի տասէր աշակերտացն . այսու ծանիցեն զձեզ ամենեքեան եթէ իմ աշակերտք էք , յորժամ զմիմեանս սիրիցէք : Եւ ասաց թէ

այն է իմ աշակերտուէն նշան, յորժամ զհիւանդս բժշկէք, կամ զկոյրս լուսաւորէք, կամ զանդամաւ լոյծս հաստատէք, կամ զդէս հանէք, կամ զմեռեալս յարուցանէք, կամ զլերինս փոփոխէք. այլ յորժամ սիրէք զմիմեանս: Վննդի գիտէր թէ յորժամ ճշմարիտ սիրով սիրեն զւծ և զընկերս, ընդ նմին և ամ պատուիրանք կատարին:

1. Եւ ոպ վերագոյն ցուցաք, յորժամ մասունք հոգւոյն ուղիղ զիւրեանց կարգաւորուին պահեն, զի իշխանն յիշխանուէ կայցէ և իշխեցեալն ՚ի հնազանդութե, ամ այսոցիկ բարեգործութիք անսրխալ կատարին: Իսկ եթէ եղծեալ ապականի վայ ելական կարգն, և ծառայքն ՚ի վերայ տերանցն յառնեն և զիշխանութիւն յափշտակեն և զտեարն ծառայեցուցանեն, այսինքն ցանկականն ցամաւ կանին և ցասմականն խոհականին տիրելով, ամ շփոթեալ վեր ՚ի վայր կործանի, և իւրաքանչիւրքն ՚ի հակառակ ներգործութիւնս շարժին: Եւ ըստ գործոյն և անուանցն փոփոխումն լինի. և այնուհետև ոչ խոհականութիւն և արիութիւն և ողջախոհութի և արդարութի, այլ անմտութի և սրտմտութի և բղջախոհութիւն և անիրաւութի կոչին: Վննդի ոչ խոհականն զբարւոքն խորհի, և ոչ ցասմականն ընդդէմ շարին կրքի, և ոչ ցանկականն ողջախոհաբար նյ և անձայնոցն ցանկայ. և ոչ արդարութի այսոցիկ ուղղիչ լինի, վերակացու և կառավար, այլ ՚ի բնականէն յանբնականն շարժեալ շարաչար տապալմամբ կործանի, ըստ առակողին բանի՝ թէ երիւք շարժի երկիր. յորժամ ծառայ թագաւորէ, և աղախին եթէ հանէ զտիկինն, և անմիտն եթէ լցցի հացիւ: Վննդի ծառայ սրտմտութիւն՝ թագաւորեաց ՚ի վերայ իշխանականին, և աղախին բղջախոհութիւն՝ եհան զտիկին արիութի, և անզգամ անմտութի՝ լցաւ հացիւ խոհականութեն, այսինքն ստուի հացիւ նանրախոհութե, որով և շարժեցաւ ամ լաւն ՚ի վատութարն կոյս. և զամ նանրութի խորհի մոլար իշխանն այնուհետև, որ ծառայ եղև ախտից:

Է. Եւ այս է անիրաւ դատաւորն ՚ի բաղաքի

բնութեան, զոր տէրն յաւետարանին ասէ՝ Թէ յայ ոչ երկնէն, և 'ի մարդկանէ ոչ ամաչէր . զի խորհի և ոչ տերամբ, դատի և ոչ իրաւամբք : Եւ որ բնաւորեալն էր յօրէնս նոն խորհել, ընդ նմ խոհումն չարութե յածեալ լինի . և զի Թեթև և դիւրաշարժ գոյով բնուի, վաղվաղակի ընդ բիւրսոյս գարշ և աղտեղի ցանկուիս անցանէ խորհրդով . ինքն զազրանայ խոհմամբն, և զգգայութիսն ընդ ինքեան շարժի յախտակրուի : Եւ զի անտեսանելի գոյով բնուի ոչ 'ի մարդկանէ ամաչէ . այլ Թէ և մերձակայ է բազմաց՝ շարժի ըստ չար յօժարութե յամպղծութիս, և կատարէ զքործ անօրէնութեան , Թէպէտ և ոչ մարմնով : Եւ յինքն ընդ որ ունէր զատելութիւն, յօժարախորժ կամօքն ընկէց 'ի պատուոյն, կողոպտեաց յընչիցն, անարգեաց 'ի փառացն, կործանեաց յիշխանութիւն, յարգել եդ անելանելի, պնդեաց 'ի կոճեղս , տարաշխարհիկ արար զկարևորսն և հատանդամս . և ոչ այսու շատացաւ, այլ և չարաչար և դառն մահու մատնեաց : Եւ այս է ասելն որդւոյն Սրտման, եթէ ամենայն որ ատէ զեղբայր իւր, մարդասպան է . զի Թէպէտ և մարմնով ոչ, այլ կամօքն և յօժարութիւն սպան : Եւ այս է կէս սպանութե . զի մարդ հոգի է և մարմին . և հոգին է մեծ քան զմարմինն . և նա հոգւովն սպան . զի ողմարմինն արդեամբք սպանանէ, այսպէս և հոգին կամօքն և յօժարութիւն :

ԼԲ . Եւ եթէ ախտաւոր ցանկութիւն հարեալ է 'ի սէր ուրուք, անարգելաբար երթեալ շնայցէ ընդ նմա . Թէպէտ և 'ի մէջ բազմացն է սուփեալն և անձեռնարկելի նմա ըստ մարմնոյ : Եւ ամն զի ոչ արգելու գնա . ոչ հեռաւորուի տեղոյ, ոչ թշուառուի ճանապարհի, ոչ լեառն բբացեալ, ոչ դաշտ տօթաւ գին, ոչ ծով լայնածաւալ, ոչ քաղաք պարսպեալ, ոչ դղեակ ամրագոյն, ոչ աշտարակ անպարտելի, ոչ աղիւեալ դրունք, ոչ երկիւղ պահապանաց . այլ զամենեւումբք քայլեալ՝ աներկիւղ համարձակութե առ տուփելին հասանէ և զգարշ ցանկութիւն կատարէ : Եւ այս է ասելն նոն, Թէ նմ որ հայի 'ի կին ցանկութե, անդէն և անդ շնացաւ ընդ նա 'ի սրտին . այսինքն

յողւոյն : Այսպէս և եթէ կին՝ առն ցանկայ, նովին օրինակաւ չնացաւ . զի նմ ասացեալս ողմ 'ի վերայ առն է, նոյն և կնոջ : Այլ որպէս վասն սպանութեան ասացաք, նմանապէս և վասն այսորիկ, զի կէս չնուէ է . զի ոչ մարմնովն կատարեաց զչնութիւն, այլ հոգւոյն : Վառնակ սոցին իմա և առ նմ մեզս դիւրաշարժ գոլ զմտաւորական շարժմունսն և դիւրակատար : Այլ զի վասն անտես գոյցն 'ի մարդկանէ ոչ ամաչէ, այսպէս և վասն հեշտախտութե և յիմարելոյն ցանկութիւն յայ ոչ երկնի : Այլ ամենայն մեղաց պատճառ խռհականին մուրուութիւն և անընտրող յիմարութիւն լինի . և յորժամ նա որ իշխանն էր 'ի վերայ այլոցն և ուղղել, այսպէս ծառայական աստիւք կաշկանդի, այլքն սորին մուր ընտրողութիւն հետեւին . զի ամենայն ինչ եթէ բարի և եթէ չար, հախ խորհի և ապա գործի :

Ի. Գ. Իսկ ցասմնականն զօրութի յեղափոխեալ և այլ փոխանակ այլոյ եղեալ . վասն զի որ երբեմն քաջանայր ընդդէմ օտարացն, այսինքն բանտարկուին և նորին չար արկածիցն, այժմ զինի ընդդէմ ընտանեացն, այս է նմ բարեգործութեան . և մանաւանդ 'ի համազգիսն և յեղբարսն դարձուցեալ ըզսրտմտութիւն՝ գազանաբար յարձակի : Անզի սրտմտութիւնոցա ըստ նմանութե օձին, այսինքն սատանայի, իժի և քարբի դիւաց նորին . զի խցեալ են զականջս իւրեանց ընդդէմ ճարտար թովեաց՝ մարդաւրէից և առաքելոց և վարդապետաց եկեղեցւոյ . և ոչ կամին առնուլ յիմաստուն բժշկաց զգեղ ապաշխարութեան և առողջանալ յախտէն : Այլ ոչ կարեն այնպիսիքն և ոչ դոյզն ինչ թշնամանաց համբերել . այլ եթէ դէպ լինի յուսմբէ ինչ կարծիս հակառակութե առնուլ, կամ արհամարհութեան և դարձմանաց, վաղվաղակի բարկուք մեծաւ ընդդէմ յառնէ . աղաղակէ թշնամանէ նախատէ հայհոյէ ահարգէ, ողմ զիւեւայեղ ոչ գիտէ զինչ խօսի : Օ նմ որ ինչ մուր միտքն ծնանի եպերանաց բան, իբրեւ կուրիւնս գազոնաց արիւնարբուս 'ի գառազղէ սրտին շեղուաւն յառաջ բերէ . մինչ զի 'ի յանդուգն յարձակմանէն և զթոյնսն ընդ բանին արտաքս ժայթ-

քէ : Այլ և զձեռան և զոտսն անհանձարաբար 'ի հարուածս շարժէ . և յոլով անգամ եթէ գէպ լինի, և 'ի սպանութի : ( ) զիւրահարացն ամբլ բերէ զնմանութի , մանաւանդ եթէ չար քան զգիւրահարսն . որ քան նոքա ակամայ, և սոքա կամօք ջերանին յախտսն : Այլ ընդ որս թշնամութի բերին , ատեն մինչև իսպառ , որս պահեն անլուծանելիս , մահան , բամբասեն , դարանակալ լինին նենգութի , որոգայթս կազմեն բանիւք և արդեամբք՝ ընկենուլ 'ի փառաց 'ի պատուոյ յիշխանութեն 'ի փարթամուէ : Այլ ոչ ինչ է նոցա ըղձալի , քան եթէ զնախանձելին 'ի թշուառութե տեսանել . և ոչ ինչ դժնդակ , քան եթէ ըստ որում և իցէ իւրք բարեկրեալ տեսանել . ոչ այնքան ինքեանց թշուառութիքն տխրին , որքան նոցա բարեկրութիքն . զնման որքան հնար է՝ շարժեն ընդ նոսա 'ի թշնամութի , և կամին զի յամենեցունց ատեցեալք լիցին : Այսքան և ևս քան զսոքոս է ատելութի և մահանք անկարգաբար սրտմտելոցն :

ԼԴ . Իսկ ցանկականն որ այլայլեցաւ 'ի գեղեցիկ ողջախոհութեն, և 'ի սիրոյն որ առ անձ և առ ընկերոս , իբրև զգանդալէալ չըջի յամենայն նիւթակահիս բաղձանս : ( ) Ի 'ի բնաւոր և յողջախոհ սիրոյն անկեալ բերեալ լինի դարչ ցանկութիք ընդ վաւաշոտ տափանս . և ոչ սոսկ ցանկութիք , այլ և լրմամբ կորստական գործոյն , ոչ 'ի բնականն յատուկ , այլ և յանբնականն : Իստ այնմ զոր առաքեալ ասէ . թողեալ զբնական պէտս ի գուէն՝ բորբոքեցան ցանկութի իւրեանց 'ի միմեանս . արուք ընդ արուս զխայտառակութի գործէին , և զգարձ փոխարինին՝ որ պարտ էր մոլորութեն նոցա , յանձինս իւրեանց ընդունէին : Այսինքն զկիզումն հրոյն և ծծմբոյն երկնատեղաց՝ նորորէն անձրեւեալ հրածին ամպովք՝ ըստ նորագիւտ հրոյ ցանկութեն զօրէն բերեալ յաւիտեական և մշտավառ բոցոյն : Այլ ոչ զարուացն միայն ամբաստանէ , այլ և էգքն , ասէ , փոխանակեցին զպէտրս բնականս 'ի պէտս անբնականս :

ԼԵ . Ինողում ասել և որ քան զայսոսիկ է դժնդակ և անբնական և առաւել արտաքոյ բնութեն , որ յանանայինս և 'ի գաղանայինսն խտորին զազբապոր-

ծուխս . զոր և ինքեանք իսկ անասունքն և զազանք՝
 թէպէտ և անկապ և արձակ գոլով բնութիւն , զի
 և ոչ ընդ օրինաց են սահմանադրութիւն , և ոչ սաստ
 պատուհասի և կամ տանջանաց է 'ի վերայ նոցա ,
 այլ բնական օրինացն՝ որ ընդ ստեղծմանն եղաւ 'ի
 բնութիւնն՝ հետեւելով , ոչ երբէք արտաքոյ ընտանի
 ազգակցացն ելանեն իւրաքանչիւր ազգք կենդանեաց
 'ի խառնական իւրեանց : Այլ ոչ ձի յարջառ , և կամ
 արջառ յոչխար , և կամ այլք յայլ օտարացեղ ազգս .
 այլ իւրաքանչիւր ազգք կենդանեացն առ իւրեանց
 ցեղսն դառնան . և զայն ոչ անչափովք , այլ ըստ թափ
 մանեալ ժամանակի՝ միայն ծննդագործութե տղա-
 սաւորեն արարչադիր հրամանին , որ ասաց՝ աճե-
 ցէք և բազմացարուք և լցէք գերկիր : Այլ այն զի
 ոչ բան ունին և իմաստութի՝ եթէ խորհրդեամբ
 և ընտրութիւն 'ի վատթարացն խոտորին . այլ միայն
 բնական օրինացն հետեւելով : Իսկ մարդիկ և բա-
 նիւ և իմաստովք պատուեալ , որ մի ինչ յայտցանէ
 բաւական էր զնոսա 'ի չափ սահմանի արդարագոր-
 ծութե պահել , զամենեքումք զանց արարեալ՝ քան
 զազանս և զանասունս անմտադոյնք և զազրագործք
 գտանին : Այլ զայլ գարշ և աղտեղագոյնսն լռեմ որ
 յայնպիսի անհանձարիցն գործի , զոր և գիտեմ և
 ընդ լսելիս է անցեալ . այլ ոչ կամիմ զազրացուցա-
 նել զբանս , զի մի գուցէ ողջախոհ ոք լսելով տաղա-
 կասցի . մանաւանդ թէ գիտողացն թողում . քանզի
 այժմ յայսոսիկ քաջահմուտք են ամենեքեան :

ԼԶ. Այսպիսի մոլորեալքս 'ի ճշմարիտ ցան-
 կութենէն և 'ի սիրոյ որ առ անձ և յնծայինան ա-
 մենայն , ընդ բոլոր ապականացու և ցնդելի նիւ-
 թականացս իբր տոռամբ կապին 'ի սէր և 'ի բազ-
 ճանս , փոխանակեալք զճշմարիտ կենացն սէր ընդ
 սնոտեացս , և զանապականին ընդ ապականացուիս ,
 և զանայլայլելւոյն ընդ փոփոխելեացս , և գերկնա-
 ւորին ընդ երկրաւորացս . քանզի քաղցրանայ նմին
 անցաւորիս մեծութի , փառք պատիւ , իշխանութի ,
 փարթամութի , որովայնամոլութի , արեցուի , զրկանք ,
 ագահութի , անիրաւութի , յափշտակութի , և այլ
 ամենայն սնոտեացս բաջաղանք :

ԼԷ. Իսկ արդարութիւնն յեղու յանիրաւութի. և որ երբեմն ՚ի լաւագոյնսն առաջնորդէր և կարգաւորէր զընդ ինքեամբ մասունսն, այժմ ներհակին լինի տնօրէն. և առաջնորդ. Լ՝ աբան և այսպիսի անկարգութի բարեաց և կարգաւորութի չարեաց յանձնական մասանցն ՚ի բնականացն խոտորմանց և յանբնականացն հետեւմանց լինին: Լ՝ ասն որոյ բազում զգուշութեամբ և արթնութեամբ պարտ է հսկել ամ ումեք. զի զբանական իւր հոգի, որ է պատկեր նյ, իւրական առաքինութեան զարդարեաց. որով յառաջինն փայլեացէ լուսատիպ կերպարան, և զնախատպին հրաշագարդապէս ՚ի ինքեան գաղափարեացէ նմանութի: Ըրով լիցի տաճար և բնակարան անվայրափակ ետութեն ըստ ասելոյն, ես և հայր եկեացուք, և օթեաւ նրա առ նմա արասցուք:

ԼԸ. Լ՝ քո՝ մինչ այսպէս գեղեցկայարմար պատկանաւորութեամբ ուղղեցաք զանձնական առաքինութիւնսն, պարտ է նմին հետեւեցուցանել և զմարմնական բարեգործութիւնսն. որպէս զի ըստ առաքելոյ՝ լիցի մարդըն նյ կատարեալ ամիւ և ոչ իւրիջ նուազեալ: Ը ի որպէս անձն մասամբն զարդարի, այսպէս և մարմինն՝ զգայութեամբ. պայծառանայ: Լ՝ և են զգայութիք հինգ, որ են այսպիսի. տեսանելիք, լսելիք, հոտտելիք, ճաշակելիք, շօշափելիք: Լ՝ պարտ է նախ յայտնել թէ զինչ զգայութիւն իցէ, և ապա զնոսա ընտանի ներգործութեան զարդարել:

ԼԹ. Ը գայութի ասի այն, որ ըստ իւր ներգործութեն զինչ և իցէ՝ արտաքուստ ընդունելով զկիրարն՝ զգայ և ճանաչէ: Ըրպէս ակն զծագումն լուսոյ ընդունելով՝ զգայ և ճանաչէ և լուսաւորի, և նովաւ զնմ զոր տեսանէ՝ զգայ և ճանաչէ թէ զինչ է: Լ՝ և ունին զհնչումն ձայնից ընդունելով՝ զգայ թէ յումմէ է բացազանչումն: Լ՝ և հոտտելիք զազգումնսն զանազան հոտոց առնելով՝ զգայ և իմանայ և բացատրոհէ զնմ ՚ի միմեանց: Լ՝ և ճաշակելիք զպէսպէս կերակրոցն և ըմպելեացն համադամս քաղցրունս, և դաւինցն, պարարտացն և կծուագունիցն յինքն ըն-

1 Եօրինակին հրապարտէս:

3 Եօրինակին օհն:

2 Եօրին. Լ՝ քո՝ այսպէս . . . սպասէս:

կալեալ՝ զգայ իւրաքանչիւր համադամացն ազդողութեանց : Եւ շօշափելիք զազգի ազգի նիւթոցն զանազանութի շօշափելովն զգայ և ընտրէ 'ի միմեանց զխոշորագոյնսն և զօղորկսն , զընդդիմատիպսն և զփաղփուկսն : Եւ զվամն այսորիկ զգայութիւնք ասին .

Խ . Ի այց են սոքա որպէս զգրուես 'ի տան մարմնոյս՝ մտից արտաքուստ և ելից 'ի ներքուստ՝ անի որ է լաւ և կամ վատթար . ըստ մարգարէին որ ասէ , ընդ պատուհանս եմուտ մահ : Եւ զոր օրինակ ընդ դրուելաւ ածեմք 'ի տուն զամբոյս պատուականս և պիտանիս , և ընդ նոյն դարձեալ եթէ ինչ անպիտան է 'ի տան՝ արտաքս հանեմք , այսպէս և զամ հոգեւորական փարթամութիւնս՝ որովք անկարօտ ճոխանայ անձն բանական ըստ համազգեաց՝ հոգեղինացն ընկալցուք 'ի ներքս 'ի մեզ ընդ զգայարանացս դրուես ընդ իւրաքանչիւր ներգործութե : Եւ զապաւառ երկրաւոր ցանկութեց և ստորային սիրոյ , որ է որոմնացան թշնամոյն սերմանք , իբրև զգնատակարս և մահացուս ընդ սոսին գարձեալ արտաքս հանցուք : Եւ զոր օրինակ ոչ միշտ փակեալ պահեմք զգրուես տանց . զի եթէ յար փակեալ կացցէ , զօղտակարսն ոչ հաւաքեմք փարթամութիւն , նա և մեզ անպիտան առ բնակութիւն . և ոչ հանապազ բացեալ , զի և այնպէս թշնամեաց և դրժողաց գողոց և աւազակաց մուտ լինելով 'ի կորուստ անձանց և 'ի յափշտակութիւն ընչից , այլ 'ի դէպ ժամանակի իս պատշաճի բանամք և փակեմք , իմաստնոյն հաւանեալ խրատու՝ որ անի ժամ և ժամանակ սահմանէ որ բնդ երկնաւ . այսպէս և զգգայութեց մեր դրուես ոչ հանապազ փակել պարտ է . զի և յինչ պէտտ եղաւ 'ի բնութիւնս , եթէ միշտ փակեալ կայցէ . զի ականգործ է տեսանելն , և ունկան լսելն . նմանապէս և այլոցն ըստ ինքեանց սահմանի : Եւ ահա անպիտանք են եթէ զընաւորսն ոչ ներգործեն . այլ 'ի պատշաճ ժամանակի պարտ է բանալ 'ի լաւագունիցն հաւաքումն , և յայլում ժամու փակել 'ի մուտս . քնատակարացն :

1 Երկնակին ըստ խառն ազգեաց :

ԽԱ. Եւ զոր ասեմն այսպիսի ինչ է։ Պարտ է խը-
նուլ զակն 'ի յարատ հայեցուածոց, և ոչ զննել բըղ-
ջախոհ ցանկութիւն և վաւաշոտ տափանօք զգեղ իգի և
կամ արուի . վասն զի ոնչ 'ի կորովաձիգ աղեղնաւորէ
տունու անտի զնետս հարուածոց կարեւելք խոցման
յոգեհանդումն կոյս . որով անմահն մահ մեռանի։ Այս
զի ախտաւոր հայեցմամբն կերպարանէ զդործ պըղ-
ծուեն, և անդէն շնայ ընդ նմա ըստ տն հրամանի որ
ասէ, որ հայի 'ի կին ցանկութիւն, իսկոյն շնացաւ ընդ
նա 'ի սրտին . և ամշուն և պունիկ, ըստ առաքելոյ,
ոչ ունի մասն և ժառանգութիւն յարքայութեն այս։
Թողումասել և զարտաքոյ բնուէ պղծուիս անաս-
նային և գազանային՝ որպէս անարժան յիշատակի։

ԽԲ. Վակել արժան է դարձեալ զակն ընդդէմ
չարակնութիւն որ առ ընկերս . յորժամ տեսանէ զգը
բարեկրեալ ըստ կենցաղոյս ինչ յաջողութեց, տան
և որդւոց և ստացուածոց, իշխանուէ, պատուոյ, փա-
ռաց, բարեհամբաւ անուան, սիրոյ և ընդունելու-
թեան առ ամեն։ Այս իբրեւ տեսանէ չարակնն, ոնչ
սայրասուր սրով հարկանի, նախանձի մախայ . և լաւ
համարի ինքեան մեծամեծ և դժնդակ տոյժս կրել,
քան եթէ զնա այնպէս փառաւորութիւն տեսնել։ Այս
լուր և մահու դաւ դործեն ընդ որս չարակնութիւն
հային։ Եւ ապացոյց բազումն այսորիկ ունիմք 'ի
գրոց . և մանաւանդ թէ սկիզբն մեղաց և մահու
յայտմանէ եմուտ յաշխարհ։ Այսն զի չարակն բան-
տարկուն ոչ կարացեալ տանել զտեսուիս պերունակ
ժառանգ նախաստեղծին, մատեաւ առ նա հրապու-
րանօք խաբէուէ, և զմահու ձօնեաց նմա ճաշակ։
Եւ Ապենի եղբայրասպանութիւն ոչ այլ ինչ էր, այլ
զի ոչ կարաց հայել ընդ հաճելի այս պատարագսն հա-
բելի։ Իսկ եղբարն Աստեփու և զանրջոցն յաշա-
ղեալ բաղձալի տեսութիւն, կամեցան սպանանել զնա,
և ապա այլասեռիցն վաճառեալ . ոնչ զմորն 'ի չար-
չարանս և 'ի մահ։ Եւ և բազմահար մեքենայք
Աւուղայ առ 'ի սպանանել զ'Եւալիթ ուստի՝ այլ,
քան թէ սիրեցեալ և պատուեալ զնա յաշա ժողովը
դեանն տեսանէր, և լսէր 'ի պարաւորացն՝ եթէ եհար
Եւալիթ զբիւրս։ Իսկ փարիսեցւոցն և դպրացն խաչ

կանգնեալ, և զառաջնորդն փրկութե՛ն՝ որ զնոսայն էր եկեալ լարձրացուցանել և փառաւորել՝ զփայտէ կախեալ, զինչ այլ, քան թէ բիւրապատիկ սքանչելեաց և լուսաւոր վարդապետութե՛ն կենարարին և փառաց և պատուոյ նորա որ ՚ի ժողովրդոց՝ ոչ կարացեալ տանել։ Օ ի թէպէտ և նա յայն սակս էր եկեալ զի մեռցի, և մահուամբ իւրով զմահու բարձցէ զգառապարտութիւն ազգի մարդկան, այլ նոքա ՚ի նախանձուէն չարակնութե՛ն հեղձեալ խաչեցին զնա։ Երդ այսպիսեաց ամի չարակնութեց ընդդէմ պարտէ փակել զակն, զի մի զկուրացուցիչ և զմահացուցիչ հոգւոց տեսութի՛ն ՚ի ներքս ընկալցի։

ԽԳ. Իսկ ընդդէմ լաւացն և օգտակարացն բանալ յօժարութե՛ք. և զբիծ ամախտից, որ խափան գեղեցկագործ տեսութե՛ն լինի, մաքրել. զի՛ յատակ հայեցուածովք կարասցէ հայել և տեսանել զսքանչելի գործս այլ. որովք և յարարին գիտութիւն վայելչապէս հասանէ, ըստ առաքելոյ, աներևոյթն այլ ՚ի սկզբանէ աշխարհի, ասէ, արարածովքս իմաչեալ տեսանին. այսինքն մշտնջենաւորուն և զօրութի՛ն և անձութիւն նորա։ Եւ արդ՝ Վաւիթ ասէ. երկինք պատմեն զփառս այլ։ Եւ և մեծափափագ տենչանօք մաղթէր զլուսաւորութիւն աչացն յայսպիսի հայել սքանչելիս. զարթո, ասէ, զաչս իմ, և նայեցայց ՚ի սքանչելիս օրինաց քոց. և լոյս տուր տէր աչաց իմոց, զի մի ննջեցից զմահուն քունս. և դարձո զաչս իմ ՚ի նանրութենէ։ Ետ որոյ համարձակութե՛ն և պանծանօք ասէր. աչք իմ յամ ժամ առ անքնս. և յառաջագոյն տեսանէի զտէր առաջի իմ յամ ժամ, զի էր ընդ աջմէ իմմէ՝ զի մի սասանեցայց. այսինքն զի մտացս աչօք հանապազ զանձ ինձ մերձակայ և ընդ աջմէ իմ կացեալ տեսանէի, և ՚ի նորա տեսութեն երկուցեալ և պատկառեալ սասանսէի ՚ի մեղաց։ Եւ ոչ միայն Վաւիթ, այլ և ամուսնեք այսպէս պատահէ. զի յորժամ զանձ ինքեան մերձակայ և տեսող հաւատայ, զիւրդ կարէ մեղանչել։ Եւ որում որդին Սրտման ասէ. ամ որ յանձ է հաստատեալ, ոչ մեղանչէ։ Օ ի եթէ յորժամ մարդ ոք ուրում մերձակայ լինի և տեսող՝ ոչ առնէ չար ինչ, այս

ինքն ոչ չնայ, ոչ գողանայ, ոչ սպանանէ, և ոչ այլ ինչ 'ի նմանեացն գործէ, որչափ ևս առաւել յորժամ զարարիչն անի և զգատաւորն և զվրէժինդիւրն և զհատուցանողն ըստ գործոց՝ ինքեան մերձակայ և տեսող հաւատայ, յամ մեղաց և չար գործոց լուէ : Եւ զայս գիտելով 'Վաւիթ ասէ. աչք իմ յամ ժամ առ օր են : Եւ ինքն անձ ասէր մարգարէիւ . Եւ տուած մերձաւոր եմ ես և ոչ հեռաւոր : Եւ ոչ և նախանձաւորն Հեղիաս միշտ առաջի զինքն համարէր :

ԽԴ. Եւ ոչ զմարմնոյ միայն տեսանէ զգործն, այլ և զմտացն շարժմունսն՝ ի 'Վաւթայ. որքննես զսիրտըս և զերիկամունսն անձ . և այլուր, թէ ոչ որպէս տեսանէ մարդ՝ տեսանէ անձ. զի մարդ հայի յերեսս, և անձ 'ի սիրտս : Եւ ոչ զսրտին խորհուրդն միայն տեսանէ, այլ և զայն որ տակաւին ոչ խորհեալ է և գործեալ . ըստ այնմ, զանգործս իմ տեսին աչք քո : Եւ ոչ միայն տեսանէ զանգործն, այլ և զրեալ պահէ . ըստ որում ասէ, և 'ի գիրս քո ամենեքեան գրեցան . Եւ զայնպիսի տեսող պարտ է անձ ումեք ինքեան մերձաւոր համարել . և յայնժամ ոչ մեղանչէ :

ԽԵ. 'Վարձեալ բանալ պարտ է զակն 'ի տեսութիւն արարածոցս, և տեսանել զսքանչելի գործս անձ . և 'ի տեսանելն մարմնոյ աչք՝ ընդ նմին բանալ և զմտացն աչս, և իմաստուք տեսանել զզարմանագործութիւն արարածոցս . ըստ որում և 'Վաւիթ տեսեալ ասէր, տեսի զերկինս զգործս մատանց քոց՝ զլուսին և զաստեղս զսրս դու հաստատեցեր : Եւ յինքն հայել յերկնի բարձրութիւն և յնդարձակութիւն, 'ի լուսաւորացդ պայծառութիւն և 'ի գեղեցկակարգաւորութիւն . և որ յետ այսորիկ յամպս, յանձրե, 'ի հողմն, 'ի ձիւն, 'ի սառն, 'ի կարկուտ, յերկիր, 'ի բոյս, 'ի տունկրս, 'ի մարդոյս գեղեցկակազմութիւն, յանասունս, 'ի գազանս, 'ի թռչունս, 'ի ծով, յաղբիւրս, 'ի գետըս . և զի ևս մի ըստ միտքէ ասացից, յայլ անմեղելութիւն : Եւ յայսմանէ նախ ճանաչել զմեծութիւն և զիմաստութիւն և զանչափ զօրութիւն անձ և զբարերարութիւն, թէ զայս անմեղ մեր է արարեալ : Եւ որքան զայս է հրաշափառագոյն, եթէ զիմարդ նախախնամող զօրութիւն կառավարէ զանձ և ունի յանելոյծ հաստա-

տուէ՛ . զի այս անբաւ ծանրուէ մարմնոյ աշխարհիս՝ երկրի և ծովու՝ ոչ գոյ հիմն և ոչ հաստատուէ և ոչ սիւնս . այլ ամենայնս՝ ի վերայ ոչնչի է հաստատեալ . մանաւանդ թէ՛ ի վերայ հրամանին նոյ ըստ առաքելոյ՝ թէ կրէ զամենայն բանիւ զօրութի իւրոյ :

ԽԶ . Ի՞նչ յայս նմ և ի սոյնպիսիսն պարտ է զաւրն բանալ և տեսանել և ճանաչել զանհատ զօրութին նոյ և զիմաստութին և զմեծութին : Վանգի երկիրն և երկիր՝ և որ ի նոսա լինելուիք՝ ոնք թէ գրով և բանիւ պատմեն զանբաւութին՝ նոյ : Իստ այնմ՝ երկիրն պատմեն զփառս նոյ : Եւ ի տեսանելն զայսպիսի անսպասովի արարչուի , շարժել այնուհետեւ զմի տըս և զէգու ի փառաբանութին նոյ , և յնմ եղելոցս փառաւորել զարարչն : Վանգի յայտոսիկ հայեցեալ անանիանքն՝ զնմ արարածս յօրհնութի նոյ կոչէին աւսելով . ամենայն գործք նոն՝ զոր օրհնեցէք : Եւ ի կարգ անկեալ՝ զերկին և որ երկնի , զօդ և որ ի սմն առէին օրհնել զնոն : Եւ ոչ եթէ զի նոքա օրհնեն զնոն , վասն զի անբանք են և անիմաստք . այլ մարդիկ մտաւորք և բանաւորք՝ տեսանելով զոր ի նոսա սքանչելագործութի՝ փառաւորեն զարարչն : Եւ ոչ միայն յայսպիսի հրաշագան և զարմանագործ տեսութի իմաստաբար հայեցողքն զնոն փառաւորեն , այլ և յայնց տեսութեց որ յոլովից թուի թէ պատճառք չար էին . զի որ ընդ մարմնոյ ահան և զհոգւոյ աչս բաց ունին , յայնցանէ յորմէ կուրացեալն հոգւով փնասին՝ նոքա մեծամեծս շահին , ըստ նմանութեան բժշկաց , որ բազում անգամ ի փնասակարացն զօգտակար դեղնս առնուն . որպէս յօձից առնուն զուծիչս թուռից նոցա , և յայլ մահացու դեղոց ստատակաւան զօրութիւնս :

ԽԷ . Եւ եթէ անորժէք , յեղելոց և ի գրելոց իրաց ոտուգեցից զասացեալս : Վանգի պոռնիկ ոմն հրաշակելի գեղեցիկութեամբ յՆտիօք քաղաքի , անուն Պիղազիա , որ ոչ միայն ի քաղաքին՝ այլ և յնմ աշխարհին մերձակայ տարածեալ էր համբաւ գեղոյ նորա , որ և յնմ կողմանց վաւաշոտ երիտասարդք

գային առ նա, նա յաւուր միում ելեալ 'ի բաղանեաց
 և զգեցեալ բեհեզս և ծիրանիս, և զարդարեալ ոս-
 կով և մարգարտով և քարամբք պատուականօք զգը-
 լուին և զլանջան և զպարանոց, և գրեթէ զամ մա-
 սունս մարմնոյն, և սեռեթք զաչսն, և 'ի սպիտակէ և
 'ի կարմրոյ գայտսն, և օծեալ անուշահոտ իւղով
 դայր անցանէր լկտի կերպարանօք ընդ մէջ քաղա-
 քին՝ 'ի բազմաց յայնոսիկ հեշտացելոց սպասաւո-
 ըեալ: Իսկ եպիսկոպոս ոմն, Վսնոս անուն, նստէր եկե-
 ղեցականօքն հանգերձ 'ի սրահ եկեղեցւոյն՝ ընդ որ
 անցանէր պոռնիկն. որ և բազումք յողջախոհ ժա-
 ռանդաւորացն դարձուցանէին զդէմս 'ի տեսուէն:
 Իսկ որ եպիսկոպոսն յար պշուցեալ հայեր ընդ նա-
 մինչ զի և բազումք 'ի տեսողացն 'ի միտս իւրեանց
 բամբասէին զնա՝ եթէ ընդ երկար նայի ընդ գեղ
 պոռնիկն: Իսկ նա յանկարծակի ընդ արտասուս ցրն
 դեալ լայր դառնապէս: Իսկ մերձակայք որ բամբա-
 սէին զհայեցուածս նորա, մատուցեալ հարցանէին,
 թէ զինչ էր պշուլն ընդ գեղ պոռնիկն և զինչ ող-
 բումն: Իսկ նա տակաւին արտասուելով պատասխա-
 նէր. վայ ինձ որդեակք, վասն զի տեսի զինն զայն՝
 զի ամ հնարիւք պէսպէս և զանազան զարդուք զար-
 դարեալ էր զինքն՝ որչափ և էր կարողութիւն. և այն
 վասն մոլեկան և մեղսասեր երիտասարդացն, զի նո-
 ցա հաճոյ երեւեցի, և զախտաւոր ցանկուին նոցա
 շարժեցէ խառնումն ինքեան: Իսկ ես երկնաւոր
 փեսային եմ հարմնացեալ. որ վասն անձառ սիրոյն
 իւրոյ սուրբ որ յիս՝ յանբաւ բարձրուէ գերակայ փա-
 ռացն խոնարհեցաւ յիմ գարշուիս, և խաչիւ և ա-
 րեամբ գնեաց 'ի ծառայութենէ մեղաց, և սրբարար
 աւագանաւն լուաց, և հոգւոյն շնորհօք զարդարեաց,
 ետ և զգեղեցկացուցիչ պատուիրանս իւր և ուսոյց,
 եթէ զիարդ նոքօք օր ըստ օրէ զարդարեցից զամ
 մասունս հոգւոյ և մարմնոյ, որով անձառելի սիրով
 նա յիս բնակէր և ես 'ի նմա: Իսկ ես ըստ առակո-
 ղին՝ 'ի փոխածն անդրէն դարձայ, և ընդ տիղմն թա-
 ւալեցայ՝ յորմէ լուացայ, և զշնորհօք զարդարանան
 որ 'ի նմանէ՝ մեղօք աղտեղացուցի, և ոչ փութացայ
 վերստին ապաշխարութիւն ջրով լուանալ զանձն, և

պատուիրանին պահպանութիւն զարգարեւ՝ զի հաճոյ
 քտայց երկնաւոր փեսային, որ սիրեացն զիս և զան
 ձրն իւր 'ի մահ մատնեաց վասն իմ: Եւ լուեալ
 զայս զարմացան ընդ արթնուի մտաց նորա և ընդ
 անախտութիւն հոգւոյն, և փառաւորեցին զանձ:
 Տեսանէս ահա, զի փոյթքն և արթունքն 'ի վնասա-
 կարացն շահին. բայց ծոյլքն և մեղքն բազում ան
 քամ և յօգտակարացն վնասին:

ԽԸ. Եւ զառաջին դուռն զգայարանացս բարւոք
 փակեցաւ և բացաւ: Եւ պարտ է և զերկրորդն ըստ
 նմին օրինակի փակել ընդդէմամ մահացու և կորբո
 տական բանից: Եւ որպէս ակն տեսութիւն խոտորի
 առ չարութիւն, և ընդ ինքեան չարութիւն զբոլոր մարմինն
 'ի գործակցութիւն, այսպէս և ունին լսելութիւն ապա-
 կանի, և զապականագործ լուրն 'ի ներքս ընդունե-
 լով՝ 'ի շտեմարանս սրտին ամբարե իբրեւ զկայծակն
 ընդ յարդիւն թաքուցեալ. որ 'ի դիպող ժամանակի
 'ի շնչմանէ իրիք արծարծեալ՝ զկիզողական բոցն բոր
 բռնէ: Եւ է սա սկզբնաւորագոյն մեղք. զի և նախ
 քան զամ բանսարկուն օձիւն մատուցեալ յունկն
 նախամօրն եհեղ զթոյնս դառնութեն. որով ինքն
 մեռաւ, և եղև պատճառ մահու ծննդոց իւրոց: Եւ զ
 առաջին մօտ ախտաւոր լսելուն է այս. յորժամ
 տոբողք իրերաց՝ այր և կամկին՝ լսեն 'ի միմեանց
 բան կակղութե և թուլութե, որ իբրեւ զսուր երկ-
 սայրի յոգւոյն հարկանի, և գերի առեալ տանի տո-
 ռամբք ցանկութեն 'ի կատարումն մեղաց:

ԽԹ. Ի սոյն յարի և չար միջնորդացն բան, որ 'ի
 մէջ երկուցն տանի և բերէ զկորստական պատգամ
 սրն. որպէս և օձն 'ի մէջ Եւայի և բանսարկութիւն:
 Եւ այս առաւել աններելի է բան զշնութիւն. զի թե-
 պէտ դժոգակ և չար յանցանք է շնութիւն, զի յար-
 քայունէն արտաքս հանէ և գեհնին ժառանգ առ-
 նէ, այլ սակայն բռնաւորագոյն պատճառ և հարկե-
 ցուցիչ 'ի մեղս՝ ունի զցանկուի մարմնոյն և զթեքա
 դրուին սատանայի և զբորբոքումն յախտագարշտ-
 թի: Իսկ անօրէն միջնորդն որով պատճառաւ յան-
 հնարին յայս մեղս կործանի՝ ոչ և մի ինչ հարկ և կամ
 բռնութիւն 'ի բնութեն ունեւոյ. զի կրկին ըստ չափոս

երկուցն յանցանաց՝ որոց պատճառ եղև մեղաց՝ և ևս առաւելագոյն տացէ զվրէժ յաւուրն դատաստանի՝ ի կիզողական հօւր գեհէնին :

Ծ.՝ Վարձեալ ՚ի ձեռն ունկան է և լսելութի ամ չար խորհրդակցութե և գործոյ անօրէնութե, աւազակութե, գողակցութե. յորմէ առականքն բան հրաժարեցուցանէ ասելով. որդեակ, մի խաբեսցեն զքեզ արք ամբարիշտք և ասիցեն, եկ ընդ մեզ կցորդ լեր արեան. ծածկեսցուք յերկրի զայր արդար ՚ի տարապարտուց. կլցուք զնա կենդանւոյն իբրև դժոխք : ( ) Պրա խրատէ ասելով. մի երթար ճանապարհ ընդ նոսա . խոտորեա զոտն քո ՚ի շաւղաց նոցա : Վա և զմարդկանէ չարախօսութի ունկամբ ՚ի սիրտ մտանէ յանփակ լեզուացն և յանգուռն բերանոցն . որք գործիք սատանայի եղեալ՝ զնորա հեղեալ թոյնսն ինքեանց լեզուաւն ՚ի լսելիս այլոց մատուցանեն, և չարժեն զնոսա ՚ի բարկութի, յատելութի, ՚ի հայհոյութի, յոխակայութի, ՚ի թշնամանս, ՚ի բամբասանքս, ՚ի մատնութի, ՚ի դաւաճանութի, ՚ի զրպարտութի, յորոգայթագրութի, ՚ի սպանութի և ՚ի նոյնպիսի չարիս :

ԾԱ.՝ Վարձեալ և այս ունկան ախտ . յորժամ ոչ ՚ի միջնորդաց լսելուէ, այլ դէմ յանդիման կրէ յուժնքէ թշնամանս և նախատինս և գարովանս և արհամարհութիս և հայհոյութիս և զրկանս և յափրշտակութի և տուգանս և ոռնահարութի : Երգ այսպիսեաց ամի, զոր վերագոյն ասացաք և որ նման է սոցին, պարտ է փակել զունկնն ընդդէմ և ոչ բնաւ տալ մոռտ լսելութե, զի մի ՚ի նախասացեալ չարիսդ անկանիցին. քանզի իբրև զքաղցկեղ ճարակեն այսպիսի ախտք զոգին : Վա նախանձել զբարւոք նախանձրն ընդ ՚Վաութի որ ասէ. ՚ի հակառակել մեղաւորին առաջի իմ, խուլ եղէ և խոնարհեցայ . և եղէ ուր մարդ, որ ոչ լսէ : ( ) ՚ի որ կամի զոգին կեցուցանել կամ սկզբանն ոչ լսէ, և կամ թէ լսէ, ոչ զայրանայ և ոչ առնու ՚ի միտ և ոչ պատասխանէ :

ԾԲ.՝ Եւ զսոյն դարձեալ բանալ ընդարձակ ամ բարւոք լսելութե մտից . այսինքն հաւատոյ բանի եպատուիրանաց ւոյ . խօսել օրինօք և մարգարէիւք, աւետարանական և առաքելական վարդապետութի :

Իսկ յօրինացն՝ որ ասէ. ի՞նչ անձ քո՝ ի՞նչ մի է . և սիրեացես զտէր անձ քոյմասրտէ քու մեջ, և զընկեր քո իբրեւ զանձն քո . և մի սպանաներ, մի շնար, մի գողանար . պատուեա զՏայր քո և զմայր : Եւ ի մարդարէիցն որ ասեն . խոտորեա ի չարէ և արա զբարի և երթ զՏէտ խաղաղուն : Եւ դարձեալ . լուսացարուք ի մեղաց, արբեցարուք յանօրէնութեց . ընկեցէք զչարութիւն յանձանց . ուսարուք գործել զբարիս . խնդրեցէք զիրաւունս . փրկեցէք զգեկեալն . դատարարէք որբոյն, և տուք իրաւունս այրւոյն : Եւ թէ բրդեա քաղցելոց զՏաց քո, և զաղքատս անյարկս տար ի տուն քո . եթէ տեսանես մերկ՝ զգեցո, և զգաւակ ընտանեաց մի անտես առներ : Եւ յաւետարանէն յոյ, եթէ որպէս կամիր զի արասցեն ձեզ մարդիկ, այնպէս և դուք արարէք նոցա . և սիրեցէք զթշնամիս ձեր, և բարի արարէք ատելեաց ձերոց, և աղօթս ի վերայ լիկողացն զձեզ . և որ հարկանէ զծնօտ քո, մատո նմա և զմիւսն . և որ հանէ ի բէն զբաձկնս քո, մի արգելուր և զշապիկս . և զանձեցէք ձեզ զանձս յերկինս . և տուք փոխ, ուստի ակն ոչ ունիր առնուլ : Եւ յառաքելոցն, եթէ ամենայն դառնութիւն և աղաղակ և սրտմտութիւն և հայհոյութիւն բարձցի ի ձէնք անչարութիւն հանդերձ . և արեգակն ի վերայ բարկութեան ձերոյ մի մտցէ . և սպանէք զանդամս ձեր զերկրաւորս . ի բաց ընկեցէք զպոռնր կութիւն, զպղծութիւն, և զագահութիւն որ է կռապաշտութիւն, և զգեցարուք զգութ զքաղցրութիւն զերկայնմտութիւն . և ի բաց թօթափեցէք զանձ չարութիւն և զկեղծաւորութիւն և զնախանձ և զանձ չարախօսութիւն . և սիրեցէք զմիմեանս, զի սէր յայ է . և անոր սիրէ, յայ է ծնեալ և ճանաչէ զանձ . և մի բանիւք և լեզուօք սիրիցէք, այլ արդեամբք և ճմարտութիւն : Եւ զայն ան փրկականս և ոգեկեցոյցս, որոց ոչ գոյ թիւ : Եւ անալ դարձեալ պարտ է զականջս և անմաղթողի՝ որ զհարկաւորսն պահանջէ պէտս ըստ լուման մարմնոյ պիտոյից . և կամ հոգեւորական խրատուց, որ է մեծ և օգտակար քան զմարմնոյ ընդ կարօտութիւն : Եւ այսպէս ըստ կամացն ան լինի ընդարձակութիւն քո լեւեալ :

ԾԳ. Եւ զհոտոտելիսդ խից ընդդէմ ամենայն հեշտալի և ախտաւոր հոտոց, որ սովորաբար առ վաւաշոտն է տեսանել. զի զամ հնարս անուշահոտութե հնարին 'ի մարմին և 'ի հանդերձս առ 'ի նիւթ և զօրուի տալոյ ախտաւոր ցանկուեն. որով զհաստաւ տուի ոգւոցն մեղկացուցեալ թուլացուցանեն 'ի վայր հոսելով 'ի բարձրուէ պնդակազմութե արիական հանդիսիցն: Եւ զնոյն դարձեալ բաց Վճի անուշահոտուեն, զոր առաքելովքն ծաւալեաց ընդ տիեզերս. ըստ որում և ասէ Պաւղոս, զհոտ գիտուեն իւրոյ յայտնի առնէ մեօք ընդ ամ տեղիս. և թէ հոտ անոյշ եմք Վճի առ ամ 'ի մէջ փրկելոցն և 'ի մէջ կորուսելոցն. ոմանց հոտ 'ի մահուանէ 'ի մահ, և ոմանց 'ի կենդանութե 'ի կեանս: Օ ի որք զգարչութի ախտաւոր հոտոյ սիրեցին քան զկենդանացուցիչն զայն, նոցա 'ի մահ եղև՝ դատապարտելով զնոսա վասն անփափագ լինելոյն: Իսկ որք զգաղբալիս զայս արհամարհեցին սիրով ճմարտին, նոցա տիրապէս կենաց եղև պատճառ: Օ որ և ըզձաւորն այսորիկ հարսնն պանծալի յերգոյ երգն հրատարակէ. իւղ թափեալ է անուն քո. վասն այսորիկ և օրիորդք սիրեցին զքեզ, և անախտ սիրով յինքեանս ձգեցին զկենանսդ, և միաւորութե կենացդ կենդանացան 'ի մշտնջենաւոր անմահութին:

ԾԴ. Պարտ է որք սրբութեամբ ամենասրբոյն ախորժեն լինել հաղորդ, և զճաշակելիսն փակել ընդդէմ ամ փնասակար հեշտութեց: Օ ի թէպէտ և 'ի հարկաւորսն ընդարձակեալ է այլ վայելել, ըստ որում և ասաց՝ ահաւադիկ ետու ձեզ զամենայն, կերիջիք իբրև զբանջար խոտոյ, քանզի որպէս արարիչ մարմնոյ գիտէր զտկարուի նորա և զպէտս, բայց յաւելորդացն արգել յորկորստութեն անշափութէ: Օ որ անիմաստքն անյապաբար խճողեն զօրովայնս. որ ոչ գիտեն զսահման բնուես, եթէ կերակուր վասն այսորիկ տուաւ յարարէն կենդանեաց, որ զկենդանութիւն և զզօրութի և զառողջութի պահէ 'ի մարմինս. վասն զի հոսանուտ գոլով բնութի՝ զառեալն ոչ պահէ. և վասն այնորիկ թափեալն լմման կարօտանայ: Իսկ նոքա զայս անգիտանալով՝ կար-

ծեհն առաւել շնորհ տալ որովայնի անյագութիւնն . որ ոչ թէ միայն զողբին, այլ և զմարմինն զոր բարեգործել կարծեն, փնասեն և բնդ բազում ցաւովք արկանեն, յողով անգամ և ընդ մահաւամբ, անմտազոյն քան զանասունսն յայսոսիկ ցուցեալ . զի նոքա զբաւական պիտոյս կերակրոցն և ըմպելոցն առնելով, թէ և բազումն այլ առաջի կայցէ, և ոչ հայել կամին ընդ նոսա : Իսկ սոքա զպատճառս կենացն անչափութիւն մահու առնեն . զմարմինն աղցաւոր ցաւօք վտանգեն, և զհոգին անմահ յաւիտենական մահուն վիճակեն . մոռացեալք զառաքելոյ ողբումն զինքեանրս, որ ասէ . լալով ասեմ՝ զթշնամեաց խաչին Վ՛րի, որոց կատարածն կորուստ է, որոց անձ որովայնն իւրեանց է, և փառք ամօթն . այսինքն որովայնամուլուն : Իւր ոչ վայրապար այնպիսեացն անձ անուանէ զորովայնան, այլ ճշմարտութիւն . զի այլ պատիւն ՚ի պաշտամանէ նորա ճանաչի և ՚ի պատուիրանին կատարմանէ . իսկ որովայնին ՚ի նորին սպասաւորութենէ : Ի՞նչ որք որովայնին առաւել հպատակեն՝ քան այլ պաշտամանն և պատուիրանին, քաջայայտ է զի անձ զորովայնն ունին, որում զսպասահարկութիւն մատուցանեն : Եւ իրաւի և թշնամիս խաչին կողէ զայնպիսիսն . վասն զի խաչին անուն չարչարանք են ըստ նորուն տն բանի . որ կամք, ասէ, զկնի իմ գալ, զխաչն առցէ և եկեսցէ . այսինքն զչարչարանան : Օ ի ես, ասէ, ՚ի մարմնազգեցուես՝ խաչի և չարչարանաց ճանապարհօս գնացի, որով և ՚ի սեպհականն իմ փառքս մտի . և որ զհետ իմ ախորժէ գալ, և ՚ի փառսն իմ փառաւորել, խաչին՝ այսինքն չարչարանացն ճանապարհաւ եկեսցէ, որ է նեղ և անձուկ : Օ ի որ ընդ լայնն և ընդ արձակն ընթանայ, որ է որկորստութիւն և այլ մարմնական հեշտութիւնք, նա ոչ ՚ի կեանսն և ՚ի փառմն՝ այլ ՚ի տանջանսն և ՚ի կորուստն ժամանէ : Օ սոյն և առաքեալ յայտ առնէ յասեղն . եթէ չարչարանացն Վ՛րի կցորդ լինիմք, և փառացն նորա հաղորդ լինելոց եմք :

ԾԵ . Օ ինչ ասացից և զարբեցողացն, որ յոյժ գեր ՚ի վերոյ անցանէ չարութիւն քան զկերակրոցն անյագութիւն : Եւ զի որք կերակրոցն անչափութիւն վարին,

Թէպէտ զՏոգի և զմարմին փնասեն ըստ վերագոյն
ասացելոցդ, այլ զբանական իմաստունին՝ որով յան-
բան կենդանեացն որոշեցաք, ոչ եղծանեն, այլ կան
մնան ամբողջ բանաւորութեամբն և խոհականին
ընտրողութիւն: Իսկ արբեալքն զբանական իմաստն,
որ է պատկեր տիրականին, ապականեն. զի ոչ խոր-
հել և ոչ առնել գիտեն ըստ պատշաճի: Եւ ոչ թէ
միայն անասնոցն այսու հաւասարեն, այլ և յոյժ ան-
մըտադոյնք քան զնոսա երեւին: Եւ ասն զի նորա թէ-
պէտ և ՚ի բանական հանձարոյ զրկեալ են, այլ ու-
նին բնաւոր շարժուիս ըստ չափոյ պիտոյից կենաց
իւրեանց՝ զօգտակարսն ինքեանց ընտրել, այսինքն
որոշել ՚ի միմեանց զկենդանական և զմահացու կե-
րակութիւնս. ՚ի պատառող գազանաց խուսեն, յորո-
գայթից խորչին, ՚ի վախից և ՚ի խորխորատից ՚ի բաց
կան, յամարայնի ՚ի ցրտային լերինս ելանեն, ՚ի ձմե-
րունս ՚ի տօթագին դաշտս իջանեն, և այլ ինչ բա-
զում որ նման է սոցին՝ կերպարանս խոհականութե-
յինքեանս ցուցանեն: Եւ ոչ այսչափ միայն, այլ և
ոտիւք ուղիղ գնան, և աչօք անսխալ տեսանեն, և
ունկամբ արագ շօեն: Իսկ արբեալքն ոչ միայն զբա-
նական իմաստունի և զխոհական ընտրողութիւն կորու-
սանեն, այլ և ոչ զանասնայինս զայստիկ յինքեանս
ունին. զի զգայական ներգործութիւնսն զնմ կորու-
սանեն. զի ոչ ոտիւք ուղիղ ընթանալ կարեն, այլ
գայթ ՚ի գայթ. և վաղվաղակի անկեալ կործանին,
և իբր զմեռեալ դի յայլոց բարձեալ բերին: Եւ ոչ
ափն ըստ պատշաճի տեսանէ. մինչ զի և ոչ զբարե-
կամս և զթշնամիս տրոհել գիտեն ՚ի միմեանց: Եւ
և ոչ ունին ուղղակի լսէ. զի բազում զուր բանից
այլ ընդ այլոյ իմանայ: Եւ ոչ լեզու յօգաւոր և ըստ
կարգի շարժի առ ՚ի բանին յարմարութիւն: Եւ ոչ ձեռք
յարարողականն պատշաճապէս շարժի գործառ-
նութիւն: Իսկ շուայլեալ և զանհանձար ծախուցն զոր
՚ի հանգանակի գինարբուցացն անմտաբար ծախէ և
յետոյ զզջանայ, զինչ պարտ է ասել. զի յոլովք այն
են՝ որ զամենայն պատճառս կենաց զգոյսն՝ ՚ի միում
աւուր վատնեն: Եւ ոչ այսչափ միայն են փնասք ար-
բեցութեանն. այլ քանզի խելայեղեալ է և ոչ գիտէ

զինչ խօսի և կամ գործէ, բանիւք 'ի բանս անկանի և 'ի գրգռուի և 'ի հակառակուի, 'ի բարկութի և 'ի սրտամոռութի, 'ի կռիւ և 'ի թշնամանս, 'ի հայհոյութի և 'ի նախատինս, յարհամարհանս և յոտնհարութի. և յայսցանէ 'ի հարուածս և 'ի գանս, ուստի բազում անգամ և սպանութիւնք. յորմէ բանտ և կապանք և տուգանք և յափշտակուի ընդից և հա տուան անդամոց և զբկումն 'ի հայրենեաց և հալածանք յօտարուի և կամ մահ փոխանակ մահոյ: Տեսանեն ահա, զի ոչ միայն անասնոց հաւասարէ արբեալն, այլ և քան զիողս և զշունս և զգորտս և զայլ զազրագոյնս զեռնոց վատթարագոյնք են: Եւ այսուքիկ ըստ մարմնոյ, որ յոյժ փոքունք և նուաստք են առ բաղդատուի հոգեւորական տուգանացն: Վրան զի ընդ շունս և ընդ պոռնիկս և ընդ սպանողս և ընդ այլ չարագործս զբկի յարքայութեն, և զմշտավառն և զանշիջմանելի ժառանգէ գլխահան ըստ առաքելական բանին՝ մի խաբիք, ասէ, զի ոչ շունք, ոչ պոռնիկք, ոչ իգացեալք, ոչ արուագէտք, ոչ բամբասողք, ոչ արբեցողք, զարքայութի նոյ ոչ ժառանգեն:

Եւ. Վրա բազումք են որ ոչ միայն որկորստուքն և արբեցուքն արտաքոյ սահմանին ելանեն, այլ և զանային օրինօք սահմանեալ պահսն լուծանեն. են որ անհրաժարեցուցեալ կերակրօք, և են որ ձկամք և գինուով և ձիթով: Եւ բարուրս կարկատեն ասելով. անձ վասն կերակրոց ոչ բարկանայ ումեք. զի և յայն սակս արար զնա և ետ մեզ, զի վայելեսցուք յառատ պարգևս նորա և փառաւորեսցուք զնա: Ոսիրտ, ասեն, պարտ է պահել 'ի չարեաց և չար ումեք ոչ առնել. քանզի զայս միշտ ուսուցանեն անձային պատուիրանք:

Եւ. Վրա որս ասեմք, թէ և որ զպահսն՝ օրինադրեաց, ոչ զօրտ պղծել ասաց չարօք, կամ զընկերն տրտմեցուցանել, այլ և զայն ընդ այսմ պահել. զի և ոչ միոյ պատուիրանի պահպանութի բաւական է յուղղուի: Եւ լուր յառաքելոյ որ ասէ. եթէ որ զանձ օրէնսն պահիցէ և միով իւրիք գլխիցէ, եղև

1 Եզրինակին զգահագանս:

նամ օրինացն պարտական : Երբ որպէս զմարմին ոչ միով կերակրով՝ այլ նամպիտանացուօքն կերակրեմք, այսպէս և զհոգի՝ որոյ է կերակուր պատուիրանք նոյ, ոչ միով կամ սակաւութե՝ այլ նամ պատուիրանք պարտ է կերակրել. զի և տէրն ոչ սոսկ ասաց՝ Թէ կեցցէ մարդ բանիւ որ ելանէ 'ի բերանոյ նոյ, այլ Թէ նամ բանիւ :

ԾԸ. Իսկ եթէ դք ասիցէ, Թէ հրաժարեցուցեալ կերակուր միս է և որ ինչ 'ի մսոյ՝ զի ծնունդ կենդանեաց է, իսկ ձուկն ջրոյ, և ձէթ և գինի պտղոց՝ զորս պարտ է անխտիր ուտել, ո՛ր ցուրտ և յիմար պատճառիս. ոչ ապաքէն տարերքս նամ հաւասար են, երկիր և ջուր, օդ և հուր. և 'ի նիւթական արարածոցս ոչ գոյ ինչ էուի, որ ոչ 'ի չորից տարերցս յայսցանէ է գոյացեալ, բանաւորք և անբանք, կենդանք և անկենդանք : Իսկ եթէ ասիցէ դարձեալ, Թէ նմ ասաց՝ բղիւսցէ երկիր շունչ կենդանի ըստ ազգի չորքոտանի և սողունս և գաղանս ըստ ազգի, և դարձեալ ասաց՝ հանցեն ջուրք զեռունս շնչոց կենդանեաց և Թռչունս Թեաւորս և կէտս և ձկուներս և կայտառս զանազան, և ահաւասիկ անասունք՝ երկրի են ծնունդ, և ձուկն՝ ջրոյ. վասն այնորիկ ըզձկունս պարտ է ուտել, և զանասունս ոչ : Եւ յառաջ ջագոյն ասացի, Թէ ոչ ինչ գոյ 'ի վերայ երկրի 'ի միայ տարրէ գոյացեալ, և ոչ յերկուց կամ յերեց, այլ բոլ վանդակն 'ի չորից : Եւ որ յերկրէ ասացաւ, ունի զջուրն և զայն ընդ ինքեան. նմանապէս և որ 'ի ջրոյ՝ ունի և զերկրի և զայլոյն խառնուած : Իսկ եթէ դարձեալ հակառակիս՝ նուազ լինել զորս 'ի ջրոյ. ասացաւ քան զոր յերկրէ, ընդէր ոչ և զԹռչունսն ուտես, քան զի և նոքա 'ի ջրոյ են. և կամ ընդէր ոչ 'ի բուսոց և 'ի սերմանեաց հրաժարես, զի և նոքա յերկրէ են : Իսկ եթէ զկենդանին ասես պատճառ, ահա և ձկունք կենդանի են և մեծ և յաղթանդամ քան զնոյ՝ կենդանիս որ 'ի վերայ երկրի :

ԾԹ. Եւ ոչ ասեմ զայս ինչ պատճառ կամ զայն, այլ զանցանելն ընդ եղեալ սահմանս. զի և առաջին պահոցն լուծումն՝ որով անէծք և մահ յաղխարհ եմուտ՝ ոչ մնով էր կամ ձկամք կամ գինւով և ձիթով,

այլպտողով։ Ի ծառայն, ասէ, գիտուն բարւոյ և չարի մի ուտիցէք։ Եւ ՚ի պատժելն յետ յանցաւորութեն զարձեալ զնոյն երկրորդեաց . փոխանակ, ասէ, զի կերար ՚ի ծառայն, յորմէ ասացի չուտել, անիծեալ լիցի երկիր ՚ի գործս բո . և որ ՚ի կարգին։

Կ . Եւ զ անձային օրէնսդիրքն որպէս զաւուրսն որոշեցին պահոց և ուտելոյ, նոյնպէս և զկերակուրսն զանազանեցին . զզօրաւորսն և զհեշտալիսն և զախորժականսն մարմնոյ՝ զորս պատշաճ դատեցան՝ օրինադրեցին ոչ ուտել յաւուրս պահոց . ոչ թէ զի կարօտութի ունի անձ մերոց պահոցն, այլ զի երևեսցուք ընդ հնազանդութեամբ հրամանի նորա։ () այս և ՚ի մարդիկ է տեսանել զի ՚ի վերայ ընդ ձեռամբ անկելոցն ոչ այնքան զմեծամեծսն կամ զփոքունսն քննեն զպատճառս, որքան զանհնազանդութիւն և զարհամարհանս հրամանի իւրեանց . այսպէս անձ ումեք պարտ է հնազանդել աստուածայնոյ օրինադրութեանն զոր ՚ի ձեռն եկեղեցւոյ առաջնորդաց կարգեաց։ Եւ զորս ըստ անձային հրամանին կարձեաց յինքենէ յաւուրս պահոցն զկերակուրս, մասնաւորել զայն կարօտելոցն հարկաւորացն։ Եւ և զանձ աւելորդս գոյիցն, կերակրոց և զինչ և իցէ, առատապէս սփռել և տալ աղքատաց, զի արդարութի բարեգործութեն մնացէ յաւիտեան . հաւանեալ բարերարին խրատու, զապականացու և զցնդելի նիւթ երկրաւորիս՝ որ ցեցոյ և ժանգոյ է կերակուր՝ որպէս վաճառականութի տալ ՚ի ձեռս աղքատաց և գանձել յերկինս, որ անդրժեղին է գողոց և ցեցոյ . և առնուլ փոխարէն զանապականն և զանայլայլելին զերկնից արքայութիւն ըստ նորուն տեառն երանաւտ ձայնի որ առ բարեգործացն դասս . եկայք, ասէ, օրհնեալք հօր իմոյ, ժառանգեցէք զպատրաստեալ ձեզ զարքայութիւն ՚ի սկզբանէ աշխարհի . վասն զի քաղցեայ և ետուք ինձ ուտել, ծարաւեցայ և արբուցէք զիս, օտար էի և ժողովեցիք զիս ընդ յարկաւ ձերով, մերկ էի և զգեցուցէք զիս, հիւանդ էի և տեսէք զիս, ՚ի բանտի էի և եկիք առ իս։ Եւ իբրեւ տարակուսեցան՝ տեսեալ զնա յայնպիսի փառաւորութե, և անարժանամազասացեալն վարկանէին, և հարցին՝ թէ երբ տեսար

զքեզ յայդպիսի կարօտութեան և բարեգործեցաք որպէս գոհանասդ, պատասխանեաց նոցա և ասէ . ուրովհետեւ արարէք միում 'ի փոքր և յարհամարհ թըւեցելոցս յայսցանէ, ինձ աբարիք . զի ես էի որ նոցին ձեռօք առնուի զողորմութիւն 'ի ձեռաց ձերոց : Արդ ըստ վերագոյն գրելոցդ ամենայն վնասակարացդ այդոցիկ ընդդէմ փակել արժան է զճաշակելիս, և լաւագունացդ բանալ, եթէ հանդերձեալ եմ ըստ աւարչադիր սահմանին՝ շարժել զնա 'ի բնաւորականացն ներգործութի :

ԿԱ . Հետ այսորիկ դնել արժան է սանձս և 'ի վերայ լեզուոյ . զի թէպէտ և փոքր ինչ անդամ է, այլ մեծամեծս բարբառի ըստ առաքելոյ : Այլ զարդանիրաւութե՞ն զնա ասէ, և նամարմնոյն ապականիչ . նովաւ, ասէ, օրհնեմք զնձ, և նովաւ անիծանեմք զմարդիկ՝ որ 'ի պատկեր նյարարան : Այլ քաղցր և ողբակն բանիւ 'ի խրատ մատուցեալ, ասէ . ոչ է պարտ, եղբարք, այսմ այսպէս լինել . զի որպէս աղբիւր անդստին 'ի միոյ ականէ ոչ բղիւն քաղցր և դառն, այսպէս և լեզու՝ որ քաղցր և չնորհալից բանից գործարան յարարէն 'ի բնութիւնս հաստատեցաւ, ոչ է իրաւացի եթէ զդառնուի հայհոյուն և բամբասանաց, կագի և հակառակուն, ստութե և չարախօսուն, թշնամանաց և զրպարտութե, քսութե և մատնուն, խեղկատակուն և դատարկաբանութեան, երգմնահարութե և շողոքորթուն, և այլ յոգնապատիկ շաղակրատութեան յինքենէ բղխեսցէ : Ասնաւանդ զանօրէն և զհոգեկորոյս բանս յիշոցատուուն, որ է սերմ որոմնացան թշնամւոյն 'ի նմանէ սերմանեալ, և 'ի հաճոյակատար մշակաց իւրոց երկրագործեալ և արդիւնացեալ : Ար և քան զնամ յանցանս է դժնդակ և ծանրագոյն, և առաւել խաւարեցուցանէ զոգւոյն պայծառուն, և անհրաժեշտ ժառանգս կացուցանէ մշտավառ հրոյ անշիջանելի գեհենին : Այլ եթէ յիմար և մօրոս ասել եղբօրն՝ ըստ նորն բանին պարտաւոր առնէ գեհենին, որչափ ևս առաւել զանհնարին և զդժնդակ նմալուուն՝ անարգանաց և նախատանաց բանսն որպէս 'ի դժոխոց

յանգականեալ՝ մտացն եւ 'ի լեզուոյն զգայուելով . մինչ զի անամնոց եւ գազանաց առականօք անարգեն զ'ի պատկեր նոյ եղեալ մարդն . որով զնախատիպն նա շարժեն 'ի վերայ ինքեանց 'ի բարեկուրի եւ 'ի վերէ ժխնդրուի : Նորով անգամ եւ զսուրբ եւ զանմեղ ոգիսն հայհոյեն . զոր ասաց տէրն՝ ոչ բնաւ ունել թողուի , ոչ յայսմ աշխարհի եւ ոչ 'ի հանդերձեալն :

ԿԲ. Այլ 'ի սանձել առ այս նամ անկարգ բերումն զլեզու, շարժել դարձեալ գեղեցկապէս զնա արժան է 'ի խոստովանուի տը եւ ուղղափառ հաւատոյ երկց անձնաւորութեց եւ միոյ նախնէ համաբուն եւ զուգա կան Արդորդուեն . եւ 'ի դաւանութի աշխարհամարտոգ եւ փրկական տնօրէնութեն . եւ յօրհնուի եւ 'ի փառաբանութի անսահման բարերարութեանն եւ յոքնառատ պարգեւաբաշխութեն . եւ 'ի մաղթանս մշտանուէրս վասն փրկութե անձին եւ հոմասեռիցն . եւ 'ի խոստովանութի նախագործեալ յանցանացն՝ անպատկառապէս յանդիմանութե եւ գովելի ամօթ խածուի , 'ի մեծամեծացն մինչ 'ի մանուկսն իջանելով , որ ըստ գործոց՝ բանից եւ խորհրդոց . եւ 'ի խրատ եւ յօգտուի այնոցիկ , որ այնմ պէտտ ունին հոգեւորաց եւ մարմնաւորաց : Ձեռն կարկառելով գլորելոցն . մխիթարել զսգաւորս . կանգնել զանկեալս յուսահատութե . բժշկել զբեկեալս թերահաւատութե . բաջալերել զվհատեալսն հեղգութե . պնդակազմել զյողգողչան արիութեամբ . զօրացուցանել զհաստա տունսն պնդութեամբ : Այլ մի երբեք խօսել զայն ինչ , որ ոչ ինքեան եւ ոչ լսողին է պիտանացու . այլ զոր հասարակաց ամենեցուն է 'ի յօգուտ , ըստ առաքելոյ զի ասէ . լիցի բանն ձեր համեալ աղիւն ճշմարտութեան , զի տացէ շնորհս լսողացն :

ԿԳ. Արդաւորապէս ապա եւ 'ի շօշափելիսն իրաւացի է անցանել բանիւ , եւ զնորայն նահանջել յանդուգն յարձակումն . որով առձեռն պատրաստ է 'ի չարութիւն ճանապարհ եւ մուտք 'ի մեղս : Այլ նախ 'ի գարշ եւ 'ի զազրալի շօշափմանէն կարճել , որ յամուսնութիւնս եւ 'ի պոռնկութիւնս լինի 'ի զեղխսն եւ 'ի

1 Բիւզանդեան տպագիրքն յարկանել կամ յարգութեւն :

չուայլեալսն : Այս ասեմ'ի զգաստսն և 'ի պարկեշտսն . քանզի նորա խորշին յայսպիսի աղտեղունց : Վասն զի ամենայն պիտանացու գործոյ ունի բնութիս յինքենէ պատշաճաւոր գործիս . և որպէս յիւրաքանչիւր գործս իւրովք յարմարականօքն վարի , նմանապէս և յայնս իւրովքն շատաոցի : Այն ոմանք 'ի վաւաշտացն , որք և առանց գործակցի ինքեանք ընդ ինքեանս մաւքառին , և զգարչ ցանկութիւնսն հոսմամբ աստիոյն կատարեն , որ ոչ ինչ նուազ քան զպոռնկութիւն է . այլ զոյգ և հաւասար շնութեն մերժէ , յարքայութենէն զգործունեայն , և առնէ ժառանգ գեհնին . յորմէ առաւել պարտ է զգուշանալ . վասն զի սակաւ է հեշտութիւն և յոլով պատուհասն :

ԿԴ . Ի քգեւոլ պարտ է և 'ի գողութեն զձեռս ըստ առաքելոյ հրամանի , որ ասէ . որ գողանայր , մի ևս գողասցի , այլ մանաւանդ վաստակեսցէ գործել ձեռովք իւրովք զբարիս . զի բաւական իցէ տալ ում պիտոյ իցէ : Թօթափել և 'ի կաշառաց զձեռս . զոր դարովէ մարգարէն ասելով . ձեռք իւրեանց յանօրէնութեն , և աջնոցա լի է կաշառօք : Օ՛ի կաշառ կուրացուցանէ , ասէ , զառնելիմն առ 'ի թիւրել զգաւ տաստան . զի անհնար է կաշառոց և իրաւանց ընթացակից լինել . զի որպէս հուր զմոմ և ծուխ զմեղուս , այսպէս և կաշառք զիրաւունս հալեն և փախուցանեն : Իսկ զխոտորեալսն յայսմանէ՝ բարեբանութիւն հռչակեն ասելով , Թօթափէ զձեռս իւր 'ի կաշառոց . Թէ կաշառ 'ի վերայ իրաւանց նա ոչ առնու . և որ զայս արասցէ , նա մի՛ սասանեսցի յաւիտեան : Այ տալ դարձեալ զարծաթ տոկոսեօք 'ի վարձու . քանզի զվաշիս և զտոկոսիս 'ի տունս ամբարըտաց ասէ իմաստունն : Եւ Թէ և ոչ ես կարող ըստ տեառն հրամանին տալ փոխ՝ յորոց ակն ոչ ունիս առնուլ , որպէս զկատարեալ Վճի աշակերտ՝ զի առնուցու զայն բազմապատկուի յարքայուէ , գոնէ տուր փոխ ըստ մեղաւորացն , զի առցէ անդրէն զհաւասար կշիռն : Իսկ զանծնունդ բնութի արծաթոյն ծննդական առնել հակառակ է այ . քանզի նա զկենդանիս և ոչ զարծաթ ծննդական սահմանեաց : Եւ կենդանիքն մի անդամ 'ի տարւոյն ծնանին . իսկ արծաթ

յամսոջ : Որքան զամէ դժնդակ և առաւել ընդդէմ է այ . զի դու որպէս զօրաւոր և իմաստուն քան զնա՝ կարացեր առնել զայն յորում նա տկարացաւ :

ԿԵ . Եւ և ոչ 'ի հարուած ուրուք ձգել զձեռն . զի ոչ հարկանել ուսաք 'ի տնէ , այլ հարկանելէացմաւ տուցանել զճնոտս : Եւ զոր բանիւ վարդապետեաց , գործով կատարեաց . զի չար ծառային որ ած նմա ապտակ , ոչ ստատեաց և ոչ պատուհասեաց : Օ ի և բազում անգամ՝ Թող զսաստկագոյնս՝ 'ի փոքունց հարուածոց սպանութի գործի :

ԿԶ . Դարձեալ ոչ ձգել զձեռն 'ի զրկանս և 'ի յաւ փշտակուի . որ զարդարուք ստացեալն հրամանն ընկալաք սիւնել և տալ կարօտելոց : Եւ իբրեւ հակառակացս այսոցիկ և օրինօք հրաժարեցելոց ընդդէմ փակեմք զարձակումն շօշափելեաց , բացցուք նմա դրունս բարեգործութեան օգտակարս և պիտասնիս . ամբարձցուք զնա մաքուր մտղթանօք և անզօս մտօք առ անձ բոտ 'Դաւթայ՝ 'ի գիշերի համբարձէք զձեռն ձեր 'ի սրբութիւն , և օրհնեցէք զոր . և բոտ Պաւղոսի՝ կամիմ , զի արք յամ ժամ ամբարձցեն զոր ձեռն իւրեանց առ անձ առանց բարկուէ և երկմտուէ : Օ ի քան զամ առաքինութիւն սա առաւել ընտանի և մերձաւոր է այ . զի այլքն ան իբրեւ հանդերձանք և պատրաստութիւնք են անանձ մտից . իսկ սա դէմ յանդիման խօսակցութի է այ : Օ ի որպէս ան աշխատութի երկրագործի վասն հաւաքելոյ զպտուղսն է , և տաժանումն խոհագործի՝ յաղաքս կերակրելոյ , այսպէս և ան բարեգործութիւն զգաստուի և պարկեշտուի վասն ճանապարհ գործելոյ մտացն անզբաղապէս՝ որպէս ընդ սիրելոյ բարեկամի այ խօսակից լինել աղօթիւք , և զպէտս անկարեաց հոգեւորաց և մարմնաւորաց անձին և աշխարհի առաջի դնել , և 'ի նմանէ զյաջողումն ան բարութեան հայցել , և զփրկութիւն յորոգելութից Թէնամուոյն :

ԿԷ . Եւ այս մասն առաքինուէ ոչ է ընդ սահմանաւ որպէս զայլն . այլ անսահմանաբար յամ ժամու

առնել, ըստ տէրունական հրամանին որ ասէ . արթուն կացէք, և յամենայն ժամ աղօթս արարէք : Որ և յօրինակ մեզ և 'ի յորդորումն՝ ընդունողն ամ մաղթանաց բազում անգամ զգիշերս 'ի գլուխ հանէր յաղօթսն այլ : Եւ առաքեալ 'ի նմանէ ուսեալ, ասէր . յամենայնի գոհացարուք, անդադար աղօթեցէք : Վանդի և այսպէս վայելչական է նախ յաղագս տուելոց բարեացն գոհանալ, և ապա վասն առաջիկայիցն մաղթել : Եւ ոչ միայն վասն անձին և տան և որդւոց և ընտանեաց զայս առնել, այլ և վասն ամ աշխարհի . իւրաքանչիւրոցն զպիտոյան և զօգտակարսն տնօրինել՝ ըստ ոգւոյ և մարմնոյ : Եւս առաւել 'ի վերայ թշնամեացն և ատելեացն, ըստ տեառն բանին՝ թէ օրհնեցէք զանիծիչս ձեր, և աղօթս արարէք 'ի վերայ այնոցիկ՝ որ լիկենն զձեզ և հալածեն : Վանդի այս ամենայն զատելուի և զոխակալութիւն հալածական առնէ . զի յաղագս որոց ճշմարիտ և աներկբայ սիրով աղօթս առնէ, և 'ի անէ փրկութի հայցէ, և ընդ նոսա ոխակալուք զիմրդկարէ լինել : Եւ և թէպէտ լինի ունել ընդ ումեք թշնամուի, նախ հաշտել պարտ է ըստ տեառն բանին և ապա յաղօթս մատչել : Օ 'ի եթէ զպատարազն խափանել հրամայեաց նախ քան զհաշտութիւն, զի և ոչ իսկ էր ընդունելի առանց այնորիկ, որչափ ևս առաւել գաղօթսն . զի նախ զհաշտութիւն պարտ է առնել, և զամատելուի և զոխս լուծանել, և ապա յաղօթսն խնդրել նոցա բարիս 'ի տեառնէ : Եւ զայս առնել, զի և մեք առաւելապէս ընդ կարեօք եմք . քանզի անբաղդատելի են առ մի մեանս՝ յանցանք մեր որ առ անձ, և ընկերացն որ առ մեզ, ըստ թուոյ բիւր քանքարացն և հարիւր դահեկանին : Յաղագս այնորիկ իրաւացի է թողուլ պարտապանին զսակաւն, զի գացուք և մեք թողուլ թէ բազմացն : Վանդի ասաց տէրն . եթէ թողուցուք իւրաքանչիւր եղբօր իւրում 'ի սրտից ձերոց զյանցանս նոցա, թողցէ և ձեզ հայրն ձեր երկնաւոր զյանցանս ձեր . ապա թէ ոչ թողուցուք զյանցանս եղբարց ձերոց, և ոչ հայրն ձեր երկնաւոր թողցէ ձեզ զյանցանս ձեր : Որդ յաղագս այսպիսի սոսկալի

և իրաւացի հրաւանի պարտ է յամենայն սրտէ թռ
ղուլ պարտականացն և աղօթել սիրով 'ի վերայ նոցա.
զի առ այս զմեզ արար նձ իշխանս 'ի վերայ թողու
թէ մեղացն մերոց . զի որով սրտիւ մեք թողումք
նոցա զմեր պարտան, և սէր և գութ ցուցանեմք 'ի
վերայ նոցա, ըստ այն չափոյ և նձ զմեր յանցանան
թողու, և զարարչական սէրն և զգթութիւնն իւր
սփռէ 'ի վերայ մեր :

ԿԸ. Եւ յամենայն սահմանեալ ժամ աղօթից
տուրնջեան և գիշերոյ՝ պարտ է կանխել յեկեղեցի
նայ, և կամ յոր և իցէ տեղի աղօթից, ևս առաւել
'ի ժամ սոսկալի և մեղսաքաւիչ պատարագին : Օհ
եթէ տէրն քո վասն անճառ սիրոյն խոնարհեալ յան
բաւ բարձրութեն՝ պատարագի վասն քաւութե մե
զաց քոց, եղեալ միջնորդ հաշտութե ընդ հայր և
ընդ քեզ, ըստ որում և ասացն՝ այս է իմ մարմին որ
վասն ձեր բաշխի 'ի թողութի մեղաց մերոց, որչափ
ևս առաւել քեզ իրաւացի է երթալ և անկանել ա
ռաջի, և գոհանալ և շնորհ ունել զանբաւ բարերաւ
րութեն . որ վասն պարտաւորացս և անարժանիցս և
ապստամբելոցս՝ ի նմանէ բիւրապատիկ յանցաւորու
թի՞ զիւր անձն տայ նուէր և պատարագ հաշտութե
հօր ընդ պատժապարտացս : Եւ զի մեք յամենայն
ժամու մեղանչեմք խորհրդով՝ բանիւ և գործով,
նմին իրի և նա յամենայն օր պատարագի, զի օր ըստ
օրէ գործեալ մեղան քաւեացէ : Եւ եթէ դնամք
յսմ օր 'ի ժամ սոսկալի խորհրդոյն կատարման, և
գոհանամք և շնորհ ունիմք զմարդասիրունէն, և ճա
նաչեմք զերախտիսն, և զմեր մաղթանսն և զարտա
սուսն խառնեմք ընդ նորա գթութեն և ընդ բիւ
րապատիկ երախտագործութեն, կատարի 'ի վերայ
մեր շնորհ, և ընդունիմք զթողութի մեղաց : Եւ ե
թէ հեղգամք և արհամարհեմք և ոչ դնամք 'ի ժամ
սուրբ խորհրդոյն կատարման յեկեղեցին, և աղ
թեմք և գոհանամք զանբաւ բարերարութենէ և
խնդրեմք զթողութի մեղաց, այլ նախապատիւ համա
րիմք զհոգս մարմնականս և զգեազանս մնոտիս, և
զծուլութի և զհեշտութի մարմնոյ քան զաշխարհակե
ցոյց և զփրկագործ խորհուրդն, ոչ միայն թէ չօգ

տիմբ 'ի նմանէ, այլ և առաւել 'ի բարկուի շարժեմք զանախտակիր բնութիւն 'ի վերայ մեր փոխանակարհամարհանացն և անտես առնելոյն : Օրէթէ երկրաւոր որ թագաւոր վասն բարեգործելոյ ինչ զբաղաք, և պարգևս բաշխելոյ քաղաքացեացն եկեսցէ անդ, իսկ նորա ոչ եկեսցեն նմա յողջոյն և յերկրպագութիւն 'ի սպասաւորուի և 'ի շնորհակալութիւն, այլ արհամարհութիւն անփոյթ առնեն՝ իւրաքանչիւր որ յիւր գործ և յաշխատութիւն զբաղելով, ոչ միայն թէ պարգևս բարեաց ոչ բաշխէ նոցա, այլ և մեծապէս ցասնու և պատուհասէ, քանի ևս ապա յորժամ երկնաւոր թագաւորն եկեսցէ՝ զանմահ կենաց և զանապական ձիրս պարգևաց բաշխել՝ անտես առնեմք, զապականացուս և զցնդելիս նախամեծար վարկանելով քան զանապականն . և որ միշտ նոյնպէս ունի, 'ի բարկութիւն և 'ի ցասումն շարժեմք զնա 'ի վերայ մեր քան թէ յողորմութիւն :

ԿԹ. Եւ ոչ միայն աղօթել պարտ է առաջի սրբոյ պատարագին, այլ և հաղորդել փրկական խորհրդոյն . զի հաղորդելոցն ասաց լինել 'ի թողութիւն մեղաց և ոչ անհաղորդիցն : Վանգի նախ ասաց, թէ առէք կերայք՝ այս է մարմին իմ . և ապա յաւել՝ որ վասն ձեր բաշխի 'ի թողուի մեղաց : Վարձեալ ասաց . եթէ ոչ կերիջիք զմարմին որդւոյ մարդոյ և արբջիք զարիւն նորա, ոչ ունիք կեանս յանձին : Եւ դարձեալ, որ ուտէ զմարմին իմ և ըմպէ զարիւն իմ, յիս բնակեսցէ և ես 'ի նմա : Տեսանէս ահա, զի ճաշակողացն է 'ի փրկուի և ոչ անհաղորդիցն : Վայց և ոչ վարկապարագի հաղորդել հրամայէ, այլ սրբութիւն : Վանգի ասէ առաքեալ . փորձեսցէ մարդ զանձն իւր, և ապա 'ի հացէ անտի կերիցէ և 'ի բաժակէն արբցէ . զի որ ուտէ և ըմպէ անարժանութեմ, դատաւ տան անձին իւրում ուտէ և ըմպէ : Եւ թէ վասն այդորիկ իսկ են 'ի ձեզ բազում հիւանդք և ախտաժէտք, և շատ ևս այն են՝ որ և մեռեալքն են . այսինքն վասն անարժան հաղորդութե :

Հ. Եւ թերեւս ասիցէ որ արդեօք . ոչ յառաջագոյն ասացեր, թէ ինքն է քաւիչ յանցանաց ճաշակողացն, ըստ որում ասացն՝ այս է մարմին իմ որ

զինչ խօսի ե կամ գործէ, բանիւք 'ի բանս անկանի
 և 'ի գրգռուի և 'ի հակառակուի, 'ի բարկութի և
 'ի սրտամտութի, 'ի կռիւ և 'ի թշնամանս, 'ի հայհոյ-
 ութի և 'ի նախատինս, յարհամարհանս և յոտնհա-
 րութի. և յայսցանէ 'ի հարուածս և 'ի զանս, ուս-
 տի բազում անգամ և սպանութիւնք. յորմէ բանտ
 և կապանք և տուգանք և յափշտակուի ընչից և հա-
 տուան անդամոց և զրկումն 'ի հայրենեաց և հալա-
 ծանք յօտարուի և կամ մահ փոխանակ մահու։ Տե-
 սանեն ահա, զի ոչ միայն անասնոց հաւատարէ ար-
 բեալն, այլ և քան զխոզս և զշունս և զգորտս և զայլ
 զաղքագոյնս զեռնոց վատթարագոյնք են։ Եւ այսու-
 քիկ ըստ մարմնոյ, որ յոյժ փոքունք և նուաստք են
 առ բաղդատուի հոգեորական տուգանացն։ Վան-
 զի ընդ շունս և ընդ պոռնիկս և ընդ սպանողս և
 ընդ այլ չարագործս զրկի յարքայութեն, և զմշտա-
 վառն և զանշիջանելի ժառանգէ զքեհեանն ըստ ա-
 ռաքելական բանին՝ մի խաբիք, ասէ, զի ոչ շունք, ոչ
 պոռնիկք, ոչ իգացեալք, ոչ արուագէտք, ոչ բամբա-
 սողք, ոչ արբեցողք, զարքայութիւնն ոչ ժառանգեն։

ԾԶ. Վայ բազումք են որ ոչ միայն որկորստուիք և
 արբեցուիք արտաքոյ ռահմանին երանեն, այլ և զան-
 ային օրինօք սահմանեալ պահսն լուծանեն։ Են որ
 անհրաժարեցուցեալ կերակրօք, և են որ ձկամք և
 գինուով և ձիթով։ Եւ բարուրս կարկատեն ասելով.
 անձ վասն կերակրոց ոչ բարկանայ ումեք. զի և յայն
 սակա արար զնա և ետ մեզ, զի վայելեացուք յառատ
 պարգէս նորա և փառաւորեսցուք զնա։ Օ սիրտ,
 ասեն, պարտ է պահել 'ի չարեաց և չար ումեք ոչ
 առնել. քանզի զայս միշտ ուսուցանեն անձային պա-
 տուիրանք։

ԾԷ. Վր որս ասեմք, թէ և որ զպահսն՝ օրինա-
 դրեաց, ոչ զսիրտ պղծել ասաց չարեօք, կամ զըն-
 կերն տրտմեցուցանել, այլ և զայն ընդ այսմ պահել.
 զի և ոչ միոյ պատուիրանի պահպանութի բաւա-
 կան է յուզողի։ Եւ լուր յառաքելոյ որ ասէ. եթէ
 որ զան օրէնսն պահիցէ և միով իւրե գթիցէ, եղև

նամ օրինացն պարտական : Երբ որպէս զմարմին ոչ միով կերակրով՝ այլ նամպիտանացուօքն կերակրեմք, այսպէս և զհոգի՝ որոյ է կերակուր պատուիրանք նայ, ոչ միով կամ սակաւութ՝ այլ նամ պատուիրանք պարտ է կերակրել. զի և տէրն ոչ սոսկ ասաց՝ Թէ կեցցէ մարդ բանիւ որ ելանէ 'ի բերանոյ նայ, այլ Թէ նամ բանիւ :

ԾԸ. Իսկ եթէ դք ասիցէ, Թէ հրաժարեցուցեալ կերակուր միս է և որ ինչ 'ի մնոյ՝ զի ծնունդ կենդանեաց է, իսկ ձուկն ջրոյ, և ձէթ և գինի պտղոց՝ զորս պարտ է անխտիր ուտել, ո՛ր ցուրտ և յիմար պատճառիս. ոչ ապաքէն տարերքս նամ հաւասար են, երկիր և ջուր, օդ և հուր. և 'ի նիւթական արարածոցս ոչ գոյ ինչ էուի, որ ոչ 'ի չորից տարերքս յայս ցանէ է գոյացեալ, բանաւորք և անբանք, կենդանք և անկենդանք : Իսկ եթէ ասիցէ դարձեալ, Թէ նմ ասաց՝ բղիեսցէ երկիր շունչ կենդանի ըստ ազգի չորքոտանի և սողունս և գազանս ըստ ազգի, և դարձեալ ասաց՝ հանցեն ջուրք գեռունս շնչոց կենդանեաց և Թռչունս Թեւաւորս և կէտս և ձկուներս և կայտառս զանազան, և ահաւասիկ անասունք՝ երկրի են ծնունդ, և ձուկն՝ ջրոյ. վասն այնորիկ ըզձկունս պարտ է ուտել, և զանասունս ոչ : Եւ յառաջագոյն ասացի, Թէ ոչ ինչ գոյ 'ի վերայ երկրի 'ի միոյ տարրէ գոյացեալ, և ոչ յերկուց կամ յերեց, այլ բովանդակն 'ի չորից : Եւ որ յերկրէ ասացաւ, ունի զջուրն և զայլն ընդ ինքեան. նմանապէս և որ 'ի ջրոյ՝ ունի և զերկրի և զայլոյն խառնուած : Իսկ եթէ դարձեալ հակառակիս՝ նուազ լինել զորս 'ի ջրոյ. ասացաւ. բան զոր յերկրէ, ընդէր ոչ և զԹռչունան ուտես, բան զի և նոքա 'ի ջրոյ են. և կամ ընդէր ոչ 'ի բուսոց և 'ի սերմանեաց հրաժարես, զի և նոքա յերկրէ են : Իսկ եթէ զկենդանին ասես պատճառ, ահա և ձկունք կենդանի են և մեծ և յաղթանդամ. քան զնամ կենդանիս որ 'ի վերայ երկրի :

ԾԹ. Եւ ոչ ասեմ զայս ինչ պատճառ կամ զայն, այլ զանցանէն ընդ եզեալ սահմանս. զի և առաջին պահոցն լուծումն՝ որով անէծք և մահ յաշխարհ եմուտ՝ ոչ մտով էր կամ ձկամք կամ գինւով և ձիթով :

այլ պտղով: Ի ծառոյն, ասէ, գիտուն բարւոյ և չարի մի ուտիցէք: Եւ 'ի պատժեն յետ յանցաւորութեն դարձեալ զնոյն երկրորդեաց. փոխանակ, ասէ, զի կերար 'ի ծառոյն, յորմէ ասացի չուտել, անիծեալ լիցի երկիր 'ի գործս քո. և սր 'ի կարգին:

Կ. Եւ զանձային օրէնսդիրքն որպէս զաւուրսն որոշեցին պահոց և ուտելոյ, նոյնպէս և զկերակուրսն զանազանեցին. զգօրաւորսն և զհեշտալիսն և զախորժականսն մարմնոյ՝ զորս պատշաճ դատեցան՝ օրինադրեցին ոչ ուտել յաւուրս պահոց. ոչ թէ զի կարօտութի ունի անձ մերոց պահոցն, այլ զի երևեսցուք ընդ հնազանդութեամբ հրամանինորա: () Այս և 'ի մարդիկ է տեսանել. զի 'ի վերայ ընդ ձեռամբ անկելոցն ոչ այնքան զմեծամեծսն կամ զփոքունսն քննեն զպատճառս, որքան զանհնազանդութիւն և զարհամարհանս հրամանի իւրեանց. այսպէս ան ումեք պարտ է հնազանդել աստուածայնոյ օրինադրութեանն զոր 'ի ձեռն եկեղեցւոյ առաջնորդաց կարգեաց: Եւ զորս ըստ անձային հրամանին կարճեաց յինքենէ յաւուրս պահոցն զկերակուրս, մասնաւորել զայն կարօտելոցն հարկաւորացն: Այս և զանաւելորդս գոյիցն, կերակրոց և զինչ և իցէ, առատապէս սիւսել և տալ աղքատաց, զի արդարութի բարեգործութեն մնասցէ յաւիտեան. հաւանեալ բարերարին խրատու, զապականացու և զցնդելի նիւթ երկրաւորին՝ որ ցեցոյ և ժանգոյ է կերակուր՝ որպէս վաճառականութիւն տալ 'ի ձեռս աղքատաց և գանձել յերկինս, որ անդրժեւելին է գողոց և ցեցոյ. և առնուլ փոխարէն զանապականն և զանայլայլելին զերկնից արքայուին ըստ նորուն տեառն երանաւետ ձայնի որ առ բարեգործացն դասս. եկայք, ասէ, օրհնեալք հօր իմոյ, ժառանգեցէք զպատրաստեալ ձեզ զարքայուին 'ի սկզբանէ աշխարհի. վասն զի քաղցեայ և ետուք ինձ ուտել, ծարաւեցայ և արբուցէք զիս, անարեւիք և ժողովեցիք զիս ընդ յարկաւ ձերով, մերկ էի և զգեցուցէք զիս, հիւանդ էի և տեսէք զիս, 'ի բանտի էի և եկիք առ իս: Աղք իբրեւ տարակուսեցան՝ տեսեալ զնա յայնպիսի փառաւորութե, և անարժանմա զասացեալն վարկանէին, և հարցին՝ թէ երբ տեսաք

զքեզ յայդպիսի կարօտութեան և բարեգործեցաք որպէս գոհանասդ, պատասխանեաց նոցա և ասէ . ուրովհետև արարէք միում 'ի փոքր և յարհամարհ թըւեցելոցս յայսցանէ, ինձ արարիք . զի ես էի որ նոցին ձեռօք առնուի զողորմուին 'ի ձեռաց ձերոց : Եւ ըստ վերագոյն գրելոցդ ամենայն փնասակարացդ այդոցիկ ընդգէմ փակել արժան է զճաշակելիս, և լաւագունացդ բանալ, եթէ հանդերձեալ եմ ըստ տրարչագիր սահմանին՝ շարժել զնա 'ի բնաւորականացն ներգործութի :

ԿԱ . ( ) Ետ այսորիկ զնել արժան է սանձս և 'ի վերայ լեզուոյ . զի թէպէտ և փոքր ինչ անդամ է, այլ մեծամեծս բարբառի ըստ առաքելոյ : Եւ զարդանիրաւութե զնա ասէ, և ամ մարմնոյն ապականիչ . նովաւ, ասէ, օրհնեմք զնձ, և նովաւ անիծանեմք զմարդիկ՝ որ 'ի պատկեր նոյ արարան : Եւ քաղցր և ողորդական բանիւ 'ի խրատ մատուցեալ, ասէ . ոչ է պարտ, եղբարք, այսմ այսպէս լինել . զի որպէս աղբիւր անդատին 'ի միոյ ականէ ոչ բղիւէ քաղցր և դառն, այսպէս և լեզու՝ որ քաղցր և ճորհալից բանից գործարան յարարէն 'ի բնութիւնս հաստատեցաւ, ոչ է իրաւացի եթէ զդառնուի հայհոյուն և բամբասանաց, կագի և հակառակուն, սուութե և չարախօսուն, թշնամանաց և զրպարտութե, քսութե և մատնուն, խեղկատակուն և դատարկաբանութեան, երգմնահարութե և շողոքորթուն, և այլ յոգնապատիկ շաղակրատութեան յինքենէ բղիւեսցէ : Եւ նաւանդ զանօրէն և զհոգեկորոյս բանս յիշոցատուուն, որ է սերմ որոմնացան թշնամոյն 'ի նմանէ սերմանեալ, և 'ի հաճոյակատար մշակաց իւրոց երկրագործեալ և արդիւնացեալ : Եւ քան զնմ յանցան է դժնդակ և ծանրագոյն, և առաւել խաւարեցունէ զոգուոյն պայծառուի, և անհրաժեշտ ժառանգս կացուցանէ մշտավառ հրոյ անշիջանելի գեհենին : Օ՛ր եթէ յիմար և մարոս ասել եղբօրն՝ ըստ տոն բանին պարտաւոր առնէ գեհենին, որչափ ևս առաւել զանհնարին և զդժնդակ նմուշելուն՝ անարգանաց և նախատանաց բանսն որպէս 'ի դժոխոց

յանգականեալ՝ մտացն և 'ի լեզւոյն զգայուելով . մինչ զի անամնոց և գազանաց առականօք անարգեն զ'ի պատկեր նյ եղեալ մարդն . որով զնախատիպն ան շարժեն 'ի վերայ ինքեանց 'ի բարկուի և 'ի վըրէժինդրուի : Յորով անգամ և զսուրբ և զամենեղոգիսն հայհոյեն . զոր ասաց տէրն՝ ոչ բնաւ ունել թողուի , ոչ յայսմ աշխարհի և ոչ 'ի հանդերձեալն :

ԿԲ. Եւ 'ի սանձել առ այս անկարգ բերումն զլեզու , շարժել դարձեալ գեղեցկապէս զնա արժան է 'ի խոստովանուի սբ և ուղղափառ հաւատոյ երից անձնաւորուեց և միոյ անձուէ համաբուն և զուգական Երրորդունէն . և 'ի դաւանութի աշխարհանորոգ և փրկական տնօրէնութեն . և յօրհնուի և 'ի փառաբանութի անսահման բարերարութեան և յոքնառատ պարգեւաբաշխութեն . և 'ի մաղթանս մշտանուէրս վասն փրկութե անձին և հոմանորայն . և 'ի խոստովանութի նախագործեալ յանգանապէս անպատկառապէս յանդիմանութե և գովելի ամօթ խածութե , 'ի մեծամեծացն մինչ 'ի մանունն իջանելով , որ ըստ գործոց՝ բանից և խորհրդոց . և 'ի խըրատ և յօգտուի այնոցիկ , որ այնմ պէտս ունին հոգեւորաց և մարմնաւորաց : Չեռն կարկառելով գրգռելոցն . միւթարել զսգաւորս . կանգնել զանկեալս յուսահատութե . բժշկել զբեկեալս թերահաւատութե . քաջալերել զվհատեալսն հեղգութե . պնդակազմել զլողզողդմն արիութեամբ . զօրացուցանել զհաստատունան պնդութեամբ : Եւ մի երբեք խօսել զայն ինչ , որ ոչ ինքեան և ոչ լսողին է պիտանացաւ . այլ զոր հասարակաց ամենեցուն է 'ի յօգուտ , ըստ առաքելոյ զի ասէ . լիցի բանն ձեր համեալ աղիւն ճշմարտութեան , զի տացէ շնորհս լսողացն :

ԿԳ. Եւ արդաւորապէս ապա և 'ի շօշափեղին իրաւացի է անցանել բանիւ , և զնորայնահասն զնա զուգն յարձակումն . որով առձեռն պատրաստ է 'ի շարուն ճանապարհ և մուտք 'ի մեղս : Եւ նախ 'ի գարշ և 'ի զազրալի շօշափմանէն կարձել , որ յամոռնութիւն և 'ի պոռնկութիւն լինի 'ի գեղեսն և 'ի

1 Բիւզանդեան տպագիրքն յարբխնել կամ յարգախնել :

շուայլեալսն : Այս ասեմ'ի զգաստան և 'ի պարկէշտան . քանզի նորա խորշին յայսպիսի աղտեղուէց : Վասն զի ամենայն պիտանացու գործոյ ունի բնուիս յինքենէ պատշաճաւոր գործիս . և որպէս յիւրաքանչիւր գործս իւրովք յարմարականօքն վարի , նմանապէս և յայնս իւրովքն շատասցի : Այն ոմանք 'ի վաւաշտացն , որք և առանց գործակցի ինքեանք ընդ ինքեանս մաւ քառին , և զգարչ ցանկութիւնսն հոսմամբ ախտիյն կատարեն , որ ոչ ինչ նուազ քան զպոռնկութիւն է . այլ զոյգ և հաւասար շնութեն մերժէ յարքայութենէն զգործունեայն , և առնէ ժառանգ զեհէնին . յորմէ առաւել պարտ է զգուշանալ . վասն զի սակաւ է հեշտութիւն և յովով պատուհան :

Կ Դ . Արգելուլ պարտ է և 'ի գողութեն զձեռս ըստ առաքելոյ հրամանի , որ ասէ . որ գողանայր , մի ևս գողացի , այլ մանաւանդ վաստակեսցէ գործել ձեռովք իւրովք զբարիս . զի բաւական իցէ տալ ում' պիտոյ իցէ : Այլ թափել և 'ի կաշառաց զձեռս . զոր դարովէ մարդարէն ասելով . ձեռք իւրեանց յանօրէնութեն ևն , և աջ նոցա լի է կաշառօք : Այլ կաշառ կուրացուցանէ , ասէ , զառնելիսն առ 'ի թիւրել զգաւ տաստան . զի անհնար է կաշառոց և իրաւանց ընթացակից լինել . զի որպէս հուր զմոմ և ծուխ զմեղուս , այսպէս և կաշառք զիրաւունս հալեն և փախուցանեն : Ասկ զխոտորեալսն յայսմանէ՝ բարեբանութիւն հոչակեն ասելով , թօթափէ զձեռս իւր 'ի կաշառոց . թէ կաշառ 'ի վերայ իրաւանց նա ոչ առնու . և որ զայս արասցէ , նա մի' սասանեսցի յաւիտեան : Այլ տալ դարձեալ զարծաթ տոկոսեօք 'ի վարձու . քանզի զվաշխս և զտոկոսիս 'ի տունս ամբարըշտաց ասէ իմաստունն : Այլ թէ և ոչ ես կարող ըստ տեառն հրամանին տալ փոխ' յորոց ակն ոչ ունիս առնուլ , որպէս զկատարեալ Վաթի աշակերտ' զի առնուցու զայն բազմապատկուի՞ յարքայուէ , գոնէ տուր փոխ ըստ մեղաւորացն , զի առցէ անդրէն զհաւասար կշիռն : Ասկ զանծնունդ բնութիւն արծաթոյն ծննդաւան առնել հակառակ է այլ . քանզի նա զկենդանիս և ոչ զարծաթ ծննդական սահմանաց : Այլ կենդանիքն մի անդամ 'ի տարւոյն ծնանին . իսկ արծաթ

յամսոջ : Սր քան զամէ դժնդակ և անաւել ընդ դէմ այ . զի դու որպէս զօրաւոր և իմաստուն քան զնա՝ կարացեր առնել զայն յորում նա տկարացաւ :

ԿԵ . Եւ և ոչ 'ի հարուած ուրուք ձգել զձեռն . զի ոչ հարկանել ուսաք 'ի նոնէ , այլ հարկանելեացմա տուցանել զծնօտս : Եւ զոր բաժնիւ վարդապետեաց , գործով կատարեաց . զի չար ծառային որ ած նմա ապտակ , ոչ ստատեաց և ոչ պատուհասեաց : Օյ և բազում անգամ՝ Թող զսաստկագոյնս՝ 'ի փորունց հարուածոց սպանութի գործի :

ԿԶ . Եւ արձեալ ոչ ձգել զձեռն 'ի զրկանս և 'ի յա փշտակուի . որ զարդարուի ստացեալն հրաման ընկալաք սիւռել և տալ կարօտելոց : Եւ իբրեւ հակառակացս այսոցիկ և օրինօք հրաժարեցելոց ընդդէմ փակելք զարձակումն շօշափելեաց , բացցուք նմա դրունս բարեգործութեան օգտակարս և պիտանիս . ամբարձցուք զնա մաքուր մտղծանօք և անզօս մտօք առ անձ ըստ 'Եւութայ՝ 'ի գիշերի համբարձէք զձեռն ձեր 'ի սրբութիւն , և օրհնեցէք զոր . և ըստ 'Պաւղոսի՝ կամիմ , զի արք յամ ժամ ամբարձցին զքր ձեռն իւրեանց առ անձ առանց բարկուէ և երկմտուէ : Օյ քան զամ առաքինութիւն սա առաւել բնտանի և մերձաւոր է այ . զի այլքն անձ իբրեւ հանդերձանք և պատրաստութիւնք են անձ մտից . իսկ սա դէմ յանգիման խօսակցութի է այ : Օյ որպէս անձ աշխատութի երկրագործի վասն հաւաքելոյ զպտուղսն է , և տաժանումն խոհագործի՝ յաղազս կերակրելոյ , այսպէս և անձ բարեգործութի և զգաստուի և պարկեշտուի վասն ճանապարհ գործելոյ մտացն անզբաղապէս՝ որպէս ընդ սիրելոյ բարեկամի այ խօսակից լինել աղօթիւք , և զպէտս անձ կարեաց հոգեւորաց և մարմնաւորաց անձին և աշխարհի առաջի դնել , և 'ի նմանէ զյաջողումն անձ բարութեան հայցել , և զփրկութիւն յորդգործից թշնամւոյն :

ԿԷ . Եւ այս մասն առաքինուէ ոչ է ընդ սահմանաւ որպէս զայլն . այլ անսահմանաբար յամ ժամաւ

1 Բօրինակին հոգագործի :

առնել, ըստ տէրունական հրամանին որ ասէ . արթուն կացէք, և յամենայն ժամ աղօթս արարէք : Որ և յօրինակ մեզ և 'ի յորդորումն՝ ընդունողն ամ մաղթանաց բազում անգամ զգիշերս 'ի գլուխ հանէր յաղօթսն ասլ : Եւ առաքեալ 'ի նմանէ ուսեալ, ասէր . յամենայնի գոհացարուք, անդադար աղօթեցէք : Քանզի և այսպէս վայելչական է նախ յաղագս տըւելոց բարեացն գոհանալ, և ապա վասն առաջիկային մաղթել : Եւ ոչ միայն վասն անձին և տան և որդւոց և ընտանեաց զայս առնել, այլ և վասն ամ աշխարհի . իւրաքանչիւրոցն զպիտոյսն և զօգտակարսն տնօրինել՝ ըստ ոգւոյ և մարմնոյ : Եւս առաւել 'ի վերայ թշնամեացն և ատելեացն, ըստ տեառն բանին՝ թէ օրհնեցէք զանիծիչս ձեր, և աղօթս արարէք 'ի վերայ այնոցիկ՝ որ լլկենն զձեզ և հալածեն : Քանզի այս ամենայն զատելուի և զոխակալութիւն հալածական առնէ . զի յաղագս որոց ճշմարիտ և աներկբայ սիրով աղօթս առնէ, և 'ի անէ փրկութի հայցէ, և ընդ նոսա ոխակալուք զիւրդկարէ լինել : Կա և թէպէտ լինի ունել ընդ ումեք թշնամութի, նախ հաշտել պարտ է ըստ տեառն բանին և ապա յաղօթս մատչել : Օր թէ զպատարազն խափանել հրամայեաց նախ քան զհաշտութիւն, զի և ոչ իսկ էր ընդունելի առանց այնորիկ, որչափ ևս առաւել զաղօթսն . զի նախ զհաշտութիւն պարտ է առնել, և զամ ատելութի և զօխալութեանել, և ապա յաղօթսն խնդրել նոցա բարիս 'ի տեառնէ : Եւ զայս առնել, զի և մեք առաւելապէս ընդ կարեօք եմք . քանզի անբաղդատելի են առ մի մեանս՝ յանցանք մեր որ առ ան, և ընկերացն որ առ մեզ, ըստ թուոյ բիւր քանքարացն և հարիւր զահեկանին : Յաղագս այնորիկ իրաւացի է թողուլ պարտապանին զսական, զի գտցուք և մեք թողութի բազմացն : Քանզի ասաց տէրն . եթէ թողուցուք իւրաքանչիւր եղբօր իւրում 'ի սրտից ձերոց զյանցանս նոցա, թողցէ և ձեզ հայրն ձեր երկնաւոր զյանցանս ձեր . ապա թէ ոչ թողուցուք զյանցանս եղբարց ձերոց, և ոչ հայրն ձեր երկնաւոր թողցէ ձեզ զյանցանս ձեր : Եւ յաղագս այսպիսի սոսկալի

և իրաւացի հօգուտների պարտ է յամենայն սրտէ թողուլ պարտականացն և աղօթել սիրով՝ ի վերայ նոցա. զի առ այս զմեզ արար անձ իշխանս ի վերայ թողուլ թէ մեղացն մերոց . զի որով սրտիւ մեք թողումք նոցա զմեր պարտսն , և սէր և գութ ցուցանեմք ի վերայ նոցա , ըստ այն չափոյ և անձ զմեր յանցանսն թողու , և զարարչական սէրն և զգթութիւնն իւր սփռէ ի վերայ մեր :

ԿԸ . Եւ յամենայն սահմանեալ ժամ աղօթից տուրնջեան և գիշերոյ՝ պարտ է կանխել յեկեղեցի այ , և կամ յոր և իցէ տեղի աղօթից , ևս առաւել ի ժամ սոսկալի և մեղսաքաւիչ պատարագին : Սի եթէ տէրն քո վասն անձառ սիրոյն խոնարհեալ յան բաւ բարձրութեն՝ պատարագի վասն քաւութե մեղաց քոց , եղեալ միջնորդ հաշտութե՝ ընդ հայր և ընդ քեզ , ըստ որում և ասացն՝ այս է իմ մարմին որ վասն ձեր բաշխի ի թողութի մեղաց մերոց , որչափ ևս առաւել քեզ իրաւացի է երթալ և անկանել առաջի , և գոհանալ և շնորհ ունել զանբաւ բարերարութեն . որ վասն պարտաւորացս և անարժանիցս և ապստամբելոցս՝ ի նմանէ բիւրապատիկ յանցաւորութե զիւր անձն տայ նուէր և պատարագ հաշտութե հօր ընդ պատժապարտացս : Եւ զի մեք յամենայն ժամու մեղանչեմք խորհրդով՝ բանիւ և գործով , նմին իրի և նա յամենայն օր պատարագի , զի օր ըստ օրէ գործեալ մեղսն քաւեացէ : Եւ եթէ գնամք յամ օր ի ժամ սոսկալի խորհրդոյն կատարման , և գոհանամք և շնորհ ունիմք զմարդասիրութեն , և ճանաչեմք զերախտիսն , և զմեր մաղթանսն և զարտաւորսն խառնեմք ընդ նորա գթութին և ընդ բիւրապատիկ երախտագործութիւն , կատարի ի վերայ մեր շնորհ , և ընդունիմք զթողութի մեղաց : Իսկ եթէ հեղգամք և արհամարհեմք և ոչ գնամք ի ժամ սուրբ խորհրդոյն կատարման յեկեղեցին , և աղութեմք և գոհանամք զանբաւ բարերարութենէ և խնդրեմք զթողութի մեղաց , այլ նախապատիւ համարիմք զհոգս մարմնականս և զգազանս մտտիս , և զծուրութի և զհեշտութի մարմնոյ քան զարխարհակեցոյց և զփրկագործ խորհուրդն , ոչ միայն թէ չօգ-

տիմք 'ի նմանէ, այլ և առաւել 'ի բարկուի շարժեմք զանախտակիր բնութիւն 'ի վերայ մեր փոխանակարհամարհանացն և անտես առնելոյն : Օ) Ի եթէ երկրաւոր որ թագաւոր վասն բարեգործելոյ ինչ զքաղաք, և պարգևս բաշխելոյ քաղաքացեացն եկեսցէ անդ, իսկ նորա ոչ եկեսցեն նմա յողջոյն և յերկրպագութիւն 'ի սպասաւորութիւն 'ի շնորհակալութիւն, այլ արհամարհութեան անփոյթ առնեն՝ իւրաքանչիւր որ յիւր գործ և յաշխատութիւն զբաղելով, ոչ միայն թէ պարգևս բարեաց ոչ բաշխէ նոցա, այլ և մեծապէս ցամառ և պատուհասէ, քանի՜ և ապա յորժամ երկնաւոր թագաւորն եկեսցէ՝ զանմահ կենաց և զանապական ձիրս պարգևաց բաշխել՝ անտես առնեմք, զապականացուս և զցնդելիս նախամեծար վարկանելով քան զանապականն . և որ միշտ նոյնպէս ունի, 'ի բարկութիւն և 'ի ցասումն շարժեմք զնա 'ի վերայ մեր քան թէ յողորմութիւն :

ԿԹ. Եւ ոչ միայն աղօթել պարտ է առաջի սրբոյ պատարագին, այլ և հաղորդել փրկական խորհրդոյն . զի հաղորդելոցն ասաց լինել 'ի թողութիւն մեղաց և ոչ անհաղորդիցն : Վանգի նախ ասաց, թէ առէք կերպք՝ այս է մարմին իմ . և ապա յաւել՝ որ վասն ձեր բաշխի 'ի թողութիւն մեղաց : Վարձեալ ասաց . եթէ ոչ կերիջիք զմարմին որդւոյ մարդոյ և արքջիք զարիւն նորա, ոչ ունիք կեանս յանձին : Եւ դարձեալ, որ ուտէ զմարմին իմ և ըմպէ զարիւն իմ, յիս բնակեցէ և ես 'ի նմա : Տեսանեն ահա, զի ճաշակողացն է 'ի փրկուի և ոչ անհաղորդիցն : Բայց և ոչ վարկապարագի հաղորդել հրամայէ, այլ սրբութեմ : Վանգի ասէ առաքեալ . փորձեսցէ մարդ զանձն իւր, և ապա 'ի հացէ անտի կերիցէ և 'ի բաժակէն արբցէ . զի որ ուտէ և ըմպէ անարժանութեմ, դատաւ տան անձին իւրում ուտէ և ըմպէ : Եւ թէ վասն այդորիկ իսկ են 'ի ձեզ բաղում հիւանդք և ախտաժէտք, և շատ ևս այն են՝ որ և մեռեալքն են . այսինքն վասն անարժան հաղորդութեմ :

Զ. Եւ թերևս ասիցէ որ արդեօք . ոչ յառաջագոյն ասացեր, թէ ինքն է քաւիչ յանցանաց ճաշակողացն, ըստ որում ասացն՝ այս է մարմին իմ որ

վասն ձեր բաշխի 'ի քառութի և 'ի թողութի մեղաց . և այժմ զառաքեալ 'ի մէջ բերես որ ասէ, որ ուտէ և ըմպէ անարժանութի, դատաստան անձին իւրում ուտէ և ըմպէ . և ահա տարակուսանք, զի հակառակս բարբառին : Այլ լուր ո՞վ դու, զի ոչ ընդ հակառակս խօսին, այլ կարի քաջ միաբանս . և է այսպէս : Արդ հողանիւթեայ՝ մարմնոյ և արեան վիճակեալ՝ զիարդ ինքեան սրբութիւն արժանանայ ընծ միաւորել ճաշակմամբ մարմնոյ և արեան նորա :

Օ ի եթէ սերովբէն ոչ համարձակէր մերձենալ յօրինակն նորա, այլ ունելեաց կարօտանայր, մարդ՝ որ անչափ փոքրիկութիւն վերջանայ 'ի նմանութե սերովբէի, որպէս կարողանայ մերձենալ 'ի ճշմարտունի : Այլ բարերար և մարդասէրն ընծ ըստ անչափ սիրոյն իւրոյ զոր ունի առ ազգս մարդկան՝ կամեալով զսոսա միացուցանել յինքն՝ ետ սոցա պատճառ սրբութե ղխոստովանութիւն և զապաշխարութի : Օ ի նամ որ ճշմարիտ արաիւ ըստ գիտակցութե մտաց իւրոց 'ի շտեմարանս արտին մտանելով՝ մանրամասնաբար ուրոնեցէ զնամ սխալանս հոգւոյ և մարմնոյ և մտաց, զխորհրդոց զբանից և զգործոց, և խոստովանեցի անպատկառաբար և անծածկապէս որպէս զթըշնամւոյ ամբաստանելով զմեղացն . և առցէ ըստ չափոյ կարողութե սահման ապաշխարութե, և ապաշխարեցէ և որբեցի :

ՀԱ. Այսպէս գիտել պարտ է, զի զնամ մեզմն մինչ 'ի մանունն իջանելով՝ ոչ որ կարէ զմտաւ ածել կամ խոստովանել, թէ և բիւր անգամ ջանայ : Այլ գրես ջիր՝ թէ զգործոցն կարէ յիշել և խոստովանել . իսկ զխորհրդոցն կամ զբանիցն որպէս : Այլ եթէ յիմար ասելն և մարոս՝ գեհենին դատապարտէ, և դատար կաբանունին 'ի պահանջանս՝ համարոյ ածէ, ո՞րք է որ զայս նամ մի ըստ միոջէ զմտաւ ածել կարէ և խոստովանել : Ի՞նչ զոր մտածեացն և խոստովանեցաւ և ապաշխարեաց, այնու սրբեաց . և զոր ոչն կարաց յիշատակել, զայն մարմին և արիւն Վշի սրբէ : Այլ ճշմարտի երկոցուն բան նոն և առաքելոյն : Օ ի որ

1 Յօրինակին 'ի պարմանեան :

առանց խոստովանութե և ապաշխարութե ուստի և ըմպէ, դատապարտի ըստ առաքելոյ . և որ խոստովանութե և ապաշխարութե, քաւի ըստ Վրժի: () սոյն զայս յայտ առնէ և Որոտմանն որդի. եթէ անեմք, ասէ, եթէ մեղս ինչ մեք ոչ ունիմք, զանձինս խաբեմք, և ճշմարտութիւն 'ի մեզ ոչ գոյ . ապա եթէ խոստովան լինիմք զմեղս մեր, հաւատարիմ է նա և արդար առ 'ի թողուլ զմեղս մեր . և արիւն {} խոստի որդւոյն ասի սրբէ զմեզ յամենայն անօրէնութենէ: {} Թուի թէ զայն ակնարկէ . զի թէպէտ և խոստովանեսցի որ, բայց զկատարեալ թողութիւնն՝ հաղորդութիւն մեղսաքաւիչ մարմնոյ և արեանն Վրիստոսի պարգեւէ: Ուսանիմք զայս և յօրինակէ սերովբէին՝ որ առ մարգարէն . վասն զի խոստովան եղև մարգարէն, թէ պիղծ շրթունս ունիմ, և 'ի մէջ պղծաշուրթն ժողովրդեան բնակեալ եմ ես: Եւ ապա սերովբէն էառ ունեւեզք 'ի հրոյ անտի որ 'ի վերայ սեղանոյն, եբեր մերձեցոյց 'ի բերան մարգարէին և ասէ . ահա մերձեցաւ այդ 'ի շրթունս քո, և հանցէ զանօրէնութիւն քո, և զմեղս քո սրբեսցէ 'ի քէն: Տեսանեն ահա, զի թէպէտ և ոք էր մարգարէն և առաւել քան զիմ մարդիկ, մինչ զի հոգւոյն էր բնակարան և զիոր զօրութեանց ետես յաթոռ փառաց, այլ օրինակի մարմնոյն Վրի կարօտացաւ առ 'ի մեղացն մաքրութի:

ՀԲ. Եւ յետ մաքուր մաղթանօք առ անձ զձեռս համբառնալոյ զարգարեսցուք զնա և այլովք բարեգործութեք . տրօք տնանկաց, և կարկառելով ձեռն յաղքատս . զի և այս ոչ փոքր ինչ նպաստ լինի առ 'ի մեղացն քաւուի . ըստ այնմ, զմեղս քո ողորմութեք քաւեսցես, և զանօրէնութիւն քո գթովք տնանկաց: {} Կործել ձեռօք և տալ կարօտելոց՝ ըստ խրատուն Պաւղոսի . զբարիս գործել, ասէ, մի ձանձրանայք, զի 'ի ժամանակի իւրում հնձեսջիք առանց լքանելոյ: Եւ անձ վտանգելոց որք կարօտ են օգնականուե, հիւանդաց, տկարաց՝ ծերոց սպասաւորել առանց հեղգութեան . որպէս իւրաքանչիւր ումեք կարեոր պէտքն պահանջէ:

ՀԳ. Եւ զոտոս ոչ է պարտ որոշել յընտանի ան-

դամոցն միաբանուէ, և անխնամաբար առանց դար-
դարանաց թողուլ. այլ իւրովք բնաւորականներ գործ-
ուեցն գործառնութեամբք պսակել զնա: Օ՛ր թէ
պէտ և 'ի զգայութեց ոչ է սա, այլ ոչ ինչ նուազ 'ի
նոցանէ ի յնանական մտացն առաջնորդուի՞ր, յիւրա-
քանչիւրսն ունի շարժումն ընդդիմակ գործոց՝ բա-
րւոյ և չարի: Ա՛յնն որոյ պարտ է խոհանանին վերա-
կացուի իբր ստուար և անխզելի կապանօք արգելուլ
զնա՝ ի չար ընթացից և 'ի գնացից անօրէնութեան.
ոչ շարժել զնա՝ ի գողոց և յաւազակաց միաբանուի
և 'ի հետևողութի, ըստ իմաստնոյն խրատու՝ որ-
դեակ, ասէ, մի երթար ճանապարհ ընդ նոսա. խո-
տորեա զտոնքո՝ ի շաւղաց նոցա. զի ոտք նոցա՝ ի չա-
րիս ընթանան, և երագունք են՝ ի հեղումն արեան:
Այլ և 'ի տուն պոռնկութե կամ արբեցուէ. զի կա-
տարած երկոցուն յատակս հայի դժոխոց: Այլ 'ի թա-
տերս խաղուց և լկտի տեսութեանց, զի յոլովից չա-
րեաց են պատճառ: Այլ առ դիւթս և կախարդս, զի
օտարացուցիչք են յայ: Այլ և առ չար խորհրդակիցս
և գործակիցս, խորհել և կամառնել ումեք չարութի:
Եւ միանգամայն յամէ՝ որ ընթացիւք ոտին լինի
ապստամբութի՝ ի հրամանացն այ՝ ներգործուի չարի
յինքն և կամ յայլ խոտորել: Եւ արգելմամբ յայտ-
մանէ ուղղել 'ի գնացս արդարութե. ըստ առա-
կողին՝ ի ճանապարհս ճամարտութեան գնամ, և 'ի
շաւիղս արդարութեան շրջիմ: Այնինքն ստէպ ըն-
թանալ յեկեղեցի այլ և 'ի տունս աղօթից՝ ի փառա-
բանութի այ: Վնալ և առ խոստովանալ հայրս, և
հոգևոր խրատուց բաշխողս. խոստովանել զմեզս,
և առնուլ խրատ ապաշխարուէ և բարեգործութե:
Վնալ և յայցելուի հիւանդաց և որք 'ի բանտի, և
ըստ չափու զօրութե օգնական լինել: Եւ բոլորու-
մին յամ որ ինչ ըստ պատուիրանաց այ է՝ գնալ, և 'ի
հրաժարելոցն խոտորել: Այնչ զի կարել ասել ընդ
Վաւթայ. 'ի ճանապարհս պատուիրանաց քոց ըն-
թացայ, և զճանապարհս ճամարտուէք բնորոշել:
Եւ լսել 'ի տնէ. դուք որ եկիք զկնի իմ, 'ի միւսան-
գամ գալստեանն իմոյ վայելեալիք 'ի փառս իմ: Եւ
հ. Եւ արգ ահաւասիկ շնորհօքն այ՝ մասանց

ողուցի և շարժմանց մտաց և զգայութեանց մարմնոյ,
որ ինչ մուտք մեղաց են՝ փակեցան, և որ ինչ առա-
քինութե և սրբութե յառաջատուութիւն բացան։ Օ ի
և այս իսկ է մարդ բոլորովին։ ոգի և զօրութիւն,
միտք և շարժմունք իւր, մարմին և զգայութիւն իւր։
զոր պարտ է ըստ վերագրելոցդ ամ զգուշութե պա-
հել։ Ա ընդ հրաժարեցուցեալսն ընտանենալ, և ոչ
'ի համարձակելոցն օտարանալ։ զի մի 'ի բարւոք և
յրնտանի կայից սողոսկեալ 'ի վայր քարշեսցի մարդն
այ, և բիծ ինչ արատոյ ընդ անարատ մաքրութիւն
խառնեցցի՝ եղծանելով զնախառնակն պատկերի լու-
սանկար գեղեցկութիւն։ Վանդի վերագրելովքդ՝ յա-
ռաջինն յայն ամիւ զարդարեցցի արարչաստեղծ կեր-
պարան։ Ճոխ բոլորովին ըստ լաւագունին, և աղքատ
'ի հակառակէն։ Օ ի թէ զամ, ասէ, զօրէնսն պա-
հիցես, և միով իւրք գիցես, թերի ես և ոչ կա-
տարեալ։ Օ որ օրինակ եթէ որ ամ անդամք մար-
մնոյն կազմ և յարդարուն իցէ, և միով իւրք նուա-
ղեալ՝ ակամք կամ ձեռամք կամ զոր և ասիցես յան-
դամոցն՝ ոչ ամ իրօք այնպիսին ընդ կատարեալն է,
այլ թերի կոչի։ Ի սոյն խորհուրդ և յօրինաւոր հրա-
մանսն՝ զընծայեալսն այն պատարագ անարատս հրա-
մայէր մատուցանել։ քանզի կաղն կամ միականին
կամ ունչատն կամ անչատն կամ որ այլ ինչ թերու-
թիւ ունէր, չէր ընդունելի 'ի պատարագսն։ Եւ Պաւ-
ղոս զամ օրինակսն՝ ստուեր հանդերձելոց բարեացս
ասէ։ Բւստի ընդ այլն և զայս վարկանելի է ստուեր։
զի մարմնաւորն այն պատարագ՝ հոգեւորիս էր ապա-
ցոյց։ զի որպէս անդ ըստ մարմնոյ կատարեալքն էին
ընդունելի, աստ հոգեւորապէս լրացեալքն և ան-
թերիք։

ՀԵ. Բլենիմք և այլ յարացոյց զօրաւոր և ազդո-
ղական 'ի նիւթականէս յաննիւթն, և յախտաւորէս
յանախտն բարդատուի։ Բայց ինձ մաքրեցէք զմիտս
և զխորհուրդս՝ զամ հիւթական և ախտաւոր մտա-
ծութի 'ի բաց բառնալով, և յստակ հայեցուածովք
յանարատ խորհուրդն յառեսցուք։ Վանդի փեսայ
Վիտէ, և կոչի եկեղեցւոյ. և սա հարսն անախտա-
բար 'ի բանն միացեալ։ Բրպէս և փեսաւերն։ Եւ

Հաննէս ասէր. որ ունի Հարսն՝ նա է փեսայ : Եւ Հարսնածուն՝ Պաւղոս՝ խօսեցայ զձեզ, ասէ, իբրեւ զկոյս Ծառ յանդիման կացուցանել փեսային Վշտի : Իսկ փեսայն եկեղեցւոյ՝ զիւր ընդ Հարսինն եկեղեցւոյ լինել՝ ի սոյն առակէ, մի թէ մարթ ինչ իցէ մանկանց առաքատի սուգ առնուլ՝ ցործան զփեսայն ընդ իւրեանս ունիցին : Կոողում եւ զերգոյ երգոյն բան, որ ի սկզբանէ մինչ ի կատարած զնոյն յեղեղէ՝ մարմնաւորօքն զհոգեւորսն տպացուցանելով. ոչ այլ ինչ այսու յայտնելով, քան եթէ զառաւելութիւն անչափ սիրոյն Վշտի որ առ հաւատացեալս իւր : Եւ զինչ գոյր այլ ինչ սիրոյ տեսակ յերկրաւորս առաւել քան զփեսայի եւ Հարսին՝ որ կարողանայր զսէրն Վշտի որ առ եկեղեցի՝ յանդիման կացուցանել. նմին իբի եւ այս առակեցաւ :

ՀԶ. Իճդ զոր օրինակ փեսայն զՀարսնացեալն ինքեան ոչ կամի բնաւին թերուի ինչ ունել յանդամն մարմնոյն՝ այլ ամիւ կատարեալ լինել, այսպէս եւ Վշտ զՀարսնացեալ ինքեան մաքուր անձնն կամի կատարելապէս ինքեան նուիրել սրբուք. զի եւ ոչ մի ինչ ի մասանցն հոգւոյն կամ ի զգայութեց մարմնոյն նուազ իցէ ի բնաւորական իւր ներգործութեն : Եւ որպէս փեսայն, թէպէտ եւ Հարսն անթերի անդամօք մարմնոյն, բայց կամի եւ զարդարանս պէսպէս զգեցուցանել հասինն՝ իւրաքանչիւր յարմար ըստ պատշաճի անդամոցն, ի զգեստուց եւ յոսկւոյ եւ ի մարգարտոյ եւ ի քարանց պատուականաց, զի առաւել գեղեցկասցի ի հաճութի նմին, այսպէս եւ Վշտ կամի զառաքինի ոգին ոչ միայն ի չարեաց ազատ լինել ըստ իւրաքանչիւր մասին եւ զգայութե, զի այն է անարատութիւն անդամոցն՝ յորժամ մեղաց խառնուած ոչ ունիցի, բայց ոչ այսու շատանայ. այլ կամի իւրաքանչիւրոցն պէսպէս ոսկիանման եւ մարգարտատիպ եւ ականահանգէտ առաքինութիւնք ըստ իւրաքանչիւր բնաւորականացն ներգործութեանց զարգարել : Եւ այսորիկ պարտ է ամ ումեք փութալ, զի մի ինչ նուազ ի պատշաճ առաքինութեանց գտանի, ըստ որում եցոյց բանս վերոյ, ըստ հոգւոյ եւ մասանց իւր, մտաց եւ շարժմանց իւր, մարմնոյ եւ

զգայութեանց իւր : Որովք և հաճոյ յաչս երկնա-
ւոր փեսային երեւեացի , և լուցեալ լապտերաւ ընդ
նմին մոցէ յառագաստ երկնաւոր հարմարանին՝
անախտ միաւորութեամբ յանգուգական փառան
վայելել'ի իշտ { } Թ'ի տէր մեր . որ էօօրհնեալ յա-
ւիտեանս . իմէն :

8 Ա Ն Կ

	Էջ
Սատեան Ողբերգութեան	1 ✓
Յիշատակարան	267
Մեկնութիւն Երգոյն	274
Յիշատակարան	361 ✓
Պատմութիւն Ապարանից	371
Ներբող 'ի նք խաչն	390 ✓
Ներբող 'ի նք Կոյն	407 ✓
Նորին վերստին 'ի վերայ գրոյ անուան իւրոյ	420 ✓
Յիշատակագիր նամակ առ Ստեփանոս Մոկ.	422 ✓
Ներբող 'ի նք Առաքեալն	424 ✓
Ներբող 'ի նքն Յակոբ ՄԺննայ	439
Գանձ 'ի գալուստ նք Հոգւոյն	455 ✓
Գանձ 'ի նք Եկեղեցի	458 ✓
Գանձ 'ի նք խաչն անձնկալ	461 ✓
Տաղք ծննդեան և Յայտնութիւն	464 ✓
Տաղ Բառասանիցն	469 ✓
Տաղք 'ի յարութիւն Ղազարոս	469 ✓
Տաղք Յարութեան	473 ✓
Տաղք Համբարձման	477 ✓
Տաղ Գալստեան հոգւոյն նք	479 ✓
Տաղք Եկեղեցւոյ	480 ✓
Տաղ Վարդափառին	482 ✓
Խրատ	483

Scize
Bookbinding Co., Inc.
300 Summer Street
Boston, Mass. 02210

THE BORROWER WILL BE CHARGED
THE COST OF OVERDUE NOTIFICATION
IF THIS BOOK IS NOT RETURNED TO
THE LIBRARY ON OR BEFORE THE LAST
DATE STAMPED BELOW.

WIDENER
BOOK DUE
FEB 20 1981
6959554

WIDENER
BOOK DUE
JUL 14 1983
769062S

JUL 7 1983

OL 42225.1

Widener Library

006676393

3 2044 091 696 864